

AMSTELODAMI,
Apud IOANNEM IACOBI FIL. SCHIPPER. MDCLVII.

ILLUSTRISSIMO ET EXCEL-
LENTISSIMO HEROI,
DOMINO

BOGUSLAO,

COMITI IN LESZNO:

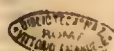
Supremo Regni Poloniæ Thesaurario, Majoris Poloniæ Generali, Samboriensi & Miedzyrzecensi Præfecto, &c. &c. Domino & Patrono suo gratiosissimo:

Hanc Historiæ Naturalis de Quadrupedibus partem offert, utque se, & sua studia, sibi commendata esse velit, observanter petit

Illustriss. Excellent.

addictissimus

JOANNES JONSTONUS
Med. D.

PRÆFATIO AD LIBRUM
DE
QVADRVPEDIBVS.

Lacet & de Quadrupedibus in genere aliquid præfari, Benevole Lector, fatis facturumque me confido, fi aliquid *de Nomine, Partibus, Loco, Nutritione, Augmento, Generatione, Vita, Animalibus actionibus, Usu, & Differentiis*, præmifero. Horum verò nomine Animalia illa nobis veniunt, quæ mediæ inter aërea & aquea naturæ, pilis ut plurimum, teftis quandoque, obducuntur, & quaternis pedibus incedunt. Græcè *τετράποδα, τετράσκελα, τετρακωλα, & τετραβάμονα*, dixero. In reliquis omnibus multiplex & incomprehenfa occurrit varietas, quæ tibi, fi bene perpenderis, ftuporem injicère poterit. Partes mihi primò externas vide. *Pilos* habent quæ animal pariunt, quæ ova, teftam. Equis funt in juba largi, in armis leoni: dafypodi & in buccis intus, & in pedibus. Villofiffimum animalium lepus. Omnibus fenectute craffefcunt. In folo equo canitiem contrahunt. Setis fues & hiftrices teguntur, oves lana, capræ aruncum de mento demittunt. *Corium* Hippopotamo tam craffum, ut inde tornentur haftæ: elephantis etiam & rhinocerotibus ferè impenetrabile. Nullibi major naturæ lafcivia, quam in *Cornibus*. *Sparfit hac in ramos, ut Cervorum. Aliis fimplicia tribuit, ut in eodem genere fubulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas, digitofque emifit ex iis, unde platycerotas vocant. Dedit ramofa capreis, fed parva: nec fecit decidua. Convoluta in anfractum arietum generi, ceu caftus daret: infefta tauris. Rupicapris in dorfum adunca, damis in adverfum. Erecta, rugarumque ambitu contorta & in leve faftigium exacuata, ftrepficeroti, quem addacem Africa appellat. Mobilia eadem ut aures, Phrygia armentis: Troglodytarum in terram directa: quâ de causâ obliquâ cervice pafcuntur. Aliis fingula, & hac medio capite, aut naribus. Iamque aliis ad incurfum robufta, aliis ad ictum. Aliis adunca, aliis reduuca; aliis ad jactum pluribus modis, fupina, converfa, connexa: omnia in mucronem migrantia. Auricula* omnibus duntaxat animal generantibus, & quidem mobiles. Minores aliis vel majores. Cervis tantum fciffæ ac velut divifæ: foricibus pilofæ. In equis & omnium jumentorum genere, indicia animi præferunt: feffis emarcidæ: micantes pavidis: fubrectæ furentibus: refolutæ ægris. *Os* magno hiatu, cani, leoni, & venatu viventibus refciffum; mediocre, fuum generi. *Promufcis* foli elephanto. *Maxilla* longæ jumentis, rotundæ fimiis. *Collum* leoni tantum, & lupo & hyenæ ex fingulis offibus rigens. De *Mammis* hoc obfervatum à Plinio. *Quibus folida ungula, nec fuprà geminos fœtus, hæc omnia binas habent mammas, nec alicubi quàm in feminibus. Eodem loco bifulca & cornigera: boves quaternas, oves capræque binas. Quæ numerofo fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent toto ventre, duplici ordine, ut fues: generofæ duodenas, vulgares binis minus: fimiliter canes. Alia ventre medio quaternas, ut Panthera: alia binas, ut leæna. Elephas tantum fub armis duas: nec in pectore, fed citra in alis occultas. Nulli in feminibus digitos habentium. Digiti* quibus ex rapina victus, quini in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca alia, in pofterioribus quoque quinos ungues habent, uno juxta cruris articulum dependente: reliqua, quæ funt minora, digitos quinos. *Ungues* omnibus quibus & digiti. Sed fimiæ imbricati: rapacibus unci: cæteris recti, ut canibus, præter eum qui à crure plærumque dependet. *Ungulas* folidas habent quæ non funt cornigera: cornigera ferè bifulca funt. Sues in Illyrico quibufdam locis folidas habere dicuntur. Veterino tantum generi renafcuntur. *Cauda* denique, omnibus præter fimias, & ova gignentibus pro defiderio corporum. *Nuda hirtis, ut apris: parva villofis, ut urfis: prælongis fetofa ut equis. Amputata lacertis renafcuntur. Boum longiffimus caulis, atque in imâ parte hirtus. Idem afinis longior quam equis, fed fetofus veterinis. Leoni infima parte ut bubus & forici: pantheres non item: vulpibus & lupis villofus, ut ovibus, quibus procerior.* Haud minor *internorum* diverfitas. *Dentes* exerti verri, apro: ferrati, cani, leoni: continui, equo, bovi: acuti primores: plani interiores. Altero ordine carent cornigera. Nullis exerti, quibus ferrati. Nulli exerti vel ferrati, cui cornua: fed omnibus concavi, cæteris folidi, fimiæ ut homini. Ruminantibus, leoni & cani mutantur. Suibus deciduum unquam. *Lingua* Crocodilis tota adhæret: leonibus ac felibus imbricatæ eft afperitatis, ac limæ fimilis: Elephanto præcipuè lata. *Cofta* fuibus denæ, cornigeris tredecem. *Cor* omnibus in medio pectore eft. In equorum boum & cervorum offa reperiuntur. Maximum proportione, muribus, lepori, afino, cervo, hyænis, & omnibus propter metum maleficis. *Pulmo*, teftudini fine fanguine:

Marginal notes: Nomen. — Plin. H. N. L. 11. c. 39. — Partes externæ. — Plin. H. N. L. 11. c. 37. — Plin. H. N. L. 11. c. 42. — Plin. H N. L. 11. c. 43. — Plin. H. N. L. 11. c. 45. & 46. — Plin H. N. L. 11. c. 51. — Partes internæ.

guine: Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud intus. *Venter* solidipedum asper &
durus: terrestrium aliis denticulatæ asperitatis, aliis cancellatim mordacis. De ruminan-
tium ventribus libro secundo diximus. *Lien* rotundus bisulcis & cornigeris: prolixus mul-
tifidis: prælongus solidipedibus: minimus pecori in regione Asiæ quæ Scepsis dicitur. *Re-*
nes omnia habent quæ animal generant: ova parientium, testudo sola. *Vesica* nulli ova gi-
gnentium præter testudinem: nulli, nisi sanguineum pulmonem habenti: nulli, pedibus ca-
rentium. De *Adipe* & *Sevo* observatum, *Cornigera unâ parte dentata, & quæ in pedibus talos*
habent, sevo pinguescere: bisulca scissisve in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Concre- Plin. H. N.
tus hic & cum refrixit fragilis: semperque in fine carnis. Contra pingue inter carnem cutemque l. 11. c. 37.
succo liquidum. Quædam non pinguescunt steriliora cuncta pinguia. Medulla *in juventâ rubet*
& senecta albescit. Nonnisi cavis hæc ossibus nec cruribus jumentorum aut canum. Pinguis iis
quibus adeps: sevosa cornigeris: Ursis nulla · leoni in feminum & brachiorum ossibus exigua.
Et tantum de partibus. *Locum* plærisque terram natura designavit: paucis, ut Crocodilo, Locus.
hippopotamo, castori, testudini marinæ, & aquam. Ex his & illis quædam latibula habent:
quædam in arboribus degunt. In frigido climate nonnulla; in calido alia invenias. Negata Plin. H. N.
in eodem situ quædam aliquibus. In *Cilicia* (Lycia alii legunt) *dorcades non transeunt montes* l. 8. c. 58.
Syris vicinos: onagri montem qui Cappadociam à Cilicia dividit. In Hellesponto in alios fines non
commeant cervi: & circa Arginussam elatum montem non excedunt. In Pordoselene insula viam
mustelæ non transeunt: in Bæotia Lebadia illata, solum ipsum fugiunt, quæ juxta in Orchomeno
tota arva subruunt talpæ. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidem in littoribus: in
Ebuso cuniculi non sunt. Cyrenis mutæ fuere ranæ: illatis è continente vocalibus durat earum ge-
nus. In Olympo Macedoniæ monte non sunt lupi, nec in Creta insula. Mirobilius, cervos in ea-
dem insula, præterquam in Cydoniadarum regione, non esse. In Africa nec apros, nec cervos,
nec capreas. Frustrà & *in victu* uniformitatem quæris. Herbis & frugibus boves, cervi, e-
qui, sues vescuntur: humiliorem deprædantur oves; altiorem, ramos, & germina capræ. Victus.
Carnes lupis, leonibus & canibus in deliciis: pisces fibro & feli: muscæ chamæleoni. Ru-
minant cibum quædam, quædam non item. Simiam & Cercopithecos inter pamphaga for-
tè rectè posueris. Ursus hyeme in latebris, eo humore quem ex prioribus pedibus tum in-
tumescentibus exsugit, vivere creditur. De *Generatione* habe, concipere quædam citra *coi-*
tum, ut post Nili à terris recessum in Ægypto mures. Congredientium plæraque autumno Generatio.
æstate vel vere coire: cùm ferocitate tauros & ursos: sine ea canes. Vivos fœtu maximus
numerus profert: ova testudinis, Crocodili, lacertæ &c. Molam ex vento in Lusitania e-
quas concipere ex Resendo disco: boves gravidos dextro duntaxat vulvæ sinu ferre, etiam
cum geminos ferunt, aliunde. *Gestationis* tempus mirè variat. Lupus mensem vel ad sum- Resend.
mum XL. dies gestatur: canis novem septimanis: sus quatuor mensibus: capra quinque: Antiq. Lusit. l. 1.
ovis circiter sex: bos decem: equus undecem. Idem de *numero partus* intellige. Mula
nunquam parens creditur: lupus semel duntaxat in vita eniti: lepus etiam superfætat. De
Augmento hoc dixisse sufficiat, μονοχηλῆ & bisulca, digitatis majora, rhinocerotem, came-
lum, hippopotamum &c. si exceperis: differreque in eadem specie propter loca magnitu- Augmentum.
dinem. In regione Camadu arietes asinis non cedunt. Testudines ad Taprobanam tantæ ut
CIII. pondo pependerint: lacertæ in Æthiopia Cubitor. octo. *Vita* brevis quibusdam,
diuturna aliis. Lepores & feles septimum duntaxat annum attingunt: aries & caper rarò Vita.
decimum. Sus ad vigesimum pervenit: Canis ad eundem aliquando: Bos decimum sextum
vix excedit. Equi mares ad trigesimum aliquando attingunt. Ad septuagesimum quintum
pervenire, apud Plinium legimus. Mulum octoginta annis vixisse, ex Atheniensium moni-
mentis apparet: Cervos centum, in Historia invenies. Ad *Animales actiones sensus externi* Plin. H. N. l. 8. c. 42. & 44.
& *interni appetitus*, & *locomotiva*, pertinent. Dorcades & lynces *visu* excellunt: hyenæ & Animales actiones.
feles de nocte vident: talpæ parum aut nihil. Acutè *audiunt* lepores: Cameli, cervi, &
equæ Lybicæ cantu tibiæ oblectantur. *Odoratu* canes valere nemo ignorat: sues adeò sunt
debili, ut ne fætore cæni moveantur. Simia nos *gustu* vincit, ut vulgari versiculo traditur.
Internos si attendamus, Insignis sunt amentiæ quædam, ut bubalus, qui capite abdito to-
tum se latere credit: Sagacissima quædam. Simiæ nihil non imitantur. Vulpes glaciem
transmissuræ, admota aure, ejusdem crassitiem explorant. Canes quamvis longa itinera
meminère: nec ulli, præter hominem memoria major. Cervi audito canum latratu, secunda
fugiunt aura, quò pariter recedat vestigiorum odor. Reliqua in capitibus de equis, ca-
preis, lupis, & aliis vide. Maximè verò mirandum quod tam multæ quadrupedes sciant,
quæ morbis suis medeantur. Panthera stercus humanum quærit. Testudo cunilæ quam Cicero de Nat. Deor. l. 2.
bubulam vocant, pastu, vires contra serpentes refovet: mustela, rutæ, in murium venatu,
cum iis dimicatione conserta. Bos in Cypro contra tormina, hominum excrementis sibi mede- Plin. H. N. l. 8. c. 27.
tur. In *Appetitu Amor* & *Libido*, præcipuè occurrit. Simiarum erga fætus tantus, ut *magna ex* Plin. H. N. l. 28. c. ult.
parte complectendo necent. Sues fœminæ libidine turgentes adeò efferantur, ut hominem la-
cerent. Tanti furoris & tauri, ut *vacca ænea Syracusis, ab agresti tauro, qui pecore aberrasset,*
initasit, ac semine aspersa. E contra Camelus coitum in propatulo refugit. Equum detracto Livius l. 41. Plin. H. N. l. 2. c. [illegible]
oculorum

oculorum operimento, & cognito eum matre coitu, prærupta petiisse, atque exanimatum, Plinius author est. Circa *Locomotivam* veloces quosdam, tardos alios novimus. Nullum

Xenoph. l. de Venatione.

animal cursu leporem æquare, credidit Xenophon: Horatius verò cum celerrimam curam dicere vellet, *ocyorem cervis* dixit. Alce tantum itineris uno die conficit, quantum equus triduo. Nil de Arabicis asinis dicam: nam vulgares tardissimi sunt, ut & Tigris, docente

Vox.

nos Bontio. *Vocis* ferè obliti fuissemus: cujus tamen insignis in isto animalium genere est varietas Equus namque hinnit: Taurus mugit: Asellus uncat: Aries blaterat: Ovis balat: Sus grunnit: Verrès quiritat: Cervus onager glocitat: Caper circus mutit: Aper frendet. Leo rugit: Tygris raucat: Panthera caurit: Pardus felit. Lupus ululat: Barrus barrit: Canis latrat. Vulpecula gannit: Catulus glaucitat: Lepus vagit. Mus mintrat: Mustela den-

Usus.

trir: Sorex disticat: Rana coaxat. Sed ad *Usum* deveniamus. Bono enim nostro à Deo condita, nemo negaverit. Hinc nobis, *Alimonia*, *Medicamenta*, *Vestitus*, & *talia*. *Alimonia*. Lac namque nobis suppeditant pilis prædita, ex quo butyrum & caseus conficitur. Carnes jumenta, & quæ in desertis vivunt cervi, apri, damæ, alce & alia. Nec tantum ad necessitatem provisum est, deliciarum etiam oblivisci noluit Natura. Leporis carnem, *primam mattyam* Martialis vocat. Caro verò etiam domesticæ suis quinquaginta modis ita condiri potest, ut totidem ferinæ carnis species videantur. *Medicamenta*. Docuere enim quædam: nec unum est, quod suppeditet. Cunilam & rutam contra venena valere à mustela & testudine accepimus. Venas secandi artem Hippopotamus docuit. Ductu cervorum dictamnum sagittas extrahere scimus. De remediis contra morbos, Historia consulatur. *Vestitum*. Magna pecori gratia in usu vellerum: corporum tutela ipsi debetur. Caspiorum ditissimi vestimenta ex pilis camelorum conficiebant. Ex lanis etiam illa fiunt, quæ Cæsar *subcoacta*, Helmoldus Presbyter *feltra* & *filtra*. Græci πιλημὰ & πιλωτὰ vocant. Ex his, aut ex centonibus, aut ex coriis, tunicas aut tegmenta milites faciebant, quibus tela vitarent. Mortua pelles suppeditant. Primæ tunicæ quas Deus fecerat, ex istis. Pelle leonis induebatur Hercules. Ex agninis Rhenones Germanorum erant. Perones ex corio conficiebantur: nobiliorum calcei ex aluta. Frisii denique, jussu Drusi, coria boum in usus militares pendebant. De *aliis usibus* hoc duntaxat dicam. Canes ad custodiam face-

Arist. H. A. l. 5. c. 2.

re. Feles alimenta à muribus defendere. Equum, asinum, mulam, Camelum, ad vecturam adhiberi. Ex nervis fiunt fides. Camelorum veretro optimè arcus intenduntur. Fu-

Dionys. Halicarn. l. 2.

nes, quibus brachia catapultarum continentur, torquentur è nervo. Dentibus aprorum lævigatur charta. Plebejos ministros apud Romanos quidam bovillis cornibus insonantes, ad cætus cogebant. *Per cornu fluentia in fauces hominum vina decurrere*, dixit Ambrosius.

Plin. H. N. l. 28. c. 7. Plin.

Urorum certe barbari septentrionales potabant. Delii Apollinis ex cornibus ara; inter septem orbis miracula recensetur. *Taurino felli præcipua potentia, etiam in ære, pellibusque aureo colore ducendis.* Quid de *Fimo* dicam, de cujus discrimine ita Plinius: *Humanas dapes ad hoc inprimis advocant. Alii præferunt hominum potus, in coriariorum officinis, pilo madefacto. Proximè spurcitias suum laudant: Columella solus damnat. Varro præceptis adjicit, equino, quod sit levissimum, segetes alendas: prata verò graviore, & quod ex hordeo fiat, multasque*

Differentia.

gignat herbas. Quidam etiam bubulo jumentorum præferunt, ovillumque caprino: omnibus verò asininum, quoniam lentissimè mandant. De *Differentiis* in infinitum agi posset. Quomodo verò in suos ordines, totum Quadrupedum exercitum digesserimus. Historia docebit. Occurrent primò Solidipeda; mox bisulca, tam ruminantia, quæ vel cornuta vel non, quàm non ruminantia: digitata tandem, tam vivipara, quæ vel terrestria vel aquatica: quam ovipara, quæ vel teguntur testâ, vel non. Sed nolo in hanc rem plura. Tu, *Benevole Lector*, laborem boni consule, & proximis nundinis, Historiam Serpentum & insectorum, quam Sublimium, Subterraneorum, & Hominis Historia, si DEUS voluerit, excipiet, expecta.

HISTO-

SYLLABUS

In Historiam Naturalem de Animalibus Quadrupedibus JOHANNIS JONSTONI, priore numero historicæ descriptionis paginam exprimente; altero verò tabulam Iconismi designante.

A.	P.	T.
AGnus	39.	22
Aguti vel Acuti Bras. Cunic.		63
Alce	65.30.31.35	
Ameiva	136.	
Americima Bras.	136.	77
Animal fœtidum	150.	
Animal Zibethi	109.	
Aper	74. 47.	48
Aries	39.	22
Guioeensis		46
Armatillo Clusii		74
Asinus	12.	6
Cornutus.	22.	11
B		
Bison.	36. 26.	17
Jubatus		17
Magnus		87
Scoticus	39.	
Bisulca aquatica	76.	
Terrestria	25.	
Bonasus	37. 18.	19
Bos domesticus	26.13.14.	15
Scythicus	35.	22
Strepsiceros	58.	24
Boves feri	36.	
Buhalis	54.	
Bubalus veterum	37. 18.	20
Africanus	37.	18
Indicus		16
Bubali Juvenci		21
Buffelus	38.	20
Bufo	331.	75
caudatus		75
sine dentibus		75
Butrones	36.	
C.		
Cabim	149.	
Cagni Brasil.	99.	60
Caitsja	100.	60
Camelopardus seu Giraffa	69.	39
Camelopardalis	69.39.	45
Camelus	67.	
Bactrianus	169.	43
Dromedarius	169.41.42.	44
Indicus		40
Versicolor		40
Canis	122, 69.	70
Leporarius	122.	69
Indicus		71
Venatorius		71
Vertagus dictus	122.	69
Caoch	150.	
Cappa		149
Caper Hispanicus		26
sylvestris		22
Capra Bezoartica	56.	
Capra auribus demissis	57.	
Capra canis		26
domestica	46.	26
Indica	57.	
Lybica		25
Mambriana	51.	26
Moschi	55.	29
Capræ sylvestres	51.79.	
Capreæ Brasil.	55.	
Caprea Plinii	54.	31.33
Strepsiceros	54.	24
Capricornus marinus		10
Carapopeba	136.	
Carigueibeju	104.	60

	P.	T.
Carygueja	94.	
Castor	102.158.	68
Catus Hispaniæ	109.	
Catus Zibethicus Scalig.	109.	
Caudiverbera	139.	79
Gavia cobaya cunic. spec.		63
Chamæleon	104.	78
cinereus verus		79
Varius		78
Cercopithecus	97. 59.	61
barbat. Bras.		50
Clusii		78
Barbat. Clus.		73
major seu Manticora		61
Cervus	58.	35
burgundicus		35
palmatus	63.	37
Cerva		32
Cervo camelus		29
Civetta	151.	
Coati	95.	
Cordylus quadrupes	139.	78
Crocodilus	141.	79
Cuniculus	113.	6[illegible]
Indus Gesneri		
Cuitlamitzli	81.	
Cynocephalus	100.	59
Bertrandi		59
D.		
Dama	52.	27
vulgaris	54.	
Danta	149.	
Dasypus pinuum		73
Digitata semafora	07.	
E.		
Echinus terrestris	119.	68
Brasilian.	110.	
Ejulator	150.	
Elephantus	17.	7.8.9
Equus	1.	1.2
Æthiopicus	9.	3
Frisicus	9.	4
Hirsutus		5
Hungaricus	10.	2
Indicus	10.	5
F.		
Felis	226.	71
domestica		72
sylvestris		72
Zibethi lud. Rom.	219.	
Zibethi		72
Flirus	13.	
G.		
Gazella	54.	29
Genetta	108.	78
Genethocatus	119.	
Glis	114.	66
Aldrovandi		67
Graffa	150.	
Gulo Vielfraß	92.	57
H.		
Hinouli & hinni apud Plinium	15.	
Hippelaphus fœmina		34
mas		35
Hippopotamus	96.	49
Hircus	46.	27
Bezoarticus	54.	
Hœdus	46.	
Hyæna	891.	56.57
veterum Bellonii	109.	
Hystrix	119.	68

I.	P.	T.
Jaboti	146.	
Ibex	53.	25.28
Ichneumon	105.	67
Ignavus	101.	62
Clusii		73
Igvana	135.	
L.		
Lacertorum genera	133.	76
Lacertus biceps		76
Brasiliens.	135.	76
Chalcidicus		76
Cyprius scincoides		76
Indicus Cordylo similis	135.	78
Tarantula quibusdam		77
Vulgaris	133.	76
Viridis cauda bifurc.	134.	76
Viridis exiccatus cauda bifida		76
Viridis	134.	76
Leæna		51
Leo	77.	50.51
minor.		52
Leopardus	81.	53
Lepus	109.	65
cornutus		65
Leucrocuta		52
Lonx, Looza		68
Lupus	89.	56.
marinus Gesneri & Bellonii		57
Scythicus		58
Lutaria		146.
Lutra	104.	68
Lynx	83.	54.71
M.		
Macamitzli	81.	
Mambriana Syriaca	60.	
Manticora	85.	52.63
Mapach		74
Maripetum animal	150	
Martes	107.	64
Meles seu Taxus caninus		72
Mitzl Peruan.	81.	
Monoceros	22.	10.11.
Mulus	15.	6
Mula	15.	
Mures domestici	115.	
Aquatici	[illegible]16.	
Mus Alpinus	117.	67
Aquaticus	117.	
Araneus	116.	66
Avellanarum	116.	66
Coyopollin seu Indicus	118.	67
Muscatulus	116.	67
Pharaonis	105.	67
Musmone	40.	27.28
Mustela sylvestris	107.	
vulgaris	105.	64
Zibellina	107.	
N.		
Noerza	107	
O.		
Onager	34.	11.12
Oryx	57.	35
Ovis	38.	
Arabica		23
Cretensis		45
Moscovitica	45.	
Peregrina		22
Peruana		23

Pan-

P.	P.	T.
Pantheraminor Oppiani	109.	1
Pardus	81.	53
Pardalis	151.	
Papio Pavren	100.	61
Pevs	150.	
Porcus Guineensis		46
Porcellus Indicus sic dictus	112.	65
Pums Peruan.	81.	
Putorius	107.	64
Pygargus	54.	34
Pyradus	63.	
Pyrandus	63.	
Q.		
Quadrup. solidiped.	1.	
bisulca	25.	
digitat. vivip.	77.	
digitat. ovip.	130.	
domestic.	121.	
non ruminantia	70.	
Quamitzli	81.	
R.		
Rana	131.	75
Ranæ aquaticæ	130.	
terrestres	131.	
Rana temporaria	131.	
Rangifer	64.	37
Ranunculus viridis	133.	
Rehenschier	63.	
Rhinoceros	66.	38
Ruminantia cornigera in genere	25.	
in specie	26.	
Ruminantia non cornigera	67.	
Rupicapra	52, 87.	32

S.	P.	T.
Salamandra	137.	77
aquatica		77
terrestris vera nigra maculis luteis distincta		77
Scincus	138.	78
Sciurus	113.	66
Senembi seu Ignava	135.	77
Simia	96.	59
Stellio	138.	77
Stelliones ex Matth.		77
Strepsiceros	38.	
Su	150.	
Suhak Scytharum	57.	
Sus	70.	47.48
Cornuta		48
domesticus	73.	
Guineensis	73.	46
Sylvestris	73.	47
Tapierete Bras.	73.	
T.		
Tajacu Caaigora	3.	
Tajibi	94.	
Talpa	118.	66
Tamandua-gvacu	95.	62
Tamandua-i	95.	62
Tapiroussu	146.	
Taraguira	136.	
Taraguiycu Aycuraba	136.	
Tarandus	63.	37
Tatus seu Echinus Bras.	120.62.63.	80
Taurus	26,	15.30
castratus		14
Pœonius		30
Taxus	101.	63
suillus	102.	48.64

	P.	T.
Tejuguacu	136.	77
Tejunhana	136.	77
Temapara	136.	77
Testudo	143.	80
aquatica	146.	80
marina	147.	80
terrestris	144.	
Tigris	84.	53
Gesneri		54
Tlacaxolotl	149.	
Tlacuatzin	138.	73
Tlalmitzli.	81.	
Tragelaphus	63.	34
Tupinambis	136.	77
V.		
Vacca	26.	13
Indica		16
Verres Eber		47
Vervex		22.23
Æthiopicus		58
Alius		23
alius peregrinus		23
Vitulus	27.	15
marinus		68
Upalim fera	100.	
Ursus	86.	55
Urus	36.	19
jubatus		19
Lybicus		19.20
Vulpes	92.	56
Indica	93.	
Vulpi congeneres	194.	
Z.		
Zainus	65.	46
Zebra Indica	25.	5
Zibeth	159.	

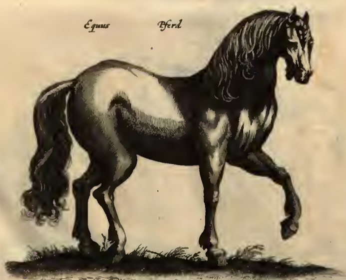
INDEX

Tabularum: quo quævis loco sit inserenda.

Tabula.					
I.		XXIX.	[illegible]	LVI.	
II.		XXX.		LVII.	89
III.	pag 1.	XXXI.	65	LVIII.	
IV.		XXXII.	52	LIX.	
V.	16	XXXIII.	54	LX.	197
VI.	12	XXXIV.	64	LXI.	
VII.		XXXV.		LXII.	100
VIII.	17	XXXVI.	55	LXIII.	101
IX.		XXXVII.	64	LXIV.	107
X.		XXXVIII.	66	LXV.	109
XI.	36	XXXIX.	68	LXVI.	115
XII.	15	XL.	69	LXVII.	105
XIII.		XLI.		LXVIII.	102
XIV.	25	XLII.	67	LXIX.	
XV.		XLIII.		LXX.	122
XVI.		VLIV.		LXXI.	
XVII.	37	XLV.		LXXII.	109
XVIII.		XLVI.	76	LXIII.	154
XIX.		XLVII.		LXXIV.	97
XX.		XLVIII.	74	LXXV.	131
XXI.	37	XLIX.	76	LXXVI.	134
XXII.		L.		LXXVII.	136
XXIII.	39	LI.	77	LXVIII.	140
XXIV.	55	LII.	85	LXXIX.	141
XXV.		LIII.	81	LXXX.	143
XXVI.		LIV.	83		
XXVII.	53	LV.	86		
XXVIII.					

FINIS.

Equus Pferd
Roß Hengst Gaul

Equus Pferd

Equus Frisicus Frisch Pferd

Equus Pannonicus sive Hungariq
Hungarisches Pferd

Tab. III

Equus Pferd

Cantherius
Wallach

HISTORIÆ NATURALIS

DE

QUADRUPEDIBUS

LIBER I.

De Quadrupedibus Solidipedibus.

CAPUT I.

De Equo.

Aldrov. de Solidiped. c. 1.

BRutis animantibus, quæ sanguinem habent, aliis binos, aliis quatuor pedes, largita est natura. Quæ tot habent, Latinis Quadrupedes, Græcis *τετράποδα*, Aristoteli *πεζὰ* dicuntur, & sub tribus summis generibus continentur. *Unum est ἀσχιδὲς, μονώνυχον,* seu *μώνυχον*, aut *μονῶνυξ* seu *μῶνυξ*, Euripidi *μονόχηλον*, quasi unâ tantum præditum ungulâ, dicitur. Plinius Solidipedem, Gaza Solipedem vocavit. *Alterum* est, quorum pedes binis fissuris utrinque, hoc est, à parte priore & posteriore deducuntur. Unde *bisulca* Latini, *δίχηλα* Græci vocaverunt, eaque chelas seu forcipes pro ungulis habere, Aristoteles dixit. *Tertium πολυσχιδὲς* & *πολυδάκτυλον*, multifidum, & multipliciter digitatum, quod pedes manuum nostrarum instar, multifidos habeat. Omnibus pedes ad ingressum dati sunt: sed digitata prioribus præterea ad manuum officia uti nituntur, quod solidipedes posterioribus facere, Aristoteles annotavit. Ex *Solidipedibus*, sunt, *Equus*, *Asinus*, *Onager*, *Mulus*, *Monoceros*, & *Elephas*, de quibus ordine hoc primo libro agemus. Ab *Equo* autem incipimus, quòd ejus singularis sit, inter *jumenta*, quæ à juvando nostras operas Latinis ita dicuntur, præstantia. Demosthenes eum inter urbis munitiones recenset. Romani in ejus emptione denis æris millia è publico persolvebant, adimebantque bello inutilibus. Consulis aut cujusvis Imperatoris equus, phaleris exornatus, ornamentum, ut apud Halycarnassæum legimus. In multis regionibus cautum, ne quis equos extra provinciam emittat. Circassi equos plebeis permittere nolunt. M. Antonius in civitatibus sedere in equis prohibuit. Atheas Scytharum Rex ipse equum suum strigili purgabat, ut Plutarchus meminit. Andromache Hectoris conjunx, manibus suis avenam & fœnum

Aristot. H. A. l. 2. c. 1.

Dionys. Halycarn. l. 10. Antiq. Rom.

Equis mariti præbuit, quod eum hisce delectari sciret. Theophylactus Lacapeni Imperatoris F. Patriarcha Constantinopolitanus ultra duo millia equorum habuit, & in eis alendis adeò fuit intentus, ut pistachia, pineas, palmulas, uvas passas, caricas, eaque omnia lectissima, vino fragrantissimo temperata, admixtis etiam, croco, cinnamomo, aliisque preciosissimis aromatibus, iis apponeret, in hoc luxu, Verum Imperatorem superans; qui, ut ait Capitolinus, equo suo nomine volucri, uvas passas, & nucleos, in vicem hordei in præsepe ponebat. Moxii Tartariæ populi, constituto & solemni quotannis die equum post aliquot ceremonias corio exuebant, carneque in mensa absumta, paleâ implebant, & mox erectæ aræ impositùm, ut propitium numen adorabant, pellesque preciosiores offerebant, ut Josephus Barbarus in suo itinerario reliquit. Vixit Petrarchæ tempore in Italia quidam, qui ægrotanti equo quem amabat, aureum pulvinar, ac sericum cubile substravit: Cumque ipse interim podagrâ vinctus atque immobilis medicorum legibus regeretur, nihilominus tamen, aut servorum vectus manibus, aut equo altero vix injectus, & suos medicos secum ducens, equum ægrum suum bis terque quotidiè visitabat, illi suspirans atque anxius assidebat, illum leniter manu tractans, blando murmure solabatur. Tradit denique Ludovicus Romanus, Narsingæ Regis potentissimi equum tanti pretii esse credi, propter incredibilem margaritarum quibus oneratus est copiam, quanti est quæpiam ex nostris urbibus. In tanto apud plærasque gentes æstimio equus habetur, ut pluribus Aldrovandus ostendit. Cæterum, ut ad *Nomen* ipsum accedamus, varia tam apud Græcos, quàm apud Latinos sortitus est. Græcis dicitur *ἵππος*, *πῶλος*, quod de pullo propriè sumendum est; *ἄλλα* Caribus, unde Allabando cuidam nomen; *κάλπης* Hesychio & Varino, quod tamen equo gradario duntaxat competere videtur; *δάμνος* Liguribus, *ἴκκος* & Ethymologo, *καβάλλος* & *καβάλλης*, *ὁ ἀπὸ κάπης ἄλις ἐσθίων*, quod ex præsepi abundè comedat; quo tamen

Lib. 4. Navig. c. 11.

Nomen.

vocabulo ἐργάτης ἵππος, seu operarius equus tantum venit, ut apud Latinos vilitatis significationem habet; ἵππος hinnus, & γίννος, quorum illud equum, qui equum habet patrem, matrem asinam: hoc matrem equam, patrem mulum, significat: ab Aristotele tamen, pro pumilo equo, ut & Suida, cui ἴννοι, οἱ κόλοβοι τῶν ἵππων, sumitur; κέλης non simpliciter equus est, sed qui ab uno sessore agitatur, Varino ἄζυγος & ἄζυξ. Aristophanis interpres equum generosum intelligit: alii sellarem, sellarium, & nudum interpretantur; quidam, sed malè, desultorium. χρυσάμπυξ epitheton potius est quàm synonimum. Siquidem sic dicitur, quòd ἄμπυξ, teste Eustathio, dicatur, σειρὰ καταχρυσος τις περὶ τὸ μέτωπον τρίχας τῶν ἵππων συνδέουσα: id est, catena seu funiculus auratus, quo comæ in equorum frontibus sparsæ colligantur. A Latinis vocatur *Equus*, seu ab æqualitate, quod pares antiquitus jungebantur; seu quòd quando quadrigæ jungebantur, æquabantur, paresque forma & cursu jungebantur, ut Isidoro placet; *Eniochus*, apud Firmicum, ut Scaliger notat; *Canterius*, seu quasi carenterius, quòd castratus sit & semine quòd careat Varroni visum; seu quod ipsi cauterium inustum sit. Ab aliis tamen pro viliore sumitur. *Veredus* est equus viatorius, qui neque rhedam neque cisium trahit, vice rhedæ tamen est, ut Turnebus voluit. Isidorus tamen & Festus rhedarium esse vult, Procopius cursus publici. *Mannus*, parvus equus dicitur Acroni & Porphyrio apud Horatium, quòd mansuetudine manuum ductus familiarius sequatur, solutos *tollutares* cognominat Seneca. Dicuntur & Burdones, Burichi, burdi, buridi, & burici apud Vegetium, fortè ἀπὸ τῶν φόρτων ab oneribus, ut Gesnerus reliquit. Strabo Gygenios appellat. *Musimones* fortè dicentur, quòd iisdem ex locis habeantur. Et tantum de Nominibus.

Isidor. Orig. l. 12. c. 43.

Partes Equi.

Equum *Describere*, utpote animal omnibus notissimum, non est opus. Itaque de *partibus* tantum agemus, & vocabula quæ apud authores occurrunt, explicabimus. *Ungulæ* ὁπλαὶ Græcis, quasi ἁπλαῖ, quod nec bifidæ, nec multifidæ sint. *Chelidon*, seu hirundo, est ungularum concavitas à nido hirundinis dicta. *Batrachos* sive Rana, est ea pars quæ clavis solearum sæpe malè adactis læditur; seu teneritas ossium referens formam ungulæ, quam nutrit etiam, ejusque radices in se continet. Barbari Tuellum vocant, Germani einen Kern / nucleum. Si ungulæ pleniores fuerint carnosæque; citra civitatem, Xenophon teste Cælio, χαμήλας vocat. Commissuram ungulæ cum pede, seu ungulæ exortum, Græci στεφάνην, Hippocrates τῆς ὄνυχος ἁρμονίαν dicit. κωνὶς Hesychio & Varino sunt ungularum pars; alii vicinam iis esse volunt, ideoque κωνόπλον vocari. Gesnerus putat à Russio appellari *Falcem*. Dicit enim (inquit) locum esse delicatum & nervosum, partimque carnosum, quod forsan erit μεταχώνιον. *Talos* nulli solidipedum esse scribit Aristoteles, Asino Indico excepto. *Suffrago*, id est in posterioribus pedibus quadrupedum, quod in prioribus genu, vel, est nodus aut articulus sub crure quo pedis versura constat, tibiæque ita annectitur pes, ut verti possit. Barbari *garrectum* nominant. *Basis* sunt ossa quædam sub tibiis Vegetio, Calcaneos fortè intelligit. περόνη est os tibiæ, quod radius vocatur. *Cirri* & subcirri, equorum sunt ornamenta. Crura equi Vegetius vocat *gambas* quasi campas: Hippiatri Græci βραχίονας & χήλη vocare videntur. Vegetius etiam Latinè *brachiola* in equis dixit. *Coxendices* maximas & validissimas habet, iisque ut plurimum valet. Inde fieri putat Ambrosius Nolanus, quòd sessorem ephippiumve juxta humeros amet, contra ac asini & muli. Ἕδρα Xenophonti est dorsi ea pars qua insidetur. κόκκυγα vocant veterinarii partem quandam inter armos, seu ἐν συνωμίᾳ interscalpio: Absyrtus κόκκον appellat. Hinc Ætogenes equi, quòd genitivam quandam notam ἐν τοῖς ὤμοις καὶ τῷ κόκκῳ habeant. Gesnero verò, Coccyx, est pars in medio dorso, juxta spinam eminens. *Armus* idem quòd humerus. *Dorsum* Garresum barbari vocant. *Mammas*, tam mares in hoc genere, quam fœminæ habent; & fœminæ quidem omnes binas inter femora, mares, illi tantum, qui matri similes prodiere, ut Aristoteles testatur. *Caudam* habet bovillæ contrariam, tenorem videlicet brevem, quem Plinius causem appellat, pilos prolixos. Illam Vegetius *muscerium*, à muscarii flabelli similitudine; hos Plinius *setas*, & longiones quibus muscas abigunt, Græci σόβας vocant. Duriores, sunt in equis quam equabus, quod harum caudæ urinâ madefactæ, setas invalidas habeant. Quæ de Sertorio setas vellere jubente dicuntur apud Plutarchum vide. Qui ex collo dependent crines, *Iuba* Latinis, Xenophonti χαίτη, Aristoteli λοφία, seu crista, dicuntur: qui à vertice juxta oculos & tempora propendent, capronas Latini, Protocomium, Vegetius, προκόμιον Xenophontes dixit. *Palpebra* inferior pilis caret: ideò reprehensus pictor, (Apelles is Ephesius an Nicon, Micon, vel Polygnostus fuerit, ambiguum) quòd eos addidisset. Soli præter hominem canescere, præter Aristotelem, Plinius prodidit, quod os in quo cerebrum, tenuius quàm cætera pro magnitudine habeat, sed falsò. Nam & canes canescunt, sub ephippiis etiam in cicatrice semper albi proveniunt, seu quòd cum ea pars sit debilis, nutrimentum non ut antea digeritur, sed quodammodo corrumpitur, ut Aristoteli placuit; seu aliam ob causam

Plutarch. de solert. animal. in Sertorio.

Uni-

Unicolores tamen evadunt, si hordeum tostum & in pulverem redactum, quod vim discutiendi, detergendiq́ue obtinet, insperseris. De Coloribus in Differentiis agemus. *Dentes* utraque oris parte habere continuos, tradit Plinius & Aristoteles inter ἀνεπάλλακτα recenset. Habet autem præter agnatos qui lupini & sylvestres aliis & proximâ maxillæ parte, pullis præsertim adnascuntur, (ἐκτὸς τ̃ προσφυῶν) quadraginta. Ante cæteros, dentes parvi, magnitudine fabæ, in cibo capiendo impediunt, unde jumentum strigosius evadit. Aristoteles maribus quàm fœminis plures esse notavit. Eos pro ætatis ratione equus mutat, ut & alia veterina. Anteriores qui prius mutantur, Græcè ἐμπροσθίους & τόμεις vocant, quasi sectores, aut incisores, Latini medios, Vegetius lactentes, Plinius fortè pullinos. Sunt autem numero duodecim, sex nempe in superiore, totidem in inferiore maxilla. Xenophon γνώμονας ut & alii Græci nominârunt, quasi ætatis indices Equus enim triginta mensium, primum dentes medios dicitur amittere, duos superiores, totidem inferiores. Incipientes quartum agere annum, itidem ejiciunt & totidem, proximos eorum quos amiserunt, & incipiunt nasci quos vocant Columellares. Quinto anno, incipiunt iterum eodem modo amittere binos, quos caninos habent, tum renascentes eis sexto anno impleri. Septimo omnes habere solent renatos & completos, ut Varro, exposuit. A complemento, inquit Absyrtus, cum reliquum trimatum agunt, dens rumpitur & rotundatur, & in triangularem figuram exit, quo tempore præcipue defluxio in ora equorum decumbit. Fiunt nonnunquam à septimo anno prominuli, quos προπεπτωκότας Absyrtus, Varro brochos vocavit. Columella quoque & Palladius, septimo anno omnes expleri æqualiter, asserunt, & ex eo cavatos gerere, postea verò quot annorum sit comprehendi non posse: decimo tamen anno, tempora cavari, & supercilia canescere, & dentes prominere. Duodecimo anno nigredinem in medio dentium apparere, Vegetius adjecit: at Aristoteles & Varro, nitescere in senecta scribunt. Plinius rubescere legit. Ab hac dentium varietate sunt & aliquot equorum cognomina; λιθογνώμων Hesychio & Varino dicitur, qui nullum ex dentibus reliquum ætatis habet indicium, qui προβολογνώμων & ἀγνώμων dicitur. Ἄβολος & ἀβολήτας qui eos dentes non amisit. δευτερόβολος qui secundum eos dentes projicit. πρωτοβόλος, qui primum. Petrus Crescentiensis præter indices istos, habere scaliones & molares, ait: fieriq́ue posse, ut nonnulli plures habeant: sed tunc dentes esse duplices. Dentibus autem ad senectutem firmis utitur, quamvis durissimis cibis vescatur, quod à calidis abstineat, si Cardano credendum. γνάθος & in homine maxillam denotat, dicitur tamen de equis potissimum. Eandem vel saltem proximam partem Ψάλιον Hippiatri appellare videntur. Maximæ illis maxillæ, & à maximis moventur musculis, quia proni erant sumpturi cibum. In *Corde* os aliquando reperiri, præter Aristotelem, Plinius prodidit. *Fel* quidam habere dicunt, habere, superius citati & cum iis Absyrtus negant. Hic tamen de fellis vesica in hepate intelligendus est, quam non habere ait; sed quendam inhærere solutiorem nervulum, in quem se genus hoc humoris insinuet Ruinus verò, qui Anatomen equi edidit, istiusmodi bilis receptaculum, à dextris hepatis esse ait, in ipsa cavitate, plurimisq́ue in ipsius visceris substantiam, ramulis inseri, atque adeò facillimè ab omni bilioso onere jecur exonerare; deponere verò etiam in duodenum intestinum: additq́ue etiam, naturam in hoc animante, folliculo, ut in homine, & aliis animantibus, recludi bilem noluisse, quòd cum animum habeat semper in patinis, voracitatisq́ue modum nullum, ventrem quoque exonerare multo quàm alia cogatur frequentius, ideoque bilis stimulus semper in promptu adesse debeat. In *figura* hoc observandum tradit Aristoteles, quod pulli paulò submissiores suis parentibus sint, atque adulti caput attingere non possint, quod novelli facilè faciunt. Proditur iis innasci amoris veneficium, *hippomanes* appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu devorat fœta, aut partum ad ubera non admittit. Id apud Aristotelem, Plinium, Theocriti scholiasten, & alios invenies. Est & alterum quod ex genitali equæ manat, cujus & Aristoteles, cum de immoderata equarum libidine agit, meminit. Plinius, qui hoc equarum virus à coitu vocat; tantas habere vires, ait, in veneficiis, ut affusum æris misturæ, in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitus egerit, quod etiam apud Pausaniam & Ælianum invenies. Ælianus confundit eum hippomane pulium seu *pullium*, quod Aristoteli est πώλιον Plinio, teste Hermolao Barbaro, polea, estq́ue illud quod equa prius emittit quàm pullum. Plinius eo nomine alicubi pulli asinini fimum, quem primum edidit, intelligit. *Locum* si spectes, ubique ferè locorum hoc animal invenitur. Paludibus & riguis gaudet, gaudet & ipsa planicie: nec montes, modò rigui sint, aspernatur. Quin Columella, equorum gregibus, inquit, spatiosa & palustria, nec non montana pascua eligenda sunt; rigua, nec unquam siccanea, vacuave magis quàm stirpibus impedita, frequenter mollibus potiùs quàm proceris herbis abundantia. Locum pascendis idoneum ἱπποφόρβιον vocant. Pompicus & bellator stabulo continetur. Id equile alii, Varro

Arist H.A. l. 6. c. 22.

Plin. H. N. l. 8. c. 42. Aristot. Hist. A l. 2. c. 15. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Theophrast. de animal. invident.

Plin. H. N. l. 8. c. 42. & l. 24. c. 11.

Arist. Hist. An. l. 6. c. 15.

Ælian. H. A. l. 3. c. 17. & 14 c. 18.

Columella R. R. lib 6. c. 27.

Equarium, Grapaldus propriè præſepe dixit. Græcis ἱππῶν, ἱπποστασις, σταθμὸς, φάτνη, ut Pollux annotavit. Heſychius & Varinus apud Lacones ἱππάκη dici tradunt. Lignum ad quod capiſtris alligantur, vacerra nominatur. Plura de loco in Differentiis vide. Quantum ad *Cibum*, frugibus victitare, ideo inter ſapientiſſima animalia cenſeri inquit Plinius. Inter has præcipua ſunt, Hordeum, quod minus quam avena vel triticum inflat; & tum equus ἀκοστήσας dicitur; quod hordeum Nicandro acoſte vocetur; Avena, cujus uſus apud nos ſuetus. Triticum, quod tamen Serapio reprehendit; Panis denique, qui in Anglia & alibi ex fabis & Piſis in hunc uſum conficitur. Victitant tamen frequentius gramine & aliis, propriumque hoc equorum alimentum. Melilotus ideò in Italia Trifolium Caballinum dicitur. Medicam herbam, quæ in Media creſcit, præcipuè equos nutrire, apud Strabonem habemus. Prima falx, teſte Ariſtotele, vitio datur, & cum fœtida aqua rigatur, incommoda eſt. Quater autem rectè, interdum ſexies demetitur per annum, ut Columella prodit. Ad maciem equorum nulla res tantum quantum illa prodeſt. De *Cytiſo* hæc Plinius. Datur animalibus poſt biduum ſemper, hyeme verò quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, pauciores, minora animalia. Multis in locis vicia manipulatim collecta apponitur. Damaſci ervilia & ervum, ut Bellonius prodidit. Neceſſitas ut & alia apponerentur, coegit. Equi Cæſaris à Scipionis exercitu in Africa obſeſſi, referente Hirtio, algâ è littore collecta, & aqua dulci elota nutriebantur. Pompejani ad Dyrrhachium obſeſſi, foliis ex arboribus strictis, & arundinum radicibus. In regno Senegæ, ob aridam tellurem, phaſeolorum laceramentis & milio utuntur. Thraces, qui ad Strymona amnem habitabant, tribuli foliis. Parthi Hippace herbâ. Tartari arborum ramis & corticibus, herbarumque radicibus, ungulis è terra excuſſis. In provincia Aden piſcibus, quorum ibi ingens copia, ut apud Paulum Venetum legimus. Iidem ſiccati in Golcondâ provincia Perſiæ apponuntur: quod & de Gedroſiis, Celtis, Macedonibus, Lydis, Pæonibus qui Praſiadem paludem habitant, Ælianus & Herodotus prodidere. Arabes camelino lacte bis de die nutriunt. Vere tantum teneris herbis paſci ſinunt. *Potum* amant aquam, ſeu turbidam, ut Ariſtoteles voluit; ſeu limpidam ac frigidam, perennem ac profluentem, ut Vegetius: ſeu leniter fluentem & parum turbidam, ut Creſcentienſis, ſeu paluſtres, ut Baccius. Sunt qui vinum præbuere, cum animoſos vellent. Sed & ſanis, verum macilentis, Columella propinat. Cereviſiam quoque & olim præbitam, ex Varino colligi poteſt, cui βίρζεχος eſt avena, & ſecundum alios frumentacea equorum potio. *Ætatem* ſi attendamus. In hujuſce animalis genere ætas longior maribus: legimus ſanè equum ad uſque ſeptuaginta annos vixiſſe. Jam illud non venit in ambiguum, quod in annum tertium & triceſimum generet, utpote qui etiam poſt viceſimum mittatur ad ſobolem reparandam. Notatum etiam advertimus, Opuntem nomine equum ad gregariam venerem duraſſe annis quadraginta. Annoſitatis proditum à veteribus indicium, ſi contracta armorum pellis lentè explicetur: in juvenibus ad ſuum ſtatim locum redit. Sunt qui ex juncturis caudæ judicent, ubi ex dentibus non amplius dignoſcitur. Quinquiennio equas finem creſcendi capere; mares anno addito, à Plinio habemus. Addit Ariſtoteles, poſt, annis ſequentibus totidem creſcere in corpulentiam, & ad viginti uſque annos pergere proficiendo: verùm celerius fœminas quàm mares perfici. Salaciſſimum omnium animalium equum eſſe, Ariſtoteles prodidit. Hinc ἱππόβινος, ἱππομάχλος, ἱπποτέρας & ἱππόπορνος, ille inter homines dicitur, qui plus æquo veneri addictus eſt; & ἱππομανεῖν ille, qui more equini generis, furiis ad eandem agitur. Famoſior tamen equarum quàm equorum ſalacitas. Ideo Poëtæ Cupidinem inter equarum armenta natum fingunt: mulieresque libidine prurientes caballæ, meretrices vero πῶλοι dicuntur. Has ſocietate conjunctas, olfactu mares dignoſcunt, etſi paucis admodum diebus unà fuerint: quòd ſi fœminæ diverſæ permiſceantur, mares alienas morſu expellunt, ſuaſque ſinguli ſeorſim habentes, paſcuntur. Gravidas coitum pati apud Ariſtotelem legimus: Abſyrtus negat. An ſint homine ſalaciores, Gryllus apud Plutarchum in dubium vocat, quòd capros, porcas, equas, iniverint viri, & fœminæ inſano beſtiarum amore exarſerint: ad coitum verò nullum à beſtia ſollicitatum. Fuit tamen Athenis locus qui diceretur ad equum & puellam, quod quidam Codridarum Hippomanes nomine, qui & poſtremus imperavit, filiam in loco quodam cum equo furibundo incluſit, quod clandeſtino concubitu virginitatem læſiſſet, & equus puellæ vim intulit. De *Ætate* coitui apta diverſa produntur. Coire incipere bimum, tam marem quàm fœminam, prodidit Ariſtoteles. Sed hoc in paucis fieri, & pullos imbecilliores eſſe: ut plurimum trimatu ſeu triceſimo menſe incipere, & proficere ſubinde ad prolis præſtantiam in viceſimum uſque annum: dignè procreare poſſe, cum dentibus mittendis ceſſavere: ſed idoneum maximè tempus cum annum & ſex menſes complevere: juniorum, aliquando pabuli bonitate & copia contingere. Plinius verò equas poſt tertium annum aut poſt unum ab enixu utiliter admitti putari

Plin. H. N. l. 13 c. 24.

Hirtius de bello Africano.

Scalig. Ex. 206. 5. Ælian. HA. l. 14. c. 15.

Ætas.

Plin. H. N. l. 4. c. 42.

Generatio.

Ariſtot. H. A. l. 6. c. 18.

Ariſtot. l. 4. de gener. animal. c. 5.

Ariſtot H. A. l. 5. c. 14 & l. 6. c. 22.

Plin. H. N. l. 10. c. 63.

tari ait, cogique invitas: domitas autem sexaginta diebus equire, ante quam gregales dici. In Hispaniola, si Petro Martyri credimus, decimo postquam natæ sunt mense concipiunt, & geminos sæpe unico partu excludunt. [Columella R. R. l. 6 c. 28.] Columellæ equa bima rectè concipere potest; equus mas non trimo minor. Illa post decennium inutilis, quod ex annosa iners proles prodeat. Sic ad vicesimum durat. Anatolius vult, ut admissarius (sic latinis vocatur, qui ad prolem diligenter servatur, Græcis ὀχεῖον, ὀχευτὴς, ἀναβάτης, κήλων Hippiatricis, ut opus ipsum ὀχεία, & Proriga ille qui admittit) sit quinquennis, decimum quartum verò ingressus annum, ut conquiescat. Prurire agnosces, cum sese colligere, caudam frequentius jactare, humorem è genitalibus genituræ similem emittere, pluriès etiam mingere, videris. Mas aliquando uno, aliquando duobus tribusve, aliquando pluribus diebus implet. Equa intermisso tempore, & melius quarto aut quinto anno interposito procreat. Omninò si nihil plus detur, unum tamen interponere annum, & quasi novale fecere necesse est. *Feturæ* initium ab æquinoctio verno ad solstitium, locis calidis mense Aprili, frigidioribus Majo. Sic, quia mense duodecimo partum edit, circa herbescentem & temperatissimam anni constitutionem pariet. Elei finibus suis eductas iniri faciebant, quod sexcentis experimentis cognitum haberent, miræ felicitatis prolem sic provenire. Mares matutinum tempus appetunt, fœminæ post meridiem blandiuntur. Dantur & salacitatis irritamenta. Absyrtus ustam cervi caudam cum vino terere, & genitalia illinire jubet. Alii cicer exhibent; nonnulli urticam ori indunt; pulverem testiculorum equi in potu exhibent; detersa fœminæ spongia loca naribus admovent: scillâ cum aqua ad mellis crassitudinem contrita, naturam equarum cum menses ferunt, tangunt: urtica vulvam perfricant: quidam denique fimo gallinaceo cum Terebinthina trito partes oblinunt. Lybicæ & Mysiæ equæ, tibiæ cantu excitantur, & gravidæ [Ælian. H. A. l. 12. c. 44] fiunt, ut apud Ælianum legimus. Genus tibiæ Hippophorbum Pollux vocat: materia, laurus detracto cortice. Non omnes tamen concipiunt; nec omnes postquam concepêre, edunt. Cujus rei indicium ajunt, quòd fœtus circum renesalia quædam, specie propemodum renum, ita continet, ut rescissus, quatuor renes habere videatur. Si, quot [Columella R. R. l. 6. c. 27.] equæ uni equo sufficiant quæras, Columella, nec minus quàm quindecem, nec rursus plures quàm viginti, unum implere debere inquit. Aristoteles tricenas fœminas & paulò plures singulis maribus tribuit. Palladius æstimatis unius cujusque admissarii viribus, pauca vel numerosa conjugia submitti consulit: juveni equo & viribus & forma constanti, duodecem vel quindecem adscribit. *Concepisse* comperies, secundum Aristotelem, cum menses cessârunt; secundum Absyrtum, si marem respuat; secundum Plinium, quod colorem illicò rubriore pilo, aut quocunque pleniore mutent. *Marem edituram* ajunt, si tertio ante plenilunium die admittatur; si tertio post, fœminam. Illum seminatum colligunt, si dextra admissarius desiluerit; hanc, si sinistra. Justa equa in Pharsalia dicebatur, quæ semper similem equo cui conjuncta erat, produxit. Vento in Lusitania concipere, Columellæ, Varroni, Plinio, Solino, Alberto, Avicennæ visum; [Columella l. c. Varro R. R. l. 2.] in Cappadocia idem fieri Augustinus prodidit; at Justinus in fabulis id recenset. [Plin. H. N. l. 8. c. 42 Solin. Poly hist. c. 36.] Aristoteles fieri posse negat. Circa prægnantem quænam facienda sint, Oeconomi docebunt. [August. de Civit. Dei l. 21. c. 5.] Aborriunt si fumigantis lucernæ odorem persenserint, vel cum prægnantibus asini coiverint. Annum, secundum plærosque, uterum ferunt, secundum Absyrtum, undecem menses & decem dies. Uteri durities in causa, si Aristotelem sequimur. Facillimè omnium quadrupedum partus edunt, & quidem erectæ. Eumelus author est, cum tardius pullitium enititur, continuò pariturum, si comprehensas leniter nares constrinxeris. Pariunt magna ex parte singulos, aliquando gemellos. Vacat admodum à purgamentis in partû, minimumque emittit sanguinis profluvium, pro corporis magnitudine. Cum peperit, statim secundinas devorat, illudque fronti annatum hippomanes. Visum prodiisse & hermaphroditos. Nero tales [Plin. H. N. l. 11. c. 47.] equas ex agro Treverico, carpento suo subjuges ostentabat, ceu planè visenda res esset, principem terrarum insidere portentis. De *androgyno* Princivalli Vicecomitis ita Cardanus. [Cardan. de rer. var. l. 7. c. 33.] Unum habebat tantum testem proprio loco, cum mammis tumidis, ut equæ habent. Inde vulvam proprio loco, & ex vulva penis emittebatur, non major palmo cum eum exereret. [Vox.] *Vocem* equi cum exprimere Græci volunt χρεμετίζειν, & ἐπιχρεμετίζειν, φρυμάττεσθαι, vel potius φρυάττεσθαι, ut Ammonius monet, dicunt; Latini fremere & hinnire. Vox ipsa, χρεμετισμὸς, βρέχαλος, μιμίγμος vocatur. De ejus mutatione ita Aristoteles. Equorum etiam voces, differre palam est. Fœminæ enim simul ac natæ sunt, vocem exiguam mittunt ac tenuem: Mares exiguam quidem & ipsi, sed pleniorem tamen & graviorem quàm fœminæ & indies majorem reddunt. Bimus cum est, atque inire incipit, vocem magnam gravemque mas mittit: fœmina majorem quàm ante & clariorem, usque ad vigesimum ætatis annum, magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecilliorem tam mares quàm fœminæ reddunt. Qui nunquam in aliorum equorum turba hinnit, hunc mutum esse scribit Mizaldus. Cum incedunt, [Motus.] soni-

sonitum edunt, pedibus terram pulsantes. Inde Latinis sonipedes, Homero ὑψήχεις, quasi altisoni dicuntur. Quoniam poplites non adeò flectere possunt, ascendendo magis fatigantur, & lapsi, majore cum impetu ruunt: descendendo, quòd quatuor habeant crura, magis contra pondus obnituntur. Agilitatem & epitheta quæ apud anthores occurrunt, & exempla testantur. Homero ὠκύποδες, ἀερσίποδες, αἰολόποδες, ταχύποδες, ἐλαφρόποδες &c. vocantur. Oppianus, tantæ Iberos scripsit esse celeritatis, ut solæ cum eis Aquilæ, aut Circi accipitres comparari possint. Persei Pegasus alatus fingitur. Sarmatas longinqua facturos itinera, etiamsi nihil offerrent pabuli, per centena & quinquaginta milliaria insedisse, non nemo prodidit. In Arabia, si Vartomanno credimus, citatissimo cursu diem ac noctem integram nunquam cessant. In Alanico bello captum à Probo Principe memorant, qui unius diei spacio centum obiret milliaria, vel in decimum haud interpellato labore. Cæterum *an equi equabus, aut vice versa velociores sint*, disquiritur. Homerus equabus Pheretiadis palmam tribuit. Menelai Æthe pernicissima erat. Horatius quoque equum quàm equam quadrigis aptiorem dicere maluit. Equas inter currendum urinam emittere Plinius dixit. Crauxidæ equa octava Olympiade omnes vicit desultorios. Hecratitis Thessali (Echecratidem Plinius vocat) prægnantem equam Olympia vicisse invenimus. At Oppianus mares ad venationis usum præstare tradit; fœminas minus celeres ad longos per nemora decursus. *Quid equus admissus* Ciceroni sit, in Aldrovando vide. Imminuitur, imò deperditur celeritas, si ocio domi marcescat. Quamobrem Antigonus Rex cum suo equitatu obsessus, cum exercere equos propter loci angustiam non posset, eorum capita loco sublimi constrinxit altius, quàm ut prioribus pedibus terram possent attingere: deinde cogebat ipsum equitatum posterioribus exultare ac calces emittere; qui motus non minus sudorem excitabat, quàm si terræ spacium decurrissent. Ex putrescentium medullis evolare vespas, notissimum. *Naturam* si spectes, φορβάδες quoque sunt, seu ἀγελαῖαι: bibunt sorbendo, & os profundius aquæ immergunt, quod audaciæ inscribitur: animum & os semper in patinis habent, & facilius sitim quàm famem tolerant: equæ crebrius mingunt, & per menses purgantur: plus excrementi sicci quàm humidi, quòd siccis magis vescantur, egerunt: Spumant si cursu defatigentur, cujus causam Galenus exactè prodidit; somniant de iis quibus assuevere: dormiunt plærumque stantes, canterii magis, qui quod castrati sint, somniculosiores videntur. Cum irascuntur, canum modo dentes denudant mordentque: blanditiis maximè deliniuntur: pullos vehementer amant: Hinc factum ut Darius equâ conscensâ, quæ domi pullum habebat, ex prelio ad Issum rebus suis inclinatis evaderet: & Tartari, prædæ gratia regionem quandam, in qua multo per annum tempore sol non apparet ingressuri, pullos in limitibus relinquunt. Sic enim equæ nocturno itinere diligentius observato, rectà ad suos pullos in reditu contendunt. Rara denique, sed nota equarum rabies est, ut cum in aqua suam viderint imaginem, amore inani capiantur, & per hunc oblitæ pabuli, tabe cupidinis intereant. Mentis error discutitur, si deducas ad aquam detonsâ jubâ: tum demum speculatæ deformitatem, pristinæ imaginis aboletur memoria. Lycospadas equos maximè dare operam, ut aurigis suis formosi videantur, Ælianus prodidit. Ad *sensus internos*, ingenium, docilitas, memoria, amor & fides erga dominum, pudicitia, & magnanimitas pertinent. *Ingenio* debentur, quòd inimicos partis suæ norunt, adeò ut inter prælia hostes morsu petant: quòd rectoribus perditis quos diligebant, mortem fame accersant: quòd auribus quæ audivere indicent: & quòd equitationis peritum agnoscant. Bucephalus Alexandri, accepto regio stratu, neminem unquam alium præter dominum vehere dignatus est; & vulneribus altis in prælio acceptis, non prius concidit, quàm dominum extra periculum deposuisset. Equum Caii Julii Cæsaris nullum præter Cæsarem dorso recepisse Solinus & Suetonius author est. Cujusdam medici Pannonici præ foribus solutus, etiam per integrum diem, donec ab ægris rediisset, expectabat; adventanti gratulabundus occurrebat. Choreas tripudiaque *edoceri* Sybaritarum exemplo notissimum, qui eò devenerant dementiæ, ut in symposiis equos ad tibiam saltare docerent. De illo verò quem Scaliger vidit, ita idem. Equum pusillum deformem circumducebat agyrta quidam, cujus jussu atque etiam loco interdum ille omnia faceret; ambulare, succussim properare, currere, saltare, vel quadrupes, vel bipes. Vinum bibere vidimus, in clunibus sedentem; anteriores pedes ad pateram ferri: pelvim sive malluvium cruribus sustinere, quasi à tonsore lavaretur; qualem pictum videmus asellum cucullatum: humo se sternere; porrectum atque projectum jacere: ciliorum compressione annuere: caput ad heri nutum attollere: in terga vertere: supinus ostendere, quo corporis situ mulier meuntem admittat virum. Stabulum agnoscere, & sponte domum reverti, notum. Ideò Galba cum de equi possessione disputaretur, velatum duci ad flumen præcepit, & ubi bibisset, amoveri velum oculis, ut stabulum petere posset. Dexippi equus, ita

Cardan de Var. Rer. l. 13. c. 3.

Horat. l. 2. Car. od. 16.

Plin. H. N. l. 15. c. 21.

Aldrov. p. 40.

Natura.

Galen. in Aphoris. l. 2. 45.

Paulus Venetus l. 9. c. 47.

Ælian. H. A. l. 16. c. 24.

Sensus interni.

Sueton. in Cæsare.

Scaliger Exercit. 209. l. 1.

Suidas in ἵππος.

ita erat edoctus, ut & sine habenis ocyssimè ferretur, & illo pedetentim procedente, placidissimè staret. Nigritarum quoque equos non aliter dominos ac canes sequi, Strabo author est. In ventre cubare edoctos à Jarcis, apud Herodotum legimus. Nervam in Parthia equus adorabat. Lutetiæ alter Reginam Ludovici XII. conjugem, genibus flexis salutabat. Circulos ligneos transiliisse, more canum, saltuatimque vivacissima pernicitate sese gyrando revolvisse, Venetiis anno 1636. vidimus. *Memoriâ* valere inprimis tubæ sonus indicat, quo audito, aures arrigit, nares inflat, hinnit, frena cum strepitu rodit: pedibus terram quatit, loco manere difficulter potest. Parasitus etiam quidam apud Tzetzem, cum equo veheretur curili, prandio frustratus est, quod equus, cum in columnam metæ forma incidisset, circum esse putans, usque ad vesperam circum eam se flexisset, cum impetu semper currens. Taceo quod Tholossanus de equo cujusdam Episcopi scribit, quem frater ejus ita adsueverat, ut quoties verba, Deus in adjutorium meum intende, audiret, saltibus crebris se extolleret. De *Amore, gratitudine & fide erga Dominum*, quorundam exempla testantur. Antiochi equus, occiso in prælio domino, se & suum sessorem Centeretrium Gallum præcipitem dedit. Scytharum reguli, hostem cum victor ad spoliandum venisset, ictibus & morsu confecit. Dionysii, ab eodem in cœno relictus, ut apud Plinium ex Philisto legimus, ut sese exemisset, vestigia Domini secutus est, etsi apum examen tergo hæreret. Homerus Patrocli equos flevisse dicit, Virgilius Pallantis, Cæsaris Suetonius, suum Asturconem Cardanus.

Pl. l. 8. Plinius quoque, eo effectu plærosque equorum in dominos esse ut affectos lugeant, lachrymasque interdum desiderio fundant, tradidit. Interfecto Nicomede Rege, equus ejus vitam inediâ finiit. Idem de Soclis juvenis Atheniensis equo, postquàm ab eo venditus fuisset, dicitur. De *Pudicitia* apud Ælianum, Varronem

Pl. & alios invenies. Plinius ita brevissimè. Alium, inquit, equum, detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petiisse prærupta atque exanimatum. Equam eadem ex causa in Reatino agro; laceratumque pariter aurigam invenimus. Namque & cognationum intellectus in iis est: itaque in grege prioris anni sorore, libentius etiam quàm matre, equa comitatur. De pulli ex incesto domini concubitu nati zelotypiâ, vide Aldrovandum. De *Magnanimitate* idem prolixè agit, sufficiat dixisse, quod Plinius habet, nempe, Equorum jubas tonderi præcipere, ut asinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloriâ superbire. Inventi quoque qui sine auriga certamen vicissent. In Circo, inquit Plinius, ad currus juncti, non dubiè intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Plin. H. N. l. 8. c. 42. Claudii Cæsaris secularibus Circensibus, excusso in carceribus aurigâ, albatos equos palmam occupasse, opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent, perito auriga insistente, facientes: cum puderet hominum artes ab equis vinci, & peracto demum legitimo cursu ad metam stitisse. moxque subjungit. Majus augurium apud priscos, plebeis Circensibus excusso auriga, ita ut staret, in Capitolium cucurrisse equos sedemque ter lustrasse: maximum verò, eodem pervenisse ab Vejis, cum palma & coronis, effuso Ratumena, qui ibi vicerat: unde postea nomen portæ est. Phidoti Corinthii etiam equa, cui Auræ nomen, apud Pausaniam, ab ipsis statim Pausan. in Corinthiacis. carceribus sessore suo collapso, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet retinuit, & circa metam se convertit: audito verò sono tubæ ad cursum concitata est vehementius: cumque ad ludorum præfectos antevertisset, jam quasi victoriæ se compotem intelligens, constitit. *Sympathiam & Antipathiam* si attendas, Sympathia & Antipathia. singularis equo cum gallinis & otide amicitia: cum *camelo, elephante, lupo, urso, leone, sue, ovibus, asino, serpentibus, trachuro pisce, phoca, pomis & ficubus, hordeo quodam, gentiana, colore atro*, & cadaveribus, inimicitias exercent. *Camelos* cum Cyrus equitatui Crœsi opposuisset, Herodot. Hist. l. 1. p. 15. in fugam equos conjecere. Xerxes Arabes camelis usos, ultimos in exercitu locavit, ne equi consternarentur. In bello Tarentino elephantorum tum magnitudine tum deformitate, & novo colore simul ac stridore consternati equi, cum incognitas sibi belluas amplius quàm erant, suspicarentur, fugam stragemque latè dederunt. Cæsar ingentem fluvium in Britannia trajecturus, conscenso elephante, equos Britannorum terruit. Ne tympana quidem ferre posse, si ex pellibus vel elephantis, vel cameli, vel lupi facta fuerint, à Porta author est. Rumpi eos traditum est, teste Plinio, qui vestigia Plin. H. N. l. 20. c. 10. *luporum* sub equite sequuntur, si calcaneum equi quadrigam trahentis conculcent, sisti, tanquam cum quadriga conglaciati essent, apud Ælianum legimus. Nunquam transituros equos, ubi lupi intestina sint defossa, Pierius Valerianus prodidit. Dentes verò maximos, infatigabilem cursum præstare equis dici, si eis alligentur, Plinius author Plin. H. N. l. 28. c. 19. est. De Lycospadis & Lycophoris equis in Differentiis agemus. *Ursos* in solitudine tympano ex equi pelle confecto, terreri Portæ quoque debemus. Castrari *leonem* nulla ratione accedunt, dextrarii seu non castrati adoriuntur. *Oves* si stabulo in quo Columella R. R. l. 6. c. 30. mulæ, equi, aut asini steterunt, facilè in scabiem incidunt. Rudentes *asini*, in Darii

contra

contra Scythos expeditione, equos perturbarunt. De *ſerpentibus* Silius Italicus prodidit.

Ælian. H. A l. 13. c. 27. Plutarch. Symp. l. 6. q 8.

Cauda *trachuri* ventri equæ appenſa, abortum procurat, ſi Æliano credimus. *Phocæ* aſpectum ferre nequeunt. Animo linquuntur, ſi aut mala aut ficus dorſo comportarint; exanimati, panis objectu revocantur. Hordeo illo abſtinent, quod in quodam, circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, loco, provenit. In rabiem, aguntur, ſi laſere nares illiveris. Gentianam abortus equabus cauſam eſſe, Geſnerus ex quodam ſcne audivit. Securidacam ſi calcaverint, ſoleas exuunt. Si equi ex Sybari fluvio biberint, ſternutamentis exagitantur: ſi ex Coſſinite Thraciæ, quod in agrum Abderitarum defluit, in rabiem aguntur. Idem de puteo haud procul à Potniis Bœotiæ urbe dicitur. Equum Catonis in Maurum aterrimum, atertimis armis indutum, calcaribus adactus, ſeſe inferre recuſaſſe, Silius Italicus reliquit. A cadaveribus abhorrere apud Homerum habemus.

Uſus.

Maximus quidem equorum in Cibis, medicina, bello, venatione, itineribus, triumphis, & aliis uſus eſt; nos tamen, quo loco duntaxat in *Cibis* & *Medicina* habendi ſint, videbimus. *Carnibus* uſos non tantum obſeſſos, quod in Veronenſi ſub Maximiliano I. Novarienſi, ſub Ludovico Aureliano; Rupellenſi, ſub Ludovico XIII. Gallorum Rege Chriſtianiſſimo, ut alia taceam, factum, ſed & gentes, apud authores habemus. Notum eſt, Nomadum, Scytharum, Sarmatarum, & Tartarorum modernorum nomen. His volupe, vulnerare incidereque equos, carnibusque etiam ſemicrudis veſci: caballos pridiè tum ſpontè tum morbo abſumptos, exciſo loco apoſtemato comedere; eorundemque reges, ſi quando commeatum ſuis diſtribuerent, quadraginta hominibus equum unum dare ſolebant. Sed & apud Perſas, in conviviis die cujusque natalis, aſſi toti apponebantur: à Germanis verò tam agreſtes quàm domeſtici caballi, tam diu comedebantur, donec à Gregorio III. abrogaretur.

Bruyer. l. 13. c. 40.

Ab Alpinis populis pullos edi, Brujerinus ſe audiviſſe refert. Fuit & *Sanguis* in deliciis.

Plin. H. N. l. 18. c. 10.

Plinius ſanè Sauromatas è milio, maximè pulte, & cruda etiam farina ſanguine è cruris venis admixto vivere, prodit. Miechovius verò & Paulus Veoetus, equitantes ſi fames invaſerit, ſitisque moleſta fuerit, venas aperire, hauſtoque eorum ſanguine, famem ſitimque pellere, reliquerunt. Gaviſos eodem Cancanos, qui ſecundum quosdam Virgilio Biſaltæ, ſecundum Acronem & Porphyrium Hiſpaniæ gentes,

Horat. l. 3. Carmin.

apud Horatium habemus. De *Lacte* nullum dubium. Scythæ namque liberis ſtatim atque nati ſunt, lac equinum porrigunt. Inde Hippomulgorum, & Galactophagorum nomen. Iidem Soli exponunt, ut craſſior pars ſubſideat, mox fervefaciunt. Evadere produnt, ut vinum album eſſe putetur.

Cromerus Hiſtor. Polon. l. 19.

Moſchi verò olim Tartarorum ſervi, potum lactis equini illis tributum petentibus per ducem ſuum in itinere offerre conſueverant.

Hippocrat. l. 4. de morbo. Plin. H. N. l. 28 c. 9.

De Hippace quid ſit, inter ſcriptores non conſtat. Hippocrates, Dioſcorides, & Plinius, caſeum eſſe ſcribunt, quem ille virus redolere, & bubulo proportione reſpondere, adjicit. Alii equinum coagulum eſſe credunt. Theopompus ſcythicum ex lacte equino, edulium eſſe ſcribit. Ut ut ſit, hâc & glycyrrhizâ, undecim & duodecim dies vitam tolerari apud Theophraſtum legimus:

Theophr. H. P. l. 9. c. 13.

plurimam temporis partem caſeo equino uſos Hippocratis teſtimonium eſt. Nec eſt quod quisquam illud miretur; cum Zoroaſtrem interdum ſolo lacte ſex menſes transegiſſe, quod de quodam alio Athenæus narrat, referant.

Uſus in Medicina.

Medicinam quòd ſpectat, habet in ea locum, *lac, ſerum, ſanguis, axungia, coagulum, dentes, lingua, os de corde, jecur, teſtes, fel, pili, ungulæ, ſudor, ſpuma, ſaliva, urina, & ſtercus.*

Dioſcor. M. M. l. 2. c. 75.

Lac maximè perpurgat, ut purgare Dioſcorides tradat. *Serum* ad ulcera renum perpurganda, conducit, ſi Ætio credimus; illud nempe, quod per decoctionem ex lacte ſeparatur. Rhaſis mulierem quæ non concipit, ſi lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro congreſſa fuerit, concepturam ſcribit. Invenio & apud Plinium, vulvas collutas juvari eodem lacte. *Sanguis* ſepticus eſt: Equarumne quæ admiſſuram expertæ ſunt, an verò marium ὀχετῶν quod Hermolao Barbaro placet, vel equorum utriusque ſexus, quod Plinio, experientia dirimere poteſt. Eundem Plinius regio morbo prodeſſe ſcribit: & hippiatri eodem ad diverſos morbos utuntur.

Veger. l. 2. c. 17.

Phragmaticum de matrice detractum, cum oleo vinoque tepefactum, & toti jumento contra pilos inunctum, curat. *Fel*, maleficæ naturæ eſt, ſi Plinio credimus, qui tantum inter venena damnari tradit, ut ideò flamini ſacro equum tangere non liceret. *Axungia* ſuffumigata, partum mortuum, ſi Sexto credimus, foràs ejicit, & ſecunda ſequitur. Medulla unguentis ad ſpaſmum miſcetur. *Coagulum* inter dyſenteriacorum & cœliacorum remedia cenſeri, Dioſcorides, Galenus, Avicenna, & Haly authores ſunt. *Dentium* farina verendorum vitiis inſperſa medetur. Qui primi equo cadunt, infantibus adalligati, dentitionem facilem præſtant, idque efficacius, ſi terram non attigêre, ut Plinius prodidit. Sextus eos, ſi dentem qui doluerit, tetigerint, remedio eſſe ſcribit. Nam & infans, addit, ſi equi roſtrum baſiaverit, dentium dolorem non ſentit, & nec equus mordebit infantem. *Lingua*, ex vino inveterata, ad lienem præſentaneo remedio ſedandum datur, ſi Cæcilio Bioni apud

Plinium

Plinium fides. *Os de corde*, dentibus caninis maximè ſimile eſt. Hoc Scarificari dolorem, aut exemto dente demortui equi maxillis ad humerum ejus qui doleat, demonſtrari, Plinius author eſt. *Iecur* thecâ cedrinâ repoſitum, dein vino Chio & aqua dilutum, ne jecur amplius excedatur, efficit. *Lien* ex aqua dulci potus, mortuum partum ejicit, apud Plinium. *Teſticuli* aridi hauſti Venerem ſtimulant. *Lichenes* in genibus, & ſuper ungulas inflexu harum partium indurati *calli*, triti & in aceto exhibiti, comitialibus proſunt, ut Dioſcorides, Galenus, & Plinius, ſcribunt. *Pilus* ad oſtium domus alligatus, ne culices, aut Cniphes per oſtium involent prohibet. Id Rhaſis & Albertus prodidere. In inguinum ulceribus equi ſetæ tres, totidem nodis alligatæ intra ulcus, remedio ſunt. Eorundem ex capite & femine cinis, ſanguinis profluvium ſiſtit. Pilo circumligato verrucæ tolluntur, quod propter adſtrictionem alimento privatæ areſcant. *Vngularum* cinis cum oleo & aqua illitus, panos & apoſtemata, in quacunque parte diſcutit: ſed & ſtrumas, ſi urina calefacta. admiſceatur. Ex vino & aqua potus adverſus calculos prodeſt. Suffitus partum deturbat. Ramenta per nares equo infuſa, urinam ejusdem promovere, Hierocles ſcribit. *Sudor* cum urina in balneo bibitus, tineas & ſerpentes è ventre hominis exigit, ſi promiſſis quorundam credendum. Miſtus cum vino & à gravida potus, abortum facit. Si cultelli vel gladii calefacti eum imbiberint, inficiuntur adeò, Alberto prodente, ut locus ab eis vulneratus, ſangnine, ante mortem animantis, manare non deſinat. *Spuma* equi recens detracta, & cum oleo roſaceo infuſa, auricularum quamvis vehementes dolores reſolvit. Eâdem, Marcellus, ſi ab equitando vexata fuerint inguina, aut intertrigines doluerint, fricari tanquam præſentaneo remedio, jubet. Ex *Salıva* commendat Geſnerus, in fervido faucium malo, quod æſtate nonnunquam, peſtilenti lue, in milites inprimis graſſatur, remedium. *Salıva*, inquit *equi, avenam aut hordeum paſti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex cancris vivis contuſis, humorem exprimes, eodemque rurſus lavabis. Quos ſi vivos habere non potes, pollinem de cancris aridis in clibano toſtis inſperge: poſtquam equi ſalıva ablueris.* Phthiſicis jam deſperatis, ſalivam vel ſpumam cum aqua calida per triduum dabis. Æger ſine cunctatione ſanabitur, ſed equus morietur. Id à Plinio, Marcello, & Sexto proditum habemus. De *Vrina* & *Stertore* hoc dixiſſe ſufficiat: illam aquæ ferrariæ ex officinis contra comitialem morbum miſceri: hoc, àd colicam in vino albo decoctum, contra ſcorpionum ictus, & fluentem ventrem in aqua, Dioſcoridi, Plinio & Sexto adhiberi. Recens naribus admotum, ſanguinem reprimit, inprimis ſi cum creta & aceto acerrimo agitetur. Cum putaminibus ovorum in cinerem redactum miſtum, ne ex vulnere immodicè fluat prohibet. *Anhelitum* præſervare à peſte quorundam commentum eſt. *Differentiæ ſeu Genera* equorum varia ſunt: præcipua, à *Locis, partibus, & quibusdam accidentibus* ſumuntur. A *Locis* equi ſunt, *Acarnanici*, qui maximi fuiſſe dicuntur. Unde in proverbium de re maxima ceſſere. *Æthiopici*, quos, feros credo, & pennatos, cornibus ornatos ferunt: malè à calore habentur. *Agrigentini*, qui olim ad agones Græciæ mittebantur, & victores recedebant. *Alanici*, qui veloces & robuſtiſſimi. Probi tanta celeritate fuiſſe perhibetur, ut diurnis ſpaciis centum obiret milliaria, vel in decimum diem haud interpellato labore ut diximus. *Angli*, quorum bona pars non ſuccuſſat, ut Polydorus Virgilius prodit. *Apamienſes* in Syria, ubi ſupra triginta millia alebantur equæ, & emiſſarii trecenti. *Apuli*, quos Varro laudat, & Volaterranus bello aptiſſimos facit. *Arabes*, celeritatis, equæ inprimis, tantæ, ut per diem noctemque circiter, centena milliaria itineris conficiant, ſi Vartomanno credendum. *Arcades*, à quibus ideò Arcadia ἱπποβοτος. Equis & aſinis admiſſariis ad mulos procreandos clara erat. *Armenti*, qui à Parthis genus ducunt, niſi quòd capite ſint graviores, ideò βαρυκέφαλοι Abſyrto. *Aſtures*; ſeu *Aſturcones*, quibus forma minori præditis, mollis eſt alterno crurum explicatu glomeratio, fuere olim in precio: ſed bellis apti non ſunt. *Attici*, qui Sophocli præſtantiſſimi. *Barbari*, qui ex regno Tunetano, & Numidia habentur, ſunt perniciſſimi. *Bengalenſes*, qui tam duras ungulas habent, ut ferreis ſoleis non indigeant, utcunque per ſaxa & montes currant. In Biſnagar quadringentis aut quingentis nummis aureis venduntur, octingentis quandoque, quòd aliunde advehantur. *Britones*, qui cruribus & auribus ſunt mutili. *Burgundiones*, qui injuriæ tolerantes. *Calabri*, qui itineri peragendo aptiſſimi. *Cappadoces* omnium ferè optimi Solebant incolæ Perſis mille quingentos annuatim perſolvere. *Carajani*, qui à mercatoribus in Indiam ducuntur, & quibus incolæ auferre de oſſe caudæ nodos duos vel tres ſulent, ne ſeſſorem feriant. *Celtiberi* ὑπόφαιοι ſubalbidi; in exteriorem Hispaniam traducti, colorem mutant. *Cilices*, quorum trecenti ſexaginta albi Dario pendebantur. *Corſici*, qui breves admodum, ſed generoſi. Procopius tradit, paulò ſupra oves magnitudine eſſe. Alii, niſi clauſis obequitari oculis, addunt. *Cretenſes*, elatioris animi, & qui acceſſum ægrè ferunt. *Cyrenaici*, ilibus ſubſtrictis & parvis, pedibus bonis, longiore inter equitandum animæ ductu, magnitudine pollent. *Daci* perniciſſimi, quibus juba ab armis ad terram uſque, cauda prolixa, caput parvum.

Galen. de Eupoſt. L 2. c. 38.

Geſnerus de Equo.

Polydor. H. Angl. l. 1. Strabo Geogr. l. 16.

Martial. Epigr.

Dani speciosi, & viribus clari. *Oclandi* ex Gothici maris insula, totius orbis minimi, sed perdociles. *Eles*, qui à pernicitate laudabantur. Incolæ equas finibus suis eductas iniri faciebant, quod esset experimento cognitum, miræ felicitatis prolem inde provenire. *Epirotici*, qui mordaces & perversi. Apud Elidem palmas merebantur. Nunc *Albanos* vocant. *Frigisci*, quos non minus velocitate quàm continuatione cursus, invictos commendat Vegetius. *Germani*, qui plærumque succussatores. *Transylvani*, qui docilitate ab aliis vincuntur: cursu verò jugi & longo nulli cedunt. *Gracanici*, quos Absyrtus scribit, pedibus bonis fultos esse, vasto corpore, capite venusto, arduâ antica parte statura, concinnoque corpore, sed clunium compago incommoda, nec respondente; pernices & animosos. *Hetrusci*, arguto capite, & densâ juba. *Hispani*, qui teste Absyrto, magno sunt corporis habitu, concinno & erecto, eleganti capite, compage corporis luculenter dividuâ; sed adstrictis clunibus, itineribus obeundis pares & robusti; corpore nec gracili, nec ad maciem opportuno; cæterum ad cursum habiles, qui in equitatione calcaribus non incitantur. Quin & ab ortu ad integram usque ætatem morati & obsequentes: deinde improbi & mordaces fiunt. Tantam eorum fidem, Rodericus Santius ait, ut cum se percussos in bello sentiunt, sessores suos incolumes extra prælium reponant. *Ianettos* vulgò vocant. *Hollandi* australes inprimis, lacertosi sunt. In Frisia generosi, torosi, & panopliæ ferendæ idonei. *Hunnisci* est secundum Vegetium, grande & aduncum caput, extantes oculi, angustæ nares, latæ maxillæ, robusta & rigida cervix, jubæ ultra genua pendentes, majores costæ, incurva spina, cauda sylvosa, tibiæ validissimæ, parvæ bases, plenæ & diffusæ ungulæ, ilia cavata, totumque corpus angulosum, nulla in clunibus arvinâ, nulli in musculis tori, in longitudine magis quàm altitudine statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præstet ipsa deformitas. Animus moderatus & prudens, vulnerum patiens. Hunnicos alias vocant: fortè sunt Ungarici, seu Pannonii, quibus Camerarius dentes cadere negari ait. *Iberi* Oppiano sunt celeres, sed cursus celeritatem pauca emensi stadia amittunt, corpore venusto, sed ungulâ minus solidâ. Fortè sunt diversi ab Hispanis, & ex Iberia inter Armeniam & Colchidem sita oriundi. Oppianus tamen eosdem facit. De *Indicis* dicit Ælianus, difficulter currentes coërceri, nisi ab iis, qui à prima ætate in equestri scientia instituti sunt. Hi currum in orbem versare planè norunt. *Insubres*, sunt arduâ præ cæteris cervice, & micantibus oculis. *Istri*, proceri, individuâ spinâ cavaque. *Lybies*, corpore

Santius Hist. Hisp. p. 1. c. 2.

Oppianus Cyneget. l. 1.

Ælian. H. A. l. 13. c. 9.

oblongo, costis & lateribus crassioribus, & ampliore ad rectum impetum pectore. Solis æstum & sitim meridianam facilè tolerant. *Massasyli* sunt parvi & celerrimi, & solâ virga reguntur, quod & de Mauris dicitur. *Menapii* seu Geldri, Germanicorum equorum soli bellatores, & ideò in precio. Eosdem & *Sicambros* dici volunt. *Mosci* soleis carent, ut Herbersteinius prodidit. *Murcibus*, vix ora tenacia ferro concedunt. *Neapolitani*, sunt animosi, speciosi, & robusti. *Nigritis* ob æstum nimium ferè nulli. Idem facit, ut eorum inguina intumescant, ne mejere possint. Pro fœno utuntur faselorum laceramentis, sole exsiccatis: loco avenæ, milio. Pro equo phaleris & reliquo ornatu instrato, dant mancipia novem, ad summum quatuordecim. *Nisæi*, quos maximi Oppianus facit omnium pulcherrimos, gressu molli, & freno faciles, capite parvo, jubâ longa & multa, comis utrinque demissis, subflavis. Medicos fuisse Stephanus & Ammianus Marcellinus testantur, qui & Nesæos vocant. Viginti millia quotannis ad Regem Persarum mitti fuisse solita, sub tempus quo festum Mithræ celebrabatur, Strabo author est. *Norvegia* mediocris magnitudinis alit, sed admirandæ fortitudinis & pernicitatis, in saxosis viis, eosdem. *Numidici*, neque hordeum, neque triticum gustant, solo gramine & fœno contenti. *Parthi*, teste Absyrto, magno & amplo sunt corpore, Oppiano βαθυχαίτας id est comam gestantes densis cincinnis nexam. De *Persicu* ita Vegetius. Persis & statura & positio à cæteris equorum generibus non plurimum differt, sed solius ambulaturæ quadam gratia discernuntur à cæteris. Gradus est minutus & creber, & qui sedentem delectet & erigat, nec arte doceatur, sed naturæ velut jure præstetur. Inter tollutarios enim & eos quos totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media est, & cum neutri sint similes, habere creduntur ab utrisque commune. In brevi amplius gratus, in prolixo itinere sævior patientia, animus superbus & nisi labore subjugatus, assiduè adversus equitem contumax, tumens, prudens: & quod mirum est, in tanto fervore, cautissimè decoris est observator: incurvata in arcum cervix, ut recumbere videatur in pectore. Inter *Pharsalicos* equam fuisse asserit Aristoteles, nomine justam, quæ pullos pareret omnes admissariis equis similes. Unde fortè ei nomen factum. *Poloni*, ut scribit Cromerus, partim ob pernicitatem & laboris incommodorumque tolerantiam, partim propter molliorem incessum, à remotioribus expetuntur. Apud *Psyllos* arietibus non majores esse Ælianus nugatur. Qui sint *Saphareni* quorum simul cum Armeniis Vegetius meminit, postquam Persicos laudasset, apud neminem reperitur. Ego à Saphara Arabiæ fœlicis] oppido

Oppian. l. c.

Aristot. H. A. l. 7. c. 6.

Ælian. H. H. l. 16. c. 37.

Veget. in Veterinaria.

pido

pido in mediterraneis, cujus apud Plinium mentio, quodque Ptolomæo πεφάεχ, dictos puto. *Sardi* laudatissimi sunt, caudâ procera atque lata, juba brevi, ungulis asininis; lacertoso corpore, arrectis auribus, si benè Stradanus expressit. *Sarmatici*, genus equorum est, teste Absyrto, non inelegans, & in suo genere concinnum, ad cursum idoneum; simplex, grandi corporis habitu, valido capite, cervice decora. Castrantur, ne aut fœminarum visu exagitati raptentur, aut subsidiis ferocientes, prodant hinnitu densiore vectores. Plinius hosce populos cum longinqua acturi sunt itinera, inediâ pridie præparare equos ait; exiguum tantum potum impartientes, atque ita per centena millia, & quinquaginta continuò cursu euntibus insidere. *Scenitæ*, tantæ habent pernicitatis, Evagrio teste, ut propter velocitatem eorum vinci nequeant. *Suecia* & *Gothia* magnos & ad cataphractorum prælia aptissimos, teste Olao Magno, producit, qui, regio edicto extra regnum educi prohibentur. *Tartarorum* plærique sunt albi. Venetus magnum Chamum numerum X M. alere prodidit. Tantæ velocitatis sunt Miechovio, ut uno die X X. milliaria Germanica magna equitent. Sunt depressâ cervice, & pedibus aquam & pabulum sub nivibus quærunt. Perniciores sub Tartaris quàm aliis esse, Mosci affirmant. *Thessalis* nota bovilli capitis inuri solebat. *Thraces* Absyrtus turpes esse scribit, deformi specie, rigido corpore, prægrandibus armis, spinâ curvâ, varos, ideoque ingressu vacillante, cursuque. Delphicum tamen oraculum & Virgilius laudat. *Toringos* quoque Vegetius commendat, & proximos Hunniscis facit. *Tyrrheni maris* insularum præsertim Sardiniæ & Corsicæ equos, breves admodum, sed animo generoso, & ingressu irrequieto, Volaterranus facit. Et tantum de generibus à locis desumptis. A *Partium* constitutione haud paucæ quoque occurrunt differentiæ: præcipuæ *Elaphopodes* sunt à corvino pede sunt qui suffraginum articulo ossa continent, & ideò pessimo gressu nituntur, vectoremque contundendo fatigant. *Cynobatæ*, qui iisdem in locis brevia condunt ossa & humilia, ob idque ungulas ad internam calcium partem adferunt, ac pedes tractim agunt, in eisque claudicant. ἐπροσκελεῖς & ἐπρόποδας dicit Absyrtus illos qui in alteram partem vergunt seu inclinant. ὑψαύχην Homero ἐριαύχην, est ille qui cervicem attollit. ἑτερόγναθος, qui dispares maxillas, unam nempe duriorem, alteram molliorem habet. Ex *accidentibus* color nobis aliquot præbet differentias, alia prætermittimus. Hujus ratione sunt, *maculati*, *trabeati*, *transtrabeati*, *unicolores*, *albi*, *nigri*, *spadices*, *baliardæ*, *cærulei*, *parvi*, *heterophthalmi*, *aitogenes*, & *alphorynchi*. *Maculati* ὠρύγγυς Oppiano inprimis maximis nigris maculis & zonis, seu per crura extensis, seu per dorsum, seu in collo distincti, nobilissimi habentur, eoque præstantiores fore creduntur, quo natura in his ordinem quendam servasse videbitur, seu numeri seu paritatis ac loci, seu rectitudinis: post hos sunt qui maculas rubras aut rubiginosas habent. Ad hos spectant *Scutulati*, qui oblongis tæniis ornantur: *Guttati* στικτοὶ qui rotundis fasciantur, ut pantheræ: & *Variegati*, ποικιλοδέρμονες, *picæ* nonnullis, aliis Homeri αἰολόπωλοι, qui picæ instar albo & nigro variant. *Trabeati*, dextros ambos aut sinistros pedes albos habent, & pessimi esse censentur. *Transtrabeati*, alternatim pedes habent candidos, & omnium deterrimi sunt. Causa utriusque quod illorum pedes in utero materno juncti fuerint, ob id simul contraxisse maculam. *Unicolores* Palladius admissarios legi jubet. *Albi* Claudiano sunt veloces, Platoni laudatissimi. Cæsios habent oculos; quòd cum hi triplici ratione distinguantur, nigro, caprino, & cæsio, corporis totius colorem, oculi quoque color consequatur. *Nigricantes* laudibus efferuntur, maximè si in fronte, vel asteriscum, vel lineam albicantem, vel denique altero pede, candoris aliquid habeant. Αἴθωνας Homeri quidam interpretantur, id est nigros & quasi igne exustos quales αἴθωνας & πυρλαμπίας in aprorum venatione commendat Oppianus. *Spadices*, sunt sanguinei fulgoris, à colore palmei surculi. Alii palmatos vocant, Varro badios, Cassius Medicus balios, nonnulli Castanei coloris, & baliardas. *Cæruleos* Becanus celeres facit. πυρωὰς equos τὸ χρῶμα πυῤῥὺς, Hesychius & Varinus vocant. *Heterophthalmi* oculos habent, aut non æquè magnos, aut alterum altero humiliorem. Lacuna malè monoculos vocat. Parthi eos foriè probabant, quòd pavidi & fugæ aptissimi essent. Αἰτογενεῖς à genitiva quadam macula quam in armis & cocco referunt, Absyrtus dici putat. Sarmatæ eos ut probos adsciscunt: illos verò, qui aquilinam notam ponè ferunt circa coxas & caudam, (iidem hi cum superioribus nam ἀετὸς aquila est) rejiciunt. Ἀλφορύγχοι denique, tardius senescere dicuntur.

Paul. Venet. l. 1. c. 65.
Michov. l. 2. c. 6.

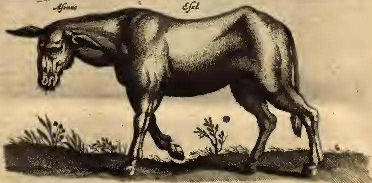
CAPUT II.

De Asino.

EQuum excipit Asinus, despectum quidem, sed non minus utile jumentum. Incredibili sanè lucro dominis fuisse memoratur, compertumque tradunt, fuisse asinam quæ omnium prædiorum fertilitatem superarit: siquidem in Celtiberia visum est, singulas asinas quadringentis millibus nummorum fuisse enixas, ut apud Plinium legimus. Plin. H. N. l. 8. c. 43. Non est ergo mirum à Q. Axio Senatore quadringentis nummis asinum emptum: & Heliogabalum eosdem tanquam magnifica dona P. R. distribuisse. *Nomen* apud Latinos sortitus est, non ab a & sinos, ut esset quasi sine sensu animal, ut Bartholomæus Anglicus nugatur: sed à sedendo, ut Isidorus scribit, quasi assedum dicas: vel potius ab Ebraico Ason, quod ipsum asinum significat. Græcis est ὄνος, παρὰ τὴν ὄνησιν, quod nostra opera juvet; nisi melius à livido colore ita dicatur, à quo & asello pisci, nomen inditum arbitrantur. Dicitur Cyrenensibus βρικὸς ab improbitate; Aristophani βούκολος, quasi bovis instar stupidus. Nicandro βρωμήτης ruditor; & à nimia vocis absurditate μεγάμυκος, Eustathio & Suidæ κάνθων, à clitellis, & κανθήλιος; Hesychio κιλλὸς, quomodo & Dores eundem appellant. Aliis καθηλὶς, λέπαργος, quod ei ilia albicent: μεμιμένων, μονιὸς Cyrillo, μυχλὸς, quod tamen vocabulum Phocenses, nonnisi τῷ ἐπὶ ὀχείαν πεμπομένῳ tribuunt, qui & κήλων vocatur; ὀνάγρος, agrestis nempe, ὀγκηστὴς à ruditu; dicitur. Descriptio. *Descriptionem* si spectes, *aures* ipsi pro proportione totius longissimæ & latæ; labia crassa: *caput* magnum: in collo & pedibus, nigræ quædam lineæ, quas Hesychius μύκλας vel μύκλους vocat: In *tergoris* exordio, crucis effigiem gerit, quo etiam loco quàm juxta renes, onera difficilius portat, quod ossa sint minus robusta. *Pilus* corporis duriusculus & lanificio ineptus. *Ilia* alba. *Membrum genitale* præ cæteris quadrupedibus grande. Nicander κορύνην, quæ propriè est ῥάβδος κεφαλωτή, vocavit. *Dentes* priores mense trigesimo tum mas tum fœmina amittit: secundos sexto: quòd si non prius peperere quàm decidant postremi, sterilitas certa. *Cutis* ei durissima & solidissima ut vix fustium sentiat. *Cor* portione maximum ut omnibus timidis, aut propter metum maleficis, ut ait Plinius. *Sanguis*, crassissimus, pinguissimus, & nigerrimus. Locus. Quantum ad *locum*, Nomades asinis carere propter regionis frigus scribit: itaque in Septentrione paucos invenias. In Italia, Gallia, Germania, Græcia, haud pauci, ut in Cibus. Differentiis dicemus, habentur. *Cibus* ipsi vilissimus. Nam & eo rure quòd pascuo caret contineri potest, exiguo & qualicunque pabulo contentus. Quippe vel foliis Columella R. R. l. 7. c. 1. spinisque, vel perticis salignis alitur: vel objecto fasce sarmentorum. Paleis verò quibus ferè omnes regiones abundant, gliscit. Ideò Tzetzes maximum urbis excidium indicaturus, vereri se, acutè dixit, ne asinus eam depascat. Delectatur & ferula, quæ aliis animalibus venenum est; & ficubus, quas cum devorasset, & verò puer ut vinum asello daretur postulasset, in tantum cachinnum Polemon, vel Chrysippus resolutus est, ut eodem perierit. At in Christiani Moguntini Episcopi, teste Krantzio, asinos, tantæ im- Krantzius Sax. l. 6. pensæ factæ, quantæ in potentissimi Principis familiam alendam impendi possent. Ajunt etiam potu aquæ pinguescere, & ex cibo eo magis proficere, quo plus biberint. *Maximè* libidine pruriunt, id & Ambraciota- Generatio. rum æneus asinus, quem Delphis dedicavere, postquam victoriam de Molossis, pugnâ nocturnâ, reportassent, ostendit. Segnes tamen esse & infœcundos, ob tantam veretri enormitatem, pro comperto habetur. Ideò Ægyptiis exosos Ælianus prodidit. De ge- Ælian H. A. l. 10. c. 28. neratione ita Plinius: Partus à trigesimo mense ocyssimus, sed à trimatu legitimus, Plin. H. N. l. 8. c. 43. totidem quot equæ & eisdem mensibus & simili modo. Parit duodecimo mense; singulatim magna ex parte procreat prolem: eâ namque naturâ est, ut unum pariat, sed nonnunquam gemellos etiam edit, rarissimè tamen. A partu die septimo mari jungitur, eodemque die juncta, maximè recipit initum, sed postmodum etiam patitur. Solet hæc, nisi priusquam gnomonem amittat pepererit, nunquam postea initum recipere: sin antea pepererit, parere tota sua ætate potest: Gignit totâ vitâ, quæ ei est ad trigesimum annum. Prægnantes opere levant. Venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem non disjungunt ab opere, quòd rem issione laboris fit deterior. Admittuntur antè solstitium, ut eodem tempore alternis annis pariant: duodecimo enim mense conceptum semen reddunt. *Huc usque Plinius.* Dolent eis à fœtu mammæ; ideò sexto mense arcent partus, cum equæ anno propè toto præbeant. Lac gravidæ habent mense decimo; vel ut Plinius, prægnantes continuò lactescunt. Pullis ubi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur *Colostratio*. Genes. c. 36. Hana socer Esau primus equis asinos copulavit: sicque isti se gerunt, ut si asinas, quas equi inivere, supervenerint, semen, propter ejusdem sine dubio frigiditatem, pervertant. Quòd facile implent, membri, ut Cardano visum, productio in causa; quâ ad intima uteri quæ penetratur. Observatione dignum, quod tradit Plinius, ad mularum maximè partus, aurium referre in his & palpebratum pilos dici. Quamvis enim unicolor

toto

Asinus Esel

Asinus
Esel

Mulus Maul Esel

toto corpore, totidem tamen colores quot ibi fuere, reddere. *Inimicitias* cum Ægitho, & Spino avibus, ex plantis cum cicuta, gerunt. Spinetis se scabendi causa atterens, nidos ægithi dissipat: quod adeo pavet, ut voce omninò rudentis audita, ova ejiciat, pulli ipsi metu cadant. Igitur advolans ulcera ejus rostro excavat. Spinus ideò eos odit, quòd flores spinæ devorent, is in spinis degat. Cicutam si in Hetruria depascantur, profundissimo somno & torpore corripiuntur, ut planè mortui videantur. Scaliger testatur, multos ex ejus esu oscitantes, deinde in anfractuosos gyros circumactos concidisse. Quæ de corvo, lupo, sorice, & equo dicuntur, manifestam rationem habent. *Amicitiam* verò cum scorpio, & vitis palmite colit. De illo ita Merula. Si percussus à Scorpio, super asino rectus desideat ad caudam, pro ipso dolorem sensiturum asinum: ejusque rei signum esse, quòd pedendo moritur. Vel si is, quem Scorpio pupugerit, in aurem dicat asino, Scorpius me pupugit; non amplius doliturum dolore in asinum transeunte. Abraso verò ab asino vitis palmite, vindemiam inde ferociorem provenisse, observatum est: idque cum multa secuti diligentia mortales, lætiorem sibi proventum quotannis compararunt. Stygis aquam nonnisi ungula asini pati; & Empedoclem utribus ex coriis asinorum flatus Etesiarum validos compescuisse, nescio an inter sympathiæ exempla recenseri debeat. *Vitam* ad trigesimum producunt annum, nisi nimis laboribus exhauriantur. Fœmina vivacior mare est. *Vox* ipsorum ruditus & oncatio, ut Scaliger voluit. Sed & βρωμῶμαι, & μυκάομαι de asinis prolata invenies. Soli inter animalia pilosa, non à pediculo tantum, sed etiam à reduvio immunes esse dicuntur. Laborant & catarrho & bulimo; & hoc maximè, si caricas & mala gestaverint. Illum *Malida* vocant, quod vitium in capite oritur, facitque ut per nares pituita multa russaque effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, mori feruntur. Ælianus author est Maurusios asinos primum ut se in viam dederunt, incredibiliter incitata celeritate iter conficere, ut evolare non excurrere videantur. Deinde eos citò fessos de via, & pedes & spiritum deficere, ac pedum tarditate ad currendum constrictos insistere, & acerrimas lachrymas profundere. Claudicationis remedium vide apud Aldrovandum. Quòd ab aqua sibi, ut Plinius, prodidit cavent; ita omninò, ut pedes tingere metuant: quod mirum dictu sitiant, & si immutentur aquæ, ut bibant cogendi exonerandive sint: quòd rictu labiisque latè diductis & dentibus deformiter denudatis irridere videantur: quòd mingant ubi alii prius minxerunt, aut super fimum: quod mensibus multò ex proportione minus putgentur: quòd cum bibunt parcè admodum os mergant, propter aurium suæ dubio umbram: quòd denique tam exquisiti sint auditus, ut præter solos mures cæteris animantibus eo præstare dicantur, ad *Naturam* eorum pertinet. Singulari *stupiditatis* privilegio damnatos esse, omnes norunt, ita ut hujus vitii homines nomen asinorum meruerint, de quo prolixè Aldrovandus. Doceri tamen posse, aliquot exempla comprobant. Scribit quippe Cardanus ex Leone Africano, asinos ad tibiam saltare, & voce in aurem insusurrata spontè supinos concidere: clausis oculis inflari quasi venenum bibissent, nec minis interim, nec precibus, nec verberibus adduci posse ut surgant: Cæterum blanditiis adulationibusque ac spe potissimum vehendi formosas mulieres proposita, subitò alacres exsurgere: ubi verò audierint vehendos esse anus, demissis auribus se claudos simulare. Interrogati etiam an formosæ juvenculæ illis placeant, capite annuere: demum etiam formosissimum in cœtu adstantium, deligere. Similia ferè de circulatoris Johannis à Grua asina, oculatus testis Gesnerus prodit. Asina, inquit, ter primum pro soni diversitate tripudium immutabat: tripudiabat autem anterioribus pedibus erectis summa cum alacritate: mox velut gaudio in maximum converso mœrorem, in terram se prosternebat, ac velut apoplectica immobilis jacebat, & si pedibus calcaretur, ut se moveret, adduci non poterat: dein jussa ut spectatores omnes salutaret, oculos caputque erga omnes humano velut more convertebat, flexisque anterioribus pedibus salutabat: & quod maximè mirum erat, cum adstantium omnium stupore, ad nutum heri, per ligneum circulum trajecto corpore saltabat, ad canis imitationem: postremò more canis sagacis, projectum in terram vel sudarium vel chirothecam colligebat, & domino referebat. Tantus in iisdem fœtus sui amor est, ut per ignes etiam ad eos accedant; tantus erga genus suum, ut si viderint mori, animo deficiant: observatumque est, asinam impendio cavere, ne vel in conspectu hominum, vel in luce pariat. Ponderis magnitudini imparem se esse, ostendit, aures demittendo. Fuisse carnis asininæ *in Cibis* usum Galenus testatur: sed & historia Caroli V. ab Hispanis aliquando comestam. Novimus etiam in obsidione Veronæ Anno M. D. XVI. cum vix lentem & fabam in quotidiano usu haberent, in deliciis fuisse. In festo quoque Natalitiorum integer apud Persas assabatur, inter regias epulas censitus. Mecœnas verò, referente Plinio, primus pullos asinarum epulari instituit, eo tempore onagris prælatos: post eum interiisse authoritatem saporis. Pessimi esse saporis; & concoctu difficillimas, stomachumque lædere, ii qui vescuntur, testari pote-

Margin notes (left): *Inimicitiæ.* — Scalig. Ex. 152. — *Amicitia.* — *Vita.* — *Morbi.* — Ælian. H. A. l. 14. c. 10. — *Natura*

Margin notes (right): *Ingenium.* — Johannes Leo in descript. Africæ. — Gesnerus Hist. Quadruped. de Asino. — *Usus in Cibis.* — Galen. l. 3. de Aliment. facult. — Plin. H. N. l. 8. c. 43.

Usus in Medicina. poterunt. Medici *Lac*, *Sanguinem*, *Carnem*,
Iecur, *Renes*, *Lienem*, *penem*, *testes*, *ungulas*,
lichenem, *urinam*, *& stercus*, in usum traxe-
Galen. l. 6. re. *Lac* Galeno tenuissimum; si ad jumen-
de tuenda torum quæ apud nos mulgeri solent lac
sanit. comparetur: crassum, si cum camelino &
equino conferas. Nisi ita distinguas, con-
tradicere sibi dicendus est: cum & Plinius
tenuissimum lac camelis esse scribat, mox
equabus, crassissimum asinæ, ut coaguli vice
utantur. Optimum verò erit, si asina sana sit,
bene nutrita, juvenis, nec longè à partu.
Tabidis, à quibusdam Medicis ita exhibe-
Plin. H. N. tur, ut ipsimet id exugant, ne quid à nativo
l. 23. c. 5. tepore remittat. Galenus melle mixtum, ju-
28. c. 12. veni cuidam, qui ferè contabuerat, à balneo
statim exhibuit. Idem stomachum exulce-
ratum per se potum reficit: & ad tussim, ex-
tenuationem & sputum sanguinis commen-
Plin. H. N. datur. Si doleant ubera, lactis ejusdem potu
l. 11. c. 41. mulcentur, ut Plinius tradit; si verò addito
melle sumatur, purgationes mulierum ad-
juvat. Capiti tamen infirmo. & vertigine
laboranti non convenit. Privatim contra gy-
psum, & cerussam, & sulphur, & argentum
vivum prodest. Gargarizatur quoque fau-
cibus exulceratis utilissimè. Sunt inter ex-
empla, qui lac asininum bibendo, podagrâ,
chiragrâve liberati sunt. Alii verò seri asini-
Plin. H. N. ni potu, eosdem cruciatus evasere. Confer-
l. 11. c. 41. re aliquid & candori in mulierum cute exi-
stimatur. Poppæa certè Domitii Neronis
conjux, quingentas secum per omnia trahens
fœtas, balnearum etiam solio totum corpus
illo lacte macerabat, extendi quoque cutem
credens. *Sanguine* fluxum sanguinis ex ce-
Plin. H. N. rebro sedari, sunt qui dicant. Plinio verò,
l. 28. c. 16. est genus febrium quod amphemerinum
vocant, hoc liberari tradunt, si quis è vena
auris asini, tres guttas sanguinis in duabus
heminis aquæ hauserit Eundem post aures
Hartmann. captum, Hartmannus in mania vehementer
In Praxi commendat. Linteola munda, nulli usui
chymiatr. ante exposita. in eo macerantur & exsic-
cantur. Ex his portio in haustu aquæ fon-
tanæ maceratur, & aqua ebibitur. Idem de
Carne Ælianus testatur. Tradit enim Ba-
rhylin Cretensem rabie periclitantem, ab
hoc gravissimo malo asininæ carnis impe-
rato usu, restituisse. Phthisicis easdem me-
Plin. H. N. deri Plinius prodidit, hocque genere maxi-
l. 28. c. 16. mè in Achaja curari id malum: quod &
apud Avicennam legitur. Sed & contra co-
mitialem morbum bibendam dari, idem au-
thor est. *Iecur* etiam comitialibus esu prodest,
sed jejunis edendum præcipitur. Alii admix-
tâ modicè panace, ori instillandum docent,
Lien ad lienis vitium tam efficaciter datur,
ut triduo sentiatur utilitas. Idem contritus,
& ex aqua impositus, mamillis lac provocat,
si Sexto credimus. Inveteratas vulvas suffi-
tu corrigit, ut Plinio placet. *Renes* triti &
in vino mero dati, vesicæ medentur, & uri-
næ incontinentiam prohibent. Cinere *ge-
nitalis* spissari capillum putant, inquit Pli-
nius, & à canitie vindicari, si rasis illinatur,
plumboque tritis cum oleo. *testis* dexter in
vino potus, vel brachio adalligatus, ad coi-
tum stimulat. Uterque contra fascina valet.
Pellis injecta impavidos infantes facit. An- Plin. H. N.
nulus ex *Vngula*, in qua nihil sit nigri, ab l. 10. c. 19.
epileptico gestatus, prohibet ne concidat.
Cinis per dies multos potus eosdem adju-
vat, & oleo subactus strumas discutit. Ta-
rentinus illis ad multos pisces capiendos
pro esca utitur. *Lichen* combustus, tritus, &
ex oleo vetere impositus, tam validus est in
producendis capillis, ut si mulieri inde ma-
xillam unxeris, barba ei nascatur. Ex aceto
illitus lethargicos excitat. *Vrina* cum suo Plin. H. N.
luto illita, & clavos abolet, & callis mede- l. 26 c. 16.
tur, ut Marcellus prodidit. Savanorola in & 28. c. 15.
narium fœtore utilem esse scripsit. Diosco-
rides nephriticis mederi in potu. Ideò ab
ea minimè sibi temperavere antiqui. De
Stercore ita Plinius. Fimum asinini pulli, Plin H. N.
quod primum edidit à partu, poleam vo- l. 28. c. 16
cant. Syri dant in aceto mulso contra lienis
vitium. Idem cæliacis & dysentericis con-
fert: in sapa decoctum, colo magnopere
prodest: datum fabæ magnitudine è vino,
medetur morbo regio intra diem tertium.
Eadem & ex equino pullo similiterque vis
est. Idem ad sanguinem fluentem adhibetur.
Tarentinus in Coriandri succo madefactum,
& cum similagine in massas redactum, ad
trachuros melanurosque capiendos sum-
moperè commendat. De usu in oneribus
ferendis, in mola, & bello ad aratrum &c.
taceo. Hoc addi potest, tibias ex ossibus
asininis fieri, & argutiores cæteris esse: ex
corio cretato palimpsestos, ex pilis pannos
apud Arabes; parari. *Differentias* & *Gene-* Differentiæ.
ra aliquot sortiti sunt. Dantur *Mysii* à My-
siæ regione ita dicti, quibus perrarò recta
sunt ilia. *Varii*, qualem Turcarum Rex Fer-
dinando Regi Neapolitano misisse, Ponta-
nus author est. Miraculoso erat pilo, vir-
gato corpore, diversicoloribus ac paribus
lineis. *Parvi*, quales Illyria, Thracia, &
Epirus proferunt. *Magni*, quales Antron
Thessaliæ urbs producebat. *Veloces*, qua-
les apud Euphratem Xenophon inventos
fuisse ait, qui equos cursu facilè superarent.
In Ægypto verò eam esse asinorum tollu- Scalig. Ex-
tariorum tum patientiam tum velocita- ercit. 117.
tem, Scaliger scribit, ut X L. M. passuum
diei unius opera expediant absque ulla
noxa.

CAPUT III.

De Onagro.

ONager, asini sylvestris nomen est. Græci
ὄναγρον dixere, quasi ὄνον ἄγριον seu ἄγριον.
De-

Tab. V

Zebra Indica
Indianisch Maulthier

Equus Indicus
Indianisch Pferd

Equus Hirsutus
Rauh Pferd

Niceph. H. Eccl. l. 9. *Describere* eum videtur Nicephorus Callistus agens de India, cum dicit. Hac eadem regio, & asinos feros, magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore admodum inter se varietatis. Et zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ, atque ibi divisæ, & conversionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & novam efficiunt plicaturam & varietatem. Oppian. Cyneg. l. 3. Oppianus argenteum colorem illi adscribit, quod Gesnerus de cinereo splendido sumit, eodem ἠερόεντα pertinere existimat. Quod totus albus non sit exinde patet, quod Oppianus addat, nigram lineam per mediam spinam decurrere, hinc atque hinc niveis pulchrè distinctam corollis. Pelles ipsorum ἐζαι dicuntur, teste Suida. *Degunt* in solitudinibus, locis inprimis petrosis & præaltis, in Africa, Lycaonia, Narsinga. In Lycia montem qui Cappadociam ab ea dividit transire negant. Garamantes eos maximè venantur, si Luciano credimus. In Psara Ægæi maris insula, species habetur, quæ alio translata non vivit. Apud Scythas non haberi quidam volunt. At Strabo apud Mæotidis paludes incolas venationem eorum institui reliquit. *Aluntur* herbis, virentibus, inprimis, in quas si inciderint, præ gaudio rudiunt, nec ab iis, etiamsi insidiis se peti viderint, avelluntur. Unde fortè Strozzæ segnes dicti. Oleribus maximè delectari, miraculum ab Hieronymo in vita Hilarionis ostendit. *Natura & Mores.* *Naturam & mores* quod concernit. Isidorus & Bartholomæus Anglicus æquinoctio verno, per singulas noctis & diei horas semel rugire, inde æquinoctium cognosci scribunt: quod potius Cynocephalo competit. Homine conspecto in iisdem stare vestigiis; mox rudentes immotis anterioribus pedibus, posterioribus calcitrare, Scaliger prodidit. Ubi tam propè venator accessit, ut manu queat contingere, fugâ se subtrahit. Plin. H. N. l. 8. c. 44. De eorum zelotypia ita Plinius & Solinus. In hoc genere singuli imperitant gregibus fœminarum. Æmulos libidinis suæ metuunt. Inde est quòd gravidas suas servant, ut in editis maribus, si qua facultas fuerit, generandi spem morsu detruncent; quod caventes fœminæ, in secessibus partus occulunt, & furto parere gaudent. Sitis impatientes, ex sacris literis colligimus. Nonnulli pro mulorum procreatione, onagros prius mansuefactos eligunt. Mansuescit hoc animal facillimè, nec, cicuratum, ad pristinam solitudinem redit. *Usus.* Carnem Ongrorum amaram Ælianus voluit; Galenus, bono habitu præditorum ac juvenum, cervinæ & bubulæ propinquam. Scalig. Exerc. 206. l. 4. Scaliger, dum calet, fætere; refrigeratam neque olere neque benè sapere. Plinius verò scribit Mœcenatem pullos asinorum epulari instituisse, multumque eo tempore fuisse onagris prælatos, post eum tamen, interiisse authoritatem saporis. Medici *fella* super abscessuum vestigia utiliter illinunt, admiscentque emplastris contra ignes sacros, si Avicennæ credimus. *Adeps* cum oleo costino ad lumborum & renum flatulentiam commendatur. *Caro* dorsi cum oleis articulis dolentibus utiliter applicatur: *Urina*, teste Avicenna, calculum in vesica frangit. *Medulla* inuncta podagras curat, & dolorem extinguit. Fimus cum vitello ovi permixtus fronti illinitur, ut sanguis erumpens sistatur. Idem cum felle bublo inunctus, capillos crispat. Scaliger duo nobis *Genera* describere videtur, dum ait. *Genera.* Scalig. l. c. In monte qui Narsingæ regnum dividit à Malabaris, multæ feræ habitant. Alit idem onagros equi facie, colore cinereo, agiles adeò ut capi haud facile queant. Africanis quoque ea est celeritas, ut cursu illi uni cedent feræ, quam Lant, vocant.

CAPUT IV.

De Mulo, & Zebra Indica.

Nomen. MUli nomen quatuor animalibus commune est. Mula enim non solùm ex equa & asino, sed ex asina & equo, itemque onagro & equa, Columella prodente, generatur. Columella R. R. lib. 6. c. 36. Ex asina & tauro Gratianopoli in Gallia, sub nomine Jumar, habentur. Qui ex equo & asina nascuntur, mares, *Hinnulos & hinnos* secundum Plinium antiqui vocabant: contraque mulas, quos asini & equæ generent. Plin. H. N. l. 8 c. 44. Varro tamen ex equa & mulis tales dici putat, si Nonio credimus. Fortè sunt Martialis pumilii. Hinnus enim (verba sunt Varronis) ex equo & asina procreatus, minor est quam mulus corpore, plærumque rubicundior, auribus ut equi, jubam & caudam similem asini habet. Varro R. R. l. 2. c. 8. Cæterum Muli nomen, ex Græco tractum existimat Isidorus, ex eo scilicet, quod jugo pistorum sabactus, tardas molendo ducat in gyrum molas. Melius vel à μῶλος labor, vel ab Ebraïco Maal, quod prævaricationem significat, deduxeris. Laboriosum quippe est animal, & per quandam ordinis naturæ transgressionem, quod Græcis est μολχώειν, nascitur. Apud Græcos plurima sortitum est nomina. Dicitur namque ἡμίονος, quod ex asino & equa originem ducat. ἀστράβη, à robore corporis, ἀγονομιχθος à sterilitate; ἑτερόγονον ζῶον, quod ex diverso semine nascatur; θρῆϊς; ζεῦγος ἡμιονωτικῆς, ὄλκας, quod tamen mulæ duntaxat competit, ut ὀρεὺς mulo; ἀσδάρος, quòd ἐν ὄρεσι laborare magis possit, quam cætera jumenta; ὀρεὺς παρὰ τὸ ὀρύειν, ἐργαστικὸν ὄντα, ἢ ἐπεὶ ὕρειν τὸ ζῶον, ἄγονον. Ὄτρα denique σῖνος, & σῖρος, de quibus consulantur Lexicographi. Cum *Descriptio.* equam habeat matrem, asinum patrem, partim matri, partim etiam patri similis est; magis tamen patri quàm matri, cujus quoque

que

que vocem refert. In Hinno omnia contra se habent. *Auricula* ipsi asini instar longæ, easdemque procomii loco ad oculos defendendos, ut ait Xenophon, accepit; crux in humeris, *pedes* exigui, & *corpus* macilentum, reliqua sunt equi, nisi quòd cervix erecta non sit. *Dentes* triginta sex uterque habet, καὶ τὰς προσφυεῖς, seu agnatos & annexos, ut Ruellius vertit. Mutari eos ex Aristotele notum est. In quorundam *corde* os inventum esse tradidit Hierocles. *Felle* caret, ut solidipeda omnia.

Locus.

Locum si spectes, lædi calidis & obscuris ajunt, & quodammodo amentes reddi: gaudere verò stabulari sub dio, tectique, vel tantum illis sufficere, si caput solummodò operiatur: cætera ab aëre non offendi. Nulli sunt in Arabia, Felice, Anglia, Scotia, Polonia, finitimisque regionibus. In Elco agro ex imprecatione quadam gigni non potuisse, Herodotus prodidit. Carebant illis & Orientales Indi, ut refert Franciscus Lopoz. In Scythia nec incipientem quidem hyemem ferre. Insula quædam, Diodoro Siculo, nutrit quidem aliquos, sed eos magna & sonora voce.

Strabo Geogr. l. 12. & 12.

Abundat eis Themisita, teste Strabone. Cappadoces duo millia Persis quotannis solvebant. Persiam, Mesopotamiam, & Babyloniam iisdem refertam, vel exinde patet, quòd Alexander M. Susis captis, ad tria millia abduci curaverit, qui & dossuales & jugales essent.

Cibus.

Vescuntur frugibus & herbâ, potu maximè pinguescunt: ad maciem depellendam nihil Medicâ nobilius: ex frequentiore Hordei usu hinniunt. Vigent à dentium ortu, & ad multos annos vitam producunt. Quendam octogesimum annum egisse cum templum Athenis ædificaretur, quidam authores produnt.

Generatio.

An steriles sint, disputatur inter authores. Aristoteles ita de Mulo,

Aristot. l. 2. de Generat. c. ult.

Mulus mas septennis duntaxat generat, ut ajunt: fœmina improlis omninò est, quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quam fœmina mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem: quod autem facit, *ginnus* est, quod mulus oblæsus & pumilus est, ut in porcis *metacharum*. Idem de Mula apud Juvenalem invenies. Prodiderunt tamen non dissimulandi

Varro l. c.

Authores M. Varro, & ante eum Dionysius & Mago, mularum fœtus regionibus Africæ adeò non prodigiosos haberi, ut tàm familiares sint incolis partus earum, quam sint nobis equarum. Causam sterilitatis in libris de Natura explicabimus.

Odoratus.

Odorandi sensu præcellere, atque ejus beneficio derelictos alicubi vel odore solo in semitam redire, proditum à quibusdam. Hinc fit ut facilius vim tabidam aëris concipiant, & peste inficiantur, quod & canibus accidit. *De Morbis* vide Aldrovandum.

Sympathia & Antipathia.

Symphatia ipsis cum nantibus avibus, sive hæ anseres sive anates, singularis, eorundemque conspectu sanari dicuntur. Contra Rhododaphnes flores & folia homini saluberrima, venena ipsis sunt. Ipsis verò mulis nescio quid inest muribus exitiale. Si enim muli ungula sinistra domus suffiatur, fugantur. Semper cicures sunt. Fœminas vivaciores esse compertum quàm mares, easdemque serius senescere. Eædem urinæ profluvio purgantur: mares olfactu urinæ prius senescunt. Volutationi indulgent, ut à lassitudine recreentur. A patre patientiam laboris, à matre celeritatem accepere. Ab illo & audaciam mutuârunt. Scio, inquit Varro, mulorum gregem dum pasceretur, eoque venisset lupus, ultro mulos circumfluxisse, & ungulis cædendo occidisse.

Varro R. R. l. 2. c. 8.

Expavescunt tamen rerum insolitarum visu, & quidem ita ut in discrimen adferant. Calcitrant contumacissimè. Visus qui uno domino excepto, cæteros non admitteret. Pertinaciæ sunt infamis. Vidi, cum Romam Neapoli tenderem, quæ nulla ratione ut præiret cogi poterat Ab aliis destituta, procubuit, nec quidem sine nostrûm omnium risu. & insidentis sacerdotis indignatione De astutia exemplum apud Plutarchum in mulo Thaletis habes: de beneficii memoria apud Plinium. Mulum, inquit, octuaginta annis vixisse, Atheniensium monumentis apparet: Eo gavisi cum templum in arce facerent, quod derelictus senecta, cadentia jumenta comitatu nisuque exhortaretur, decretum fecere, quo caveretur, ne frumentarii negociatores ab incerniculis eum arcerent.

Plutarch. l. Utr. animal

Plin. H. N. l. 8 c. 44.

Aristot. H. A. l. 6. c. 24.

Non calcitrare cum vinum biberint, quidam scripserunt. De veritate rei alibi agemus.

Usus.

Magnæ sunt contra venena efficaciæ. Insutus recenter occisi ventri, qui veneno infectus est, evadit, si tam diu manserit, donec calor animantis omninò evanuerit. Eò tutius evasurum, si pluribus usus fuerit, fuisseque Principes qui triginta & quadraginta impendio, mortem censerint, Maranta author est. Pulverem in quo se mula volutaverit, corpori inspersam ardores amoris mitigare à quibusdam apud Plinium proditum.

Plin. H. N. l. 8 c. 45.

Cor, testes, renes, caro, sordes aurium, sterilitatem inferre dicuntur. Cogunt concipere invitas, inquit Plinius, setæ ex cauda mulæ, si junctis evellantur inter se colligatæ in coitu. Stercus combustum, tusum, ac cribratum, vino dilutum, in fluxu uterino Hippocrates bibere jubet.

Genera.

Genera quod attinet, duplex genus Aristoteli fuit notum. *Sterile* nempe, de quo jam egimus, & *fœcundum*, de quo ipse ita.

Aristot. H. A. l. 6. c. 35.

Sunt in Syria quos mulos appellant, genus diversum ab eo quod coitu equæ & asini procreatur, sed simile facie: quomodo asini sylvestres, similitudine quadam nomen urbanorum acceperunt. Et quidem, ut asini ipsi feri, sic muli præstant celeritate.

Pro-

Elephas *Elephant*

Tab. VIII

Procreavit ejusmodi mulæ suo in genere, cujus rei argumento illæ sunt, quæ tempore Pharnacis patris Pharnabazis in terram Phrygiam venerunt, quæ adhuc extant: tres tamen ex novem, quot numero olim fuisse ajunt, servantur hoc tempore. Theophrastus vulgò parere in Cappadocia tradit, sed esse id animal ibi sui generis. Mulo per omnia similis est *Zebra*, nisi quod fœcunda sit. Fimbriatis autem lineatisque pilis miro aspectu videri. Etenim à dorsi spina ad ventrem usque, pictas habet lineas triplici colore, nigras nempe, candidas, ac fulvas, justâ proportione dispositis fimbriis, ac tres ferè digitos latis. Sylvestris est gregalis, & pernici cursu inclyta: possetque, cicurata, in equi locum succedere. Mulam fœcundam Aristotelis quidam esse opinantur. Ita de ea Pigafeta. Nascitur quoque in hoc tractu, (Congo) ut & in aliis Barbariæ & Africæ locis, animal aliud Zebra dictum: quod cum mulæ quoad formam & staturam sit simile, mula tamen, (parit enim) non est, & colore non tantum à mula, sed etiam ab omnibus aliis animalibus differt. Tribus enim diversis coloribus, nigro, albo & spadiceo, qui per lineas tres digitos latas, corpus à dorso versus ventrem hemicycli in modum ambiunt, per totum corpus distinctum est, caudâ colore rubicundo & lucente. Pes & ungulæ ut mulæ, incessu alioqui levi & alacri similes equo, quem rursus velocitate multum superat, ita ut Lusitanorum proverbio ansam præbuerit, qui, cum celerem aliquem dicere volunt, Zebra velociorem dicunt. Parit quotannis, unde & maxima habetur copia; sed incolis, qui eâ uti nesciunt, est innutilis: equorum enim loco ipsis tam pace quam bello esse possent, naturâ eas equorum loco, quibus hoc regnum destituitur, subministrante. Incolæ verò ignari, cùm equos non habeant, & boves jugo subdere nesciant, zebras insuper domare & frænare non valeant, variisque aliis animalibus uti non possint, hominum ad hæc omnia operâ uti coguntur. Atque ita ut omnia hominum superimponuntur humeris, ita quoque ipsi ab hominibus vel in lecticis, aut sedibus portatilibus à Sole coopertis circumferuntur; ad manus semper servos aut alios ad id conductos habentes. Et si magnum aliquod iter brevi tempore est absolvendum multos tales quasi ἀνθρωποφόρους circumducunt, ut prioribus defessis, alii atque deinceps alii possint substitui; qui etiam ita alternatim subinde mutati, tantæ sunt celeritatis ut equos cursores antevertant. Tantum Pigafeta.

Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 1. c. 8.

Purchas. Navig. l. 7. c. 13. l. 7.

Pigafeta in descript. reg. Congo.

CAPUT V.

De Elephanto.

Aldrovandi Hist. Quadrup. l. 4. c. 9.

DAtur & Elephanti inter μονόχηλα locus. Etsi enim ungula ejus in digitos videatur efformari, quia tamen indivisi hi, nescio quomodo à solidipedibus excludi possit. *Nomen* sortitus est, non tamà magnitudine, quòd formam montis præforat, ut Isidoro apud Vincentium Bellunensem placet: quam vel ab Ebræo Alaph discere, quòd docilitate reliqua animalia superet: vel ab Eleph bos, quia magnum est animal, & βρὶ augendi vocabulum: vel quasi ἐλεβρος, ab ἕλος palus, & βαίνω, quòd ob gravitatem ibi faciat τὰς μίξεις: vel ab ἐλεφαίρω lædo: vel ab ἐλίσσω involvo, quod involutam habeat proboscidem: vel denique ab ἀλφὸς, albus, quod ebur de colore triumphet. Hesychio & Varrino περίοσος dicitur. Alii simpliciter θηρία, quod Plinio belluæ, vocant. Romani, qui elephantes primùm Pyrrhi Regis bello videre, Lucas boves, appellarunt; seu à Lucania, ubi primò visi; seu à luce, quòd longè propter inauratos regios clypeos, quibus eorum turres erant ornatæ, à longe relucerent. Indis *Barrum*, à voce dici, Isidorus author est: alii tamen linguà Sabinà ita appellari volunt: unde & Ebur vocatum Servius putat. Magnitudo Elephantis diversa est, ut in Differentiis exponemus. Gillius mensus est Constantinopoli quendam, cui erant ab oculo ad extremum tergum pedes undecim, ab oculo ad extremam promuscidem octo. In proceritate alii ad duodecimum, alii ad decimum tertium, alii ad decimum quintum dodrantem, accedunt. Aloysius Cadamustus vidisse se scribit, plus habentem carnis, quàm tauri nostrates quinque. Nigri sunt omnes præter Æthiopicos: Narsingæ tamen Regem album habuisse, Indicarum navigationum scriptores prodidere. *Cutem* habent cancellatam, seu ut Cassiodorus loquitur, ulcerosis vallibus exaratam: in tantamque duritiem solidatur, ut putes esse osseam Ideo Mauri eadem pro clypeo utuntur, & Peguani loco armorum gestant. Durior tamen in dorso quàm in ventre, ut Solinus verè dicat. Durissimum dorso tergus, ventres molles. Pilosane sit an glabra, nec Plinio quidem constat. Alibi enim, setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem præsidium abigendo tædio muscarum, esse dicit: alibi verò elephantorum corpora impenetrabiles setas habere (nisi fortè cetras sit legendum) scribit. Cardanus quoque non solum nudam ait, sed & cur talis esse debuit rationem reddit. At Cadamustus sese pilos qui nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, evulsisse testatur. Gillius quoque author est, ad duorum palmorum magnitudinem accessisse. Vartomannus denique, caudam habere similem bubulis, trium fortè dodrantum longitudine, paucis in extremitate pilis prodit & invenitur in descriptione Guineæ istiusmodi caudis muscas ab idolis mulieres arcere.

Nomen.

Martin. in Lexico

Descriptio.

Plin. H. N l. 8, c. 9.

Plin. H. N l. 11. c. 39

Ipse denique Plinius, quasi sui oblitus, sic scribit. Indi mirè gaudent longitudine eorum, (smaragdorum) solosque gemmarum esse prædicant, qui carere auro malint; ob id, perforatos elephantorum setis religant.

Plin. H.N. l. 35. c. 5.

Caput quoque deforme habent: secundum tempora spiramentum quoddam, per quod mas pingue quoddam tempore congressus emittit, idque & fœminæ tum patens, si

Strabo Geogr. l. 15. Oppian. Cyneg. l. 2. v. 519.

Straboni credimus. *Aures* pro corporis ratione, secundum Oppianum, exiguæ sunt; quaqua versum gemini palmi magnitudine, subque illis locus, cui scalpro ictu mallei

Solin. Polyhist. c. 43. Plin. H.N. l. 6. c. 30.

adacto interficiuntur. Livius Hasdrubalis inventum esse credidit. Apud Sambros Æthiopiæ populos, auribus carere ex Solino & Plinio habemus. *Oculi* quoque magni, sed pro tanti corporis magnitudine exigui apparent; illique graviter se moventes. *Os* in pectore, ut Cadamustus prodidit, atque hoc, non proboscide sugunt, teste Æliano &

Aristot. H. A. l. 2. c. 6. Aristot. H. A. l. 2. c. 5.

Aristotele; qui & *linguam* eis esse scribit perquam exiguam, atque interius positam, quàm sit in cæteris, ita ut vix eam videre possis. *Dentes* ipsis intus ad mandendum quatuor: præterque eos qui prominent, masculis reflexi, fœminis recti atque proni. Quam primum nascuntur, habent: sed grandes illos, non tam perspicuos. His cibos conficiunt, atque in farinæ speciem molunt. Siti sunt in superiore mandibula, & quidem stupenda aliquando magnitudine. Vidit Vartomannus in Sumatra duos, qui appensi, libras trecentas & triginta sex pendebant. Vidit & Cadamustus occisum, cujus dentium amplitudo palmos ternos excedebat, eminebant ad duos palmos. De eorundem mag-

Plin. H.N. l. 8. c. 10.

nitudine ita Plinius. Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, qua confinis Æthiopiæ est, postium vicem in domiciliis præbere, sepesque in iis & pecorum stabulis pro palis, elephantorum dentibus fieri Polybius tradit, authore Gulussa regulo. Gillius sæpe ad longitudinem decem pedum augescere, memorat. Venetus verò mercator, unum aureis triginta sex emisse dicitur, longitudine dodrantum ipsius quatuordecem, crassitudine dodrantum quatuor; tanto pondere, ut humo tollere non potuerit. Sed & Sabellicum authorem habemus, fuisse Firmo, duos elephantinos dentes, tam enormi magnitudine, ut Aurelianus Firmi victor, eos pro miraculo Romam deportandos curaret, longitudinem horum duorum pedum fuisse dicunt. Dentes hos alii cornua dicunt; an rectè, Aldrovandus & Cardanus explicant, nos alibi dicemus; hoc duntaxat hic addere placet, mandibulam inferiorem, edendo solum moveri, superiorem semper quies-

Aristot. H. A. l. 1. c. 11.

cere. Quo loco àliis animantibus nasus est, elephantes habeant partem quandam pendentem, angustam ac longam, adeò ut ad terram pertingat, in fine perforatam, cortilem, flexilem, lubricam, volubilem; serpentis in morem. Latinis dicitur *Proboscis*, *tuba*, *manus*, quod apud Plinium & Ci-

Cicero l. 2. de Nat. Deor. Cassiodor. l. 10. Variorum.

ceronem invenies, manus nasuta, quod apud Cassiodorum, promuscis, quod apud Vitruvium. Græci vocant *προβοσκίδα*, *μυκτῆρα*, *μυκτηρμὸν*, & *προνομαίαν*. Is ipsius usus quæ manus. Eâ namque cibos tam siccos quàm humidos colligunt, capiunt & ad os admovent. Eadem spirant, bibunt, odorantur. Lucretius ideò *Anguimanos* vocavit. *Malle-*

Aristot. H. A. l. 2. c. 1.

olos posterioribus imis cruribus, teste Aristotele, possident: sed de *Crurum* flexu aliter alii tradunt. Alii enim crura sine nodis articulisque habere, ossa solida & inarticulata, ideò crura tibiasque flectere non posse, &, si cadant, nec surgere, scribunt: alii, ut Pli-

Plin. H. N. l. 8. à c. 1. ad 12.

nius, in posterioribus articulos breves obtinuisse, & poplites intus hominis modo flectere, prodidere, quod & experientia docuit. *Pedes* ejusdem cum equinis sunt rotunditatis, sed ampliores, ut planta, quoquo versum ad binos dodrantes accedat. Vartomannus rotunditatem orbi mensario assimilat. Ex callo nigerrimo & amplissimo constant. Digiti in pedibus informes, numero

Plin. H. N. l. 11. c. 46. Aristot. l. c.

quidem quinque, sed indivisi, ac leviter discreti, ungulisque non unguibus similes. *Mammas* habent sub armis duas; nec in pectore, sed citra in alis occultas. *Genitale* equo simile, sed parvum, nec pro corporis magnitudine. Plinius aversa dicit, aversosque coire, fœminæ inter femora. *Testes* non foris conspicui, sed intus circa renes conditi, quo circa initum celerius agunt. Ctesias nugatur, semen adeò indurari siccescens, ut ele-

Plin. H. N. l. 11. c. 37. Aristot. H. A. l. 2. c. 17.

ctro simile efficiatur. *Ventres* ipsis quatuor Plinius tradit: Aristoteles verò ita sinuosum intestinum, ut quatuor ventres habere videatur, inque hoc etiam cibum reperiri. Galenus idem latissimum & equo simillimum facit; exta suillis proxima. *Iecur* quadruplo majus est bubulo, & reliqua pari ratione excepto liene: hic enim ex proportione minor. *Pulmonem* Plinius bubulo quadruplo majorem facit. *Fel* in jecore adesse negat Aristoteles: incisâ tamen parte, qua adhærere solet, humorem felleum plus minus effluere. Galenus etiam *χοληδόχον* vesiculam habere affirmat. Idem ex dissecti *corde* magnum os exemit; illud verò duos tantum ventriculos, non tres ut apud Aristote-

Ælian. H. A. l. 4. c. 31.

lem, habere observavit. De eodem ita Ælianus. Duplici tum corde tum sensu animi elephantus esse dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri, Maurorum sermonibus pervagatum. Duorum descriptionem apud Aldrovandum vide. Inve-

Locus.

niuntur, in Africa, Asia, & vicinis hisce insulis. Et in Africa quidem in saltu post Syrtes, solitudinibus Salæ Mauritaniæ oppido

vicinis,

Elephas *Elephant*

vicinis, Lybia, Getulia, proximis *Atlanti* monti saltibus &c. Symbari inter *Arabiæ* montes & Nilum, ipsorum venatibus vivunt. Sunt & in Æthiopia Ophiophagorum eorundem venatus à Ptolomæo Philadelpho Ægyptiorum Rege instituti.

Plin. H.N. l. 6 c. 30.

Quantum ad Asiam, Rex Parthalis, prodente Plinio, DCC. aluit, Audatæ mille, Palibrotorum IX. M. Chrysæi, Parasangæ, Asangæ, CCC. armabant. In Taprobana, Onesicrito Alexandri M. præfecto prodente, majores & bellicosiores quàm in India habebantur. In Zeilana hodie maximos & summi ingenii esse, Johannes Metellus prodidit. Siamensis Rex XII. M. habere dicitur, è quibus quatuor millia semper ad subitos casus armata sunt. Sub imperio magni Mogul L. M. habentur. In Mosambique quoque insula, armenta eorum offendit Vartomannus, & in Benomotapa Johannes de Baros. At insulam quoque Zanzibar multos mercatores eboris emendi causa venisse M. Paulus Venetus prodidit.

Plin. H. N. l. 6. c. 20. 21.

Cibus & Potus.

Roscidis autem & palustribus locis maximè delectantur, amnesque amant, in calidioribus inprimis regionibus. Frigoris sunt impatientissimi. *Victum* Elephantorum quod spectat, vescuntur herbis palustribus, arborum foliis, truncis, fructibus Musæ, & ficus Indicæ radicibus. Devorant aliquando & terram & lapides. Eam tamen edisse, iis tabificum est, inquit Plinius, nisi prius mandant. Cicures hordeo vescuntur, ejusdemque novem interdum Macedonicos modios absumunt. Antuerpiæ ostentatus, quatuor modios pomorum in diem absumsit. Lusitani melonibus vehementer delectari scribunt. Potus ipsis aqua, sed nonnisi turbida, vinum ex oryza & aliis frumentis factitium, nec non nostras. Antuerpiensis ille, unâ vice plures quàm sedecem libras bibebat, idque toties iterabat, ut mensuram potus ab Aristotele proditam, facilè æquatutus videretur. Sitis tamen sunt patientissimi, & sine potione octo dies peragunt.

Plin. H. N. l. 8. c. 10.

Aristot. H. A. l. 8. c. 8.

Generatio. Plin. l.c.

De *Coitus* tempore & modo diversa ab authoribus produntur. Plinius marem coire quinquennem, decennem fœminam, ex Aristotele prodit. Aristoteles modo vigisimum annum utrique assignat, modo fœminæ duodecimum, cum celerrimè, decimum quintum, cum lentissimè congrediuntur. Aversè coire apud Solinum ex Plinio invenies, cui & Horatius de Canida succinit: fœminam in coitu sedere, marem supervenire Albertus M. seu ut Aristoteles, clunibus submissis insistere pedibus ac inniti, marem supervenientem comprimere. In aqua autem præcipuè iniri desiderant: indeque tam fœminæ quàm mari commoditas accedere creditur, quoniam is & coiturus per aquam facilius tollitur, & post congressum facilius descendit. Nunquam autem nisi in abdito coëunt, & mas

Arist. H. A. l. 5. c. 14.

Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

coitum
dem pra
coire qu
Solinus e
garium
aquis ab
maximè
sternunt.
bio quoq
alii trien
tuunt. A
bo mens
plurimum
culus & Æ
vo à coit
runt eni
subsident
te Ælian
Unicum
dorum Si
partu, ap
Magnitud
tis secund
secundum
cernit & a
muscide.
vum. *Im*
Leonibus,
pentibus &
& igne. D
-dis Pomp
Alter hic
ad saxa lin
micatione
scit esse m
longè bre
pas leones
tur, quos
pervenien
put Eleph
suffocare,
effertur, a
suescit. G
Ælianum
nics. De
gna ita Pli
lantesque
cones tan
cumflexu
præstringa
victusque
dere. Mir
cipua sole
scandendi
Draco itaq
se arbore
ctatum co
rupium a
cones, c
solvunt
caput
dunt,
obvi

oculosque maximè petunt. Ita fit, ut plærumque cæci ac fame ac mœroris tabe confecti reperiantur. Inter colores puniceum inprimis & candidum refugiunt, cujus causa alibi explicabitur. Terreri igne, Elephantorum Hannibalis exemplo docuit Livius, qui per ignem in Capuana obsidione exacti sunt. In tantum autem consternantur, ut nulla ratione, ut gradum revocent, adduci possint. De *Ætate* haud eadem traduntur. Alii enim ducentos, alii trecentos, quidam centum & viginti annos vivere ajunt. Onesicritus apud Strabonem ad trecentesimum annum vivere, raros ad quingentesimum prodit: circiter ducentesimum robustissimos esse. Philostratus quendam ex illis qui contra Alexandrum M. pugnaverant, quinquaginta supra trecentos post Alexandrum annos superfuisse tradit, ut de Elephanto Jubæ, Ptolomæi Philadelphi, & Seleuci Nicanoris taceam. A sexagesimo juventam incipere, apud Plinium ex Aristotele habemus: ex quantitate dentium ætatem futuram cognosci, apud Cadamustum. Frigoris impatientes sunt: maximum hoc malum, inflationemque & profluvium alvi, nec alia morborum genera sentiunt. Huic potione aquæ calidæ, & cibo fœni melle imbuti succurritur. Ælianus tamen oculorum affectionum quarundam mentionem facit. Vulnera captorum primò aquâ tepidâ eluuntur: mox, si luculenter sunt alta, butyro inunguntur, postea, suillæ carnis recentis & sanguine madentis admotu, inflammatio lenitur. Quotannis etiam in furorem agi reperio, tuncque nulli obvio parcere. Indicium instantis, oleosa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medela ab objurgatione. Rationibus rectores demonstrant, vilis & degeneris esse animi, ob amorem ita in furias agi. Catarrho laborare, eumque in lapidem aliquando abivisse, cujus & iconem exhibemus, proditum. Gradatim ambulant, propter corporis gravitatem. Neminem tamen ajunt tantæ esse pernicitatis, quem suo incessu non comprehendat. Poplites intus flectit, hominis modo, ut Plinius loquitur. Et quia articulos crurum non tam sublimes habet, ut aliæ animantes, sed humiliores terram versus, ideò insidendi insuetis, nauseam commovet. Quod tamen de provectioribus intelligi debet. Siquidem, Vartomanno & Gyllio attestantibus, ex adolescentium molli gradu, sessor tantopere delectatur, ac si mula gradaria veheretur. *Naturam & ingenium* singulare multa testantur, ut non mirum dixisse Plinium, omnium quadrupedum subtilitatem animi præcipuam perhiberi illis. Ab aquis sibi metuere superius diximus. Ideo difficulter ab Hannibale, Polybio & Livio testibus, perducti sunt: & apud Plinium, Puteolis aversis vestigiis, earundem metu, è navi abivisse, legimus. Attamen L. Cælius Metellus junctis doliis per mare Siculum eos transmisit, cum naves deessent: & aliquando interdiu flumina transmittunt. Fœmina mare multò est robustior, easque in hoc genere planè viriles, Vartomannus testatur. Aristoteles tamen timidiores asseverat. Fagos, oleastros, & palmas dentibus subvertere Oppianus author est: ædificia evertere Aristoteles. Ab uno arboris truncum prostratum tantæ vastitatis, ut vix à viginti quatuor movere potuerit, Varthomannus prodidit, & addit, à tribus maximam Liburnicam in siccum pertractam. *Pugnant* inter se vehementer, ut tradit Aristoteles, & alter alterum dente ferit. Victus vocem fugit victoris, terram ac verbenas porrigens. Herbam victori à victo porrigi, vel proverbio constat, quod tamen vix cum Vossio concessero. *Injuriam* ulcisci apud Acostam habes. Nucis putamine à milite in fronte quidam petitus, servatum, in eundem in platea deambulantem, aliquot post diebus conjecit. Singulari & *rectores amore* prosequuntur, injuriarum quoque ipsis illatarum memores, ut optimè Seneca scripserit, Elephantorum feritatem usque in servile obsequium demereri cibum. Sanè à quibusdam aurigas suos, qui in certamine ceciderant, ex prælio, exemtos, alios ab aliis servatos, Strabo author est. Cassiodorus verò scribit, cum magistri compendia sua putet alimenta, motu corporis à diversis postulare, quod ei porrigat. Quod si, inquit, aliquis præbere contemserit postulata, vesicæ collectaculo patefacto, tantam dicitur alluvionem egerere, ut in ejus penatibus quidam fluvius videatur intrasse, contemtum vindicans de fætore. Quidam Cochini, militem magistro suo de via cedere renuentem, aliquoties flumine mersit, si Christophoro Acostæ credimus. Plutarchus denique refert, Poro Indorum Rege vulneribus confecto, elephantum sensim ac leniter multa spicula promuscide retraxisse, & ipsum jam malè affectum, non prius tamen procubuisse, quàm sentiret Regem exsanguem delabi: tum demum, ne corrueret, paulatim se demisisse, ut Rex commodius se ad solum inclinare posset. *Timere* naturaliter hominem, Plinius scripsit. Elephas, inquit, vestigio hominis animadverso priusquam homine, intremiscere insidiarum metu, subsistere ac olfactu circumspectare, iras proflare, nec calcare, sed erutum proximo tradere, illum sequenti, nuncio simili usque ad extremum, & tunc agmen circumagi & reverti, aciemque dirigi. Adeò omnium odori durare virus illud majore ex parte, ne nudorum quidem pedum. *Amicos* homini Cicero innuit, dum dicit, opinionem ejusmodi esse, quandam illi belluæ cum genere humano societatem. Innuit & Philostratus, dum scribit, ubi

Ætas.

Philostr. l. 2. c. 6.

Morb.

Natura & Ingenium.

Polyb. Hist. l. 5. Livius Hist. l. 21.

Oppian. Ixeut. l. 2. v. 513.

Vartoman. l. 4. c. 10.

Strabo Geogr. l. 15. Cassiodor. l. 10. Variar.

Plutarch. de solert. animal.

Plin. H. N. l. 8. c. 10.

Cicero l. 3. de Nat. Deor.

Philostrat. de vita Apollonii l. 2.

ubi semel ad hominem adsuescit, ab eo omnia pati, ex eoque morum similitudinem in se transferre, neque aliter quàm parvos canes, ex hominis manu gaudere cibum sumere, atque ad se accedentem promuscide complecti, eumque caput intra fauces immittere facilè tam diu pati, quoad homini libitum fuerit. Quæ de cujusdam elephantis erga infantem amore produntur, apud Athenæum & Ælianum vide. Traditur

Plin. H. N.

quoque unus amasse quandam in Ægypto corollas vendentem; ac ne quis vulgariter electam putet, mirè tum gratam Aristophani celeberrimo in arte Grammatica. *Docilitatu*, esse singularis multa sunt argumento.

Plin. H. N. l. 8. c. 3.

Plinius enim per auras arma jacere non auferentibus ventis, inter se gladiatorios congressus edere, aut lasciviente pyrrhiche colludere, scribit. Ubi, ut idem ait, mirum maximè, adversis quidem funibus subire; sed regredi magis utique pronis. Sic se rem

Seneca Epist. 86 Sueton. in Nerone & Galba. Plutarch. l. de solertia Animal.

habere, præter Plinium, Seneca & Suetonius, ne de Xiphilino dicam, innuunt. Romæ quidam gyros facere explicatu difficiles doctus, increpatus, noctu sua sponte se ad lunam exercere deprehensus est. Ille quem Emanuel Lusitaniæ Rex Leoni X Pontifici dono miserat, eundem de fenestra prospectantem ter genibus flexis, & demisso corporis habitu, venerabundus salutavit, Osorio prodente. Augerius similiter Busbequius in epistolis Turcicis scribit, visum sibi elephantum juvenem, qui ad cantum tripudiantium more alternos moveret pedes. Eundem & pilà lusitasse quam palmæ vice feriret proboscide. Linguas, intelligere Zeilanenses, apud Metellum habemus; quendam literarum ductus Græcarum didicisse, solitumque perscribere ejus linguæ

Plin. H. N. l. 8. c. 5.

verbis. Ipse ego hæc scripsi, & spolia Celtica dicavi, apud Plinium. Humano more convivatos aliquando apud Ælianum invenies: neque ex iis visus est quispiam vorax, neque majoris partis capax. Cum esset

Ælian. H. A. l. 8. c. 32.

bibendum, unicuique crater exhibebatur, & hi quidem promuscidibus potionem haurientes, moderatè bibebant: deinde circumstantes leviter & festivè adspergebant. Mimi magistrive officium exhibere, & aliis salientibus choreasque ducentibus præcinere,

Ælian. l. 8. H. A. c. 10.

Arrianus se vidisse jactat. Inter cætera solertiæ documenta, est & hoc, quòd cum profundas & superatu difficiles fossas transeunt, major stans medius tanquam pons omnes transmittit: alii ingerentes fossæ sarmenta, eundem servant. Sed & pabuli consueti quantitatem agnoscere, Plutarchus prodidit, permistamque eidem farinam artificiosissimè secernere posse Ælianus. At

Acosta Hist. Arom. c. 7.

quod Acosta de quodam lebetem utrum pertusus esset, aquæ hausta probante, scribit, stupendum est. Solem & Lunam novam

Ælian H. A. l. 8. c. 17.

venerari; homini erranti viam monstrare;

temperant. Dementes levesque esse, Philostratus addit. *Montani* perversi sunt, & insidiosi, & nisi alicujus rei indigeant, erga homines minimè fidi. Dentes habent minores, sufficienter albos, & in quibus nihil est difficile reperire. *Campestres* benigni habentur, mansueti, & imitationis amatores. Dentes habent omnium maximos, albissimos, & sectu faciles, ut nullo labore in quamcunque manus voluerit partem deducantur. *Sylvestres*, in regno Senegæ, ad fluvium inprimis Gambram invenics. Ibi enim gregatim, ut apud nos apri, incedunt. *Lybici*, seu Mauri [Polybius Hist. l. 5.] Indicis sunt minores, & nec vocem, nec odorem horum ferre possunt, ut apud Polybium habes; imò nec contueri quidem eos audent, ut apud Solinum legitur. *Indici*, sunt quidem maximi; non ejusdem tamen omnes magnitudinis. Ideò Solinus duo corum genera tradit: nobiliores indicari magnitudine, minores nothos dici. *Prasii* appel- [Scalig. Exercit. 204.] lantur qui maximi sunt, quales fortè jam Madagascar, teste Scaligero, producit. *Taxilas* vocant, qui secundi ab his magnitudine existimantur. Illos & in Sumatra invenics, animi robore, & virtutis indole iis, qui in con- [Ælian. H. A l. 16. c. 15.] tinenti sunt præstantes. Ideò magnis navibus in continentem transportati, Calingarum Regi vendcbantur, ut Ælianus prodidit.

CAPUT VI.

De Monocerote, & Asinis Cornutis.

[Aldrovand. Hist. Quadrup. l. 1. c. 6.] MOnocerotis vocabulum, quod Latinis unius cornu animal sonat, pluribus animalibus competit: strictè tamen soli illi, quod ἀπὸ τοῦ μόνου κέρατος, à solo cornu dictum est, & ideò Unicornis, & Unicornu. Brachmanorum Dialectò καρτάζωνον, vocatur. An in rerum natura sit vel fuerit, alibi, post Baccium, & Bartholinum, magni patris magnum filium, disquiretur; nunc breviter fide authorum, qui de eo scripsere, de [Strabo Geogr. l. 15.] eodem agemus. *Descriptionem* itaque quòd attinet, Strabo, ex Onesicrito equos uni- [Philes in Jambis.] corne toto fere corpore referre scribit. Philes caudâ aprum, Leonem rictu præferre ait. Plinius, reliquo corpore equo similem, capiti cervo, pedibus elephanto, cauda apro, facit; & uno cornu nigro, mediâ fronte cu- [Plin. H. N. l. 8. c. 21.] bitorum duum eminente, instrui. Plinium Solinus sequitur. Isidorus cum Rhinocerote confundit, & cornu ita acutum & validum esse, ut quicquid impetierit, aut ventilet, [M. Paulus Venetus l. 3. c. 15.] aut perforet, addit. M. Paulus Venetus, Magno Cham Tartariæ à servitiis, in regno Lambri conspici ait, Elephante minores, depressum caput gerentes aprino simile, spinosâ linguâ, quâ obvia petunt, nigricantibusque oculis, Rhinocerotis formam ad [Vartom. l. 1. c. 18.] unguem æmulantur. Ludovicus de Varthema Bononiensis de Monocerotibus à se visis, ita scribit. Ex altera templi Meccani parte claustra sunt, quibus bini Monocerotes vivi includuntur, qui pro re singulari, ut sunt, monstrantur. Eorum hæc forma erat. Major equinum pullum xxx. mensium imitatur, unumque in fronte cornu præfert, trium circiter ulnarum. Alter Monoceros, unius anni similis, cornu quatuor palmarum habet. Color feræ, ut equi sagmati obscurior, capite cervino, collo brevi, rarisque circa illud pilis, & brevi juba ab altero tantum latere dependente. Crus subtile habet, gracile hinnuli instar: Pes anteriori parte parum fissus, ungula verò caprina, pedesque dextrum latus pilosum. Enim verò feritatem præ se fert, & naturam solitudinis amantem. Quæ Garzias ab Horto habet, non appono. Reperiri dicuntur in Arabiæ solitudinibus, ibique à mercatoribus visos, Thomas Bar- [Bartholin. de Unicornu c. p. 24.] tholinus accepit. Garzias suos inter pro- [Garzias H. Arom. l. 1. c. 14.] montorium Bonæ Spei, & illud quod vulgò de Currentes nnncupatur, inveniri scribit. Paulus Venetus suos in regno Bosma & Lambri locat. Æneas Sylvius, in extremis Asiæ partibus, in quadam provincia nomine Macino, inter montes Indiæ & Catajum, ubi vulgò creditur habitasse Sericos. Aloysius Cadamustus in novo orbe. Cornu in pluribus exhibetur locis. Decantatissima sunt, S. Dionysianum in Gallia, Venetum, Hispanicum, Ultrajectense, Helvetorum, Danicum, Mercatorum Venetorum, & Gedanensis Empirici. *S. Dionysianum*, inter pri- [Baccius l. 1. c. ult.] ma melioris notæ reponit Baccius; quia rudiori forma, non politum, ad nigrorem vergens instar cervini, quam proximè ad veterum unicornu accedere videtur. In assignanda longitudine variant authores. Re- [Renod. l. 3.] nodæus hominis proceritatem æquare tra- [Pharin. c. 21.] dit, ea fide qua & nobis patuit: Baccius & Marinus ad sex cubitos extendunt: Gölnitzius ad sex & semis pedes metitur: Bellonius semissem complens ad septimum auget. Nec de pondere consentiunt. Cardano libras decem & septem pendere visum, cum tertia parte. Gölnitzius ad vigesimum quintum pondus ascendit. Ego sublatum, ad decem & octo libras, cum Bellonio extenderem. *Veneta* unicornua inter vera censet Baccius, inter diversa ab antiquorum unicornibus Andreas Marinus, quod antiquorum unicornibus longiora sint, nec strias habeant Monocerotis Æliani, adeòque subtilia, ut pocula inde nulla conficiantur. Colore sunt cornu cervini politi, & pallidi non nigri. Feruntur occupato Byzantio in Venetorum Rempublicam transcripta, cum XII. pectoralibus satellitum Imperatorianorum. *Hispanicum*, cujus frustulum Philippus IV. Francisco Barberino Cardinali eminentissimo, & in peregrinos Heroas humanissimo, donavit, nihil singulare habet. *Ultrajectense*, lon-

Monoceros Unicornu
Einhorn

Capricornq Marinq
Meer Steinbock

Monoceros Unicornu
Einhorn

Onager Aldro Wald Esel

Monoceros seu Unicornu Iubatus
Einhorn mit mahnen

Monoceros seu Unicorne aliud
Einhorn mit mahnen ein andr art

Onager Wald Esel

Lupus Marinus
Meer Wolff

Capra Sylvestris wild Geiß art

longitudine Parisiensi par est, sufficienti amplitudine. Gyri frequentiores ad extremum apicem circumducti, recto tractu obliterantur. Crustæ color cineritio similis, medullâ candidiore. In magno precio habetur, & pro vero venditatur, ut infinitam auri vim, repetundarum damnata Colonia Apprippina, contra licitaretur.

Bartholin. de unicor. c. 27.

Helvetiorum, ad oram fluvii Arulæ propè Brugiam anno M. D. XX. inventum est. Interiori facie est album, flavescens exteriori, sine striis, duorum cubitorum longum, sed, ut moschus, odore præstans, præsertim igni vicinum. *Danicum*, in castello Friderici Burgi asservatur, longitudine septem pedes Romanos excedens, si partem alveo excipiamus inclusam, cujus mensuram pedis unius cum mensuris duabus Bartholinus deprehendit. Ambitus septem minimum digitos complectitur, æquali gyrorum flexu in acumen desinens. Color ex candido mixtus & cinericio; quem per intervalla, nigriores striæ, lineæque obscuriores distinguunt. *Venetorum mercatorum* unicornu ex Germania allatum est, coloris splendore & varietate veri cornu speciem promittens, eoque magis, quòd abrasæ particulæ, non dentium instar in cæmenta, quæ fricari possunt, concidant; sed inde quisquiliarum squamæ eâdem planè viscíditate & lentore resultent, quo secta quævis animalium cornua. De *Gedanensi* nihil occurrit. Empiricus Constantinopoli redux, magno illud non ita pridem venditabat. De reliquis quæ huc spectant, ita Ælianus.

Ælian. H. A. l. 16. c. 20.

Dicunt omnium maximè animalium absonam vocem & cententam emittere; & ad alias quidem bestias ad se accedentes mansuescere, cum gregalibus verò suis pugnare. Neque modo mares naturali inter se quadam contentione dissidere, sed contra etiam fœminas certare, pugnamque usque ad mortem victi ingravescere. Nam & reliqui corporis robore maximo præditus est, & cornu inprimis inexpugnabili armatur. Desertissimas regiones persequitur, simul & solitarius errat. *Coitus* tempore ad fœminam mansuetè mansuecit, & pariter pascuntur. Cum hoc tempus transierit, & ventrem ferre fœmina cœperit, rursus efferatur, & solus vagatur. Prasiorum Regi illius pullos etiamnum teneros ajunt deportari, eosdemque festis & panegyricis diebus ad pugnam committi, ad robur ostendendum. Nam integræ ætatis & perfectæ, nullum unquam meminit captum fuisse. Tantum Ælianus.

Albert. H. A. l. 22.

Alii addunt, adeò animal hoc puellas virgines venerari, ut si sinus venienti aperiant, in illum, ferociâ depositâ, caput ponat, sicque soporatum velut inerme capiatur. De *Usu* inter omnes notum, ad venena maximè commendari. Eo verò præsente sudare, & in humore ebullire, sicque verum dignosci, nonnullorum est sententia. Aloysius Mundella adversus morsum canis rabidi, aliorumque animalium maleficorum, nec non vermes eorumque symptomata commendat. Antiqui Indorum Reges, ad quorum notitiam primum hoc cornu pervenit, pocula ex eo sibi fabricabant, ut dum ex iis bibebant contra venena, ebrietatem, spasmum, epilepsiam, & alios malignos morbos munirentur.

Iordan. l. de peste.

Narrat Jordanus Judæum quendam Venetiis, in mensa cornu circulum delineasse, postmodum scorpium & araneum injecisse, qui nunquam transilire potuerunt ambitum cornu circumscriptum: deinde palmi altitudine quovis raptantes bestias, umbrane aut vi emanante, intra quadrantis horæ spacium ambas necasse. Non est ergo mirum tanti esse pretii, ut Germani mercatores teste Baccio, pro uno X C. M. coronatorum poscerent; & Pontifex Romanus, erectâ in Vaticano pharmacopæa, frustum XII. M. aureorum à mercatoribus Epidauriis redemerit, quo non semel Augustinus Ricchus Pontificius tunc temporis Archiater, felicissimè, modo scrupuli, modo decem granorum pondere, ex vino, vel aliquâ cordiali aquâ utebatur. Et hæc de Unicornu nunc sufficiant, pluribus alibi agemus. Quantum ad *Asinos Cornutos*, tribus in locis eos celebrari invenio, in India nempe, Scythia, & Africa. De *Afris* Herodotum authorem habemus.

Herodot. l. 4.

De *Scythis* apud Ælianum habetur, & addit, Cornua aquam fluminis Stygis continere, quæ transmittit vasa omnia etiam ex ferro, missaque ab Alexandro Delphos ut Pythiæ dedicarentur.

Ælian. H. A. l. 10. c. 40.

De *Indicis* ita idem Ælianus.

Ælian. H. A. l. 4. c. 52.

Sylvestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculisque cyaneis esse: cornuque in fronte gerere sesqui cubiti longitudine: cujus superius puniceum, inferius autem album, medium verò planè nigrum sit: atque non omnes quidem Indos, sed potentiores, quum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro ornarunt, ex his ipsis bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipsum convulsionibus corripi, neque sacro morbo tentari, neque venenis ullis ferunt. Quin etiam si quid prius pestilens biberit, tum id evomere, tumque ad sanitatem redire. Quum autem cæteri asini, quibuscunque in terris sint, tam domestici, quam sylvestres, tum cætera solipeda animalia, talos non habeant, neque fel in jecore, ut fertur: asinos Indicos cornigeros, Ctesias inquit, talis primum iisque nigris præditos esse: eosdemque si quis confregerit, interiora quoque nigra deprehensurum esse: neque felle eos carere: neque modò corporis velocitate longè multumque cæteros asinos superare, sed & velocitate eadem multò equis & elephantis præstare. Quum autem in viam se dederunt,

derunt, tardius primò ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem ut assequi nemo possit. Postea autem quàm fœminæ pepererunt, patres circa pullos à partu recentes, summâ custodiâ versantur, eorumque commorationes locis Indiæ desertissimis sunt. Quum à venatoribus Indis invaduntur, pullos suos adhuc ætate infirmos, à tergo suo pascentes habent, atque pro eis pugnant: contra equites audent venire, eosque cornibus ferire. Tanto sanè hi robore existunt, nihil eis ut obsistere queat, quin statim concedat, vel, si non cesserit, frangatur, aut aliter atteratur, & evadat inutile, & perdatur. Equorum etiam incursu latera discerpunt ac lacerant, ut viscera effundantur: ex quo fit, ut ad eos equites appropinquare valdè metuant; appropinquatio enim capitalem ipsis pariter & equis mulctam miserabiliter infert. Pergraviter calcibus pugnant. Eorum morsus eatenus acerbiores existunt, ut quicquid comprehenderint, funditus diripiant. Ex his qui sunt confirmata ætate, vivos non ceperis, jaculis & sagittis p[...]muntur. Carnes eorum, quòd amarissimæ sint, haudquaquam esculentæ. Eadem ferè Philostratus scribit. Içon quem adjicimus, feræ quidem est corpore auribusque asininis, binis armatæ cornibus, quorum alterum è narium, alterum ex oculorum regione exit: sed quia nec solipes, est, nec unicornis, Asinus Indicus cornutus esse nequit. Philostr. in vita Apol-lonii. l. 3.

HISTO-

Taurus Castratus Bos
Verschnittener Ochs

Kuh und Kalb

HISTORIÆ NATURALIS
DE
QUADRUPEDIBUS
LIBER II.

De Quadrupedibus bisulcis.

TITULUS PRIMUS
De Bisulcis terrestribus.

CAPUT I
De Ruminantibus Cornigeris in genere.

Aldrovand. de Bisulcis l. 1. c. 1.

ACtenus Solipedum historiam persecuti sumus: sequuntur *Bisulca*: Græcis διχηλῆ & διχαδῆ quæ ungulam dividere in sacris legimus, quod multifida, quamvis pedes in digitos scissos habeant, facere non dicuntur. Duo talium invenio genera, *Terrestre* nempe & *Aquaticum*. Ex terrestribus alia *ruminant*, alia *non*. Ex illis quæ ruminant, quædam sunt *Cornigera*, quædam *non cornuta*. Illa in *genere* & in *specie* considerabimus. *Ruminantia* autem illa vocamus, quæ pabulum semel deglutitum, mox ad os regurgitans, revolvunt. Unde Ruminationis actum, Apulejus rumigare, Quintilianus & Plinius, remandere, Græci μηρυκάζειν μηρυκᾶν ἀνάγειν τὸ μηρύκιν quod est revolvere, dixerunt. Latinorum quidam à loco ad quem sursum ad os repellitur, id est, à rumine, quod, ut ait Festus, locus est in ventre quo cibus demittitur, & unde redditur deduxerunt. At Servius à ruma, quæ rumis, & frumen aliis, quam ait eminentiorem colli partem esse, ad quam demissus cibus, à talibus animantibus revocatur: Mercurialis verò ab erumnis, quòd Arnobius scribat, erumnas esse prima in gurgulionibus capita. *Necessariam* autem hisce animantibus ruminationem esse, tum exinde colligas, quòd duriore pabulo vescantur; tum ex eo, quòd superioris mandibulæ dentibus careant, & inferiores minimè habeant serratos. Inde factum, ut dentium defectum *ventrium multitudine* natura pensaret. Sunt enim talibus quatuor, κοιλία nempe, κεκρύφαλος, ἐχῖνος, ἤνυστρον, seu venter, reticulum, omasum, abomasum. Gula ab ore incipiens ad pulmonem septemque transversum deorsum tendit: hinc se ad *ventrem* applicat *majorem*, qui parte interiore asper interceptusque est; ac

Festus de verbor. significat.
Varro L. L. l. 2.
Arnob. l. 7. contra gentes.
Aristot. H. A. l. 2. c. ult.

propè gulæ commissuram, sinum sibi adnexum habet, quem ex argumento *reticulum* appellant. Est enim ventri similis extrinsecus, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multò quam venter major. Hunc excipit *omasum* parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. *Abomasum* venter ab eo alius jungitur, magnitudine amplior omaso, formâ oblongior, cancellis intus & crustis multis, magnis, & levibus innormatus, mox intestinum consequitur. In prima alvi cavitate rudis adhuc esca cernitur, quin & festucæ & vix lacerati surculi. In secundo amplius conficitur cibus, & magis adhuc in tertio elaboratur, ut in novissimo tandem concoctio absolvatur, ubi in cremorem lacteum abit. Nec tamen sola illa quæ superiore dentium ordine carent, ruminant. Ruminat namque inter pisces Scarus, quòd obtusos dentes habeat; inter animalia, mus vulgaris, & Ponticus, lepus & cuniculus, ut in Levitico habetur. Modum & viam ruminationis si inquiras, cibum remansum ex uno ventre in alium mitti, quousque à postremo in intestina labatur, respondet Aristoteles. Galenus ait, primò ex ventriculo revomi in os: deinde ab ore in reticulum: inde in omasum, tandem in abomasum mitti. Post lactationem ruminare incipiunt, & septenis mensibus, cicures intellige, ruminant. Gregales levius minusque tempus, quia foris pascuntur. Hyeme tamen magis, quàm cæteris anni temporibus, videnturque non minus ruminando quàm edendo delectari. Quietem tum poscere, vel exinde liquet, quòd in mandris plærumque id muneris obeant, jacentia. *Lac* eorum solùm coire, ipsaque coagulum in omaso habere, & lacte abundare, ab Aristotele proditum. Causas omnium alibi exponemus. *Cornua* ruminantibus Camelum si excipias data sunt, defensionis & offensionis gratiâ. Nutrimentum quod ad superiores dentes quibus carent, abire debebat, in cornua abit, suntque multiplicis differentiæ. Nec alibi major lascivia naturæ lusit animalium armis. Sparsit hæc, inquit Plinius, in ramos, ut cervorum: aliis simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumento dictis,

Aristot. H. A. l. 9. c. ult.
Galen. l. de administr. anatom. c. 3.
Plin. H. N. l. 10 c. 73.
Aristot. H. A. l. 3. c. 21. Item de partib. l. 3. c. 15.
Plin. H. N. l. 11. c. 37.

aliorum finxit in palmas, digitosque emisit ex eis, unde platycerotas appellant. Dedit ramosa capreis, sed parva, nec fecit decidua: convoluta in anfractum arietum generi, ceu cæstus daret, infesta tauris. In hoc quidem genere & fœminis tribuit: in multis tantùm maribus. Rupicapris in dorsum adunca; Damis in adversum. Erecta autem rugarumque ambitu contorta, & in leve fastigium exacuta, ut lyras diceres, Strepsiceroti, quem audacem Africa appellat. Mobilia eadem, ut aures, Phrygiæ armentis. Troglodytarum in terram directa, quâ de causa, obliquâ cervice pascuntur. Aliis singula, & hæc medio capite aut naribus: Jam quòd aliis ad incursum robusta, aliis ad ictum: Aliis adunca, aliis ad jactum plurimis modis, supina, conversa, convexa. Omnia in mucronem migrantia. Hæc Plinius, qui differentias à colore omisit. At is quoque variat. Nonnullis est simplex, albus, nigricans, cinereus, flavescens: aliis varius, ut in singulis speciebus ostendetur. Habent & proprias quasdam corporis *partes* cornigera, ut talum & sevum: habent & communes sed situ differentes, ut uterus, lien, mammæ. *Lien* plerisque rotundus: *Intestina* ampliora: *Mammæ* exæque binæ inter femora. *Uterus*, acetabula habet dum partum gerunt. *Talo* quoque permulta instructa sunt, eundemque cruribus posterioribus continent. Sed de his in speciebus plura.

CAPUT II.

De Ruminantibus Cornigeris in specie.

ARTICULUS I.

De Bove domestico.

Aldrovand. Hist. Quadrup. L. 2. c 1.

ET tantum de animalibus quadrupedibus bisulcis ruminantibus & cornigeris in genere. Species si attendas, sunt inter ea, *Bos*, tam domesticus quam sylvestris, *Ovis*, *Capra* & *Hircus*, tam domesticus quam sylvestris, *Cervus*, *Tarandus*, *Alce*, *Rhinoceros*. A Bove autem merito incipimus, animali, quæ sibi omnia ferè quæ ad victum nos & reliqua reposcimus, vendicat. Cunctæ certè legumina frumentaque, ut verbis Vegetii utar, bobus meritò aratrisque debentur. Vinearum ipsarum usus periret, nisi eorum adminiculis carpenta sudarent. Quid de diversorum munerum comparatione referamus, dum inter mobilia, & quicquid gravius est, absque vehiculis penè reddatur immobile? Reliqua omnia animalia, ipsæque cohortales aves, ex eorum capiunt labore substantiam. Unde enim equis hordeum, unde cibum canibus, unde porcis pabulum dominorum solertia subministraret, ni parentur boum labore frumenta? Et ne longum faciam bobus debent alimenta, quicquid alii potest. Apud alios genus mularum, apud alios camelorum, apud paucos elephantorum, etsi exiguus usus est, nulla potest ratio esse sine bobus. Non est itaque mirum tali olim boves in precio, ut Germani junctos uxori ducendæ dotis nomine mitterent, quo venire se laborum periculorumque sociam his incipientis matrimonii auspiciis admoneretur: Athenienses nullum longo tempore, cujus opera aratro vel curru utebantur, immolarent: Pythagoras, ne quis istiusmodi operosa animalia interimeret, institueret: Phryges, qui bovem aratorem interfecisset morte mulctarent: Imperator Valens lege caveret, ne quis per Orientem vitulina vesceretur: & Constantinus, ob civilia debita boves aratorios pignori capi vetaret. Quin & virtutis premium boves dati; & Decius Mus tribunus militum, cum Romanum exercitum ab hostibus Sabinis circumventum, circuitione montis conservasset, auream coronam, & centum boves accepit; Lelius post expugnatam urbem, triginta. Taceo tributi nomine à Bohemis Carolo Magno quotannis centum & triginta boves missos: furto subreptos belli causam, prodente Homero, & Pausania fuisse: & Batavos, qui ex caseo & butyro, quæ in extrema loca exportantur, in singulos annos ducenties sestertium, id est, decies centena Caroleorum millia, præter ea quæ in quotidianum alimentum cedunt, cogere, ut Adrianus Junius prodidit. Diversa pro ætate & sexu *Nomina* sortitur. Præcipua sunt, *Bos*, *Taurus*, *Vacca*, *Iuvencus*, *Iunix*, & *Vitulus*. *Bovis* nomen propriè castrato impositum est: taurum tamen quoque & vaccam significat; ut & apud Græcos βοῦς nomen est genericum, & teste Tzetze aliquando vitulum significat. *Taurus* est bos antequam castretur, dux & maritus vaccarum. Oppianus tamen hoc nomine tanquam digniore, totum bubulum pecus complectitur. Dictus est Ethymologo quasi τανύουρος, à caudæ extensione, ἀπὸ τοῦ τείνειν τὴν οὐρὰν; vel quasi γαῦρος, id est, superbus: vel à Syriaco Tor & Taur, ut Scaligero placet. *Vacca* fœmina tauri est, & apud Græcos à bove mare per articulum distinguitur. Florentinus βυήλειαν aut δάμαλιν reddit, quod nomen omni animali in juventa Phocion tribuit, juvencæ alii. *Iuvenci* & vituli nomen non distinguunt satis authores, nec Varro sibi constat; quin & Poëtæ juvencos & juvencas vocant boves & vaccas, nec non vitulos, quibus nondum erupere cornua: cum tamen Isidoro juvencus dicatur, quod incipiat hominum usui in excolenda terra juvare, quod ex Varrone habet; juvenci nomen bovem nobis indicabit, qui jam non amplius vitulus. *Iunix* eadem videtur quæ juvenca.

Veget. in prologo l. 3. Veterinariæ.

Tacit. de morib. German.

Rhodig. Antiq. lect. l. 19. c. 27.

Ælian. H. A. l. 12. c. 34.

Dubrav. in Histor. Bohemica.

Pausan. in Messeniacis.

Nomen.

Ideo

Bos Domesticus

Bos Stier
Iunger Ochs

Vitulus
Kalb

Taurus
Ochs

Ideo Cornutus ad Persium, junices teneræ ætatis boves, quæ nondum ad summam ætatem pervenerunt, esse dixit. *Vitulus* & *vitula*, primæ ætatis nomen est. Isidorus à viridi ætate; alii à vitulando, id est, lasciviendo, alii à vita derivant. Apud Græcos varia obtinuit nomina. Dicitur namque πόσχος, μόσχος, μόσχαρος, πόρτις, πόρις, ἰερνός, μοσχαλαῖος, ἶνις, ταῦρος & πρηών, καρύνος, ῥύς, πίλλης, κνώδαλος, quorum tamen quinque posteriora tauro & bovi potius competunt. πίταλοι dicuntur vituli apud Athenæum, ἀπὸ τῶν κεράτων, ὅταν αὐτὰ σκίταλα ἔχωσι, id est, à cornibus patulis seu exilibus, ut Cælius Rhodiginus interpretatur; patulis potius, planis, & in latitudinem extensis, ut alii. Μόσχος quod utrique sexui commune est, dicitur, vel quod μῶ vocem edat: aut παρὰ τὸ ὀσμᾶσθαι τῇ μητρί; aut παρὰ τὸ μῶ τὸ ζητῶ, καὶ διὰ τὴν σχέσιν ἣν ἔχουσι πρὸς τὰς μητέρας: id est, aut quòd matrem olfaciant; aut quòd μῶ voce quærant; aut propter affectionem, quam habent versus matrem. Μόσχαρος Græci nostri temporis nominant. Πόρτις Hesychio est νεογνὸς βοῦς, à quo πορτάκιον. Πόρις apud Henricum Stephanum est vitulus & vitula, παρὰ τὴν πορείαν ab itinere, ita ut sit μίκρα βοῦς, ut Suidæ verbis utar, ἡ ἀρξαμένη νῦν τῆς κατὰ νομὴν πορείας. Ἐρνὸς Hesychio & Varino νέος βοῦς. Μοσχαλαῖος itidem. Ἦνιν Græci vocant, τὴν ἐνιαυσιαίαν καὶ μόνον ἰνὸς βοῦς, bovem anniculam. Reliqua bovi vel tauro magis competere dixi. Πρηὼν namque Varino & Hesychio est taurus. κίλλιξ bos aut agnus qui alterum cornu perversum habet. Καρύνος bos cui cornua sunt lunata, ut κόρωνος taurus ὀρθόκερως iisdem. Ῥὺς apud Tzetzen taurorum Scythicorum genus est. Πίλλης vocatur bos coloris nigri. κνώδαλα quoque Æschylus boves vocat. In *Descriptione* singularia duntaxat adscribam. Notissimum namque animal est; de cornuum verò Differentiis post agemus. *Pilum* itaque hoc animal gerit, qui quotannis, teste Aristotele decidit, tenuiorem & densiorem quàm suum: in dorso tamen & cervice densior est, & peculiari nomine κόλλοψ appellatur, quòd ex ipso ἀναβραττομένου, id est, fervefacto, ἡ κόλλα seu gluten fiat, seu ut Varinus, quòd ex eo κόλλαβοι id est, claviculi, quibus remittuntur & intruduntur in cithara fides, parentur. Quæ in collo conspicitur reduplicatio, μύκλος appellatur, ut idem ait. *Labiorum* prominentiam habet crassam: crassam item & obtusam supernam maxillam, ideo breves herbas decerpere non potest. *Frontem* imagine V figurari Cælius notavit: Democritus & Ælianus erectos latiorem tauris habere observarunt. Inter utrumque cornu maxima ossium est durities, injuriis valdè resistens & fractu contumax. *Linguam* avulsam per totam diem palpitare, Cardanus scripsit. *Pelles* illæ quæ ex gutture

Descriptio.

dependent, palear seu palearia dicuntur. Varino forte λαυγάλιον, nam τῶν βοῶν ὑπὸ τὸν τράχηλον χάλασμα, explicat. *Dentes* sunt continui, & bis mutantur. Mutant autem bimi, ut ait Plinius. Superiori dentium ordine carent: id est, primoribus quatuor, ideò, ut diximus, ruminant. *Penis* tentigo tanta, ut si initurus à loco aberret, vaccam vulneret. Vaccæ *Mammas* habent inter femora, binas, ut habet Aristoteles; quatuor, ut Plinius, singulis papillis, quas habet quatuor, teste etiam Aristotele, mammam, ut apparet, tribuens. *Podicem* hiare innuit Horatius. *Caudæ* teuor longus est, pili breves. Plinius caulem vocat. *Caro* sicca est & atrabilaria. *Nervi* duri & robusti; tauris tamen duriores. *Sanguis*, fibris refertus, ideò omnium celerrimè coit & durescit. *Articulum femoris*, laxum magis bos habet quàm alia animalia: ob id magis quàm alia pedem trahit, maximè cum macilentus est & senex. *Lapillum* feruntur in capite gestare, eumque si necem expectent, expuere. Augustinus in jecore quoque & renibus habere scribit. In corde *Os* gerere, Plinius author est, ex Aristotele sine dubio. *Lienis* figura oblonga est; ipse nigrior quàm in sue præsertim ubi consenuerunt. *Renes*, humanis, teste Plinio, similes, velut è multis renibus compositi. *Tali* à cameli talis differunt, quòd paulò majores sunt. In secundo juvencarum ventre, nigricantem pilæ rotunditate tophum reperire, nullo pondere, Plinius author est. Aldrovandus duas in musæo habuit, unam colore ruffo, alteram atro, quòd ille ex ruffi coloris bove, hæc ex nigro esset eruta; cum fit earum ortus ex pilis, quos in ipsa ruminatione lambendo, ut fit nonnunquam, exteriores corporis partes deglutiendo colligunt, admistaque pituita paulatim in ovalem figuram fere cogunt. De *Loco* non est quòd multis agamus. *Cibum* si spectes, omnivori quidem sunt boves: maximè tamen gramine Cytiso, ervo, medicà herbà, loto, carice, salice, quercu, oleà, arundine, alno nigra, vite, hordeo, olyra, arinca, milio, panico, cicera, lupino, glandibus, nucleis dactylorum, olearum, & visco, delectantur. De gramine omnibus notum est, cui hyeme fœnum succedit. In Narbonensi provincia in fonte Orge, quoddam nascitur in tantum bobus expeditum, ut id mersis totis capitibus quærant. Idem in Ligeri amne, quæ per velaunios fluit faciunt, & in Sebusianorum piscinis. In eorundem quoque lacunis, stagnis, & pigris aquis, gramen nascitur longissimis foliis, subrubris, innatantibus aquæ, quorum etiam tam avidi sunt boves, ut dum ea persequuntur, ad ventrem usque se immergant, & toto capite sub aquam dejecto ea depascantur: quo pabulo eximiè saginantur; vaccæ autem plus lactis, quàm quæ in vicinia præbent. Ex cytiso copiosum & dulce lac pro-

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Plin. H. N. l. 8. c. 45.

Aristot. H. A. l. 2. c. 15.

Plin. H. N. l. 18. c. 22.

Dalechamp ad l. c.

Plin. H. N. l. 13. c. 24.

provenit: sed dum floret incommodus est, quòd tantisper urat & extinguat. Ervum commendatur, sed non mense Martio satum, quòd cerebrosos reddat. Plinius non solum mense Majo satum, noxium bobus dici asserit: sed & autumno gravedinosum. Madefactum, pluribus diebus mitescere. Ideo Democritus tale, ne boves fiant debiles, singulis mensibus in potu exhibet. Singulis boum jugis, quini modii sufficiunt. Ex medica omne emaciatum jumentum pinguescit, ægrotantique pecori remedio est, ut Theophrastus prodidit. Ideò sylvestris in plærisque Hispaniæ locis, præsertim Valentino, diligenter, teste Dalechampio, seritur. Parcius tamen dandum, quòd Aristoteles, lactis copiam extinguere, quod universum pabulum in sanguinem, adipem & carnes, facessat. *Lotus* alimentum plurimum optimumque præbet, quia subdulcis est, & semel sata herba restibili, per aliquot annos fœcunditate germinat. *Ulmi* Attiniæ inprimis frondes apud Romanos olim in precio. Si eâ assiduè pecus alueris, & postea generis alterius frondem dare institueris, fastidium bobus afferet. *Salicis* fit apud Virgilium mentio; nec Lucretius ejus oblitus est. *Ficulnea* folia bubus probè dari posse, si sit eorum copia, scribit Columella. Idem quernam ceu meliorem & oleagineam præfert, sed ejus generis quæ spinas non habet. *Alni* nigræ folia lactis copiam generant. *Hordeum*, & reliqua ex frumentis de paleis intellige. *Milium* tamen in Italia boum pabulum seri, Porta scribit. *Cicera* ervi loco fresa datur in Hispania Bætica, quæ cum suspensa mola divisa est, paulum aquâ maceratur, dum lentescat. *Lupini* modii singuli bovem unum satiare validumque præstare, apud Plinium legimus. Maceratus in aqua fluviatili & marina triduo, dulcescit, & ita siccatus ad usum reconditur. *Glandes* Cato post sementem colligi præcipit, & in aquam conjici, ut inde semodius patrata sementi, verno modius bobus singulis detur. De iisdem Plinius. Bobus glandem circa brumam aspergi convenit, in singula juga modios 24. Largior valetudinem infestat: & quocunque tempore detur, si minus triginta diebus continuis data sit, narrant vernâ scabie pœnitere. *Nucleos dactylorum* in aqua maceratos apud Babylonios bobus ovibusque in pabulum exhiberi, Strabo author est: visco ali, indeque pinguescere, Theophrastus. Aluntur & *pisce*, apud Pæonas, qui Prasiadem paludem accolunt. Nec *cicuta* abstinent, seu viridi, seu arida: nec à ranunculis læduntur. De *Potu* non est quod multa dicam. Aquâ eâque clarâ delectantur. Vegetius tamen nec sordida quidem lædi testatur. De ratione cibandi consule Aldrovandum, & agriculturæ scriptores. De *ætate* ita breviter Plinius. Vita fœminis

Columella R.R. l.5. c.6.
Virgil. Georg. 3. Lucret. l. 2.
Columella R.R. l.6. c.3.
Colum. R.R. l.2. c.11.
Theophr. l. 2. de caus. plant. c.23.
Potus.

XV. annis longissima, maribus XX, robur in quimatu. Cognoscitur, inquit, Crescentiensis, quando mutant dentes. Mutant enim anteriores anno evoluto, & decem vel octo mensibus: deinde post sex menses paulatim amittunt proximos, donec intra triennium omnes mutaverint. Quo quidem tempore optumè habiti sunt, & in vigore ad decem usque vel quindecem annos perseverant. In statu dentes habent pulchros, longos, & æquales: qui per senectutem eis imminuuntur, nigrescunt, & corroduntur. Gesnerus ait, Helvetios ex circulis quibusdam qui circa vaccarum cornua nascuntur supernè ferè, de ætate judicare: illos autem in quimatu fermè ternos esse; postea plures. Esse etiam, qui quoties fœta fuerit, toties singulos adnasci circulos putent. Circa *Generationem*, *libido*, *coitus*, & *partus* occurrunt. *Illam* si spectes, coitus tantum tempore cum fœminis pascuntur: bis de die annosiores, sæpius juniores & quidem eandem ineunt: & tanto motu genitalem nervum admovent, ut semen sine motu emittant. Exectum vaccam implevisse Aristoteles tradit: Columellæ verò judicio, unus mas quindecim vaccis abundè sufficit. Varro tamen multo plures tribuit, inquiens, habere se tauros totidem, quot Atticus, ad matrices septuaginta, duos, unum anniculum, alterum bimum. A gravidis abstinet, & sponte, à conceptu, divortio quasi facto secubat, ac ut in Epiro maximè videre est, trium plerumque mensium spacio non apparet, sed seorsim à vaccarum consortio convictuque pascitur. Haud minus famosa vaccarum salacitas. Testatur Aristoteles, libidine adeò accendi, ut bubulci eas tenere & capere nequeant, indiciumque suæ libidinis indicare, genitalis speciem prominentiorem. Crebrius mingere, more equarum. Tauros etiam supervenire, & sequi sedulo, & assistere. Turgere ad coitum plus minores quàm majores. Mugitum dum prurit edere, Ælianus prodidit, à triginta etiam stadiis dissitam. Libidinem augent, salsa bovis caro juglandis magnitudine ori indita: Orobanche comesta, & alia, quæ Columella præcipit. *Coitus* laboriosior est quàm equis, tuncque potissimum tempus, cum fœmina à mensibus purgatur, quæ sua sponte marem patitur. *Concepisse* cognoscitur, si Aristoteli credimus, cum menses cessarunt, spatio temporis trimestri, bimestri, quadrimestri, semestri. Ferunt ventrem menses decem: decimo pariunt, teste Varrone: quicquid antea genitum est, vitale esse Plinius negat; suntque authores, qui ipso complente mensem decimum mense parere ajunt. Vituli in utero situs icone exprimitur: ut & secundina uteri interna qua fœtus contineri solet, cum suis cotyledonibus, externaque ostenditur. Quamvis autem singulos pariant, raroque binos:

Ætas. Aristot. H. A. l.6. c.21.
Crescent. l. 9. c. 64.
Generatio.
Aristot. H. A. l. 5. c. 2.
Varro R.R. l. 2. c. 5.
Aristot. H. A. l.6. c.18.
Ælian. H. A. l.10. c.27.
Columella R.R. l.6. c.24.
(Membrana lateri interna &c. n. 8. Membrana fœtum continens. m. 7.)

binos: ætate tamen Ptolomæi junioris, vacca quædam, teste Diogeniano, eodem partu sex edidit vitulos: miraque est harum animantium in Hispaniola fœcunditas. Plærumque binos pariunt, undecimo mense taurum admittunt. Etiamsi verò geminos ferant, negant tamen boves gravidas, præterquàm dextro vulvæ sinu ferre. Marem an fœminam conceperit, ex desultu post congressum hariolantur. Si namque dextra parte desiluit, marem seminasse dicunt, si læva, fœminam. *Amicitiam* colunt cum apibus, inimicitias cum crabronibus, tabanis, muscis, ricinis, ursis, sue, corvo, plantarum aliquot, & coloribus quibusdam gerunt. De apibus innuit Plinius dum scribit, circumliniri alveos apum fimo bubulo utilissimum. Cognatum hoc iis innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines, apesque ipsas excitat: & alibi: In totum reparari ventribus bubulis, recentibus cum fimo obrutis: Virgilius juvencorum corpore exanimato, sicut equorum vespas, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat. Crabronum aculeo icti, ceu immanissimo quodam dolore affecti, ad cursum incitantur. Muscæ adeò eos vexant, ut in Leucade panegyri muscis bovem immolare, consuetudo fuerit, quæ illius distentæ cruore confestim evanescere credebantur. A ricino divexati minus pinguescunt, & ad labores sunt lentiores. Ursi tauros ex ore cornibusque eorum pedibus omnibus suspensi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio stultitia solertior. Suis fimus bobus noxius est. Corvi advolantes oculos eorum lacerant. Sevo, suumne an aliud ignoro, si lingua tauri perungatur, morituros citius quàm comesturos, nisi sale & aceto abstergatur, quidam venditant. Quantum ad plantas, si nares tauri oleo rosaceo illinantur, vertiginosus evadit. Laser naribus inditum eundem inflammat. Nigro helleboro necantur. Chamæleontis succo juvencas necari anginæ modo, Plinius scribit. Caprificus carnes teneras reddit. Folia fraxini jumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua, si Plinium sequimur; quod de taxo verum est. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem, locum esse ajunt, viginti ferè stadiorum spacio, qui hordeum producit, quo homines quidem vescuntur, equi verò & boves, cæteraque animalia abstinent. Tragus quandam herbam inter vitia frugum describit, cujus folia ab initio planè milium referunt, longis, asperis aristis, armatam, quæ lapparum instar vestibus hæreant, in arvis milio & hordeo consitis frequentem, bubus valdè noxiam, ab iisque evitari. Aconiti cærulei species à bubus, teste Gesnero, non attingitur. De bona herba. Caltha Alpina, Personata, vide Gesnerum & Tragum. Personata, Germanicè *Blassen*, cum rore madida à bobus depascitur, adeò eos inflat, ut aliquando rumpantur, nisi cursu agitati, incalescant, & per alvum rejiciant. Ex coloribus, rubro & qui ad illum accedunt, irritantur. Admirandum verò est, boves deinde non araturos, qui aliquem ad supplicium devexerint: vel si arent, terram non esse laturam fructum. Geoponici verò tradunt, quod oporteat observare seminantem, ne semina boum cornibus incidant: hæc enim κερασβόλα intractabilia, nominari, & sterilia esse. Plinius ait, in incendiis si fimi aliquid egeratur è stabulis, facilius extrahi, nec recurrere boves ovesque ferri, quod quis etiam non miretur. De *Motu* & *Voce* paucula sufficient. Ille lentus est, ne dicam, piger. Unde bove leporem venari dicimus. *Vox* pro ætate & sexu variat. Vitulis graviorem esse quàm adultis, bubus fœminis quàm maribus Aristoteles & Plinius asserunt; è contrario mutari, si castrentur. Propriè autem horum animantium est boare, & ut Varro bovare, ut Pacuvius boire. Vulgaris autem boum vox μύκημα, μύκησις, & μυκηθμὸς ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι dicitur. In *Cibis* nobis boves multa præbent, carnes nempe, cerebrum, linguam, cor, jecur, lienem, renes, omasum, intestina, pedes & medullam, præterque ista, lac, ex quo caseus & butyrum paratur. *Carnis* præcipuus usus est: & quamvis Ægyptii vaccinâ abstinerent, taurinâ vescerentur: Romani tamen, ne amplius taurina caro venderetur prohibuerunt, quod ex ejus esu, pestilentia in gravidos mulieres regnante Tarquinio Superbo incidisset. Apposita est apud Homerum Heroibus, quod & Athenæus notavit. Lysandro in Joniam proficiscenti bos & placenta dono missa sunt. In regno Senega non aliâ carne incolæ vescuntur. Prometheus, teste Plinio, primus bovem occidit. Veteres in conviviis lautis integros assos apposuisse Aristophanes testatur. Turcæ quoque in Asia minore seu Natolia, cum puer aliquis, cujus parentes in re mediocriter lauta sunt, circumciditur, integrum bovem, immisso in ejus alvum integro vervece, qui gallinam, cui ovum insertum sit, etiam in alvo contineat, crassa sude infigere solent, & luculento igne assare, qui à pueri sanguine junctis absumatur. Qualitaten bubulæ si spectes Celsus ex domesticis plurimi alimenti & stomacho aptissimi decit, interque ea quæ minimè corrumpuntur. Hippocrates validam esse testatur, sistereque, sed difficulter concoqui. Galeno minimè quidem est humida pituitosa ac lenta, nocet tamen admodum ob duritiem & in alterando difficultatem: & quamvis alimentum corpori suggerat, non mediocre, neque dissipatu facile: sanguinem tamen generat crassiorem. Quod si quis temperamento naturali melancholicus magis fuerit, affectu aliquo melancholico prehende-

Sympathia & Antipathia.

Cælius Rhodig. Antiq. lect. l. 23. c. 30.

Seneca de Ira.

Vox.

Usus in Cibis.

Athen. Dipnos. l. 1.

Plin. H. N. l. 7. c. 36.

Bellon. obs. l. 1. c. 60.

Hippocr. de rat. vict. l. 2.

hendetur, si largius eâ vescatur. Lien etiam à tali succo quibusdam intumuit, quam mox cachexia subsecuta est. Pejoris verò boves sunt succi vere primo & medio dum teneriores herbas pascuntur, & graciles: melioris, cum herbæ densescunt, & ad semen producendum festinant. Sale condita, & fumo indurata, Belgæ, Scoti, Angli & alii Septentrionales vescuntur. Medio potissimum Octobri & Novembri sale maceratur: ubi suspensa est, accensis, à quibusdam, juniperi ramis mox extinctis, suffitur. Nonnulli carnis colorem commendari putant, & rubescere magis, si aridis urticæ fascibus suffiatur. Parcius verò & ista attingenda est: quippe parum aut nihil alit, vivitque diutissimè in stomacho, ac difficillimè perficitur, confecta, pessimum succum præbet. Censetur mediæ ætatis, & quæ laboribus fracta non est, utilior: vetulorum tamen saginæ promptior, viditque Brujerinus, quos
Brujer. l. 13. c. 8. Averni miserant, tam insigni obesitate graves, ut nonnisi plaustro impositos, qui emerant, aliò transferre possent. Morbosos mactare, lege, præcipuis in urbibus cautum est: deprehensi, mulcta gravi mulctantur. Scilicet, vitiata caro vitiatos humores spiritusque generat, ipsa etiam per se sat gravis. Vitulina, tanquam temperata, optimi succi, grata gustui, facilis concoctionis & bonum generans sanguinem, ab omnibus laudatur, & multi hædinâ laudabiliorem sentiunt. Sed Crescentiensis, quindecem à partu diebus elapsis, occidendos esse monet: alii vix ante trigesimum ætatis diem matribus eripiunt: in multis Galliæ tractibus, teste Brujerino, mensem unum, aliquando eo minus natos, nonnunquam sesquimensem, laniis traduntur. Romæ sæpe integro anno lactare permittuntur, & ab herbis & alio pabulo depellunt, Cupediæque exinde lautissimæ, & Francisco I. Galliarum Regi in usu. Donatus Antonius Ferrus illorum carnes maximè laudat, qui à partu tribus aut quatuor mensibus remoti sunt, atque annum unum non diu transiere. Quantum ad *juvencos*, commodiores quidem sunt adultioribus, sed inferiores vitulinis. Lugdunensibus anniculæ, semestres, bimæ aut trimæ juvencæ placent. Brujerinus quæ venerem expertæ non sunt, laudabiliores existimat. De *partibus* jam videbimus. *Vituli caput* elixari, & calidum edi, notum. *Cerebrum* capiti exemptum seorsim modicè in aqua coctum, mox tunicis liberatum, in vino coquitur, & aromatibus aspergitur. De *Maxilla*, Cratinus teste Athenæo, ubi de foro cupediarum agit, mentionem facit in Plutis. Ob bovinam maxillam pugnans. *Lingua* in Germania & Belgio in precio habetur. Sacris non erat olim adhibita, quod sacerdotes sub specie religionis eam sibi reservarent. Quidam condimentis farctam in veru assant. *Vbera*, elixari solent, & mox additâ pinguedine, aut butyro, frigi in sartagine, aromatibusque aspersa inferri, *Ventres* inter cibos olim ab antiquis celebratos. *Omasum* inter gulæ cupedias olim, saltem apud Romanos, ex his Plinii verbis innotescit: Hoc animal tantæ apud priores curæ, Plin. H. N. l. 8. c. 45. ut sit inter exempla damnatus à populo Romano, qui concubino procaci rure omasum se edisse negante, occiderat bovem, actusque in exilium tanquam colono suo interemto. *Lactes* magnatum mensas cohonestant, & ab antiquis celebrantur. Τῶν χορδῶν enim, ut Dalechampius exponit lactium, ut Natalis Comes intestinorum, meminit Epicharmus. Sed ἀκροκώλια iisdem in usu. Nec *Pedes* rejiciuntur. Diogenes Cynicus quod crudum devorasset, mortuus est. *Vsus in Medicina* quòd spectat, *Caro* bubula tu- Vsus in Medicina. morem sanat; & calida imposita panos & apostemata discutit, si Plinio fides est. Vaccinam veretro impositam ulcera ejus & epiphoras mirè sanare, Marcellus Empiricus prodidit. *Ius carnis* bubulæ ventris fluxus biliosos, teste Simeone Sethi, compescit: vaccinæ ulcera oris & rimas sanat; vituli, inter cœliacorum & dysentericorum auxilia recensetur. Caro vitulina, recens cum aceto cocta, madidaque alis imposita, fœtorem hirci teterrimum tollit: si cum aristolochia inassata à mulieribus edatur, circa conceptum, ut mares pariant, facit. Sorbitionem ex pedibus Brudi Lusitani, apud Aldrovandum vide. *Iecur* bovis ustum potumque ventris & sanguinis profluvium prohibet, ut Haly prodidit. Ex vituli masculi & tantundem foliorum salviæ minutatim pariter concisis, collectus stillatitius liquor, contra durum in transversum in imo ventre supra pudenda tumorem prodest. *Splen* bovis extractum in mensium suppressione opitulatur. Hartmann. in Chymiatria. Superstitiosa sunt & magica quæ Plinius prodidit. *Omasi* quoque jure poto, Plin. H. N. l. 28. c. 23. venena expurgari putant: privatim verò aconita & cicutas. A recentibus adhuc & Gesner. in Bove. calidis * vituli *extis* minutatim concisis, liquor cum æqualibus partibus salviæ & melissophylli extrahitur, quo membra frigida, tabida, & resoluta, perfricantur. *Genitale* in aceto maceratum & illitum, splendidam, teste Sexto, reddit faciem. Tauri rubri aridum tritum & aurei pondere propinatum, fastidium coitus adfert: recentiores venerem in viris excitare, affirmant. *Medulla*, vituli inprimis, inter emollientia censetur. Vaccineam cum farina tenui subactam, & instar excocti panis in cibo datam, mirè dysenteriam sanare Marcellus Empiricus scribit, maxime si & caseus bubulus recens manducetur. Taurina siccior est, & in vino trita potataque torminosos emendat. Liquata & cum quarta parte myrrhæ rubentis & olei laurini tanto

tanto mista, nervorum contractūras solvit, si ea pedes manusque diluculò & vesperi inungantur. Plinius bubulam ex dextro crure priore tritam cum fuligine, pilis ac palpebrarum vitiis angulorumque occurrere ait. Quantum ad *sevum*, de taurini præparatione ita Plinius. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminant sevi est, aliis modis non minoris potentiæ. Perficitur omne, exemtis venis, aquâ marinâ vel salsâ lotum, mox in pila tusum, aspersum marinâ. Crebrò postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo sale ad candorem reducitur. A renibus autem, omne laudatissimum est. Si verò vetus revocetur ad curam, liqu fieri prius jubent, mox frigidâ aquâ lavari sæpius, dein liquefacere affuso vino quàm odoratissimo. Eodemque modo ac sæpius coquunt, donec virus evanescat. Quomodo odoramentis imbui debeat, Dioscorides docuit. Suillo est multò calidius & siccius, leonino temperatius, ad scirrhos & phlegmonas accommodum. Cum resina & creta Cimolia omnem duritiem discutit: Æsculapius cum cera imponi jubet, & fortè melius cum ad Galeni tetrapharmacum accedat. Vincit maculas in facie, cùm semine cunilæ, ac cinere è cornu cervino, si canicula exoriente comburatur: Cum arborum resinis & melle panos & similia sanat: cum adipe ursina & cera permixtum, pari pondere, parotidas miro remedio comprimit; vitiligines cum strychno & ruta; nec non verrucas, strumas, & similia emendat. *Vitulinus* adeps ex fœmine sublatus, cum aquæ cotylis tribus, decoctus, & sorbitionis more sumptus, cœliaco prodest. Cum sale tritus phthiriasi, & capitis ulceribus utilissimus est. Cum nitro modico permixtus, & ceroti instar testiculis impositus, tumores omnes & dolores persanare dicitur. Eundem contra venena quæ exulceratione enecant, valere Plinius alicubi scripsit. De eodem ita Marcellus, *Sevum vituli cum adipe anserino impositum, rimas scissurasque oris optimè jungit*. Rigores cervicum bubulo sevo optimè perfricantur, nam continuò mollescunt, & dolor omnis abscedit. Efficax est vitiis sedis. Clavos sanat cum thuris polline: lepras, furunculos, lichenes, & psoras sal emendat cum passa uva exemta ejus ligno, & sevo bubulo atque origano ac fermento, vel pane. In furunculis illinitur sevum bubulum, cum sale, similiter & caprinum. Sole adusta sevo bubulo cum rosaceo aptissimè curantur &c. De Felle hæc habentur. Ulcera capitis, teste Marcello, subitò sanari, si cum stercoris asinini succo, & scillæ contusæ pauxillo, fel taurinum misceatur: vel cum nitro, vino, & oleo quantum satis mistum, adhibeatur. Cum terra Cimolia, & nitro, lepras furfuresque exterere, Dioscorides testis est. Phagedænis & fistulis immitti cum succo porri, aut lacte mulierum, Plinius. Idem cum lana umbilico illitum, lumbricos egerit: cum melle anginis inungitur: sedis vitia ad cicatricem perducit: occlusas hæmorrhoides aperit: in lana collectum, & alvo suppositum ventrem solvit: cum butyro, medullâ cervinâ, & oleo laurino perfricta genua sanat: Contra genitalium & scroti dolores, cum melle utiliter inungitur: pterygia digitorum aquâ calidâ dissolutum levat. Mulierum purgationes lana succida appositum juvat. *Bubulum*, melli admixtum; teste Rhasi, ferrum infixum vel spinam extrahit. Idem ad crassitudinem mellis subactum, & illitum, permixto alumine & myrrha, ea quæ veretris serpunt, mira celeritate persanare dicitur. De eodem ita Plinius. Panos & apostemata in quacunque parte fel bubulum discutit, ut sanguis etiam & caro bovis calida imposita Cum oleo cicino, & rosaceo æquis portionibus, aurium dolori & vitiis medetur: tinitum eorundem, cum gossypio impositum, dispellit. Sunt qui regium morbum pelli credant fascia lintea, in bubulo felle calido tincta, & corpori sub costis incincta: quod triduo faciendum ajunt, ita ut quotidiè renovetur medicamentum. Hippocrates, si mulier non concepit, mensibus apparentibus, tertiâ aut quarta die alumen tritum unguento dilutum, lanâ exceptum apponere, & per tres dies appositum haberi. Tertiâ verò die, fel bovis radi, & ramentum oleo dilutum, linteo exceptum apponi & tres dies appositum haberi, post cum viro concumbere, jubet. Mirum denique est quod Prosper Alpinus scribit, nonnullas mulieres in Ægypto, ut pinguescant, in balneis accipere novem diebus, fellis vaccini chirat, in aqua vaccina dissoluti. De *Felle vitulino* scitò, lendes cum aceto calefacto tollere: cicatrices oculorum extenuare, cùm melle inprimis myrrha & croco tritum; auriculæ insertum cum felle vitulino & aceto, & exuviis serpentis, maximæ utilitatis esse: Cimices fugantur, si amurcæ coctæ mixtum cum oleo, eis insperseris. *Lapis* in felle bovis, figurâ annuli, Philosophis Alcheron, tritus & naribus attractus, aciem oculorum promovet, & prohibet; ne quis humor descendens in oculis colligatur: comitialibus prodest, si magnitudine lentis inde capiatur cum succo betæ, & hauriatur naribus. Est & *Corio* & *Glutini* suus in Medicina usus. Combusto illo sanantur teste Plinio, perniones, ex veteri inprimis calceamento: cum melle phagedænas in ulcerum genere abrodit: veteris verò soleæ crematæ cinis attritus calceamentorum sanat. *Glutinum* ex coriis boum excoquitur, taurorumque præcipuum. Præstantissimum fit ex auribus taurorum, & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil æquè, qui-

Alpin. de Medicina Ægypt. l. 3. c. 3.

quibusvis pellibus inveteraris, calceamentisque etiam decoctis. Rhodiacum olim fidissimum, eoque pictores & medici utebantur. Hodie præstantius, colore fere spadiceo, quàm maximè durum, & vitri instar fragile, Germanicum cognominatur, & duplo carius vulgari, quod subnigrum est, venditur. Dioscorides xylocollan, quòd in lignis ferruminandis ejus sit usus; alii taurocollan vocant. Inventionem ejus Dædalo teste Plinio debemus, quo tenaci nexu hærerent simul, quæ conjungi aptius non poterant. Scabiem abolet in aceto liquefactum additâ calce, si profunda non fuerit. Aceto remissum, adjecto sulphure, leni igne decoctum, ita ut ad mellis crassitudinem perducatur, surculoque ficulneo dum coquitur agitatum, ac bis per diem impositum, impetigines agrias, id est feras, sanat. Liquefactum, & tertio die solutum, recentes plagas ferro illatas, ad cicatricem perducit. Cum aceto & melle mixtum, lendes tollit. Medetur & dentibus aquâ decoctum illitumque, & mox paulò detractum ut confestim colluantur vino, in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Bibitur etiam cum tribus obolis, cum calida aqua, in vetere sanguinis excreatione. Cœliaci quoque ventris inflationi cum eadem feliciter imponitur. *Cornu* mucro exustus, duorum cochlearium pondere, addito melle, in pillulis devoratus, Phthisicis prodest, si Plinio credimus. Combustum & in pulverem tenuissimum redactum, duorum cochlearium pondere, cum aquæ calidæ cyathis tribus, & paululo aceti, spleneticο jejuno per triduum, bibendum rectè datur. Habet & *Vngula* suum usum. Elixæ & cum sinapi comestæ, veneno resistunt. Ustæ & à mulieribus quibus lac defecit, in jusculo, vino, vel alio liquore potæ, idem restituunt. Carbonibus impositæ mures suffitu enecant, vel aliò abigunt. Scobs tali cum melle pota, lumbricos educit, cum aceto mulso splenem minuit: vino excepta, & dentibus mobilibus apposita, eos confirmat. Frivolum, non tamen omittendum, inquit Plinius, propter desideria mulierum, Talum candidi juvenci, quadraginta diebus noctibusque, donec resolvatur in liquorem decoctum, & linteolo illitum, candorem cutisque erugationem præstare. *Coxæ* uruntur bibunturque, ut Rhasis scribit, ut sanguinem fluenten & menses cohibeant. *Membrana* è partu madida faciei ulcera sanat. *Lapis* qui in capite invenitur, ex eadem aqua quam bos bibit, potus, dolorem capitis efficaciter tollit. *Lac*, utpote crassum & pingue, minus per alvum secedit: Plinius tamen eo maxime alvum solvi scribit: ideoque per ver purgandi causâ bibi, quod tum omnibus herbis & multum pascantur, Dioscorides addit. Venena, illa inprimis quæ rosiones & ustiones adferunt, expurgat: privatim verò contra dorycnium, colchicum, cicutam, & leporem marinum facit. Calefactum & gargarizatum tonsillarum dolores & tumores citò sedat. Tepidum incoctum subinde sumptum exulceratum quoque stomachum sanat. Cyathi unius mensura, cum pari sevi cervini remissi dosi, & pice præcoqua, quam viscosam vocant, rubricâque Scythica, quæ pissasphaltus dicitur, periclitanti phthisico mirè subvenit. Vaccæ nigræ, ut Hippocrates prodit, cum sesamo trito ad quadraginta dies, ex partu sanguinem vomenti bibendum, donec probè habeat. Idem decoctum, secundum Marcellum & Dioscoridem, exulceratos alvi fluores & tenesmum mitigat & tollit, recens mulctum, aut ad ignem decoctum, assidueque agitatum, donec ad tertias sit reductum. In dysenteriis addi mellis exiguum præcipiunt, ut Plinius notavit: & si tormina sunt, cornus cervi cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Nec hoc tantum Aetij, Galeni, & Plinii præceptum. Nostri enim temporis Medici idem faciunt, & in eo stomoma sive ferri aciem optimam novies candefactam extinguunt, idque calidum ægro vel per clysterem exhibent. Propinabatur olim ab Hippocrate & alii liquori immistum. Is namque, cum vulnerato intestino respiratio prodit infernè in conspicua juxta vulnus, & evacuantur pectora, lac & vinum pari aquæ mensurâ admixtâ, dari jubet. Sed & Gesnerus testatur, aliquos adversus quartanas remedium prædicare, si ex ulno & lacte confusis, liquor in balneo Mariæ extractus per aliquot dies bibatur. *Butyrum* etsi gentium duntaxat barbararum laudatissimum cibum, quique divites à plebe discerneret Plinius dicat, magnarum tamen & hoc apud Galenum, Dioscoridem, & alios virtutum. Vitalis de Furno Cardinalis & medicus eximius, sic de eo scripsit. *Butyrum naturaliter calidum est*, & humidum, cum dominio caliditatis, viscosum, & unctuosum. Idem sæpè comestum, stomachum humectat, ventrem solvit, pectus lenit; ulcera pectoris & intestinorum sanat: maximè valet, quando recens humanæ complexioni proximum. Valet etiam ad leniendum pectus & pulmonem, curandumque maximè si ibi fuerit apostema; quia propria ejus vis maturare, humores & superfluitates omnes pectoris dissipare & mundificare, maximè si cum melle & saccharo comedatur. Butyrum repugnat venenis, membra humectat, asperitatem oculorum ejus litura mollificat & emendat, apostema dissolvit & maturat; vulnera pectoris, pulmonis, intestinorum morsus mitigat, nervos contractos emollit & laxat. Contra venena interna singulare est remedium, si is qui venenum potavit, in lacte calido solutum bibat abunde: nam suâ pinguedine meatus obstruit, ne vene-

venenum subitò ad cor surrepat. Recens autem est laudabile, vetustum minus &c. Tantum Cardinalis. *Caseus* dysentericis & cœliacis prodest. Hippocrates eodem in tertia tabis specie utitur. Donatus ab Alto mari caseiSiculi glandem melle illitam, puero ascaridibus laboranti contulisse scribit. *Serum* calidum an frigidum sit, alibi disputabimus:certum est crassitiem humorum extenuare, abstergere, & alvum subducere. Ideò veteres ad alvi subductionem frequentissimè usi sunt, in iis inprimis, quos sine acrimonia purgare volebant, quales sunt, atrâbile laborantes, comitiales, lepræ, elephantiases, & tòto corpore papularum eruptiones. Ante omnia orthopnoicis prodesse, cum nasturtio, apud Plinium habemus. *Vrina* bovis castrati, succino usto & in ea extincto castigata, impotentiam tollit. Hippocrates eâdem uterum muliebrem purgat, ut conceptus sequatur. Tauri urina lepras ac furfures tollit: capitis manantia ulcera sanat: & aurium dolores cum myrrha instillata, lenit. Denique, si major sit gravitas aurium, ut Plinius inquit, urina capri vel tauri, vel fullonia (id est humana) vetus calefacta prodest, vapore per lagenæ collum subeunte: admiscent & aceti tertiam, & aliquid urinæ vituli, qui nondum herbam degustaverit. De *Sanguine bubulo* scribitur, cum aceto & modicè sumptum, contra sanguinis rejectionem facere: canum rabiem recentem sanare, & abscessus. si cum sevo ad ignem emplastrum fiat, concoquere. *Taurinus*, teste Dioscoride, duritias, cum polenta illitus mollit: apostemata, in quacunque parte, aridus discutit: serpentes necat: & illitus maculas omnes de facie tollit: Pestiferum potu esse, quod celerrimè coëat ac durescat, Midas Phrygiæ Rex, Psammenitus Ægyptiorum, Themistocles & alii, qui hausto periêre, exemplo esse possunt. Excipitur à Plinio Ægyra, urbs sine dubio Achajæ, ab Homero Hyperesia dicta. Ibi enim sacerdos Terræ, vaticinatura, sanguinem tauri bibit, priusquam descendat in specus. Symptomata, quæ ab illius haustu afficiunt, sunt, spirandi difficultas & strangulatus, faucium tonsillarumque præclusio, linguæ rubor, dentium infectio, & alia. Occurrere ei solent, amarantho, brassica, Caprifico, Calamintho, lasere, nitro, pipere, petroleo, soncho nigro, rubo. & thymo. De *Fimo* non est quòd multa adjiciam. *Taurinus*, tumores & duritias solvit. *Bubulus* & ad chiradas & ad tumores omnes scirrhosos, ex aceto in cataplasmatis forman compositus, imponebatur. Cum melanthio carbonibus impositus, si naribus hauriatur, hemicraniæ medetur. Ad coli dolorem recens, expressum, & cum vino dilutum, vehementer laudatur. Ex eodem tuso & cribrato, sterilium purgatorium paratur. *Vituli*

Galen. l. 3. de alimen. facult. c. 15.

Dioscor. M. M. l. 2. c. 26.

Plin. H. N. l. 21. c. 38.

Plin. H. N. l. 20. c. 13. & l. 29. c. 13.

lini vires non multum à bubulo discedunt. Marcellus statim subveniri scribit, si recens articulis laborantibus illinatur. Præbent verò & *ad alia*, quædam partes *usum*; ne de agricultura, frumentorum excussione, vecturà, gestatione, bello, vel spectaculis quiquam dicam. Ex cornibus, præter pocula, Gutti, Cucurbitulæ, Lucernæ, litui, buccinæ, & arcus fiebant: ex corio, scuta, loricæ, galeæ, parmæ, tentoria, navigia, scalæ, balthea, nummi, bursæ, utres, folles, scuticæ, calcei & cætera formantur. Esitata Pyræxi in Græcia, Rupellæ in Gallia obsidiones testantur. Ex extremitatibus gluten fit. Ex *nervis*, flagella fiunt fractu contumacissima, & quàm maximè flexibilia. *Dentibus* politur charta. Cleanthes philosophus, *ossibus* bubulis & testis fictilibus perscribebat, quæ à Zenone audiverat, cum pecunia non suppeteret ad chartas emendas. Ex iisdem pulvis contra catarrhum & podagram paratur. *Sanguis* malthis faciendis, quòd quam cæterorum animalium crassior sit, & citò coëat, dureturque, perquam accommodus est. Vituli verò cum carnibus valdè concisis in vase fictili per decem dies detentus, inescationis piscium aptissima materia. Ex *Sevo* laudatissimæ candelæ, juvencæ inprimis & circa trimatum. *Felle* bubulo semina macerari Apulejus jubet, antequam spargantur, adversus mures agrestes. Nec accedent ad arborem formicæ, si radici, vaccinum illinatur. Eodem & amurca Lycium adulteratur: & aureus ducitur color. Setis bubulis veteres ad scopas vestiarias, utebantur: & pictores suos exinde habebant penicillos. Troglodytæ senio confecti, Diodoro teste, gutture bovis cauda adstricto finiebant vitam. *Fimo* Chinenses pisces alunt, ut pingues evadant. In hoc vaccarum fimo casæ adversus pulices inunguntur, ut Linschotanus prodidit. *Vngulis* bestiolæ à vitibus arcentur. *Differentia* boum plurimæ dantur, à magnitudine, cornium varietate, variarum partium à naturali constitutione deflexu, loco, & alus. Aden insulæ, quæ fortè Madoce & Ocellis veteribus, vaccæ camelum magnitudine æquant, nivis instar candidæ, sine cornibus, auribus proceris, ac pendulis, si Francisco Alvarezio credimus. Ægyptios boves Græcis majores Aristoteles pronunciavit. Æthiopici in Prete Gani regnis tantorum cornuum ut ex iis vasa quæ quinque sexve metretas singula capiunt, formentur. Africanæ sunt tam parvæ vaccæ, ut vitulorum nostratium magnitudinem vix æquent: sed multi roboris & laboris patientissimæ. Idem de Alpinis seu potius Altinis (Altinum urbs olim in littore Venetiæ florentissima juxta Aquilejam) Plinius reliquit. Anglici boves cornibus & miro carnium sapore superbiunt. Americani

Differentia.

Alvarez. de Æthiop. c. 119.

in partibus septentrionalibus, carent palearibus & gibbosi conspiciuntur. In Dariena, teste Lopezio, ungulis sunt minimè bifidis, mulis non absimiles, magnis auribus, promuscide elephantis, colore cinereo, carne delicatâ. Ex Hispania in Hispaniolam devectæ vaccæ, in tantam fœcunditatem excrevere, ut una vacca proletaria, in viginti sex annis, octingentos fœtus ediderit, dum ex filiis filii rursum procreantur. Aoniorum boum variis coloribus distinctorum perpetuæ indivisæque sunt ungulæ, & unum ex ore egrediens cornu, quod Ælianus prodidit. In Arabia vidit Vartomannus Sultano donatas vaccas, quibus erant cornua cervinis similia, colore nigro: quibusdam & unicornu in fronte. Apud Arachatas, boves sunt sylvestres, teste Aristotele, colore atro, rictu leviter adunco, cornua resimatiora gerentes. Armeniis duplex cornu, sic erratis flexionibus si Æliano fides, tanquam hedera retorqueretur, & si mucrone petitur, ob corneam duritiem, ferrum retunditur. In Bengala provincia, M. Paulo Veneto authore, crassitudine elephantos æquant. In Hollandia vere, plæræque quæ maculosæ, plurimum lactis habent. Aliquibus partibus diebus æstivis, quatuor & quadraginta lactis hæminas singulæ in mulctralia refundunt. In Nosocomio Amstelodamensi, quod Leprosorum domus dicitur, viginti duæ tenentur vaccæ, ex quibus aureos circiter quingentos in lacte & caseis, præter quod in usum quotidianum cedit, quotannis confici, à fide dignis se audivisse Pontanus prodit. Non est ergo mirum, ex caseo & butyro ibidem, quæ in extera loca exportantur, in singulas annos ducentis sestertium, id est, decies centena Caroleorum millia cogi, quod apud Hadrianum Junium legimus. In Scotia boves sunt sylvestres colore candidissimo, juba densa ac demissa, truculenti & feri, adeoque ab humano genere abhorrentes, ut ab iis quæ homines vel manibus contrectarint, vel halitu perflaverint, permultos dies abstineant, dolo capti, moriantur. Carnes cartilaginosas habent. In agro Camanduano, (verba sunt Scaligeri,) boves ajunt esse maximos, brevibus tamen cornibus & hebetibus. Nulla macula candor vitiatur. Cameli gibbus eis & robur par. Onera suscepturi, camelorum more ad agasonis jussum genua flectunt. Haud scio, an eosdem intelligat Plinius dum scribit: Carici boves, in parte Asiæ fœdi visu, tubere super armos à cervicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cæteri nigri coloris candidive, ad laborem damnantur. Cyprii boves stercore humano pascuntur. In urbe Diu, citante Majolo, bo ves sunt exigui, prægrandibus & rectis cornibus, sed præter oneris ferendi industriam, & sub freno currere & equitare dociles, equorum gradariorum more. Epiroticæ vaccæ, scribente Aristotele, amphoras singulas singulæ implent lacte. Erigitur qui mulget, aut paululum se inclinat: quoniam sedendo ubera contingere nequit. De bobus ibidem, quos incolæ Pyrrhicos vocant, ita Plinius: In nostro orbe Epiroticis laus magna, à Pyrrhi, (ut ferunt) jam inde regis cura. Id consecutus est, non ante quadrimatum ad partus vocando. Prægrandes itaque fuere: & hodieque reliquiæ stirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatem poscuntur: tolerantius tamen bimæ. In Eubœa boves ferè omnes albos Odoardus Barbosa affirmat; quam & argyroboœon Eubœam Poët dixere. In *Galata* Africæ monte boves Italicis orimestribus vix pares, cum senuerint, Leonius testatur. In regione *Garamantum* aut vicinia quadam, præposterè pascuntur, si Herodoto fides. Nam si rejecta (vel potius recta) ad pastum ora dirigant, officiunt prona in humum cornua & obnixa. *Helvetii* à teneritudine carnis, cum alibi, tum maximè juxta Zofingam oppidum agri Bernensis commendantur. In *India* sunt unicornes & tricornes, solidis ungulis, nec bifides. Iisdem Plinius altitudinem camelorum tradi ait, cornua in latitudinem quaternorum pedum. Allatum ab inde Ptolomæo II. cornu, quod tres amphoras capiebat. Ibidem pares equis currunt. De iis fortè Plinius dum ita scribit: Atrocissimos habet (scilicet India) tauros sylvestres, majores agrestibus, velocitate ante omnes, colore fulvos, oculis cœruleis, pilo in contrarium verso, rictu ad aures dehiscente, juxta cornua mobilia, tergori duritia silicis omne respuens vulnus. Feras omnes venantur: ipsi non aliter quàm foveis capti feritate semper intereunt. An sint illi, quorum caudas tenues admodum & tenuis pili, tantique pretii, ut singulæ quatuor vel quinque ducatis æstimentur, Sangiaci & Bassæ Damasci adhibent, ignoro. Legimus etiam dari in India bovem, & indigete voce Ignaragnam nuncupari, dicique habitare juxta castrum S. Spiritus, aliisque quibusdam locis ubi frigus remissius est. Animal esse immensæ molis, vescique herbis duntaxat, quæ rubri sint coloris. Corporis mole nostrates boves superare, pellem habere similem elephanto, bina juxta pectus brachia, sub quibus mammæ lateant, quibus fœtus suos enutrit. Capite atque ore boves nostrates referre. Carne esse suavissima, Indisque præcipuè expetitâ. Ex pinguedine liquamen parari butyro simile, quo in condiendis cibis utuntur. Ossa ejus duricia ebori vix cedere. *Umbri* præcipue circa Clitumnum amnem sunt quoque celeberrimi. Plinius scribit, eam oram gignere omnium Italiæ maximos, in quibus plurimi sint albi. *Sabinis* quoque spectati sunt: & legimus apud Livium, bovem olim in Sabinis cuidam patri-

Marginal notes: Aristot. H. A. l. 3. c. 1. — Pontanus Amstelod. l. 2. c. 23. — Scalig. Exercit. 206. 6. — Plin. H. N. l. 8. c. 45. — Arist. H. A. l. 3. c. 21. — Plin. H. N. l. 8. c. 45. — Ælian. H. N. l. 12. c. 36. — Herodot. l. 4. — Ælian. H. A. l. 3. c. 34. — Plin. H. N. l. 8. c. 31. — Bellon. obs. l. 2. c. 92.

trifamilias miranda magnitudine ac specie esse natum, cui monumentum miraculo fuerint Romæ in vestibulo templi Dianæ, fixa per multas ætates cornua. *Leutriconum* boum cornua atque aures ex una stirpe cognata, atque simul contexta esse testatur Aristoteles, ut citat Ælianus. In *Cathaja* provincia quadam sunt albi & nigri, equina cauda, sed piloſiore, ad pedes usque protensa: pilos habent subtilissimos in modum plumæ volatilis, magno pretio, quos equites in cacumine lancearum suspendentes, egregiæ nobilitatis insigne ducunt. Cornua ab occipite in spinam tanta longitudine extenduntur, ut elevato capite cornibus attingant caudam. Sunt autem grandia cornua, ut incolæ amphorarum loco eis utantur. Apud *Mysios* nulla boves habent cornua, teste Æliano. Apud *Nigros*, nullæ vaccæ ruffæ, omnibus color niger vel albus, vel ex utroque mixtus. In Nomadibus qui ad Mæoticas paludes hyemant, & dies æstivos in camporum æquoribus vivunt, ex bobus pars sine cornibus nascitur, pars serrulà abscinditur. Tauri Pæonii, ut scribit Pausanias, hirto sunt corpore; cum omni ex parte tum præcipuè pectoribus & mentis. Theopompus verò referente Mizaldo apud *Pæonas* tradit boves tam magna gestare cornua, ut tribus vel quatuor vini sextariis vix adimplerentur; ex iisque reges ac proceres pocula conficere labris ebore aut argento obductis. *Hungaria* tam eorundem abundans, ut Sigismundus Baro Herbersteinius reliquerit, per solam viam Viennensem uno anno plusquàm octoginta millia boum in Germaniam acta esse. Regio Comandu ab ejusdem urbe apellata in Persia, boves habet maximos & in universum candidos, cornua brevia & minimè acuta in capite gestantes, camelino gibbo dorso eorum imminente, teste Paulo Veneto. Unde tam robusti, inquit, redduntur, ut ad magna onera gestanda facilè assuefiant. Habentur tales & in Quivira. Tauri ibi (inquit Nieremberģius) quoddam genus sylvestre, fulva specie, humili corpore, incurvo dorso, frequentibus jubis, & laciniis promissis, eduli carne, salubri, nec injucunda. Cauda vescuntur incolæ, epotato cruore: pellibus proteguntur. *Phœnicum* vaccæ ejus sunt magnitudinis, ut Phœnicum libri apud Ælianum habent, ut vel procerissimi pastores cùm mulgent stent, minus proceri scabellum ascendere cogantur. In *Phrygia*, prodente Aristotele, boves cornua ut aures movent, quod & de Erythræis Ælianus prodidit. In *Norvegia* Islandia, Gothia, Feronia, sunt quidam sylvestres, nec homini nec aliis quadrupedibus parentes, quibus cornua vulgaribus minora, sub mento barba prolixa dependet. Venatores inter arbores se abscondunt: ipsi verò ab iis vulnerati vel injuriam ulciscuntur, vel seipsos interimunt.

Ælian. H. A. l. 2. c. 51.

Paulus Venet. l. 1. c. 22.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 51.

Ælian. H. A. l. 16. c. 33.

Facit & Vaccæ marinæ Olaus Magnus mentionem, atque de ea sic scribit. Vacca marina monstrum est magnum, robustum, iracundum, & injuriosum, edens partum sibi similem, sed non supra geminum, unum tamen sæpiùs, quem plurimum diligens, secum sollicite ducit, quocunque tandem se per mare transmittit, aut in terra gressus dirigit; decem mensibus impræ̨gnatur. Demum hoc animal aliquando C X X X. annis, per caudæ ipsius amputationem vixisse probatum est. In aquilonaribus quibusdam novi orbis provinciis, exertos elephantum modo dentes habent, si Carterio apud Rhamusium credendum. In *Caricta* Scotiæ provincia supra Gallovidiam boves sunt, quorum caro tenera suavisque esui est, cæterum pingue nunquam concrescit, olei liquidi modo ferè semper fluens. Varro denique tradit, boves juxta Toronam, paucis ante partum diebus, lacte carere: reliquo tempore habere perpetuo. Ventrem ferre decem menses. De bobus Tartaricis in Ergimul, qui sunt elephantum proceritate pilo perenni, levi, ac prorsus albo aut prosus nigro, qui in humeris more leonum prælongus est, non minus pedes tres, mira mollicie, perinde ac sericum, superius dictum. Ut & de gibbosis, quales Tartaricos Scaliger, Syriacos, qui palearia non habent, Plinius esse ait. Et tantum de Differentiis promiscuè. Huc pertinet animal, quod in Congo *Empalanga* vocitant, figurà & magnitudine bovem referens, nisi quod & caput & cervicem gerat erectam cervorum more, cornua quoque habeat in capite recta & longa, nodosa in summitate, interius parum inflexa: quod quamvis etiam sit silvestre, nemini tamen est molestum; neque adeò etiam est ferum, quia facili negotio aratro, si adesset incolarum aliquod ingenium, accommodari posset. Quantum ad Monstra, visus est Mediolani & Saturæ vitulus biceps: visus in Thuringiæ vico Sextipes, illeque gemino capite & uno podice: visus & septipes, massam carnis è latere dependentem gestans. Visus oculis, naribus & auribus humanis: biceps duplici facie: quodammodo bicorporeus: duobus tantum posterioribus pedibus & agninà facie. Visus Basileæ Rauracorum an. 1551. bos quinque pedibus, qualem nos olim Londini in Anglia vidimus, alibi alius cervice cornu gerens: & cruribus brevibus instar nani. Monstrum bicorporeum erectum quinque auribus, ut & caput vituli hic etiam expressum habebis.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 19.

ARTICULUS II.

De Bobus feris.

PUNCTUM I.

De Vro.

BOves feri, Græcis ἄγριοι qui ab agrestibus ἀγραύλοις in eo differunt, quòd hi quanquam mansueti sint & ex mansuetis orti, liberi tamen solutique in montium, sylvarum & agrorum pascuis relinquantur; illi verò non tam natura loci quàm naturâ propriâ & genio ferè sint, sunt *Urus*, *Bison*, *Bonasus*, *Bubalus Africanus*, *Buffelus*, *& Bos Strepsiceros*. *Uri* nomen Gallicum Macrobius facit, Gesnerus & Aldrovandus Germanicum potius. Ur enim vel sylvestrem, vel magnum, vastum, & maximarum virium Germanis antiquis significabat. Servius tamen Græcum esse vult, & ab ὀρῶν id est, montibus deducit. Polonis saltem in Masovia & Samogitia *Tur* vocatur, quem Gesnerus veterum Tarandum esse judicat. Lithuanis *Zumbronem* dici, Scaliger se invenisse tradit. An Rhezes Iphicratis sit, alibi disquiretur. D. Hieronymus *Bubalum* appellat, quod & Martialis, & imperitum Romanorum vulgus, teste Plinio, faciebat. Cromerus *misontem* appellat. In *Descriptione* discrepant aliquantulum authores, nisi forte diversa eorum sint genera. Cæsar & Plinius nullam villorum mentionem faciunt: Erasmus Stella, tempora villosa, & mentum barbatum, ipsis adscribit; quod & apud Albertum Magnum invenies, qui urum cum bonaso confundit. De cætero magnitudine sunt paulo infra elephantos, ut Cæsar prodidit, specie & colore & figura tauri. Albertus longitudine aliquando quindecem cubitorum facit. Magnitudinis illius hoc etiam est argumentum, quod in capite inter cornua tres homines considere possunt. Hispidum habet & villosum corium, & sub mento palearia. *Cornua* densa, nigra, brevia; *Oculi* versus exteriorem canthum rubicundi. *Caput* crassum. Facies lata. *Color* ferè niger, sed maximè in temporibus, mento, collo. In facie, lateribus, cruribus, cauda, ad puniceum vergit. Reperitur in sylva Hercynia, Podolia, Samogitia, Mazovia & Hungaria. Adsuescere ad homines, & mansuefieri, ne parvuli quidem excepti, possunt. Excellentium est virium & velocitatis. Cornibus equum cum sessore correptum, in sublime identidem jactat; & arbores mediocri crassitudine evertit. Caro ejus condita in deliciis est magnatibus. Cornibus Barbari Septentrionales potant, unasque binas capitis unius cornua implent. Alii præfixa his pila cuspidant. Apud nos addit Plinius, in laminas secta translucent: atque etiam lumen latius inclusum fundunt, multasque ad delitias conferuntur, nunc tincta, nunc sublita, nunc quæ cerostrata picturæ genere dicuntur. Fortè & taurus ille sylvestris, qui Macedoniam vastabat, ad pedem Orbeli montis Macedoniæ à Philippo Rege confossus, cujus pellem & cornua ὀργυαῖα vel τεσσαρεσκαιδεκαπήχεα id est, quatuordecim palmorum, in vestibulo templi Herculis consecravit, urus erat. De capiendi ratione, vide Aldrovandum.

Hieron. l. 3. Com. in Amos c. 3. — P in. H. N. l. 8. c. 15. — Solin. Polyhist. c. 25. — Albert. H. A. l. 22. — Plin. H. N. l. c. — Aldrov. de Bisulcis l. 1. c. 2.

PUNCTUM II.

De Bisonte.

BIsontis vocabulum ab Germanico Wisent dictum est. Oppiani codices βίστων habent, à Bistonia fortè Thraciæ sylva, sed malè. Dion βίσωνας vocat. Plinius & ex eo Solinus, boves feris similes esse dicit, setosos, colla jubis horridos. Oppianus, jubam circa armos terribilem in crassâ cervice quatere ait, nec non circa maxillas aut mentum. Cornuum mucronibus esse hamatis & aduncis, non inter se reflexis, sed sursum versus surgentibus, ut Gyllius vertit. Seu ut Gesnerus, non esse patula vel extensa, ut in cæteris bubus, nec è regione in diversum ad latera abire vel extendi, (epicarsion enim transversum est) sed rectà surgere, ita tamen ut ὕπτια sint, id est, dorsum versus inclinent, & circa finem hami instar tum recurva tum acuta sint, undè κέντρα ab acumine vocantur. Surrio jubati sunt & villosi circa collum, & in armos barba à mento propendente, pilis moschum redolentibus, capite brevi, oculis grandioribus, & torvis, quasi ardentibus, fronte lata, cornibus plærumque adeo diductis & porrectis, ut in iis tres benè corpulenti homines insidere queant. In tergo extat gibbus elatior priore, & posteriore corporis parte humiliore. Cornu Gesnerus apud aurifabrum argento includendum vidit, nigredine splendens, duos dodrantes longum, aduncum instar unguium in rapacium avium genere. *Linguam* Oppianus asperam habere ait, ut cum lingit, sanguinem eliciat. De usu in Medicina hoc duntaxat habet Plinius. *Uros & bisontes Græci in experimentis non habuerunt, quanquam bove fero refertis Indiæ sylvis: portione tamen eadem efficaciora omnia* (quam ex domesticis scilicet bubus) *ex his credi par est, videlicet quoad medendi vim.* Hujus generis fuerint Tauri Floridæ novi orbis insulæ, quos *Butrones* barbari suâ linguâ nuncupant, prodente Ambrosio Pareo. Cornua gerunt pedalia, gibbum in dorso, Camelino similem. Pilo sunt prolixo & fulvo, cauda leonina. Nunquam cicurantur. Ex pellibus fiunt tegmina, quibus barbari adversus hyemis vehementiam utuntur. Cornibus verò quibus

Aldrov. Histor. Bisulc. l. 1. c. 3. — Plin. l. c. — Oppian. l. 2. de venatione.

alexi-

Bison Wilder Oche Wisent

Bubalus Indicus

Vacca Indica

Bisons Magnus

Bison Iubatus

Locobardus
Bison

Bonasus Munster wild Ochsen geschlecht

Bubalus Africanus

Bonnasus alius

Urus Iubatus Gewohnter Awer Ochs

Catoblepa Urus
Lybicus

alexiteriam vim inesse sibi persuadent, adversus venena se muniunt. Huc pertinet & *Bison Scoticus*. Candidissimum esse ajunt, in formam leonis jubam ferre, cætera mansuetis simillimum, verum adeò ferum & indomitum, humanique consortii hostem, ut quas herbas aut frutices humana contrectatas manu senserit, plurimos deinceps fugiat: captum autem arte quadam, mox præ mœstitia mori. Cum verò se peti senserit, in obvium quemcunque magno impetu irruere.

PUNCTUM III.

De Bonaso.

Aldrov. de Bisulcis l. 1. c. 4.

BOnasus, Aristoteli *βόνασος*, & *βόλινθος*, Pæonibus *μόναπος*, sive ut alii scribunt *μόνωπος* incerta origine dicitur. Augustinus Niphus ab Alberto Magno qui Bonasum & Urum confundit deceptus, vaccam Indicam à recentioribus vocari scribit. Ita verò eum Aristoteles describit. Bonasus nascitur in Pæoniæ monte Mestapio, qui separat Pæoniam à Media regione. Vocant eum Pæones Monapum. Tauri est magnitudine: sed bove crassior. Neque enim longus est. Ejus corium distentum capit quantum est septem convivis. Cæterum species bovis est, nisi quòd habet jubam ad summos usque armos, sicut equus, verum pilus ejus mollior quàm equinus, & demissior: color pili flavus. Longus etiam crinis ad oculos usque pertinens. Color ejus inter cinereum & ruffum: non qualis equarum quas Paroas vocant: sed squallidior atque subtus lanaceus. Atri aut gilvi vehementer, nulli sunt. Vocem similem bovi habet. Cornua autem curva & adverso inter se flexu curva, atque inutilia ad pugnam: magnitudine palmi aut non multo longiora: crassitudine singulis, quanta capi possit, non multò minus semisextario. Nigredo autem pulchra & nitida cornu est. Antiæ verò ad oculos usque pertinent, ita ut in latus potius, quàm antrorsum propendere videantur. Superioribus caret dentibus, sicut bos & alia cornigera omnia. Ciura autem hirta, & est bisulcus. Caudam habet minorem quàm pro sua magnitudine: majorem tamen bubula. Spargit pulverem & terram fodit, tauri more. Corium est adversus ictum validum. Carne est suavi: idcircò eum venantur. Percussus fugit: delassatus subsistit. Tuetur sese calcibus, & stercore, quod ab sese quaternis passibus (pessimè Plinius trium jugerum longitudine posuit) ejaculatur. Cujus usus perfacilis est. Sæpè verò etiam comburit, adeò ut deglabrentur canes. Perturbato verò atque perterrefacto potest hoc efficere stercus: pacato non comburit. Feræ facies ac natura talis est. Imminente autem tempore pariendi, universi in montibus pariunt: ac priusquam sobolem edant, circum locum alvum exonerant: tanquam ponentes munimentum. Emittit hæc fera largam quandam copiam excrementi hujus. Huc usque Aristoteles, ex quo sine dubio, quæ de hoc animali, apud Plinium, Solinum & Ælianum habentur, desumpta sunt. An cornua, vertebra, omoplata, & costa, prout eas Caimus ad Gesnerum describit, hujus animalis fuerint, incertum est. Cornuum longitudo pedum duorum erat, palmorum trium & digiti semissis: in ambitu ubi capiti jungebantur, pedis unius & palmi semissis. Spacium frontis inter cornua palmorum Romanorum trium cum semisse. Vertebra erat tantæ magnitudinis, ut nisi longitudine trium pedum Romanorum, & duorum palmorum cum semisse circumdari potuerit. Costa longitudinis sex pedum erat. De omoplata taceo. Iconem Capitis & ossium, apposuimus.

(Margin notes: Aristot. H. A. l. 4. c. 71. ed. Scalig. — Plin. H. N. l. 8. c. 15.)

PUNCTUM IV.

De Bubalo veterum.

Aldrov. Hist. de Quadrup. l. 1. c. 5.

BUbali nomen confusum quidem non solum hodie sed & Plinii ævo fuisse videtur: nec peculiare aliquod apud Græcos nomen habet; & multi diversos sylvestres boves, præsertim in illis regionib. ad quas aliunde adducuntur, bubalos appellant: quidam bubali, inter capreas relato, commune nomen esse volunt: nos tamen abisto distinguimus: eumque sylvestrem bovem intelligimus, quem Aristoteles timidum esse, & sanguinem fibris carentem habere scribit, & qui cum Bove Africano idem est. De eo ita Scaliger, Bubalin, cujus sanguis & instrumentum pugnæ cornua ab Aristotele descripta sunt, Plinius ait esse vitulo similiorem (cervove:) Quid igitur ea sit? An Gazella? non fanè. Quare quod ex Africanis historiis percipere potui, tibi libenter impertitum curabimus. Africanorum boum parvitas tanta est, ut nostratium vitulorum vix æquent magnitudinem. Multi tamen roboris, ac doloris patientissimi sunt. Dant autem & Lant, & Elant invenio appellatum. Facie bubula est, sed ut minor, ita multò agilior & expeditior. Ejusmodi fertur esse celeritate, ut cursu feras omnes antevertat. Corium adeò firmum, ut cuivis telorum ferreo generi sit impenetrabile. Sclopi tamen globulo pervium. Pilus eis albet. Æstate capiuntur, quod aranearum fervore ungulæ moveantur ac vacillent. Tantum Scaliger. Bellonius alium Bovem Africanum ita describit: Jam ætate, inquit, grandis erat, corpore minor cervo, sed habitiore & majore quàm caprea, tam quadrato & benè formato corpore, ut oculis gratus esset ejus aspectus. Nam ejus pilus flavus, adeò splendens & lævis

(Margin notes: Arist. H. A. l. 3. c. 6. — Scalig. Exercit. 206. f. 5. — Bellon. observ. l. 2. c. 50.)

lævis erat, ut expolitus videretur. Alvum magis rugis ruffam ad flavum colorem tendentem habet quàm dorsum, quod ad fuscum accedit. Bubuli pedes, breviaque & firma illi sunt crura: Collum crassum & breve, exiguis præditum palearibus: Caput bubulo simile: cujus vertici insident cornua nigra, & admodum incurva, ut Gazellæ, lunæque crescentis in modum inflexa, quibus haud multum se tueri potest, cum in sese sint recurva. Bubulis auribus præditus est, armos sublevatos & plenos habet: caudam ut Camelopardalis usque ad poplites promissam, nigris pilis fultam, duploquàm equini crassioribus. Bovis mugitum habet, sed non adeò sonorum. Diversus est ab hoc ille, cujus iconem Horatius Fontana ad Aldrovandum misit. Capite enim erat colloque longè procerioribus atque exilioribus: cornibus item retro inflexis, & ut in rupicapra incurvis. Aures pro capitis proportione habebat majusculas, juxtà colli initium: faciem cervinam, aut capreolum potius quàm bovem referentem. Quare à quibusdam inter Africanos capreolos referebatur. Totum animal excepto rostro & cornibus quæ nigricabant, flavescebat. Pilo erat longiusculo.

PUNCTUM V.

De Buffelo, & Strepsicerote.

Aldr. Hist. Quadrup. l. 2. c. 6.

BUffelum seu Bubalum vulgarem diversum à Bubalo Aristotelis esse, vel ex collatione historiæ utriusque patebit. Videtur autem eum inter boves sylvestres nullo expresso nomine reposuisse, dum scribit apud Arachotos (Indiæ civitatem) boves sylvestres esse, qui differunt ab urbanis, quantum inter sues urbanos & sylvestres interest: colore atro, corpore robusto, rictu leviter adunco, cornua gerunt resupinatiora. Fueritque fortè etiam iste noster buffelus, bos ille sylvestris niger, ex quo si sanguine ricini lumbi perungantur, mulieri tædium veneris fieri dicit Osthanes apud Plinium. *Descriptio* nostri sic habet. Animal est bovi simile, sed majus altiusque corpore valdè crasso, cute durissima, membris macilentis. *Pilos* habet nigros, paucos, & parvos, in cauda ferè nullos. *Frons* est aspera, crispa, & intricata pilis. *Caput* ut plurimum pronum ad terram, parvumpro proportione totius corporis. *Cornua* longa intorta & nigra. Albertus aliquando interius juxta collum dependere versus internam pectoris partem ait, aliquando erecta esse: *Collum* est crassum longumque. Inferior *dorsi* pars caudam versus declivis. *Cauda* ipsa brevis, parva, & nullis ferè pilis. *Crura* crassa, robusta, & reliqui corporis respectu brevia. Frequentissimè in Asia, Græcia, Ægypto, insula Borneo, Siam, Italiæ urbibus reperiuntur. Circa Fundi quam plurimos vidimus. In aquis morari gaudet. Mugitus eis terribilis. Lac buffela habet, & tempore coitus, & in principio partus, ut Niphus annotavit. Interdum ut mansuetudinem præ se ferunt: irritati, (irritantur rubro colore) indomiti evadunt. Persequendo recta fertur, neque declinat. Crescentiensis tradit, ubi irascitur aquam ingredi, & se mergere ad os usque ut sanguis æstuans restinguatur. In hoc genere vacca alterius generis vaccæ vitulum non admittit, sed odore agnitum rejicit: sin autem vitulus vaccino stercore illinatur, decepta odore, lactat & pro suo educat. Laboris est patiens. Ferreus aut æneus circulus per nares ei trajicitur, cui alligato fune, vel habena, ducitur ac regitur. Tradunt si nimium sit onus decumbere, nec vel verberibus posse ad surgendum cogi, nisi levato prius onere. Carnes ipsorum Romæ venales prostant, & Judæis sapore suo blandiuntur: verum tanto lentore præditæ sunt, ut in parietem adactæ tenacissimè adhæreant. Caseosquos Pistoriensis ager copiosè subministrat, Marzolinorum nomine, figurà ferè ovali, bubulis longè præferuntur, utpotè palato gratiores. Ex ungulis vel cornibus annuli fiunt, qui si in digitis vel manuū vel pedum subinde gestentur, mirificè adversus spasmos laudantur. Sunt qui iisdem quaterna fila ex totidem metallis, auro, argento, ære, & ferro fabricata innectunt, sic efficaciora futura credentes. Ex corio fiunt vestes ac præcipuè thoraces. In Narsinga equorum ornamenta eo teguntur. Siamenses ex cornibus arcus conficiunt. *Bos Strepsiceros* à turbinata cornuum constitutione ita dicitur. Facie capreolo potius quàm bovi similis est. Caudā tamen bubulam habet, quamvis breviusculam. Totum animal colore cervo ferè simile. Aldr. Hist. Quadrup. l. 2. c. 7.

ARTICULUS III.

De Ove.

ABovis historia ad Ovis descriptionem transimus, Ægyptiis olim sacræ, & apud Athenienses tanti æstimii, ut & actio contra eum institui juberetur, qui vivum excoriasset adetem, ut Plutarchus testatur; & antiquà lege statutum esset, ne quis ex grege centum capita habente, pecudem intonsam aut quæ non peperisset, jugularet; quod apud Athenæum habemus; qui etiam addit, suo tempore in Palladis sacrificiis, neque agnam mactatam, nec caseum gustatum fuisse. Adde, apud Romanos, olim nonnisi ovium boumque impendio mulctam dictam, prodente id Agellio: ibidem homicidii noxium, pœnam arietis damno luisse, ut in legibus Regum, scribente Servio, extat; oves denique olim apud Persas, & Medos inter tributa numeratas fuisse. Cappadoces enim Persis L M. Medi duplum pendebant. Et ne longius abeamus, scribit Ambros. Nolanus, à Stabiis quotannis magnum & album agnum, cum cornibus auratis, Nolam ad Præsulem tributi honorisque nomine mitti. Nil interim de eo dicam, quod agnina

Plut. de esu carn.

Athen. Dipen. l. 9.

Agell. l. 11. c. 1.

caro

Bubalus Buffel

Alius Bubalq Taurus Sylvester

Urus Awer Ochs

Bos Scythicus

Bubali Iuvenci Iunge Buffel

Aries Wieder

Vervex Hamel
Agnus Lam

Ovis Peregrina

Vervex aliud

Vervex alius Peregrinus

Ovis Arabica

caro iis qui gryphos enodabant, nec non poëtis, præmium erat. Unde Ἀρνῳδοὶ dicebantur, qui agni præmia canebant. Inter *Nomina* Ovis apud Latinos est, Ovis, Aries, Agnus, Adasia, Minæ, Apicæ, Lanata, Bidens, Pecus. Ovis nomen est fœmellæ. Festus tamen ab antiquis masculino genere, cum de mulcta scil. agebatur, usurpatum scribit. Ab isto vocabulo est *Ovaria* ovium multitudo, à qua & oviarium pecus dicitur. *Aries* vocabulum est maris: *Agnus* illius quæ nondum annua excessit. *Adasia* vocatur, teste Festo, vetula recentis partus: *Matrices*, quæ agnos nutriunt Palladio, quas Florentinus τοκάδες dixit, pascales, quæ passim pascuntur. *Mina* quæ ventre sunt glabro. *Apica* quæ non amplo sunt corpore, nec multam lanam circa totum corpus habent. *Lanata*, epithetum ovis est, sed sæpè pro ove ponitur. *Bidentes* sunt oves duos dentes longiores cæteris habentes, quales in hostia esse debebant. Dicuntur & *Ambidentes*, & *Duidentes*: quamvis & apud Festum ambidens & bidens, quæ superioribus & inferioribus est dentibus, vocetur. *Pecorum* nomen iis quidem animalibus accommodari solet, quæ sunt aut ad vescendum apta; aut usui hominum accommodata: Plinius tamen pecudem sæpissimè pro ove ponit. Apud Græcos haud pauciora & Ovis & Aries habent nomina. Dicitur namque illa, ἀμνέα, ἀμνὸς, βάρα Laconibus, βηχίοις apud Hippocratem interpretatur Varinus προβατίοις. Ethymologus βόσιν exponit πρόβατα. γεῖτα Hesychio & Suidæ ovis est; διδένς bidens, δίκυμα oves quæ gemellos peperere, ἔγγαλον ovis lac habens, ἄωτον est ovis mollis lanæ, ἱερεῖον ovis immolanda, μεσίοσαι oves agnos sub uberibus habentes, seu τὰ ὑπομήρια πρόβατα, μεσάλειαι mediæ ætatis inter agnos, & jam majores natu oves. Κὰρ κάρνος, καρὸς, ὄις, ὄξ, ποῦ, ῥῆνες, nomina sunt ovis simplicia. Aries vocatur ἄρχα, κεῤὸς, ἀρνειὸς, διδυμάων, ἴθεῤις, quod nomen exsecto sed verveci propriè competit, κτίλος gregis dux, μοσχίας, σκεῤβας, quod tamen nonnisi de sylvestri accipitur, παρὰ τὸ τὰς ἄκρας βαίνειν, quod per vertices montium eat. Ad vervecum differentiam, qui arietes non castrati, Nefrendes dicuntur illi, qui castrati non sunt. Ἄρς, ἀμνὸς, ἔριφος, κάθηλος, κίλλιξ, ὄρχος, πρόβατον, προβήνες, σκίπνη, τρανὸν, Φάγιλον, agnorum sunt apud Græcos nomina. *Descriptioni*, non est quod immoremur. Notissimum namque animal est. Memorabilissima tamen apponemus, quorum & authores mentionem fecere. *Caput* itaque ipsi infirmissimum natura tribuit. *Cerebrum* αὐχμηρὸν hoc est, ut Theodorus vertit, squalidiusculum, seu minus pingue. *Cornua* tenuiora fœminis plærumque, multis nulla, agnis aliquando ab ipso partu connata, arictum generi in anfractum, ceu castus, convoluta, aliquando plura quàm bina.

Nomen.

Descriptio.

Cardanus verveces quatuor cornibus insignes se vidisse scribit. Hic tricornis & sexcornis iconem exhibemus. Evirati cornuum situm mutant, eaque è contrario gerunt. *Oculos* habent in latera despicientes, maximè inter se distantes, fuscos aut subnigros, & patulos. *Labra*, in suo genere, tenuia, contra ac in bobus. *Dentes*, continuos, quorum ovi pauciores quàm arieti. Petrus Crescentiensis scribit mutari post annum unum & dimidium, nempe duos anteriores, & postea per sex menses duos proximos, deinde cæteros, ita ut tribus annis vel ad summum quatuor ejiciantur omnes. Junioribus esse dentes inæquales, in statu æquales, ætate provectis discalceatos, hoc est, à carne denudari, minui, & corrumpi. *Ventres* ipsis, ut in ruminantibus plures. Apertos agni exhibemus, ubi, A. ventriculum, B. Reticulum, C. Omasum, D. Abomasum denotare scito. *Testes* ad crura deciduos. *Mammæ* fœminæ binæ, totidemque papillæ. *Fel* apud Chalcidem Euboicam parte quadam nullum, in Nexo adeò copiosum, ut exuperantia prodigii loco habeatur. Ælianus hic duplex esse ait, in Ponto etiam nullum. Addit, in regionibus perfrigidis, cum nive & hyeme vehementi anni tempus infestum est, fellis expertes esse, intraque ovilia compulsum, novo pabulo non uti: ineunte vere, cum ad pastiones proficiscitur, felle impleri, quod ipsum Scythicis ovibus usu maximè evenire solet. In Scepsi regione *Lienem* habent minimum; ubique rotundum. *Renes* æquabiles, & densius circa ipsos sevum, si pingui undique obducantur, intereunt, idque pubertate pabuli, ut in Sicilia, agro Leontino. Unde sero diei agere oves ad pascua, pastores loci illius solent, quo minus capiant pabuli. Bellunensis testatur in arietibus castratis, in Syria, adipem inter cutem & carnem abundare, ut in porcis. *Pedibus* anterioribus ac posterioribus, concretio quædam inhæret, parte quà terram calcant, (verba sunt Lemnii) vermiculi subrotundâ formâ, lanuginosa intus, ac crinitâ congerie, qualis est in rosarum spongiolis, ac calicibus, quibus semen includitur, molli tenuique lanugine implicitum: Eximi autem tale quiddam sæpius ex decoctis ejus pecudis pedibus teredini, qui vermicoloso ac carioso ligno inesse solet, aut nucibus avellanis planè adsimile. Opiliones autem pastoresque ovium eâ sunt opinione imbuti, nullum hoc animante in cursu fore velocius, nisi tale quiddam articulis quibus fulciuntur, subesset. Caulis *cauda* villosus est. *Pellem* à Borea penetrari Hesiodus negat, quod tamen pilis seu lanæ potius tribuendum est. *Locum* si spectes nullibi ferè non inveniuntur: in quibusdam tamen majore copiâ, minore in quibusdam. Quomodo verò ratione locorum differant, in Differentiis dicemus. Quantum

Aristot. de generat. animal. l. 5. c. 1.
Arist. H. A. l. 2. c. 3.
(Ventres agni aperti. T. b. n. 3.)
Aristot. de partib. l. 4. c. 2.
Plin. H. N. l. 11. c. 37.
Ælian. H. A. l. 17. c. 26.
Locus.
Lemnius de Naturæ miracul. l. 3. c. 5.

Cibus. tum ad *Cibum*, sunt animalia ποηφάγα, seu herbivora, quamvis & frondibus pascantur. Ex herbis sunt jucundissimæ, quæ aratro proscissis arvis nascuntur; deinde quæ pratis uligine carentibus. Fastidium præbito sale occurritur, quod velut ad pabuli condimentum per æstatem canalibus ligneis impositum, cum è pastu redierint, lambunt. Hyeme frondibus ulmeis, fraxineis, & betulinis, & fœno autumnali, quod Cordum vocatur, commodissimè vescuntur: Cytiso quoque & sativa vicia, & si necessitas urget, ex leguminibus paleis. Vinacea & furfures alicubi modicè objiciuntur. Quæ in locis maritimis aut salsuginosis compascunt, largiore lacte, & caseo gratiore abundant, multoque fœcundiores evadunt, & teneriores ac suaviores carnes proferunt; quales oves præpingues in Ostiensi agro, eique finitimo Portuensi, decimo ab urbe lapide, qui Tiberi fluvio interfluente, multis hinc inde paludibus, atque etiam salinis sunt circumfusi, sese reperisse & gustasse tradit Gomesius.

Columella R.R. l. 7. c. 2. 3.

Gomes. l. 1. de Sale. Unde & Aristoteles author est, oves quæ salsiusculam aquam bibunt, maturius coire, & à partu sale fruentes, ubera magis distenta lacte demittere. Albertus etiam scribit, in quibusdam terris marinis, in quibus sicca & salsa habentur pascua, oves per 20. annos vivere, atque etiam parere. In Scotia vescuntur per inculta loca cytiso. In India & maximè Prassiorum regione herbis liquida pluviâ rorantibus. In Ponto amarissimo absynthio pinguescunt, quod Alexander Myndius Æliano authore prodidit.

Plin. H.N. l. 19. c. 3. De Laserpitio ita Plinius. Laserpitio vesci solita pecora, primoque purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum jucunda. & alibi. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo, ove, cum comederit dormiente protinus, capram sternutante.

Strabo Geog. l. 15. Apud Iudæos nuclei palmarum illis apponebantur, qui etiam fabris ferrariis apud Babylonios pro carbonibus erant. Delectantur etiam, coluthea, aphace, herba lanaria, gemmis vitium, adiantho, galli cristâ, thymo, ericâ, apud Brabantos inprimis, hœdera, apiastro, ut Theocritus prodidit, Eryngio denique. Apud Ichtyophagos, & circa Calamos vicum Indiæ, si Philostrato fides, in provincia Aden, si Paulo Veneto, piscibus aluntur. In Lydia & Macedonia ex iisdem pinguescunt. Quantum ad *Potum*. Albertus turbulenta & multâ aquâ pinguescere ait.

Plutarch. qu. 2. Plutarchus aquam imbris ubi statim à vento immittitur, laudat. Vitalis de Furno, æstate septentrionalem frigidam, hyeme meridionalem tepidam deprædicat.

Varro R.R. l. 2. c. 2. Varro aquæ mutationem huic pecori nocere, saltem eo tempore, quo fit admissura, scribit.

Coitus & Partus.

Arist. H.A. l. 5. c. 14. Oves aniculæ coëunt & uterum ferunt, teste Aristotele, præstantior tamen proles quam senescentes mares & fœminæ procrearunt.

At Columella vult fœminam bimam submitti, & usque ad quinquennium fæturæ necessariam esse, septimo deficere. Florentinus in tertio anno matrices probat. Aristot. autem ad octavum usque parere ait, imò, si benè curentur, vel in undecimum, quod & apud Palladium invenies. Notandum verò etiam, arieti naturale esse agnas fastidire, senectam ovium consectari, ut ait Plinius, additque, & ipsum senectâ meliorem esse, illisque utiliorem. Plin. H.N. l. 8. c. 48.

Coitus verò omnibus ab Arcturi occasu, quod est à tertio Idus Majas, ad Aquilæ occasum, id est, ad decimum tertium Calend. Augusti, ut Plinius prodidit; idque ideo, quòd quæ postea concipiunt, fiunt vægrandes & imbecillæ. Arist. H.A. l. 5. c. 14.

Columellæ tamen primum admissuræ tempus vernum Parilibus, si sit ovis matura, si verò fœta, circa Julium mensem. Columella R.R. l. 7. c. 3.

Ferunt quinque mensibus, & pariunt, maximâ ex parte singulos, sed aliquando etiam binos, ternos, & quaternos. Alicubi pariunt geminos, tum pabuli beneficio, tum si pater aut mater vim eam geminandi per naturam obtineant. Sunt & loca, ubi bis terve pariunt, ut in Differentiis diximus. Terno sæpius aut quaterno coitu implentur, & aliquando toti gregi unus aries sufficit. Pariunt nonnunquam & monstra. Albertus, Cinirum vocari scribit, qui ex ove & hirco nascitur. Apud Helvetios, teste Gesnero, nascuntur capræ posteriore parte, anteriore oves vel arietes, sed vivere non possunt, & paulò post moriuntur. Albertus *Musmonem* ex capra & ariete nasci, refert. Apud Columellam verò refertur, ex ovibus & arietum ferorum coitu fœtum conceptum paternum colorem retulisse, eumque similiter durasse per sobolem & nepotes: lanam verò, in primo quidem fœtu hirtam: sed in nepotibus & deinceps molliorem fuisse. Ejus autem coloris fœtus erit, cujus venæ linguæ in prægnante sunt. Mares aut fœminæ vi tum aquarum tum admissariorum generantur. Aristot. verò docet, austrinos flatus captandos esse, si fœminæ generari debent: septentrionales, si mares. Idem efficies, præeunte Plinio, si arieti lævum vel dextrum testem ligaveris. Quod de aqua ex Aristotele dictum, probat Pausanias, dum ait, ex Charadro fluvio bibentia pecora ut plurimum mares parere. Ut verò coitum arietum, sale, vel genitalium sale & nitro perfrictione excitant: sic & conceptio à quibusdam, pinguedine nempe nimiâ, impeditur. Ex congressu de anni felicitate præsagium sumitur. Nam si majores natu tempestivè libidine incitantur, annum esse felicem gregi pastores confirmant: si minores, infelicem. Post ordinarium coëundi tempus concepti, Cordi antiquis vocantur.

Sympathia & Antipathia. Inter Oves & Capras occulta quædam amicitia viget, ideò simul libenter pascuntur. Ex arietinis cornibus tusis & defossis, asparagos

ragos

ragos nasci, quidam scripsere, negat Dioscorides. Si eadem sepeliantur ad radicem fici arboris, fructus ejus citius maturescere, scribit Albertus Magnus. Quæ de vespertilione produntur, inter magicæ vanitatis specimina reponit Plinius. Inimicitias creduntur fovere, cum lupo, urso, tigri, elephanto, lupo inprimis, corvo, aquila, serpentibus, apibus, eruca. Stirpes verò iisdem noxiæ sunt, Aconitum, Nerion, Evonymus, Sabina Sanguinaria, Polygonum, Numularia, Calamogrostis, Anagallis, Ervum, Glans, Duva & Thapsia. Quæ de lupi intestinis, tympano, & aliis dicuntur, alibi examinabimus. Sanguinariam si comederint, toto ventre distrahuntur, & spumam quandam tenuem tetri odoris exspuunt. Calamogrostis comesta sitim, maciem, & tabem invehit, & sanguinem in ventriculum elicit. Duvam (herba est apud Gallos, sic iisdem vernaculè dicta) si gustaverint, innascuntur in jecore parva quædam animalia nigra, quæ similiter Duvæ vocantur. Ervum noxium est, quod mense Martio seritur. Si glandem copiosius comederint, abortum faciunt. In Attica Thapsiæ radicem non tangunt, peregrinæ depascunt, & aut alvus solvitur, aut intereunt. Tonitru consternatis, si aliqua non concurrerit, abortit. In Thracia verò, ut Bellonius prodidit, binas Turcæ putant esse stellas, Julio & Augusto noctu apparentes, sibi planè verticales, quarum splendorem si oves caput attollentes conspiciant, intereant. Ideò tum sub tectis habentur. Vitam ad denos annos, sed magnâ ex parte pauciores vivunt. Facit tamen & loci diversitas ad longævitatem. Albertus namque in quibusdam locis siccis & marinis ad viginti annos vivere scribit. Aristoteles, duces pecoris ad quindenos. Oves Æthiopicæ ad duodecem & tredecem annos vitam agunt. *Vox* ipsis propria balare, Græcis *βληχᾶσθαι*. Homerus tamen *μηκωμένας* dixit agnos, & apud Claudianum, agnos grundisse, leges. Peculiarem in coitu habere, Aristoteles author est. Quantum ad Naturam, Ingenium & Mores ovium, adeò sunt stolidæ & amentes, & homo *προβατώδης* & *ἀμνοκῶν*, pro stolido & fatuo nominetur, & in proverbium abiverit, nullam ovium utilitatem esse, si pastor absit. Mansuetæ sunt eædem, & cum cætera animalia in partu vel à partu sævire soleant, hæ, teste Aristotele, non sæviunt. Quamvis autem quacunque occasione perhorrescere Quintus Calaber innuere videatur: agnos tamen audaces Horatius dixit. Præter pastorem & canem itineris ducem arietem habent, quem tamen pastor primò instituit, viderisque è stabulo egressas militari quasi ordine incedere, præsertim si à pastore, cujus vel sibilum intelligunt, depositæ fuerint. Arietes pugnacissimos esse, simul ac ipsi cornua

Bellon. obser. l. 3. c. 51.

Ætas.

Vox.

Arist. H. A. l. 4. c. 4.
Natura, Ingenium, Mores.

increscere incipiunt, notum. Non modò sui generis similes, sed & alias, hominem adeò ipsum, incessunt. Sævitia repellitur, si, mensuræ pedalis, aculeis confixam tabulam, adversam fronti cornibus religaveris, vel cornua secundum auriculas quâ curvantur inflexu terebrâ persoraveris; vel etiam castraveris. Eosdem per sex menses hybernales sinistro incubare lateri, ab æquinoctio verno supra dextrum latus, quomodo scil. sol ab eodem tempore dextrum hemisphærium, reliquo ambit sinistrum, quod Macrobius & Ælianus prodidere, experientia falsum est. De cætero, amat hoc pecus frigidos fontes: radicitus herbas carpit, & arbores destruit: lac per octo menses habet: antecedente hyeme copiosius avidiusque pabulum ventri ingerit, quasi de viatico pro futura indigentia sollicitum, frigoris est impatiens, quamvis vestitissimum: illæ tamen minus perhorrescunt, quibus cauda amplior. Eum sequi solere, qui vellere aures ipsarum obturaverit, Mizaldus prodidit. Agrestes cum consenuerunt, à propriis fœtibus aluntur. Agnos odore posteriorum noscere, apud Albertum legimus. Cubant difficilius quàm capræ. Fœminæ urinam crassiorem reddunt quàm mares. Menses ipsis & capris tempore coëundi indicari, idemque post coitum etiam fieri ad tempus, mox desistere, donec parturiant: tum denuò indicari: itaque pastores proximum esse partum intelligere: à partu autem purgationem sequi abundè, primum leviter cruentam, postea valdè, Aristoteles author est. Agninam veteribus despicatui fuisse, quidam, & inter eos Turnebus, credunt; Plautus tamen coram fuisse Romæ, tradit: & Horatius in deliciis reponit, ut exta agnina jam memoratus Comicus: Athenis quondam interdictum fuisse ne quis intonsum agnum in cibo sumeret, Athenæus author est. Modicè verò est calida, cum superflua humiditate, quæ quò agnus junior, copiosior. Ideò etsi robustis utilis, infirmis tamen ventriculo, quòd viscoso humore adhæreat noxia:, quanquam Crescentiensis anniculos commendat. Columella autumnalem verno præfert. Capita inter delicatiores cujusdam convivii cibos numerantur. Agnus Syringatus, Terpianus, Pasticus, diversi apparatus sunt nomina. *Arietina* caro minus est humida, & si benè concoquatur, sanguinem laudabilem generat, maximè castratorum. Donatus Antonius Ferrus, vervecinam omni ætati, regioni & tempori si sit juvenis, bimula, mediocriter pinguis, & in optimo aëre sicco, optimisque herbis educata, convenire ait; talesque esse asserit verveces, qui in sublimi Trivicano monte nutriuntur: secus

Vsus in Cibo.

autem esse, qui humidis aluntur in locis, & propterea in Campania nullo ferè precio haberi. Bellonius longè sapidiores esse judicat, si integri, quod pastoribus in Thracia supra Nessum fluvium suetum, assentur. Testes apud Athenæum inter delicatiores cibos censentur. Medullam inter venena, cui Phasiani caro obsistat, reposuit Arnoldus: at Homerus, Astyanacta ea vesci fuisse solitum, author est. *Ovilla* saporis est ingrati, nimis humidi, & mali succi. Quia æstate minus quam verno tempore convenit, ideò in quibusdam locis, magistratus post Divi Jacobi festum, id est, vicesimum quintum Julii, mactari prohibet. Pedes non exempto vermiculo, ut sup. monuimus, nauseam stomacho inferunt. *Armus* elixus & refrigeratus sæpè editur. Ex *pulmone* minutal fit. Ex *jecore* apud Helvetios Tigurinos, Gesnero referente, tomi quadrati, qui omento circumvoluti, & herbis odoratis aliquando, verubus ligneis transfixi, in craticula assantur. Sunt qui integrum diligenter cum medulla panis contundunt, & per linteum vel cilicium transmittunt, deinde aromatibus ad saporem coloremque commendandum, modicè inspersis, fervefaciunt, & turdos in jure carnium elixos, ac modicè butyro frixos imponunt. *Lac* est tanto melius quanto recentius, idem de Caseo sentiendum. Improbatur etiam nimis salsus. *Medicinam* quod spectat, agni morsui venenato, calentes, post cucurbitulas impositi, venenum extrahere Ætius prodidit: ius in quartanis utilissimum esse Brunus: *Cerebrum* maniæ conferre, ex quodam manuscripto Gesnerus. Decoctum *pedum* doloribus vesicæ Plinius. *Testiculos* arietis tritos & cum aqua potos, comitialibus. *Pulmones* arietum excrescentes in ulceribus carnes ad æqualitatem reducunt: assus præsumptus ebrietatem arcet: Livores & sugillationes minutatim concisus & impositus statim sanat, & nigras cicatrices ad candorem perducit. Est ejusdem & in purgatione uterorum usus. *Iecur*, oculis cruore suffusis, eximiè prodest, si pariens infletur, idem meracius præbendum in cibo, suadet Hippocrates. *Lien* tostus & in vino tritus potusque ileo resistit, si Plinio credimus, qui alibi hoc superstitiosum recenset. Pecudis lien recens, magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eoqui medeatur, lieni se remedium facere. Postea jubent eum in parte dormitorii ejus tectove includi, & obsignari annulo, terque novies carmen dici. *Vesicam* ovillam ustam bibendam jubet præbere Galenus his, qui se in somno permingunt, idemque remedium Mizaldus repetit. *Fel* pecudis cum melle aures purgare prodidit Plinius. Eodem tolluntur porrigines, cum terra Cimolia illito capite, ut inarescat. Cum suo sevo lenit podagras. *Lac* laudatur contra omnia venena, præterquam buprestin & aconitum. Contra quartanas quidam, referente Plinio, tres cyathos ante accessionem, cum fimi hirundinum drachma unâ, fumi jubent. Sextario si quis adjiciat Cnici purgati denarios quatuor, & decoctum ita bibat, molliet ventrem. Alvi exulcerati fluores & tenesmi, eodem ignitis calculis decocto sisti, Dioscorides tradit. *Serum* ventrem movet, & bilem expurgat. De *Butyro* hæc apud Plinium reperiuntur. Reduvias & quæ in digitis nascuntur pterygia, tollunt canini capitis cinis, aut vulva decocta in oleo, superillito butyro ovillo, cum melle. *Caseus* vetus dysentericos recreat, & in cibo sumptus, vel rasus & cum vino potus, cæliaco medetur. *Cornu* arietis ustum & cum oleo contritum, atque inde derasum, à quibusdam ad crispandum capillum adhibetur. *Ungula* cinis cum melle muris aranei morsum sanat. *Coagulum* contra pastinacam & omnium marinorum ictus vel morsus, drachmæ pondere ex vino sumi, scripsit Plinius. Infantibus etiam, qui lacte concreto vexantur, præsidio est, ex aqua potum: aut si vitium coagulato lacte acciderit, discutitur coagulo exaceto dato. Sistit itidem sanguinem ex naribus subditum vel infusum, si alia non prosint. De *sevo* notandum est, aliquando simpliciter, aliquando ex renibus, vel omento privatim nominari. Quidam innominatus, eo ad ignem liquato linteum intingi, & parti adustæ imponi jubet, atque ita curari asserit. Pernionibus cum alumine, teste Plinio, imponitur. Vetus cum cinere è mulierum capillis, furunculis medetur. Ex omento, præcipuè à renibus, admixto cinere pumicis, & sale cæteris verendorum vitiis medetur. *Medulla* agni ad ignem liquefacta, cum oleo nucum & saccharo albo & epota, calculum vesicæ dissolvere dicitur, si Alberto credimus. *Urinam* ovis rubræ aut nigræ, idem, hydropi perutilem esse scribit, sed præcipuè, si cum melle fuerit mixta. Quantum ad *stercus* & *fimum*. Medicus quidam in Mysia, teste Galeno, ovium utebatur stercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, quos clavos nominant, aceto videlicet diluens; quin & ulcerum ambusta ad cicatricem illo ducebat, nempe, stercus hoc cerato rosaceo commiscens. Fimus ex aceto illitus apud Dioscoridem, epinyctidas, clavos, pensiles verrucas, thymos, & ambusta igni, rosaceo cerato exceptus. Galenus ex oleo tritum, instar cataplasmatis imponi jubet, ad vulnera recentia gladio aut ligno illata. Magna vis & in cinere fimi, inquit Plinius, ad carcinomata, addito nitro, aut cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipuè in his ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Fimo quoque ipso ovium, sub testa calefacto & subacto, tumor vulnerum sedatur. Ad dolorem coli-

Marginal notes: Bellon. observ. l. 1. c. 60. — Athen. l. 4. — Homer. Iliade 10. — Usus in Medicina. — Plin. H. N. l. 29. c. 2.

colicum hoc est Marcelli. Stercus ovis montanæ mense Septembri, deficiente luna pridiè inclusæ, manè excipies, & sole durabis, atque in pulverem rediges, & habebis in vase vitreo sive stanneo, cum usus exegerit. Cochleare plenum, colico ex aqua calida, si febricitaverit, sin minus, cum vino per triduum dabis. *Vellera* pura aut per se imposita, cæcis doloribus, aut accepto sulfure mederi, testatur Plinius, tantumque pollere, ut medicamentis quoque superponantur. Pugnacis arietis è medio cornuum lanas suffitas, Nicolaus Mirepsus imponi jubet, loco dolenti in hemicrania, doloremque sedari promittit. Cinis crematarum ex Dioscoridis sententia, crustas obducit, excrescentias in carne cohibet, & ulcera ad cicatricem perducit. Mundæ autem & carptæ, in fictili crudo, cæterorum more uruntur. Quidam detonsam eam, alii evulsam decisis summis partibus siccant, carpuntque, & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrumque. Alii hastulis tædo subjectis & subinde interstratis, oleo aspersam accendunt, cineremque in labellis aquâ additâ, confricant manibus, & considere patiuntur, idque sæpius mutantes aquam donec linguam adstringat leviter, nec mordeat, tum cinerem reponunt. Vis ejus septica est, efficacissimeque genas purgat. Lana succida, quæ colligitur ex ovibus tonsis inter æquinoctium vernum & solstitium, quo tempore sudare coeperunt, laudatissima quæ de collo demitur. Subveniunt tales lanæ teste Dioscoride; inter initia vulneribus percussis, desquamatis, lividis, ossibus fractis, aceto, oleo, aut vino imbutæ: siquidem facilè succos combibunt, quibus immerguntur, & ob pecudum sordem (sic Oesypum vocant) emolliunt. Canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimum solvitur, teste Plinio, reduviasque sanat ex aqua frigida, ex oleo calido humidis apposita medetur, ut ait Marcellus. Refert Herodotus, Pænos pastorales in filiis quadrimis, venas verticis lana succida inurere, nonnullos venas temporum, ne unquam scilicet pituita è capita defluens, officiat. Quod si pueris inurendis spasmus contingat, urina hirci aspersa eos liberari. Si talum aut ungulam bovis vomer læserit, picem duram & axungiam cum sulfure & lana succida involutam, candente ferro super vulnus inuri jubet Columella. Plinius sanguinem è naribus lanâ succidâ, ait sisti, cum oleo rosaceo, & alio modo auribus sæpius obturatis indita: sed & alibi sistit, si articulos extremitatum præligaveris. *Oesypo* seu sordibus lanis inhærentibus, Galenus concoquendi vim tribuit, cum aliqua digerente facultate. Dioscorides cum Ætio, excalefacere, ulcera explere, & emollire ait. Apud Plinium, vulvæ inflammationibus & sedis rhagadiis, & condylomatis, cum butyro & meliloto, medetur. Secundum eundem vulneribus medetur cum hordei cinere & ærugine æquis partibus, ad carcinomata quoque ac serpentia valet. Erodit & ulcerum margines carnesque excrescentes, ad æqualitatem redigit. Igni sacro medetur cum pompholyge & rosaceo. Somnos allicit cum myrrhæ momento, in vini cyathis duobus dilutum. Maculas in facie cum melle Corsico, quod asperrimum habetur, extenuat. Quomodo & colligatur & paretur, vide apud Aldrovandum. Sylvius denique, nescio quo authore, cutim pedum & rostrorum bovis & ovis lento igne diu coqui tradit, donec veluti coagulum remittat, idque exemptum, siccatumque, in aëre perflatili ad hernias commendari. Et tantum quidem de usu in Medicina. Dantur & in externis *Usus in externis.* quidam. Lana enim vestitus est materia: sed & pelles humani corporis sunt operimentum. Bedevini ex Arabum genere Vitriaco teste, plærumque iis vestiuntur. Zeno etiam Citicus apud Laërtium, Cratem Thebanum ovis pellem pallio suo insuisse scribit. *Laert. l. 6.* Vulstanus quoque Vigarniensis in Anglia Episcopus vestitu ex pellibus ovinis usus est, quòd non lynces Dei, sed agnus in templis cantaretur. In tragœdiis etiam earum usus, unde qui gestabant *διφθερίαι* dicebantur. Cavendum tamen est, ne ovium quæ peste periere pelles adhibeantur. Pauci enim ex talibus, non phthiriasin modò, sed & sacrum ignem gignunt. Mirum verò quod *Ælian. H. A. l. 1. c. 8.* scribit Ælianus; ex ovis à lupo demorsæ lana vestis, pruritum in corpore ejus excitat qui ea vestietur. Ex eadem lana cingula fiebant, quibus novæ nuptæ apud Romanos præcingebantur. Pescia, in Saliari carmine capucia ex pellibus agninis fuere. Mollostans vocat Festus pelles ovillas quibus galeæ tegebantur. Earundem pellium usus loco chartæ fuit. Ventre Diophanes ad necanda animalcula noxia utitur. Ex testiculis arietinis crumenas olim factas, Cicero ad Herennium innuere videtur. Suffiscus etiam folliculus est testium arietinorum Festo, quo pro marsupio utebantur. Intestina minora ad fides & arcuum nervos adhibentur. Mense Majo caseum coagulabimus syncero lacte, coagulis agni vel hædi. Urina nitri factitii materia est. Ossa manubriis cultellorum inserviunt. Stercus agris utile. Candelam ex syncero arietis sevo, scriniis tenui linteolo insertam, vestiariam supellectilem à tineis inoffensam custodire, Mizaldus tradit.

Differentias à pilo seu lana, & loco sumemus, *Differentiæ.* easque promiscuè trademus. Aristoteles Scythicas pilo molli esse ait, Sauromaticas duro. Horatius Tarentinas pellitas cognominat, quod mollioris sint velleris. Colonicæ dicebantur, hirsutæ, quod quæ agris colebantur. Cujus iconem hic damus. Eædem &

Montanæ dicuntur, unde ὀρεινὲς ἱμαλλον ex squallida & non pectinata lana. Sunt & *feræ oves*, non quidem multò nostris domesticis, ut Gillius ex Oppiano tradit, majores, sed certè ad currendum velociores, & ad pugnandum fortiores, tum retortis cornibus, tum infestis, & robustis frontibus armatæ. Sæpè in sylvis apros impetuosos ad terram abjiciunt, interdum impetu facto inter se pugnant. Julius Capitolinus testatur, suo tempore extitisse Gordiani sylvam memorabilem, in quá picta tum continerentur, tum alia diversa animalia, tum oves feræ centum.

In Adimain Lybiæ solitudinibus, animal est [Scalig. Ex. 217. n. 8. Johan. Leo Africæ l. 7.] formâ arietinâ, aselli magnitudine, aurium oblongarum & pendularum, lanam curtam gerens; & sessoris patiens, tametsi non ad eum usum, sed ad lac habeatur. Contra quam nostratibus fœminis cornua, maribus nulla. In desertis Lybiæ frequenter reperiuntur, alioquin rari, licet plærumque in agris Numidiæ videantur, quod prodigii loco habent. In Ægypto lana ovium, pilo propior quam lanæ, teste Plinio, ex qua vestis detrita usu tingitur, rursusque ævo durat. Ibidem oves majores quàm in Græcia; Circa Damiatem, verveces rotundis & tam amplis caudis spectantur, ut vix eas sustineant. Leo Africanus se, quæ pondere libras quinquaginta, aliquando centum viginti æquarent, vidisse scribit. In Æthiopia [Diodor. Sicul. Bibliothec. l. 4. Ælian. H. A. l. 17. c. 10. Strabo l. 7.] non habent lanam, sed camelorum pilis hirsutæ sunt, quod Diodorus Siculus, Ælianus & Strabo prodidere. Johannes Bohemus verò parvas esse addit, & incolas caudâ hujus pecudis pudenda sua obtegere. In Nubia arietes cornuti nascuntur, nec modò mares, sed & fœminæ cornua gerunt, cui miraculo æquandum est, quod ibidem oves, teste Plinio, quarto nonnisi die bibant. Tuneti etiam prout in Ægypto reperiuntur, adeò crassas caudas habentes, ut se loco dimovere non possent: verum qui eorum curam gerunt, caudam exiguis vehiculis alligantes, [Bellon. obs. l. 2. c. 60. Herodot. l. 2. Ælian. H. A. l. 10. c. 4.] gradum promovere faciunt. In Anglia præter rorem cœlestem nullum bibunt potum, & de industria à fontibus arcentur, quòd experientia docuerit, bibere ipsis exitiale. In Arabia quædam tricubitales trahunt caudas prodente Herodoto, quædam cubitum latas ut apud Ælianum legimus. Tales vel his similes in Arabia Petræa & Felice inveniuntur. Cauda aliquando viginti sex, aliquando quadraginta quatuor libras pendit. Ibidem arietes sunt usque in terram criniti. Hic, qui sub nomine Indici datur, sed revera Arabs, cornibus omninò caret, lanam habet promissam, cauda terram contingit. [Nieremb. H. E. l. 9. c. 52.] Arietis species est aries Moromorus, ut eum Nierenbergicus vocat, Rasus est, & stupiditatis quodam gestu solet consistere, & serene attendere obvios, aliquando territus aufugit cum sarcinâ. [Maregr. Hist. Brasil. l. 4. c. 10.] Aries verò Guineensis seu Angolensis ita à Maregravio describitur. Magnitudine arietis nostratis. Caput habet crassum arietinum, occipitio tamen magis prominente quam in nostratibus: aures pendulas: caudam usque ad suffragines pendulam: scrotum magnum, & penem in medio ventre: cornua parva deorsum usque ad oculos incurvata & quasi torta: ad collum inferius, jubam habent pendulam longis pilis constantem, in reliquo corpore breves pilos hircinos: nullam lanam. Caput & aures sunt nigræ; caudæ quoque dimidia pars ab exortu, reliqua pars alba: ad occipitium pili sunt albi; crura anteriora usque ad genua alba, inferior medietas nigra; posteriora crura tota nigra & circa anum corpus & dorsum album; in lateribus autem nigras habet maculas. Crura & pedes habet, altos hircinos, duabus ungulis nigris. Variant tamen hæ oves colore uti nostrates; & quædam species caudam habet tibiam humanam crassam ad suffraginem usque pendulam & pinguem; caret illa species juba illa ad inferius collum. Lanam quoque non habet, sed pilos caprinos. Grandiores sunt nostratibus & ingluvie pendula instar bovis. In Asia rubram quædam habent lanam. Regio Camandu, si M. Paulo Veneto credimus, non minores asinis alit, illasque pulcherrimas & pingues, quarum cauda octoginta libras aliquando pendat. Canusinis lana est ruffa, seu fulva. In Chio sunt parvæ staturæ inopiâ pabuli, sed caseum ex iis laudatissimum fieri, Ælianus author est. In Clazomeniorum agris, teste Hermolao, pecora procreari ajunt, aliis locis leucophæa, aliis pulla, aliis coracino colore. Coraxinorum lanitium omnium pulcherrimum, teste Strabone; Ideò admissarii arietes talento emuntur. Apud Cretensis in Ida monte, sunt, oves pastoribus Striphoceri dictæ, cornibus erectis, ut unicornu, in ambitu canaliculatis, & cochleæ in modum contortis. Arietem nostratem magnitudine non superant. In Erythræa insula, quæ fortè Gades, ovium lac, serum propter pinguedinem non habet [Strabo. l. 3.]; quin & intra triginta dies suffocantur, nisi aliquid sanguinis detractum fuerit. In quadam Scotiæ regione, si Hectori Boëtio fides, flavæ habentur oves, dentium aurei planè coloris, carnes habentes croceas, & lanas. In Gortynide, Oppianus, referente Æliano, tradit oves esse ruffas & quadricornes [Oppian. de venat. l. 2.]. In Gothlandia, si nos Olaus M. non fallit, arietes sunt, quibus quaterna vel octona cornua crescunt, à quibus tantum ferociæ mutuantur, ut sibi & aliis animalibus nisi serrâ demantur, incommodent [Olaus l. 17. c. 1.]. Lanam habent mollem & longam. Hirta ex Hebridibus una, fert oves vel maximos hircos altitudine superantes, cornua bubulis crassitudine æquâ, sed longitudine aliquantum [Boët in descript. Scotiæ.]

etiam

etiam superantia, præter caudas in terram usque prominentes. In Hispania, tempore Marinei, tanta erat ovium copia, ut multos se ibi nosse scribat pastores, quorum unusquisque ovium XXX. M. possedisset. Ineadem agnos melius quam alibi nutrire Julius

Aristot. in l. Mirabilium. Alexandrinus author est. Apud Illyrios ferunt pecora bis anno parere, & quidem plærumque geminos, multa verò etiam ternos, & quaternos, quandoque quinos. Lactis quoque sesquicongium ab eis emulgeri. Indorum oves, apud Ælianum, ad maximorum asinorum magnitudinem accedunt, quatuor fœtus cum plærumque pariunt, tres cum minimum. Caudæ longitudo ad pedes usque pertingit, quæ etiam matricibus, tum ut facilius ineantur, tum ut ex adipe earum oleum exprimatur, abscinduntur. Arietum quòque dissecantur, & adipe exempto, iterum consuuntur, & quidem tam exactè, ut ne vestigium quidem cicatricis appareat. Quorum icones arietum hic damus, unus erat sine cornibus & cauda, loco ejus nescio quid habens extuberans, & sub mento veluti palearia, totus candicabat, præter caput & extremas ungulas, quæ erant nigra. Alter erat insigniter mutonatus, reflexis & convolutis cornibus, quæ, ut & totum caput, coloris erat cornei: rostrum autem, pedes, & testes caudæque pars inferior candicabant, cætera ruffus. Istriæ seu potius Liburniæ ovium lana, pilo propior quam lanæ, ut ait Plinius. In Italia genus quoddam ovium esse, Gesnerus ex amici relatione scribit, quod naturâ, quaterna aut sena cornua aliquando gerat, sed imbecilles easdem, & lanâ inutili. Laodiceæ in Asia breves oves, villo summam nobilitatem habent, teste Plinio. Inter Lusitaniæ fertilitatem, quam Athenæus ex Polybio describit, agnis trium vel quatuor obulorum precium esse consuevisse ait; suem, quæ ad centum librarum pondus accedat, quinque drach-

Athen. l. 8. mis in cœnam emi, ovem duabus. In Lybia citò apparent cornua in capitibus arietum. In Macedonia qui candida sibi nasci pecora volunt, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fusca ad Axium, Theophrastus tradit. In Madagascar reperiuntur oves caudis maximi ponderis. In Magnesia & Mesopotamia bis pariunt. Milesiæ tertium bonitatis locum obtinent. Apud Moscos, in desertis campis circa Borysthenem Tanain & Rha, ovis est sylvestris, quam ipsi Seigios vocant, narrante Barone Herbersteinio magnitudine capreolæ, brevioribus tamen pedibus, cornibus in altum porrectis, & quibusdam circulis notatis (ex quibus Mosci manubria cultellorum transparentia faciunt) velocissimi cursus, & altissimorum saltuum. Nabathæi, referente Strabone oves habent albas. In Naxo duplici sunt felle. Apud Panchæam plurimum ab aliis molli-

tie differunt. In Peru oves ad asellorum magnitudinem crescunt, longis cruribus, crasso corpore, capite longo, collo & effigie quasi cameli, carne optimâ, agnorum maximè. Castratos aratum duci, & dorso ferre ligna: non clamare, colore esse albo, nigr[illegible] cinereo. Quinquaginta onerum pond[illegible]sustinent, & tergo sublatum, ad aliquot passuum millia vehunt: vesci tamen si urgeantur, sedentes, ore converso ringentes, fœdo odore conspurcant, si onustæ sint; tum humi se acclinant, nec inde ullâ verberum vehementia, nisi penitus clitellis exonerentur, propelli possunt. Lanæ tenuitate, longitudine & copiâ nostras superant. Frumento vescuntur, sed adeò pauci sunt & cibi & potus, ut triduo imò quatriduo abstineant. Mathiolus nobis eius exactam descriptionem dedit, dum ait: Refert hoc animal partim camelum, partim cervum, adeò ut rectè quidem Græco idiomate ἐλαφοκάμηλον appellari posse crediderim. Longitudo totius corporis à cervice ad caudam sex pedum est: altitudo verò à dorso ad pedis plantam, quatuor tantum; & colli longitudo à scapulis ad cervicem, duûm. *Capite, collo, ore*, superioris præsertim labii scissurâ, ac genitali Camelum ferè refert. At *caput* oblongius est: aures habet cervinas, oculos bubulos. Anterioribus *dentibus* in superiori mandibulâ caret, sed molares utrimque habet, ut bisulca ferè omnia, & ut illa etiam ruminat. *Dorso* est sensim prominente, quod per injuriam à pictore neglectum est. *Scapulis* propè collum depressis, *lateribus* tumidis, *ventre* lato, *clunibus* altioribus: & *cauda* brevi spithamæ ferè longitudine: quibus omnibus cervum ferè refert, quemadmodum etiam *cruribus*, præsertim posterioribus. *Pedes* illi bisulci sunt, diducta anteriori parte divisura. *Ungues* habet acuminatos, qui circa pedis ambitum in cutum crassam abeunt. Nam pedis planta non ungue, sed cute ut in multifidis & in ipso Camelo contegitur. *Retromingit* ut camelus, & *testes* substrictos habet. *Pectore* est amplo; sub quo ubi thorax ventri connectitur, exuberat globus, ut in Camelo, vomicæ similis, è quo nescio quid excrementi sensim manare videtur. *Color* colli, cervicis, pectoris & anteriorum crurum est illi albus, reliqui vero corporis subruber, vel ex nigro rufescens. Rostro tamen est nigro & anterioribus cruribus à genu albicantibus. Cicur ac mansuetum est animal, sed frigoris impatiens, ut alia quæ ad nos è calidis regionibus afferuntur. Neminem offendit: sed miro admodum ingenio ab illata se vindicat injuria. Nam ubi aliquis illud vexet, vel circa clunes opprimat, non calcibus aut morsibus se defendit, sed vomitu vel cibi vel humoris in vexantem retrosum cum impetu ejaculato, ad protensam colli longitudinem. Salacissi-

 mum

mum hoc esse animal, id mihi conjecturam facit, quod cum sui generis fæmellis sit destitutum, magnâ cum prurigine capris se commisceat, non tamen erectis, ut aliàs capræ hirco ascendente solent, sed humi ventre accubantibus, ita cogente animali anterioribus cruribus. Itaque superscandens coit, non autem, ut falsò de retromingentibus animalibus affirmat Aristoteles, aversis clunibus. Adeò venere vernali autumnalique tempore stimulatur hoc animal, ut illud viderim humile quoddam præsepium avenâ refertum conscendisse, genitaleque illi magno cum murmure tamdiu confricasse, quousque semen redderet, plurimis una hora replicatis vicibus. Non tamen concepere capræ hujusce animalis semine refertæ, tùm, quod, ut puto, vi coactæ illi prostiterint continuò balantes; tùm quod cum hoc animali earum non conveniat species. Indicam ovem appellabat hoc animal, qui illud ad nos advexit, atqui à nostris ovibus quantum distet, tu ipse judicare poteris. Hactenus Mathiolus. Ab his plurimum differunt, oves illæ Chilenses, quarum iconem istam Belgæ attulerunt. Satis omnia quadrant, inquit *de Laëtius*, quoad corporis compositionem: præterquam quòd postici pedes ungulas bisulcas habeant, priores autem in quatuor divisos ungues, & quod prolixis admodum villis lanæ vestiatur, quam inprimis commendant. Cæterum natura bene convenit cum præcedentibus: ita ut haud dubium sit unius generis animal esse, tantum ratione cœli sub quo degit variare: nisi forte inter utrumque sit distinctio illa, quam observavimus in descriptione Ind. Occidentalis; ut omnino existimo. Sputum ejaculatur in vexantes; & scribit P. Alonso d'Ovaglie in Historica Relatione Regni Chili, vulgo credi in parte corporis humani quam sputum illud contigerit, scabiem generari. Pollentia juxta Alpes, oves habet cani velleris, apud Martialem extat. (Martial. l. 14. Epigr. 157.) Apud Rhætos, arietes sex vel septem annorum ad priora cornua alia veluti adnata, parva, bina, vel terna producunt, illaque non ante quintum aut sextum annum adnascuntur, primis robore & crassitie proficientibus. Sauromaticæ duro sunt pilo. Syriæ cubitales ovium caudæ, plurimumque in ea parte lanitii. Circa Tarnasari urbem Indiæ, oves conspici, cornua damis haud absimilia habentes, nostris longè majores, Aristoteles author est. Visi & Monstrosi agni, quorum etiam hic Icones damus. Unus erat capite suillo; alter duobus capitibus & quinque pedibus. Tertius pedibus equinis & capite simiæ. Quartus triceps. Quintus, dorso duplici conjuncto, pedibus octo.

ARTICULUS IV.

De Capra & Hirco domesticis.

In historia hac, de Capræ primo, mox Hirci, tandem Hædi nomine, in principio agendum est. (Aldrovand. de Bisulcis c. 9.) Capras à carpendis virgultis dictos esse scribit, Varro, Cicero, & Nonnius. Festus tanquam crepas vult dici, quòd cruribus crepent. Martinius à κάπτω voro, quòd sit animal μικκλόφαγον, deducit. Pro ætate & sexu variant nomina. Græcis dicitur αἴξ ab ἀΐσσειν ruere, & cum impetu ferri. Dicuntur verò αἶγες tam ἐρίφοι recens natæ capræ, quàm χιμάροι, quæ sunt anniculæ, vel mediæ ætatis, & adultæ quæ τράγοι, licet hoc nomen maribus duntaxat competere videatur. Synonima occurrunt plurima. Modernis Græcis vocatur γίδα, Tyrrheniis κάπρα, Cretensibus καρανώ. Hesychius μηκλάς, & ἀσίγνας vertit capras; κεράδες sunt capræ fœmellæ quæ cornua ut plurimum habent. κηλάδες capræ in fronte signum habentes instar calli. μηκάδες, quæ mulgentur: ὑπνάς agrestis: χιμαίρα hyeme nata. Grammatici tamen χίμαρον, pro omni caprario genere, omni ætate & utroque sexu inter pretantur. Sed & μυίερα & μηκάδες capræ sunt. *Hircus*, qui Sabinis fircus, vel ab hirsuto, quod ab Ebræo חר adurere, quòd animal sit libidinosum, dicitur. Græcis est τράγος, vel à τρώγειν & τραγεῖν, edere, quòd vorax sit: vel παρὰ τὸ τραχὺ δέρμα ἔχειν, à pellis asperitate: vel ἀπὸ τοῦ τρέχειν, currendo. *Capri* nomen obtinuit, qui castratus est: Ægyptiis Mendes. *Hædus* est id quod ex capra & hirco nascitur. Ab Ebraicio potius גד quàm quasi fœdus dicitur. Martialis fœtum quærulæ rudem capellæ appellat. Hesychio & Ethymologo dicitur ἔριφος, Varino ad tres vel quatuor menses, postea χίμαρον dici, donec pariat & mulgeatur. Rhodiis audit κάρανος, aliàs etiam κεκρύφαλος, aut κρήδεμνος. Διακαλαμάστρικες in quadam lege dicuntur, quòd frugum calamos depascerent. Bisulcas esse capras, & cornigeras, haud uno loco Aristoteli proditum. (Descriptio.) Colorem mutant, & interdum variè generantur. *Pilus* differt sexu. Crassus est hircis, mollis & tenuior capris. Et quia hoc genus apprimè hirsutum est, ideò Festus, densorum pilorum homines hircipilos vocavit. *Cornua* omnibus esse negat Plinius; verum in his quibus sunt, indicia annorum per incrementa esse affirmat. Sunt autem ea longa & acuta. In Delo insula, prodente Varino, visum est hirci bicubitale cum dodrante, ponderis librarum viginti sex. *Oculos*, quos in angulorum angustias contrudit, habet aliquando dissimiles; In tenebris splendere lucemque jaculari Plinius prodidit. *Naso* sunt simæ. *Dentes* capræ superiores non sunt præter primores geminos, ut idem ait, & pauciores alii quàm hircis, quod prodidit Aristoteles. (Plin. H. N. l. 28. c. 11.)

De-

Dependet mento omnium *villus*, qui aruncus, spirillus, Græcis ἤρυγγος, secundem quosdam κρύγκος dicitur. Noneolas vocari tradit Festus papillas quæ ex faucibus caprarum dependent. Varro mammilllas nuncupat, lacinias Plinius, verruculas alii. Binas in feminibus mammas habent: pedes macilentos. Per aures & nares spirare, præter Alcmæonem vel potius Archelaum, Ægypti sapientes quoque credidere. Philes signum addit, quòd naso obstructo nihil offendantur. Oppianus id de sylvestribus credidisse videtur, dum eis meatum quendam à medo inter cornua loco ad pulmones pervenire, cui cerâ infusâ suffocentur, scribit. Bartholomæus quoque Eustathius, huic sententiæ accedere videtur, dum se aliquid

Aristot. H. A. l. 1. c. 11. simile in homine invenisse prodit. Aristoteles tamen in contrarium nititur. *Iecur* extractum diu moveri ajunt. *Ventres* sunt plures. *Lien* rotundus. *Aspera arteria* talis qualis in

Locus. homine. Quantum ad *Locum*, in aquilonaribus terris abundant. In Creta magna ipsa-

Isidor. l. 14. c. 6 rum copia, quòd lupis careat. Ithacem Telemachus apud Homerum αἰγίβοτον vocat. In Rhetia Helvetica præstantes caseoli caprini fiunt, præcipuè iis in locis, qui circa thermas Fabarianas montani sunt. Reperiuntur quoque in Achaja, Africa, Nubia, Sardinia, Cephalonia, Mileto, Damasco, India, novo orbe, Hispania, Corsica & cæteris locis, de quibus in Differentiis agemus. Terram pascendis aptam, Græci αἰγίβοτον, αἰγίνομον & αἰγίβοσκον vocant.

Cibus & potus. *Cibum & potum* si attendas, ποικιλοφάγοι sunt. Inprimis verò frutetis, arbuto, alaterno, cytiso agresti, iligneis & quernis frondibus, maximè gaudent. Ex glande, si circâ satietatem data est, abortum facere, Columella author est. In deliciis quoque habent oleam, ideò Minervæ inimicæ; vitis tenellos palmites, ideò Libero patri immolabantur; ficus & farinam, teste Æliano, fraxinum, tamariscum, barbam hircinam, & rosam caninam. Fabæ largius datæ, copiam lactis efficiunt: ut & pentaphyllon, si priusquam bibant, quinque dierum spacio ipsis vorandum detur. Ejusdem rei gratia, & dictamnum ventribus alligatur. Vorant alicubi scammoneam, veratrum, clematidem, & teste Lucretio,

Plin. H. N. l. 12. c. 17. cicutam. De Ladano libet Plinii verbis uti. Arabia, inquit, Ladano gloriatur, fortè casuque hoc, & injuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficum alias frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius, tanquam intelligant pretia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, destillantemque ab his (casus mistura) succum, improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari pulvere, incoqui sole. Et ideò in ladano caprarum pilos esse. Recentiores tradunt sylvas Arabum pastu caprarum refringi, atque ita succum villis inhærescere. Verum autem ladanum Cypri insulæ esse, similiterque & ibi fieri tradunt, & œsypum hircorum barbis genibusque inhærens, sed ederæ flore deroso, pastibus matutinis cum est rorulenta Cyprus. Deinde nebula sole discussa, pulverem madentibus villis adhærescere, atque ita ladanum depecti, &c. Vulgatissimum porro pabulum gramen est, aculeatis inprimis foliis, capriola Ruellio, quod præ cæteris grata sit. Salsedine delectari, nec tortoribus ignotum. Dracula Transalpinæ Hungariæ præfectus, sæpenumero captivis Turcis pedes excoriatos contuso sale perfricuit mox capras adhibuit, quæ linctu cruciatum augerent. In *potu*, aquæ stagnantes & mortuæ, quæque diu in vasis stetere, improbantur. Albertus, cum moventur, post meridiem, plus aquæ potaturas dicit. Prodigiosum, quod in Zacintho Antigonus notat, nempe, quo tempore spirant Etesiæ, capras hiantes stare versus boream, eoque contentos, aquam non requirere, neque bibere. *Capræ* sunt admodum *Generatio.*

veneteæ, teste Plinio. Ideo mense septimo Plin. H. N. l. 8. c. 5.

& adhuc lactantes incipiunt coire: idemque tradit, animam ipsis quàm ovibus ardentiorem, calidioresque concubitus. Anniculæ Varro R. R. l. 2. c. 3.

etiam coëunt, & terno aut quaterno concubitu implentur: quod si à coitu imber accesserit, abortum infert. Quinque mensi- Arist. H. A. l. 5. c. 14. & l. 6. c. 19.

bus uterum ferunt. Pariunt maxima ex parte singulos, sed aliquando & binos. & ternos, & quaternos. Si clementia aëris & pabuli accesserit bis pariunt. Fertilitas ad octo annos durat. Aristoteles tamen tota vita coire asserit, & gemellos parere, si pater aut mater vim eam geminandi à natura obtineat. In trimatu sunt inutiles. Pinguedine sterilescunt; Commodissimum tempus coeundi hybernum solstitium. Unde Plinius. Concipiunt Novembri mense, ut Martio pariant turgescentibus virgultis. Quidam ad denas capras singulos adhibent hircos, alii ad quindecem: nonnulli ad viginti. Quomodo educari debeant, ad Oeconomicam pertinet. Vehementiorem coitum si excitare volueris, genitalia, delibutis multo sale & nitro manibus perfrica: vel eadem pipere, aut urticæ fructu perunge. Seminalem humorem capris ante coitum & partum destillare, Aristoteles author est. Idem, ube- Aristot. H. A. l. 6. c. 18.

ra illarum quæ coitum non patiuntur, à pa- Aristot. H. A. l. 3. c. 20.

storibus montis Oetæ urtica vehementer perfricari, ut dolorum infligant, prodidit. Inde primò cruentus humor elicitur, mox purulentus, postremò lac non minus quàm ex iis quæ venerem passæ sunt. Idem de mulieribus tam viduis quàm virginibus Albertus scribsit. *Amicitiam* colunt, cum ovibus, *Sympathia & Antipathia.*

tigri, sargo, pulegio, & eryngio. De ovibus non est quòd quicquam dicatur. Tigri, si hædus porrigatut, abstinet cibo per biduum:

duum: tertio die esuriens aliud poscit, nisi porrigatur, caveam convellit, hædo verò, tanquam contubernali suo parcit, quod Plutarchus prodidit. Sargus piscis umbra quoque ipsarum delectatur, & stantes in littore, attingere gestit, ad saliendum per
Plin. H. N. l. 20. c. 14. naturam inhabilis. Pulegium à capris gustatum, si Plinio fides, balatum concitat, indeque Græci quidam literas mutantes
Plin. H. N. l. 9. c. 3. Theophr. de animalib. quæ invident. blechon vocavere. Si verò eryngii caulem capella morsu defectum ore sustulerit; totus statim subsistit grex, relictoque pascendi studio, novo veluti spectaculo attonitus, non prius mirari rem desinit, quàm pastor caulem illum abstulerit. *Inimicitia* ipsis cum lupo, pardali, elephanto, caprimulgo ave, saliva humana, melle, evonymo, vite, & conyza. Lupus capras devo-
Plin. H.N. l. 10. c. 40. Ælian. H A. l. 7. c. 26. rat. Pardalis easdem invadit. Elephas exhorret. Caprimulgus avis ubera sugit. Unde uber emoritur, caprisque cæcitas, quas ita mulsêre, oboritur. Humanam salivam vitare, Ælianus reliquit. Hausto melle debilitantur, si Alberto fides. Evonymi folium & fructus capras interimit gustatus, nisi purgentur: purgantur autem anocho, quod
Aldrovand. de Bisulcis p. 270. quid sit, vide Aldrovandum. Aquam si biberint in qua folia rhododendri maduere, pereunt. Iisdem & Sabina venenum. Oleam si lambendo linguâ contigerit, primo germinata sterilescit. Pulmo assus ebritatem prohibet. Conyzam edentes moriuntur siti enectæ. Ægolethrum herba in Lycia, eisdem exitium. ~~Inde nomen sortita. Vox ipsis est~~ apud Græcos μηκᾶσθαι, id est mutire, ut Hospinianus vertit. Unde Homero μηκάδες vocantur. Apud Latinos, & balare, quod commune cum ovibus & fremere. Inde φερμάσσειν de hirco. Varinus ἰνὰ hircinæ vocis
Natura, mores, ingenium. imitationem esse asserit. Mobiles sunt & celeres. Unde Varro in Soracti Fiscelio capras feras, è saxo, pedes plusquam sexagenas
Varro R.R. l. 2. c. 3. salire scribit. Frigores potius quam æstus sunt impatientes: fœtæ inprimis, quæ geli-
Columella R.R. l. 7. c. 6. cidio hyemis conceptum fecere. Amant potius dumeta quàm prata, & campestrem situm: asperisque etiam montosis ac sylvestribus optimè pascuntur. Ita autem inhærent rupibus, ut infra eas intuentibus videantur pendere. Unde caprarum & hircorum grex, αἰπόλιον, quasi αἰπυπόλιον, sublimium conversatio dicitur: ipsæ verò *petræ* αἰγίλιπες. Proximè etiam ripas vago passu lasciviunt,
Usus in Cibis. comam fluvii tondentes. De *Carnium* caprinarum qualitate non convenit inter authores. Hippocrati sunt cruditatis, flatulentiæ & ructuum generatrices. Minus tamen æstivo tempore, quo melius pabulum habent
Galen. de alim. facult. l. 3. c. 1. noxiæ. Autumno deterrimas Galenus fecit; hyeme, meliorem sanguinis consequi habitum, & naturalem intemperiem à temperatura temporis contractum corrigere. At
Athen. Dipnosf. l. 9. Athenæus, si conficiatur, etsi olida sit, plurimum alere, plurimumque corpori robur addere, reliquit: Clitomachumque Carthaginensem novæ Academiæ sectatorem solitum ferri dicere, quendam athletam Thebanum, omnes suæ ætatis viros superasse, quod caprinis carnibus vesceretur, tenacibus illis, & concoctu difficillimis, quarum esu olidus è corpore sudor, manaret. Militarem cibum esse, Homerus in Achille legatos Agamemnonis excipiente, ostendit.
Lac, inter cætera lactis genera moderatè se habet; etsi minus quàm humanum temperatum. Est tamen & in eo, si ætatem, pastiones, anni tempus, & spacium quo à partu edito distant, discrimen. Sine melle periculosè sumi, author Galenus, quòd in ventriculo coaguletur. Minus idem alvum tentat, nisi scammonio & aliis vescantur. In quibusdam Orientis locis, tertio mense ablactati infensos, eodem ali solent. Lactis naturam *Caseus* sequitur. At *hircorum* caro, tum ad coquendum; tum ad bonum succum generandum, deterrima est: libidinisque inprimis tempore vitiatur & fœtet. Apud Antiphanem tamen τράγος ὑλιβάτης in convivio apponitur. Testes quoque & jecora damnantur. De *Hædina* non est una authorum sententia. Sanctis in V. T. olim in deliciis: Ascræus Poëta ἄχυμον καὶ ἄπιαλον vocat. Platina post Galenum, domesticorum animalium laudabilissimam esse, quòd parum recrementi haberet, facilè concoqueretur, benè aleret, sanguinem calido & frigido temperatum generaret, scripsit. At Brujerinus eas vituperat, quòd capræ febre nunquam careant: nec possit sanum temperamentum à matre morbida fœtus sortiri. Julius Alexandrinus verò calidas quidem esse asserit; sed naturalem quæ in adultis est siccitatem, teneritudinem ætatis emendare, & ad temperamentum quoddam ducere: simul lactentes, minimè quidem ætatis ratione, verum alimenti beneficio, de nativa caliditate aliquid remittere, & humectiores teneri oresque fieri. Olim etiam apud Ethnicos, in conviviis circumferebantur, laserre & aliis conditæ. Sanguis in cibum formatus, sanguiculus, teste Plinio, dicitur. Formabatur & in cibum: Unde μέλας ζωμὸς apud Lacones: & Pollux αἱματίαν, obsonii genus exponit. Jecinora & pulmones quomodo coqui debeant, vide apud Apicium. Magni & in Medicina usus. Ideo Plinius, nullia remediorum ex capra demonstrari dixit. Democritus etiam effectus ejus auget, qui singularis natus sit. Carnes caprinæ comitialibus in rogo hominis tostæ exhibentur, ut volunt apud Plinium Magi. Hircorum in aqua decoctis panos & apostemata discutiunt. Jure caprino cantharides expugnantur. Drusus Tribunus plebis *caprinum sanguinem* bibisse dicitur, cum pallore & invidiâ veneni sibi dati insimulare Q. Cepionem

Right-column margin notes: Galen de boni & mali succi cibis c. 6. — Ludovic. Roman. l. 5. c. 10. — Brujer. de re cibaria l. 14. c. 17. — Jul. Alex. Salubr. l. 11. c. 7. — *Usus in Medicina.* Plin. H. N. l. 28. c. 10. — Plin. H. N. l. 28. c. 9.

nen inimicum vellet. Eodem maculas contractas ablui Marcellus scribit. Tormina intestinorum & alvi fluores sistere in sartagine frixum, apud Galenum, & Dioscoridem habemus. *Hircinus* abscessus calidos citò maturat: in cerato quodam podagrico apud Ætium admiscetur: lusciosos sanat: herbis diureticis nutriti, aridus & tritus inque vino cum petroselino sumptus, calculosis vehementer prodest. Quomodo & quando colligi debeat, apud Aldrovandum vide. Medicamentum hoc manus Dei vocatur. Paria ibidem ex Marcello, Fuchsio, & aliis invenies. Adamantem eo solvi & emolliri magni authores, inter quos Scaliger & Joubertus prodidere. Si in sanguine eodem & succo senecionis vitrum efferbuerit, aut maceratum fuerit, reddetur tam molle, quàm est cera vel argilla, ut quidvis ex eo fingi possit: pristinæ naturæ restitues, si aquæ immerseris. Hoc est Geberi, Alberti, & ingeniosi cujusdam Bituricensis vitrarii secretum, quod ille moriturus Antonio Mizaldo, ut ipse memorat, ultrò donavit. Idem cum aceto mistus sanguinis vomitui & exscreationi prodest. *Serum* commodè illis, qui mordicatione patiuntur, aut in recto intestino, aut in colo, injicitur, quod ob crassitiem citius concrescat, ut Galenus docuit. Secundum Avicennam magis resolvit quàm cætera, cum melanthio, sulfure, & iride, lentiginesque & maculas tollit. Cum adipe anserino, Plinio teste, ac medulla cervina, resinaque & calce, labiorum fissuris efficax est. Cervix boum si intumuit, comperimus, inquit Columella, aureum esse medicamentum, ex pice liquida, & bubula medulla, & hircino sevo, & vetere oleo, æquis ponderibus compositum atque incoctum. Cum calce strumas discutit, teste Plinio & Marcello; cum cera, ulcera serpentia sistit; additâ pice & sulfure percurat; manantia item verendorum cum melle rubique succo. Per se datus adeps, teste Dioscoride, cantharidum venenum obtundit. Magi ut citat Plinius, commendant comitialibus cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculos fellis reconditum, ita ne terram attingat bibendum sub limine ex aqua. Marcellus ptisanam cum eodem coctam torminosis in declinatione convenire vult; & apud Dioscoridem habemus, caprinum adipem decoctum cum polenta, rhoë, & caseo, dysentericis dari, & cum succo ptisanæ infundi. Plinius denique in sorbitione aliquâ intestinorum vitiis magnoperè prodesse asserit, ita uti protinus frigida aquâ hauriatur. Idem remedium hydropicis. Sextus Empiricus commendat. Canarii, ut refert Cadamustus, sævo hircino conjuncto quorundam herbarum succo carnem inungunt, ut cutis facta inde densior algorem ferat facilius. Nudi enim incedunt. Adhibetur & podagricis cum fimo capræ & croco, sinapive, cum caulibus hederæ tritis, vel flore cucumeris sylvestris. Idem, pomatum ingreditur, ad fissuras labiorum commodissimum. *Medulla* post cervinam & vitulinam laudatur. *Iecur* assum cæliacis convenit, magisque quam hirci, cum vino austero decoctum potumque, vel ex oleo myrrheo umbilico impositum. Idem ad nyctalopias facit, & illos qui comitiali morbo sunt obnoxii deprehendit, convulsionemque iisdem infert. Quin & ad canis rabidi morsum laudatur, quo imposito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Hippocrates, si pariens inflata fuerit, hepar ovillum aut caprinum calido cinere obrutum, edendum præcipit meracius ad dies quatuor, & vinum bibi vetus. Ex *felle* multa quoque apud Plinium inprimis sunt remedia. Veneficiis ex mustela rusticâ factis, contrarium est: cum cinere aluminis, scabiem abolet: ad porriginem cum cretâ cimoliâ & aceto facit, ita ùti capilli paulùlum inarescant. Idem lentigines tollit admixto caseo & vivo sulfure, spongiæque cinere, ut mellis sit crassitudo: Strumas etiam discutit, si sæpius incipientes ea tangantur. Superciliis impositum pilos abolet, nihil de angina & aurium vitiis dicam. Invenitur denique apud Dydimum, non fore in lecto cimices, si fel hirci aut tauri, aceto acri diluatur, indeque lectus aut parietes illinantur. De *Liene* hoc habemus. Calidum, id est, ut è pecude exemtus est, & super lienem hominis impositum, mirè intra paucos dies dolorem auferre, si postea ad fumum suspendatur, ut illic arescat. *Caput* cum pilis suis decoctum, & contritum incisa intestina solidat. *Cerebrum* Magi per annulum trajectum aureum, priusquam lac detur infantibus instillant contra comitiales, cæterosque infantium morbos. Æsculapius cum melle carbunculos sanare vult. Sextus verò aquam, quæ è capræ palato effunditur, & quicquid comedit, si misceatur cum melle & sale: ex eo caput & corpus si serò fricetur, pediculos extinguere promittit, atque idem remedium esse ad ventris dolorem. *Cornu* cinis ex oleo illitus perniones mirè abolet: ramenta cum pumice trita, acetoque permista, exanthematis prosunt. Sistitur nimia in fœmina ex naribus hæmorrhagia, si mammillæ ejus corrigio caprino vinciantur. *Pili* usti fluxus omnes sanant: combusti adjecta pice & aceto, naribusque inserti, sanguinem subitò reprimunt. Accensi serpentes fugant. *Cornu* combustum & mixta farinâ impositum, furfures scabiemque in capite emendat. In flamma ustulati, crustæ cum aceto scillitico tritæ, commodè

Mizald. Memorab. cent. 8. aphoris. 18.

Columella R. R. l. 6. c. 14.

Dioscorid. M. M. l. 2. c. 94.

Cadamustus Navig. c. 8.

Hippocrat. de natura muliebri.

modè igni facro adhibentur. Capiti infirmi fuppofitum, vigilias in fomnum convertit. Alarum fætorem, rafum vel exuftum, & cum felle hirci, myrrhaque miftum, tollit, fi eo perfricentur. Comitialem morbum deprehendit. Nidore fuo lethargicos excitat, & uftum ad albedinem dentes detergit. *Ungulas* ad ferpentes prohibendos Palladius uri jubet: ficinis earundem ex aceto illinatur, alopecias fanat. Eft & *Lac Caprinum* in multis contra morbos remediis. Scio, inquit Plinius, Damocratem in valetudine Confidiæ M. Servilii confularis filiæ, omnem curationem aufteram recufantis, diu efficaciter ufum lacte caprarum, quæ lentifco pafcebat. Vis ei inprimis alexiteria. Hauftus cum uva taminia, contra ictus ferpentum juvat. Quod primum mulgetur, leviores facere in quartanis acceffiones, five efum five potum, Sextus Empiricus author eft. Magorum verò quidam fimi hirundinum drachmam unam è lactis caprini vel ovilli vel paffi, cyathis tribus adverfus quartanas ante acceffiones dare folent. Eodem perunctæ gingivæ faciles dentitiones faciunt. Potum cum fale & melle alvum folvit. Schiftum, datur comitialibus, paralyticis, melancholicis, leprofis, elephantiacis, &c. Fervens adjecto polentæ quantum fatis, ut pulticulæ inftar fiat, dyfenterico bibendum datur. Sanantur eodem & *Lienes*, poft bidui inediam, tertiâ die hederâ paftis capris, per triduum poto fine alio cibo. Cafeus recens tumoribus animalium imponitur: ficcus ex aceto & melle purgat ulcera: mollis cum melle fubactus & impofitus, pannoque aut linteo defuper tectus, fugillationes livorefque celeriter abftergit. Recens coagulatus fuper oculos pofitus, dolores citò lenit, fi mulier cibos adverfans utero doleat, & febris ipfam ac rigor corripiat, Hippocrates pepli albi quintam, dimidiæ chœnicis partem, & feminis urticæ tantundem, & cafei caprini rafi dimidiam chœnicem, fimul cum vino vetere mifcet, & forbenda propinat. Et alibi, fi quid in utero computruerit, vel fi fanguis aut pus exeant, cafeum caprinum affatum vel rafum, vel fimpliciter cum æquali parte polentæ mifcet, & in vino jejuno propinat. Quantum ad *Coagulum*, Hædi contra paftinacam & marinorum morfus, drachmæ pondere ex vino fumebatur. In profluvio fanguinis bibebatur, & contra concretum lac affumebatur. Idem tertia parte ex aceto potum, fanguinis excretiones reficit: magnitudine fabæ, in vino myrtheo remiffum, & jejuno cæliaco datum, efficaciter prodeft. Hippocrates quoque hædi coagulum adverfus alvi profluvium laudat. *Urinam* quòd concernit, ea cum aceto fcyllitico haufta, contra ictus ferpentum valet: apoftemata, in quacunque parte difcutit: opifthotonon, auribus infufa levat. Pæni paftorales in filiis quadrimis, ut refert Herodotus, venas verticis lanâ fuccidâ inurunt; nonnulli venas temporum, ne, fcilicet, unquam pituita defluens ex capite officiat. Quòd fi pueris inurendis fpafmus contingat, urina hirci afperfâ eos liberant. Diofcorides, eandem ad aquam quæ cutim fubiit, cum nardi fpica, quotidie, binis cyathis, cum aqua bibi fcribit, urinamque per alvum extrahi. Sextus, mulieri menftrua provocare, fi bibatur, credit. Omnium creberrimus ufus *Fimi*, Græci *σπυράθους* propriè nominant, digerentis & acris facultatis adeò, ut induratis fcirrhorum in modum tumoribus, congruat, non tantum lienis, fed & aliarum partium. Uftusque tenuioris quidem fubftantiæ, verum haud manifeftè redditur acrior. Datus aliquando ex aceto ad viperarum morfus, ex vino ad auruginem, cum thure ad profluvium muliebre. Inquietos infantes, fimo ifto alligato panno, cohiberi tradit Plinius, maximè puellas. Luxatis cum melle illinitur. Ex aceto decoctus, ftrumas difcutit. Ex eodem fubfervefactus, & illitus, ulcera, quæ ferpunt, fanat. Cum melle paratus & appofitus cancrofos, & carbunculo ventris laborantes, fanat, & eofdem difcutit. Ambufta fine cicatrice fanat. Tritus & cum aceto fcyllitico miftus, frontique applicitus, hemicraniam tollit. Cum eodem fubactus ad craffitudinem mellis articulorum contractiones relaxat, & tremulis prodeft. Cum farina hordei & aceto impofitus, maximè in duris & rufticorum corporibus, remedium eft ifchiadicis. Pillulæ inter remedia menfium & fecundinarum pellendarum apud Hippocratem. Hifce adjicere libet, quòd ipfemet hircus peftilentiæ tempore domi alatur, quafi ædium vaftitas, virofo vapore, quem hircus exfpirat repleta, aditu auram venenatam repellat. Præter hæc, fiunt ex caprillis villis cilicia: ex pellibus indumenta, calcei, ftragulæ, utres, lagenæ, rates, folles, vela, charta denique & fcuticæ: cornua hircina Pyrrhus criftæ loco capiti impofuit. Locrenfes, quos Ozolos vocant, *τραγέας καὶ κώδια* id eft, ovium & hircorum pelles geftabant, & plærumque inter caprarum greges verfabantur. Sardos quoque & Getulos caprarum pellibus amiciri confueviffe, author eft Varro. In Cypro etiam Zambellotum è pilis caprarum conficitur, & Jofephus Barbarus teftatur, in Armenia minore propè Betolin & Iffan fluvios, vel ideò magnam caprarum copiam ali, & quotannis tonderi. Afferit & Bellonius, felectiores Turcarum pannos, undulatos, ex pilis caprarum Ancyræ Cappadociæ metropoli confici: fed & tapetes, ex iisdem conftare. De chartis quod dixi, illæ, Pergami Troadis primum inventæ fuere,

Plin. H. N. l. 24. c. 7.

Hippocrat. de morbis muliebr.

Herodot. l. 4.

Galen. fimpl. l. 10. c. 22.

Ufus varii.

Varro R. R. l. 2. c. 3.

Bellon obfervat. l. 3. c. 13.

Capra Strepsiceros

Eale

Alcorn

fuere, & exinde nomen sortitæ sunt. De *Differentiis* pauca occurrunt. Ægyptiæ fœtus quinos pariunt, quod fœcundissimas Nili aquas bibant. In Phrygia hirci sunt quadricornes, referente Scaligero, pilo admodum prolixo, æquante candorem nivis, quem vellunt ad textrinam, non autem tondent. Ægyptii apud Plutarchum, affirmant, capras suas, quoties cum sole, eodem planè loco Syrius oritur, in ortum omnes conversas, eò respicere, atque hoc syderis hujus revolutionum argumentum certissimum esse. In *Aquilonaribus* terris, si Olao Magno credimus, hirci sunt magno corpore, crassis cruribus, plenâ & brevi cervice, auribus flexis, & depressis, capite parvo, spisso, longo, ac nitido collo; cornibus altis & latis. Ferè omnes colore sunt albo. Hyeme pascuntur pinorum corticibus, musco, & populeis virgis. Pelles maximis navigiis, quæstus & lucri causa, in Germaniam exportantur. *Caspiæ* capræ, ut Ælianus exponit, & albissimæ sunt & cornibus mutilæ, & ad maximorum equorum magnitudinem accedunt. Eorum villi adeò molles, ut cum Milesiis lanis comparentur, ex iisque Caspiorum sacerdotes, & ditissimi, vestes confectas gerant. In *Cephalenia* capræ non bibunt quotidiè, sed adversum sibi ventum ore hiantes excipiunt. Ideò Theophrastus sex mensibus non bibere dixit. In Cilicia, referente Plinio, circaque Syrtes, villo tonsili reperiuntur. *Damasceno*, supra palmum longas habent auriculas, ubera multiplicia, suntque admodum fœcunda: Circumducuntur quadraginta vel quinquaginta ab eis quibus lac est venale, & ubi lac emere volueris, in superius devehuntur cænaculum, etiamsi triplex foret contignatio, ubi coram in vasa stannea, lac emulgent. *Narbonenses* auriculas latiores suis habere, Gesnerus audivit, ut quæ ad dodrantem longitudinis accedant. *Illyricæ*, si Alexandro Myndio credimus, ungulas quidem habent, sed non bifidas. Aliquando ternos, quaternos aut quinos fœtus edunt, & lactis sesquicongium. Idem *Indicis* propè urbem Tarnassuri, & Africanis ad promontorium capitis viridis contingit. Hircum ad Amboinam lacte suo parvos alentem hædos, se vidisse, Franciscus Xaverius Jesuita, corruptæ illius de Christo & Petro historiæ, quam Persicè conscripsit author, testatur. Ubere enim quod propè genitalia unicum habebat, tantum lactis reddebat quotidiè, quantum scutella capere potest. *Mambrina* capra in regione Damiata, fert equitantem, sellam, frenum, & cætera quibus equi instrui solent: auriculas usque ad terram demissas habet, cornua deorsum revoluta sub ore. Pharos insula Ægæi maris, gignit capras cervis colore similes, magnitudine majores.

Differentia. — Ælian. H. A. l. 17. c. 34. — Aristot. in Mirabilib. — Ælian. H. A. l. 3. c. 32. — Xaverius Epist. 23.

Est autem eis cornu longum ad duodecem palmos, rectum, & quod unum solum habet porrectum stipitem, si Surio credimus. In Sardinia scribit Nymphodorus, pelles caprarum tam mirificâ vi esse, ut hyberno tempore calefaciant, æstivo refrigerent. Eædem fortè sunt, quæ Musmones. In eadem hirci quidam celeritate omnes bestias superant. Ex Monstris, tricornis capræ imaginem hic exhibemus.

ARTICULUS V.

De Capris sylvestribus in genere.

DE Capris sylvestribus in genere & in specie agendum est. Illarum plurima apud Græcos occurrunt nomina. Αἲξ ἄγριος, nempe, αἰγίκερως, δὸρξ, δορκὰς, δορκαλὶς, δορκάδιον, πρὸξ, πλὼξ, βύβαλος, ἴξαλος, νεβρὸς, κεμὰς, πύλος, τραγέλαφος. Αἲξ ἄγριος, capra fera Latinis est. Solinus tamen sagittas dictamno herbâ extrahendi morem, qui ab Aristotele, Theophrasto, Cicerone, Virgilio, αἰξὶ ἀγρίοις simpliciter ita dictis tribuitur, ad illas adstringere videtur, quæ Cretam & Idam montem potissimum incolunt. Et, si Virgilio esset, fera capra quæ Aristoteli αἲξ ἄγριος, manifestissima inter utrumque contradictio esset. Cum hic feras capras in Africa esse neget, ille haberi ostendat. Ideò per capras feras Virgilii, capreas exponit Servius, & Aldrovando videtur, ubi pro specie sumenda est, illam intelligi debere, quæ domesticæ est similior. Sanè Varro, capras quas alimus, à capris feris ortas dicit, ipsoque capræ feræ nomine, privatim uti videtur. Varino αἲξ ἄγριος, αἴγαγρος, & Hesychio dicitur: quam tamen vocem Oppianus peculiari speciei, illi scilicet, quæ Tridentinis & circumvicinis populis Camozza vocatur, tribuit. Αἰγόκερως, capricornus est Latinis, quam vocem barbari, teste Scaligero, capræ sylvestri imposuere, & soli Suidæ, genus est animalis. Δὸρξ & δορκὰς solo nomine differunt, etsi quidam apud Hermolaum animal diversum esse opinentur. Alibi pro eo ζὸρξ legitur, interpres Strabonis Damam, Nicandri, Capream vertit. Damas etiam traducunt apud Oppianum Gillius & Bodinus ἴορκας, qui ἴορκες Hesychio. Dioscorides tamen à Dorcade manifestè distinguit. Cornarius rupicapram intelligit, quæ cornua in dorsum adunca habet. *Dorcadis* nomine Plinius ita utitur, tanquam ei nullum apud Latinos vocabulum respondeat, sentitque capream, capreolum & dorcadem, tria animalia, unum duntaxat animal denotare. Aldrovando ea vox nomine generis usurpari posse videtur. Aliis, ut Ethymologo & Varino,

Aldrovand. Hist. bisulc. c. 10. — Oppian. Cyneg. l. 2. v. 343.

cervinus pullus esse creditur, sed malè. Cordus à dorco sexu differre existimat. Scaliger per dorcadem capreolum, per dorcum capream intelligit. Ut ut sit, παρὰ τὸ ὀξέως δέρκειν, venit, quòd acutiùs videat. Asserunt namque hi, (Origenis apud Aldrovandum verba sunt) quibus medicinæ peritia est, inesse huic animali intra viscera humorem quendam, qui caliginem oculorum depellat, & obtusiores quoque visus exacuat. Ideò Ethymologo ζῶον ὀξυδερκὲς καὶ εὐόμματον dicitur. Invenitur & δόρκων in Canticis Canticorum; quæ tamen vox, authore Myrtilo apud Athenæum, parum usitata est. Videtur omnem capram sylvestrem significare. Δορκαλίδες apud Oppianum brevem habent caudam. Gillius cervos transtulit, sed perperam. Ab istis namque apud eundem distinguitur. Πρόκας Varino sunt ἔκγονα ἐλάφων, ἢ δορκάδων εἶδος. At Aristoteles, dum dicit, fel nec cervum, nec προῖκας habere; & sanguinem ubi effluxerit concrescere omnium, præterquam ἐλάφου καὶ προκός; ab invicem distinguit. Gaza Damam vertit. Nomen à celeritate, ἀπὸ τοῦ προΐξεσθαι, Grammatici sumunt. Πρὼξ à quibusdam & lepus & dorcas exponitur, cervus item & νεβρὸς quæ omnia animalia sunt timidissima. Sed & πτὼξ idem est quod πτῶξ timidus, seu pavidus, quo sensu Homerus πτῶκα λαγωὸν, dixit. Κεμὰς apud Hesychium exponitur, vel hinnulus, vel cervus, vel dorcas. Ex caprearum genere esse, negat Scaliger. Sunt, inquit, in cervis, ut in bobus junix & juvencus. Æliano specie à cervo differunt. *Turbinis*, inquit, *instar celerrimè fertur, flavis pilis spectatur. Caudâ est albissimâ, tum ex albenti ejus oculi cyaneo colore tincti videntur, aures peraltis pilis refertæ, neque modò in terra pedum celeritatem ostendit, sed etiam cum in fluvii confluentem inciderit, Ungulis pedum remigans, fluctus perrumpit, & verò in lacubus natare gaudet, unde sibi pastum comparat. Virides juncos & Cyperum depascitur.* Νεβρὸν hinnulum interpretantur, Cordus, Marcellus, & alii. Aldrovandus peculiarem quandam capræ speciem hoc nomine indigitari, apud Dioscoridem, scribit. Nam Varinus & Ethymologus προικανεβρὸν quoque dici produnt. Marius Grapaldus damam reddidit: Solinus etiam Damam esse ostendit, dum scribit. *Nebrodi damarum copia nomen dedit, quem damæ & hinnuli gregatim pervagantur, inde Nebrodes dicti.* Κόλος ex Scythicæ & Sarmaticæ gentis capris sylvestribus censetur. Magnitudine est inter cervum & arietem, albicante corpore, eximiæ super hos levitatis ad cursum: naribus potans trahit ad caput. Hinc postmodum complures dies servans adeò, ut per carentes aquis agros facile pabulum carpat. *Capreæ* vox apud Latinos, sæpè pro omni capra sumi videtur. *Rupicapra*, etsi in sylvestribus species est Plinio, ratio tamen nominis postulat, ut generis etiam vicem subeat, quandoquidem per summas versari rupes, non illi tantum cui cornua in dorsum adunca, convenit. Delectantur in universum excelsis montibus, & tam in sublimi habitant, ut vix humanis obtutibus pateant. Quod si aliquando ferarum vel hominum adversitatem persensere, de altissimis saxorum cacuminibus sese præcipitantes, in suis se cornibus illæsas suscipiunt. Plurima inter mares discordia propter fœminas, tempore libidinis. Domesticis, omnium censensu, saporis alimentique bonitate, constitutionis tenuitate, concoctionis facilitate, excrementorumque paucitate præferuntur. Sicciores tamen paulò carnes habent. Ideò inventum Arabum oleo eas incoquere, ut inde humescant. Diocles tamen, Archidamus & Galenus, quod in oleo coquitur siccum evadere, & glutinis vinculo amisso, solutile fieri censent, ψαθυρὸν nempe & κραῦρον. *Usum in Medicina* quod spectat, Capreæ in cibo sumptæ dysentericis prosunt. *Iecur* seu inassatum, seu tritum cæliacis opitulatur: Vapor in aqua calidâ salsa cocti, oculis exceptus, nyctalopas juvat. Combustum & aspersum sanguinem sistit, maximè si contritum naribus indatur. Sanguis cum palma marina teste Plinio pilos detrahit: secundum Marcellum, abscessus maturat. *Fel* theriaca est morsibus venenosis. Idem contra suffusiones incipientes, oculorum caligines, genarum & palpebrarum scabricias, facit. Cum rosaceo aut succo porri tritum, & tepidum naribus instillatum, tinnitum tollit. Cum melle Attico faucium dolores levat, & veretri exulcerationem sanat. *Fimus* aridus, tritus & cribratus, ex vino odorifero cyathi mensurâ sumptus, auruginem tollit, si Galeno credimus.

Ælian. H. A. l. 14. c. 14.

Strabo. Geogr. l. 7.

ARTICULUS VI.

De Capris sylvestribus in specie.

PUNCTUM I.

De Rupicapra & Dama.

CAprarum sylvestrium species sunt, *Rupicapra, Dama, Ibex, Bubalis, Pygargus, Capra strepsiceros, Dama vulgaris, Capra Moschi, Capra Bezoardica, Suhak Scytharum, Oryx, & Capra auribus demissis. Rupicapra* Dioscoridi Dorcos, Oppiano αἴγαγρος seu αἴγαγρος Varroni Caprea, nisi fallor, dicitur. Magnitudo ei quæ capræ villaticæ, paulò tantum altior, & corporis forma feris altis similior. Bellonius minorem damâ facit. *Colore* est inter fuscum & ruffum, qui æstate magis ad ruffum, hyeme magis ad fuscum vergit. At Scaliger æstate pilo fulvo, hyeme ci-ne-

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 11.

Scalig. Exercit. 207.

nereo esse dixit. Gesnerus partim albam partim nigram, distinctis coloribus vidit, sed & albæ totæ interdum, quamvis rarissimè, conspiciuntur. (Bellon. obs. l. 1. c. 54.) *Oculos* habet rubros, *aures* arietinis longiores, colore gilvo, atramque lineam utrinque rectà à cornuum radice supra oculos ad extremum os ductam, & in labra superiora desinentem. *Frontem* veluti stella insignit. *Cauda* superior pars pilosa, nigra, & rotunda; ut dorcadis longa. *Cornua* ei nigricant, novem aut decem digitos longa, multis nodosis circulis exasperata, minoribus paulatim, in unco nullis, quin levis & acutus est hami instar. Paralella ferè, id est, æquis undique intervallis surgunt; solida, ab initio tantum pollicis circiter mensurà cava, & teretia magis quàm domesticis. Ajunt, inquit loco citato Scaliger, mucronibus cornuum; id quod capras quoque facere videmus, tergum scabere. Ex ea scalpturitione; quæ pernicies evenerit, operæ pretium est cognoscere. Creditum est tanta illas illo in pruritu perfundi voluptate, ut extremum cornus fastigium, in corium eo usque adigatur, unde retrahi nequeat. Quocirca ex altissimis ruere locis, atque afflictari, autà venatoribus fortè deprehensas, proculve observatas capi, aut fame interire. Rupes montium colunt, non summas tamen, ut ibex; neque tam altè & longè saliunt: descendunt aliquando ad inferiora Alpium juga. Conveniunt sæpe circa petras quasdam arenosas, & inde arenam, ut capræ sal, lingunt, quo linguæ inertem pituitam defricent, & appetitum excitent. Cum in venatione urgentur, altius semper ascendunt, donec nullus ad eas canibus pateat accessus: deinde cum venatores per saxa manibus pedibusque sequi vident, de saxo in saxum transiliunt, ac montium cacumina petunt, donec nulla scandendi reliqua sit facultas. Illic se cornibus retinent, & quasi suspendunt. Sic vel bombardis feriuntur, vel in præceps pelluntur, vel fame pereunt. Mox à Divi Jocobi die frigidiores montium clivos petunt, ut paulatim frigori assuescant. Capræ, aliquando cicurantur. Ex pellibus fiunt chirotecæ equitantibus. Ubi errabundæ quærunt novas sedes, aut pascua perspectà proximà rupe, projecto pede, sæpe periclitantur ejus fidem, nempe, mobilis ne sit, an lubrica. Illud festivum, addit Scaliger, In aula patrui Bonifacii, vidimus cicures assilire ad aulæa pendentia, in quibus similes essent intextæ feræ. Quantum ad *Usum*, caro est siccior, & melancholici humoris parens, odoris sylvatici. Venatores ex recenti sanguine scaturientem, tanquam insigne vertiginis remedium sorbent. Apud Plinium legimus, sevi cyatho, & lactis pari mensurà deploratum phthisicum convaluisse. Iconem duplicem hic exhibemus; Rupicapræ nempe, & Caprimontani. *Dama* duplex est, Una veterum, de qua hic; altera vulgaris sive recentiorum, Græcis πλατύκερως dicta, quam Gaza fortè intelligit, cum πρόξ apud Aristotelem damam vertit. Plinius caprarum sylvestrium generibus, quæ transmarini situs mittunt, annumerat. Forte Dioscoridi & Nicandro, de coagulo agentibus νεβρὸς appellatur: Grapaldus etiam νεβρὸν damam reddidit. Animal est capræ magnitudine & colore dorcadis. Ovidius fulvo tergore damas vertit. Famosa est inprimis earum timiditas. Ideò raro mansuescere Plinius tradit. Cornibus tanquam unco prominentes rupes apprehendunt, neque aliter inaccessas montium verrucas superant.

PUNCTUM II.

De Ibice.

Dioscorides in capite de coagulo, hujus capræ non meminit, & vix fortè aliquis est ex veteribus, qui meminerit, Homero excepto, qui ἴξαλον αἶγα vocat. (Aldrovand. Hist. bisulc. c. 13.) Esse verò eam quam Germani *Steinbock* vocant, omnes docti uno ore testantur. Plinius totam historiam brevissimè complexus est, dum inquit. (Plin. H. N. l. 8. c. 53.) Ex caprarum sylvestrium genere sunt etiam ibices in Alpibus, pernicitatis mirandæ, quanquam onerato capite vastis cornibus, gladiorumque vaginis, in hæc se librant, ut tormento aliquo rotati in petras, potissimumque è monte aliquo in alium transilire quærentes, atque recessu pernicius quò libuerint, exultant. Egregium est animal & corpulentum, specie ferè cervinà, minus tamen: cruribus quidem gracilibus, & capite parvo cervum exprimit. *Color pellis* fuscus est. Senectute canescunt, & secundum dorsi longitudinem nigram lineam excurrentem habent. *Oculi* splendidi & pulchri. *Ungulæ* bisulcæ & acutæ. Fœmina in hoc genere mare minor est minusque fusca, major caprà villatica, rupicapræ non adeò dissimilis. Mares prolixam nigricantem barbam gestant, quod nulli, ut Bellonius tradit, (Bellon. obs. l. 1. c. 13.) alteri animali cervinis pilis prædito accidit, præterquam fortè hippelapho. Magni ponderis cornua ei reclinantur ad dorsum, aspera & nodosa, eoque magis quo grandior ætas processerit. Augentur enim quotannis, donec jam vetulis tandem, nodi circiter viginti increverint. Bina cornua ultimi incrementi ad pondus sexdecem aut octodecem librarum accedunt. Bellonius quaternos cubitos longa vidit. Tot autem transversos nodos seu radios habent, quot annis animal natum est. De pernicitate aliquid ex Plinio diximus. Nulla certe montium rupes tàm alta, edita aut præceps est, quam non saltibus aliquot superet, si modò aspera sit, & spacia tanta promineant, quanta salientis ungulas excipere possit. Bellonius

nius ex scopulo uno in alium sex etiam passuum intervallo distantem, desilire solere scripsit. Dum cadit ex alto, totum corpus inter cornua à collisione protegit, & ictus lapidum magnorum, cornibus excipit. De Venatione Aldrovandum consule. Duo earum genera Bellonius dari prodit, in Creta: id se ex earum cornibus inde & Cypro delatis didicisse, addens. Deprensæ libero capacique cursus loco, in venatorem irruunt, eosque de rupe dejiciunt. Cum impetendi locus non est, despondent animum & facilè cedunt. Ejusdem generis est illa fera Lybica, quam Ælianus ita describit. Capræ feræ ad summos Lybicorum montium vertices commorantur: ad boum magnitudinem accedunt: ipsarum armi & crura luxuriosius pilis fluunt: tibiis parvis, frontibus rotundis, oculis raris & concavis, non valdè projectis sunt: Cornibus post primum exortum utriusque ab alteris longè diversis, & aberrantibus & incurvis. Non enim simpliciter ac aliarum caprarum recta existunt, sed eatenus retorquentur, ut ad armos pertingant. Ex capris longè maximè ad saliendum habilitate sunt. Nam ex cacumine, in aliud longè distans cacumen transiliunt: & tametsi sæpe earum quæpiam, dum ex uno vertice in alterum. saltatare contendit, ob nimiam intervallorum distantiam, per prærupta saxa præceps agitur, nihil tamen læditur. Sic est adversus saxorum duritiem, membrorum resistente firmitate, ut nec cornua frangat, nec caput diminuat. In summis montibus plurimas solertia quadam captandi caprarii generis, nimirum, vel jaculis, vel retibus, vel laqueis, à doctrina arti venaticæ instructi comprehendunt. Jam in patentium camporum æquoribus, quilibet vel tardus pedibus eas quòd ibidem non valeant capere possit. Earum pellis & cornua aliquot commoditates habent. Nam in frigidis tempestatibus ad frigorum vim, atque hyemen excipiendam, pastoribus & fabris materiariis pelles mirificè prosunt. Cornua ad hauriendum de præterfluentium rivorum confluentibus, aut è fontibus potionem, ad depellendam sitim, non minori usui habentur, quàm vel calices ipsi. Tanta enim capacitate sunt, ut in bibendo respirare sit necesse. Ab homine expoliendi benè perito cornu politum, tres mensuras capere potest. Habet *in Medicina usum.* Coagulum easdem cum leporino vires habet, ut tradit Serapio. Sanguis, ad calculum in vino apiato apud Gesnerum commendatur. Ischiadicis & arthriticis unicum remedium, sic Marcellus Empiricus componit. Fimum ibi cum lunâ decimâ septimâ colliges, quanquam & alia vetere lunâ collectum, vires urgebit, simili efficaciâ prosit, dummodo medicamentum decimâ septimâ lunâ conponatur. Ex eo ergò fimo

Ælian. H. A. l. 14. c. 16.

quantum unius manus pugno pleno poteris comprehendere, dummodò impar sit numerus pillularum, in mortarium mittes, atque adjicies piperis grana viginti quinque diligentissimè trita: tunc addes mellis optimi heminam, & vini veterrimi optimi sextarios duos, & contritis prius pillulis universa miscebis, & repones in vasculo vitreo. Sed ut major sit medicaminis efficacia, luna decima septima id facere debebis, & cum daturus fueris remedium, à die Jovis incipe, & per dies septem continuos dato, ita ut qui remediandus est, stans, in scabello contra Orientem bibat. Hæc Marcellus, quæ merè sunt nugatia.

PUNCTUM III.

De Bubalo sive Bubalide, & Pygargo.

DE Bubalide hæc Aldrovandus habet. Arbitrabar, inquit, aliàs, bubalum specie differre à Bubalide, deceptus nimirum &c. Vide Aldrov. pag. 303. usque ad finem, quam bobus esse ibi etiam judicabam. Quantum ad *Naturam*, domesticam sedem mirificè amplectitur. In alienum deductus locum, & ad pascua demissus, veterem repetit. In metu, occulto capite, latere se putat, ut struthiocamelus. Belluas feroces pugnacesque fugit. Sanguis aliquantulo magis spissatur quàm leporis & cervi: quippe, qui proximè ovillo, aut paulò minus consistat. Placet & de *Pygargo* Aldrovandi verbis agere. Pygargon, (verba ejus sunt) Plinius, in præcitatis verbis &c. p. 304. a. usque ad finem frequenter sylvosa & deserta.

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 14.

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 15.

PUNCTUM IV.

De Caprea Plinii, Capra Strepsicerote, & Dama vulgari.

CAprea Plinii, Capreolus noster est, quem Germani Rech vocant. Cervis est colore non dissimilis, sed mole corporis longè inferior, qui vix capram æquat. Mas cornua in capite gerit senis plærumque ramis distincta. Fuit qui decem & septem haberet cornua, cujus icon Aldrovando à Duce Bavariæ missus erat. Plinius de iis ita: Dedit ramosa capreis, sed parva, & fecit decidua. Visu est acuto, voce exili, dentes non mutat. Virgilius maculis distinctum ostendit. Servius sparsos albo exponit, qui habent adhuc maculas à prima ætate venientes. Accessu enim temporis, inquit, mutant colorem, & eorum macula gratiæ minoris esse incipiunt. Multæ in regionibus Helvetiorum Alpinis capiuntur. Humiliora tamen loca amant quàm Ibex vel rupicapra. Fœmina si maritus capiatur, alium

Aldrov. H. Bisulc. c. 16.

Virgil. Eclog. 2.

Ibex Steinbock

Capra Lybica

Thrus

Capra Geiß
Capra Caxis

Capra Hispanicę

Capra Mambrinę
Capra Mambrina

Rupicapra
Hircus Bock

Caper Mumon dictus Bubalq Cerus Aldr
Dama Veterum

Hircus Cotilardicus
Culor

Ibex Sylvester Sardus

Musimona

Trais Vel Ibex

Cerva Hinde

Colopus

Rupicapra Gems

alium quærit, eumque secum ad pristinæ habitationis locum adducit. Fœmina verò captâ, maritus aliò discedit, & aliam sequitur conjugem. Cornibus vel uti nesciunt, vel non audent. Cum perdicibus amicitiam colunt, & in iisdem locis pascuntur. Flantem ventum petere currendo Bellisarius ait, ut refrigerari spiritus cursu laborantes possint. Parem illis & apris alimenti bonitatem Julius Alexandrinus posuit, nisi quod illius caro sit concoqui facilior, & citius fugiens. Huc pertinent Capreæ Brasilienses, quæ duplices *Cagua cuete* nempe, & *Cagua-cuapara*. Illæ sunt nostris capreis ferè similes. *Caput* septem digitos circiter longum, *oculis* magnis, & nigris: *naribus* longis & patentibus; *ore* nigro, *cute* splendente, *auribus* quatuor digitos longis, duos & semislatis, *venis* conspicuis; *collo* rotundo & magis glabro pilis, quam in reliquo corpore: estque longitudo colli circiter quinque digitorum & semis. Corporis longitudo à colli exortu ad initium caudæ duorum pedum. *Cauda* brevis ut capreis esse solet. *Crura* quatuor, priora pedem, posteriora sesquipedem longa: *pes* quilibet duas habet ungulas nigras; & supra has duas minores supra se invicem politas. Pilis vestitur glabris, qui in toto corpore, cruribus & pedibus rufescunt, in collo & capite fusci, sub gutture & inferiori collo albi. *Cauda* quoque inferius est alba. *Aures* interius albescunt, exterius sunt fusci & ferè carent pilis. *Os* inferius longius paulò quam superius? Ruminat cibum. Mansuescit facilè. Quando unius aut duorum mensium ætatem habet totum corpus maculis albis elegantur est variegatumque quæ successu temporis evanescunt. *Cuguacu-apara* Brasiliensibus, caprea est cum cornibus, paulò major superiore, at ejusdem coloris. Cornua tria brachia seu digitos habent, nimirum infernum brachium quod longum, & apicem bifidum. Thyrsus seu scapus pollicem humanum est crassus, & octo vel novem digitos Rhynlandicos longus. De *Capra Strepsicerote* ita Aldrovandus. Plinius inter sylvestres capreas, quas transmarini situs mittunt, Strepsicerotes &c. pag. 305. usque ad finem. Cretensis imaginem ex Bellonio. *Dama vulgaris*, describente Bellonio, corpore quidem cervum refert, & capreolo major est, sed colore differt. Dama minus caput habet cervo. Cornua etiam illi omni anno decidua ut cervo, quæ antrorsum protensa habet præter aliorum consuetudinem. Gilvam habet dorsi spinam, atramque lineam, secundum dorsi longitudinem excurrentem, Cauda longa est ad proplites usque dependens, uri vitulo. Sæpè accidit ut ejus latera candidis maculis aspersa sint, quæ vetustate pereunt. Accidit etiam sæpe numero, ut fœminæ omninò albæ sint, sic ut capræ existimari possint, nisi pilum admodum brevem haberent. Ostenduntur ejus cornua ingentis magnitudinis variis in locis, qualia sunt, ea quæ in gradibus & ascensu Ambosianæ arcis conspiciuntur. Caro cum capreolis ferè in qualitatibus convenit, sanguinem tamen ad atram bilem tendentem aliquo modo efficit. Aliquando vervecis in morem pinguis est. Fimus cum oleo myrtino præparatus, capillos augere dicitur.

Marcg. Hist. Bras. l. 6. c. 10.

Aldro. H. Bis. c. 17.

Bellon. obser. l. 1. c. 54.

PUNCTUM V.

De Capra moschi.

De Capra Moschi ex veteribus soli Arabes scripsere. Recentiores Græci, ut Aëtius & Paulus Ægineta, si quid habent, ex iisdem sumsere. Sive autem hanc feram, dorcadem capreamve, aut gazellam Indicam, peregrinam aut orientalem appelles, aut dorcadem moschi, vel simpliciter, animam moschi, parum, inquit Gesnerus, interest. Aldrovandus Capram moschi vocat. Isidorus & Albertus, forte à moscho, qui vulgo muscus, musquelibet. Volaterrano est mus muscus, quem ex Arabia & Æthiopia venire tradit. A Divo Hieronymo ad Demetriadem, peregrini muris pellicula inter odoramenta quibus delicatiores diffluunt, numeratur. Alii moschum significari arbitrantur: Hermolaus animal ex quo Zibethum: Gesnerus folliculum animalis moschi, in quo hoc odoramentum colligitur. In descriptione variant authores, etsi non desint, qui ex authopsia delineent. Conveniunt tamen quòd ex caprarum sive gazellarum genere esse statuant &c. Vide p. 307. a. usque, alioqui recta sunt. Ferunt odoratis pasci, ac potissimum nardo; unde etiam moscho, id est, sanguini circa umbilicum collecto, odor concilietur. Propter insignium velocitatem rarò vivæ capiuntur. Morsu in persequentes sævire, Alexander Benedictus prodidit; qui etiam mansuescere exemptis dentibus longioribus, addit. In provincia Thebet eas canibus venantur. In China, etiam Persia, Africa, & Ægypto reperiri, quidam prodidere. Cæterum odoramentum illud quod hæc gazella fert, barbaris *muscus* Latinis *moschus* dicitur. Appellationis inde fortè sumpta ratio, quòd plantarum musci, quarundam præcipuè arborum, ut cedri & populi albæ, ad varia odoramenta & conspissanda unguenta, apud antiquos usus esset. Alciatus muscum Arabem vocavit. Græcis dicitur μοσχ@, vel quod illi, μόσχους, μοσχίδια & μοσχεύματα, novos teneriores que in plantis stolones vocent; quorum similitudine in animalibus, quæ moschum ferunt, novi, odoramento illo pleni nascuntur folliculi: vel quòd animalia illa, mediâ inter capream & vitulam naturâ & magnitudine, fulvoque vitularum colore

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 19.

lore videntur, quas Græci etiam μόσχυς & μοσχάρια appellent: vel quòd moschi folliculus, à vasculis cæparum semen in summo caule servantibus, quæ Græcis μόσχια, figurâ non longè absit: vel denique, ut Ethymologo placet, quòd è medio, umbilico scilicet animalis, fundatur, quod Græcis est, ἐκ μέσου χεῖσθαι. Taceo posse derivari, vel à verbo μῶ, quòd ab omnibus requiratur: vel ab ὄζω oleo, præposita μ litera; vel à privatione fœtoris κατὰ στέρησιν τῆς δυσωδίας. ὄζειν enim & benè & malè olere significat. De *ortu* ipsius non omnes eodem modo referunt. Simeon Sethi, (utor Aldrovandi verbis) moschum omnem fundi asserit, &c. Vide pag. 307. b. usque, sic Fuchsius. In *Electione* haud etiam consona scribunt authores. Plateario omnino niger non probatur; laudatur, qui ad spicæ nardi colorem accedit. Brasavolo odoratissimus est subniger, ex Cathaja allatus. Sunt qui Tumbascinum propter pabuli copiam anteponunt, qui in folliculo maturescit, præstantior eo, qui in aëre suspenditur. Testis enim Brasavolus, immaturum, etsi animali adhærentem, grave olere. Abensinnæ, moschus melior Antebius vel Ascilitios, deinde Jurgius, postea Indus marinus. Elluchasim in Tacuinis folliculos continentes moschum Cubit esse scribit, subtili ex vesicula & moscho: Gergeri esse folliculos his contrarios, qui moschus minus est subtilis, & minus aromaticus: Moschus Charum medio inter hos loco: Salmindi verò deterior. De probatione ita Aldrovandus. An moschus legitimus &c. Vide p. 308. b. usque, adulterati notam esse. Adulteratur multis modis; præcipuè niger, & ad subrufum colorem tendens, admixto pauco sanguine hircino modicè asso, ita ut tres vel quatuor partes, ex istis contritis, ad unam moschi admisceantur. Sed panis assus friabilem reddit; sanguis hircinus cum frangitur, lucidus est & clarus interius. Saraceni sæpe cum folliculis vendunt, quos adulterato infersere. Alexander Benedictus jecore hœdino arefacto, & avis cujusdam fimo vitiari scribit. Radice Angelicæ à quibusdam, prodente Gesnero augetur; qui etiam factitium describit. Odorem, si aliquid aromaticum addideris, amittet. At si in vase vitreo denso & cerâ oblito asserves, retinebit. Recuperabit amissum, si in olla aperta in cloaca suspenderis. Quantum *ad Usum*, in assignatione temperamenti, authores variant. Averroës calefacere & siccare in fine secundi scribit, Sethi in tertio. Tenuissimarum esse partium apud omnes in confesso. Mercurialis naribus appositum sanguinem prolicere tradit; & ne idem assumtus faciat, metuit, quod vasa aperire videatur. De cætero, in restauratione virium, tremore, syncope, flatibus, caputpurgiis, pilis odoriferis, suffumigiis, smegmate, tragematis oris, & unguentis moscatis, vehementer adhibetur. Quibusdam tamen mulieribus uteri suffocationem adfert; quod Venetis & Septentrionalioribus si Olao Magno credimus, contingere solet.

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 20.

Usus.

Olaus Magnus l. 16. c. 13. 14.

PUNCTUM VI.

De Capra sive Hirco Bezoartico, vel potius Pazahartico, & aliis.

Diversi diversa circa descriptionem Capræ Bezoarticæ proferunt. Bellunensis negare illam videtur, dum lapidem Bezoar nuncupatum, in suis erui venis, ex Thiphasi Arabe prodit. Arabes in cervis eum nasci credidere. Monardes testimonio eorum, qui ex illa regione, ubi Bezoarticum animal reperitur, rediere, constare ait, cervi esse magnitudine, ejusdemque quodammodo forma &c. Vide Aldrovand. pag. 311. b. usque. in Arabia ex capris quibusdam hunc lapidem extraxisse. At *Bontio* capræ istæ non valdè absimiles sunt capris Europæis, nisi quod habeant erecta ac longiora cornua, ac quædam ex iis versicolore sint pelle, ut tygrides, pulchro aspectu, quales duas, inquit, hic in arce Batavia quotidie videmus. Prout magnum aut parvum lapidem gerunt, eò molestius vel citius incedunt, quòd astutissimis Armeniis & Persis benè notum est. Idem addit, herba quadam croco ac hermodactylis persimili vesci, ex ejusque esu lapides in ventriculis concrescere. Inde factum, Teixera prodente, ut cum insula quædam, inter continentem Chormandel & Ceylon insulam, à Lusitanis Isle de vaccas vocata, horribili inundatione submersa esset, ut capræ servatæ necessariò aliò transferri debuerint; herbâ illa destitutæ, nullos protulerint lapides; insula verò salsugine liberata, reductæ, eosdem produxerint iterum. Tam verò capris his molesti sunt, quàm hominibus calculi vesicæ & renum. Unde colligere licet, vana illa esse, quæ seu Monardes, qui in intestinis, seu Fragosus, qui in renibus, seu Moses Ægyptius, qui in vesicula fellea nasci produnt, scripsere, de quibus Aldrovandum si placet, consule. Nam istius lapidis quidam Pasan esse volunt; alii Balsaar: at Bontius Pazaher, id est, contra venena, quasi Antidotum, vocari tradit. Nascitur præcipuè in Persia, in loco quodam Stabanon dicto, trium dierum itinere supra Laram, ubi Reges Persarum vigiles locare solent, ut omnes lapides qui certum pondus excedunt, sibi vindicent. De *formarum diversitate*, ita Aldrovandus. Observandum itidem magnam esse horum nativorum lapidum diversitatem, &c. Vide Aldrovand. pag. 312. b. usque. alii tamen pretiosiores atque

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 21.

Bontius Med. Indor. p. 46.

Gazella

Cervo Camelq

Capreolus Moſchi
Biſem thier

atque efficaciores habentur Confici ex massa quadam adulterinos, Monardes ex relatione Guidonis de Lavaretis prodit: genuinos, qui ex laminis seu corticibus se invicem amplectentibus constant, illisque adeò splendentibus, ut politæ videantur; intus pulverem habere. Garcias paleam vocat. At Bontius genuinum esse credit, qui, si pauca calce fricetur, colorem puniceum ostendit; si in pelvim aquâ repletam conjectus, & ibidem per duas aut tres horas relictus, idem prout antehac pondus retinet, adulterinum, qui calce fricatus rimam ducit, aut aquâ exemptus, pondus vel remittit, vel auget. De *Viribus*, plurima à Serapione, Monarde, & Garzia ab Horto scribuntur; nempe, nudæ parti corporis applicatum, facere, ne à veneno offendaris: pulverem morsibus animantium inspersum, eosdem sanare; ipsis feris injectum, torpidas reddere: viperas, injectum cum aliquo liquore, enecare. Omnem denique in venenis sopiendis & febribus malignis expugnandis inanem curam, nisi & hunc adhibueris: recitatque Monardes aliquot eorem exempla, qui ipsius beneficio ex faucibus Orci erepti sunt. Iuvat & melancholicos, quartanarios, syncopticos, epilepticos, vertiginosos, calculosos, lumbricis laborantes, & alios. Sed magis mulieribus quàm viris prodesse observatum. Sunt in India, qui se ejus usu rejuvenescere posse, somniant. De quibus Monardem in peculiari tractatu consule. At Bontius, non tantas in eo vires, se mille experimentis invenisse scribit. Corollarii loco ex eodem addo, lapides Pa-zahar in ventriculis simior natos, qui teretes sunt, & longitudinem digiti aliquando excedunt, inter præstantissimos haberi. Ad Hircum Pazaarticum referri potest *Vicuna*, & *Taruga*, de quibus ita Nierem bergius. Sunt apud Peruanos quædam perniciosissima animalia quæ *Vicunas* vocant. Quidam putavêre, ab Aristotele & Plinio capras dici, sed ignotas priscis Vicunas censeo cum Acostâ. Cornutum illi animal sic vocarunt, vicuna cornu exermis, cætera licet similis silvestri capræ, cujus & fortasse genus est. Nec obest inopia cornuum; namque & canes cornuti alicubi feruntur, cum communes excornes sint. Gaudet montanis & rupibus, frigus & deserta amat, gelu & nive videtur recreari, societate & grege delectatur. Ad obvios quoque fugax. In fuga præmittit sobolem, cujus parca est. Capitur celebri venatione. Coëunt usque ad tria millia barbarorum, circumdant montem, sic paulatim cogunt in unam sedem feras, aliquando plusquam trecentas: dimittunt ad prolem feminas. Aliter capiuntur cum ad conveniens intervallum accedunt, conjectis ad pedem funibus plumbo innexo extremitati quibus impeditur cursus. Tondent illas ad stragula. Lana earum subtilis & delicata instar sericorum. Pertinacis coloris est, quippe nativi, nulla tincturâ opus habet; In æstu recreat, jus at renum inflammationes: quamobrem culcitras ex eâ inferciunt. Dicitur mitigare etiam podagra. Caro haud jucunda, nihilominus Indis edulis. De salubritate Josephus Acosta narrat, acerrimum dolorem oculorum pænè subito placasse sibi imposito frustulo carnis recenter occisæ Vicunæ. Generant in viscere bezoar, secundum post Orientalem. Proximum Vicunæ genus *Taruga*, pernicior, grandior, torridior colore, mollib. & decidentibus auribus: non gaudet societate & grege, rupes sola peragrat. Repertus in his Bezaar major virtute & mole.

Monard. de lapide Bezoar.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 59.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 64.

PUNCTUM VII.

De Suhak Scytharum, & Capra auribus demissis.

De *Suhak Scytharum* ita Aldrovandus. In Scythia latissimis &c. Vide pag. 313. usque ad finem. *Capræ auribus demissis*, Aristoteli debemus. Mensurâ hæ palmari, & dodrantali, & nonnullæ ita demissæ, ut spectent ad terram. Fortè ex his ista, cujus Icon hic ponitur, & quam *Capram Indicam*, & *Mambrinam Syriacam* vocant. Lanâ pilis facieque & cornibus ovem potius quàm capram referre videtur. Color albus est.

Aldrovan. H. Bisul. c. 23.

Aristot. H. A. l. 8. c. 28.

PUNCTUM VIII.

De Oryge.

Tria animantium genera Orygis nomine apud Græcos celebrantur. Unum aquaticum, duo terrestria. Illius apud Strabonem mentio, ubi de Turdetania agit, quod, teste Hermolao, quidam, Orcas marinas esse opinantur. Horum, duo esse genera, ex Plinio & Oppiano colligere licet. De Oppiani Oryge in sequentibus agemus. Hic Græcis ἀπὸ τ͂ ὀρύττειν, seu ὀρύσσειν, fodere dicitur; quòd ad ortum, ut posthac dicemus, accedente lunâ, prioribus pedibus terram effodere dicatur. Plinius, si *Formam* spectes unicornem & bisulcum facit, & quidem ex Aristotele. Ex caprarum sylvestrium eodem genere. Contrario pilo vestiri, & ad caput verso, quod & tauro Æthiopico, competit. Eundem perpetuò sitientia Africæ generare, & natura loci potu carentem, & mirabili modo ad remedia sitientium, apud eundem legimus. Namque Getuli latrones, eo durante auxilio, repertis in corpore ipsorum saluberrimi liquoris haustu vesicis. Albertus magnitudine hirci esse, barbatum sub mento, in eremo versari, & facilè laqueo decipi scribit. Herodotus magnitudine bovi comparat. Nec nos quicquam certi de ipsius forma habemus. Cornua in omnium ferè musæis ostenduntur atra, in extremo mucro-

Strabo, Geogr. l. 3.

Aldrov. Hist. Bisulc. c. 24.

Forma. Plin. H. N. l. 11. c. 46. Arist. H. A. l. 2. c. 1.

Plin. H. N. l. 10. c. 73.

nata, pro ætate animantium, longitudine, crassitie, & numero nodorum variantia. Icones duorum hic damus. An ejus sint, an Asini Indici, ne Aldrovandus quidem definire audet. At quia Æthiopes qui Sili vocantur, iis tanquam armis contra Struthiophagos utuntur; & hæc durissima sint, mucronata, longa & cava, videntur ejusdem esse. Ægyptii multa de eo commenti sunt. Syrii nempe ortum sentire, atque etiam clamore edito significare: contueri stellam, ac veluti numen adesse sentiat, procumbere adorabundum: seu singulari quadam sympathiâ, seu, quod apud Albertum legitur, imbrem & frigus præteriisse, frigoris nimium impatiens, percipiat. Quomodo se erga Lunam & Solem gerat, Aldrovandi verbis exponam. Iidem, inquit, Ægyptii impurum, ut inquit Orus &c. Aldrov. p. 315. b. D. *usque.* ingratus & impius in eam Oryx videri debeat. Addunt, ad ortum solis conversum alvum dejicere; & perpetuam sitim perferre. Meminit Orygis Columella & Martialis: sed vix ejusdem credo. Hic eum sævum vocat: Ille inter ea quæ ad cultrum in leporatiis reponuntur, enumerat. *Oppiani Orygem* ita Aldrovandus, interprete Gyllio, describit. Oryx, inquit, in sylvis versatur feris infestissimus: colore est lacteo &c. Aldr. p. 316. a. D. usque. Hactenus Oppianus. Diversum à superiori esse, vel exinde non malè colligas, quòd ille inter capras, quæ timidæ referatur: hic verò, ferox sit. De cornu quidem nihil adjecit; at adjecisset, si unum habuisse scivisset. Ælianus quadricornes in India reperiri scribit. Ambrosius Paræus, cujusdam feræ, in quadam maris rubri insulâ Cademotha Arabibus dictâ, incolis Pyrrasoupi dictæ, ex Cosmographia Theveti meminit. Magnitudine est mulo par, capite non absimili, ursinis veluti pilis vestita, sed haud adeò obscuris, verum ad flavum inclinantibus, bisulcis, ut cervus, pedibus. Duo procera sed minimè arborea capite gestat cornua, unicornium cornibus affinia. Indigenæ, bestiæ aut piscis venenati morsu læsi, aquâ, in qua aliquot dies ejusmodi cornua infusa fuere, haustâ, statim convalescunt.

Aldr. Hist. Bisul. c. 25.

Ælian. H. A. l. 14. c. 14. Paræus Tomo 1. l. 5. c. 5.

ARTICULUS VII.

De Cervo.

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 27. *Nomen.*

CErvi nomen, à cornibus quæ gerit, (ea Græcis κέρατα) apud Latinos sumtum est. Apud Græcos plurima obtinuit hoc animal nomina. Dicitur namque ἔλαφος, vel quasi ἐλαφρὸς, id est, levis; vel quasi ἔλοφος, διὰ τὸ ἕλκειν καὶ ἀναιρεῖν διὰ τῆς μυκτῆρος τοὺς ὄφεις; ἢ ἀπὸ τοῦ ἑλκύνειν τοὺς ὄφεις, ἢ ἀπὸ τοῦ ἕλος, nimirum quòd circa lacus & aquas libenter versetur; aut quod cornu ejus suffitum serpentes fuget; aut quòd ipse cervus cornu ad saxum attrito nidorem excitet, quo serpentes è cavernis pellit. Dicitur & λάφος ἀείρυγκος, βρένθος, βίρκιος, βρέδος, Laconibus inprimis, κεμὰς, Nicandro, νεβροτόκος, πίχαρος, στερὸς, ταχίνης. Varinus τὰς ἐλάφους τὰς πρῶτον τικτούσας, cervas primum parientes, *Procas* vocat, φυρακὰς, πλακάς. Hinnulus cervi, dicitur, ἐλλὸς, λάδας, ναυβρὸς, νεβρὸς, κεμὰς, quasi κοῖμας, quòd in spelunca adhuc jacent, κεμμὰς, & κελμὰς. Animal est bisulcum, forcipem pro ungue habens; pilo molli, & si Junio credendum, intus cavo, ideò commodè natat. *Colorem* ipsi Pollux tribuit, ὀπίξανθον, qui sit ὀπίσπιλος λευκοῖς χάρμασι, fœmina præcipuè, & hinnulus. Euripides βαλίαν vocat, seu spadicei coloris, Euripidi σπαδίναι, à colore τῆς σπάδης, seu phœniceo dicuntur. Dantur tamen & albi: qualis erat Sertorii cerva, quam esse fatidicam Hispaniæ gentibus persuasit. Cornua ipsi inter reliqua animalia maxima: Cervæ nulla; repertæ tamen cornigeræ, quos Maximilianus Cæsar observavit, & Scaliger vidit. Anniculis nondum cornua nascuntur, nisi quoad indicium, sit initium quoddam protuberans, quod breve hirtumque est. Bimis primum cornua oriuntur simplicia, & recta ad subulonum similitudinem, quamobrem πασσαλίας, subulones, eos per id temporis vocant. Trimis bifida exeunt, quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum procedit numerus, usque ad annum sextum. Constat tamen in multo plures ramos illud distribui. Habuit Guilhelmus Bavariæ Dux bina, quorum utrumque, unum & viginti ramos fundebat. Albertus testatur eadem in Germania ad undecimum dividi. Vidit Æmilianus in penu Ferrariæ Ducis, cervum interfectum, magnitudine equo paulo inferiorem; cujus cornua adeò erant ramis referta, ut ne illis Germanicis cederent. Sed & Antverpiæ in pharmacopolio visa, quorum singula ramos circiter quindecem ostentabant, Gesnerus prodidit. Differunt verò hæc cervorum cornua ab aliis, quòd cum omnibus sint cava & in mucrone demum concreta, cervis tantum solida sint; & cúm cæterorum ossibus adhæreant; cervorum tantum cutibus enascuntur. Nec ullum animal præter cervum eadem mutat. Fiunt adeò solida & dura, ut soliditate ad lapidum naturam accedant. Inveteratum perquam leve redolitur, præsertim si sub dio fuerit, ita ut nunc humeat, nunc siccescat. Gesnerus observavit in consummati cornibus mucrones, sive ramulos supremos, qui bini alioqui aut terni subinde spectantur, septenos, & in eodem loco stipitis latitudinem sex digitorum; inferius autem fuisse alios binos ramos & adminicula. Observavit item inter cranium cervi & cornua, ossicula sive tubera gemina ossea protuberantia, lævia, duos circiter digitos longa, eò breviora quo cervus natu major est.

Descriptio.

Plin. H. N. l. 8. c. 32.

Æmilian. de Ruminantibus.

Aristot. H. A. l. 2. c. 1. & l. 3. c. 9. Plin. H. N. l. 11. c. 37.

est. Horum singulis singula, ait, adnasci cornua, per symphysin quandam & quasi coarticulationem. Addit denique, subulonis cervi cornua se vidisse, dodrantis circiter longitudine: *furcarii* verò vulgo dicti, qui trimus est, duorum & amplius dodrantum. Quæ hic expressimus, lævia erant, albicantia, & minimè rugosa. Singulis annis statto veris tempore ea amittere, Aristoteles prodidit; qui etiam tradit, captum fuisse, cujus cornibus viridis hedera innata fuisset; quod & apud Plinium habetur. Castratis defluere Oppianus author est. Et hæc de Cornibus. Quantum ad alias partes, *Facies* ipsis est carnosa, *nasus* simus, *collum* oblongum, *nares* apud Oppianum quaternæ, totidemque meatus. Musculi temporales & exiles & debiles; *aures* scissæ ac velut divisæ, sed præcipitanter, quales peculiariter iis Aristoteles adscripsit, qui circa Arginusam in Elapso monte versantur. *Dentes* habent quatuor utrinque, tum infra, ut annotat Albertus, quibus molit cibum, & insuper duos alios magnos, qui mari quam fœminæ majores sunt; vergunt autem omnes deorsum, ut repandi videantur. Vermes continent omnes suo in capite vivos, qui nasci solent, prodente Aristotele sub lingua, in concavo, circiter vertebram quâ cervici caput innectitur, vermibus qui in carnibus enasci solent, haud minores, continuos, numero viginti. At fuere qui plures videre, & quidem discretos: fuere & alii, qui nullos. Dicunt itidem intra oculi os vespas enasci & provolare. *Sanguis*, aquæ similis est, & nullas continet fibras, si Aristoteli & Plutarcho credimus: Baldus Angelus Abbatius, coagulatum se observasse scribit, idemque aliorum observatione constare. *Oculos* habet magnos. *Cor* item proportione magnum, quantum omnibus timidis esse solet. De *lapide* in oculi cantho varii varia. Agricola lapidem Belzahart: Bellunensis Bezaar. Scaliger lapidem esse negat. Ante centesimum, inquit, annum in cervo nulla est. Post eam ætatem accrescit ad oculi canthum; ipsis ossibus atque in os protuberans concrescit, eâ duritie quâ cornu superet. Quâ parte prominet, rotunda est, insigni nitore, coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venularum. Tanta levitate ut penè tactum effugiat. Ita enim sese subtrahit, ut seipsam propemodum movere videatur, &c. Scribonius, oculi sordes vocat. *Ossa* in corde omnibus propè cervis reperiuntur: annosioribus tamen majora, minora junioribus, crucis interdum formâ, decussatim mutuò intersecta, inquit Iordanus. Vidi, inquit idem, exectos propè columbini ovi magnitudine, laminis conflatos, & quod jucundum fuit aspectu, postquam comminutus fuit, repertum est os in meditullio, simile cæteris ossibus corde prognatis, circa, quod putamina hæc sese aggregando amplificaverant, & in hanc molem atque duritiem calore cordis extorrente lapillum produxerant. Gesnerus à medio Augusti duntaxat ad idus usque Septembris inveniri scribit. Renodæus in junioribus, non os, sed cartilaginem esse. Nervum seu cartilaginem nerveam Brasavolus vocat. Andernacus, sinistro detecto sinu, maximeque arteriæ totâ basi apertâ, si radices illius & membranarum sequaris, inveniri tradit. Nam arteriæ aortæ, venæque arteriosæ & membranarum earundem radix, ex ossea illa catilagine cordis procedit. *Cauda* ipsi exigua est, vituli marini modo. *Crura* perquam gracilia. *Ventres* plures. *Genitale* nervosum more Cameli. *Intestinum* tam tenue imbecilleque, ut etiam leviter percusseris, possit rumpi cute adhuc integrâ. *Felle* vacare ajunt, sed intestinum adeo amarum, ut ne à canibus quidam attingatur, nisi cervus præpinguis sit. Achaini in cauda id gerere creduntur; esseque quod ibi contineri ajunt, colore quidem simile felli, sed non ita ut fel humidum, sed lieni parte anteriore simile. *Cerva* cervo minor est: animal aliàs aspectu egregium, mutilum cornibus, visu acuto, miræ velocitatis. Quaterna habet ubera, ut vacca. Galenus de fœtus tunicis agens, ac de venis & arteriis, quæ ex utero in ipsum inseruntur, asserit, quòd in omnibus animalibus, quæ suapte natura ad saliendum sunt proclivia, ut cervis & capris, vasorum productiones matricibus sunt connexæ, non per tenues modò membranas, sed cum eis etiam per carnes viscosas, velut pinguedinem quandam, specimen esse mirabilis providentiæ. *Dorsum* dum pingue esse Oppianus dicit, de utroque fine dubio sexu intelligit. In Africa non reperiri Aristoteles & Plinius prodidit, contradicente Virgilio & recentioribus. In Apulia sæpè exercitus speciem præbent, & Ferdinandum Regem Neapolitanum eo deceptum, nec non Jacobum Caldoram solertissimum suæ ætatis Imperatorem, prodidere scriptores. In Cathaiæ provincia Bargu & copiosi sunt, & sæpè tam cicures, ut eis insideant. In Batavia, referente Hadriano Junio, toto illo collium arenariorum tractu, cum interjectis convallibus, qui Egimondam usque ab Hagiensi nemore in longum porrigitur, magna eorundem copia. In Britannia palmatorum Capitolinus meminit: albos & nigros dari quidam affirmant. In regione Chicoranorum in orbe novo, teste Petro Hispalensi, adeò cicures sunt, ut perinde ac apud nos capræ, alantur. Cretensem agrum cervo egere Solinus scribit, Cydoniatarum regionem sic exceperis. At Varinus Achæinarum cervarum meminit, quæ & ἀχαΐναι dicuntur, ab Achæa insulæ illius civitate. Bellonius quoque non paucos ibi reperiri reliquit, quod insula noxiis animalibus careat. In Cyprum è Sy-

Arist. H. A. l.4. c.5. — Oppin. Cyneg. — Arist. H. A. l.6. c.30. — Aristot. H. A.l.2.c.15. Plin H. N. l.23.c.17. — Aristot H. A. l.3.c.6. — Plin. l.c. — Scalig. Exercit. 112. — Iordan. de phænomonis pestis tr.3. — Aristot. H. A.l.2.c.15. — Plin. H. N. l.11.c.37. — Aristot. H. A.l.6.c.29. — Locus. Plin. H. N. l.8.c.13. — Pontan.l.1. de bello Neapolitano. — Iunius Batav.l.1.c.6.

è Syria ideò transnare, quòd pastionum quæ illic amplissimæ dicuntur, desiderio teneantur, apud Ælianum habemus. In monte Asiæ Elapho apud Arginussum scissis sunt auribus, quod & Hellespontì cervis, modò citatus author adscribit. M. Aurelius Imperator, cicures ibi nasci, addidit. Apud Scotos grandes sunt, & tam frequentes, ut solemni plærumque venatione, nunc quingenti, nunc octingenti, nunc mille prosternantur. Sunt ex his nonnunquam qui adipem decem pollices latam habent. Dantur & numerosi, in Hebridum insularum monte, cui à Cervo nomen est. Xapita novi orbis regio, referente Petro Martyre, cervorum armenta habet, ut nos boum. Domi pariunt, domi nutriunt, soluti per nemora pastum quærendo, luce durante vagantur, ad vesperam pullos domi relictos revisunt, & intra cortes claudi se, ac natis suis depastis mulgeri sinunt. In Gallia quoque circa Fontem bellaqueum sunt numerosi: In Florida sunt partim domestici, quales fortè in Xapato, partim sylvestres, quorum quidam bovem adæquant, quidam minores sunt. In multis Germaniæ locis cicures in fossis circa mœnia aluntur. In Helvetia minus hodie abundant, quòd sylvæ propter frequentiam incolarum, indies minuantur. In Hercynia, colore nigricantes reperiri, à quibusdam accepit Gesnerus. In Dikilapporum denique regione, sunt eorundam greges, & Norvegis Rhen dicuntur, nostratibus cervis aliquantò majores. Lappi vice jumentorum utuntur. Vehiculo, inquit Sigismundus Herbersteinius, in scaphæ piscatoriæ formam facto, cervos jungunt, in quo homo, ne cervorum citato cursu excidat, pedibus alligatur, lorum, quo cervorum cursum moderatur sinistra, dexterâ vero manu baculum tenet, quo vehiculi, si fortè in aliquam partem plus æquò vergeret, casum sustineat. Atque eo vehendi genere viginti milliaria se unâ die confecisse, cervumque tandem dimisisse, eumque ad Dominum suum stabulaque consueta rediisse, dicebat. Tanta amoris libidine flagrant, ut totâ die ad venerem ferantur. Ad mensem ita agitari, mox desævientes alterum paulò minus mensem absumere, Budæus prodidit. Certant tum pro fœminis, & victori, ut domino, obedit victus, sequiturque ut herum, si Alberto fides. Impletis fœminis, separari per seipsos mares, & propter libidinis graveolentiam, quemque solitarium scrobes fodere, more hircorum fœtere, facies quoque nigrescere aspergine, & ita degere, quo usque imber accedat, tum pascua repetere, Aristoteles author est. Coire incipit mense Augusto & Septembris ab Arcturo, implenturque paucis diebus & multæ. Cerva plærumque subsidens coit, quòd marem ob contentissimum impetum sustinere nequeat: aliquando tamen more ovium sustinet, & socias declinat, cum turgente jam venere, coitum appetit. Oppianus magnâ celeritate currentes fœminas iniri reliquit: mares verò duobus pedibus quantum possunt, cursimque sequentes coitum absolvere. Transeunt in coitu ad alias iidem, redeuntque ad priores. Plinius, cicures non concipere, nisi ab infantia fuerint educatæ ait. Ferunt uterum octo menses: pariunt magnâ ex parte unum. Incrementum hinnulorum velox. Cerva cum parit, pituitoso humore purgatur, aliàs nunquam. Dum lactat, sese dimittere Pollux prodidit, Gesnerus refellit. De longævitate cervorum quædam apud authores occurrunt. Hesiodus in versibus qui tamen in operibus non extant, cornici novem nostras ætates tribuit, quadruplum ejus cervis. Sic ferè 3600. annos viveret. Plinius, post centum annos aliquos captos cum torquibus aureis quos Alander Magnus addiderat, adopertis jam cute, in magnâ obesitate. Tempore Caroli Gallorum Regis, qui tempore schismatis inter Clementem & Vrbanum VI. vixit, captus est ad Sylvanectum cervus, in cujus torque latinis literis scriptum erat, Hoc me Cæsar donavit. De Cajo Julio Cæsare etsi id capi vix possit: potest tamen ad Carolovingorum aliquem referri. Theophrastus etsi octogenario major obiverit, conquestus nihilominus est de naturâ, quòd cervis longiorem quàm homini vitam dederit. Taceo sacram Dominæ cervam apud Pausaniam, quæ tempore Agapenonis hinnulus erat: nec non Diomedis cervum, qui tempore Agathoclis, post aliquot nempe secula, captus est. Cæsaris Augusti cerva, cum inscriptione torquis, *Noli me tangere, quia Cæsaris sum*, innumeris propemodum lustris ab ipsius imperio, deprehensa fuisse dicitur. Quidam ætatem ex ramorum multitudine colligunt, quod Aristoteli non placet. Author Philomelæ eos glocitare scripsit, Virgilius graviter rudere. Mutant vocem pro sexu. Brevis fœminis, maribus productior. *Amicitia* ipsis cum attagene: at cum aquilâ, vulture, serpente, canibus, tigride, belluis, ariete, vulpium gannitu, cacto, aspalatho, rubris pennis, hostilitatem gerunt. Attagenes sæpissimè dorso ipsorum insident, & pilos vellicant. Aquila insidens cornibus multum pulverem volutatu collectum excutit in cervi oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes. Cum serpente ipsis pugna. Investigant cavernas, nariumque spiritu extrahunt renitentes. Ideò singulare abigendis serpentibus, odor adusto cornu cervino. In Libycis finibus ab iisdem jacentes impeti, apud Oppianum legimus. Cactum si cervus calcet & saucietur, ossa ejus nullum sonum edere possunt. Aspalatho tactus emoritur. Ingenium

Marginal notes: Ælian. H. A. l. 5. c. 56. — Arist. H. A. l. 6. c. 29. — Martyr. Decad. Ocean. 7. c. 2. — *Generatio.* — Aristot. H. A. l. 6. c. 29. — Plin. H. N. l. 10. c. 63. — Arist. l. c. — *Ætas.* — *Vox.* — *Sympathia & Antipathia.* — Plin. H. N. l. 10. c. 3. — Plin. H. N. l. 8. c. 32. — *Ingenium.*

Isidorum. genium sequentia ostendunt. Gaudent ταῖς ὀργάσι, seu locis incultis, sylvosis, & nemorosis, ubi solum bonum & pingue est. Sylvas quoque, vinea & loca aprica amant. Mas relictis pascuis ad sylvam se celeriter recipit, sed eandem non ingreditur: fœmina densiora ejus loca sequitur. Meliora quandoque pascua nacti, semper tamen ad pristina ubi educati sunt, redire solent. Eminens, uno minore cervo comitatus incedit, quem *armigerum* venatores vocant. Pascuntur tota penè die: & sub meridiem ubi sol maximè fervet, in umbra delitescunt. Adeò sunt timidi, ut in proverbium abiverint: & Cantharion Arcas ab oraculo cervus sit dictus. Saltu valere, vel locus non procul Francofurto, à cervino saltu nomen mutuatus ostendit. Duo ibi lapides erecti, prodente Gesnero, cernuntur, intertitio pedum hominis mediocris quasi sexaginta. Tanto enim spacio saliisse illic cervum, idque etiam supra plaustrum oneratum, cum venatores instarent. Requiescunt in fuga, dum qui insequitur, appropinquet, & tum iterum fugiunt. Ubi animum despondere, relictis sylvarum opacis, in campestria se conjiciunt, & interdum ad vicos & villas propius accedunt. Secundo vento plærumque feruntur. De *solertia* in eludendis canibus, ita Budæus: Solere cervos ajunt, simul ut senserint rem sibi esse cum asseclis infestis, simul & sagacibus, primum alios aliosque fugæ lapsos, & gyros conglomerare; deinde si porrò urgeantur, stabula cervarum popularium, cervorumque diversoria petere, ibique inter turbam promiscuam, quasi intra nebulas erroris canini sese condere, interdum gregarios aliquot inde abigere, atque ad aliquantum spacii permixtim vestigia facere, ad negocium canibus exhibendum. Cum autem aliquantisper hac ratione contechnati sunt, ab illorum comitatu subitò se subducentes, per tramitem devium longiusculè abscedunt; deinde intersistunt, ut interim canes vestigia cervulorum aut cervarum excipientes, diversi ab eis auferantur. Cumque hæc stropharum commenta canum experientissimorum odorandi vis vicerit, ad alia denuo se vertunt subsidia, cujusmodi sunt, per sua quadantenus vestigia recurrere: deinde spiras fugæ intorquere multipliciter & variè, & quàm fieri potest perplexissimè, tum raptim longius procurrere. &c. Visus quidam in armentum bubulum irrumpere, in bovemque primoribus cruribus insiliens armisque complexus ad longiusculum spacium velut equo vectus, postremis pedibus terram stringere, ut odorem sui, quoad fieri posset incertum, canibus relinqueret. Visus, referente eodem Budæo, qui in arborem in denso & opaco sitam insiliverit, in eademque sublimis, ramis fruticis ipso saltu divaricatis steterit, sic interceptus, ut inde desilire non posset. Contra noxia gramina cinaram edunt: contra phalangiorum morsum, cancros. Sollicitè etiam cavent, ne quando in vulnera recentia solis radius incumbens, carnem priusquam cicatrice obducatur, putrefaciat. Dictamnum herbam extrahendis sagittis monstravere percussi eo telo, pastuque ejus herbæ ejecto; quod Dioscorides & Tullius capris adscribunt. Maria tranant, gregatim nantes, porrecto ordine, & capita imponentes, præcedentium clunibus, vicibusque ad terga redeuntes. Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum trajicientibus, nec vident terras, sed in odore earum natant. Infirmos ponunt in ultimo; nec citius solvunt, quàm secundos ventos senserint. Pinguescunt æstate & ideò latent, quòd se suæ corpulentiæ pondere facilius capi posse sentiant. Sed & cum cornua deposuere occultantur interdiu, idque in opacis locis, ut muscarum tædio yacent; pascunturque per id tempus noctu, donec recipiant cornua; quæ ubi concreverint, soli exponunt, ut excoquantur & siccescant. Ubi verò attritu arborum, cum ea scalpunt, nihil indolere sentiunt, in patentia prorumpunt. Defodere, postquam deposuere eadem, fama est. Verum alii, alterutrum duntaxat defodere, scribunt. Dextrum cornu negant inveniri, inquit Plinius, ceu medicamento aliquo præditum, idque mirabilius fatendum est, cum & in vivariis mutent omnibus annis: defodique ab iis putant. Aristoteles id de sinistro prodidit, quamvis in Epiro dextrum obrui scribat. Abjecta in vivariis negligi, nec humo obrui, observatum est: quin & in sylvis in aperto jacentia sæpè reperiuntur. Serpentibus abundè saturati, ne veneni virus noceat, ad flumen contendunt, & ore summè tenus corpora demergunt, nec citius bibunt, quàm vi frigoris cogente haustum venenum per oculos desudando elachrymaverint. Vincentius Belluacensis esu serpentum caligini oculorum mederi scribit. Capti, non solum cicurantur, sed etiam vocati ad hominem accedunt. Frena & juga ferre, apud Calpurnium legimus. Certè septem cervorum bigas im pompa Ptolomæi fuisse, author est Athenæus: Heliogabalus verò junctis quaternis, in publicum processit. Taceo Mithridati Regi Ponti pro corporis custode fuisse; & Sertorio Romano Hispanor. Duci cervam albam in comitatu, quam ille Dianæ numen fingebat. Assuefactum à Ptolomæo quendam ut sermonem Græcum intelligeret, Ælianus refert. In pariendo fœmitas minus cavent, humanis vestigiis tritas, quàm quæ secretæ & feris opportunæ. Seseli ante partum purgantur, ut faciliori utantur utero: postquam peperere, involucrum primùm exedunt, mox herbam quandam degustant, sic ad prolem redeunt. Non qua-

Marginal notes: Æl. H. A. l. 2. c. 8. — Plin. H. N. l. 8. c. 32. — Ælian. H. A. l. 5. c. 56. — Arist. H. A. l. 9. c. 5. — Aristot. l. c. & l. 10. — Ælian. H. A. l. 7. c. 46. — Æl. H. A. l. 12. c. 35.

qualibet autem partus suos educare, Solinus author est; teneros studiosè occultare, & absconditos inter profunda fruticum, vel herbarum, pedum verbere castigare ad latendum; cum maturuerit ad fugam robur, exercitio docere cursus, & assuefacere salire per abrupta. Mulcentur fistulâ pastorali & cantu, interdum ita, ut interim pascua negligant. Quantum ad sensum, si erectas auriculas teneant, acerrimè sentiunt; sin demissas, facilè opprimuntur. Visu valere vel id argumento est, quòd μεγαλωπὶς Oppianus vocat. De *Usu in Cibis* in diversa abeunt authores. Isidorus tradit, carnes habere teneras, & faciles concoctu propter motus frequentiam: si verò castrentur, antequam cornua crescant, magis temperatas fieri. Galenus duras facit, difficiles concoctu & melancholicas; alibi, asinorum carni similes. Simeon Sethi, bilem atram gignere profitetur, cavendasque æstate, quòd tum propter serpentum esum venenatæ sint: si frequentius sumantur, corpus tremulum facere: per hyemem tutius sumi. Julio Alexandrino præstat caro hinnuli, quanquam & vetustioribus laus, neque tamen vetulis; ætatis longitudo in causa, ut vel in trimatu commendari possint. Consistendi ætas, ut longissima, sic deterior eadem, crescente semper siccitate & carnis duritia. Tempore libidinis eam vitiari, & hircorum instar fœtere, apud Aristotelem legimus. Avicenna quartanas ejus esu induci putat. At Plinius, quasdam se fœminas principes scire testatur, omnibus matutinis carnem eam degustare solitas, & longo ævo caruisse febribus, quod ita demum existimant ratum, si vulnere uno interierint. Alii, diuturnitatem cervinæ esu sibi pollicebantur, quòd vivacissimum animal esset. *Hepar* pravum esse Vincentius Bellunensis scribit. *Cornua* recenter enata, in delicatorum etiam unum venere. Bruyerinus, elixari & postea in frustula frigi scribit. In *Medicina*, *pili*, *pellis*, *medulla*, *sevum*, *cerebrum*, *pulmo*, *genitale*, *cor*, *ossa*, *coagulum*, *urina*, *lachryma*, *cornu* inprimis, locum habent. *Pilis* vulvæ suffiuntur; suffitus contra abortum facit. *Pellis* ramenta defecta pumice, & ex aceto trita, igni sacro illinuntur. Si eadem cum pedibus dextris portæ infigatur, ingressum animalis venenosi prohibet. Eadem ad involuntarium urinæ exitum, in stratis remedium. *Medulla*, leniendo dolori est præstantissima: serpentes inuncta fugat: perfusis aquâ aliove liquore fervido, peculiare est remedium: in aqua, potui data, intestinorum tormina sedat: dysentericos dolores per clysterem injecta, sopit: uterorum duritiem in pessis intrusa emollit. De ejusdem in menstruis aperiendis usu, ita post Agricolam Mizaldus. Si medullæ cervinæ drachmas duas vel tres pro corporis & ætatis modulo, includantur in linteolo mundo & raro, postea pudendo muliebri inserantur, filo extra pendente ut retrahi possint, modò tunc se offerat opportunum ac statum purgationis tempus, & præparatum fuerit corpus, præscriptaque vitæ ratio. *Sevum*, podagricos dolores lenit: ad lentigines faciei adhibetur: combustum & cùm ostrea tosta commixtum, perniones sanat: uteris exulceratis, recens ac viridis subditur. *Cerebrum*, in coxarum & laterum dolore, restituendisque fracturis laudat Rhasis. *Pulmo*, clavos, rimas, & calli vitia tollit, si Plinio credimus: impositus & sæpè renovatus, ex calceamento læsos pedes, affirmante Marcello, persanat. Sunt qui phthisico profuisse scripserunt, siccatum in fumo, tritumque in vino. Cinis in olla fictili exusti, multis ad suspirium & dyspnæam profuit. *Genitale* siccatum & tritum cum vino contra viperarum morsus exhibetur: tauro cum vino illitum, ad coitum eundem excitat; aridum, contra difficultatem mingendi aut colicam valet, si aqua in qua ablutum fuerit bibatur. Magi, ut author est Plinius, partum contineri promittunt, si mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili septem, & genitale cervi, illigentur dorcadis pelli, & collo suspendantur. *Ossa* ad ventris profluvium Galenus inungi jubet. Sextus verò, patellam cervinam, si tecum habeas, negat surgere inguina, & quæ ante surrexerunt, eadem tacta redire. *Cor* cum pelle & cornu combustum, vulnera, iisdem cum oleo inunctum, sanat. Os de corde, inter antidota habetur. Lapis qui in corde aut vulva reperitur, contra abortum facit. *Coagulum* hinnuli in utero occisi, præcipuum est contra serpentium morsus remedium. Utiliter quoque bibendum, morso à cane rabido datur. Quin contra cicutæ & fungorum esum facit. *Urina*, splenis dolorem sanat, ventriculoque & intestinis inflatis prodest. *Lachryma*, inter sudorifera censetur, tantosque ciet, ut pænè totum corpus solvi credas, in vini momento exhibitum. Quà parte prominet, rotunda est, insigni nitore coloris fulvi, non sine vestigiis atriorum venarum, tantâ levitate, ut penè tactum effugiat: ita enim sese subtrahit, ut propemodum seipsam movere videatur. *Cornu* maximus usus est. Ex typhis sanguine adhuc madentibus, aqua rhizotica, contra malignas febres destillatur. Uritur aperto igne & philosophicè, & non tantum ad sudores & adversus venena commendatur; sed & contra varios morbos. Floridæ insulæ incolæ infantium labiis perforatis ea imponunt, sic à veneno illæsos fore sibi persuadent. Andernacus collyrium ex eodem, cum thure, plumbo usto, opio &c. & aqua pluviali, conficit. Idem, aceto incoctum vel tritum, porri-

Ælian. H. A. l. 12. c. 46.
Usus in Cibis.
Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 6. & 8.
Jul. Alex. l. 11. c. 11.
Arist. H. A. l. 6. c. 29.
Usus in Medicina.
Galen. in Euporistis
Galen. simpl. 11. l. 5.
Mizald. cent. 6 aphor. 96.
Hippocrates de morb. mulier.
Galen. Eupor. l. 2. c. 42.
Heurn. Method. ad praxin. l. 2. p. 245.

porrigini & impetiginibus inungitur: cum lenticula & sevo cervino, lentigines de facie tollit: accensum, nidore suo morbum comitialem prodit: adversus scrophulas tritum cum spongiis, in quibus lapides reperiuntur, æquali mensura ex vino aut aqua quotidiè bibitur: ad polypum cum sandaracha naribus inflatur: ad dentium albedinem in cinerem in olla nova redactum, cum mastiche, & sale ammoniaco miscetur: crudum inque aceto fervefactum, maxillarum, à dentitione dolorem adimit: adustum & cum vino tritum, deinde circumlitum, vacillantes dentes confirmat. Hæmoptoicis cum tragacantho medetur: dysenteriam seu ustum, seu in galredam redactum, sanat: ad vomitum, cum sulphuris vivi pusillo, in ovo sorbili exhibetur. Sextus combustum ex oxymelle splenem siccare affirmat. Ad colicam ex iisdem teneris remedium Marcellus habet, cujus descriptionem apud Aldrovandum vide. Contra lumbricos Galenus cum ebore propinat. Sunt qui cretam, semen sanctum, vitellum assum, admiscent, & cum melle placentam parant. Ad profluvium denique muliebre, & præfocationes uterinas adhibetur. In *Differentiis* nihil ferè occurrit, præter ea quæ apud Nierembergium leguntur. Cervinum, inquit iste, non simplex, Novæ Hispaniæ genus. *Macame* vocant. Quidam rubei, quidam albi toti. Hos cervorum Reges dicunt Indi, & *yztac macamè* appellant. Alii nostratibus aut iidem, aut valde similes forma, magnitudine, ingenio: *Aculhuame* nuncupant. His minores *Quauhtlamacame* in magnam generositatem degenerant à cervinâ timiditate: efferociunt vulnerati, adoriuntur venatores, sæpè occidunt. Ejusdem molis & moris sunt *Thalhuicamacame*, sed impares animo. Minimi sunt *tamamacame*, fortasse potius caprarum genus. In Duarhe, Xapidâ, & aliis novi orbis plagis, cervorum erant armenta, quemadmodum nobis boum, (prout superius diximus.) domi pariunt, nutriunt. Soluti, per nemora pastum quærendo luce durante vagantur, ad vesperam pullos domi retentos revisunt, intra cortes claudi se ac natis depastis mulgeri patiuntur, nullum aliud lac, aut ex alio lacte caseus. In aliquibus Occidentis regionibus vexati cæsique à venatoribus, quærunt herbam Atochielt, (sic vocant Barbari, & species pulegii est) hac recreantur restauratione virium, novam pernicitatem acquirunt: majoris illis usus est, quam dictamni virtus. In Virginiâ cervi longiore caudâ sunt præditi quam nostrates, & cornuum extrema in dorsum recurva habent. Cervorum Americanorum quoddam genus Lerius vocat *Seouassu*, qui differunt à nostris, quòd multò sint humiliores, minora gestent cornua, & æquè pilos demittant atque nostrates capræ. In plagis novi Mexici caudam habent valde pilosam, alii prolixam, non aliter ac mulæ, cujus æquant aut superant molem. Maximi roboris sunt. Dux quidam Hispanus duos injunxit mansuetos rhedæ suæ vehendæ. De *Cervopalmato*, ita *Aldrovandus*. Diximus ex Julio Capitolino, Gordiani sylvam memorabilem pictam in domo rostrata Cn. Pompeii, inter alias picturas, cervos continuisse C C. palmatos: hosque Gesnero primum visos, eosdem cum dorcadibus platycerotis. Cæterum cum postmodum Joannes Cajus medicus Britannus hæc illi cornua ex Britannia misisset, mutatâ sententiâ, doctissimo illi medico, qui cervum palmatum revera esse judicabat, quod & mihi videtur, assensit. Nam cum cornua hæc aut æquent, aut etiam superent, & longitudine & crassitudine cervinum, consonum est, corpus animalis, cervi potiùs quàm platycerotis simile esse. In Persia circa Schamachiam, Karabach, & Moragè, specie Damæ, subfulvos, cornua retrorsum incurva, absque nodis habentes, quos Turcæ Tzeiran, Persæ, Ahu in veniri, Olearius author est.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 59. — Aldrov. Hist. Bisulc. c. 18. — Olear. Itiner. Orient. p. 312.

ARTICULUS VIII.

De Tragelapho, & Tarando.

Tragelaphus inde nomen sortitus esse videtur, quod hirco & cervo sit similis. Volaterranus & Gesnerus Hippelaphum Aristoteli dici volunt, seu à similitudine ita dicatur; jubam enim habet, seu à magnitudine ut hipposelinum; major enim & crassior cervo est. Germani Brandhirsch vocant, seu, quòd sit nigrioris coloris quàm cervus, ut Agricolæ placet; seu quòd loca in quibus carbones fiant frequentet, & herbis ibidem nascentibus pascatur, ut Fabricio visum. Major est & robustior cervo. Villos nigros in gutture, longos in armis gerit. Ideò à cervo, barbâ tantum & armor. villo distare scripsit Plinius. Suprema pars dorsi cinerea est, ventris subnigra; villi circa genitalia nigerrimi. Cæteris à cervo non differt. Non alibi quàm juxta Phasin amnem nasci prodidit Plinius, sed falsò. Nam & apud Arachosios inveniuntur Tragelaphi: & in Torantinis Konigsteinianisque Misniæ saltibus Bohemiæ vicinis capiuntur. In Anglia quoque cervi nigricantes reperiuntur, ab his fortè non diversi. *Tarandus* Barbaris Pyrandrus & Pyradus, Hesychio fortè *ζαίνδας*, Septentrionalibus *Rebenschter*, dicitur. Magnitudo ei quæ bovi, caput majus cervino nec absimile, villus albus magnitudine Ursorum. Tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Pectus habet torosum, ungulas bifidas, concavas, & mobiles. In cursu enim eas explicat. Ipse ad celeritatem expeditissimus, ita ut & summas nives calcet

Aldr. H. Bisul. c. 29. — Plin. H. N. l. 8. c. 32. — Aldrovan. H. Bisul. c. 30.

calcet non impressis altè vestigiis, & pernicitate insidiantia in vallibus animalia effugiat. Cornua gestat præalta, quæ statim à fronte ramis duobus latis mucronantur quasi in digitos. In medio ramulus veluti internodium interjectus, inde rursus in ramos latos, digitorum expansorum specie mucronatos exeunt. Cornua sunt alba, [v]enulisque longis distincta. Differunt ab alces cornibus altitudine, à cervi latitudine, ab utrisque colore, & ramorum multitudine. Currendo ea in tergum demittit: nam stanti, frontem penè rami inferiores tegunt. His inferioribus, concreta frigoribus flumina ad potum capiendum rumpere fertur. Sylvarum fructibus & arborum musco vescitur. Latibula struit in montibus Septentrionalibus, & in Mosibergum, aliosque Norvegiæ montes intensioribus frigoribus procedit. Capitur ab hominibus ad usus domesticos. Nam ad conficienda itinera domatur à cursoribus, ad opera rustica ab Agricolis. Caro ejus è ferinis illorum locorum optima & delicatissima. Natura animal esse gregale; & mille tarandorum armenta, in vastis septentrionis sylvis aliquando conspici ferunt. Fœmellæ ramis carent. Reperiuntur in Norvegia Suecia, Laponia, & Polonia. Augustam Vindelicorum bini cum sellis, phaleris, & phrenis, erant aliquando adducti. De coloris in

Solin. Polyhist. c. 33.

ipso mutatione, ita *Solinus*. Hunc tarandum, affirmant, habitum metu vertere, & cum delitescat, fieri similem cuicunque rei proximaverit, sive illa saxo alba sit, seu fruteto virens, sive quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra Chamæleontes. Sed & Polypus, & Chamæleon glabra sunt, & pronius est cutis lævitate speculi modo proximantia æmulari. In hoc novum est, ac singulare, hirsutiam pili, colorum vices facere. Cæterum quis ille Plinii & Solini Tarandus sit, nec Gesnerus quidem rectè nosse visus est. Nam modò cum Turone, modò cum Rangifero, de quo in sequentibus eundem facit. Icon quam hic damus, verissima esse creditur.

ARTICULUS IX.

De Rangifero.

Aldrovan. Hist. Bisulc. c. 31.

IN Descriptione Rangiferi, quem *Reen* vocant, non conveniunt authores. Albertus speciem cervi repræsentare dicit, sed majorem esse corpore, colore insignem, & ad fugam celeberrimum. Tres, secundum eundem, cornuum ordines in capite gerit, ita ut in singulis bina sint cornua, & caput ejus virgulis compositum videatur. Ex his duo cæteris majora, in loco cornuum cervi, quæ ad perfectam magnitudinem augentur, adeò ut quinque cubitorum mensuram aliquando attingant, & ramis viginti quinque conspiciantur. Duo etiam in medio capitis, ut damarum habentur, mutilis & brevibus ramis mucronata. Denique alia in fronte antrorsum versa, ossibus similiora, quibus in pugna potissimum utitur. Olaus Magnus tricornem esse scribit, de genere cervorum, sed longè proceriorem, velociorem, longiorem. Rangiferum duplici ratione dici, tum quòd in capite alta cornua, velut quercinarum arborum ramos ferat: tum quòd instrumenta cornibus pectorique, quibus hyemalia plaustra trahit, imposita, ranga & loga patrio sermone vocentur. Cornuum verò duo cæteris majora, eo loco habere quo cervus: aliud in medio capitis, ramusculis circumstantibus cæteris brevioribus situm, quo contra infestas bestias pugnat. Jubatum gerere collum, & ungulas rotundas. Johannes Agricola tridentem duntaxat in fastigio cornuum habere, & in saltibus Poloniæ reperiri, prodidit. Julius Cæsar bovem cervi figuram facit, cujus à media fronte inter aures, unum cornu existat excelsius, magisque directum his, quæ nobis nota sunt cornibus. Ab ejus summo, addit, sicut palmæ ramique late diffunduntur. Descriptio Damiani à Goës, alci potius quàm Rangifero competit. Apollonium Menabenum Medicum si sequimur, sunt ex genere cervorum, altitudine & crassitudine asello pares, tibiarum gracilitate superant. Caput habent instar vituli, collum jubatum velut equus: Cornua frondosa, lævia, gracilia, oblonga, ad tergum porrecta. Cætera, habita ratione & servata magnitudinis proportione, cervos communes imitantur. Taceo Julium Cæsarem Scaligerum, qui rangifero ab Olao Magno tributa alci adscribit. Utut verò sit, distinctum ab Alce, vel inde colligere licet, quòd Olaus Magnus rerum septentrionalium peritissimus, diversis locis de iisdem agat. Inveniuntur in Lapponia, Suecia, Norvegia, & vicinis Arctico locis. *Cibus* ei muscus montanus, candidus, præsertim hyeme nivibus in superficie soli coopertus: quas licet densas naturæ instinctu perforat, cibum quæsiturus. Æstate verò foliis ac frondibus arborum, stando eundoque melius quàm se inclinando floribus ac herbis, propter cornua nimis antrorsum incurvata vescitur; idque laterali & obliqua capitis inclinatione. Educti in transmarinas terras non diu supersunt, ut in Holsatia & Prussia compertum. Huc à Gustavo Rege Ann. 1533. missi, & sylvestri libertate donati, an sobolem reliquerint, nunquam comperiri potuit. Quia verò & sylvestres sunt & domestici; horum lac, pelles, nervi, ossa, caro, ungulæ, pili, usibus humanis inserviunt. *Lac* nutrimentum est domesticum; serum, potus. *Pellis* tegendis & corporibus & lectis, & equorum sellis inservit. Quia

Cæsar. l. 6. de bello Gallico.

valida

Tab. XXX

Dama Cervq
Dambirsch

Caprea Rehe-Kalb

Alce Mas

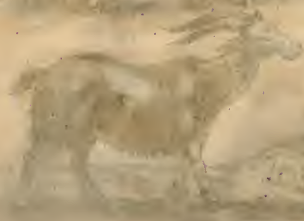

Capreolus Rehe

Capreolus
Marinus

Capra

Pygargus
Weiß Zars

Tragelaphus
Pygargi species

Hippelaphus Fæmina

Cervus

Hippelaphus mas
Roß Hirsch

Cervus
Burgundicq

Alce Elend

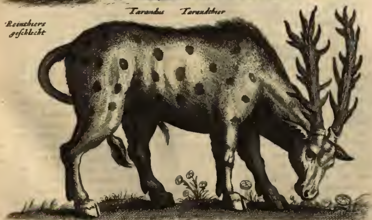

Ceruus
Mirabilis

Oryx Cervi
Species alijs Alce

Rangifer Reinthier

Cervus Palmatus

Tarandus Tarandthier
Reinthiers geschlecht

valida & tenax, ad culeos & diversorum opificum folles adhibetur. *Nervi* loco lini consuendis vestibus deputantur. *Ossa* & cornua ad arcus parandos sumuntur. *Carnes* vento & fumo siccatæ ad plures annos durant. Ungulæ spasmaticis prosunt. *Pilis* pro farciendis sellis & pulvinaribus utuntur.

ARTICULUS X.

De Alce.

Ald. Hist. Bisul. c. 32. Sed & de fera *Alce* mirè authores discrepant. Pausanias specie inter cervum & camelum facit; nasci apud Celtas, explorari, investigarique ab hominibus non posse, hominum odore à longe percepto, in foveas & profundissimos specus sese abdere. Secundum Cæsarem, sunt in Hercynia sylva, earumque consimilis capris figura & varietas pellium, sed magnitudine paulò antecedunt, mutilæque sunt cornibus, & crura sine nodis articulisque habent, neque quietis causâ procumbunt: neque si quo afflicta casu conciderunt, erigere sese aut sublevare possunt, &c. Plinius jumento similem facit, ni proceritas aurium & cervicis distinguat. Haud illi dissimilem, notam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam Machlin, sed nullo suffraginum flexu: ideoque non cubantem, sed acclivem arbori in somno, eaque incisâ ad insidias capi, aliàs velocitatis memoratæ. Labrum ei superius prægrande, ob id retrogredi in pascendo, ne in priora tendens involveretur. Idem apud Solinum legimus. Dodoneus huc Strabonis verba trahit, qui dicit, Alpes, peculiaris formæ belluam, ut memoriæ prodidit Polybius, gignere, habitu quidem ad cervi staturam, collo duntaxat excepto & villis, in quibus capro per quam similis est; gerereque sub mento carnis globum ad palmæ magnitudinem, capillosum, crassitudinem pro equini pulli cauda habentem. Cardanus alcem à Julio Cæsare descriptam putat: aliis creditam, magnum animal appellat. Scaliger licet duas alces esse dicat; hoc tamen animal bisontem nuncupat. Olaus hanc feram alcem ubique vocat, & onagrum. Erasmus Stella medium quasi genus inter equos & cervos alcem ponit, easdemque cornua quotannis amittere. Levinus Lemnius caprarum esse generis credit. Miechovius crura absque articulis prælonga habere, ut bisontes, ait. Germanis dicitur Elend / seu miseria; tum quòd singulis diebus morbo comitiali laboret, nec citius ab eo levetur, quàm dextri posterioris pedis ungulam auriculæ sinistræ immiserit; tum quòd levissimo etiam vulnere accepto, exspiret. Cæterum magnum animal ita describit Cardanus. *Sub boreali polo animal nascitur cervo simile, cruribus anterioribus longioribus, carneam habens promuscidem, brevem tamen. Habet cornua peculiari quadam forma prædita, & nulli fermè animali similia. Nam crassa ab imo, ubi ascendunt, latiora palmo sunt.* Menabenus verò hanc partium exteriorum descriptionem dedit. *Habet hoc animal crassitiem, altitudinem* & proceritatem mediocris & pinguis equi. *Humeri* depressiores & humiliores sunt partibus posterioribus. *Capite* aliquantulum pronum incedit. A summo capite usque ad humeros, & maximè in cervice est huic magna *pilorum* prolixitas & sylva, ita ut collum & barbam hirci repræsentet. In aliis corporis partibus pilorum longitudine non differt ab equo, sed densitate superatur, crassitie verò superat. *Color* plærumque vergit ad cinericiam albedinem; pro vicissitudine tamen anni temporum, pili varias habent in colore mutationes. *Caput* est oblongum & gracile, si conferatur cum toto corpore. *Labra* magna, prominentia & crassa, & maximè superius, quod *promuscidem* Cardanus vocavit. *Os* longum. *Dentes* non admodum magni, nec longi. *Aures* longæ latæque. Fœmineus sexus cornibus caret, at masculinum genus multifida, & ramosa cornua producit, sed non tam longa & frondosa ut cervi vulgaris. Latiuscula sunt crassitie ferè duorum digitorum transversorum. Si unius cornu figuram spectas, triangularem ferè formam deprehendes, & magnæ avis alam extensam dices: si pondus, duodecim ferè librarum majorum erit. Cornua, addit idem, mutat hoc animal statutis quibusdam temporibus, ut cervi solent. Unum aliquamdiu fuit apud me, quod ut matura poma solent, spontè deciderat. Id stirpe manifestè dignoscitur; duo alia parva habeo, duorum aut trium sortè ab ortu mensium, paulò ante animalis mortem abscissa, quæ molli quadam lanugine, sanguine etiam imbuta erant. Est præterea obeso & grandi ventre ut vaccæ sunt. Cauda mirum in modum brevis, ungulæ bifidæ, ut bobus. Et hæc omnia *Dodoneus* ad alcem refert, quæ alibi, DEO volente, examinabimus. De *Pelle* scribit Gesnerus, densam & solidam esse, ut validos etiam ictus punctim cæsimque factos avertat, & ferrei thoracis instar hodiè expetatur. Ad thoraces ad alutarios, piscium adipe præparatur, ut imbrem arceat. A cervina cui similis est, inspirata discernitur. Transmittit enim spiritum ut ab opposita manu percipiatur, quod sit meatibus plena, & concavos pilos habeat. Gesnerus tamen in ungula integra, quam cum ima parte tibiæ pilosa se vidisse affirmat, nullam in pilis cavitatem reperit. Possunt tamen meatus qui in vivis erant, in mortuis collabi, præsertim longo post tempore. Cor-

Pausan. in Eliacis, & Bœoticis.

Cæsar. l. 6. de bello Gallico.

Plin. H. N. l. 8. c. 15.

Solin. Polyhist. 32. & 33.

Strabo Geogr. l. 4

Lemnius in Miracul. Nat.

Cardan. l. 10. de subtilitate.

Gesnerus in Alce.

Cornua, idem, libras circiter duodecem appendere tradit, esseque longitudine ferè duorum pedum, non ramosa ut cervorum, mucronibus tamen aliquot divisa, dodrantem lata, armi potius quam cornu figurâ, & advehi ex Lithuania. Cornu verò Magnæ feræ nomine ad Aldrovandum missum, septem tantum libras duodecim unciarum appendit, ea juxta caput crassitudine ut vix manu comprehendi possit, quinque ornatum mucronibus hinc inde binis, mox ab uno latere, alio, & ab altero, etiam alterius ostendens rudimentum, latitudo inter primos ramos trium ferè dodrantûm. Tota ferè tibia simul cum unguibus libras pendebat tres cum dimidia. Icon quæ hic exhibetur Aldrovandi est. Ad *Naturam* ipsius spectat, quod animal hoc à venatoribus agitatum ad aquas confugiat, & aquam ore haustam, fervidam in canes evomat: quòd rarò solum conspiciatur, sed terrâ nivibus obtectâ multa progrediantur simul: Unum procedit properando, ut occasio postulat: alia singula sequuntur eundem tenorem & modum servando, & primi vestigia calcando, ita ut si quis rei inscius ipsa insequatur unius tantum vestigia se cernere existimet: quòd sitis laborisque adeò sit patientissimum, ut diem noctemque immensa spacia privatum cibo, conficere possit: quòd pulli captu adeò successivè mansuescant, ut naturali urgente siti maxima cerevisiæ vasa à discumbentibus propinata ebibant: quòd tantam vim in ungula gerant, ut tactum ictu lupum illicò interimat, & elabente cane, opposita arbor elidatur, quasi fungus adesset. De *Usu* in cibis, hoc dixisse sufficiat, carnibus ubique vesci regionis incolas, & recentibus, & sale conditis: crassi tamen & melancholici succi apparere. In *Medico usu*, *cornua*, *nervi*, & *ungula*, laudantur. *Cornua* olim inter adstringentia duntaxat habebantur: post inter antepileptica relata sunt, modo inter festum assumtionis B. Mariæ virginis & nativitatis ejusdem abscinderentur. Alii, die Ægidii festo demi debere opinantur. *Nervi* ad spasmum in Suecia adhibentur. Modus adhibenbi, zonam ex eo facere, & membro læso circumligare. *Unguis* seu ungula, Epilepsiæ & hystericæ affectioni convenit. Conditiones ad efficaciam requisitæ, ab Olao Magno ponuntur. Ungula exterior, inquit ille, dextri lateris posterioris pedis onagri, (sic alcem vocat) masculi, qui non genuit, abscissâ à vivo pede securi, vel alio instrumento avulsa, post medium mensis Augusti, spasmum aut morbum caducum patienti adhibita, continuò sanat. Applicatur rectè, si vel sinistræ manus annulari, adponatur: vel annulus ex eodem factus, eidem indatur: vel pars unguis sinistræ palmæ imponatur, manusque in pugnum complicetur: vel ejusdem portiuncula in aurem sinistram missa, & aliquandiu veluti scalpendo moveatur. Suffocatæ mulieri, rasura cum zedoaria, anaticis partibus felicissimè exhibetur. Formulas ex ea antepilepticas in authoribus vide.

Natura.

Usus.

ARTICULUS XI.

De Rhinocerote.

Rhinoceroti nomen à cornu, quod in nare pullulat, nomen datum est. Quidam apud Diaconum, *bovem Ægyptium* appellant: alii ex Pausaniâ, *Æthiopicum quadrupedem* seu taurum, sed falsò. In Ægyptum non potuit nisi fortuito casu inferri. Pausanias verò in Æthiopia taurum esse dicit, qui ob similitudinem cornu ab ignaris Rhinoceros appelletur. Nullum animal est, cujus *descriptio*, inquit Aldrovandi continuator, magis sit in lubrico. Et certè Plinius breviter se expedit. *Unum ei in nare cornu, longitudinem cum elephante parem, crura multò breviora, colorem buxeum.* Tantundem & Agatharchides apud Photium protulit. Nicolaus de Comitibus Venetus, Rhinocerotem suillo capite, bovinâ caudâ, elephantino colore, cornu bipedalis longitudinis gerentem, nobis fingit, in provincia Mangi. Ælianus, qui Græcorum permultis & Romanorum usum & benè notum describere frigidum esse putat, in summa nare cornu gerere ait, mucronis acuti, robore nec ferro quidem concedens: pellem tantæ firmitatis, ut ægrè jaculo penetrari queat. De *Cornu* maxima est discrepantia. Tertullianus unum tantum adsignat Martialis verò duobus deprœliari scribit. Utrumque hoc, secundum eundem in capite; secundum alios in humero dextro alterum & brevius esse. Nummus Domitiani utrumque in naribus ponit. Alii majus cornu in naso, minus in fronte, aliquo supra spacio, collocant. Sed nec de *forma* ejusdem conveniunt. Alii rectum instar tubæ, lineâ nigrâ transcurrente ponunt: alii sine linea. Artemidorus apud Strabonem, qui Rhinocerotes longitudine parum ab elephantis excedere, magnitudine tauri, formâ apro proximâ esse ait, recurvum & omni osse durius facit. Diodorus simum, Agatharchidas & Solinus repandum vocant. Addit Artemidorus, belluam duo cingula tanquam Draconum volumina dorso usque ad uterum circumeuntia habere, alterum jubam versum, alterum ad lumbum, hæcque de ea à se dici, quòd sibi visa esset. At Bontius, quem in Capra Pazaartica citavimus, quique Rhinocerotem vel centies non tantum caveæ inclusum, sed & in sylvis vagantem vidit, ita nobis eum describit. Cute è nigra est cinericia, instar Elephantinæ, rugosa admodum, cum profundis plicaturis circa latera ac in dorso: crassam admodum habet pellem,

Diacon. l. 16. Pausan. in Bœoticis.

Plin. H. N. l. 7. c. 20.

Photius Biblioth. Cod. 250.

Ælian. H. A. l. 17. c. 44.

Tertull. l. 3. contra Praxean. Rer. Indicar rel. c. l. 3. c. 7.

Strabo Geogr. l. 16.

Diodor. Sicul. Biblioth. l. 4. Solin. Polyhist. c. 63.

Bontius Medic. Indor. p. 16.

Tab. XXXVIII

RHINOCEROS *Hornnase* *Rhinocer*

Camelo pardus seu Gierafra

Camelo -
pardalus

Camelus. Indi.
Kamel thier
Camelus Indicus
Indianisch Camel

Camelus Indicq
Versicolor
Alius Camelq

ut quæ ictui Japonicæ machæræ facilè resistat. Neque enim hæc bestia, (ut apud nos pingitur) scutis munita est; sed hæ plicaturæ hos clypeos mentiuntur; neque una pars durior est alterâ. Rostro est porcino; sed ante acutiore, neque tam obtuso, in cujus extremitate cornu istud extat, unde nomen sortita est bellua, aliud altero majus pro ætate Rhinocerotis. Colore etiam cornu variat, modò nigrum, modò cinericeum, modò album est. Magnitudine autem corporis mediocris staturæ, Elephantem proximè accedit mediocrem, nisi quòd pedibus sit longè humilioribus, & propterea etiam tam conspicuum non est animal. *Locum* si quæras, invenitur in Africæ desertis, Abasia, multis Asiæ locis, regno Bengalæ, & Jacatru. Nec ævo Aristotelis Græcis notus erat, nec Romanis ante annum urbis conditæ DCLXVI. Quis primus monstraverit, inter antiquarios non convenit. Dio ab Augusto primum in triumphali pompa traductum, ait: At Plinius, Cn. Pompejum ludis primum exhibuisse, tradidit. Ideo Solinus: Ante ludos Cn. Pompeii Romana spectacula, Rhinocerotem nescivisse, reliquit. Herbis & virgultis perquam spinosis vescitur, nam linguam habet asperrimam. De *Natura* hoc duntaxat constat, cum Elephante inimicitias gerere, nec sævire in hominem nisi lacessitum. Dimicaturus, cornu ad saxa limato præparat se pugnæ: in dimicatione alvum maximè petens, quam scit esse molliorem, perruptoque carnium ambitu exanguem facit: quòd si alvum contingendi copia non datur, contra ipse à proboscide & dentibus ictus, deficit, & opprimitur. Irritatus, inquit Bontius, hominem simul & equum, tanquam pulicem prosternit, quem deinde lambendo necat, dum asperitate linguæ, cute ac carne usque ad ossa hominem denudat. Sclopeto læsus, dum per sylvas fugit, quicquid obvium est, cum summo fragore ac horrore audientium prosternit, etiam satis crassas arbores. Historiam insignis ejus ferocitatis, vide apud eundem. Huc pertinet ex eodem & illud, quòd cœno mirificè gaudeat, nec prius etiam irritatus vindictam exerceat, quam catulo suo providerit. *Voce* sues imitatur. Grunnit enim. *Carnibus* vescuntur Mauri: quæ tam nervosa, ut dentes ferratos exigat. Cutis in vino macerata, à Zacuto, in malignis propinatur. Cornu veneno extinguendo quidam propinant: lautioribus apud Romanos pro gutto in balneis erat. In eo oleum asservabatur loturis idoneum. In *Genera* quædam distingui, affirmare non ausim. Dicitur tamen in Africa deprehensus, magnitudine asini sylvestris, cornu bicubitali, pedibus cervinis, auribus equinis, caudâ bovinâ.

Locus.

Dio Hist. l. 51.

Plin. H.N. l. 8 c. 20. Solin Polyhist. c. 30.

Bontius l. c.

CAPUT III.

De Ruminantibus non Cornigeris.

ARTICULUS I.

De Camelo.

HActenus de ruminantibus Cornigeris actum est, sequuntur, non ruminantia, *Camelus* nempe, & *Camelopardalis*. *Camelus* vel ab Ebraico Gamal, quod Camolum significat; vel à καμνω laboro, quod sit animal ad labores dossuarios aptissimum: vel ab χαμαὶ humile & breve, quòd quando onerantur, ut humiliores fiant, accumbant: vel quasi κάμμηρος curvus, quod media femora curvet, utpote juxta crurum altitudinem concisum ac decurtatum, ut Artemidorus ex Eveni sententia derivat, dicitur. Bisulcum est animal, sed ita, ut à posteriore parte ad secundam usque digitorum flexionem *pes* bipartiatur: at anterior leviter bipartitus sit, ad primos usque eorundem nodos: fissurarum verò intervalla expleat quid, quale & anseribus. Peculiaris ipsis in dorso *gibber*, quo cætera animalia carent. Habent & infernè alterum superiori simile: quo reliquum fulcitur corpus, ubi genua summittit. Papillæ ei quaternæ, quot & vaccis. *Cauda*, asininæ similis. *Genitale* ponè idque tam nervosum, ut ex eo confici possit, quo arcus fidissimè intenduntur. In unoquoque crure genu unum: neque plures plicaturæ, ut Herodotus innuit: verum tot videntur, quòd alvo subducta sunt. Similis bubulo *talus*. *Clunes* pro corporis ratione exiguæ. *Fel* non discretum, sed venulis quibusdam confusum. Nulli in superiore maxilla priores *dentes*. Soli ex non cornigeris duo ventriculi, quòd spinosum ligneumque alimentum depascatur. Ideò & membrana oris interior, ex toto aspera est, & ea quæ ventribus obducitur, similiter. Medullæ & sevi apud authores quoque mentio. Reperiuntur in Africa & Asia, Bactrianos inprimis & Arabas. Anaxagoras etiam in Jonia ad urbem Clazomeniam, agros suos gregibus & Camelis depascendos reliquit, ut ex Suida vertit Hieronymus Wolfius. Romæ superato ad Rhyndacum amnem Mithridate, primùm visos putavit Sallustius: at poterant bello Achaico & Asiatico videri. Ptolomæus Lagi Bactrianam totam nigram inter alia spectacula exhibuit. Delectantur spinoso ligneoque alimento; junco præsertim, cujus summitatem sæpenumero abrodunt. Sed nec hordeum purum vel cum fæno, vel gramen tenue & humile negligunt; sæpe & carduis contenti. Hodie Arabiæ deserta transmittentibus, hordeacea liba quinque quæ malum Cydonium magnitudinem non superent, quotidiè dantur.

Aldrovand. Hist Bisulc. c. 34.

Descriptio. Aristot. H. A. l. c. 1. Salig. c. 6.

Aristot. H. A. l. 5. c. 2.

Herodot. in Thalia.

Aristot. de partib. animal. l. 3. c. 14.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Locus.

Plutarch. in Lucullo.

Lucian. in Prometheo.

Cibus

Galen. Antid. l. 1 c. 14.

Varrom. l. 1. c. 7.

Solin. Polyhist. c. 62. De *Potu* ita Solinus. Sitim etiam in quatriduum tolerant: verùm cum occasio bibendi data est, tantum implentur, quantum & fatiet præterita desideria, & in futurum diem prosit. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt, denique nisi cænosior liquor fuerit, ipsi assidua proculcatione limum excitant, ut turbetur. At recentiores, etiam in duodecem imò in quindecem dies totos, si fors ferat, abstinere potu solere scribunt: imò oculatorum fide constat, in hara & Biled Elgerid, nunquam bibere, quam diu viride gramen, quod depascant, invenire possint. Generatio. Plin. H. N. l. 10. c. 63. De *Generatione* hoc habemus, à C. Plinio prodi, aversum coire; ab Aristotele non item. Hujus enim verba. Cameli sedente fœminâ coëunt, nec aversi, sed complectente mare ut cæteræ quadrupedes agunt, Aristot. H. A. l. 5. c. 2. & coitum toto die exercent. Petunt recessuum solitudines, cum libet coire, nec aliquis eò tuto accedere potest, præterquam pastor armenti. De gestatione & partu non conveniunt authores. Suidas, decem menses gestare, undecimo parere, & anno intermisso rursus prurire scribit. Secundum Plinium, duodecem mensibus ferunt, à trimatu pariunt vere, iterumque implentur à partu. Arist. H. A. l. 5. c. 15. Aristoteles verò, gestationi duodecem duntaxat menses assignat, & semper unum tantum modo parere, & quidem (κατὰ τὸν μαμαχληειῶνα μῆνα) scribit. Alibi tamen decem duntaxat mensium meminit, & vernalis temporis. Tres inprimis hostes habent, Arist. H. A. l. 6. c. 26. Inimicitiæ. *Equum*, *Leonem* & *Tabanum*. De equo Cyri historia testatur, qui immissis contra Crœsi equitatum camelis, eundem dissipavit, quod equi ne olfactum quidem camelorum Ælian. H. A. l. 17. c. 36. paterentur. A leonibus infestari, Ælianus author est. A Tabanis ne infestentur, omnium piscium adipe Arabes eosdem inungunt. Morbi. Inter *Morbos* quibus vexantur, podagra est & calvities. Aristot. H. A. l. 8. c. 23. Illâ facilè moriuntur: hanc cum hominibus communem habere, proditum authoribus. Rabie corripiuntur geniturae cupidi, adeò ut injuriæ aliquando illatæ memores, in obvios & ductores ad internecionem usque defæviant. Quadraginta diebus totis id fieri, quidam prodidere. Hieronym. in vita Hilarionis. Affectionem describit Hieronymus. In quibus, inquit, Camelum Bactrum enormis magnitudinis, qui multos jam obtriverat, triginta & eo amplius viri, distentum solidissimis funibus, cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi, spumabat os, volubilis lingua turgebat, & super omnem terrorem, rugitus personabat immanis. De Ætas. Aristot. H. A. l. 6. c. 26. *Ætate* non convenit inter scriptores. Aristoteles plusquam quinquaginta annis vivere scripsit. Solin. Polyhist. c. 62. Solinus in centum durare, nisi fortè translati in peregrina, insolentia mutati aeris morbos trahant. Plin. H. N. l. 8. c. 18. Ælian. H. A. l. 4. c. 55. Ingenium. Plinius quinquagenis annis, quosdam & centenis vivere prodidit; quod de Bactrianis ab Æliano fumitur. Ad *Ingenium* & *Mores* spectant, *vindicta*, *Docilitas*, & *musices amor*, *verecundia*, *pietas* & φιλοστοργία. Percussus aliquando, iram reponit longo tempore, & ubi occasionem nactus fuerit, malum retribuit. Basil. Hexam. homil. 8. Ad tympani sonitum choreas ducere edocetur. Includitur, inquit *Leo Africanus*, junior camelus, ubi pavimentum præcalidum fit, ut alternatim pedes attollat, dum calor urget, idque frequentissimâ alternatione facit, dum hunc dum illum pedem attollit pungente calore, atque interim semper ad fores tympanum percutitur. Leo Africanus in Africa. In schola hujusmodi scholasticus hic exercetur ad annum integrum, aut circiter. Usu igitur confirmato hâc diuturnitate, quotiescunque tympani sonitum audierit, eâdem pedum alternatione, eodemque loco persistens, dum insonet tympanum, choreæ ductum spectatoribus præ se fert. Musicâ delectari vel exinde colligas, quòd fessus non verberibus sed cantu ad progrediendum invitetur. Aristot. in Mirabil. In matrem tanta est reverentiâ, ut eam nunquam ineat; nec se, ut faciat, cogi patiatur. Opertam cum aliquando violasset, admissorem paulo post necavit. *Verecundiam* de generatione exposuimus. *Pietatem* compassio exprimit. Totâ nocte manducant, quod si aliquis in stabulo ægrotet, cibo abstinent. φιλοστοργίαν Indi detexere. Tzetzes Chiliad. 12. c. 404. Cum celeritate maximâ uti cupiunt, fœtus Cameli per aliquot milliaria cum matre abducunt; illâ abactâ, pullos relinquunt. Dum redeunt, mater passus duplicat, quo citius pullis restituatur. *Usum* in pluribus præstat. In *Medicina*, *caro* provocat urinam. *Adeps* gibbi, suffumigatus confert hæmorrhoidibus. *Cerebrum* exficcatum cum aceto epilepsiæ. *Fel* cum melle porum anginæ. *Sanguis* conceptioni & præfocationi matricis, si post purgationem menstruorum adhibeatur. *Lac* ventrem lenit, valdè subtile & aquosum, asthmati confert, & desiderium cibi excitat. *Urina* quæ fullonibus utilissima. quod apud Plinium legimus, Plin. H. N. l. 28. c. 8. ad dentes quoque dealbandos & purgandos, vim habere credebatur. *Cauda* arefacta, solvit anum. Apul. l. 1. Apol. *Fimi* cinere cum oleo musto crispatur capillus. Idem albus cum melle tritus tumores reprimit, & vulnera mundat. *Seta* è cauda contortæ & alligatæ sinistro brachio quartanis medentur, si credere fas est. Invenit & *in cibis* locum. Arabas novimus camelorum lacte vesci. Carnes, teste Galeno, Alexandrinis in usu. Galen. l. 1. de Alim. facult. c. 2. Lamprid. in Heliogab. Heliogabalus aliquoties in cœnis exhibuit: & calcanea, quia maximè tenera. Apicii exemplo, comedit. Apud Judæos inter vetitos cibos habebatur. Carnem & lac quidam inter suavissima censent. Hoc, partui vicinarum caseosæ & butyrosæ substantiæ minus habet. In *bellis* adhibitos passim apud Historicos habetur. Hinc armaturæ, qua in expeditionibus muniuntur, nomina, de qui-

Dromedary

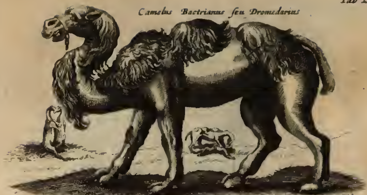

Dromedary

Camelus
Kamel

Camelus Bactrianus seu Dromedarius

Camelus

Camelq

Dromedarius

Camelus

quibus si Deus voluerit in Philologicis. Itinera in Arabia, Ægypto, &c. vel hodiè absque camelis confici non possunt. Sunt & oneri ferendo accommodati, sed nec ultra justum pondera recipiunt. Sexcenta pondo communiter gestant, licet, si necessitas urgeat, mille ferre possint. Dum onerantur, aut onere levantur, in ventrem procumbunt, & ut sentiunt se æquale viribus fuisimpositum, exsurgunt, nec plus recipiunt. Africani molestias itineris non intermissi quinquaginta diebus totis haud ægrè sustinent.

Solin. Polyhist. c. 62

Differentia.

Species Camelorum apud veteres sunt variæ. Sunt pingues, macri, rufci, albi. Dedit & cursus differentiam: *Dromedarii* enim & *Tromades* dicuntur, qui minoris quidem sunt staturæ, sed cursus pernicissimi. Centum & amplius milliaria uno die peragere solere, Isidorus Hispalensis habet. Aristoteles equis Nisanis vel potius Nisæis præponit. Fœminas esse velociores ab Achmete Scirimio & aliis observatum est. Præcipua differentia à regionibus sumitur. Sunt *Arabici*, *Bactriani* & *Caspii*. Illi, bina tubera in dorso habent. Unde δίτυλοι & δίκυρτοι, dicuntur. Isti fortissimi habentur, & singula in tergo tubera, alterum verò in pectore, cui incumbant, gerunt. Hos, ad equorum maximorum magnitudinem accedere, Ælianus ait. Moderni de Differentiis Africanorum ita agunt, & in his *Samuel Purchasius*. Camelorum tres species habent. Prima vocatur *Hugium*, ingentis staturæ & roboris, pendo mille librarum ferens. Secunda minor, duplici in tergo tubere, oneribus ferendis & equitationi apta, *Becheti*, dicta, quam solam Asiatici agnoscunt. Tertiam vocant *Ragvahil*, macilentam & gracilem, ad sola itinera non accommodatam. Eam quippe inequitant, conficitque uno die amplius quam centum passuum millia. Atque iis Rex Tombuti solet mittere Nuncios Segelmessem aut Darham, nongentis millibus passuum distantem, septem aut ad summum octo diebus, sine ulla in itinere morâ aut requie.

Aristot. H. A. l. 9. c. 50.

Solin. Polyhist. c. 62.

Ælian. H. A. l. 17. c. 34.

Purchas. Peregrin. l. 6. c. 1. §. 2.

ARTICULUS II.

De Camelopardale.

Camelo pardalis, seu ut aliis placet paulo barbarè, Camelopardalus, à Camelo & Pardale nomen sortitus est. Corporis vastitie Camelum, macularum varietate Pardum imitatur. De cætero si Varroni attendimus, nomen hoc Alexandria, unde istud animal Romam erat adductum, venit. Multas autem sortitum est appellationes. Dicitur enim *Ovis fera*, quod in aviis regionibus degat, & ovi mansuetudine respondeat; *Nabis* apud Solinum; *Nabuna* Æthiopibus ut apud Plinium legitur; *Anabula* & *Saffarat*, Alberto M. quæ nomina ex aliis detorta esse judico; *Orasius* Majolo, sed falsò, cum Vincentius Bellovacensis pulcherrimum animal esse scribat, Camelopardus vero sit deformis; modernis denique *Giraffa*, ex quo Saffarat corruptum est. Nec Aristoteles ejus meminit, nec Ælianus; Strabo verò & Agatharchides ex veteribus in diversa, in eo describendo abeunt. Hunc si sequimur, varietatem à Pardale habet, magnitudinem à Camelo, monstrosam crassitiem, collum adeò longum ut summis arboribus pabulum carpat. Apud illum legimus, nullâ re pardali similem, cutis varietate hinnulo simillimum. Addit, virgatis pilis distingui, posteriora humiliora esse anterioribus, ut à cauda sedere videatur ad bovis altitudinem: verticem sublimiorem Camelo habere: ne feram quidem esse, sed pecus. Plinius collo similem facit equo, collo & cruribus bovi, capite camelo, albis maculis rutilum colorem distinguentibus. Dio partes posteriores humiliores habere scribit. Heliodorus tenuem cervicem, de reliqua corporis mole in olorinum collum se tendere, ait. Inter recentiores exquisitissimè Bellonius & quidem oculatus testis descripsit. Giraffam, inquit, Græci & Latini vocant Camelopardalem. Vidi in urbe Cairo tres, duo cornicula ex fronte eminebant circiter sex digitos, in fronte media tuberculum existebat, velut tertium cornu, altum circiter duos digitos, collum longum septem pedes; cum caput extollit, sedecem pedes à terra effert. Illius longitudo à cauda ad capitis verticem est duodeviginti pedum; tibiæ tam altæ posteriores, quàm priores at femora anteriora longè altiora posterioribus. Nimirum, dorsum à cauda ad summum verticem capitis, velut scala, velutque tectum carinatum attollitur. Totum corpus grandibus maculis distinguitur coloris cervini, obquadratis, sed in collo, magisque in corpore quoquo versus latis circiter dodrantem, at clausula macularum alba digito latior. Itaque totum corpus reticulatum est: neque tamen ut Pardalis maculas habet rotundas, sed aut obquadratas, aut rotundas. Pes est bifidus ut bubulus, labrum superum longè eminet infra inferum, Cauda tenuis & exigua, in acumine pilosa. Jubam habet ut equus, à dorso ad capitis verticem. In gradiendo claudicare videtur, nunc dextris nunc sinistris, non modo cruribus sed etiam lateribus, cum ex terra aut potum aut cibum necesse haberet, crura latissimè distendebat priora. Nonnisi enim latè diductis, longeque diu arcuatis tibiis, cibum ex terra capere potest. Addebam ex Josaphati Barbari Veneti itinerario, Linguam bduos pedes longam, subobscuri quasi violacei coloris, teretem sicut anguillis, habere: hâc ramos, frondes, herbasque capere, mira celeritate in os trahendo, ut vix ab attento spectatore videatur. Purchasius ex Fernando Jesuita, tam vastum animal esse scri-

Aldrovand. H. Bisulc. c. 35.

Varro l. 4. L. L.

Solin. Polyhist. c. 43.

Strabo Geogr. l. 16. Agatharch. apud Phot. in Bibliotheca.

Descriptio.

Plin. H. N. l. 8. c. 18.

Dio Hist. l. 43.

Bellon. observ. c. 9.

scrit, ut eques rectus sub ejus dorso transire possit. *Reperitur* in Africa, apud Troglodytas, ut ex Strabone habemus, & Æthiopia. Romanis omnium primus ludis suis exhibuit Cæsar Dictator: postea Gordianus decem exhibuit, Aurelianus aliquot in triumpho duxit. Leoni Imperatori oblatus est ab Æthiopibus; Frederico à Sultano Babylonio; Laurentio Mediceo ab alio Sultano. Tractu motuque tam facilem hanc feram Heliodorus prodit, ut eam quo velit, tenui capistro vertici devincto, veluti fortissimo vinculo, magister perducat. Judæis prohibita est in cibis. Unde fortè frequentiorem olim in Judæa fuisse colligas.

Locus. Solin. Polyhist. c. 43. Suidas.

CAPUT IV.

De Quadrupedibus non ruminantibus.

ARTICULUS I.

De Sue.

Nomen.

QUinque in descriptione Suis occurrunt nomina, videlicet, *Sus*, *Porcus*, *Scropha*, *Verres*, & *Majalis*. *Sus* Græcis est ὗς, nomen & Apro commune, unde Latinum fluxisse videtur. Olim, ut verbis Varronis utar, dicebatur *Thysus* dicta, ab illo verbo quod dicunt θύειν, quod est immolare. Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primum sumptum videtur; cujus vestigia, quòd initiis Cereris porci immolantur, & quòd initiis pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur; & quod nuptiarum initio, antiqui Reges ac sublimes viri in Hetruria in conjunctione nuptiali, novus maritus & nova nupta primum porcum immolant. Prisci quoque Latini & etiam Græci in Italia idem fecisse videntur. Nam & nostræ mulieres, addit idem, maximè nutrices, naturam quâ fœminæ sunt, appellant porcum, & Græcè χοῖρον, significantes esse dignum insigni nuptiarum. *Porcus* Isidoro quasi spurcus dicitur, quod se cœno & limo illinat, immergat & ingurgitet. Varronis locus, in quo dicitur, Porcus quod Sabini dicunt de Aprino Porco Poridus, inde Porcus nisi à Græcis, quod Athenis in libris sacrorum scriptum est, κάπρῳ καὶ πόρκῳ, difficilis nimis est. Videtur tamen esse Græcum antiquum, sed obscuratum, quod nunc eum vocant χοῖρον. *Scropha* originis est incertæ. Quidam ex sono fictum nomen ajunt. Græcis est χομφὰς & σκρόφα. Significat suem quæ sæpius peperit, & aliquando pro ipsa porca peculiariter sumitur. *Verres*, dicitur porcus non castratus & mansuetus. Marcellus sylvaticum pro apro dixit. *Majalis* est verres seu porcus castratus, ut inter equos canterius, inter gallos gallinaceos, capus. *Hybrydas* antiqui vocabant sues semiferos, id est, ex domestico & fero progenitos.

Varro R.R. l. 2. c. 4. Isidor. l. 12. c. 1.

Descriptio.

Descriptione notissimi animalis etsi opus non videatur, paucis tamen singularia quæque attingemus, (& quidem per saturam.) *Ossibus* itaque parum medullæ inest. *Pili*, qui quod rigidiores & erecti, *setæ* dicuntur, crassiores sunt quàm in bubus & elephantis: apud nos ferè russi, in Gallia & Italia nigri, in Provincia, quod si benè à nobis observatum plærumque versicolores, qui in cervice rigent, λοφιὰν vocamus. *Pinguedo* inter cutem & musculos collecta, *Lardum* dicitur: axungia verò, adeps suillus inveteratus, aut cum sale, aut syncerus. *Cerebrum* pinguiusculum est, & magis minuitur lunâ decrescente quàm ulli animali. *Oculi* cavi profundique, ut sine vitæ periculo eximi non possint; quare vel altero tantum privati extinguuntur. *Supercilia* nasum versus deorsum nutant, ad tempora verò retrahuntur. *Nasi* pars extrema crassa est, *frons* angusta, *labra* lata. *Os* totum valdè porrigitur, & ut facilius infodiat, latum est. *Rostrum* dicitur, & cutem in eo, callum Grammatici vocant. *Dentes* fœminis pauciores sunt quàm maribus, nec unquam decidunt. *Corium* circa cervicem durius, κυλλοισ vocant. *Corda* inarticulatiora habent sues. In *auriculis* invenitur humor quidam felli similis, minus tamen liquidus, sed densitate sua humori splenis similis. *Ventriculus* amplus est flexuosusque, ut diutius concoquat, cum levibus & paucioribus crustis. In *jecinore* lapilli candidi inveniuntur. Caro exos infra umbilicum *Spectile* dicitur. Plures habent fœminæ *Mammas* toto ventre duplici ordine, quòd numeroso fœcunda sint partu, generosæ duodenas, vulgares binis minus. Eædem *genitale* eâ continent parte, quâ pecoris ubera habentur: & cum per libidinem turgent ac pruriunt ad coitum, sursum tantisper hoc retrahunt, vertuntque foras, ut inde mari coitus sit facilior. Rescissum id longè productius, & dehiscens amplius est. *Apria* vulvæ inter feminas adhæret, quâ maribus testes maximè continentur. *Caudam* intorquent, & talo probiore carent, inter solipedes & bisulcos ambigui. Sine *Liene* putantur inveniri, qui vel ex tamariscinis alveis bibere, vel radicem splenii comedêre. *Costas* iisdem denas apud Plinium legimus. Sed de interioribus suis ita Severinus In sue asperæ arteriæ circuli cartilaginei obliquè descendentes. Verùm cum primus circulus, qui latissimus est omnium, sit paulò minor, quasi transversus, cæteri verò inferiores sint obliqui; necessario inter hos, & primum erat intercapedo, quæ ut compleretur, posuit natura quartâ circuli partem, quâ respicit posteriora latiorem; quâ vero in anteriorâ definit, auctam. Aliud est notandum ab his non dissimile: In circulis paulo inferioribus, quam sint medii, fecit natura duos semisectos, qui sibi parte acutiore invicem occurrunt, cujus varietatis usus adhuc ignotus.

Plin. H. N. l. 11 c. 37. Arist. H. A. l. 2 c. 1. Arist. l. 3. de partib. c. 4. Aristot. H. A. l. 6. c. 18. Zootom. Democrit. p. 299.

In

In intestinis tenuibus ileo quippe, parte externâ tubercula quædam visa duriuscula seminis lentis magnitudine & figurâ, quæ, me trahente, secuti sunt ab interna parte lumbrici duo; alter longitudine palmi; alter longitudine digiti. Uterque cavus, & plenus succo albo veluti chylo aut colostro: formam autem referebant ambo veri lumbrici terrestris. Disce igitur sic hærere lumbricos humanis intestinis. Illa autem durities nodosa, in quam insertum erat os lumbrici, facta est, puto, ab ulcere & morsu lumbrici. Cuticula in sue concolor est pilis albis nigris, &c. De *utero* verò suis à se secto, ita scribit. Præterea quæ scribit Sylvius, in extremis cornubus appendices quædam membraneæ exungues, in quibus, ut apparet, reservantur fecum & urinæ recrementa. Vena umbilicalis bifida, cùm appropinquat utero; umbilicalia vasa primo sub alam sinistram tendentia, mox cervicem transversim amplectentia, revolvuntur extrinsecus ad brachium dextrum. In fœtu verò ipso circiter menstruo omnia ferè viscera interna conspicua. *Hepar*, ventriculus, intestina, lien, renes, diaphragma, cor, pulmo. Cor albidum, pulmo concolor hepati, hepar rubrum opacum, renes magni, pro ratione venæ apparentis per rectos pedes anteriores, posteriores, sed magis per posteriores. Item jugulares etiam illæ, quæ ad caput ascendunt, labdæ quasi figuram facientes. In porcello vero perfecto detecto thorace per transversas duas sectiones, primùm intueris nervulos duos, qui jugulum perforantes & pericardio adhærescentes recta per cordis latera descendunt ad diaphragma, cujus circulo nerveo inseruntur per duos ramulos aut tres, hinc transit alius ramus ad ventriculi os superius. Vides hic conspicue divaricationem venæ axillaris & thymiææ. *Auriculæ cordis* intus cavæ, divulsæ à corde parte anteriore, conjunctæ posteriore. Processus *urachi* à fundo vesicæ post latos digitos duos inseritur in arterias. In fine *penis* glandula rotunda: In cervice *vesica*, glandulæ duæ, ad hanc committuntur vasa ejaculatoria, quæ, ut apparet, ad prostatas, alias glandulas, mediis venis deferuntur, & hinc ad exortum penis. In *ventriculo* & intestinis succus viscidus colore in ventriculo, ut ovi album, in intestinis vero, ut mel dilutius. Vena sine pari in medio spinæ ad costas singulas utrinque mittens ramusculos. Ubique ferè in nostris regionibus invenitur. Strabo Galliam togatam suibus ita abundare suo tempore scripsit, ut & porcorum gregibus qui ibi alebantur, Roma aleretur; ex Lugdunensi verò Gallia, optima salsamenta eò apportarentur. Sed & Syracusæ proverbium ob bonitatem meruere. *Caseus Siculus*, *à Syracusis sues*. Solinus nullos in Arabia haberi prodidit, nullos in India Ælianus, ita

Locus.

Strabo Geogr. l. 5.

ut ne nasci quidem, illatos exspirare putent. At in terra Australi, nihil esse quadrupedum, quæ in nostro orbe inveniuntur, præter bubalos, vaccas, capros, & porcos. Hesselius Gerardus in descriptione terræ Australis reliquit. Quantum ad *Cibum*, videntur sues esse quasi παμφαγοι. Vescuntur ex plantis & earum fructibus, radicibus, glandibus, castaneis, dactylis, vinaceis, cytiso, bulbis, rapunculi sylvatici radice, cicuta, cicere, hordeo, tritico, furfure, & aliis. Glans fagea suem hilarem facit, carnem coctibilem ac levem & utilem stomacho: iligna suem angustam, nitidam, strigosam, ponderosam: querna, diffusam, & gravissimam. Proximam huic cerream Nigidius facit, nec ex alia solidiorem carnem, sed duram. Iligna tentantur, nisi paulatim detur. Fungosa caro fit, esculo, robore, subere. Haliphlæi glandem attingunt quidem, sed nonnisi, cum aliud pabulum non suppetit. De Castaneis, postquam præstantiora genera recensuisset, ita subdit Plinius: Cæteræ suum pabulo gignuntur, scrupulosæ corticis intra nucleos quoque ruminatione. Dactylis in Ægypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ saginantur. Fraxini quoque fructu pinguescunt. Cytisus aridus ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus deprædicatur. Bulbi illud genus in Bavaria ideò suillum dicitur. Rapunculus verò ille sylvaticus, violarum folia habet, acutiora, radicem candidam, dulcem, non sine lacte. Hyosciamo sumpto insaniunt. Ad viridia pabula haud sine noxa deducuntur. Nec carnibus abstinent. Occisorum à latronibus corpora in sylvis devorasse, exemplis probari posset. Propriis fœtibus non parcere, nec à gallinis aut anseribus hyeme inprimis, abstinere, experientia me docuit. Effodiunt & lumbricos; limacibus quoque & testudinibus nemoralibus pascuntur. Pinguescunt sexaginta diebus, sed magis tridui inediâ saginatione orsa. Fico, caricâ saginare, & à satietate necare, inventum Apicii fuit. Angli per integrum annum saginant, cujus pingue solidius & lautius fieri voluerint. Cæterum usque adeò sus pinguescere solet, ut se ipsa stans sustinere non possit, neque progredi usquam. Itaque eas si quis quo trajicere velit in plaustrum imponit. In Hispania ulteriore in Lusitania cum sus esset occisus, Attilius Hispaniensis minimè mendax, & multarum, rerum peritus, in doctrina dicebat, Lucio Volumnio Senatori missam offulam cum duabus costis, quæ penderet III. & XX. pondo, ejusque suis à cute ad os, pedem & III. digitos fuisse. In Arcadia spectavit Varro suem, quæ pro pinguitudine carnis, non modò surgere non posset, sed etiam, ut in ejus corpore sorex exesa carne nidum fecisset, & peperisset mures. Idem Basileæ accidisse, Gesnerus, prout accepit, prodidit.

Cibus.

Plin. H. N. l. 16. c. 6.

Columella R. R. l. 7. c. 9. & 10.

Plin. H. N. l. 8. c. 51.

Varro R. R. l.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Sitis

Sitis ipsi per æstatem infesta, sed turbidâ aquâ pinguescit, vinaceis verò colluviei immistis, inebriatur. *Generatio. Plin. H. N. l. 8. c. 51.* De *Generatione* ita breviter Plinius, Suilli pecoris admissurâ, à *Aristot. H. A. l. 5. c. 1. & l. 5. c. 14. l. 6. c. 18.* Favonio ad æquinoctium vernum, ætatis octavo mense, quibusdam in locis etiam quarto, usque ad septimum annum, in aliis erat ad octavum annum. Partus bis in anno. Tempus utero quatuor mensium: numerus fœcunditati ad vicenos, sed educare tam multos nequeunt. Diebus decem circa brumam, statim dentatos nasci, Nigidius tradit. Implentur uno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi. Remedium, ne primâ subactione, neque ante flaccidas aures coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Fœminæ senectute fessæ, cubantes coëunt. His adde Luna de- *Plutarch. de Iside & Osiride.* crescente coire, ut Plutarchus prodidit. Verrem unicum vel decem suibus implen- *Plin. l. c.* dis sufficere: subantis verò voce auditâ, nisi admittatur, cibum non capere: propter copiosum humorem multum ac diu coire: initium matutinum appetere, fœminas, post meridiem blandiri: & si pinguet, omnibus anni temporibus, interdiu & noctu, *Columella R. R. l. 7. c. 9.* inire posse. Idem antequam sit anniculus prolem vitiosam generat: at fœmina annicula quidem parit, sed mense Februario iniri debet: ubi decimum quintum annum nacta est efferatur, nisi fortè benè nutriatur. *Plin. H. N. l. 8. c. 51.* Subans verò in tantum etiam efferatur, ut hominem laceret, candidâ inprimis veste indutum. Rabies ea mitigatur aceto naturæ asperso: nec, prægnans venerem arcet. Eandem tantum coitu spumam fundere diligentiores observarunt. Quantum ad *Partum*, apud nos sedecem parere audio, inquit Gesnerus, sed rarò: sæpe octonos vel denos. Paucissima, prima partione edere, vigere secunda, nec senescentem copiâ fœtus defici, quanquam lentius coëat, Aristo- *Aristot. H. A. l. 5. c. 14.* teles author est. Aliis placet, tot parere debere porcos, quot mammas habet. Fœcundior tamen putatur alba. Fœtus qui in utero læsus minutusque fuerit, *Metacharum* dicitur, quasi Posthumum voces. Pollux cordos & parvos porcos μετάχοιρα appellat. Hyeme editi, fiunt exiles, & infelicissimè nutriuntur. Helvetii Martio natos præferunt. In calidioribus regionibus melior est hyemalis quàm æstivus. Cum scrofa peperit, primas mammas, primo qui editus fuit porco præbet. Eæ sunt faucibus proximæ, & plurimum lactis habent. Suam quoque quisque novit in fœtu quo genitus est ordine, eaque alitur, nec alia. Detracto illa alumno suo, sterilescit illico ac resilit. *Plin. H. N. l. c.* Uno vero ex omni turba relicto, sola munifex, quæ genito erat attributa, descendit. Si gravidæ glandem copiosius ederint, abortum faciunt. *Antipathiam* gerunt sues *Antipathia.* cum *Elephantis*, *Lupis*, *Salamandris*, *Unguento amaracino*, *mustela*, *hyoscyamo*, *scorpionibus*, *equis*, & *novellis segetibus*. Elephas grunnitum eorum ferre non potest. Lu- *Phile in Carm.* pus σωίμως seu compascuos aggredi non audet ob vocem. Salamandras absque peri- *Ælian. H. A. l. 9. c. 28. Plin. H. N. l. 10. c. 74. Aristot. H. A. l. 8. c. 29.* culo devorant. Amaracinum unguentum ipsis venenum est. De Mustelæ discordia apud Plinium legimus. Hyoscyamo enecantur. In Scythia & Scorpionibus unico ictu exanimantur. Equo, teter odor, turpis grunnitus, fœdùs halitus, infensa. Cum dentes nunquam amittat, debiles tamen & totâ vitâ infirmi redduntur, post gustatas segetes novellas; naturâ penè indomitam obscæni pecoris ingluviem sic plectente, quando aliter reprimi non potest. De *Ætate* hoc habet Plinius, oculo amisso putari *Ætas. Plin. H. N. l. 8. c. 51.* cibo extingui, alioquin vitâ ad quindecem annos, quibusdam ad vicenos. Inter *Morbos*, quibus sues laborant, est præcipuè χάλαζα, seu grando, quæ in viventibus latet, in dissectis apparet: nec ulla ferè est, quæ non grandinis tria ad minimum grana habeat. Subjectæ inprimis huic, quibus crura, collum & armi carne humidiore constant. Cognoscuntur, quod in inferiore linguæ parte hæreant, & si setam dorso evellas, cruorem pili inversi radices exhibeant. Cum à magno fervore in frigidam incumbunt, præsertim si non statim pergere cogantur, membris omnibus convelluntur. Infestantur & à pediculis; & æstate, nisi frequenter excitentur, lethargo captæ dormiunt. Corripiuntur & raucedine, anginâ, strumis, & alvi profluvio. Nisi affatim biberint, pulmonariæ evadunt. Ad *Ingenium* pertinet, quod de *brutalitate*, *spurcitie*, *immensa libidine*, & *voracitate* dicitur. Maxi- *Plin. H. N. l. 8. c. 51.* mè certè brutum est, animamque ei pro sale datam, haud illepidè existimabatur. Volutari in luto est eorum requies, ut lavatio hominis. Loca in quibus se volvunt, volutabra dicuntur. De *Ardore in venerem*, superius diximus. Gryllus tamen, apud Plutarchum singularem in eadem modestiam & continentiam probat. Non hic, inquit, ut inter homines, fœminæ simulatione ludunt, aut libidini, fraudes, præstigias, denegationesque prætexere solent: neque mares, stimulo & luxuria agitati, mercede, labore, aut obsequiis coitum redimunt, sed doli expertem & tempestivam sectantur venerem, quæ stato anni tempore, cupiditatem animalium, velut germen quoddam excitans, illicò restinguit. De *voracitate* etiam superius aliquid attactum. Ne cadaveribus quidem sui generis abstinet. Inextinguibilis hæc vorandi aviditas, Laphygemus dicitur, ut Cælius Rhodiginus ob- *Rhodig. Lect. l. 15. c. 26.* servavit. Huc *vocum humanarum* intellectus pertinet. Compertum agnitam Suarii, furto abactis, mersoque navigio, reclinatione unius lateris, remeasse. *Vox* ipsis est

Grun-

Grunnitus. De *Usu in Cibo*, verum fateamur necesse, quod Plinius dicit, neque alio ex animali numerosiorem materiam ganeæ, quinquaginta propè sapores cum cæteris singulos. Nota apud Livium de Chalcidensi hospite historia, qui varietatem exquisitam ciborum, & speciem ferinæ carnis, ex mansueto sue produxerat. Heroico ævo in precio fuisse apud Homerum invenies; vescebanturque macilentâ servi, pinguior Dominorum usibus cedebat. Solennitas quoque Saturnalium, non alio pœnè cibo, certe non lauriore, transigebatur, ut observavit Lipsius eoque itum luxuriæ, ut & integri, iique farti, unde Porcorum hortulanorum & Trojanorum nomina, apponerentur. Taceo, ita artificiosè apparasse, aut ab altera parte esset ὀπταλέος καὶ κεριμβάλεος, assatus & probè tostus; ex altera verò jurulentus, utpote ex aqua coctus; ita etiam jugulatus, ut ἄσφακτος videretur, quod apud Athenæum videre est. Porcelli tamen maximè in deliciis, quos δέλφακας & δελφάκια Græci vocabant. Reperiuntur verò etiam, qui suilla in totum abstinent, Judæi nempe, quibus lege prohibita est; Arabes, quod apud Solinum legimus; Muhamedani, qui ex porci naribus murem natam fabulantur; Mauri, Tartari, ut & olim, prodente Pausania, Pessinuntii. Cæterum si de temperamento & quomodo se ad sanitatem humanam caro suis habeat quæras, Delphacum qui & λαν-λυδέπυλοι dicuntur, humida est, & superfluitatum abundans, nec boni succi. Suilla Simeoni Sethi boni succi & facilis concoctionis, propter similirudinem quam cum humano corpore habet, magisque quam alia cibaria alit. Hoc postremum & Galenus quidem concedit, athletarum exemplo fretus: sed addit, bubulas in tantum lentore antecedere, in quantum bubulæ suillas crassitie vincunt. Alibi tamen ex pedestribus probatissimum cibum suppeditare ait, quod & apud Hippocratem invenies. Idem porcinas pravas esse ait. Suavissima suis mediæ ætatis; juniorum, si diu in ventriculo retineatur, corrumpi solet. Athenæus ex Sicilia tanquam præcipuas laudat. Apicius variè porcellos præparabat. Unde farsilis, liquaminati, assi, Vitelliani, Flacciani, laureati, Frontoniani, Oenogerati, Celsiniani, tragani, & cæterorum nomina. *Iecur* omnibus præfertur, si quis animal aridâ ficu paverit, ut apud Aetium extat. Habitæ tamen & aliæ partes in pretio apud veteres, collum nempe, glandium, vulva ejectitia inprimis post porcaria, lardum, perna, petaso, testiculi, sincipita, Omasum, & cæteræ. Inter pernas laudabantur, Asiaticæ, Lyciæ, Cerretanæ, Italicæ, nunc Britannicæ, Westphalicæ, Moguntinæ, Ruthenicæ. Ex carne & aliis fiunt, Isicia, profecta, lucanicæ, falisci, fundali, farcimina, hotelli, apexabones, tomacula, offa, hira seu hila, afratum, ruceta, sartutilli & alia, quæ alibi DEO volente explicabimus.

Plin. l. c.

Livius Dec. 4. l. 5.

Lipsius in Saturnalib. Macrob. Saturn. l. 3.

Athen. Dipnos. l. 9.

Solin. c. 46.

Galen. de Alim. facult.

Hippocrat. de rat. vict. in acut.

Athen. l. 22.

Usum medicum quòd spectat, accuratissimè iste à Gesnero describitur, *Carnium* decoctum opitulatur contra Buprestim. *Sanguine* porci calido benè verrucæ inunguntur: ubera verò suis sanguine circumlita, minus crescere, Plinius author est. *Axungia* porcelli masculi lactentis castrati, illa maxime quæ in ventre intra carnem circa peritonæum, ad unguenta paranda à pharmacopæis adhibetur, à Medicis ad emolliendum, discutiendum &c. Fracta ossa lardum elixum atque circum ligatum mira celeritate solidat. Panis illinitur cum calce. Cum genista tusa genua dolentia sanat. Cum vino salso contra hyosciamum bibitur, pecoribus quoque optimè auxiliatur. *Iecur*, cum vino sumptum venenatorum morsibus medetur, assum alvum sistit. *Vesica* urinam ciet, si terram non attigerit, pubi imposita. Verrina usta in potu feliciter contra mictionem involuntariam exhibetur. *Testiculi* inveterati, & in suis lacte triti contra comitialem morbum dantur. *Perna* scrofinæ os amplissimum combustum, gingivas siccat & adstringit. *Talus* combustus, donec è nigro albescat, & potus doloribus coli succurrit. *Lac* temporibus inunctum vigilias compescit. *Succerda* in farinam redacta, ruptis, ex aceto salutaris est. Plura vide in Gesnero. De *Differentiis*, hoc duntaxat occurrit, alium esse *sylvestrem*, de quo nunc agemus, alium *Domesticum*, de quo jam dicta accipi debent. Moderni scriptores *Guineensium* & *fluviatilium* mentionem faciunt, quibus adjungi potest *Tapierete* congener sui animal. *Guineensis*, & è Guinea in Brasiliam translatus, figurâ ut nostrates & ruffi coloris: in hoc autem differt à nostratibus, quod *caput* babeat non ita elatum: *aures* autem longas, & acutas planè & prolongatis acuminibus, *caudam* longam usque ad talos propendentem, pilorum expertem. Totum corpus tegitur *pilis* brevibus ruffis splendentibus, non setis, quibus & in dorso caret, sed tantum versus caudam in dorso & circa collum paulo longiores babet pilos. Planè cicur. *Porcus fluviatialis*, Brasiliensibus Capy-bara, figuram penè porcorum habet, magnitudine exæquat porcum annuum vel bimum nostratem. Longitudo corporis à capire ad anum circiter duorum pedum, crassities ventris sesquipedis. Caret *cauda*. *Pedes* quatuor porcini: anteriores quatuor ungulis, posteriores tribus præditos. Estque in anterioribus *ungula* media longissima, duæ breviores, quarta minima: in posterioribus media longior & duæ minores: habet & callum ad suffraginem usque. *Capitis* longitudo decem digitorum, & crassities totidem ferè: habetque crassum & improportionatum caput, & os longissimum ac crassum: oculos magnos, nigros, aures parvas, subrotundas.

Usus in Medicina.

Galen de Antidot. l. 2.

Plin. H. N. l. 28. c. 9.

Differentiæ.

Marcgrav. Hist. Brasilien. l. 6. c. 7.

Inferior *maxilla* brevior superiori; continetque in utraque anterius duos *dentes* incurvatos, qui ad sesquidigitum prominent extra alveolos suos, & ad duos ferè digitos sunt inserti; sed non eminent extra os, sed ut in leporibus intus continentur. *Dentes* reliqui mirandi sunt: constat totus ordo in qualibet maxilla octo ossibus, in quolibet nimirum latere quatuor: & quodlibet os tres dentes inseparabiles repræsentat: ut ita sint in qualibet maxilla dentes viginti & quatuor, & in totum quadraginta octo: sunt autem omnes in extremitatibus plani. Comedunt gramen & fructus varios. Caro comeditur, licet non bene sapiat, melior ossa, caput inprimis. *Tapiierete* Brasiliensibus, Lusitanis *Anta*, animal quadrupes, magnitudine juvenci semestris: figura *corporis* quodammodo ad porcum accedens, *capite* etiam tali, verum crassiori, oblongo, superius in acumen desinente, promuscide super os præeminente, quam validissimo nervo contrahere & extendere potest: in promuscide autem sunt fissuræ oblongæ. Inferior *oris* pars brevior est superiore, maxillæ ambæ anterius fastigiatæ, & in qualibet decem *dentes* incisorii superne & inferne; hinc per certum spacium, utraque maxilla caret dentibus, sequuntur dein molares, grandes omnes in quolibet latere quinque, ita ut habeat viginti molares & viginti incisores. *Oculos* habet parvos porcinos: *aures* obrotundas majusculas, quas versus anteriora surrigit: *crura* vix longiora porcinis, at crassiuscula: in anterioribus pedibus quatuor *ungulas*, in posterioribus tres, media inter eas major est in omnibus pedibus; in prioribus pedibus, tribus quarta parvula exterius est adjuncta: sunt autem ungulæ nigricantes non solidæ sed cavæ, & quæ detrahi possunt. Caret *cauda* & ejus loco processum habet nudum pilis, conicum, parvum, more Cutian. Mas *membrum genitale* longe exserere potest instar Cercopitheci. Incedit dorso incurvato ut Capybara. *Cutem* solidam habet instar Alcis, pilos breves. Color *pilorum* in junioribus est umbræ lucidæ, maculis variegatus albicantibus ut capreolus: in adultis fuscus sive nigricans sine maculis. Animal interdiu *dormit* in opacis sylvis latitans, noctu aut mane egreditur pabuli causa. Optime potest natare. Vescitur gramine, arundine Saccharifera, brassica, &c. Caro ejus comeditur, sed ingrati saporis est.

ARTICULUS II.

De Apro.

Aldrovand. Hist. Bisulc. c. 37. *Nomen.* APri nomen feris suibus duntaxat competit, cum sus tam de feris quàm de domesticis dicatur. Sextus tamen, aprum agrestem nominat, quasi verres etiam, id est, sus cicur mas, eodem nomine nuncupari possit. Græci vocant κάπρον, Poëtæ inprimis, quod vocabulum rei rusticæ scriptores de verre intelligunt, & σύαγρον. χλούνης verò quibusdam est ἐκτομίας, id est, exsectus eunuchusque aper; (atterunt arbori aut saxo testiculos) Homero μόνορχις, alijs sus in agris libere pascens, quasi χλοεύνη ut Varinus habet, id est, in herbis fænove dormiens; quibusdam, magnitudine viscenda aper. Aristophanes μόνιον cum chlune eundem facit; alii & verius epitheton feri scribunt, quòd cum aliis minimè aggregetur. Plutarch. de causis natur. quæst. 11. Colore sunt ferè nigro, vel spadiceo nigricante. Plinius, pilum æreo similem agrestibus dixit. Albos tamen se vidisse, scribit Pausanias. *Descriptio.* *Oculos* gerunt iracundis similes, & apertis palpebris patulos. *Dentes* habent magnos & recurvos, ad incidendum aptos, albos, hinc ἀργιόδους Homero, acutos valdè, hinc Sidonio *sica*, quòd sicarum more res quaslibet violent. Pausanias in Arcadicis. In his hoc est mirabile, quòd vivente bestia possunt idem quod ferrum; mortuæ verò detracti, vim incisionis amisisse credantur, ut liber de natura rerum prodit. Audio exertos aliquando ita excrescere, ut circulum ferè absolvant tori in se reflexi. In India cubitales dentium flexus gemini ex rostro. Cum ad terram canibus & hastis debellatus procubuit, dentem inflammato anhelitu ita ignescere ajunt, inquit Gyllius, ut si quis de cervice fetam detractam, ad ejusdem etiamnum, spirantis dentem admoverit, candens in orbem contrahatur ac aduratur: ac si eo dente canes insectantes attigerit, statim ignita vestigia pelli ipsorum imprimat. Hinc dentes aprorum πύρωντας cognominavit Oppianus. Oppian. de venat. *Os* habent ad modum scuti, quod venabulis & machæræ opponunt. *Fel* nullum. *Sanguinem* qui fibris refertus non est. Nulli sunt in Creta, si Plinio credimus: nulli in Africa, si huic & aliis: idem de India Ctesias prodit. *Locus.* At apud Theophrastum legimus, in Ægypto (in Nilo) insulas magnas coagmentari, suesque permultos in eis nasci. Theophr. H.P. l. 4. c. 13. In Macedonia mutos esse Ælianus prodidit. Ælian. H. A. l. 17. c. 10. Hispani in quadam novi orbis parte invenerunt nostris minores, caudis brevissimis, adeo ut abscissas fuisse arbitrarentur; Plin. H. N. l. 11. c. 51. pedibus etiam dissimiles, posteriores quippe ajunt pedes in his apris uno digito non ungulato constare, carnibus multo quàm nostrorum tum suavioribus tum salubrioribus. Scilicet, palmeta ibi propè littus multa erant, inter quæ & palustres ulvas, magna aprorum multitudo libera vagabatur. Petrus Martyr. Decade Ocean. l. 2. Lycotas rusticus in Bucolicis Calphurnii, refert se vidisse Romæ in spectaculis, niveos lepores, & non sine cornibus apros. *Cibus* apri non alius quàm cicurati porci, *Cibus.* glandes, poma, hordeum, herbæ, radices, & alia.

Verres *Eber*

Aper *Wild Schwein*

Scrofa *Mock*

Sus Cornut

Porcus pumilo Taxus porcinq

Aper Wild Schwein

alia. Lumbricos etiam rostro effossos comedit. Ficus aridas supra modum appetere, ex Æliano discimus, Minus tamen immoratur fœtidis quàm domesticus. Inveniuntur aliquando inter filicum folia, quæ ipsi sibi collegerunt aut substraverunt. Genus verò quoddam farris, quo Germani circa Alsatiam vescuntur, acutis armatum aristis, non attingunt, propter aristarum aciem, ut Tragus prodidit. De *Generatione* hoc habemus, in venerem dum inflammantur, cervicis setis sic inhorrescere, ut cristæ galearum esse videantur. Spumas fundunt ab ore, magno dentium stridore concrepant, & effervescentem spiritum anhelant. Admissi mares, bilem deponunt; rejecti, vel vi subigunt, vel opprimunt. Principio hyemis coëunt, vere pariunt, petentes maximè invia, prærupta, angusta & opaca. Mas cum fœminis conversari dies triginta solet. Numerus partus, & tempus ferendi idem atque in urbanis suibus. Semel anno gignunt, & apris maribus nonnisi anniculis generatio. *Vox* etiam similis, sed fœmina vocalior est, mas rarò vocem emittit. Quantum ad reliqua, quæ ad hujus quadrupedis naturam spectant, solent in remotis & profundis præcipitum locorum recessibus versari. Auditu nos vincunt: gregatim incedunt, nec alios quàm de sua progenie secum vesci patiuntur, lachrymam dulcem habent, spumant, dum exagitantur tenacem. Tam gravis iisdem sua urina est, ut nisi egesta, fugæ non sufficiat, ac velut devincti opprimantur. Exuri illâ eos tradunt. Mitigari tardè concipiunt, nec nisi ab infantia educati. Ab aconito & syanchi radice occiduntur. Cum per imprudentiam hyoscyamum comederunt, statim attrahunt posteriora, ita demisse sese gerentes; hinc, contracti quamvis, ad aquas perveniunt, & collectis canceris vescuntur. Ederâ in morbis sibi medentur. Ad quadrimatum capiunt incrementa. Musicâ illecti capiuntur: ideo in leporario quodam Varronis, in Thusculano, ad buccinam inflatam, certo tempore conveniebant ad pabulum. Sapiunt vestigia palude confundere. Fœminæ, si multæ simul sunt, fugiunt, ubi vident venatorem, cum natis: sed ubi quis aliquem ex natis venatur, non amplius fugiunt, ne si una quidem sit, sed ruunt adversus capere molientem. Dentes acuunt ad luctam. Inter se concertantes, cum viderint lupos, quasi confœderati, se juvant mutuò, & ad vocem clamantis quotquot audierint concurrunt. Cæterum, vivaria aprorum cæterorumque sylvestrium, primus togati generis invenit Fulvius Hirpinus, qui in Tarquiniensi feras pascere instituit: nec diu imitatores defuere, L. Lucullus, & Q. Hortensius. In *Cibis* adhibitos & adhuc adhiberi, nemini ignotum.

Ælian. H. A. l. 17. c. 31.

Tragus Hist. plant. T. 1. c. 20.

Generatio.

Aristot. H. A. l. 6. c. 28.

Plin. H. N. l. 6. c. 34.

Plin. H. N. l. 8. c. 37.

Varro R. R. l. 3. c. 14.

Usus.

Primus Romanorum P. Servilius Rullus, pater ejus Rulli, qui consulatu Ciceronis legem agrariam promulgavit, solidum aptum epulis apposuit. Apri vero *milliarii* dicebantur mille librarum, quos solebant in cœnis apponere Romani. De Condimentis consule Apicium. Caro ipsa, melior domesticæ suis carne, citò descendit, multum nutrit, & succum gignit crassum ac viscosum. Heliogabalus exhibuit sumina aprugna per dies decem, tricena quotidie, cum suis bulbis. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, in cœna fuerunt, lumbi aprugni, sumina, & synciput aprugnum. Invenere & *in Medicina* locum. *Cerebrum* contra serpentes cum sanguine laudatur, verendorumque carbunculis succurrit. *Lardum* elixum atque circumligatum mirâ celeritate solidat fracta. Epinyctides adipe cum rosaceo inunguntur. Cinis *maxillarum* ulcera sanat quæ serpunt. *Dentis* scobes pleuritida solvunt. *Pulmo* cum melle commixtus, pedibus à calceamentis læsis, supponitur. *Iecur* lethargicos excitat: & auribus purulentis instillatum proficit: ex vino potum, citra salem, recensque alvum sistit. Calculi in eo inventi, & triti, calculos pellunt. *Fel* tepidum illitum strumas discurit, & coitum stimulat. *Ungularum* exustarum cinis, potioni inspersus, plurimum urinæ difficultates juvat. *Ungues* exusti & triti submejulis in potione prosunt. *Fimus* aridus, in aqua aut vino potus, rejectiones sanguinis sistit, vetustum lateris dolorem mulcet, ad rupta & convulsa ex aceto bibitur, luxatis cum cerato rosaceo medetur. Recens & calidus præcipuum est contra fluxum narium remedium. Ex vino subactus, & emplastri more impositus, quicquid corpori inhæserit, celeriter extrahit. Tusus cribratusque, & cum melle deteriore subactus, articulis impositus medetur. *Vrina* purulentis auribus infunditur. *Vesica* elixa & manducata submejulis prodest. Plura in Gesnero vide. Ad *Differentias* refero *Zainum*, de quo *Nierembergius* ita: Montanam miri ingenii feram vocant Indi *coya metl*, alii *quauhcoya metl*, alii *quauhtlo coyametl*, alii *quapicotl*, alii *fajassou*, alii *saynum*, sive *Zabinum*. Similis est nostrati apro, nisi quod minor sit & deformior, umbilico ejus existente supra dorsum & circa renes. Mirum aspectu: ibi humor aqueus receptus digitis expressus effluit; nec tamen inquit Franciscus Hernandus, verus est umbilicus, aut subest quidquam ab eo quod in aliis animalibus reperiri solet diversum, (quod eo dissecto cognovimus) aliudve quàm glandulosa quædam & mollis pinguedo. Antonius Herrera putat respirare per su-

Plin. H. N. l. 8. c. 51.

Lamprid. in Heliogabalo.

Gesnerus p. 1047. de quadruped.

Differentia.

Nieremb. Histor. Natur. Exotic. l. 9. c. 27.

pinum hunc umbilicum. Fœtidus est. Lerius omnino favet. Scribit aprum Americanum habere foramen in dorso, quemadmodum in capite sues marini, quo spiritum emittit admittitque: addit frendere terribiliter, & macilentiorem esse nostratibus. Attentior est censura Francisci Hernandi de tumulo dorsi. Iracundi sunt. Venatores conscendunt arbores: accurrit grex zainorum, mordent & lacerant truncum, cum hominem non possint, quos ille supernè tutus venabulo cædit. Gregatim discurrunt, eligunt ducem, &, ut fertur, minorem aut viliorem omnium. Antonius Herrera scribit esse senem & flaccidum, neque nisi duce occiso societatem & cohortem dissolvere: prius enim occiderentur, quam regem desererent, auctor est Petrus Simon. Aliqui Bachiris hoc imputant. Mirum odium in tigridem. Dux Zainorum convocat quoscunque potest sui generis, usque ad trecentos aut plures, quemadmodum Imperator, conducit militem. His copiis invadit tigridem: quæ licet ferocissima præ omnibus Americanis feris, vincitur multitudine, non sine magnâ zainorum strage. Inventi innumeri occisi simul cum tigride, ut paucissimi possint epinicium canere. De ingenio hujus feræ sic narrat *Franciscus Hernandus*. Ferus est ac truculento morsu, cum primum est captus. Sed cum cicuratur, placidus est domesticis, & habetur in deliciis. Caro est similis suillæ aprugnæve, sed durior atque insuavior. Setæ sunt asperæ, albo ac nigro promiscuè variatæ colore. Vescitur glandibus, radicibus & aliis montanis fructibus, nec non vermiculis, lumbricus, atque aliis hujusmodi animalibus quæ lacustribus, humidis & uliginosis locis nascuntur. Devastant etiam sacra, cum ab eis non arcentur. Gregatim ambulant; & redditi mites, aluntur quibuscunque esculentis. *Digiti* pedum variant. Siquidam alii productiores sunt, alii breviores. Scribunt aliqui apros Indicos brevissimis esse caudis, ut abscissas esse putes. *Pedibus* etiam esse nostratibus dissimiles, & posteriores uno digito non ungulato constare. Carnes multò nostrorum carnibus saporosiores salubrioresque; sed faynis opus est præcidi umbilicum, alioqui uno die corrumpuntur. Idem est cum Tajacu Caaigora Marcgravii: Icon tamen variat, & descriptione plenior est. Ideò & hanc & illam addidimus. Habuit eum & quidem familiarissimum Amplissimus de Laet, quem cum per semestre & amplius, humidis cibis aluisset, mortuus est ex ileo, ut videbatur. Valckenburgius umbilicum illum mammam esse putabat, quòd vasa mammaria haberet. Verum qui animal penitius norunt, catulos suos illâ parte alere negant.

TITULUS II.

De Bisulcis aquaticis.

CAPUT UNICUM.

De Hippopotamo.

AD Bisulca Hippopotamum retuli, Aristotelem secutus. Ad digitata tamen recentiores referunt, & fortè, ut ex icone & descriptione apparebit, melius. Diciturverò Hippopotamus, id est, fluviatilis equus, non quòd equum similitudine referat, sed quòd magnus sit, ut ἵππος vim augendi significatum habeat. Fluvius ille Nilus est. Dicitur & *equus Niloticus*, *Bos marinus* teste Bellonio, *porcus marinus*, quòd parte anteriore bubulam figuram, reliquo corpore suillam repræsentet; *Elephas marinus*, tam ob magnitudinem, quàm ob dentium candorem & duritiem. Sed & *Elephantus Ægypti*, *Rosmarus*, *Rohart*, *Gomarus*, in regionibus inprimis PreteGani, si Alvaresio credendum. Circa *Descriptionem* dissentiunt à veteribus recentiores. Ælianus ad quinque cubitorum altitudinem excrescere, ungulas bubulas habere, tres utrinque dentes maxime omnium animalium circa os eminentes; auribus, cauda, voce, equum præ se ferre, reliquo corpore elephanto similem esse, scribit. Aristoteles, jubam equinam habere, ungulam bubulam, rostrum resimum, talum bisulcorum, dentes exertos, caudam apri, vocem equi, magnitudinem asini, internas partes interaneis equorum & asinorum non dissimiles, reliquit. Leoni Africano, formâ equum, magnitudinem asinum refert, depilis est, & cymbis insidiatur. Bellonius, qui parvum Byzantii vidit, capite eum vaccino, auribus ursinis, brevibus & subrotundis, oris rictu adeò vasto ut leoninum superaret, patulis naribus, labiis repandis, dentibus equinis obtusis, oculis & lingua prægrandibus collo nullo aut admodum brevi, caudâ porci, corpore obeso ad instar suis, pedibus tam brevibus, ut vix quatuor digitos à terra attolleretur, ungulis, ut in sue divisis, descripsit. Accuratissimè verò eum nobis exhibuit Fabius Columna, ex cadavere sale asservato, & in Italiam Damiatâ, à Nicolao Zerenghi, Chirurgo Narnensi, allatam. Nullam habebat cum equo similitudinem, ad bovem potius, si magnitudinem attendas, & ursum, si crurum figuram, accedebat. A capite ad caudam pedes erat tredecem; corporis latitudo pedes quatuor cum dimidio; altitudo pedes tres cum dimidio; *venter* potius planus quàm carinosus; *crura* à terra ad ventrem pedes tres cum dimidio; ambitus crurum pedes tres. *Pes* latus pedem, *ungulæ* singulæ uncias tres. *Caput* vastum in comparatione ad totum animal, duos pedes cum dimidio latum, pedes tres longum, ambitu

Aldrov. Digit. l.1.c.12.

Bellon. de aquatil. l.1.

Descriptio.

Ælian. H. A. l.11.c.44.

Aristot. H. A. l.2.c.7.

Leo de script. Africæ. l.9.

Columna in l. observ. aquat. & terrestr. c.15.

Lea Capra

Ouis Cretensis

Camelo Pardalis

Ovis Peruana

Aries Guineensis

Zainq. s. Tajacu Porcus sylvester
Porcus Guineensis

Gryphus
Grijps

Wasser Ochs
Hippopotamus

Hippopotamus

bitu pedes septem crassum. *Oris* rictus pedem unum, rostrum carnosum, & repandum; *Oculi* exigui, lati unciam, longi uncias duas; *aures* parvæ, breves, neque uncias tres excedentes; totum corpus obesum; *pes* latus in quatuor ungulas divisus; Ungulæ quales in bubus, & quidem quadrifidæ; *talus* callosus; *cauda* aprina, vel potius testudineæ aut ursinæ non dissimilis. *Cutis* admodum crassa, dura, colore pullo. *Nares* imaginem S. repræsentant, fissura longa unciarum duarum cum dimidio. *Rostrum* habet instar leonis vel felis, pilis ex poris quibusdam prodeuntibus asperum, nec in toto corpore alii conspiciuntur. *Dentes* singulariter idem Columna descripsit. Habebat, inquit, in inferiore maxilla sex, quorum bini exteriores, è regione, longi semipedem, lati, & trigoni uncias duas cum dimidio, per ambitum semipedem, aprorum modo, parum retrorsum declives, non adunci, nec exerti, sed admodum conspicui, aperto ore. Intermedii verò parum à gingiva exerti, trigonâ acie, digitali longitudine, medium locum occupantes, veluti jacentes, crassi, orbiculati, elephantini, semipedem superant longitudine atque aciem in externis partibus planam. Maxillares vero habebat utrinque septem crassos, latos, breves admodum. In superna vero mandibula, quam Crocodili more mobilem habet, quâ mandit & terit, anteriores sex sunt, sex imis respondentes, acie contrario modo adaptata levissimâ & splendidâ, clausoque ore conjunguntur, & aptantur imis, veluti ex illis recisi, ut planum plano insideat. Verum omnium acies pyramidalis, veluti obliquè recisi calami modo. Sed medii superiores non aciem inferiorum, & medium illorum, in quo retractio rotunditatis conspicitur, petunt. Molares totidem quot inferni, sed bini priores parvi, exigui, atque rotundi, & ab aliis distant ut medium palatum, inter dentes anteriores, occupare videantur. Inter maxillares dentes locus linguæ semipedalis remanebat, duritie dentium silicea, adeo ut percussione cultelli costæ, cum circumstantium admiratione, ignis favillæ excitarentur. Qua propter verisimile foret, nocturno tempore, hoc animal, dentes atterendo, ignem ex ore evomuisse, quam proprietatem prisci huic feræ attribuerunt. Propria ipsis patria Saitica Ægypti præfectura, si Plinio credimus. Unde fortè Herodotus in ea parte sacros scripsit. At Leo Africanus, & qui navigationes descripsere in Nigro quoque fluvio reperiri ait. Sed & in mari versari dictum, Plinio & illis, qui in Oceano regiones Petzoræ alluente, reperiri scripsere. Barbosa multos in Gosala observavit, à mari ad prata exire, denuoque reverti. Maturis segetibus & flaventibus spicis vesci, Ælianus prodidit. Cum ad confirmatam pervenit ætatem, periclitari incipit in patre suo vires. Si pater cedit, cum matre congreditur, ipsum verò dimittit: si pater resistit, interimitur, ut apud Ælianum legimus. In sicco parere & educare solet, si Odono credimus, eaque est fœcunditate, ut singulis annis enitatur. Ad *Naturam* & *Mores* spectat, quòd ex Nilo in campos egressus, & segetibus satiatus, averso vestigio, ad flumen rursus properet, seu ut agricolas corpore adverso excipiat; seu ne venatores exitum deprehendere possint: quòd hominibus non minus quàm Crocodilus infensus sit: & quòd nimia corporis obesitate pressus, caudici arundinis tam diu se affricat, donec venam aperuerit, sanguine ad sufficientiam emisso, eandem cœno obturat. Columna tamen primum illud negat, & recto incedere tramite tradit. An hinniat, in dubio est. Veteres affirmant, recentiores negant. In *Cibis* ab Æthiopibus usurpatur. Narrat enim Clusius, in Guinea circa promontorium Cabo Lopez Gonsalvez, Navarchum van der Hagen / cum sociis id observasse, visaque in oppido Ulibetto plurima hippopotamorum capita, ex quibus dentes mirandæ magnitudinis, comites ejus retulerint. Non est ergo mirum, à Firmio Seleucio, quod Capitolinus prodit, hippopotamum devoratum fuisse. Habere & *in Medicina* locum, à veteribus & recentioribus proditum est. Ægyptii, prodente Columna, ad hæmorrhoidas cœcas & apertas, dentem alligant, vel annulum ex eo fabrefactum gestant. Nigritæ eodem à quodam morbo præservantur. Plinius eosdem dentes, in odontalgia sedanda insignem habere prærogativam scribit. Idem adipem febrientibus contra rigores commendat: corii cinis cum aquâ illitus ad panos dissolvendos. Pellis frontis inguinibus alligata, eodem authore, venerem inhibet. Testiculos exiccatos contra morsum serpentum exhibet Dioscorides. Sed & ad alia partes ipsius adhibentur. Nam Pausanias refert, Dindymenæ matris faciem ex dentibus ipsius factam: sanguine cum aqua gummosa dissoluto pictores loco cinnabaris uti possunt, apud Plinium. Pinguedine delibuti impunè inter Crocodilos versari, apud Julium Capitolinum legimus. Pelle tecta, fulmine non tangi, prodidere quidam. Corii tantam crassitudinem Plinius facit, præsertim circa tergus, ut inde validæ hastæ tornentur.

Locus. Herodot. H. N. l. 2. Leo Afri. l. 9. Plin. H. N. l. 32. c. 11.

Cibus. Ælian. H. A. l. 11. c. 43.

Generatio. Plin H. A. l. 11. c. 44.

Ælian H. A. l. c.

Mores. Ælian. H. A. l. 11. c. 43.

Usus.

Clusius in Curis posterioribus.

Dioscor. M. M. l. 2. c. 23.

DE

QUADRUPEDIBUS

LIBER III.

De Quadrupedibus bisculcis.

TITULUS PRIMUS
De Digitatis viviparis Feris.
CAPUT I.
De Leone.

ACTENUS de Bisulcis actum est, sequuntur πολύποδα digitata, Græcis πολυσχιδῆ & πολυδάκτυλα, quæ vel sunt ζωοτόκα, seu vivipara, vel ᾠοτόκα seu ovipara. Illa, iterum vel sunt *Feræ*, quæ aut sunt feris moribus imbuta, aut difficulter cicurantur, aut si aliquando mitiora redduntur, nunquam tamen ferociam penitus deponunt; vel *Semifera*, vel *Domestica*, quibus Appendicis loco *Dubia* addi possunt. Ex illis sunt *Leo, Pardus, Lynx, Tigris, Ursus, & Lupus.* *Leo*, Nomen. Græcis λέων παρὰ τὸ λάω, video, quod perspicaci præ cæteris oculorum acie polleat, & θὴρ fera per antonomasiam dicitur. Catulos Æschylus ἐβρίκαλα, vulgus σκύμνους ab obmurmurando Poëtæ λεοντιδεῖς & λεοντίσκους, appellant. Plin. ursum Numidicum, dum scribit, Domitium Rhenobarbum Ædilem curulem, ursos Numidicos centum, & totidem Æthiopas venatores in circo dedisse, Lipsio appellare videtur. Sed perperam nisi fortè pro Ursos, Leones substituendum sit. Parum enim credibile est, si Romani pro leone dixissent ursum Numidicum, ignoraturum id fuisse Plinium: qui meminerat & apud Maronem Acestem vestitum induci
(Plin. H. N. l. 8. c. 36.) (Lipsius Elect. l. 2. c. 4.)

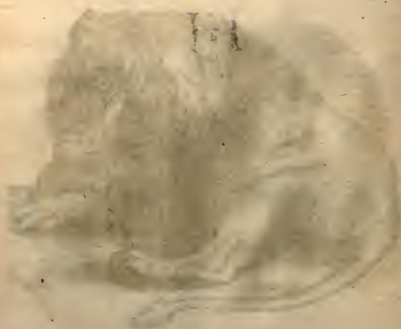
-- pelle Libystidos ursæ.
(Virgil. Æneid. 5.)

Dio quoque seu Xiphilinus ab ursis feras Libycas distinguit, ut taceam, neminē veterum tam insolentis locutionis meminisse. Aristoteles eum capite mediocri, fronte quadrata in medio cava posuit, supercilio eminenti, & nasum versus cujusdā nubis instar porrecto, oculis eharopis, non valdè volubilibus, neque valdè prominentibus. Recentiores medios inter cavos, & extantes *oculos* notavere, *nasum*, crassiorem potius quàm tenuiorem, superiorem maxillam inferiori æqualem, rictum instar ovis amplum, labia tenuia, ita ut partes superiores superjectæ sint inferioribū, *collum* rigens & magnum, mediocriter crassum, *pectus* robustum, metaphrenum latum, medium *ventrem* gracilem, *crura* valida & nervosa, *pilos* flavos, neque rectos, neque valdè crispos. *Pedes* anteriores quinis digitis, posteriores quaternis distinguuntur. Leænam à mare juba quā caret, & binæ in medio ventre mammæ distinguunt, ex quibus numerum catulorum arguere non licet. Lactis inde inopia, adsumpto in sui nutrimentum cibo, quem rarius assumit. *Interiora* si spectes, Musculos temporales. Galen. de Usu part. l. 9. cap. 19. fortissimos habet, ut mordendo valeat, *Linguam* asperitate imbricata horrentem; *Viscera*, canum interioribus penitus, Arist. A. l. 5. c. 80. similia, *lienem* nigrum quod observavit Galenus. *Cervicem* unico osse constare ab Aristotele & Cardano proditum, ex vertebris componi à Scaligero. *Ossa*, medulla carere apud Ælianum legimus, paucissimam habere, quod perpetuò resolvatur, Fallopio, qui ea se fregisse dicit, credendum. Michaël Ephesius angustissimos habere meatus, ita ut iis penitus carere videantur, reliquit. In Europa inter Acheloum & Nessum fluvios inprimis crescere, Aristoteles prodidit: nusquam in ea nasci, nisi id ex hominis industria fiat, certum. Natale ipsis, Mauritania, Parthia, Massylia, Marmarica, Caspia, Libya, Getulia solum. Habentur & in Syria nigri, si Plinio fides est. Nasci & in Tartaria Paulus Venetus passim prodidit. In Caragol rustici metu eorum, armati terræ cultui operam navant, ut Balbus in itinerario suo prodidit. In deserto Angad juxta Telessinum, teste Johanne Leone, non solum in armenta, sed & in homines indiscriminatim sævire solent, ab iisdem silvarum Fetz carbonarii sæpè numero devorantur. Taceo regnum Senegæ, montem juxta Adenam editissimum, terram sanctam, & alia loca. In Cuba degunt innoxii, si Martyri credimus. Aglam & regiones circumjacentes tam meticulosos alere, ut in proverbium abiverint. Ælianus author est. Temperamenti est calidissimi & siccissimi, quod ab acri cordis æstuatione promanat. Non omnes tales pariter esse, vel exinde colligas, quod qui montes incolunt, minus ferociæ habeant; & Gesnerus, partes in iis anteriores calidas esse, posteriores ad oppositam naturam degenerare, scribat. *Cibus* ipsis carnes bubulæ, & Ælian H. A. 2. l. c. 10. Camelinæ inprimis, fame urgente humanæ & avicularum. Ideò multi in Africa crucifixi à Polybio Æmiliano Comite visi, ut reliqui
(Galen. de Anatom. adm. l. 6. c. 10.) (Scalig. Exer. 208.) (Ælian. H. A. l. 2. c. 2.) (Locus.) (Arist. H. A. l. 8. c. 28.) (Leo Africa l. 4.) (Temperamentum.) (Cibus.)

Tab. L

Leæna

Leo

hoc spectaculo, à cæde hominum deterrerentur. Multa solida & sine ullo dissectu una vice devorare, inde bidui vel tridui spacio, perfectè celebratam coctionem expectare, Aristot. H. A. l. 8. c. 5. Aristoteles docuit. Cadavera an degustent, non constat inter Authores. Non attingere seu ob foetorem, seu ob superbiam quod Ælian. H. A. l. 4. c. 3. Tzetzæ placet, quidam volunt, vorare, ideò reliquias condere, & supra illas teterrimum flatum exhalare, ne inventæ ab aliis feris vorentur, apud Ælianum legitur. Elephantorum quoque pullos aggredi, succurrentibus matribus fugere, Strabo prodidit. Strabo Geogr. l. 15. Catulus ubere relicto, imbellium ferarum carnes depascitur, sed & palmulis victitat.

Potus. *Potum* si spectes, parcus is secundum Aristotelem, & Ælianum, triduo non bibit, æstate Ælian. H. A. l. 8. c. 5. inprimis, hyeme indulget. Aversi *coeunt*, Generatio. quod omnibus animantibus quæ retrò urinam mittunt commune. Tempus veneris continuum, sed ver, Ælian. H. A. l. 2. c. 2. inprimis, tunc cruentam inter se exercent pugnam, & octo aut duodecem unam leænam Plin. H. N. l. 8. c. 16. sequuntur. Elapso primo anni tempore, maribus ob nimium calorem coire non valentibus. leænæ cum pardis, unde Leopardi, pantheris, unde foetus non jubatus, Hyenis, unde Crocuta, miscentur. Solæ inter quadrupeda aduncis unguibus prædita catulos videntes enituntur. Unde animalis solaris nomine donatam Plutarchus opinatus est. Plutarch. symp. l. 4. Imperfecti & quidem post sex mensium spacium, exeunt, non quòd unguibus uterum, Ælian. H. A. l. 2. c. 2. vellicent, sed quod ob numer. inopia alimenti, Aristot. de gener. Animal. l. 4. c. 6. laborent. Magnitudinem mustelarum non excedere apud Wottonum habemus, novissimo pariendi actu, uterum excernere, fabulosum est. De numero catulorum non convenit inter Authores. Non plures quam sex edere, aliquando unum Wottonus prodidit. In capta & interfecta Philostr. in vita Apollon. l. 1. c. 7. octo inventos Philostratus. Ætate gravem præter omnium spem sex Florentiæ peperisse, Villanus. Quod verò Phile quinquies eniti, quinos primum, quatuor deinde, ternos posthac, inde binos, quintum unicum scribit, id ex Aristotele, de leonibus Syriæ incolis accipiendum est. Huc *Sympathia & Antipathia* Sympathia & Antipathia. spectat, quæ leonibus cum plurimis rebus intercedit. Favet Delphino, seu quia ambo senectute & morbo Ælian. H. A. l. 15. c. 17 gravati simia vorata sanitati propriæ consulunt, ut Æliano placet, seu aliam ob causam. Ælian. var. l. 1. c. 9. Abhorret à muliebribus verendis. Horum, Leo Africæ l. 9. ostensu in Africa fugatur, à sue, Aristot. H. A. l. 9. c. 1. asperrimis setis horrente, lupo cervario, onagro, Tauro, simia, Plin. H. N. l. 8. c. 38. Leontophono, quo gustato, tanta illa vis & cæteris imperitans, illicò expirat. Animal à plurimis scriptoribus nominatur, à nullo describitur. Galli cantum extimescere tam certum olim Græcis, ut animam Cecropis, quam in leonem migrasse credebant, immolatis gallis gallinaceis evocare sibimet ipsis persuaderent: alii id de cristis rubentibus & igneis accipiunt: nos falsum esse ex Camerario didicimus, qui in aula Bavariæ Principis, unum ex leonibus miris saltibus in vicinam domui aream sese demisisse, & gallos cum gallinis devorasse prodidit. Idem à culicibus in Africa pellitur. Homines succo allii perlinitos, vel aqua, in qua illud maduerat perfusos, non attingit. Scillæ &, Ælian. H. A. l. 1. c. 36. ilicis folia si incautè conculcaverit, illico à torpore corripitur. Ad rotarum strepitus exhorrescit. Mappam albam refugit, &, Æl. H. A. l. 6. c. 22. l. 7. c. 6. ignem, quia igneæ naturæ est, abominatur. Creduntur *Vitæ* diuturnæ esse. Vita. Dentibus enim defectos captos fuisse affirmavere quidam, effractis alii. Cum procis foeta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne venabula expavescat. *Dormiunt* Somnus. & in aperto, & apertis oculis, quod oculum magnum incumbens oculo longe minor pellis obrepere non possit, caudam quoque sopore detenti motitant, ut se omnino non dormire ostendant De *Voce* Vox. non convenit inter authores. Alii mugire dicunt, quod apud Virgilium invenies; quod junioribus prædam nactis forte competit: alii fremere, quod Mancino & Volaterrano placet, ut de Seneca Tragoedo taceam: nonnulli frendere, quod tum accidit, cum præ iracundia dentes concutit: plærique rugire affirmant. Quantum ad *Ingenium*, Mores. ducentos aliquando equites, Leo Africæ l. 9. Africanus adoritur, etiam lethali vulnere percussus, à catulorum tutela non recedit. Ægritudinem fastidii tantum, Plin. H. N. l. 8. c. 16. sentiunt, in qua medetur eis contumelia in rabiem agente, annexarum lascivia simiarum, solus, Ælian. H. A. l. 2. c. 17. venatum egreditur, foetorem oris patitur, quod à Plinio proditum est. Neminem, Plin. H. N. l. 8. c. 16. limis oculis intuetur. Generositas in periculis maxima deprehenditur, non in illo tantummodo quod spernens tela diu se terrore solo tuetur, ac velut cogi testatur, cooriturque non tanquam periculo coactus, sed tanquam amentiæ iratus, illa nobilior animi significatio, quamlibet Plin. H. N. l. 8. c. 16. magna canum & venantium urgente vi, contemtim restitansque cedit in campis, & ubi spectari potest: idem ubi virgulta sylvasque penetravit, acerrimo cursu fertur, velut abscondente turpitudinem loco. Dum sequitur, insilit saltu, quo in fuga non utitur. Vulneratus observatione mira percussorem novit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum verò qui telum quidem miserit, sed tamen non vulneraverit, correptum, raptatumque sternit nec vulnerat. Illud

lud adolescentis ex Jubæ exercitu exemplum apud Ælianum docuit. Læsus sagittâ ab eunte, anno interposito vertente, redeuntem, in media turba dilaceravit. Hoc illius apud Albertum, qui lancea confodere voluit, sed fallente ictu non fecit, collapsi ad terram caput leo in galea compressit, sed non vulneravit. Dum incedunt, ungues retrahunt veluti in vaginas, ne hebetentur: nec rectum iter peragunt, sed obliquum, variis vestigiis impressis ut melius lateant. *Circurari* posse non est quod dubites. Onomarchus Catanæ Tyrannus convictores habuit. Johanni II. Lusitaniæ Regi, tanquam canis adsidebat: in templo Adonidis regionis Elimeæ, adeò erant mites ut ingredientibus adularentur. Berenices leo linguâ faciei adulabatur. Cujus Martialis mentionem facit, tam unanimiter cum ariete commorabatur, ut alter terroris, alter immanitatis videretur oblitus. Jugo subdidit eos, primusque Romæ ad currum junxit M. Antonius, & quidem civili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis, non sine quodam ostento temporum, generosos spiritus jugum subire illo prodigio significante: nam quòd ita vectus est cum mima Cytheride, supra monstra etiam illarum calamitatum fuit. Primus autem hominum leonem manu tractare ausus, & ostendere mansuefactum, Hanno, è clarissimis Pœnorum traditur: damnatusque illo argumento, quoniam nil non persuasurus vir tam artificis ingenii videbatur; & male credi libertatem ei, cui in tantum cessisset etiam feritas. Sunt quoque & fortuita clementiæ ipsorum exempla. Mentor Syracusanus in Syria leone obvio, simpliciter volutato, attonitus pavore, cum refugienti undique fera opponeret sese, & vestigia lamberet adulanti similis, animadvertit in pede ejus tumorem vulnusque, & extracto surculo liberavit cruciatu. Pictura casum hunc testatur Syracusis. Simili modo Elpis Samius natione in Africam delatus nave, juxta littus conspecto leone hiatu minaci, arborem fugâ petit, Libero patre invocato: quoniam tum præcipuus votorum locus est, cum spei nullus est. Neque profugienti cum potuisset fera institerat: & procumbens ad arborem hiatu quo terruerat, miserationem quærebat. Os morsu avidiore inhæserat dentibus, cruciabatque media, tum pœnæ vim immensis ejulatibus testantem, ac velut mutis precibus orantem, contuitus, fidentior it contra feram, multo diutius miraculo quàm metu cessatum est, Degressus tandem, evellit præbenti, & quàm maxime opus esset accommodanti. Traduntque, quandiu navis ea littore steterit, retulisse gratiam venatus aggerendo. Nihil de Androdo apud Gellium dicam, nec de illo, qui Seneca spectante, unum è bestiariis in Ampitheatro agnitum, ab aliarum ferarum impetu protexit. Ideo *Plinius*. Leoni tantum ex feris clementia in supplices: prostratis parcit: & ubi sævit, in viros prius quàm in fœminas fremit, in infantes nonnisi magna fame. Credit Lybia intellectum pervenire ad eos precum. Captivam certè Getuliæ reducem audivi, inquit idem, multorum in sylvis impetum à se mitigatum alloquio, ausam dicere, se fœminam, profugam, infirmam, supplicem animalis omnium generosissimi, cæterisque imperantis, indignam ejus gloria prædam. Capere eos ardua quondam erat operis, foveisque maximè. Principatu Claudii casus rationem docuit, pudendam pænè talis feræ nomine, pastoris Getuli sago contra ingruentis impetum objecto: quod spectaculum in harenam protinus translatum est, vix credibili modo torpescente tanta illa feritate, quamvis levi injectu operta capite, ita ut devinciatur non repugnans: videlicet, omnis vis constat in oculis. Habuisse olim in mensis apud quosdam populos, Agriophagos, inprimis, locum, Solinus author est, ab esu tamen lienis in totum abstinuisse, Brujerinus prodidit. In *Medicina* eximii est usus. *Dens* caninus pueris collo alligatus in ortu secundorum dentium à dolore dentitionis eos præservat. *Cor* in pulverem redactum Epilepticis & quartanariis prodest. *Adeps* ductu Dioscoridis lotus, aurium dolores immissus sistit, & membris à frigore adustis feliciter illinitur. Eodem quidam in scirrhis & pernionibus utuntur. Ea peruncti ab aliis feris tuti esse prædicantur, & si fas est credere, gratiam apud principes inveniunt. *Caro* juxta mentem Sexti ad pavores & arcenda phantasmata laudatur. *Sanguis* contra carcinomata valet. *Ossium* pulvis febres simplices cum aqua Eupatorii expugnat. *Pellis*, si ei insideatur, hæmorrhoidum dolores efficaciter lenit. Calcei ex eo gestati podagricos demulcent. *Stercus* cum unguento rosaceo permixtum, mendas faciei emendat. De Usu in deliciis, ludis, triumphis, & suppliciis non est quod multa dicamus. Heliogabalus exarmatos in deliciis habebat, & ita edoctos, ut ad secundas mensas accumberent. Augustus ita cicuratos, ut cum leporibus innocuè colluderent. Idem se Constantinopoli vidisse Bellonius reliquit. Simul plurium pugnans Romæ princeps dedit Q. Scævola P. filius, in curuli ædilitate. Centum autem jubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea Dictator fuit, in prætura. Posteum Pompejus M. in circo DC. in iis jubatorum CCCXV. Cæsar Dictator CCCC. Varias apud Authores fortiuntur *Differentias*. Leoni, inquit Plinius, præcipua generositas tum cum colla armosque vestiunt jubæ. Id enim ætate contingit è leone conceptis. Quos verò pardi generavere, semper insigni hoc carent. Sed & *juba*, aliis

Ælian. H. A. l. 2. c. 5. — Martial. Epigr. l. 9. c. 73. — Plin. H. N. l. 8. c. 16. — Gellius Noct. Attic. l. 5. — Plin. H. N. l. 8. c. 16. — Plin. l. c. — *Usus.* — Solin. in Polyhist. — Brujerin. de re cibar. l. 12. c. 17 — Porta Phytogn. l. 3. c. 41. — Plin. H. N. l. 29. c 8. — Scoliast. Sexti Philosophi apud Aldrovand. — Bellon. observ. l. 1. cap. ult. — Plin. H. N. l. 8. c. 16. — *Differentiæ.* — Plin. H. N. l. 8. c. 16.

aliis est brevior & minus crispa, crispa & prolixior aliis. *Ferociam* si attendas, sunt quidam timidi, alii ferocissimi: & Archoleontes, si *colorem*, sunt aurei, flavi, albi, & nigri, quales intima Africa & Abyssina gignit. Sunt in Lybia Discolores, qui ore sunt rubro, nigris floribus cyaneo colore distinctis ornantur, neque multum pilum gerunt. Vergunt & ad cinericium colorem in occidentali India. Ignavior apud Indos novi orbis, inquit Nierembergius, natio leonum. *Puma* Peruani vacant. [Nieremb. H. E. l. 9 c. 21. & 24.] Minores quam Africani sunt, fugaces, aut innocentes, nisi invadantur; degeneres omnino animo; mole, jubâ colore fusci sunt potius, quam fulvi. [Nieremb. H. Exot. l. 9. c. 21.] Ad eos venandos conveniunt Indi. Lapidibus ac fustibus occidunt. Conscendunt ferè aliquando in arbores, eò usque hastis & sagittis illos infestant barbari. Vescuntur festive eorum carne (alba est & crassa) adipem medicamentis reservant, ossa saltationibus & choreis. Quidam Hispanus deturbavit arbore leænam ingentem, quatuor transverberatam sagittis. In ventre duo tigridum catuli inventi, quos per adulterium sui generis conceperat. Paternæ maculæ indicia criminis fuerunt. Leones marinos comederunt Hollandi. [Nieremb. H. E. l 9 c. 24.] Sunt præterea aliæ feræ leoni vicinæ. *Mitzli*, quemadmodum à Barbaris appellatur, leoni nostro non jubato aut idem est, aut congener, in infantia fuscus, & fulvus in juventâ, interdumque rubeus aut subalbidus, in majorem tamen corporis assurgens molem (quod ob regionis diversam naturam potest evenire) ac longè minus ferox. Est quoque *Quamitzli* affinis leoni, unde nomen mutuatum, sed mitior, agiliorque: quo fit, ut quidam Hispanorum pantheram esse putaverint. Ad ejusdem pertinet differentias *Macamitzli*, qui à cervo & leone sumpsit nomen, quos quibusdam corporis partibus imitatur: nec non & *cuitlamitzli*, à leone & lupo indigenâ nomenclatione mutuatâ. Hac bestia est leone crassior, mitior tamen minorque. Vivit cervorum, ovium & crotalium venatione, interimit etiam satur quæcunque offenderit animalia. Cum famem semel explevit, binos, ternosque dies dormit, abstinens à prædâ, donec rursus esuriat. Est & *Tlalmitzli* fele minor sed facie leoninâ. Mirabilis est in parvo corpusculo animalis vultus & ferocitas. Cacamitzli vocatur aliud animal, quod ad leonum par vorum feliumve genus pertineat, & in juncetis versari soleat. Quadrupes est, quaternas spithamas longus, sed corpore non admodum amplo, fulvo pilo, & aliquantisper prolixo, auriculis brevib. ac pænè nullis, olorino capite, caudâ prolixâ hispidiorèque. Adeo est ferox, ut cervos plerumque aggrediatur, etiam aecidat. Unde fortassis ei nomen, nisi à fele potius profectum sit. Mixtli enim apud Mexicanos interdum ælurum, interdum significat leonem. Vivit apud Panucenses. Quid si quædam harum specierum ad Cercopithecos reducantur. Vide Caput de iis.

CAPUT II.

De Pardo.

Fera, quam descripturi sumus Pardus, [Nomen.] seu ab ἄρδω irrigo, quod ejus pellis nigris maculis quasi irrigata sit: seu ab ἀρδαλόω inquino, quod iis quasi inquinata videatur, dicitur. Vocatur & Leopardus, cujus vocis nemo ante Julium Capitolinum & Ælium Spartianum meminit: & Pardalis, quamvis nonnulli marem Pordalim, Pardalim fœminam vocitent, alii illud comune, hoc Atticum vocabulum esse putent; alii Pardi nomine marem indigitent. Appellatur denique & Panthera, quod vocabulum distinguendum est à Panthere lupi maculosi specie, seu quod omne ferarum genus in venatione capiat, sed quòd omnifaria feritate sit prædita, nec crudelitatis unquam etiam mansuefacta obliviscatur, seu quòd omnium ferarum colorib. ornata spectetur; & θηρίον quod sit variegata, & varia. *Facies* ipsi est parva; *os* magnum; [Descript.] *oculi* parvi albicantes & vagi, *frons* longa; *aures* rotundæ, magis quam planæ; *collum* valdè longum & tenue; *pectus* parvis costis præditum; *dorsum* longum; *clunes* carnosæ & fœmora. Partes circa ilia & ventrem habet magis planas, id est, nec protuberantes nec cavas; *colorem* varium; corpus totum inarticulatum & asymmetrum. Wottonus quatuor mammas in medio ventre habere, quinque [Wotton. de Differ. Animal. l. 5. c. 82.] digitos in pedibus anterioribus, quatuor in posterioribus Gyllius. Addit ille, *oculos* in [Ælian. H. A. l. 2. c. 20.] umbra longius quàm aliorum hujus generis animalium refulgere, hebetari in sole. Pellis aureo in fusco, & nigro in candido conspicitur, ut Oppianus, descripsit. Ideò Solinus narrabat, in Hircania numerosas esse pantheras, minutis orbiculis superpictas, ita ut oculatis ex fulvo circulis, vel cœruleo, vel albo, tergi suppellex distinguatur. Plinius, in candido [Plin. H. N. l. 8. c. 17.] breves macularum oculos appellavit. An similem Lunæ in orbes crescentē & pari modo cornua curvantē maculam, in armo habeat, quod Plinius affirmat, difficile est dictu. [Plin. H. N. l. 8. c. 17.] Quantū ad *internas partes*, habet *linguam* imbricatā, *dentes* acutissimos *ungues* acutos, *cor* [Plin. H. N. l. 8. c. 37.] in comparatione ad animalia ejusdē magnitudinis magnum; *pinguedinem* paucam quod ea à nimio calore absumatur, *ossa* deniq; densiora. [Locus.] In Europa nulli habetur. In Africa haud pauci, inopiâ aquarum ad paucos amnes congregantibus se feris. Ideò multiformes ibi animaliū partus: variè fœminis cujusq; generis mares, aut vi aut voluptate miscente. Unde etiam vulgare Græciæ dictum. Semper aliquid novi Africam afferre. In Asia etiam degunt. Nam & Pamphylia illis abundat, ut Philostratus prodidit, & provincia Comeri, & in [A rist. H. A. l. 8. c. 26.] regno Bengalæ, ut Ferdinandus Lopezius reliquit. In Caucaso monte, odorato mul- [L. oper. Navig. l. 4. c. 27.]

tos vagari, quod odoriferis herbis delectentur quidam venditant. In monte Hermon, qui ab Amorræis Sanir appellatur, haud paucos, ex Canticis Salomonis colligi potest.

Cibus.

Vescitur Pardus carnibus, canum inprimis, & agnorum si fames urget, nec à simiarum abhorret, quas simulata morte decipit, si Æliano credimus, odore illectas sponte accedere Plutarchus prodidit. Homines invadere author quidam historiæ Indiæ Orientalis reliquit, quem pantheram cum tigride confundere Ambrosinus arbitratur.

Leo Africæ l. 9.
Ælian. H. A. l. 2. c. 23.

Generatio.

Congreditur sæpe cum leone, ut superius diximus; aliquando cum cane, nonnunquam cum lupo, plures uno partu producere catulos, mammarum multitudo argumento est. tempus partus eosdem antevertere, & præ impatientia uterum matris lacerare, Isidori fabula.

Isidor. Orig. l. 12. c. 2.

Sympathia & Antipathia.

De *Sympathia & Antipathia* hoc habe, ita infensam secundum quosdam homini, ut vel in charta expressum laceret; secundum alios, ita hominis cranio, ut eo conspecto fugiat. Secundum nonnullos faciem duntaxat acri odio infestat, quod exemplo Regis Galliarum bestiarii, qui ad venationem emissam, nonnisi aversus reducere potuit, Gesnerus confirmat. Par cum gallo serpentibus & allio dissidium. Ideò jure galli perunctos à pantheris non attingi Plinius prodidit, pantherina pelle indutum angues non infestare, alii, parietes litu allii infectos, pantheras non attingere Cælius. Cum hyæna tam malè ipsi convenit, si Plinio credimus, ut si utriusque pelles è regione suspendantur, pantheræ depilentur. In Armenia per montana vagantes, ad storacis lachrymas ferri, quoties ab ea parte ubi arbores gummi stillant odorem ventus pertulerit, fide Philostrati habemus.

Plin. H. N. l. 29. c. 4.
Plin. H. N. l. 28. c. 8.
Porta Magia Natur. l. 1. c. 14.
Philostr. Apollon. vitæl. 2. c. 2.

Vox.

Vox pantheræ rugitus est, quod Græcis βρυχᾶσϑ. Spartianus rictare dixit. Condito mucrone unguium in vaginis incedit, aversisque falculis currit, nec nisi appetendo protendit, quod & de leone superius diximus.

Wotton. de differ. animal. l. 5. c. 82.
Plin. H. N. l. 8 c. 15.
Aristot. probl. l. 23. qu 4.
Theophr. de causis plant. l. 6. c. 5. & 26.

Odor.

Odore quo cæteris quadrupedibus prævalet, (felem zibetti, & capreolum moschi excipe) cunctas sollicitat, seu semper, seu destituta per senium viribus. Eo invitata reliqua animalia, postquam accessere, præda fiunt. Nec est quod odore invitari cum Alberto dubites: nam & Cattaria sua Catti delectantur, & canes sæpe à persequendâ fera odoribus averti videmus.

Mores.

Quod aliquo affectu correptæ, (solent autem rabie agitari) aut à pardalianche herba læsæ, ad sanguinem capræ sylvestris, vel stercus humanum confugiunt, quòd catulos semper præcedunt, & ad mortem usque tuentur; quòd fœminæ post partum cryptæ præsident, mares de victu prospiciunt. quòd cicurati nunquam ferè feritatem deponunt, *natura & ingenio* debetur.

Plin. H. N. l. 8. c. 27.
Gesner. in in Hist. Quadrup.

Miserandum illud quod à Gesnero refertur, post mortem Francisci Galliar. Regis Leopardos marem & fœminam caveis elapsos, plurimos circa Aureliam laniasse, & inventa mulierum cadavera quibus mammillas tantum devorassent. Sed memorandum quod de Panthera tradit Demetrius Physicus, jacentem media via hominis desiderio, repentè apparuisse patri cujusdam Philini, assectatoris sapientiæ: illum pavore cœpisse regredi, feram verò circum volutari non dubiè blandientem, sesque conflictantem mœrore, qui etiam in panthera intelligi posset. Fœta erat catulis in foveam delapsis. Primum ergò miserationis erat non expavescere, proximum ei curam intendere: sequutusque, quâ trahebat vestem unguium levi injectu, ut causam doloris intellexit, simulque salutis suæ mercedem, catulos exemit: eaque cum iis prosequente, usque extra solitudines deductus, læta atque gestiente: ut facilè appareret, gratiam referre, & nihil invicem imputare: quod etiam in homine rarum est. Quæ de hædo apud Ælian. habentur, quem post mortem objectum attingere tanquam contubernalem recusabat, ex eodem petantur.

Plin. H. N. l. 8. c. 17.
Ælian. H A. l. 1. c. 24.

Usus.

Locum in cibis apud agrestivoros, & qui inter caucasum & flumen Cophena, ut Philostratus prodidit, habuere. Majoris speciei etiam in India adhuc sunt edules, bis olim elixabantur, facilius à stomacho concoquendæ. Habet & *in Medicina* aliquem. Nam cerebrum cum succo erucæ genitalibus illitum, sopitam venerem excitat. Testiculus dexter in provocandis mensibus remedium est singulare, quod Cardanus prodidit. Sanguis varicibus benè applicatur. Pinguedo inter præstantissima Cosmetica censetur, ut de aliis taceam Pellis vetustissimis Græcorum pro indumento erat. hodiè Mauri iisdem se amiciunt, & Æthiopes hisce cooperti præliantur. Olim ipsæ bestiæ Circensium gratia Romam importabantur. Primus Scaurus edilitate sua varias, centum quinquaginta universas misit: dein Pompeius M. quadring. decem, D. Augustus quadringentas viginti. De generibus nihil ferè occurrit. Quidam tres Pardor. differentias constituunt, Pantheram nempe, Pardum, Leopardum: alii quatuor, Pantheram, Pardum, Leopardum non jubatum, qui ex Pardo & leæna nascitur, & maculosum Leopardum, qui ex Pantheræ & Leonis coitu prodiit. Apud Plinium ista leguntur. Nunc Varias & Pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriaque. Quidam ab iis pantheras candore solo discernunt: nec adhuc aliam differentiam inveni. Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas in Italiam advehere.. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, permisitque Circensium gratia importare. Huc forte pertinet animal, quod *Dasypoden pinuum*, vocant Hispani, *Theotochtli* Indi. Vertagi est magnitudine, tereti, humili, & crasso corpore, auriculis parvis, facie

Plin. H. N. l. 6. c 30.
Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 1. & 2.
Porta Phytogn. 3. c. 46.
Alex. ab Alex. l. 5. genial. d.
Plin. H. N. l. 8. c. 17.
Plin. H. N. l. 8. c. 17.
Nieremb. H. E l 9. c. 1.

leo-

leoninâ sive felinâ, vividis oculis & rubrâ iride, crassis cruribus, aduncis unguibus, fusco circa dorsum pilo, circa ventrem candido, reliquum corpus cinereo, nigris ubique conspersum maculis; rostro ac caudâ brevibus, asperâ linguâ, ululatu exili, & incredibili pernicitate. Vivit Tetrococamis montib. venatur cervos, & alia ejusdem molis animalia, interdum etiam homines. Linguæ ejus tanta inest vis veneni, ut si prædæ oculos vel allambuerit vel attigerit, eam confestim excæcet, imo interimat. Occisorum cadavera herbis, fœno, cespitibus tegit; deinde conscendens propinquas arbores, ululat. Tunc feræ circumjacentes arcano naturæ documento conscią invitationis, ad epulum ocyus advolant, prædâ ex signo inventâ satiantur: postremus ipse ocotochtlus descendit, ut innocuè pascantur convivæ: nam si ille prior vesceretur, corruptis veneno suo reliquiis, ceteræ perirent feræ, quotquot deinde gustarent. Tantâ urbanitate charitati favit, tam comi providentia saluti alienæ. Scilicet nemo est qui prodesse nequeat, si velit. Non ita viribus & opibus beneficentia quam voluntate & studio constat. Plurimi opulenti inutiles sunt, utinam non etiam noxii; at nemo benevolus non beneficus.

CAPUT III.

De Lynce.

Nomen. Feram, quæ Græcis λὺγξ dicitur, Latini non Lynceum ut Cardanus voluit, à Scaligero ideò reprehensus, sed Lyncem ἀπὸ τῆς λυκης, à luce, quod omnium animantium acutissimè videat, vocant. Appellatur & *Lupus cervarius*, non quòd lupo sit similis, sed quòd pari cum eodem aviditate feratur, & in cervos hostiliter eat. Thoen non esse in sequentib. videbimus. Chaos an sit quem Galli Raphium dicunt, Pompeii M. ludi ostendere, quemque facie lupi & maculis pardorum Plinius facit, in medio relinquerem, nisi alibi quoque in luporum genere cervarium reponeret, qualem ex Gallia in arena Pompeii M. spectatum diximus. [*Plin. H. N. l. 8. c. 19.*]

Descriptio. [*Scaliger. Ex. 210.*] *Capite* est parvo, *oculis*, fulgentib. *facie* alacri, *Mammas* habet in pectore. Maculæ magis mari distinctæ & orbiculares. Pellem ita descripsit Gesnerus. *Pellis* extensa lyncis à summo naso ad caudam usque, est longitudinis trium pedum, & unciar. quatuor, *cauda* longitudinem unciar. septem non excedit, latitudo circa collum (non ambitus dicimus, sed dorsi tantum) est dimidiati pedis, & in imo dorso unciar. quindecem, crura anteriora longitudinem unciar. quatuordecem, & posteriora duodecem æquant. *Pilus* undique mollissimus, & densâ lanugine confertus, extremæ pilorum dorsi partes albicant, & venter medius est candidus, in quo puncta quædam passim nigricant, crebra verò sunt juxta imum ventrem ad latera, *auricula* parvæ sunt, quasi triangulum referentes, ambitu nigro, & supra eas villus niger, cum paucis pilis albis eminet; *barba* ad instar felium ex setis albis constat. *Pedes* admodum villosi sunt, & anteriores quinque digitis, posteriores verò quatuor tantum integrantur, & tantum cauda in extremitate nigricans per totum æqualis crassitudinis conspicitur. Musculorum tempora habet debilia. *Cranium* tribus suturis insignitur. Sed & viginti *dentib.* armatur, quorum incisores sunt duodecem (verba sunt Ambrosini) sed primus & sextus tam inferioris quàm superioris mandibulæ, quatuor medius paulo minores sunt, quales in mustellis observantur. [*Ambros. de Digitat. l. 3. c. 3.*] Canini quatuor cæteris longiores sequuntur. Molares sunt decem, quatuor superiorem maxillam utrinque muniunt, primi propè caninos trigonæ sunt figuræ duplici quadam appendice insigniti, ultimus in utraque superiori parte bifidus est utrisque, & altero valdè latior. Inferior maxilla sex molaribus decoratur, primus propè caninos, trigonam refert figuram, secundus floris lilii rudimentum repræsentat, tertius utroque latior & major est, fissus in medio, summitatib. acutis. Maxilla inferior illi est parva, quòd prona cibum non sumat. [*Galen. de usu part. l. 11. c. 2.*] Pes acutissimis, crystallinis, tunica atque membrana inclusis armatur unguiculis, qui figuram unguium aquilæ & vulturis æmulantur, pars inferior callosa est.

Locus. Lynces in Orientali plaga vagari Vitriacus scribit, inde in Europam delatos Ovidius, reperiri & in Americæ montibus Thevetus author est. [*Ovid. Metam. l. 15.*] Elegantiorib. nigri per dorsum maculis insigniti in Lithuania, Polonia, Moscovia, & Suecia circa Helsingiam, ubi lynx Ratluchs nominatur, capiuntur: inventos & in Ducatu Wirtembergico, in rusticumque prætereuntem aliquando insiliisse, & ab eodem securi prostratum, Gesn. author est. [*Gesner. in Hist. Quadrup.*]

Cibus. *Cibus* lyncib. caro animalium, catorum sylvestrium inprimis, quorum caro suavior, si Olao M. credimus. Habent & cerebella quadrupedum in deliciis, hinc Gesn. se à quodam intellexisse scribit, lynces in arborib. aliquando latitare, & in majores quadrupedes prætereuntes insilire, & unguib. cervici infixis non dimittere, donec animalis prostrati laniato capite, cerebrum devoraverint, sunt qui affirment, corpore intacto sanguinem tantum sugere. [*Gesner. l. c.*] Scaliger pauciora in Scandinavia animalia reperiri scribit, quòd lyncib. in alimentum cedant. [*Scaliger. Ex. 210.*]

Generatio. More canum aversi congrediuntur, ut canes implentur, & ritu leporum superfœtant. Catulum ipsis adscribit Isidor. duos, tres, aut quatuor Odonus. [*Aristot. H. A. l. 5. c. 2.*] [*Isidor. Orig. l. 12. c. 2.*]

Visus. Clarissimè omnium quadrupedum cernunt, ideò quidam corpora solida visu penetrare fabulati sunt. [*Plin. H. N. l. 28. c. 8.*] Velocis sunt cursus, adeò, ut eum saltu præcipitent. De urina ita *Plinius*. Lyncii humor ita redditus, ubi gignuntur, glaciatur arescitve in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyn-

 curium

curium vocatas, atque ob id succino à plerisque ita generari prodito. Novere hoc sciuntque lynces, & invidentes urinam terra operiunt, eoque celerius solidatur illa. Hoc postremum apud Ælianum & Isidorum invenies, prius Dioscorides vanum esse, [*Dioscor. l. 2. c. 74.*] quod lyncurium sit succinum pterigophoron, & pennas ad se alliciat, fatetur, & Brasavolus inane esse experientiâ ipsâ comperit. [*Meret.*] Tanta quoque oblivione, si prædam ferens retrospexerit, occupari quidam affirmare audent, ut prædæ ipsius oblita aliam quærat. ego si id verum est, nimiæ aviditati istud adscripserim. Æstate depilari, hyeme valdè hirsutum reddi, Odonus tradidit, quod villosis animantibus commune. An viscera virulenta & spumæ rabidorum canum comparandi habeat, quod apud Lucanum legimus, in medio relinquo. [*Lucanus Pharf. l. 6.*] Haud contemnendas habet in medicando vires. [*Usus.*] Evonymus saxifrages herbas cum sanguine ad minuendos calculos miscet; Wekerus ex pinguedine ungentum ad eosdem pellendos componit. Crollius sal ex lapide & oculis cancri conficit. Unguis qui est in dextro pede pro pollice, contra convulsiones argento inclusus & appensus valet. Eosdem omnes cùm corio exuri efficacissimè in [*Plin. H. N. l. 28. c. 8.*] Carpatho insula tradunt. Hoc cinere potu proluvia virorum, ejusdemque aspersu fœminarum libidines inhiberi, item pruritus corporum, urinâ, stillicidia vesicæ. Eadem & jugulorum dolori monstratur in remedio. [*Differentia.*] Pellis Bononiæ centum viginti libris venditur. [*Oppian. Cyneg. l. 3.*] Oppianus à magnitudine & parvitate eas distinguit, sibi undiquaque similes. In Italia duplex pellis ostenditur. Ampla, ad albedinem magis tendens, quæ lupi Cervarii esse creditur, & Ruffa, paulò minor, quam Catipardi autumant.

CAPUT IV.

De Tigride.

[*Nomen.*] NOmen huic belluæ à velocitate datum à Medis, qui tigrim sagittam vocant, putatur. Genere masculino Varro extulit, fœminino Plinius, invenies & Tigrides in plurali apud Philomelæ authorem. [*Descriptio.*] Ad magnitudinem canis leporarii & ultra excrescere, quidam putant, ad equi Nearchus. Visa pellis, cujus longitudo quinque pedum mensuram superabat. *Oculos* habet splendore igneo micantes, *collum* breve, quale illis quæ pascendi gratiâ cervicem in terram non dejiciunt, *ungues* aduncos, *dentes* acutos, *pedes* multifidos. [*Locus.*] Magna ipsorum in Oriente & versus Austrum, in India nempe, intra Gangem & Hyphasin fluvios, in monte Caucaso, apud Besingos Peninsulæ vicinos, copia, ut malè, in Hyrcania duntaxat haberi, Poëtæ prodiderint. Inveniuntur & in Java, ubi propter ipsorum metum minus gummi benjuini colligitur, Bengala, & montibus Peruanis. In Taprobana diuturna lucis usura frui, nonnullis proditum. Omne animantium genus devorant. [*Cibus.*] Elephantes sæpè superant, mulos pede apprehensos trahunt, oves, boves, canes, &c. laniant, nec ab hominibus temperant: hœdorum tamen præcipuè carnibus delectantur: tanta verò aviditate feruntur, ut viso animantis unius sanguine, per totum cupiant ire pecus, ut apud Statium habetur. [*Stat. l. 8.*] Omne genus fœmininum esse, quod nulli mares capiantur, Tzetzis memoriæ lapsi cum aliis opinio. [*Tzetzes Chil. 12. c. 339.*] ideo ex vento concipere prodiderunt. Fabulæ à velocitate animalis apud veteres decantata origo, [*Generatio.*] aversos congredi, & multos uno partu catulos edere, certum, nec inter se duntaxat miscentur, sed & in canes exardescunt. [*Ælian. H. N. l. 8. c. 2.*] Modum porcreandi apud *Aristotelem* habes. Alligantur, inquit, canes locis desertis, per quæ tigres versantur, & nisi tigris in luxuriam solvatur, lacerantur, sed cum desiderio veneris premitur, mitescit, quod Plinius, ut apud Ælian. est, ita protulit. [*Aristot. H. A. l. 8. c. 74.*] E tigribus eos (canes) Indi volunt concipi: & ob id in sylvis coitus tempore alligant fœminas. [*Plin. H. N. l. 8. c. 40.*] Primo & secundo fœtu nimis feroces putant gigni: tertio demum educant. In India Occidentali nullam Hispanis vim facere, infestare Indos, in provincia Bambæ, albos homines non attingere, nigros adoriri, imò homine albo & nigro simul dormientibus albo intacto, nigrum corripere, Linschottanus prodidit, an ad Sympathiam referre debeat, dubito: sed quod Elephanto viso vehementer excandescant, quod bubalorum fimo pellantur, quod denique ad sonum tympani ferè insaniant, & seipsos saucient, inter antipathiæ exempla refero. [*Sympathia & Antipathia. Balb. in Hodepor. c. 34. Pierius l. 2. Hieroglyph.*] *Vox* ipsius propriè per rancatum exprimitur. [*Vox.*] Mutare & frendere, ira correptum scilicet, Oppianus dixit. [*Oppian. Cyneg.*] Velocitati tremendæ & maximæ dum capitur esse, constanter à veteribus creditum. [*Cursus. Plin. H. N. l. 8. c. 18.*] Totus n. fœtus, inquit Plinius, qui semper numerosus est, ab insidiante rapitur equo quàm maximè pernici, atque in recentem subinde transfertur. At ubi vacuum cubile reperit fœta (maribus n. non est cura sobolis) fertur præceps odore vestigans. Raptor appropinquante fremitu, abjicit unum è catulis. Tollit illa morsu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumque consequitur, ac subinde, donec in navem regresso inanis feritas sævit in littore. Et hæc veterum sententia. Recentiores & ex his Bontius, inter errores ponunt, quæ de velocitate dicuntur. [*Bontius de Med. Ind. p. 13.*] Quia hæc fera tardigrada est, ac hominem, (multò minus aliam feram) vix cursu assequeretur, hinc est, quod apri, tauri sylvestres, cervi, sagacius hoc animal odorantes, ejus ungues cursu facilè eludant: ideoque in carrectis, ac inter virgulta latens circa flumina, quo prædictæ feræ ad potum, veniunt,

Leucurcuta

Leo Minor

Martigora

Pardus Leopardus
Parderthier Leopard

Pardus Parderthier

Tigris Tigerthier

Lynx Luchs

Tigris Gesneri

Panthera

niunt, saltu obliquo in aliquam earum fertur, non secus ac feles in mures ac glires impetum faciunt: sic etiam ex insidiis hominem aggreditur, ac si, (quod sæpe fit) nimia cupidine prædæ aberraverit in saltando, lentè ac rugiens recedit: si quoque ab homine detectam se sentiat, abibit, &c. hæc Bontius, quo mortuo, multa quoque Exotica de plantis & animalibus interiisse doleo.

Mores.

De cætero, sobolis est amantissimi hæc fera, ideo viso homine protinus catulos transfert; ablatis, in obvium quodcumque crudeliter sævit, & rabie correpta, perit. Etsi autem indomitæ ferè sit crudelitatis, indulget tamen aliquando patientiam flagello; & Ovidius, obsequium Tigres domare dixit, & apud Senecam, osculatur Tigrim suus custos.

Plin. H. N. l. 8. c. 11. 17.

Nec desunt mansuefactorum exempla. D. Augustus Q. Tuberone, Fabio Max. Coss. IV. Nonas Majas, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romæ ostendit in cavea mansuefactum: Divus verò Claudius simul quatuor.

Jul. Capitol. in eod. Vopisc. in eod.

Sub Gordiano decem Romæ visæ, in triumpho Aureliani quatuor. Heliogabalus tigrides currui junxit. Nunquam tamen feritatem exuunt, aliquando submittunt, sed cum minimè expectaverimus, torvitas mitigata exasperatur.

l. 6. Hist. Apostol. Theret. Cosmogr. T. 2. l. 19. c. 7. Petr. Victor. variar. lect. 4. c. 3. Vsus.

Id Abdias Babylonius prodidit, nec ignotum, dum per urbem ad spectaculum ducuntur, campanulis cingi, ut spectarores ab improviso impetu sibi caveant. Sæpè nec catenis benè vinciuntur. Succo Mandragoræ vel opio in stuporem conjiciantur necesse est, ne per urbem deductæ, lædant. Posterioribus hujus feræ partibus in cibis Indos usos, prioribus tanquam Phœbo sacratis, quas versus orientem solem attollere, ut ajunt solent, abstinuisse, Philostratus author est.

Philostr. l. 2. vita Appollon.

Tota carne Congitanos vesci, ab alis seu mustacibus quod eorum esu morte furiosâ corripiantur, ideò edictis Principum cautum est, ne quis pellem illis carentem venum deferat, abstinere, apud Linschottanum legimus.

Petr. Martyr. Decad. 3. l. 2.

Ledesma Hispanus bubula carne nihilo deteriorem invenit. Ungues incolæ Cerebari in corollis texunt, his rediminiti, animosiores se existimant.

Differentiæ.

De *Generibus* Tigridum, nihil ferè apud veteres Authores occurrit.

Pausan. in Bœot.

Equidem refert ex Ctesia Pausanias, esse apud Indos Manticora dictum animal, cui triplex dentium sit in utraque maxilla ordo, missiles in cauda aculei, idque Tigrim esse quidam opinantur.

Strabo Geogr. l. 15.

Strabo quoque ex Megasthene reliquit, Tigrides apud Prasios dupla fere ad Leonem magnitudine esse; quis tamen quæso id de Tigride sumendum probaverit. Apud recentiores tamen aliquot illarum *Differentiæ* occurrunt, quoad molem, furorem, & speciem.

Nieremberg. Hist. Exot. l. 9. c. 15.

Vulgaris, inquit Nieremberg. nostris est major: huic alia similis, quæ, quia minor, ab Indis *tlaco ocelotl*, id est, parva tigris nuncupatur, maculis nigris & fuscis conscripta, non pallidis & candentibus ut aliis communes sunt. Peruani, ut Garcilassus putat, tigridem vocant Uturuncu: nam, quod Joseph Acosta dixit, ursos dici aboronocos, corruptâ nonnihil ab Hispanis voce, non ita exploratum censet, veumari n. ursus dicitur. Ferociores sunt leonibus: avide Indos quærunt, etiam in domibus & casis; & nisi constanter fores sint clausæ, clanculum ingrediuntur, & correptum aliquem barbarum mordicus deferunt, non secus ac felis murem: nec adversus illas arbores asyla, quas ascendunt ut illinc dejiciant fugientem & lacerent. In expeditione Fedremani quædam tigris cohortem militum agressa, in medio omnium dilaceravit Hispanum unum, tres Indos, tutaque & impunis evasit. Nihilominus tanta feritas elumbatur: si vel baculo circa renes cædatur, languet & vincitur; non alia via patet victoriæ. Nulla alia fera magis timetur Indis Occidentalibus imo in veneratione est. Dæmon illis sæpissimè specie tigridis loquebatur. Ungues venenati creduntur, nunquam reparatur plaga ex illis. Jam post introductum Euangelium reverentiam imo timorem hujus feræ amisit Barbaries. Capitur laqueis, alicubi muscipulis. In Bengala ferocissima invenitur, & contumacis odii: usque ad triginta milliaria insequitur per littora navim quâ aufugit læsor. Obviis præterea quibuscunque hominibus & feris atrox. Prævenit natura tantam pestem. Comitatur tigrim aliud animalculum, quod assiduo latratu illam indicar, quo audito feræ aliæ recedunt, aut conduntur, homines fugiunt. Sunt illæ tigrides humanæ carnis avidissimæ, avidiores Nigritarum quos internoscunt navium, si quam in orâ perspexerint, per viginti leucas cursitando prosequi solent, ut si quis in terram exscenderit, devorent. De nocte in naves insiliunt, ut incautos naviculatios opprimant. Referam hujus exemplum memoratu dignum, quod accidit interim dum nostri in Bengalâ agerent. Æthiops quidam servus cum somniasset à tigride se abreptum, sequenti nocte sub navis, qua vehebatur, prorâ se abscondit. Rogatus à Domino causam, somnium nocturnum enarrat; cujus veritatem illâ ipsâ nocte eventus probavit: omnibus n. dormientibus, tigris in navim insiliens, cæterisque qui plus quam triginta in navi jacebant, intactis, de sub prorâ miseri Æthiopis apprehendit latus, & abripuit. Felicior alterius sors fuit, sed divina protecti providentiâ. Hic cum haud procul in navi ageret à littore, à tergo hinc eum tigris, ab aquâ è flumine illinc crocodilus invadit: sed audi casum. Tigris, ut adversarium præverteret, prædamque extorqueret, nimia velocitate ultra hominem delata, & in navis latus impacta, in crocodili fauces incidit,

cidit; hoc modo evasit. Dici nequit, quantopere Bengalani tigridum rabiem metuant: hinc variis è nominibus nuncupant, veriti ne si proprio dicerent nomine, continuò dilacerentur. In Brasilia magna trigidum vis, quæ famelicæ horribili possent velocitate, tremendis viribus. Eædem pastæ tantâ dicuntur esse ignavia, ut à gregariis etiam canibus confestim in fugam agantur. Non homines tantum perdit gula. In novâ Hispania speculatur ex arboribus ad ripas fluminum crocodilos: inde desilit, & incautos occidit. Aliquando non minore jacturâ à tigride Indicâ infesta Darien fuit, quam olim à fero leone Nemea, & à rapido apro Calydonia, ut Petrus Martyr narrat. Integro namque semestri noctem ajunt exactam fuisse, nullam indemnem, quin vel juvencam aut equum, canem aut porcum, intra vici ipsius vias interfecerit. Armenta gregesque jam minuebantur: imo & minime tuto referunt domo exisse quenquam, eo tempore præcipuè quando catulos alebat, tunc namque adoriebatur & homines, fame urgente catulorum, si homines prius occurrebant quam brutum animal. Necessitate cogente tandem ars inventa est, quâ tanti sanguinis pœnas lueret. Exploratis quippe angustiis semitarum, quibus è cavernarum latebris ad prædam noctu prodire solebat: excavarâ ibi scrobe aliquâ, cratibus & aggesta terra levi superstratis, fallaciam occultarunt Indi. Veniens incautus (mas quidem erat) tigris decidit in foveam, & sudibus acutis in scrobis fundo defixis inhæsit. Saxis tum ingentibus ex fossæ margine in eum sudibus infixum dejectis, peremptus est. In mille assulas, & mille frustula fixa dextra directas hastas, & ab alto jaculatas, dirumpebat. Semianimis & exanguis formidine replebat intuentes; quid solutus & incolumis fecisset? Joannes quidam Ledesma Hispalensis, Vaschi Nunnes amicus, & laborum socius, de tigride illo se comedisse fassus est, bovinaque carne nihilo deteriorem esse retulit. Unde tigridem esse dicant, interrogati qui nunquam tigridem viderant, respondent, à maculis, à feritate, à dexteritate, signisque aliis ab Auctoribus datis tigrim arbitrari, cum & pardos pantheras maculatos ex ipsis plerique se vidisse prædicent. Tigride mare perempto montes versus vestigia ipsius secuti, antrum, conjugale ipsius domicilium, adeunt, duos absente genitrice catulos uberibus adhuc matris indigos auferunt. Mutato consilio, quo grandiusculos effectos in Hispaniam post hæc mitterent, ferreis catenis diligenter in colla compositis, ad maternum antrum parvulos reportant à matre lactandos. Post paucos inde dies regressi ad speluncam, nec catulos reperientes, credebant eos à matre in frusta præ rabie dilaceratos, ablatosque, ne quispiam eis frueretur. Asseverant namque, solvi è catenis nullo pacto potuisse vivos. Pellis peremptæ tigridis ad Hispaniolam, siccis herbis & culmo farta missa est ad Admirantum & Primores. Plura de his vide apud eundem Nieremberg. & Marcgr. H. B. l. 6. c. 10.

CAPUT V.

De Vrso.

Nomen. URsus, vel ab urgendo, quòd impellendo tum homines tùm cæteros animantes prosternat; vel quasi orsus, quòd ore suo formet fœtus; seu quod in ventre orsus, extrà ventrem linctu compleatur, vel quasi sursus, quia horret pilis, & δασύτριχος est, Latinis dictus est. Græci ἄρκτον, vel ab ἀρκεῖν propulso, quod ad injurias propulsandas anterioribus pedibus valeat; vel ab ἀρκίοσαι, quòd sine externo alimento hyemem transigat, vocavere. *Descriptio.* Quantum ad Rationem externarum partium: *Corpus* ei crassum, & vix mobile, semper crescere quidam affirmant, inventosque longitudine quinque cubitorum, latitudinis tantæ, ut quodlibet vel bovis tergus vinceret, talemque Maximiliano Imperatori in Thermis Badensibus oblatum. *Vadian. in Melam.* *Pellis* ei spissa & villosa, *dentes* serrati, & penitus reconditi. *Os* longum, celeres *oculi*, *pedes* manibus similes, in brachiisque & lumbis maxima vis, interdum posticis pedibes insistunt, *cauda* diminuta, *genitale* simul ut exspiraverit cornescens. *Solinus Polyhyst. Plin. H. N.* Adde his, *mammas* quatuor, *ventriculum* amplum, & *intestinum*, cum hyeme in antris dormientes capti exenterantur, vacuum, & adeò adductum, ut simul cohærere videatur. *Aristot. H. A. l. 8. c. 27. Scalig. ed. l. 8. c. 21.* Galenus nervos recurrentes, qui in aliis animalibus difficulter observantur, in hoc evidentissimè conspici posse scribit. *Caput* ipsis invalidum est, vel præsertim syncipit, quod leoni fortissimum: ideò urgente vi, præcipitaturi se ex aliqua rupe, manibus ex operto, jaciuntur. *Plin. H. N. l. 8. c. 36.* Eo tempore quo latitant, *sanguinis* exiguas circa cor tantum habere guttas, reliquo corpori nihil inesse, Theophrastus credidit. *Theophr. de animal. latitantib.* Nulla denique eis secundum Plinium medulla: axungiam & lardum habere, Monachis in Mesuen visum. *Locus.* In plærisque terrarum partibus degunt, sed in Germania, Polonia, Lithuania, Norvegia, &c. & aliis Septentrionalibus, in Nova Zemla inprimis, maximè. In Anglia nunc non reperiri, Gesnerus prodidit nec in Creta insula, Plinius. In Africa quoque non haberi olim creditum, sed falsò. *Plin. H. N. l. 8. c. 58 & l. c. Herod. in Melpom. Solin. c. 29. Strabo Geogr. l. ult.* Esse, præter Herodotum & Solinum, Strabo testis est, dum Mauros, leonum, pardalium, & ursorum pellibus indui scribit. Magis autem montanis quàm planis delectantur. Unde Alpinæ rupes apud Stumpfium animosis abundant: in montibus Peru, multi nigri stabulantur, & Pernes mons Atticus apud Pausaniam, venatione ursorum clarus est, *Victus.* παμφάγον est animal. Plantis victitare apud Mathiolum,

Al-

Vrsus
Baer
Tab. LV

Albertum, & Gesnerum invenies. Ille speciе rubi qui mora rubicunda & odorata producit, delectari scribit. Iste, herbam cuculi, quam Botanici trifolium acetosum vocant. Hic, radices quasdam quibus cupiditas cibi expletur, & somnus conciliatur. Nam in Alpibus Helveticis ajunt, vaccarum pastorem, postquam ursum, radicem è terra avulsam comedisse, eminus vidisset, radice eadem, post ursi discessum degustata, tanto somni desiderio captum, ut in via se prosternere necessum habuerit. Herbam arum comedere, quamprimum è latibulis egrediuntur, Aristoteles author est. Sed & arbustum

Arist. Hist. Anim. l. 8. c. 17. quoddam spinosum, foliis ferè ut apii divisis, flore albo, baccis rubentibus, in montibus circa Tridentum panis ursi appellatur.

Plin. H. N. l. 10. c. 73. Aristot. H. A. l. 8. c. 5. Vescuntur & fructibus arborum, quas conscendunt, leguminibus, melle, cancris, formicis, & carnibus, seu præmaceratis & propemodum putridis, seu recentibus. Maximè tamen favos appetunt, habeturque apud Jovium faceta de quodam rustico in Moscovia historia, qui in cava arbore, profundo mellis gurgite collo tenus immersus, & biduo vitam solo melle sustentans, urso in arboris ejusdem cavitatem, more humano se dimittentis, beneficio, cujus pellem tergoris manibus comprehenderat, extractus fuit. Piscibus in Islandia & glaciali Oceano vesci,

Martyr. Decade. 3. l. 6. Gabottus Venetus, prodidit. Bibunt quidem aquam, sed nec lambendo, quod carcherodontum, nec sorbendo, quòd continuis dentibus munitorum proprium, sed aquam mordendo, ut apud Aristot. habetur.

Arist. H. A. l. 8. c. 6. *Generatio.* Ursæ veneris sunt appetentissimæ: Ideo, quoniam feræ gravidæ maribus non miscentur, præter lyncem & leporem, ne diutius maritis careant, & maturius ad Venerem redire possint, ventrem ante certum

Oppian. Cyneg. l. 3. v. 146. tempus elidere creduntur. Mares, in puellas quoque libidine ferri, proditum. Raptam ab uno in montibus Allobrogum quandam, quam venereo complexu prosecutus est, & pomis agrestibus pavit, Philippus Cosseus, Constantiensium sacris præfectus, Gesnero

SaxoGrammat. Hist. Dan. l. 10. retulit. Danorum verò Regum stemmata, à quodam dicto urso, qui ex puella ab urso compressa natus esse dicitur, deduci, & Saxo

Magnus l. 8. c. 2. refert; & duo Magni Upsalenses Episcopos, Gothicos Reges ex urso & virgine nobili originem ducere produnt. *Coeunt* men-

Plin. H. N. l. 8. c. 36. se Februario, seu hyemis initio, non eodem modo quo quadrupedes, sed intra mutuos amplexus, velut humanas conjugationes, seu

Arist. H. A. l. 5. c. 2. ut Plinius, ambo cubantes complexique id est humanitus strati. Gravidæ latent, secre-

Solin. Polyhist. c. 29. Aristot. H. A l. 6. c. 30. tique honore reverentur mares gravidas. Uterum triginta dies ferunt. Pariunt tum unum, tum etiam duos, sed complurimum quinque. De *partus forma* variatur. Lucinæ illis properantius tempus est, inquiunt Pli-

Solin. d. l. nius & Solinus, quippe uterum trigesimus dies liberat: unde evenit, ut præcipitata fœcunditas, informes creet partus. Carnes pauxillulas edunt, quibus color candidus, oculi nulli, nulli pili, & de festinâ immaturitate tantum rudis sanies, exceptis unguium lineamentis. Has lambendo sensim figurant, & interdum ad pectora fovent, ut assiduo incubatu calefacta, animalem trahant spiritum. Idem Aristoteles, Oppianus, Ovidius, & alii dixere. Inde quibusdam Ursus quasi Orsus dicitur. At recentiores contrarium experientia docuit. Capta in valle Anania supra Tridentum gravida ursa, quam exenteratam, catulos omnibus membris distinctos gestasse, animadversum est. In senatus vero Bononiensis Musæo, ursulus à Ambros. Hist. quadrup. digit. l. c. 5. cæso matris utero extractus, omnibus suis partibus formatus, in vitreo vase servatur. Nec malè Camerarius opinatur, secundinarum quibus fœtus ursæ obvolutus est, tantam crassitiem, ut nonnisi diuturno linctu à matre avelli possit, errori occasionem dedisse. Capitale *odium* gerit cum *Phoca*, *equo*, Antipathia. *apro*, *mortuis*, & *mappa*. *Phocam* summopere abominari Oppianus reliquit. Agnoscit *equus* hostem nunquam visum, ac protinus se parat ad pugnam: in qua arte potius quàm viribus utitur. Transilit enim ursum, & ipso saltu posteriores pedes impingit in caput. A Ælian. H. A. l. 5. c. 25. mortuis abhorrere dicuntur, quòd homines prostratos, ore ad terram verso, retentoque spiritu, illæsos relinquant. Visa mappa, teste Seneca, ad iram concitantur. Aconito quoque pereunt, nec non faba lupina, seu marcillio, quam consiliginem esse putat Gesnerus. Pisces etiam quidam nigri venenati in Armenia reperiuntur, quorum farina aspersas ficus si comederint, intereunt. Musica delectari, experientia docuit. *Vocem* si at- Vox tendas, sævire dixit Spartianus, rugire alii. *Naturam* & *Ingenium*, sequentia testantur. Cum degustavere mandragoræ mala, for- Solin. Polyhist. c. 29. micas lambunt. Cum nausea laborant, myrmeciam adeunt, assidentesque linguam fluore dulci fluentem exertam, leviter tam Plutarch. l. lectum animal. diu tenent, donec formicis scatere viderint. Vulnerati, siccis herbis sibi medentur. Ursæ à latitatione egressæ in liberam diem, tantam Solin. l. c. patiuntur lucis insolentiam ut cæcitate oblitas putes. Oculi quia hebetantur crebrò, maximè favos expetunt, ut convulneratum ab apibus os, levet sanguine gravedinem Plin. H. N. l. 8. c. 33. illam. In antrum, non recto sui corporis motu sed supina ingreditur ursa, & dorsi sui Ælian. H. A. l. 6. c. 3. tractu repit, ut vestigia oblitteret. Ibique postquam est egressa, se quieti dans, habitum corporis extenuat per quadraginta dies: è quibus quatuordecem immobilis manet, reliquis aliis movetur: tantum solo lingendo dextro pede se sustentat, eique intestinum eatenus adducitur, ut propemodum cohæreat. Mares, inquit Plinius, quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis mensibus. Plin. H. N. l. 8. c. 36.

Specus

Specus si non habuere ramorum fruticumque congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollique fronde constratos Primis diebus bis septenis tam gravi somno premuntur, ut ne vulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum pinguescunt. Ab iis diebus residunt, ac priorum pedum suctu vivunt. Mirum dictu, credit Theophrastus per id tempus, coctas quoque ursorum carnes, si asserventur, increscere; cibi tunc nulla argumenta, nec nisi humoris minimum in alvo inveniri: sanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil inesse. Procedunt vere, sed mares præpingues, ut movere sese facilè nequeant. [Solin. l. c.] Fœminæ non ita pinguescunt, quod eo tempore pepererint. In iisdem licet foveis, partitis tamen per scrobes secubationibus dividuntur. Exeuntes herbam arum dictam, laxandis intestinis alioquin concretis devorant, circa surculos cum dentiunt prædomantes ora. Si quando tauros adoriuntur, sciunt quibus potissimum partibus immorentur, nec aliud quàm cornua aut nares petunt: Cornua, ut pondere defatigent, nares, ut acrior dolor sit in loco teneriore. Animæ virus pistilens. Contacta halitu ejus attingit nulla fera, citiusque putrescunt afflata reliquis. In Mysia ajunt esse genus alborum, qui cum à venatoribus urgentur, talem halitum edunt, qui canum carnes putrefaciat. [Usus. Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 2. Brujer. l. 13. de cibis. c. 41.] Quantum ad *Usum* in *Cibis*, etsi caro ursorum sit frigida, mucosa, difficilis concoctu, spleni & hepati incommoda: Alpinis tamen & Helvetiis, Brujerino teste, in deliciis habetur, ipseque se eas in cœna apud Symphorianum Campegium comedisse, culinæ artificio conditam asseverat. Sed juvenculus ille ursus erat, qualem, & quidem hyeme captum, in cibis adhibere debere, Bartholomæus Scappius scripsit. Licet n. Quintili mense ob pabulum pinguiores sint: tamen, quod caro tum malum odorem spirare soleat, à mensis excluduntur. Cæterum anteriores duntaxat pedes inter cibos suaviores ab Æliano reponuntur, quos & principes viros appetere Michael Herus prodidit, forte quòd plurimum exerceantur. Salsos & in camino siccatos qui ederunt, optimum & suavissimum esse cibum Gesnero retulerunt, nec amplius se mirari, quod eos per hyemem inter latendum sugant. Cerebrum venenatum esse Savanorola scripsit. *In Medicina* magni sunt partes usus. *Oculus* exsiccatus & puerorum collo appensus, adversus pavores nocturnos amuletum esse dicitur: supra sinistrum hominis brachium alligatum, quartanam febrem mitigat. *Sanguis* panos & apostemata, in quacunque parte discutit, & pilis qui in oculis nascuntur prodest, & pulices enecat. *Adeps* livores & maculas eximit: ambustis, cum lilii radicibus prodest: igni sacro illinitur: ulcera in tibiis & cruribus admixtâ rubricâ sanat: rimas pedum, alumine addito, sarcit: raptos alopeciæ vitio capillos restituit, & unguento sympathetico seu armario admiscetur. *Pellis* demorsis à cane rabido substernitur. *Pulmo* attritus à calceamentis contractos ab inflamatione tuetur. *Fel* articulorum doloribus utilissimum tradunt: ab Arnoldo Villanovano ad epilepsiam commendatur: tussim admixto melle sanat: in pessum ad conceptum promovendum adhibetur. *Pili* cum adiantho & arundinum radicibus adusti, magnæ sunt in generandis pilis efficaciæ. Difficiles partus solvi, cum quis tectum in quo gravida sit, lapide quo ursus interfectus est, transmiserit, Plinius fabulatur. Adhibetur ursus & ad alia. *Pelles* Samojedis & Lapponibus ad vestimenta inserviunt: aliis ad stragula. Olim equites, loricas & galeas iisdem tegebant, ut truculentiores apparerent. Palladius ferramenta quorum in agris colendis usus, sebo, adversus grandinem & gelu inungit: Mizaldus, cortices vitium adversus erucas & glaciem. Fuit eorum & in spectaculis ac suppliciis sumendis usus. Annalibus notatum est. M. Pisone & M. Pisone & M. Messala Coss. ad XIV. Calend. Octobris, Domitium Ænobarbum ædilem curu- [Plin. H. N. l. 8. c. 36.] lem ursos Numidicos centum, & totidem venatores Æthiopas in Circo dedisse. *Differentias* quod spectat, sunt Magni, Parvi, [Differentiæ.] Nigri, Albi. Tales infestavere Hollandos, cum per glacialem Oceanum transitum in Catajam quærerent. Stupendæ erant magnitudinis. [Purchas. Navig. T. 3. l. 4. c. 5.] Nam occisor. pelles ad tredecem pedes ascendebant. Sunt & in Mysia albi, quorum superius facta mentio. Strabo [Strabo Geogr. l. 16.] fulvosum, in illa Arabiæ regione ultimo promontorio contermina notarit: Agricola in fuscos & nigros dividit. Helvetii parvos, *saxatiles*, magnos *capitales* vocant. Sunt & [Majol. Colloqu. 7. de quadrup.] in novo orbe ignavi, qui solis formicis victitant, canibus cedunt, & bacillo percussi fugiunt, nec ullum caudæ vestigium habent: Myrmeciphagos appellare possis. Inveniun- [Nieremb. H. E. l. 9. c. 28.] tur in provincia Veræ pacis maximi, lanigeri satis, nigris pilorum sive lanæ grumis. Cauda illis palmaris duntaxat: manus velut humanæ. Simi sunt velut nigritæ, rotundo rostro, depili & rugoso: In Virginia eduntur. Meticulosi sunt, fugiunt homines, aufugiunt ad arbores, inde deturbantur, sanciati jaculis. Provincia Beach, si Paulo Veneto credimus, domesticos & innoxios producit. Hoc unicum addere placet, habuisse [Textor Tomo. 3. Off.] Suidrigellum Lithuaniæ Principem ursum matutinis horis à nemore discedentem, qui palatio appropinquans anterioribus pedibus fores percutiebat, & cibo sumpto, remeabat in sylvam. Solent & sectæ cujusdam apud Turcas religiosi, ex eremo egressi, cervum vel ursum tintinnabulum colla ferentem per urbes & pagos circumducere.

C A-

Lupus Wolff

Zilio Hyæna
Vulpes Fuchs

Hyæna

CAPUT VI.

De Lupo.

ARTICULUS I.

De Lupo in genere.

Aldrovand. Hiſt. Digit. l. 1. c. 6.

LUpum in genere & ſpecie conſiderabimus, eidemque *Gulonem* adjiciemus.

Nomen.

Dicitur Latinis lupus, vel quaſi leopus, quòd in pedibus leoninam virtutem gerat; vel à Græco λύκος, à rabie nempe rapacitatis; vel ἀπὸ τῆς λύκης, à diluculo, ſeu quòd in colore pellis crepuſculorum albedinem æmuletur, ſeu quòd primâ luce ad raptum exeat; ſeu quòd oculi ipſorum ſint terſi & in tenebris fulgeant. Græcis dicitur λύκος, κιρκίας, ſi textus apud Varinum corruptus non eſt, Heſychio ἐλκὸς, quod poteſt eſſe ab ἑλκύω. Alibi νυκτερινοὶ κύνες vocantur. Fœminæ, λύκαινα nomen.

Deſcriptio.

Sunt verò lupi canibus magnis, maſtinis, ſeu paſtoralibus ſimiles, coloris, ut in differentiis dicetur, varii. Habent *oculos* ravos, qui ſplendent lucemque jaculantur. *Dentes* ſerratos, teretes, acutos, & inæquales. Rictum amplum, & os quod maximè diducunt. *Collum* in eas brevitatis anguſtias compulſum, ut contorqueri retroque verſari non queat: & ſi retrò velit aſpicere, totum corporis truncum contorqueat neceſſe eſt. Ideo quidam ex ſolido oſſe conſtare prodidere, ſed falſò. Clamorganus enim in diſſectis vertebras obſervavit, cui & Philes adſtipulatur. Habent & muſculos temporales magnos & nervoſos, prodente Galeno. *Cerebrum* quod cum luna creſcit & decreſcit, ſi Alberto credimus. *Cor*, ſi ſiccetur, odoratum. *Iecur*, ungulæ equinæ ſimile. *Genitale* oſſeum. *Pedes*, priores quinis digitis diſtinctos, poſteriores quatuor. *Oſſium* ſubſtantiam denſiorem. *Renes* aliis ſimiles, ſed qui, in ſenectute, vermes vel ſerpentes, quod ſe in tribus vel quatuor cadaveribus obſervaſſe, Clamorganus ſcribit, producant. In *veſica* lapillus reperitur, qui Syrites dicitur.

Ælian. H. A. l. 19. c. 26. — Clamorg. l. de lupor. venat. — Galenus de uſu partium l. 10. c. 9. — Plin. H. N. l. 28. c. 20. — Galen. l. 11. de uſu part. c. 8. — Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Locus. Pauſan. in Phocicis. Ariſtot. in Mirabil.

Nulli ſunt in Sardinia, ſi Pauſaniæ credimus; Creta, ſi Ariſtoteli; Olympo monte Macedoniæ, ſi Plinio & Solino. Angliam hoc animalis genus non alere certum. Sub Edgaro. Ednii II. exſcindi cœpti, in totum poſtea eradicati ſunt, non in Cambria tantum, ſed in aliis quoque provinciis. In Septentrionalibus provinciis magna luporum copia: in Muſcovia inprimis, pecori, jumentis & hominibus inſidiantur, cujus exemplum apud Olearium in itinerario Orientali invenies. Haud paucos in regno Senegæ inveniri, prodidit Cadamuſtus. In provincia Scotiæ Anguſia, ejusque valle Glamore reperiri, qui ferarum duntaxat raptu vivant, apud Boëthium habetur.

Olear. Itiner. p. 119. — Cadamuſt. c. 29.

Cibus.

Carnivori ſunt, & inprimis ovillam appetunt. Ideò caulam ingreſſi, omnes ferè interimunt. Equis, bobus, anſeribus, inſidiantur. Humanæ ſapore maximè illiciuntur, ſi humanum cadaver prius guſtaverunt. Prægnantibus capto odore inſidiari Olaus M. prodidit. Sed nec ſuæ ſpeciei, ſi fames premat, parcunt: teſtaturque Clamorganus duos lupos die antecedenti occiſos, ab aliis nocte ſubſequente devoratos fuiſſe. Ælianus verò animadvertit, fame urgente multos ſimul excurrere, vertigine correptum & cadentem à cæteris laniari. Coram catulis qui ablactantur, prædam nuper voratam evomunt, & grandioribus factis agnum vel anſerem apponunt. Præter carnes, plantam illam Scythicam Borametz dictam appetunt. In regno Congo oleum quod ex palmis elicitur, ſorbent. Terram quoque & argillam comedunt. Inde fortè lapis lithargilos dictus, qui in ventriculo, undecim uncias pendens, gyris & plicis intortus, à Schenckio obſervatus eſt. Albertus, non fame ſed naturali inſtinctu id facere, dixit, ut gravior redditus, quæ invaſiſſet, ſua mole deprimere poſſet. Exſaturatus per magnum temporis intervallum fert inediam, eique tum venter latè projicitur, lingua tumeſcit, os obſtruitur, manſuetuſque evadit: lingua extenuata, iterum in lupum transformatur. An cibos defodiant, ex æquo eosdem dividant, & ad reliquias ululatu alios advocent, quod Albertus prodit, venatoribus decidendum relinquo.

Olaus de gent. ſept. l. 18. c. 10. — Clamorg. l. de venat. lupi. — Porta Phyſiogn. l. 4. c. 4. — Linſchot. in Navigat. — Schenck in Hiſt. monſtror.

Generatio. Ariſt. H. A. l. 5. c. 2.

Coëunt eo modo quo canes, in medioque coitu, inviti etiam cohærent; coëuntque uno anno nonniſi per dies duodecem, quos à natali Chriſti quidam computant. Libidinis tempore acrius in eos qui acceſſerint ſæviunt, inter ſe tamen, quòd gregales non ſint, non dimicant. Gerunt utero duos menſes, & tandem quoad numerum & cæcitatem catulorum ut canes pariunt. Novem catulos generare vulgaris apud Helvetios ſermo, teſte Geſnero, qui etiam ex Rhæto quodam audivit, catulos in Rhætia circa Calend. Maij, ſeptem vel novem aliquando ex una parente, ex latibulis auferri. Idem ajebat vulgò ferri lupam primo partu unicum eniti catulum, ſecundo geminos, & ſic deinceps, ſingulatim catulo ſemper auctiorem fieri partum, uſque ad decem, inde ſterileſcere. Intra duodecem dies parere, quòd Latonam oberrantem totidem diebus ex Hyperboreis Delum deduxerint, ſub ſpecie lupæ, propter metum Junonis, fabuloſum eſt. Antipater apud Plutarchum partum projicere adſerit, cum glandiferæ arbores florem abjiciunt, quo guſtato uteri illarum reſerantur; cum ejus copia non eſt, partum in ipſo corpore emori, nec in lucem venire poſſe: præterea regiones illas à lupis non vaſtari, quæ glandium quercuumque feraces non ſunt. Potus ſunt parciſſimi.

Ariſtot. H. A. l. 6. c. 15. — Plutarch. Probl. 38.

Antipathia.

De *Antipathia* hæc apud authores occurrunt. Homo, quem prius viderint conticeſcit: & anticipatus obtutu nocentis,

Solin. in Polyhiſt.

licet clamandi votum habeat, non habet vocis ministerium. Oculus erutus, quadrupedes domesticas terret. Mulier si unquam supra calidam lupi urinam minxerit, non concipiet. Cauda ad præsepe suspensa, facit ne comedant. [Plin. H. N. l. 20. c. 14.] Rumpi traditur equos, qui vestigia luporum sub equite sequantur: quod si lupi calcaneum equi quadrigam trahentes conculcent, sistentur tanquam si cum quadriga conglaciassent. [Ælian. H. A. l. 1. c. 6.] Oves ab eo adesæ suaviorem habent carnem, verum lana pediculos & pruritum generat. Agni nuper nati, nec alicujus animalis effigiem extra caulam conspicati, audito repente luporum ululatu, exanimantur. [Porta M. N. l. 1. c. 14.] Pellis eorundem lupinæ superposita statim depilatur. Stercus in ovili occultatum, pecudes quiescere prohibet, nisi auferatur. Fides ex intestinis ovium, cum intestinis luporum permixtæ, obstrepentes omnem citharæ concentum interturbant, quod tamen falsum esse experientia docuit. Scillam si contigerit repentè contrahitur. Lapides ideò perhorrescit, quòd in parte à saxis icta vermes nascantur. Scintillis ex silice emicantibus ita terretur, ut etiam famelicus accedere non audeat. [Oppian. in Cyneget.] Tympanum ex ejus corio formatum cætera animalia fugat. Cantus denique & sonus ipsi inimicus est. Pythiocaris tibicinem, cum tibiâ magnâ contentione incitatos numeros caneret, impetum luporum repressisse prodit. Gesnerus verò novit quendam, qui cum lapidibus lupum terrere non posset, sono tympani, quod gestabat, perterrefactum fugavit. Dicitur Pittacum amore prosequi. [Morbi.] *Morbos* si attendas, rabie, podagrâ, & cynanche laborare solet, lycoctono [Vita.] sumpto interit. Vulneratus, in luto se volutat, & sic sanguinem sistit. Permultos annos vivunt, & ex dentibus in senecta malè afficiuntur, ita ut etiam edentuli fiant. De *Moribus* & *Ingenio*, ut aliquid dicamus, [Ingenium.] viscera quia habent infirma, ideò herbas comedunt, Dracontium inprimis ad acuendos dentes. Breves, inter cæteros magis audaces putantur. Cum in foveam inciderunt, vel se inclusos sentiunt, præ stupore innoxios se exhibent, quod una & altera historia, [Gesnerus Hist. Quadrup. p. 711.] Gesnerus confirmat. Percussores cognoscunt, & ex observato invadunt. Fœtus suos amant: [Plin. H. N. l. 8. c. 22.] fœmina partus custodit, mas pro catulorum salute cibos ad ipsam defert. Cum fugiunt, catulos secum ferunt. Cœlo præcipuè nubilo insidiantur, ut magis lateant. Cum per folia incedunt, ne strepitum faciant, lingua pedes suos lambunt, & lubricos reddunt. Fluvios transmissuri, ne undarum fluctibus abripiantur, singuli apprehensis morsu præcantium caudis, unà serie transmittunt, à quo ingenio λυκάβας annus dicitur. Suidas [Ælian. H. A. l. 8. c. 14] χειμῶνος ὥρᾳ, ita transmittere ait. Apprehensis quoque mutuò caudis, bovem è palude extrahunt. Dum cibum capiunt, vel intuentibus irascuntur. Si homo pariter & aliud animal se offerant, semper homini, narrante Alberto, parcunt. Narravit sanè mihi, inquit Conradus Gesnerus, quidam, [Gesner. Hist. Quadrup. p. 723.] lupum se vidente, morsu comprehendisse lignum triginta vel quadraginta librarum in sylva, & cum eo se assuefecisse transilire grandem eo in loco arboris abscissæ truncum: tandem, cum satis peritus transiliendi sibi videretur, se abscondisse: & adveniente propter satam ibi avenam porcâ sylvestri, cum pluribus ætate differentibus porcis, anniculis, bimis, prorupisse, apprehensoque porco, qui æqualis pondere videbatur ligno, quo cum transilire truncum didicerat, saltu retrò truncum se recepisse, & interemptum ibi porcum devorasse. Aliquando cum canibus amica societate confœderantur, & caulas invadunt. Si in minorem aliquam pecudem inciderint, auriculâ comprehensâ, secum currendo abducunt; renitenti clunes caudâ feriunt, ita ut lupo interdum celerius currat. Ubi caulas intraverunt, omnes interficiunt, antequam aliquam ad comedendum attingant. Tauros à fronte adoriri non audent, quòd cornua extimescant. Quamobrem primum, quasi rectâ viâ pugnaturi essent, [Ælian. H. A. l. 5. c. 19.] minas gerunt, & illorum oculis sese crebrò inculcant: deinde se retorquentes in dorsum insiliunt, & acerrimè ad ejus perniciem incumbunt. More equorum & canum per ætatem canescunt. Famelici, noctu vento adverso, odorem escæ, per medium milliare sentiunt, inventumque cadaver trahunt & devorant. Quandoque uno ululante alii conveniunt, & omnes simul equorum gregem adoriuntur, quod in Bononiensi territorio sæpe accidere solet. [Ambrosin. de Digit. l. 1. p. 147.] Turmatim etiam progrediuntur, & nocte intempestâ, juxta destinatum pagum commorantur. Interim illorum unus in pagum excurrens canes excitat, & simulatâ fugâ, usque ad insidiarum locum, ad se persequendum invitat; ubi canes ab aliis lupis dilaniantur. Frondes & salicis ramulos porrigunt, ut capras his [Albert l. 2. de Animal.] gaudentes inescent. Vocis ferè obliti eramus, [Vox.] quem eruditi ululatum vocant; Græci, per ὠρύω & ὠρύομαι exprimunt. Ad mensas [Usus.] inter honestos non admittitur, quod carnem habeat siccam, crassam, fœtidam. In Insubria tamen aliquando editur. In *Medicina* multi est usus. Vivus, oleo cerati modo incoctus ad podagram laudatur. *Corio* ventrem constringere, in colica prodest, si Rhasi credimus. *Carnes* edisse, parituris prodest: aut si incipientibus parturire, sit juxta, qui ederit, adeò ut etiam contra illatas noxas valeat. *Adeps* antipodagricis unguentis admiscetur. *Sanguis* cum oleo nucum mixtus, surdidati prodest. *Caput*, sub pulvino reconditum, somnum inducit. *Oculus* dexter salsus adalligatusque, febres periodicas arcet. *Dens* gingivas extenuat,

quo

Lupus Marinus
Gesneri et Bellonij

Hyæna

Gulo Vielfraes

Lupus Scythicus

Semivulpa

Verux Æthiopica

quo dentes levius proveniant. Qui per *lupi guttur* in synanche bibit, evadit. Hoc experimentum se ab Adolpho Occone accepisse, Agricola fatetur. *Cor* antepilepticis admiscetur. Medicamentum quod in M.S. Gesnerus invenit, ex visci quercini unciâ unâ, visci de piro unc. ſ. mucronum de cornu cervi scobe dr. ij. cordis lupini dr. j. componitur. *Hepar* Archigones apud Galenum ad oris crustas commendat. Haud pauca de ejusdem usu apud Marcellum habebis. Idem, tussim ex vino tepido sanat, & phthisicis medetur. *Fel* cum elaterio umbilico alligatum, alvum solvit. Pars de *virga* in furno assa & incisa sumpta, veneris appetitum excitat. *Testiculus* dexter oleo permistus, & cum lana genitali muliebri applicatus, desiderium coëundi adimit. *Stercus*, colicis potandum, tempore Galeni, cum successu dabatur: imò, vel appensum, juvabat: sed in fruticibus & vepribus colligebatur. Vide Galenum. Quin & ossa in excrementis inventa, colo medentur alligata brachio, si terram non attigerint. *Ossa* exsiccata & in pulverem redacta, dolorem intercostalem tollunt. Inservit & aliis. Nam caput in columbario suspensum, mustelas & feles arcere dicitur. Rostrum inveteratum veneficiis resistit. Sanguis circa agrorum fines sparsus, lupos arcet. Eodem olim in sacrificiis utebantur, cum Dæmonas invocabant. Adipe novæ nuptæ, postes apud Romanos inungebant. Cauda supra præsepe suspensa lupos à stabulis arcet. De *Differentiis* sequenti articulo agemus.

Galen. de compos. secund. loca. l. 6.

Plutarch. in Iside & Osir.

ARTICULUS II.

De Lupo in specie, & de Gulone.

EX Lupis, alii sunt *Sylvestres*, alii *Aurei*, *Scythici*, *Marini*. *Sylvestrium* in Doffriniis montibus, qui Norvegiam à Suecia dirimunt, Olaus, in Sardinia Lonicerus, meminit. Villosior est vulgari, flavi coloris, & caudam erectam gestans. Frequens est ejus apud Mediæ populos in ludis usus. Armati cum eis congrediuntur. *Aurei* à colore flavo eoque pereleganti ita vocantur. Minores sunt lupis communibus, voracitate tamen pares. Gregatim incedunt hominibus & armentis innoxii. More canum latrare videntur. In Cilicia & Turcia visuntur. Turcarum domos & tuguria noctu subeunt, & quicquid in eis esculenti reperiunt, devorant: quod si nihil horum obvenerit, pileos, vestes, calceos, & quicquid coriaceum est, auferunt. Ex pellibus vestes parantur. *Scythicus* in ultima Scandinavia, post Norvegiam & Gothiam reperitur. Animal est lupi magnitudine, perpetuò iracundum. Germani ab acie unguium, quibus maximè sævit, Grimmeklaw vocant. *Marinus*, animal est amphibium, magnitudine ursi, pelle adeò dura, ut gladiis penè sit impenetrabilis. Caput habet enorme, Oculos permultis pilis obumbratos; naribus & dentibus caninis; pelle villis erectis hispidâ, nigris maculis distinctâ; caudâ oblongâ, crassâ, villosâ. In ventriculo nonnulli lapilli reperiuntur. Pinguedine scatet. Conspicitur in Oceani Britannici littore. In Insula Angræ tanta eorum multitudo, ut quandoque milliarius armentorum grex esse videatur. Visuntur & in insula post portum S. Crucis sita, & in Maritimo Peru tractu. Inimicitias cum avibus Buitri dictis gerunt, à quibus aliquando interficiuntur. Adeò amplas alas habent, ut extensæ spatium X V. pedum occupent. Lupo conspecto, altera lupi pedes apprehendit, altera ipsum rostro excæcat. Rugiunt ad instar leonum adulti; parvi, vocem hædorum imitantur. Hepar est edule. Angræ incolæ carnibus eorum tam recentibus quàm salitis nutriti, diu vivunt. Pelles ad vestimenta adhibentur. *Gulonis* nomen à voracitate impositum est. Scaliger Vulturem quadrupedem; Crollius Boophagon Germani Vielfraß/ nominant. Est, describente Miechovio, magnitudine canis, facie catti, corpore & cauda vulpinis, colore nigro. Reperitur in Lithuania, Moscovia, & aliis septentrionalibus regionibus. Vescitur cadaveribus, tantumque vorat, ut tympani instar infletur. Plenus, angustiam duarum arborum aut rupium angustiam ingreditur, & vi per infernas & superas partes excrementa trudit, rursusque ad cadaver regressa, sese implet. Congener ipsi fera Arabibus *Dabuh*, Africanis *Sesef* dicta, magnitudine & formâ lupum referens, quæ etiam cadavera eruit. Fortè est eadem cum veterum hyæna, quod & Gesnero placet. Sanguis hujus feræ pro potu venatoribus inservit: & melle rarissimo conditus, in pompis nuptialibus, propinatur. Pinguedine ulcera superlinunt. Intestina ad usum chordarum trahuntur. Ungulæ ab animali recenter avulsæ, & canibus aut felibus ostensæ, easdem fugant: appensæ, contra tinnitum aurium faciunt. Pellibus ob pulchritudinem vestes subducuntur: eorumque tegumentis honorabiliores hospites excipiuntur. Ideò ad exteros evehere non permissum. Stuporem si verum est incutit, quod proditur, in cubilibus harum ferarum quiescentes, res naturæ Gulonis conformes, & quòd semper comedant, somniare.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 1 c. 7. Olaus de gent. septentr. l. 18. c. 11.

Bellon. obs. l. 2. c. 108.

Ambros. Hist. Digit. l. 1. c. 9.

Bellon. l. 1. de aquat. c. 3. Lopez Hist. Ind. l. 1. c. 3.

Miechov. in descript. Sarmat. l. 2. c. 3.

Leo Afric. l. 9.

Olaus lib. 13. c. 6.

TITULUS II.
De Digitatis semiferis.
CAPUT PRIMUM.
De Vulpe.
ARTICULUS I.
De Vulpe in genere.

Ambrosin. Digit. l. 2. c. 1.

TAntum de Digitatis feris. Semifera vocamus, quæ licet feris sint instructa moribus; ob parvam tamen corporis molem, ab hominibus facilè superari, regi, & domari possunt. Talia sunt, *Vulpes, Simia, Cercopithecus*, & alia hujus generis Indica, *Cynocephalus Papio, Upalim, Taxus, Castor, Lutra, Ichneumon, Mustela, Genetta, Animal Zibethi, Lepus, Cuniculus, Sciurus, Glis, Mus, Talpa, Echinus terrestris, Hystrix, & Tatus.*

Nomen. Isidor. Origin. l. 12. c. 2.

Vulpes, & ut alii volunt *Volpes*, vel est quasi volupes, quòd semper tortuosis anfractibus ad alias animantes decipiendas currat: vel quasi volipes, quòd ob cursus celeritatem volare videatur: vel quasi valipes, ob pedum valorem, Latinis dicitur. apud Græcos plurima habet nomina. Dicitur namque ἀλώπηξ, quod nomen tam in masculino quàm fœminino reperitur, παρὰ τὸ ἀλῶ & ὦψ ὠπὸς, à fallendis oculis: βασσαρὶς & βασσάρη Cyrenensibus; θώμιξ, κερδὼ ab astutia, quæ Græcis κέρδος & κερδοσύνη; καθύφη, κερδαλῆ, κερδία κήλας, παρὰ τὸ κηλεῖν, quòd cauda ejus ad demulcendum apta sit; κίναδος, quod nomen quidam bestiæ omni imponunt; κινάδεα, κιδάφη, seu κίδαφος, κίρα, κίραφος, κοθουρὶς, κοιλοβῦρος, κοροῖπις, λαμπουρὶς, σκαφώρη, & cætera. Οὐαννὺ Phrygibus vulpem etiam significat.

Descriptio.

Descriptione non est quòd insistamus, cum notissimum sit animal. *Genitale* mari osseum ut lupis, & mustelis. *Caudam* habet villosam, *Aures* breviores quàm canis.

Cibus.

Cibum si spectemus, delectatur gallinis, anseribus, astacis, otidibus, cuniculis, leporibus, sylvestribus muribus, felibus, parvis canibus, quos coercere potest, locustis denique. Cum Massiliæ piscatores Buopas Mænarum genus & magnos astacos per noctem in navicula reliquissent, vulpes buopibus insidiata, abastaco, forcipe, cui pedem interposuerat, capta est. Ab uvis quoque maturis non abhorrent, ut nec à pyris, si proverbium hoc sensu sumi debet.

Locus. Mechov. de Sarmat. c. 1.

Non habentur in Creta, si Solino credimus, Ar in Russia frequentissimæ sunt: ut & Alpinis Helvetiorum locis. Ideò mercatores multas ibi pelles coëmptas, in alias regiones divendunt.

Generatio.

De *Congressu* tradidit Plinius, ad latera projectas coire, alii ad terram. Aristoteles, supervenientes commisceri. Invadunt & diversi generis animalia, modò corporatura & tempora graviditatis sint æqualia. Ideò ex cane & vulpe, ad montem Aristoteles, Canes Laconici, *Alopecides* dicti, generantur. Pariunt catulos cæcos, quatuor ut plurimum; & parturientes ita secedunt, ut rarissimè gravidæ capiantur. Editum fætum lambunt, refovent, & concoquunt. — Aristot. H. A. l. 6. c. 34.

Sympathia & Antipathia.

Cum serpentibus adeò amicè vivunt, ut in iisdem cavernis quietè morentur. Hostilitatem verò exercent, cum plantis, avibus, & quadrupedibus. Ruta sylvestris cum eduliis gallinarum mista, vel ejus ramusculus sub alis gallinarum alligatus, easdem à vulpe tutas reddit. Milvus, vultur, & aquila, vulpium catulos sæpe rapiunt. Circus & Æsalo pilos ab iisdem avellit. Corvos & vulpem in caveâ clausos, tam acriter dimicare Avicenna vidit, ut corvi caput sauciatum sanguinem emiserit; corvus verò labia vulpis adeò constrinxerit, ut hiscere nequaquam posset. Taxi cum vulpibus sæpenumero præliantur: hi taxos, cryptas stercore fœdando, fugant. Cervi eorundem gannitum reformidant. Lepores sunt in illis insulis frequentiores, in quibus nullæ vulpes.

Vox.

Ululando & latrando canem imitatur, quando irascitur & dolet; alioquin, cum aliquid, si domi alatur, petit, gannit & blandè immurmurat. Hinc κνυζᾶν seu κνυζεῖν, propriè de canibus, queribundum ululatum edentibus, profertur.

Mores & ingenium. Plin. H. N. l. 8. c. 28.

Moribus & *ingenio* est dolosis. In Thracia amnes gelatos lacusque nonnisi ad pastus itura redituraque transit: & observatum, aure ad glaciem appositâ, crassitudinem gelu conjectare. In caverna, multifores aditus facit, ne tam facile à venatoribus illaqueari possit. Quia lupus contactu scillæ convellitur, latebris suis eandem apponit. Pulicibus infestata, manipulum fœni mollissimum, aut pilos ore continens, paulatim à posteriori parte in aquam se mergit, ut pulices ad caput ascendant, eoque immerso, in fœnum vel villum colligantur. — Albert. l. 2. de Animal.

Echinos in arctum constrictos, quia adoriri non potest, urina in os redditâ, suffocat. Cum lepore se ludere velle simulat, & incautum devorat. Famelica, insidiosè mortuam se simulans, spiritu compresso, exertaque linguâ, postquam se in argilla rubra, ut cruenta quasi appareat, volutasset, accedentes aves corripit. — Ælian. H. A. l. 6. c. 64.

In Ponto sic Otidas venatur, ut & sese avertens, & in terram abjiciens, tanquam avis collum, sic caudam extendat. Eæ, hac insidiarum instructione seductæ, ad illam tanquam suam gregalem accedunt, & nullo negotio, capiuntur. — Ælian. H. A. l. 6. c. 24.

In pedica capta, morsu pedem præscindit, ut aufugiat: nullâ fugæ patente viâ, mortem simulat. Gallinas in pertica sedentes, caudâ huc & illuc impulsâ perterrefactas, dejicit & devorat. Nihil de pisciculorum & vesparum captura, quos cauda astutè capit, dicam. In procera arbore deprehensa, jucundum aliquando sui spectaculum præbet. In ea enim tanquam in arce oppugnari solet: cum neque ignem timeat, nisi

nisi pars proxima ardeat: plærumq́ue etiam acutas cuspides non fugiat, & perfodi potius sustineat, quàm in turbam canum descendere.

Blondus apud Gesnerum.

Tandem verò descendere coacta, impetu quodam instar fulguris dejici solet, in numerosam canum cohortem, ut sagacissimos laniet, & à præstantioribus dilaceretur.

Usus in Cibis.

Vulpium carnes nitidior vita damnavit. A Sarmatis tamen, Vandalis, & rusticis Gallis seu elixæ seu assæ comeduntur, ut olim à Bœotis. Incolæ insulæ portus sanctæ Crucis, aliquando crudas, aliquando parum fumo induratas vorant.

Bruyer. de re cibar. l. 13. c. 26.

Brujerinus qui eas degustavit, nescio quid virosi & agrestis habere scripsit.

Galen. de victu atten. c. 8.

At Galenus, vim ei inesse carnibus leporinis similem, reliquit. *Cerebrum* infantibus sæpius exhibitum, à comitiali morbo eos præservat.

Usus in Medicamentis.

Lingua in armilla gestata à lippitudine: arefacta, in collo contra albugineas suspenditur. *Pulmo*, phthisicis commendatur: suspiriosis à Dioscoride, lienosis à Sexto propinatur. *Iecur* in jecoris affectibus præscribitur. *Fel* cum melle mixtum, oculorum caliginem delet: & in pesso, ad masculorum conceptionem, inditur. *Renes*, cum pinguedine, gonagræ opitulantur: iisdemque ad faucium tumores dissolvendos guttur perfricatur. *Testiculus* ad juvandum congressum & conceptionem in electuariis exhibetur. *Genitale* osseum oleo & bitumine imbutum, tanquam pessus, ad provocandos menses supponitur. *Pudenda* vulpis fœminæ in cephalalgia caput circumdatur. *Sanguis* recens calculosis exhibetur, eodemque pudenda illinuntur. *Pinguedo* liquata & auribus instillata, affectiones earundem inveteratas tollit: nervorum morbis magno est adminiculo: Unguentum ad calculum ingreditur: in alopecia mirandum in modum valet. Eodem pedes & manus à frigore præservat, dum modo sæpius antequam intumescant inungantur. *Stercus*, cum sinapi mixtum, Plinius, in ulceribus capitis adhibet: Rhasis cum oleo rosaceo mixto virgam inungit, atque hoc modo venerem sopitam excitat. *Pellem*, Galenus in capillorum affectu, Sextus in Podagra, dum calceos ex ea parari jubet, utitur. Ischiadicos ab ea juvari compertum est. *Cauda* summa pars brachio illius suspenditur, qui ad venerem iners est. Ex tota vulpe, oleum ad omnes arthritidis species valdè efficax, paratur. Pellem in vestitu usurpari, notissimum: nigræ inprimis, quæ aliquando quindecem aureis vænit.

Differentia.

Differentia Vulpium, à magnitudine, colore & more sumuntur. *Magnitudinem* si spectes, Odonus minores in Ægypto quàm Græcia reperiri scribit. In Peruana quoque sunt pusillæ, teterrimi odoris, adeo ut si urinâ aliquid fœdaverint, fœtor nunquam ablui possit. Quantum ad *Colorem*, dantur in sylvis septentrionalibus nigræ, candidæ, rutilæ, crucigeræ, & isatides.

Scalig. Exerc. 217.

Visæ nigræ, quæ ab aliquibus albis pilis, quodam ordine digestis exornantur. Rufescentium duas species. Una quæ guttur in albo nigricans, veluti carbonum pulvere conspersum exhibet. Altera, candidum, quæ species tanquam rarior in Germania magnifit. *Albarum* major in Suecia & Norvegia copia: sed maxima circa Novam Zemblam, quæ sole sub horizontem demerso emergebant; emerso, occultabantur, quæque Hollandis ibidem vi frigoris constrictis, cuniculi carnes sapere videbantur. In *Crucigera* ab ore per caput, tergum, & caudam, recta nigri coloris linea protrahitur, deinde alia transversa per armos ad pedes, anteriores ducitur, quæ duæ lineæ crucis figuram exprimunt. *Morem* si attendas, Ælianus in Caspiis regionibus vulpes esse scribit, quæ & urbes innoxiæ ingrediuntur, & incolis tanquam caniculæ inserviunt.

Ælian. H. A. l. 7. c. 30.

ARTICULUS II.

De Vulpibus Indicis.

Nieremb. H. Exot. l. 9. c. 10.

VUlpium Indicarum varia sunt genera, variisque ab iisdem nominibus insigniuntur, *Cojotl, Cuit lax cojotl, Azcacojotl, Ilpemaxtla, Oztoa, & Izquiepotl.* *Cojotl* animal est lupino capite, oculis vividis, magnis ac pallentibus, parvis & acutis auriculis; rostro nigro, longo, nec admodum crasso; Cruribus nervosis, & uncis; Crassis unguibus; cauda hispidâ crassâque; noxio morsu; fusco, longo, candidoque pilo. Magnitudine est inter lupum & vulpem mediâ. Frequens est in nova Hispaniâ, locis inprimis frigus & rigorem declinantibus. Victitat imbecilliorum animalium præda, maizio, & arundinibus saccarinis. Invadit aliquando & cervos & homines. Sagax est venatui, & vulpinis moribus, atque adeò injuriæ illatæ ultor, & ereptæ aliquando sibi prædæ memor, ut post dies aliquot agnoscat raptorem, insectetur obvium, & interdum etiam aliis sui generis comitantibus, adoriatur, & trucidet; cognitisque magno studio & curæ ædibus, ac interemtis quibusvis domesticis animalibus, ulciscatur injurias, & pœnas sumat. Erga beneficos verò est tam gratus, ut allatis ante eum cohortalibus, & cæteræ prædæ parte, benevolentiam plærumq́ue testari soleat. Fertur dolorem dentium pene ejus expurgatorum sibitò sedari. *Cuitlaxcojotl* iisdem quoque præditus est moribus, & forma etiam esset eadem, nisi Cuetlaztli pilo similis videretur, unde nomen accepit: collo crasso, & impensè hirsuto, pectorisque & faciei pilorum longiorum acervo terrificus. *Azcacojotl* formicarum cavernis insidet. Cum noctu ululat, multiformes edit clamores. *Ilpemaxtla*, candido, nigro, & fulvo pilo vestitur. Capite est parvo, articulis modicis,

corpore gracili, ac quatuor ferè dodrantes longo, rostroque prolixo & tenui. Offenditur ubique, sed præcipuè calidis in locis. *Ozotoa* genus est vulpis forma & magnitudine nostri simile. Tres dodrantes vix superat, nigro candidoque vestita pilo, sed quibusdam partibus fulvo. Incolit foveas. Alitur cohortalibus. In terræ cavitatibus occultè educat sobolem. Atrociter mordet. Cum aliter manus venatoris effugere nequit, simulat se mortuam. In cibi ibidem usum venit, quamvis crepitus ventris incolis sit fœtidissimus. *Izquiepotl* maizium tostum colore imitatur. Duos est ferè dodrantes longa humilisque, rostro tenui, parvis auriculis, piloso & nigro corpore, ac præcipuè juxta caudam, quæ longa est, & nigro candidoque pilo, quemadmodum & dorsum universum vestita. Brevibus cruribus, nigrisque, & uncis unguibus. Vivit in antris inter saxa ubi educat prolem. Vescitur scarabeis, & vermiculis, cohortales jugulat, solumque earum devorat capita. Fundit, cum pedit, halitum fœtidissimum. De urina superius diximus. In extremo constituta periculo, reddita urina, aut fæcibus dejectis, ad octo pluriumve passuum intervallum (tanta vis est excrementi) sese ab omni vindicat injuria, ac vestes inficit indelebilibus luteisque maculis, & nunquam satis perspirante putore. Editur ejus caro stercusve, saluberrimo eventu, ab iis qui lue Hispanica laborant. Sunt & alia duo vulpeculæ hujus genera, eadem penè forma & natura, quorum alterum *Izquiepatl* vocatum fasciis multis candentibus distinguitur: alterum verò *Conepatl* seu vulpecula puerilis, unica tantum utrimque ducta, perque caudam ipsam eodem modo delata. *Bachira* quoque dicuntur animalia vulpibus similia. Rotundiora sunt & jucundæ carnis. *Anna* etiam appelantur ab Indis, animalia illa fele domestico minora, pestilentis odoris, quæ oppida noctu adeunt: Fætor illa prodit, etiamsi distent centum passus; nec fores, nec fenestra clausa obstant.

ARTICUTUS III.
De quibusdam vulpi congeneribus.

PUNCTUM I.
De Carygueja & Tajibi.

Marcgrav. Hist. Brasil. l.6.c.1. Quinque inprimis in Brasilia invenio animalia, quæ vulpibus cognata esse videntur, *Carygueja nempe, Tajibi, Tamanduaguacu, Tamanduani, & Coati. Carygueja* aliis Jupatiima, Lerio Sarigoy, Ximeni Tlaquatzin dicitur. Animal est ex descriptione Marcgravii, catuli seu mediocris felis magnitudine: *Caput* vulpinum habet. Ore acuminato, estque inferior pars oris paulò brevior superiore: linguam longam, quam tamen os aperiens & morsum minitans non exerit, quamvis posset, sed versus posteriora attollit: *Dentes* instar felis seu vulpis, anterius nimirum, tam superius quàm inferius parvulos, hinc quatuor longos caninos, superioris quidem longiores, inferiores breviores, hinc iterum sex alios, & dein molares: nimirum, sedecem molares, duodecim intermedios, quatuor caninos, & incisores parvulos, in inferiore mandibula octo, in superiore decem: nam duos majusculos in medio habet more leporis. *Nares* habet patentes, *Oculos* pulchros rotundos, nigros: *aures* pro more corporis amplas, longas, latas, vulpinas, quas erectas gerit, sed constant tenui membrana glabra, transllucente, cui fusci aliquid admixtum. *Barbam* habet felinam pilis nigris, sub mento autem sunt breves, in superiore parte oris longiores, supra oculos aliqui, & itidem in utraque gena. *Caput* tres digitos aut paulò plus longum: aurium quælibet duos digitos longa, sesqui ferè lata. *Collum* breve nec supra digitum longum: reliquum corpus septem digitos, usque ad caudæ exortum: *Cauda* pedem longa quam curvatam gestat, nam ea se arborum ramis more simiæ appendit. *Pectus* latiusculum. *Crura* duo anteriora breviora, nimirum quodlibet tres digitos longum, posteriora paulò plus quatuor. *Pedes* anteriores digitis quinque instar manus constant, unguibus albis, instar avium curris: posteriores longiores, ut in cercopithecis esse solet, item quinque digitis ut manus. *Pilis* vestitur longis, sed qui in capite, collo, infimo ventre & cruribus breviores: pili autem capitis, colli inferius, & caudæ inferius propè exortum sunt flavi: secundum longitudinem autem capitis per oculos & medium capitis, tendit ampla nigra stria: collo superius etiam nigri pili admiscentur. Per totum autem dorsum, latera & caudam, superius propè exortum, maximam partem nigra est, sed leucophæis pilis admixtis. Cauda ab exortu suo tantum ad quatuor digitos pilosa est, reliqua parte nuda, ubi cute vestitur, ad quatuor digitos nigra, quatuor digitos ultra albicante, fusco colore intermixto. Rotunda est, & sensim attenuatur. Mas fœminæ per omnia similis. In infimo ventre propè crura posteriora, pellis ejus dupla est, & exterior rima scissa duos & semis digitos longa, facitque quasi bursam, pomi aurantii majoris capacem. Est autem hæc bursa intus pilosa, & continet mammas in interiore pelle ad ventrem, octo papillis: bursæ autem os arctè clauditur, ut non appareat, nisi duobus digitis distendatur. Hæc bursa ipse uterus animalis est, nam alium non habet, uti ex sectione illius, inquit *Marcgravius* comperi: in hac semen concipitur, & catuli formantur: & hæc ipsa, quam describo, bestia sex catulos vivos & omnibus membris absolutos,

sed

sed sine pilis in hac bursa habebat, qui etiam hinc inde movebantur; quilibet catulus, duos digitos erat longus: in ea tandiu retinentur, donec ipsi sibi victum quærere possunt: inter ea tamen interdum progrediuntur foras, & iterum ingrediuntur. *Testes* sub ano habebat interius jacentes. Pellis ejus facilè detrahi potest, ut vulpina aut leporina, modò in ventre incidatur. Fætet animal instar vulpis aut Martis. Mordax est. Vescitur libenter gallinis, quas rapit ut vulpes, & arbores scandendo avibus insidiatur. Vescitur quoque saccari cannis; quibus sustentavi per quatuor septimanas in cubiculo meo; tandem funi cui alligatum erat se implicans, ex compressione obiit. Tantum Marcgravius. Invenitur in Dariene Brasiliâ, & Floridâ, & nova Hispania. Videtur quidem ei Ximenis Tlaquatzin descriptio competere: quin Nierembergius Cerigonam Brasiliensibus vocari scribit: icon tamen, quam Nierembergius exhibuit, ab icone Marcgravii planè differt, ut ex collatione unicuique apparere potest. Sed nec Ambrosini Vulpisimia, vel Simivulpa huic, si iconem spectes, similis est. Ideò in mustellarum numero reposuimus, icone hic adjectâ. Utut sit, cauda hujus animalis, magni est in Medicina usus. Drachmæ pondere ex aqua vicibus aliquot jejunis hausta, mundat ureteres, calculos expellit, venerem excitat, lac generat, colicis doloribus medetur, parientibus prodest, partum accelerat; & si masticatam imponas partibus quibus spinæ infixæ, extrahit illas.

Marcgrav. Hist. Brasil. l.6.c.1. *Tai-ibi*, quod Lusitani *Cachorro do mato* appellant, animal est corpore tereti & oblongo. Vestitur pilis albis splendentibus, qui in extremitatibus nigricant. Caput habet vulpino æmulum, ore acuto, barba felinâ: oculos conspicuos & prominentes, nigros: aures subrotundas, molles, graciles, albas, teneras, ut charta mollis. Cauda in exortu ad quinque digitorum longitudinem pilis vestitur albis, in extremitate nigricantibus: reliqua pars major ad finem usque, corio tenui, squamoso, albicante, instar exuviarum serpentis cincta est. Caro graviter fætet: comeditur tamen. Pili tenui cuticulæ inserti sunt, quæ salvo corio crassiore detrahi potest.

PUNCTUM II.

De Tamandua-guacu, Tamandua-i, & Coati.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6.c.4. De Laet. Ind. Occid. p.551.& 618. *Tamandua-guacu* animal est canis laniorum magnitudine, (Abbevillanus molem equi attribuit) capite tereti, promuscide longissima, ore acuminato edentulo, lingua tereti, viginti quinque aut septem digitorum, imò duos pedes & semis subulæ instar, longa, quam in ore duplicatam gerit. Oculos habet parvos, nigros. Aures subrotundas: caudam instar muscarii hirtam, setis equinis constantem, unius fermè pedis latitudine, qua diducta se totum potest tegere: crura teretia. Pedes anteriores quatuor habent ungues recurvos, duos in medio maximos, duos & semis digitos longos, & ad utrumque latus minores: volam pedis rotundam. Pili capitis & colli breviores & antrorsum versi: anteriora albis vestiuntur: ad tactum omnes aridi sunt. Tardum est in currendo animal: & formicis vescitur. Tamdiu enim illarum tumulo linguam imponit, donec ab iisdem obsideatur. *Tamandua-i* est vulpeculæ Americanæ magnitudine. Caput habet acuminatum, rotundum, conum acutum repræsentans, paulum infra incurvatum: os nigrum, angustissimum, edentulum: oculos parvos, nigros: aures erectas, unum circiter digitum longas. Pilos totius corporis duros, splendentes, & ex albo flavescentes. Linguam instar subulæ teretem, octo digitos longam, quæ quasi canali inter inferiores genas incumbit. In prioribus pedibus quatuor ungues incurvos. Ferox est animal, sed mordere non potest. Baculo tactum posterioribus pedibus insidet ut ursus. Totâ die dormit, capite sub collo & anterioribus cruribus abscondito; noctu vagatur. Quando bibit, pars per nares iterum exsilit. Quum mactarem hoc animal, inquit Marcgravius, maximam partem excoriatum adhuc vivebat, quamvis octiduum inediam tolerasset. In rene sinistro superius processum triangularem inveni, per duplicem tenuem membranam reni adnexum: in intestinis multos teretes lumbricos: valvulas cordis insignes: vesicam fellis magnam. Corium est crassum. Caro vulpinam olet, & non comeditur. Marc.H. B.l.c.

Mcrc. Hist. B.l.6.c.6. *Coati* est Brasiliensium vulpes, magnitudine felis, cruribus & manibus brevibus Cercopithecorum. Caput habet acuminatum, vulpinum: aures subrotundas & breves. Oris partem inferiorem superiore breviorem: promuscidem longam & acuminatam: nares amplas quasi fissuras: oculos nigros: caudam suo toto corpore longiorem, quam superius erectam gestat & incurvatam, cujus pali annulatim variegati cum umbra, & ochra. Quando comedit, anterioribus pedibus tenet cibum. Arbores velociter conscendit ad ramorum extremitates. Habui aliquando ejusmodi animal cicuratum, inquit De Laet, & valdè domesticum & mihi amicum, ita ut ad os meum eniteretur, & ex illo cibum caperet: sed cum caudam suam prærodere cœpisset, non potuit ab ea abstineri, ita ut illam tandem penè totam consumeret, & moreretur.

CAPUT. II.

De Simia.

Nomen. SImia seu Simius, vel à depressis & simis naribus, (*σιμὸς* Græca vox est) vel quasi mima, quòd facilè hominem imitetur, Latinis dicitur. Festus *Clunas* appellavit. Bartholomæus Anglicus quasi Simeas, id est, hominibus similes dici voluit. Apud Græcos vocatur πίθηξ, πίθηκος, πίθων, παρὰ τὸ πείθεσθαι, quod facile ad humanarum actionum imitationem persuadeatur; μιμώ, quasi gesticulator; ἄριμος, veteri Hetruscorum lingua, βάτης, quòd facilè arbores scandat; καλλίας Laconibus, Gyraldus καλλίμαι vocari observavit. Tam pronâ corporis parte pilosa est, quàm supina. Pilo crassiore vestitur. *Nares*, aures, dentes, tam primores quàm maxillares, hominis more habet. *Cilium* in utraque palpebra prætenue & prolixius, inferiore inprimis. In *pectore* binas mammarum papillas; & brachia hominis modo sed hirtiuscula, quæ & ipsa & pedes ut homo inflectit. Manus, digitos, ungues, hominis similia, etsi rudiora, efferatioraque. *Pedes* ipsi sui generis, sunt enim velut manus majusculæ, & digitis ut manus constant, medio longiore. Vestigium etiam manui simile est, nisi quòd in longum se porrigat, & volam referens tendat ad postrema. Callosius hoc sui parte extremâ est, & calcem ineptè atque exiliter imitatur. *Lacertos* habet & femora proportione cubitorum & tibiarum brevia. *Umbilicus* loco qui eminere solet, durum quid. Partem corporis superiorem multo majorem quàm inferiorem. Carent natibus utpote quadrupedes, caudâ utpote bipedes. *Internas partes* si spectemus, *Cor* habet pyramidale: quamvis cujusdam cum duobus acumminibus repertum sit. Venæ & arteriæ per brachia perinde ac in homine distribuuntur. Vena, quæ in dextram cordis aurem fertur, moxque in ejus sinum dextrum penetrat, in iis supra aurem cordis sita est. Quæ à cava propagantur, & in renes inseruntur, amplissimæ sunt, post deferuntur ad testes. Musculi temporales sunt exiles & debiles. Auris substantia immobilis. Carnosi, qui nates integrare solent, ridiculi sunt. Etsi verò in multis partibus homini assimiletur: in multis tamen quoque differre certum est: nempè, in musculis thoracis & brachia moventibus; in iis qui cubitum & femur agunt; in manus internâ structura; in musculis digitos pedis moventibus; in tendine pedi sublato; in colo, mesenterio, & pulmonis quinto lobo venam sustinente. Sed & in ossibus ab humano sceleto discrepat. Ad lumbos enim sex vertebræ conspiciuntur: humeri articulus plurimum est à thorace abductus: Crura non recta ad spinam tendunt, ideo dum bipes incedit, claudicat. *Pedes* habet concavos, & digitos valdè fissos. Plura apud Aquapendentem occurrunt. In plaga Orientali, & aliis calidiori cœlo subjectis nascuntur. In Lybia, Mauritania, parte Caucasi montis quæ in mare rubrum porrigitur, regno Basman, & cæteris. Omne latifundium, quod inter Ægyptum, Æthiopiam; & Lybiam diffunditur, omni simiarum genere repletum est. In Indiæ montibus, tanta earum copia, ut sæpè Alexandri exercitui terrorem incusserint. In regno Basman, captæ, & mactatæ, excepto mento depilantur, & aromatibus conditæ exsiccantur, mercatoribusque venduntur, qui aliò translatos pro homunculis marinis venditant. Montanis tamen potius quàm planis delectantur. Ideò montes Ensæ, prodente Leone, frequentant. Herbis & tritico delectantur, ideò ad maturas spicas magno comitatu incedunt. Pediculos quoque humanos, vermes & araneos vorant. Inter fructus pomis & nucibus potissimum fruuntur: at reperto in iis amaro cortice, totum abjiciunt: sed & carnium sagina delectantur, à quarum esu pilos deponunt. Vinum etiam bibunt. De *Generatione* pauca occurrunt. Natalis Comes circa æquinoctium vernum commisceri, & circa solstitium æstivum duos catulos parere prodidit. Ælianus quoque binorum fætuum meminit, quorum unus charior ulnis gestetur, alter contemptus penes matrem inambulet. Solent tamen quando in urbes ducuntur, in sexum muliebrem furere. Amicitiam gerit cum cornice & cuniculis: cum gallo, testudine, torpedine, & limacibus dissidet. Cornix, sedulò ipsius speciem admiratur. Cuniculos aliquando in Anglia, apud virum nobilem, contra mustelas defendit. Ob antipathiam matricidæ culeo insuto, gallus simia & vipera addebantur, ut simia gallum persequeretur, vipera gallum fugiens, in hominem sæviret. Testudinem in capite pueri conspicata Romæ quædam, ita exhorruit, ut præ timore, alvi & vesicæ excrementa redderet. Si limacum corona eidem circumponatur, nec eas comprimere, nec attingere audet. Laborat hernia, propter omentum ponderosum, morbo comitiali, atrophia, inflammatione hepatis, splenis, vesicæ &c. Galenus valdè emaciatam deflecuit, & cæteris partibus illæsis in pericardio tumorem præter naturam invenit, qui humorem qualem hydatides emittere solent, continebat. De morsu nihil dico. Virosum esse tradunt; & Avicennas, emplastrum ex cinere cum melle & amygdalis amaris imponit. Naturam, mores & ingenium quod spectat, in maxillarum cavitatibus cibaria condunt, indeque sensum ad mandendum manibus expromunt. Adeò petulantes sunt, ut & leones, illorum clunibus affixæ, exagitent. Injuriæ diu meminisse prodidit Albertus, facilè oblivisci,

Marginalia (left): *Nomen.* — Anglic. de re .. propriet. — *Descriptio.* — Anstot. H A l. 2. c. 8. — Galenus Comm. 3. supra Hippocr. de articulis. — Galen. de usu part. l. 16. c. 6. — Vesal. de fabrica corpor. humani.

Marginalia (right): Aquapend. de sensib. l. 3. c. 8. — *Locus.* — Leo Afric. l. 3. — Gesner. — *Generatio.* — Ambros. Hist. Digest. l. 2. c. 5. — Porta Physiognom. l. 7. c. 8. — Galen. de Loc. aff. l. 5. c. 2. — *Natura & Ingenium.*

Simia
Affe 1
Cynocephalus
Hunds Kopff
Mommonet 1

Cynocephalus 2
Pertrand
Simia 2

Cercopithecus
Cercopithecq

Cajtaia

Cagui Brasil

Cercopithecus barbatus Guin.

Iuja siue Cariguébeiu
Lutra Indica

Capÿ-bara Porcus flu-
Viatilis Bras.

Cuandu s. Ourico cachiero
Eÿsern Vercken

Cercopithecus Major seu Manticora

Papio Pavian 1

Papio 2

Tab. LXII

Tamandua 1

Tamandua guacu 2

Ai siue Ignavus

Tatu seu Armadillo

visci, alii. Mansuefactæ catulos suos omnibus ostendunt. In næomenia exultant, in interlunio summâ tristitiâ afficiuntur. Statim atque per tactum, aut mortem, aut morbum putridum deprehenderint, insuftato narium strepitu personant. Ideò Crollius credit, Medicos sphygmicam ab hoc animali edoctos. Aliquando transverso latere facilius gradiuntur. Inventæ quæ aurigæ munus obibant: latrunculis cera effictis ludebant. Fuit quædam, quæ cùm infantem à nutrice lavari & fasciis involvi videret, absente, eundem denudatum in ferventem aquam abluendi gratia imposuit, & interfecit. Quæ Pareus de simia in ædibus Ducis Somei habet, vide apud Ambrosinum. Dum quæ venatores facere vident, imitantur; facilè capiuntur. Nunquam ita mansuescunt, quin facilè fiant rabidæ. Delectantur, quidem puerorum & canum lusu; sed non custoditos strangulant, vel ab alto præcipitant. Vino inebriantur. Zabeces & Zygantes Africæ populi, iis vescuntur, ut Herodotus prodidit. Carnem frigidam & austeram Rhasis judicavit. Cor assum & cum melicrato coctum memoriam acuit: quod Porta signaturæ adscribit. Quantum ad *Differentias*, forma, colore, jubis & magnitudine discrepant. Aristoteles in Caudatas, sine cauda, & canicipites dispescit, quod & Oppianus sequitur. Plinius, coloris albi apud Orseos in India vagari asseveranter scribit. Marcus Polus, quasdam erectas incedere, humano more, prodit. Huc pertinet *Orang-outang* Indorum, ex Angola delatus, & Friderico Henrico Arausionensium Principi donatus, quem Tulpius, *Hominem sylvestrem*, vocat. Erat quadrupes, longitudine pueri trimi, crassitie sexennis. Corpore nec obeso, nec gracili, sed quadrato: habilissimo tamen ac pernicissimo. Artubus tam strictis, & musculis adeò vastis, ut quidvis auderet & posset. Anterius undique glaber: at ponè hirsutus ac nigris crinibus obsitus. Facies mentiebatur hominem: sed nares simæ & aduncæ rugosam & edentulam anum. Aures verò nihil discrepare ab humana formâ. Uti nec pectus, quod ornatum utrimque mamma prætumida (erat enim sexus fœminei.) Venter habebat umbilicum profundiorem: & artus cum superiores tum inferiores, tam exactam cum homine similitudinem, ut vix ovum ovo videris similius. Nec cubito defuit requisita commissura, nec manibus digitorum ordo: nedum pollici figura humana, vel cruribus suræ, vel pedi calcis fulcrum. Incedebat multoties erectus, nec minus gravatè attollebat, quàm transferebat, quælecunque gravissimi oneris pondus. Bibiturus prehendebat canthari ansam manu altera; alteram verò vasis fundo supponens, abstergebat madorem labiis relictum. Cubitum iturus inclinans caput in pulvinar, corpus stragulis firmiter operiebat. Tantam habere animi confidentiam Rex Sambacensis retulit, ut non semel in viros armatos impetum faciat. Fœminarum tam ardenti flagrant desiderio, ut sæpe raptas constuprent. In Guinea scribit P. Jarricus, esse quasdam, quæ instar famuli in pila tundunt quæcunque in ea imponuntur, quæ aquam à fluviis in hydriis capite domum deferunt, ita tamen, ut ubi primum domus fores attigerint, illico hydriis exonerandæ sint, alioqui eas excidere, casuque isto frangi. Dicuntur *Bariæ*. Torosi sunt & robusti. In India meruit etiam quædam simia alba divinos titulos. Reliquias Zeilan servavit, dentem duntaxat. Præda tandem, inquit Nierembergius, fuit, Constantini Proregis Lusitani, cum barbari Principis thesauros cepisset, inter quos & dens ille fuit. Tantâ summorum Regum reverentiâ & divinitatis opinione, habebatur, ut singulis annis à Pegu mitterentur legati, magnis onusti donariis & muneribus, ut solum permitterentur, in argillâ quadam aromaticâ, quam in auro custodiebant, imprimere sigillum ejus, ut absentiam tanti pignoris divini, ejusdem adoratione vel solum per umbram solarentur. Deinde conscius Rex Pegu captum à Lusitanis sacramentum suum, misit ad Constantinum legatos, onustâ navi mercibus, & auri cruciatis trecentum millibus pro redemptionis precio. Plærique Lusitani donandum censuere, exactâ majori summa: usque ad millionem expectabant. Et quidem Rex ille plus dedisset: at noster Rex, in angustia ærarii, prætulit lucro pietatem, atque ut omnibus constaret, publico consessu jussit dentem afferri, agnosci, extrahi, è locupletissima theca, gemmis & auro exornata: deinde manu sua in æreum mortarium jacit, tundi jubet usque ad pulvisculum: mox pulverem in ignes ad hoc præparatos dissipat, ut in fumum evanuerit.

Ælian. H. A. l. 7 c. 17. Plin. H. N. l. 8. c. 34.

Usus.

Porta Phytogn. l. 1. c. 37.

Aristot. H. A. l. 2. c. 8.

Tulpius observ. l. 3. c. 56.

Niereмb. H. E. l. 9. c. 45.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 46.

CAPUT III.

De Cercopitheco.

CErcopithecus caudatum simiarum genus est. Unde nomen sortitur. Græcis eodem vocabulo venit. κέρκος caudam, πίθηκος simiam significat. Dicitur & κῆπος, quod vocabulum alii κῆβος, κεβλὲς, & κῆπος efferunt. Non desunt qui à voce Græca κοῦφος levis vocari putent, quod hoc animal ob miram levitatem, in diversas partes saliat. Albertus Mamonetum vocat, Itali Spingam, Celtæ ἀβεραυας. De *Descriptione* dum in genere de eo agimus, non est quòd simus solliciti: in specie de iis acturi, singulas describemus. Genitalia nobis delineavit Aurelius. Inveniuntur in

Nomen. Ambrosin. de Digit. l. 2. c. 6.

Descriptio.

Locus.

in Æthiopia, & quidem, si Plinium attendimus, nigris capitibus pilo asinino: in sylvestribus Javæ, & regni Congo; in India supra Emodos montes, quod Strabo scripsit: in monte editissimo, urbi Aden Arabiæ, vicino: in omnibus denique continentis Indiæ locis. In Malabar vilissimo precio venduntur, quòd nuci Indicæ, à qua ad incolas magnum commodum, infesti sint. Censentur esse inter παμφάγυς; sed quando desiderio carnis premuntur, propriam caudam arrodere solent. Crocodilos adeò acerbo odio prosequuntur, ut pelle ipsorum visâ ferè exanimentur. In Orientali India, quæ Lusitanis subest non tantum comeduntur; sed & in morbis, tanquam saluberrimi exhibentur. In deliciis propter mimicos gestus haberi, notum. Ossa tusa & hausta dolores Gallicos, evocato sudore levant. De *Ingenio & Moribus* ipsorum ita eleganter *Nierembergius* scripsit. Omnes, inquit, penè filiorum charitate insignes sunt, amplexu graves. Vescuntur fructibus arborum & ovis avium. Ebibunt plures lotium & sordes suas. Nonnunquam videntes hominem solum, descendunt ad ludendum cum eo. Omni sunt astu industrii. Mirificum est, arborum stipites, quas conscenderunt, in viatores torquere & jaculari, transilire flumina caudis invicem apprehensis, & ab arboribus fluviis vicinis vibratas, tamdiu, donec extremus oppositæ trans amnem arboris ramum abripiat: quo affixo arbori, catena simionem utrimque protenditur. Deinde cum is qui in alterâ parte hæsit, tutò se affixit, vociferatur, signum jam notum ipsis, quo audito, alter extremus se solvit; ita omnes transmittuntur. Super omnia sagitta aliove telo confossi, vicissim quantam possunt, ne dicam quantum solent homines hominibus, opem ferunt, admotisque foliis muscove arborum vulneri, sanguinem confluentem callent sistere, atque ita vitam, si fieri possit, tueri. Educunt filios, singulos pariunt, circumferunt, amplexu tenaci adhærescentes mira pietate & amore erga prolem, atque id juxta montium verrucas, & summa cacumina, ubi venatores pyram construunt maizio circumdatam, adjecto lapide cacalotetl sive corvino, cujus est natura, si igne calefactus fuerit, tonitru edere, atque dissilire. Accurrunt cercopitheci, juxta incubant, edentes sparsum cacacoatl: sed terrente eos subito in illos emisso lapide, obliti filiorum, ac velut expertes luminis, aufugiunt, deserentes sobolem charissimam venatoribus prædam. Deportant quoque in tergoribus prolem, donec commode jam sibi possit providere. Complectitur filiolus matrem manibus per collum, pedibusque per spinam. Magna aliquibus pernicitas: ferè volucrium ritu occupant arbores, transvolantque ab una in aliam. Visus est qui transcenderit uno impetu fluvium. Plura de calliditate dixi alibi, pauca adhuc hic appendam, & diversa. Simiarum duces, quando agmen aliquod nostrum transire sentiunt (nec enim pauci, ne dicam soli, auderent) plebejâ multitudine variarum specierum convocatâ, procurrunt obviam, & clamoribus horrendis ex arbore in arborem transilientes, nostros, quacunque gradiuntur, insecutæ, mille scurrilitatibus & gestibus mille derident, caudatæ præsertim, fingunt que sæpius velle turmatim nostros impetere; sed ubi, ad arborum jam truncos demissæ, vident sagittas & sclopetas, quas expertæ sunt aliquando, aptari, ac in se dirigi, vento velocius ad arborum culmina resultant, ibi conquestibus rabidis emissis, dentibus frendent minabundæ. Tantam esse illarum dexteritatem inquiunt, ut discussas in sua corpora sagittas evitare sciant, & manu prehendere, ac si sponte porrectas acciperent: sclopetarum tamen globulos non ita disjicere didicerunt, quibus multas juniores, fortè non ita sagaces, nostri extinxere. Quando sociam vident aliquam de suo grege præcipitem ruere vulneratam, à nostrisque tolli è terra, tanto fremitu ac strepitu tonant & replent æthera, ut mille leonum rugitus & tigridum totidem superent runcatus. Sed unum est auditu gratissimum. Quæque simia, quando jam captant arbores ascensu suo, lapides quotquot unâ manu gestare potest, ore etiam aliquot supportat, indeque lapidibus certant in transeuntes, quando aut sagittas, aut sclopetas in eas jaculari cessant nostri. In vetulam melampo majorem, caudatam simiam, sagittariusè nostris tetendit scorpionem: expectaturam se simulavit simia; sed ubi jam dirigi oculo clauso sagittam vidit, jaculato in sagittarium lapide, faciem acritèr contudit, & dentes illi dicitur confregisse. De novo tamen stratagemate pœnas cercopithecus dedit: quo enim tempore lapis ad sagittarium decidebat, sagitta in simiam ascendebat. Interfectam comederunt indeliciis. Comedissent & bufones, aut si quod deterius; tanta illos fames urgebat. Quod de occursu in milites fertur, occasionem puto dedisse priscis, ut simios aliquos vetusti orbis homines putarint ob simile stratagema. Hæc natalitia Cynocephalorum fabulis. Aliquando putavi & pygmæorum fortasse fuisse, adeò in pluribus simulant humanos actus. Illud mirum commercii quodammodo capaces esse. Johannes Ardenois scribit, magnam familiaritatem contrahere simios cum barbaris, pro argento cum illis ludere, deinde ex lucro parato invitare ad tabernam, & solvere pretium vini numerata pecunia. Fortasse major est calliditas quam ob oculato teste accepi. Aderat inter milites Havanæ, dum luderent simius: observabat illum qui plus lucraretur, hærebatque ejus lateri donec col-

Strabo Geogr. l. 15.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 44.

colludium largiretur pro more. Si nolebat, pugnis simius cædebat; si donaret statim ad tabernam convolabat, & manu acceptum vas porrigebat vendenti vinum, ut sibi infunderet. Coronato calice tunc ebibebat, mox solvebat pretium, colludio tradito, & recedebat: quod si excederet pretium colludii, expectabat ut rursus venditor infunderet merum: quod bis aut ter repetebat pro valore argenti. Josephus Acosta alium narrat missum ad tabernam, non prius tradere solitum pecuniam, quam acciperet lagenam plenam, quam adversus pueros tutabatur, fugans eos correptis per intervalla lapidibus: & quamvis vini avidus potor esset, illibatam tamen Domino referebat. Idem mulieribus fuco ornatis valde infensus, discerpebat crines & cultum. De *ferocia* illud admirandum, quod Petrus Martyr prodidit hac historia, animalia nutriti in ara Cariai eadem, quæ jam diximus: sed unum reperêre naturæ longè dissonæ, id est grandi cercopitheco par, cauda longiore procerioreque. Cauda suspensus, & robur, ter quaterve se devolvens, captando, ex ramo transiliit in ramum, & ex arbore sese projecit in arborem, ac si volitaret. Arcuarius è nostris unum sagitta confixit. Vulneratus sese dejicit cercopithecus, hostem vulneratorem rabidus adoritur. Stricto ense agit in pecus venator, lacertum cercopitheco abscidit, cepitque mancum ferociter renitentem. Ad classem perductus, inter homines parumper mansuetudinem induit. Dum sic ferreis vinctus catenis servatur, è littoribus adducunt aprum venatores alii (cogebat namque carnium desiderium nemora perlustrare) cercopitheco aper, & ipse ferox ostenditur. Setas excutit uterque. In aprum cercopithecus furibundus salit, cauda circumligat aprum, cum servato à venatore victore suo lacerto, guttur apri prehendit, reluctantem suffocavit. Astuto etiam stratagemate suo usum alium simio Hispali, quem volebant occidere: ille per domorum tecta fugax, vidit se à sagittario peti. Descendit illico per fenestram quandam, & casu obvium infantem ab incunabulis corripiens, complexus est, iterumque se tectis restituens quoties sagittarium videbat, objiciebat pro clypeo infantem. Consciuserat, non emissurum sagittam cum periculo innocentis. Tantum Nierembergius. *Differentiæ* Cercopithecorum sunt variæ, seu magnitudinem, seu colorem, caudam, & alia spectes. Scribit Megasthenes referente Æliano, in Prassiana Indorum regione vagari maximis canibus non inferiores, caudamque quinque cubitorum longam trahere. *Coloris* ratione, alii sunt nigri; alii cinerei, cæsii, varii. Scaliger aliquos nigros cum maculis albis; alios gilvos; alios furvos; alios fulvos observavit. Caudam alii longiorem, alii breviorem

Ælian. H. A. l. 7. c. 30.

habent. Cæterum optimè mihi in *Barbatos*, *Erectos*, *Leoninos*, *Moschatos* & *Ambiguos* distingui posse videntur. *Barbatorum* aliquot sunt genera. Qui *Guariba* apud Brasilienses dicitur, caprinam & rotundam habet. Ipse magnitudine est vulpis nostratis: facie elata, oculis nigris, splendentibus: auribus brevibus subrotundis: cauda longa & versus extremitatem nuda, quam semper torquet; pilis totius corporis nigris, longis, & splendentibus. Maximo numero in sylvis inveniuntur, ibique horribilem clamorem excitant. Singulis diebus, inquit *Marcgravius*, ante & post meridiem semel atque iterum conveniunt. Unus eorum minor in medio & altiori loco residet, reliqui paulò inferius circumsident, tunc præcinit superior alta voce & signo manu dato, reliqui omnes accinunt, tamdiu cantiones prorogantes, donec superior iterum manu signum det, tunc omnes uno momento silent, & superior grandi voce cantionem finit. Catulos suos in dorso gestant in ramis arborum discurrentes. Mordax animal, nec domari potest. Dantur & alii nigri ingentes, qui longam, nigram, & villosam barbam habent. Nigritam mulierem si solam offendere, vi adactam stuprant. Quem Clusius descripsit, hoc peculiare habebat, quod ejus satis longa cauda in floccum desineret, leonum ritu. Guineensis ille qui in Congo vocatur *Exquima*, pilos habet fuscos, sed per totum corpus quasi adustos: fuscis punctulatim albus inspergitur. Barba, quæ egregiè alba, capillis duos digitos longis passis, & quasi pexis constat. Iratus, os amplè diducit, & mandibulas celeriter movet. Ad hunc referri potest *alter* magnitudine par, qui in utraque gena, magnam copiam pilorum longorum ex albo flavescentium, instar magnæ barbæ hircinæ, utique & ad utramque aurem tenet. Crura & pedes nigri. Ludit & clamat ut alter. Ambrosinus trium icones exhibet. *Primum* Callitrichen esse putat, quem in alio cœlo, quàm Æthiopico, vivere posse negat. *Alter* quoque ipsi congener esse videtur. *Tertius* facie est senis, caudâ longissimâ nigrâ. *Erectum* nobis Gesnerus prodidit; facie, cruribus, & membro virili hominem æmulantem. Stando magis perseverat; ideò nomen dedimus: pueros & mulieres non secus amat ac homines suæ regionis; conaturque, si vincula effugerit, palam cum illis concumbere. Tantæ est industriæ; ut aliqui homines, minus ingenio valere dicantur. *Leoninorum* aliquot sunt species. Prima est illa, quæ Brasiliensibus *Cagvi*, Congensibus *Pongi* dicitur: estque *major* & *minor*. Major obtinet magnitudinem Cercopitheci Cay, cui & aliquomodo similis est. Facies illi rotunda, leonina, aures nigræ & pilis nudæ: os leoni-

Marcgrav. Hist. Natur. Brasil. l. 6. c. 5.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 5.

num: oculi nigri. Cauda unum pedem & quatuor digitis longa, & pilis rufis vestita. *Major*, Leonem quoque facie refert; capite parvo, & vix pomum minus æquante; naso exiguo, oculis tenens: dentibus acutissimis; auribus subrotundis: caudâ decem digitorum longa; ex albo quasi & fusco annulata. Velocissimus est in saliendo: & vescitur pane, fariná Mandioca & aliis. Totum corpus longitudinis est sex digitorum. *Altera* est, quæ *Sagovin* dicitur, formâ, quantum ad collum, rostrum, anterioremque corporis partem, leoninæ similis: sed adeò delicata, ut navis in mari agitationem nullo modò ferre possit. Præterea, adeò superba, ut ob levissimam occasionem inediâ potius & cibi abstinentiâ, vitam finire cupiat, quam minimam molestiam perferre. Quem Nierembergius vidit & descripsit, à Roderico Lincio advectum, erat sciuro minor, & adeò delicatulus, ut villosâ pelle fovendus esset. Rostrum & capitis pars anterior, leoninam quodammodo formam referebat, fuscoque colore, cui rubedo permixta erat prædita. Aures albicantibus villis erant hirsutæ; quibus ruber color etiam admixtus: guttur & pectus longioribus villis, partim fuscis, partim albis tecta habebat: reliqui pili per corpus sparsi nigri & albi, radiati à dorso ad ventrem alternis erant dispositi: Cauda etiam, quæ longa erat, similis coloris pilis alternatim erat tecta: venter nigris pilis tectus: Crura breviores albi pili quadam rubedine infecti tegebant. Pedes in quinque digitos, non valdè longos fissi, albis unguibus erant prædíti; fortasse nullus elegantior.

Nieremb. Hist. Exot. l.9.c.44.

Moschatus, Brasiliensibus *Caitaja* dicitur. Pilo est longiore ex albo flavescente. Capite subrotundo; fronte haud elatâ, aut penè nullâ, naso parvo & compresso, caudâ acuatâ. Altissimâ voce clamat: & facilè ad iram commovetur. Memini me apud Generalem Wardenburgium ex Brasilia reducem Amstelodami vidisse. Est & alia hujus speciei pilo magis fusco, instar Zobellinorum. Ad *Ambiguos* spectant, *Macaqvo* Congensium, *Cay* Brasiliensium, & *Guineensis* alius. *Macaqvo*, colore est lupi: naribus bifidibus elatis; capite ursino; natibus calvis; caudâ arcuata. Longitudo corporis à capite ad caudam, unius pedis & supra: Crassities ubi maxima, unius pedis & novem digitorum. Clamat, hah, haha. Penem habet humano similem. *Cay* apud Touvoupinam butios est frequentissimus, pusillus, & nigri coloris. Maxima ex parte in sylvis versatur, & potissimum peculiaribus arboribus insidere solet, ferentibus siliquas perinde crassas, ut nostræ majores fabæ, quarum fructu vescitur. *Guineensis alius*, pilo est ex umbra gryseo, fuscæ & flavo ex umbra admixto, ferè ut in dorso leporino: capite parvo, & cauda longa.

Marcgrav. Hist. Brasil. p.227.

Marcgrav. Hist. Brasil. l 6. c. 5.

Lerius Hist. American. c. 10.

CAPUT IV.

De Cynocephalo, Papione, & ferâ Upalim.

Cynocephalus à canino capite nomen accepit, quasi κυνὸς κεφαλὴ, Gesnerus Tartarinum alicubi vocat; quòd primùm ex Tartaria hoc animal advectum sit. Ælianus κυνοπρόσωπον dixit, quod faciem caninam habeat. Aristoteli fortè est χοιροπίθηκος, seu simia porcaria. Ejusdem fermè formæ est cujus simia caudata: at in corporaturâ, crassior, validior, & magis efferatus, faciemque caninam à natura adeptus est. Strabo faciem Satyro similem ei tribuit. Fœminis sua natura excidit, ut palam expositam extra corpus vulvam, per omnem vitam ferant. Reperiuntur in Æthiopiæ partibus, si Solino fides; in regione Arabiæ à Dira usque ad Austri cornu, & præcipuè in ultimo promontorio, si Straboni. Ælianus montes supra Dachinabadem ipsis tribuit; Herodotus regionem quam Aratores in Lybia versus occidentem habitant. *Cibus* ipsis idem cum simiis. Fructus testaceos dum edunt, in volucra rejiciunt. Carnibus quoque & assis & elixis vescuntur: illis inprimis, quæ ad delicias in culina paratæ sunt. Vini potionem non recusant. *Vox* iisdem rudis & varia. Aliquando acutum strident, aliquando ululant. Orus latrare dixit. Ad *Naturam* & *Mores* Cynocephalorum pertinet, quòd facilè ad iram effunduntur: quòd nunquam à petulantia sunt alieni, præterquam quòd, teste Plinio, simiis sint efferatiores: quòd instinctu quodam naturali ducti, Æliano auctore, tempore æquinoctii, singulis horis diei ac noctis mingunt, & clamorem quendam edunt: quòd denique mas in interlunio, nec comedit nec quoquam intuetur, sed faciem in terram dejicit: fœmina verò, etiam sanguinem è genitali emittit. Lunæ exorienti congratulari dicuntur. Ideò in sacris ab Ægyptiis nutriebantur, ut inde tempus Synodi luminarium scire possent. *Ingenio* quoque sunt singulari, & proximè post elephantinum ad humanum accedens. In Ægypto discunt ad quemlibet epistolas deferre. Observavit Bellonius qui nummos hero deferendos, manu protensa, à spectatoribus exigebant. Referri ad Cynocephalos potest, tum illud animal cujus Alvarez in Æthiopico itinere meminit; tum illud cujus Clusius. *Illud* vervecem magnitudine æquat, & instar leonis hirsutum est; gregatimque in monte secus locum Calote dictum incedit. *Hoc*, corpus villis longis cineracii coloris obsitum habebat, caudam cercopitheco breviorem, rostrum longum, extimâ parte obtusum; nates glabros prorsusque depiles, & sanguineo colore refertas, ac si cutis ab illis detracta fuisset. *Pavio* Germanis Papyon/ ani-

Nomen. — Gesner. in Appendice quadrup. — *Descriptio.* — *Locus.* — *Cibus.* — *Vox.* Ælian. H. A.l.6.c.48. — Ælian. H. N.l.6 c.5. — Strabo Geogr. l.15. Bellon. Observ. l.2.c.52. — Ambrosin. Hist. Digit. l.1.c.7.

Carigueÿa
Aperea Cuniculi ſpecies
Veld Ratte

Aguti vel Acuti Cunic
Bra ſpe.
Cavia Cobaÿa Cunic.
Braſil ſpec

Cuniculi Indq Geſneri.
Paca Cunic. Bras. ſpe

Tatu Apara
Dachs

Mustela Wiesel
Putorius Iltis

Martes Marter
Martes

Porcellus Indicus
alius
Taxus suill
Hystrix

animal est, ex descriptione Gesneri, magnum, hirsutum, horrendo capite, brevibus cruribus, cauda ferè vulpina, sed admodum brevi & plærumque erecta. Pedes sunt humanis similes, & proceritati corporis minimè respondentes. Tam est solutissimum animal, ut ad fœminarum conspectum effervescat. Vescitur pomis, pyris, & aliis arborum fructibus: aliquando panem & vinum pro potu appetunt. Fœmina geminos marem nempe & fœminam unica parituràs, ut plurimum eniti solet. *Fera Vpalim* Cercopitheci æthiopici est magnitudine. Pellis quasi cocco tincta rubet, maculis aliquot in locis conspersa. Caput instar globi rotundum. Pedes rotundi & lati, nocuis unguibus vacui. Mauri carnem assulis verberatam ut tenerior evadat, comedere solent. Quibus cibariis delectetur, ignotum.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 8.

Ambrosin Hist. Digit. l. 9. c. 9.

CAPUT V.

De Ignavo.

Maregr. Hist. Brasil. p. 221.

Clus. in Auctar. Exoticor.

DUas Ignavi species nobis authores prodidere. Primam Lusitani *Perrillo ligero*, seu Caniculam agilem per antiphrasin vocant; aliquando *Priguiça*. Magnitudine est mediocris vulpis nostratis. *Collo* brevi, duos ad summum tres digitos longo: *Capite* parvo & subrotundo: *Ore* turbinato non amplo. *Dentes* habet instar agni, nec acutos; *nasum* glabrum, elatum, nigrum: *Oculos* parvos, nigros, somniculosos: *auriculas* nullas: *caudam* obtusam figura panis sacchari. *Vngues* in singulis pedibus tres, ex albo flavescentes & deorsum incurvatos; superius arcuatos, inferius excavatos. Totum corpus prolixis & duos digitos penè longis pilis est vestitum cinerei coloris, Taxi similibus, sed mollioribus & cum albedine mistis. Animal est ignavissimum, & tardissimi incessus, adeò ut eum in vivo cum admiratione Cl. de Laet, observarit. In arboribus lentissimè rependo progreditur, ibique habitat, foliis arborum vescens. Nunquam bibit. Vocem illi rarissimè edit. Arctissimè quæ semel unguibus apprehendit, tenet. Pluviam etiam levem metuit. In dissecta fœmella observatum, cor motum suum, corpore avulsum, per semihorium retinuisse: placentam uterinam constitisse multis particulis carneis, instar substantiæ renum, rubicundis, magnitudinis variæ instar fabarum: in quas per multos ramulos vasa umbilicalia inserta erant. Fætum, pilos, dentes, ungues habuisse. Cor fœmellæ, inquit Maregravius, duos insignes habebat auriculas, cavas. In ventriculo os superius duos digitos transversos à pyloro: eratque in altera parte ventriculi, ubi superius aliàs communiter os esse solet, processus instar intestini spithamæ longitudine, sed nullum exitum habens. In ventriculo planè viridis materia foliorum arboris comestorum inveniebatur. Papillas duas in pectore. Corium solidissimum & tenax. Animal, addit idem, sine dubio vivax. Intestinis enim omnibus exemptis adhuc se movebat, & pedes contrahebat. Icon quam adjicimus, paulo longius collum exhibere, De Laetius, qui vivum vidit, testatur. Addunt quidam tanta pertinacia adhærescere, ut, nisi mortuus non avellatur. Hernandus unius diei spacio vix quinquaginta passus pertransire posse dixit: Nocte duntaxat sonitum edere, posterioribus syllabis sensim magis ac magis gracilescentibus: & in arboribus viginti aliquando dies nullo cibo assumpto commorari: obtuso denique visu præditum esse, addidit. *Altera* species, quæ Lerio *Hay* dicitur, simiæ habet faciem, cutem hispidam & villosam, crura hirsuta, ternos in singulis pedibus acutos & oblongos ungues. Capta sine difficultate cicuratur.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 15.

CAPUT VI.

De Taxo.

Ambrof. Hist. Digitat. l. 1. c. 11.

TAxus nullum proprium apud Græcos nomen habet. Latinis dicitur etiam Daxus, ut Alberto, fortè à Græco δασὺς hirsutus & villosus; Meles seu Melis; Melus, ut Bartholomæo Anglico; Melo & Melotus, ut Isidoro, seu propter membrorum rotunditatem seu propter aliud quid. Est animal fele majus, & vulpe, ad cujus naturam accedit, humilius, pelle villosâ, rigidâ, coloris leucophæi. *Pilos* plures habet albos quàm nigros. *Caput* in medio nigrum, in lateribus album: *Dorsum* latum: *dentes* acutissimos. *Crura* sinistri lateris ipsi quidam breviora assignant, sed experientiâ reclamante. Repe- riuntur passim, in locis montanis Italiæ, Helvetiæ, & aliis. *Victitant* crabronibus & vermiculis; pomis & uvis, quorum esu autumno potissimum pinguescunt. Cuniculorum tamen carne apprimè delectantur, tum anseribus, pullis & aliis avibus. Fœtus more vulpium in utero gèrunt, & cum luna ternos orbes compleverit, pariunt. Adventante autumno quandoque duos, interdum tres enituntur. Summa taxis cum vulpibus antipathia. Hi enim ubi egressos observavere, latibula eorum excrementis conspurcant, & fœtore replent, ut alia exstruere cogantur. De *Natura* & *Moribus* habe, Pellem adeò densam gerere, ut ictui resistat: Nasum tam imbecillem, ut violato, moriatur. Ideò fortè Plinius, has bestias distenta & sufflatâ cute morsibus canum & ictibus hominum reluctari scripsit. A canibus aut aliis feris vexatus semetipsum resupinat, atque dentibus & pedibus repugnat. Brevitatis pedum conscius non longè à latibulo digreditur. Urgente bruma occultatur, & somno pinguescit. Ad focum hyeme allatus, in carbones se conjicit, ut Carolus Stephanus obser- vavit.

Descriptio.

Locus

Cibus.

Generatio.

Antipathia.

Natura & Mores.

Plin. H. N. l. 8. c. 38.

vavit. Crescente lunâ adipem ejus augeri, decrescente minui, interlunio eâdem destitui, incertum. Morsus ejus exitialis, quòd crabronibus & aliis venenatis victitet. *Ingenium* in quibusdam ostendunt. Dum latibula effingunt, ignavum effossæ terræ vectorem constituunt, & postquam supra supinum extensis cruribus terram accumulavere, per pedes mordicus apprehensos, extra antrum educunt; idque toties repetunt, donec latebræ latitudo habitatoribus sufficere possit. Tantam palearum & foliorum prosternendo sibi lecto, unica vice, capite & pedibus intra foveam ducunt, quantum homo sub brachio deferre non posset. Latibula cum duobus ostiis fabricant. Flante Austro septentrionale aperiunt; flante Boreâ, australe. Victum pro hyeme colligunt; quâ durante, dum mas an ad vernum tempus sit duraturus dubitat, ne fœmina ad satietatem comedat prohibet. Quando in senio excœcantur, tunc ex fovea ad pastum non egrediuntur, sed se invicem nutriunt. Dum in eminentiori colle deprehensi venatores sentiunt, pedes anteriores supra capita ponunt, corporeque in globum redacto, more ursorum, sese præcipitant. In Italia, Germania, & aliis regionibus, habentur Taxorum carnes in deliciis, inprimis si autumno capti fuerint. Apud Helvetios cum pyris coquuntur. Savanorola porco sylvestri assimilat; Platina carni hystricum. Quantum ad *Medicinam*, adeps taxi per clysterem infusus, dolores nephriticos mitigat; mammarum scissuris prodest, in compositionibus arthriticis adhibetur. In membris contractis oleum commendatur, cujus parandi rationem Veckerus docet. Sanguis siccatus lepræ medetur, si Carolo Bobuillo credimus. In peste cum sale & cornibus animalium destillatus offertur. Lonicerus diebus tantum canicularibus destillat, & drachmas duas præscribit. Gesnerus compositionem quæ recipit sanguinem taxi, terram Armenam, Crocum, & tormentillam, sævissimâ peste, feliciter adhibitam, se legisse scribit. Cinis supprimendo sanguini inservit. Nihil de cerebro, testiculis, & dente vel pede sinistro, quem brachio subligatum memoriam juvare, Albertus prodit, dicam. Ex pellibus Taxorum olim quoddam genus vestis texebatur, quæ ab humeris usque ad lumbos pendebat. Ex iisdem canum collaria conficiuntur. *Differentias* si attendas, Olaus *Domesticorum*, qui ludicri, & *sylvestrium*, quorum setæ rigidæ, mentionem facit. Communiter in *Caninos* & *Porcinos* distinguuntur. Ambas in agro Matisconensi se accepisse, affirmat Brujerinus. *Canini* rictu sunt canino; latibula in locis sabulosis fodiunt, & quidem sine multis cuniculis; & cadaveribus, illisque cibis, qui canibus in deliciis vescuntur. *Porcinos* Carolus Stephanus subalbidos & caninis majores facit; & circa ostium cavernæ, parvâ prius rostro excavata fovea, excrementa deponere scribit. Addit Gesnerus, radicibus, fructibus, & omnibus quæ sues appetunt, vesci. In regione Americana quoddam animal vagatur nomine *Heyrat*, quod bestiam mellis avidissimam significat. Colore est castaneo, magnitudine Cati. Quotidiè apum opificium inquirens, in arboribus versatur. Potest ad Taxum referri: *Quauhpecotli*, & *Tzcuintecuani*. Illud, animal est duos plus minus dodrantes longum; rostro prolixo, tenui: versus superna contorto, prolixâ item cauda, pilo longo, circa alvum candente, cætera fusco aut atro, candentique, sed circa dorsum nigriore, atris pedibus & incurvis unguibus. Mitescit facilè, vorax est; nullis escis oblatis parcit; placidum est item, ac mille modis blandiens, sed ignotis noxium. Reperitur in nova Hispania, & gaudet montibus. *Tzcuintecuani*, seu Cynodeticus, est huic congener, non solum magnitudine & moribus, sed etiam rostro, quod prælongum est ac tenue, & pedibus. Color albus est, maculis nigris ac magnis distinctus. Nomen habet à mordendo. Vivit non longè à mari Australi. Hisce congener est *Tlalcoyotl*, animal pilosum, duas spithamas longum, unguibus melis, cruribus brevibus, nigro vestitus pilo, brevissimâ cauda. Caput habet parvum, rostrum tenue & longiusculum, caninos exertos, corpus albû in fulvum vergens, sed dorso ac superna capitis parte & colli nigris, lineaque distinctis candenti. Victus eadem ratio, quæ quanperotli.

Olaus Magnus l. 18. c. 18.

Usus.

Bruyer de Re cibaria l. 13. c. 3.

Vecker. l. 2. Antid. Special.

Differentiæ.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 43.

Nieremb. l. 9. c. 77.

Nieremb. l. c. c. 73.

CAPUT VII.

De Castore.

CAstor, Græcis κάστωρ, nomen ἀπὸ τῆς γαστρός; id est à ventre invenit, ὑπογάστριον γὰρ τὸ ζῶον, καὶ σχεδὸν ὅλον κοιλία: quod ferè totum hoc animal venter sit. Ridiculi, qui à castrando deducunt, quasi venatoribus visis, conscius se propter testiculos peti, eosdem dentibus evellat, & abjiciat. Parvos enim habet & spinæ adhærentes, qui superstite ipso, avelli non possunt. Dicitur & *Fiber*, non tam quod circa extremas fluminum ripas assiduè versetur, & fibrum antiqui extremum dixerint: quàm ab Æobeo φιβεὶς mollis, quòd molles pilos habeat. Lutram ab iisdem extremis fluminum oris dici, quæ Priscis lytræ, falsum. Diversa enim sunt animalia. Bellonio est Aristotelis *Latax*, sed falsò. Distinguuntur enim. An Orchia dici possit, non decido. Quidam Semipiscem ob vitam amphibiam dixere. Colore est ex albo cinereo in dorso nigricante: pilo quam Taxi subtiliore, qui quo nigrior, eò pellis preciosior. *Dentes* habet acutissimos, quibus ligna secat, anteriores rubidos.

Nomen.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 13.

Salmas. in Solin.

Descriptio.

Lepus
Hase

Lepus
Cornutus

Cuniculꝰ porcellꝰ Indicꝰ
Kaninich
Kuniglein

Castor Fiber
Biber

Hystrix Dorn schwein stachel schwein

Pedes priores caninis similes, posteriores propter membranam interjectam anserinis quibus in natando utitur, utrosque quinque digitis constantes. *Caudam* piscium similem fecit Plinius. Secundum eundem, in majore, sesquipedalis est, fenos digitos lata, duos crassa, quatuor interdum librarum pondo, ad margines in tenuitatem desinens; membranâ glabrâ & lividâ contecta, super quam lineæ quædam, squamas piscium mentientes, incredibili artificio depictæ sunt. In inguinibus geminos habet tumores ori anserini magnitudine, utrinque unum, membranâ sua conclusum. Inter hos pudendum residet. Tumores hi, folliculi sunt membrana contecti, in quorum medio meatus, ex quibus liquor pinguis & cerosus exsudat, quo, admoto ore deterso, corporis quos contingere potest partes, velut oleo oblinit, non aliter ac aves quedam, quibus supra podicem vesicula est, liquorem pinguem & olei æmulum continens, eundem rostro exhauriunt, & pennas perungunt, ne sub dio morantes, madefieri possint. Testes non esse, vel exinde colligere licet, quod nullus ab his conspiciatur meatus. *Partes* internas suspectemus, lingua, corde, ventriculo, intestinis, & hepate in quinque lobos diviso, porco potius quàm alteri animali similis est. *Fel* sub minoribus jecoris lobis latitat. *Splen* parvus pro magnitudine corporis judicatur. *Renes* magni tanquam vituli anniculi, & copiosâ pinguedine obducti. *Vesica* suillæ similis. *Testes* parvi & spinæ adhærescentes. Fœmina, observante Matthiolo, unico tantum meatu, & parit, & egerit, & mingit, uteri & vesicæ cervicibus illuc concurrentibus. In secto Castoreo, comperit Gesnerus, substantiam in folliculo flavam, solidam, ceræ similem, acrem & minimè terream. Ipsum unius libræ ponderе fuit. Comperit & genitale, quod unico ossiculo constabat. Invenit in utroque tumore & alium folliculum, substantiam melleam & fœtidam putrescentis casei instar, continentem. Habetur & in fœminis, sed adeò exiguum, ut vix unciam ponderet. In quo Bellonius calculos ovi magnitudine invenit, adulteratum sine dubio erat. Reperiuntur Castores, apud Burgundiones circa Matronam fluvium; Sequanos in agro Cabillonensi, Lotharingos, Austrios, circa Danubium ubi Biseri nominantur, in Helvetia, circa Arulam, Rusam, & Lomagum fluvium. In Polonia quoque, Russia, Prussia, & Italiâ, ubi potissimum Padus in mare se exonerat. Denique circa fluvios Ponti, unde optimum castoreum venit, & in Hispania. Aquas septentrionales potius quàm Rheni, Danubii, & alios qui continuo navigiorum decursu sollicitantur, frequentare, Olaus Magnus author est. Ubicunque autem degit, amphibium est animal. Ideo vicinas littoribus cavernas ponit. Vescitur foliis arbor. Corticibus item alni, populi & aliorum. Salices tamen platyphilli maximè, ob summam amaritiem appetit. Piscibus vesci Albertus falsò prodidit. Nam Pellicerius Episcopus Monspeliensis frequenter vivos & mortuos apponebat, quos tamen nec olfacere quidem voluerunt. Ineunte æstate, quo tempore Delphini constellatio unà cum sagittario occidit, in libidinem solvuntur. Tempus pariturae finis autumni est, quo folia delabi solent. *Vocem* Julius Pomponius cum per Onomatopœiam exprimere non posset, scriptis mandavit, vagitum infantis apprimè repræsentare. *Naturam & Mores* sequentia testantur. Non prius mordere desinunt, quàm fragorem ossium audiverint. Quando domi aluntur, tantus ipsis pudor, ut nec stercore nec urinâ domum inquinent: si non patet egressus, querulantur. Tanto amore fœtum prosequuntur, ut quædam, portis & clavis evulsis, ex exalto se præcipitem dederit, quod ab Episcopo Monspeliensi Pellicerio proditum. Pedibus anterioribus tanquam manibus ori cibum admovent. Alvô propter arborum cortices quibus vescuntur stipata, seu quòd parum fellis ad intestina confluat, partes posteriores sæpe in aqua madefaciunt. De avulsione testium, dum venatores fugit, quòd dicitur, falsum est; itaque inde opinio, quòd eas tam astutè occultet. *Ingenium* singulare habere, observatio dedit. Nam cùm ligna ad exstruenda habitacula convehunt, super senes resupinatos eadem artificiosè inter crura componunt, eosdemque arreptis caudis ad destinatum locum trahunt. Senibus dorsum mirum in modum glabrescit. Illi qui Scythis *servi* dicuntur, poma legunt, & cortices cædunt; alii supra duorum junctorum dorsum, crate ex bacillis composita, poma & cortices superimponunt. Iidem nigris, qui & *Domini* vocantur captis, luctum & gressu & facie indicant. Ligna cæsuri, semper eadem semita à fluvio ad arborem gradiuntur, arboremque non prius relinquunt quàm totam dentibus dissecuerint, & propè casuram, ne opprimantur, singulis ictibus suspiciunt. Ædificia denique, quandoque; in loco altiori, aliquando in de cliviori, prout amnis undare solet construunt. Mutant ea pridiè quàm fluminis aqua augeatur. Carnes non sunt insuavis gustu, si omnem virositatem apparatu deposuere. Partes anteriores de calore participant, posteriores, teste Matthiolo, tanta scatent frigiditate, ut ad instar testudinum terrestrium, jejunii tempore admittantur. Cauda apud Lotharingos in deliciis est, & saporem murænæ benè præparatæ refert. Assatur à quibusdam, & pauco zingibere conspergitur. Gesnerus saporem carnium thunni vel anguillæ præ se ferre scribit. In *Medicina*, Castorei, fellis, coaguli, urinæ, caudæ & pellis usus est. *Castoreum*, quod secun-

Plin. H. N. l. 8. c. 30.
Bellô. Hist. Aquat.
Locus.
Scalig. Exerc. 215.
Bruyer. Re Cibariæ l. 18. c. 4.
Cibus.
Generatio.
Natura & Mores.
Ælian. H. A. l. 13. c. 47.
Usus.

secundum Dioscoridem, multis naturalibus tunicis circumdatum, liquore intus velut ceroso, gustu acri, & odore gravi, eligendum est; quod ab animali in vigore ætatis constituto, extrahendum est, & extractum, cum melleo liquore, in tunicis contento, exsiccandum; quòd denique ad septennium vires obtinet; in morbo comitiali, lethargo, in aceto acerrimo cum ruta decoctum; vertigine, si eo cum semine viticis, ex oleo rosaceo, vertex perungatur; oblivione chronicos morbos insequente prodest. Cum ammoniaco & aceto mulso asthmaticis opitulatur. Singultuosis à plenitudine vehementer succurrit. Colicam affectionem sedat. Gonorrhœam, in succo viticis & aceto decoctum, cataplasmatis instar pectini & genitalibus applicatum, sistit. Ad juvandam conceptionem suffimenti ex eo genus, Rondeletius commendat. Omnes uterinos affectus à frigidis causis procedentes, inprimis suffocationem, compescit. Puerperii excrementa purgat. Opium optimè corrigit. Plurima denique medicamenta, aquas nempe, pilulas, extracta, olea, unguenta, cerata ingreditur. *Fel* venerem stimulat. *Coagulum* in morbo comitiali incredibili adjumento esse solet. *Urina* contra venena datur. *Cauda* intestinorum vulnerib. medetur. Cinis *pellis* cum pice liquida combustæ, succo porri mollitus, sanguinem undiquaque manantem, excellenter supprimit. Eadem paralytici utiliter vestiuntur. *Dentes* de collo suspenduntur, tanquam amuletum contra casum. *Pinguedine* pisces inescantur. Ex pilis mollioribus galeri & tibialia fiunt. Ex pellibus apud Gelonos populos rhenones. Circa Differentiam nihil planè occurrit. Scythæ in *Nigros*, *russescentes*, *& ex utrisque mixtos* distinguunt; illos *Dominos*, hos *servos* appellant.

Differentia.

CAPUT VIII.

De Lutra.

Ambros. Hist. Digit. l. 12. c. 13.

Nomen.

Lutra, quæ & *Lytra* Varroni, vel ἀπὸ τοῦ λύειν seu solvendo, quod arborum radices ad fluminum ripas sitarum dissolvat, vel ἀπὸ τοῦ λύειν, à lavando, quod piscem in aquis investigando, frequenter se in aqua abluat, nomen sortita est. Græcis vocatur ἔνυδρις, ab aqua, quòd in eadem degat; Aeolibus ἴλυδρις, unde fortè Lutra. Suidas cum ea Ichim coufundit. Sylvaticus Hydrian perperam vocavit. Gaza Lutria vertit. Actio est κύων ποτάμιος, canis fluviatilis, quòd canis instar prædam in aquis requirat. Corpore est quàm Castor graciliore & longiore, capite canino, dentibus instar canis venatici; formâ oris quadrata, unde τετραγωνοπρόσωπος, dicitur, auribus Castoris, cauda oblonga, terete, & in fastigium desinente, vulpinis cruribus, paulò tamen crassioribus, pedibus posterioribus planis & membrana communitis; pelle denique minus quàm Castoris spissa, frequenti & brevi pilo conspersa; nonnihil ad castaneæ colorem accedens. Reperiuntur passim in Europa. Sed & in America haud parva ipsorum copia; in Canada inprimis. Maximè verò circa fluenta & lacus degunt, & quia cavernas quoque sibi effodiunt, inter amphibia reponuntur. Brasavolus copiosiores in agro Neapolitano stabulari prodidit. Vescuntur piscib. quorum tantam copiam interdum in cavernas deferunt, ut aëris infectio metui possit. Vescuntur & mollib. herbarum cacuminibus, fructibus arborum & corticibus. Agricola hyberno tempore ad pastum egredi scribit. Ad *Naturam*, *mores* & *ingenium* referri debet, quòd in urinando aërem per intervalla exortis naribus hauriunt, ne suffocentur: quòd in antro veluti tabulatum ex ramis & virgis construunt, super quo, ne madefiant noctu cubare solent: & quòd per aliquot milliaria ex aquæ rivulo piscinæ ordorem excipiunt. Facilius etiam auram secundo flumine hauriunt. Jejunæ cursum amnis superant: saturatæ cum aquæ fluxu delabuntur. Piscinam ingressæ mirâ agilitate meliores pisces aggrediuntur, & in omnes quamvis devorare non possint, sæviunt. Facilè cicurantur, & ad certum signum in aquas ad pisces capiendos se conjicere edocentur. In Suecia, ad coqui nutum pisces ex piscina in culinam deferunt. Carnes in Germania & Gallia à rusticis comeduntur, sed sunt crassæ lentæ & pituitosæ. Gesnerus etiam Carthusianis concedi scripsit. In Medicina præstat suum usum. Nam *adeps* medicamentis digerentibus infarctæ & exassatæ ad tollenda articulorum vitia, teste Hollerio, perutilis est. *Sanguis*, si Ælianum sequimur, cum aqua & aceto mixtus, nervis humanis intumescentibus conducit. *Testes* in morbo comitiali à quibusdam laudantur; castoreo tamen minus sunt efficaces. *Iecur* in furno tostum ad dysenteriæ suppressionem commendatur. Sedilia ex *pellibus* hæmorrhoides levant. Pelles ipsæ paralysi, vertigini, & capitis dolori conducunt. Calceamenta ex iisdem dolores pedum mitigant. Ex iisdem apud nos chirothecæ villosæ ad aëris injuriam coercendam consuuntur. Nec non ex pelle integra, cum capite, pedibus & cauda semimanicæ hyemales fiunt. Circa *Differentias* nihil ferè occurrit. Congeneres videntur Lutræ, *Saricouteme*, & *Carygueibeju*, animalia Americana. *Saricouteme*, non excedit magnitudinem felis, pilo est molli, leucophæi coloris: pedes membranis quibusdam fulciuntur. Amphibia est. *Carygueibeju*, aliàs *Iiya*, est magnitudine canis mediocris, capite obrotundo quasi felino sed acutiori, auribus obrotundis, & quæ inferius sitæ sunt, cruribus

Suidas l. 37. *Descriptio.* *Lacus.* *Cibus.* *Bellon. Aquatil. l. 2.* *Natura & Ingenium.* *Scaliger. Exerc. 215.* *Usus.* *Brujen. de re cibar. l. 13. c. 31.* *Ambros. Hist. Digitat. l. 1. c. 13.* *Marcgr. Hist. Brasil. l. 6. c. 9.*

bus & pedibus Cercopithecorum more. Quinque digitos quilibet habet, quorum interior brevior reliquis. Pilis tegitur ad tactum mollibus haud longis. Totum animal atri est coloris excepto capite, quod obscurè fuscum. In gutture maculam habet flavam. Vivit gammatis, piscibus, & farinâ Mandiocæ in aqua madefacta. De *Su* quod Ambrosinus ad Lutram redegit, alibi agemus.

CAPUT IX.
De Ichneumone.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 14.

Ichneumoni nomen ab ἰχνεύειν, investigando, quòd noxia diligenter investigans, alimenta à venenis optimè distinguere valeat, impositum est.

Nomen.

Albertus *suillum* appellat, quod pilis suillis induatur, & perperam *Ibin*, & Anschycamum. An Avicenna Thyanionem dixerit, ignoro. Manardus Alcasim vocatum putat. Græcis est ὕλλος, porculus, seu suillius; quòd more suis rostrum dum investigat, semper in terra habeat.

Bellon. observ. l. 2. c. 22.

Hodiè teste Bellonio, *Mus Pharaonis*, seu Ægypti vocatur. Ælianus, *murem Indicum* dixit. Alii *Lutram Ægypti*.

Descriptio.

Magnitudine est felis, sed longior, *pilis* instar pili lupini duris, albicantibus seu subflavis per intervalla, & leucophæis. *Rostrum* habet nigrum, suillum, *auriculas* breves & rotundas: *crura* nigra, quinque in pedibus posterioribus *digitos*, quorum postremus ab interiori parte perbrevis est. *Caudam* longam, & circa lumbos crassam. *Testes*, linguam, dentes, felis instar. Meatum denique extra foramen excrementi peramplum, undique pilis cinctum, pudendo mulicbri non dissimilem, quem, magno urgente æstu, loco excrementi interim clauso, aperire solet. Hinc scriptores omnes indiscriminatim Ichneumones & mares & fœminas esse arbitrati sunt.

Locus.

Arist. Hist. l. 9. c. 5.

Sola Ichneumonem Ægyptus proferre creditur. Ideò Ichneumonem Ægypti vocavit Aristoteles. Haberi tamen & ex altera parte montis Atlantis, & Nili capita, Vitruvius prodidit. Amphibium est animal, & ad Niloticas ripas commoratur.

Cibus.

Vescuntur muribus, serpentibus, limacibus, lacertis, chamæleonte, ranis, & aliis hujus generis. Aves, & inprimis gallinas vehementer appetunt.

Oppian. Cyneget. l. 3.

Hepate Crocodilorum delectari, & ideò in dormientium ventrem irrepere, communiter proditur. Ideò etiam singularis inter Ichneumonem & Crocodilum antipathia esse creditur, cujus ova in littore inventa frangit, Ægyptiorum, ne tot Crocodili nascantur, bono.

Antipathia. Ælian. H. A. l. 9. c. 1.

Adversatur etiam aspidi, & omni serpentum generi. Ventum maximè abominatur. Ideò eo flante gradum ad latibula accelerat.

Natura, Mores, Ingenium.

Mures & serpentes, more felium & mustelarum depopulari, (ideò in Ægypto cicurantur,) assiduis collusionibus gaudere, ne frigore lædatur, caput inter genitalia abdere, & Echini terrestris instar, in pilam se contorquere; conspecto aliquo animali pilos erigere, & magno etiam se cani opponere, felemque tribus dentium ictibus strangulare, omne animantium genus, equos etiam & camelos adoriri; tot numero fœtus quot canes eniti, ad *Naturam* & *mores* spectat. Quæ de utroque sexu apud Ælianum extant, & quomodo victi muliebria pati necesse habeant, fabulosa sunt.

Arist. H. A. l. 6. c. 35.

Ingenium multa testantur. Prædaturus se in posteriores pedes erigit: prædam verò conspicatus, tranquillo per humum tractu se promovet, & tandem magno impetu adoritur.

Arist. H. A. l. 9. c. 6.

Hostes suos, nunquam nisi advocatis sociis aggreditur. Contra aspidem dimicaturus, in luto prius volutatus, in sole apricatur, donec quasi loricæ munimentum acquirat: si lutum desit, aquâ madefactus, in pulvere se volutat. Gnarus teneras sibi nares, solo caudæ flexu in acerrima dimicatione eas tuetur.

Usus.

Inservit & in Medicina. *Lotium* cum vaccæ nigræ lacte propinatur contra dolorem colicum.

Ægineta l. 4. c. 58.

Cinis pellis combustæ in aceto maceratus adversus serpentum ictus facit, si eo homines illinantur. *Pilorum* suffumigatio, contra lumbricos facit.

CAPUT X.
De Mustelis.

ARTICULUS I.
De Mustela vulgari.

Ambrosin. Hist. Digit. l. 2. c. 15.

Mustelarum duo summa genera inveniuntur. Sunt aliæ *vulgares*, aliæ *sylvestres*. Hic de prioribus agemus.

Nomen.

Nominis originem quidam à mure & telo deducunt, ut sit quasi mus longus. Telum à longitudine dictum, omnium ferè Lexicographorum placitum est. Alii à mure & τῆλε quod est longè. Figulus à μῦς & στέλλω surripio, quòd mures è cavernis ad se trahat. Græcis antiquis dicitur γαλέη & in prosa γαλῆ ἀπὸ τοῦ γάλακτος à lacte vel candore, quòd hoc animal vel secundum se totum vel secundum partem candidum sit: quibusdam κερδὼ, quod vulpi ob astutiam convenire superius diximus: recentioribus νυμφίτζα.

Descriptio.

Circa *Descriptionem* nihil singulare occurrit. Vulgaris ista in lateribus & dorso est rutila, raro subflava, circa guttur semper alba. Corpus ei tenue, cauda brevis Albertus de candida scribens dicit, Ermineum esse animal candidum, figuræ mustelarum, & in extremitate caudæ nigerrimum. *Dentes* habet minores quàm mures, *cor* parvũ, sed in comparatione ad alia animantia satis magnum.

Locus.

Inveniuntur passim: sed albæ, in regionib. septentrionalib. inprimis. In Mauritania sunt prægrandes. In territorio Tartesi urbis extra Herculis columnas maximæ, ut Suidas auctor est. In Java loca sylvestria incolũt. In Pordeselene insula limites non transeunt.

In Bœotiam delatæ aut pereunt, aut statim aufugiunt. In cavernis, petrarum fissuris, fœnilibus,& stabulis habitant. Est ex animalibus μυοφάγον *Victus.* Vescitur ut plurimum muribus, & talpis. Non abhorret à serpentibus. *Plin. H. N. l. 29. c. 4. Ælian. H. A. l. 13. c. 32.* Insidiatur vespertilionib. In columbariis ova absorbet, & avium interemptorum sanguinem sugit. Defunctos invadit, & eorum oculos effodit. Lepores denique invadit. Visa quæ cum ore tenebat. *Generatio.* Ore parere vulgaris fabula est, ex illa quæ de Galanthide Alcmenæ ancilla in mustelam à Junone conversa, conficta. Uterum habere certissimum est. *Antipathia.* *Antipathiam* cum corvo & cornice gerit, quòd harum avium ova absorbeat. Gallinæ *Arist. H. A. l. 9. c. 1.* auditâ mustelarum voce ferè exanimantur. Cum catis decertat. Cum serpentibus congreditur, ramo rutæ vel soncho munita. his *Natura* destituta, opprimitur. Ad *Naturam & ingenium* spectat, quòd earum fimus, si per agros & sylvas liberam vitam agunt, moschum redoleat: quòd ratione ætatis varium colorem induant: catulis visum deperditum herba quadam restituant: facilè cicurentur, inprimis si dentes allio confricaveris: majora etiam animalia adoriantur: Caveas duabus foraminibus munitas exstruant: quorum alterum Septentrionem, alterum Austrum versus obvertitur: fœtus spacio unius diei in diversa loca transferant: cum serpentibus denique nonnisi ruta vel soncho munitæ congrediantur. Quia in rabiem concitatur morsus ejus lethalis est. Ideò & vaccarum ubera, si ea attigerit, inflammatione corripiuntur. Oleum in quo mustela computruit, remedio est: vel si locus affectus pelle *Usus.* ejusdem sicca confricetur. Aristides Locrensis ejus morsu periit. Mexicani eas *In Cibis* adhibent. Galenus sale conspersas & exsiccatas, carnibus leporinis respondere *Galen. de Theriaca ad Pison. c. 9.* scripsit. Quantum ad *Medicinam*, *Cerebrum* exsiccatum adfert haud parvam Epilepticis utilitatem, teste Galeno. *Ventriculus* coriandro impletus demorsis à serpentibus auxiliatur, apud Dioscoridem. *Dioscor. M. M. l. 2. c. 24.* *Pulmo* in pulmonis affectionibus efficax est. *Iecur* vertigini & epilepsiæ prodest. Quia decrescente luna minui dicitur, crescente augeri, Epi- *Glycas l. 1. Annal.* lepticos quoque, teste Glyca, juvat. *Fel* contra omnia venefica salutare deprædicat Plinius. Matthiolus eodem cum succo fœniculi mixto, in auferendis oculorum nubeculis, & in cute emaculandâ utebatur. *Virga* exsiccata singulare est stranguriâ laborantibus remedium. *Testiculi* & *Uterus*, more lapidis aëtitis, fœtum in utero cohibere dicuntur. *Sanguinem* cum succo Arnoglossæ in mitigando podagræ dolore extollit Lonice- *Galen. de compos. medic. s. l. l. 3. c. 2.* rus. Galenus parotidibus eundem illinit. *Fimum* melle exceptum & cum farina lupinorum vel fœnu græci mixtum, ad strumas discutiendas magnifecit Matthiolus. Est & *tota* in usu. Dioscorides sale inveteratam, detractis intestinis, contra venenatorum morsus commendat. Pulverem exsiccatæ in morbo comitiali adhibuit Galenus. Matthiolus crematæ cinere aqua subacto & illito vehementes capitis dolores mulcet, & oculis caligantibus injecto, suffusiones emendat. Marcellus ad catarrhum in fauces descendentem, eandem die Jovis, Luna decrescente, in olla rudi, ita cremat, ut in pulverem redigi possit, quem cum melle mixtum patientibus exhibet. De *Usu in Variis*, consule Ambrosinum. Apud Portam legimus, *Porta Phytogn. l. 6. c. 4.* semina rosæ cum seminibus sinapi, & pede mustelæ intra ramos arboris infœcundæ suspensa, eandem in fœtus resolvere. Gesnerus tradit equum à subito & pernicioso morbo, *Tach* Germanis dicto correptum, portione pellis Mustelinæ exhibita, à veterinariis liberari. Quidam semina cineribus mustelæ permixta per agros spargentes mures à segetibus abigunt. Alii in copiosa aqua fervefaciunt, & decoctionem postea ad fugandos mures à campis feliciter adhibent.

Circa *Differentias* variant authores. *Differentiæ.* Plinius appellatione Mustelarum & Ictida & Galen complexus, duas species constituebat, alteram in domum tectis errabundam & domesticam, alteram in agris & nemoribus versantem & sylvaticam cognominabat. Carolus Figulus, vulgaris duas species ponit, *Figul. in Dialogo de Mustela.* alteram totam albam, *Hermellam*, alteram secundum pectus & ventrem, Viselam dictam. Ad easdem referuntur sequentia. *Rosola* Alberti seu Guisela cujus excrementum odoriferum est. *Quadrupes digitatum* variis maculis insignitum & Salamandra dictum, fortè quòd ob colorum varietatem Salamandræ ex genere lacertorum assimiletur. *Girella* muris, genus in Austria, magnitudine mustellæ. Pelliones Itali nigri rutilique coloris pellem parvam ex regionibus frigidis delatam ostendunt, hancque Rosoleum vel Romulum nuncupant. Alii *Chiurcam* inter mustelas connumerant. Georgius Agricola in genere Mustelarum *Vormelæ* animantis Viverra seu Furone minoris meminit, & Cardanus *Lardironi*. Idem Genettam quandam mustelam esse statuit. *Chiurcam* verò ita Scaliger describit. Viverræ inquit, est facie & magnitudine, capite vulpino, sub terra habitat, Fœcundissima est, duodenos parit exiguos. Cauda ei tenuis pænè glabra. Ipsa pilo atro. Catulos in bursa sub alvo obtensa secum fert. Est & *Africana mustela*, quæ apud Clusium ita de- *Nieremb. H. E. l. 9. c. 32.* scribitur. Erat, inquit, hoc animalculum majoris muris seu gliris non prorsus adulti magnitudine, corporis forma mustelam & sciurum quodammodo referens. Nam capite & cauda longis pilis prædita sciurum æmulabatur: illam quidem attollens, minimè tamen supra caput retorquens ut ille, sed in altum nonnunquam valdè explicans.

Co-

Comedens clunibus ſciuri inſtar inſidebat, anterioribus pedibus cibum tenens & verſans. In utraque mandibula binis longioribus dentibus in anteriore rictus parte erat præditum: aures ferè orbiculares habebat, & pilorum colorem varium à ſpadiceo, fuſco, & albo, ſingulis coloribus à capite ad caudam, ſecundum corporis longitudinem virgatim & radiatim excurrentibus. Summa venuſtas erat in cauda, ſimilibus coloribus etiam virgatim diſtinctâ, cum ut dicebam, illam interdum valdè explicaret pavonis caudæ pænè inſtar. Pedes in quinque digitos erant diviſi, quaternos antrorſum ſpectantes, eorumque binos medios longiores, quintum autem brevem calcari non diſſimilem retrorſum ſpectantem. Omni cibo ipſi objecto indifferenter veſci intelligebam, præſertim verò pane delectari: ferox non eſſe ſed facilè cicurari & domeſticum fieri, ut liberè nullo vinculo adſtrictum, quo vellet vagari; permitti poſſet. In navi qua vehebantur, tam cicura hæc animalia evaſere, ut nautarum ſinum & caligas ſubirent. Nierembergius Muſtelam Lybicam vocat.

ARTICULUS II.

De Muſtela ſylveſtri & Putorio.

Ambroſ. Hiſt. Digitat. l. 2. c. 16. MUſtela ſylveſtris, quibusdam, Furo, Furus & Furunculus ſeu Furectus, ſeu quòd more furis noctu ſurripiat; ſeu à fureo, id eſt, obſcuro colore, quòd ſubterraneos meatus & cuniculos ingrediatur & effodiat, dicitur: aliis Viverra, quod vi verruncet, id eſt animantes à cuniculis expellat. Græcis eſt ἰκτὶς, & per aphæreſin κτὶς, fortè ἀπὸ τῦ ἰκτῖνος ab ave hujus nominis cujus colorem pilus ejus æmulatur. Grapaldus pholitam vocat, Geſnerus pholeutam, & rectè, legit. Φωλεαὶ apud Græcos luſtrum eſt. Author de natura rerum, colorem ei eſſe inter album & buxeum medium, ventre albo, oculis rubicundis, muſtelâ domeſtica majorem. Ariſtoteles corporaturæ catelli Melitenſis facit, in pilo verò, formâ, albedine partis inferioris, multum à Muſtela vulgari diſcretam. In Italia, Gallia, & Germania non reperiri Geſnerus prodidit. In Africa tantum eſſe, Strabo. In Anglia haberi multi perhibent. *Victitat* melle, piſcibus, columbis, & carne cuniculorum, quam maximoperè appetit. Fœminæ libidine correptæ, niſi ſe mari commiſcuerint, inflatione correptæ pereunt. Coëunt more felium. Septem vel octo catellos unicâ pariturâ edunt: dum tamen ſpacio quadraginta dierum utero geſſerint. Fœtus poſt partum per triginta

Nomen. *Deſcriptio.* *Locus.* *Victus.* *Generatio.*

dies cœci ſunt, & die quadrageſimò poſt acceptam viſionem ad venationem proficiſcuntur. Ad iram provocatæ excrementa alvi odorata egerunt. Cicurati in capſis ligneis plurimum temporis dormiendo conſumunt. In Gallia Narbonenſi utuntur eis in cuniculorum venatione. *Differentia.* Alibi, in extrahendis de nidis parietum, inacceſſis inprimis, aviculis. Pertinet ad eam Viverræ in Cluſ. Exot. l. 5. inſula Zeilan genus, ſerpenti coronato inimiciſſimum. Quoties adverſus eum dimicat, radicem ligni colubrini præmordet. Nec alterius eſt generis animalculum illud quod Agricola *Hamſter* vocat. Agricola de animal. ſubterran. Majus eſt muſtela domeſticâ. Color dorſi leporinus, ventris niger, & laterum rutilus. Pedes breves. Multa frumenti grana in ſpecum congerit. Ager Thuringiæ eis abundat. *Putorius*, ab odore nomen ſortitus eſt. Ambroſin. Hiſt. Digit. l. 2. c. 17. Semper enim putidum ab ore halitum emittit. Quidam Ichtim dixere, quòd piſcibus valdè delectetur. Scaliger Catum fœtentem, ni, fallor, dixit. Corpore Marte eſt ſimilis, ſed major. Circa collum anguſtior, circa imum ventrem latior, in cauda & cruribus nigrior, & ad latera flavior. Pellis duplici pilorum ordine conſtat. Alii ſunt breviores & flavi; alii longiores & nigri. Crura ſiniſtri lateris breviora eſſe, à quibusdam creditum, ſed ipſa αὐτοψία repugnat: *Incolunt* horrea, ſtabula, ſylvas, & ripas. *Victitant* muribus, gallinis, avibus, quibus ſtatim caput auferunt, piſcibus, ranis, &c. Tempore vernali pelles graviſſimè olent: hyeme non item. Albertus meminit cujusdam muſtelæ quam *Noerzam* vocat, magnitudine martis. Pili ad colorem lutræ accedunt. In remotiſſimis nemorum penetralibus latet, & putidum odorem de ſe emittit.

CAPUT XI.

De Marte & Muſtela Zibellina.

MArtes à ferocia nomen accepit. Eſt Ambroſ. Hiſt. Digit. l. 2. c. 18 enim Martia. Alii Martam & Marterum vocant. Nonnulli Foinam, Gainum, & Sciſmum. Dentes habet candidiſſimos inæquales & aſperos. Canini in utraque mandibula eminent, quibus ſex exigui diverſæ altitudinis interjiciuntur, qui inciſorum munus obeunt, cum hac tamen differentia, quòd inciſores mandibulæ inferioris perexigui ſint. Molares, quorum octo, ſunt ferrati, triangulares quidam. Ultimi in ſuperiore oris parte multò cæteris interius ſunt, nempe, in ipſo palato Severino circa interiore ſequentia ſunt obſervata. Zootom. Democrit. p. 317. Sub cutem *fibræ* nerveæ extentæ, numero & ſitu coſtis omnibus reſpondentes. *Coſtæ* autem num. 14. *Membrana* nulla carnoſa: *Muſculi* abdominis inter duas peritonæi tunicas; ideo videtur peritonæum craſſum & denſum, non minus

quam cornea tunica oculi bovini. In longitudine per eam lineam, quæ respondet umbilico carnosum erat, sed non late & in infima sui parte. *Omentum* ventriculo inferne annexum intestinis & lieni, sed *lien* parviculus satis parte sinistra ventriculo appensus, omenti parte adalligante. *Ventriculus* amplior, quam pro pusillo corpore, constans duplici tunicâ, sed externa albidior & levigata interna, utraque tenuis. *Intestina* retrorsum annexa spinæ per membranam. Nullum cœcum intestinum, uniformia omnia. *Vesica* urinaria oblonga, tenuis, sed ventriculo magis, recto intestino incumbens. *Hepar* septem fibris constans, quarum infima quædam trifida, velut pes pulli, media sic triangularis figuræ, venæ cavæ per membranulam parvo spacio annexa. *Ren* dexter superior. *Emulgens* sinistra longior quam dextra, utraque ab arteria magna enascens, à vena cava non item: Dubius tamen sum & nescio, num per injuriam non obsetim. Ad cavam venam hinc & hinc *glandulæ* subrubræ seu flavæ, sed dextra superior annexa hepati per venularum surculos. *Vena cava* multos spinæ ramos mittit per lumbarium musculorum intercapedinem, sic & *magna arteria* cavæ subdita. *Vasa spermatica* à renum medio descendunt, sed parte ima finduntur utrinque, quorum alter ramus continuus testi fit, abdomen extra pervadens. *Penis* à ligamentis coccygis nascens cartilagineus & durus instar ossis, summa sui parte contortus ut terebella; amictus suâ tunicâ, quæ juxta sui principium validè adhærebat, in extremo perforatus, ut acus; ureter dexter insertus vesicæ superiùs, quàm sinister, nervus subtilissimus descendit rectus adalligatus dextero lateri cavæ venæ, inserens sese in principium cavæ. Nervulus item alius latere sinistro descendit ad orificium superius œsophagi. *Diaphragma* ad fines hepatis obliquè descendens eâdem illi parte connexum. Inseritur vena cava in dextrum ventriculum cordis propè auriculam dextram, quæ nigra & plena sanguine, major quam sinistra: hæc autem alba & exsanguis. Eadem cava variè in pulmonem conspergitur parte dextrâ. Arteria magna inserta in sinistrum cordis ventriculum, dum se contorquet ac flectit ad inferiora: Vena cava dextrorsum pulmonem parum supergressa sese contorquet & divaricatur in sex ramos, fitque ἄζυγος, ascendit eadem supernè ad utramque mandibulam inferiorem. Pulmo dextrorsum quatuor constat fibris minoribus, sinistrorsum duabus majoribus. In Septentrionalibus regionibus ut plurimum inveniuntur: in Germaniæ Alpibus quæ meridiei & Italiæ obvertuntur. Incolunt magnorum ædificiorum tecta, nec non faginas & abjetinas sylvas. Retulit quidam rusticus Gesnero, se in præalta abiete Martem cum quatuor catulis comprehendisse. Gallia Martibus abictum caret: ex Polonia deferuntur aliquando colore fusco diluto. Dicuntur præter cibos mustelis suetos, fruticibus etiam vesci. Excrementa Moschum redolent. Facilè cicurantur. Habebat cicurem Gesnerus, canis quo cum nutriebatur amantissimum, quem in itinere sequi solebat. Vinculis soluta circa ædes vagabatur, & semper redibat, supina quoque cati ritu ludebat. Infida tamen est: ideò nonnulli suadent, ut canini dentes amputentur. Pellis est in usu. Ex illa quæ sub gutture, salutares capiti pilei concinnantur. In Canada mulieres infantes suos eis insuunt. Duæ ipsius sunt *species*. Altera *Domestica* pilo fulvo nigricante vestitur, excepta ea gutturis parte quæ albicat, quam pelliones Fainam vocant. Est corporaturæ felis, sed paulò longior, cruribus unguilisque brevioribus. Per rura vagatur, gallinas jugulat, & ova exhaurit. Altera est *sylvestris* pilo clariore & molliore, gutture luteo. Ex his aliæ sylvas fageas, quernas, & ilignas inhabitant: aliæ piceas & abiegnas. Circa lacum Bregantinum dicuntur versari quæ noctu lucent. *Mustela Zibellina* Aristoteli ex quorundam sententia sub nomine *Satheru*, sub *Cebali* Nipho venit. Alciatus *murem Sarmaticum* & *Scythicum* vocat. Agricola paulò minorem Marte facit, totam obscuro colore fulvam, præter guttur, quod cinereum est. Inveniuntur in partibus septentrionalibus & extremis Moscovitarum sylvis; sed & in Lithuania, alba Russia, & locis mari Cronio vicinis: ut & in Lanceruca Scandinaviæ sylvâ. Præstantissimæ sunt pelles quas Tartari & Lapones mittunt. In regni Congani provincia quadam copiam ipsarum dari, descriptionis Guineæ historia testatur. Insidiantur aviculis, dum in opaco saltu latitant. Animalia sunt natura agilia & semper inquieta. Observatum est pelles ipsorum in imo arcæ repositas & aliis vestibus onustas, post triduum plus minus in summum ascendisse. Si manibus tractentur semper æquales remanent. Præstantiores, quibus pili longi, & ad nigredinem vergentes. Soli expositæ corrumpuntur. A blattis præservabis, si sæpè concutias, & ramis absynthii involutas, reponas. Pretium illis ingens, Quadraginta pelles mille coronatis emptas vidit Agricola. Semimanicam hyemalem ex iisdem concinnatam quadringentis libris Bononiensis monetæ Ambrosinus. Incolæ Obdotiæ eas idolo suo Zlata baba dicto, offerunt. Magni Tartarorum Chami tentoria, iisdem subduci, M. Paulus Venetus testis est.

Renod. l. 3. Pharmacop.

Differentia.

Ambrosin. Hist. Digitat. l. 2. c. 19.

CAPUT XII.

De Genetta, & Animali Zibethi.

Ambrof. Hift. Digit. L.3.c.21

ANimalis, quod *Genettam* vocamus, nomen, unde desumptum sit, ignoratur. Quidam, quia Hispanicum est, ab aliquo ibid. loco appellatum, credunt. Alii *Catum Hispaniæ*, quidam *Genethocatum*, vocant. Nonnulli *Pantheram minorem* Oppiani opinantur. Minor est vulpecula. Corpus totum maculis nigris eleganter distinguitur: nam reliquum fuscum, vel cano fuscum permixtum est. Tota pellis molli & denso pilo & lanuginosa, non ingratum odorem spirat. Reperitur in Hispania, & quidem circa aquosa loca, ut inde victum quærant. Semimanica hyemalis ex illius pellib. constans, viginti quinque, imò triginta libris monetæ Bononiensis venditur. *Animal Zibethi*, quod antiquis fortè ignotum est, moderni Græci *Zapetion*, Scaliger *catum zibethicum*, Ludovicus Roman. *felem zibethi*, alii *Sivettam* seu *Civettam*, & *Catum sylvestrem*, Gyllius Pantheræ genus, quod veteribus hæc sola odorata ferebatur, Bellonius *Hyenam veterum*, vocant. Armatur dentibus & pilis asperioribus. A capite ad initium caudæ integrum hominis brachium adæquat: altitudo crurum usque ad pedes ad trientem brachii reducitur. Magnitudinis ferè est vulpinæ, colore lupino maculis nigris resperso insignitur. Folliculum circa inguina gestat, in quo odoramentum Zibethum dictum, colligitur. Rondeletius addidit, rictu esse oblongo instar Taxi, linguæ non tam scabræ ut felis. Reperiuntur in Pegu, regno Congitano, China, Cambaja, sylvis Æthiopiæ, quod apud Leonem Africanum legimus. Advehuntur & ex Ægypto, ubi copiosum partum enituntur. Ex Hispania in Italiam deferri, non malè Cardanus scripsit. Delectatur crudis carnibus & muribus sylvestribus. Romæ apud Cardinalem Galeottum carne pipionum alebatur. Comedit etiam dulciaria & oryzam cum ovis. in China, lignum dulce quod Comaron vocant, si id animal est, cujus Pigaffetta in itinerario suo meminit. Adeò cicuratos Romæ & Mantuæ vidit Scaliger, ut innoxiè supra humeros ab hominibus gestarentur. Consul Florentinorum Alexandriæ adeò mitem habebat, ut cum hominibus colludens, nasum, aures, labra, dentes sine noxa apprehenderet. Ab ineunte ætate humano lacte educabatur. Excrementum quod ex loculo circa extremam abdominis partem intra femora, cavernis & angustiis instructo dimanat, primò est album, teste Fallopio, progressu temporis sublutcum, tandem nigrescens. Primis diebus hoc odoramentum grave est, namque mirandum in modum fe-

Ambrosin. Hist. Digit. L.2.c.32
Scalig. Exerc. 211.
Rondelet. Pharmac. L.3.c.16.
Bellon. obser. L.2. c.30.

rit: concretum & aëri expositum, suavitatem gratissimam acquirit. Nonnulli sperma animalis esse voluerunt. Colligitur cochleari argenteo, æreo, vel corneo, singulo quoque die drachmæ unius pondere. Majorem zibethi copiam fundit, si, antequam colligas, virgula exagitetur, ut in iracundiam præceps feratur. Alii sponte certo anni tempore incalescere, & liquorem odoriferum è genitali ejaculari scribunt. Collectum in vase corneo melius & diutius quàm alio servatur. Sunt quidam Ulyssiponenobiles, quorum ex zibetho reditus, ad mille & quingentos aureos ascendunt. *Usum* tam in Medicina quàm alibi habet. In Colica effectione granum unum umbilico inungitur, pane calido supra posito. A Crollio in vertigine & apoplexia commendatur unguentum, cujus compositionem & hic succus ingreditur, extremitatibus narium, temporibus, & verticì illitum. In uteri suffocationibus pudendo affricatur. Adulteratur felle bubulo, styrace liquida, & melle. Parantur ex eo pulveres Cyprii, sapones, aquæ, olea, essentiæ, suffitus, de quibus consule Ambrosinum.

Majol. Colloq.7.

CAPUT XIII.

De Lepore.

LEpus Isidoro dicitur quasi Levipes, ob currendi celeritatem; vel quòd mollissimè propter villosos pedes incedat: aliis ab Æolibus Bœotiis qui antiquâ voce, animal hoc, λίπορις indigitabant, descendit. Dicitur autem ita quasi λείως προδιόμενος, quòd lubricè eat, nec facilè sit eum apprehendere, aut retinere. Scaliger tamen λίπορις, & λιπόρρις legit. Aliis Græcis dicitur λαγωός, λάγωος, λαγὼς Atticis, λαγὸς Jonibus, ut Eustathius docet. Vocatur & δασύπους, à pedum villositate, δρομαλὸς, πτὼξ, & ταχίνης, sine dubio, à cursus celeritate. Cretenses Lepores κεκῆνας vocant. Albertus Leporem, Trochum Aristotelis interpretatus est. In *Descriptione* non est quòd immoremur. *Caput* habet breve & rotundum: *collum* angustum, rotundum, molle, oblongum; *aures* sublimes: *scapulas* rectas & laxas: *pectus* non carnosum: *spinam* teretem: *ventrem* depressum: *Crura* levia, quorum priora exiguo intervallo distinguuntur, posteriora, infra genu instar literæ A divaricantur: *Corpus* denique totum flexile. *Interiores* partes si spectes, *Cor* ipsi datum maximum: illis verò, qui circa Briletum, Thernen, & in Chersoneso ad Propontidem vagantur, quique in Sycino agro circa Bolbam versantur, duplex jecur, seu quòd revera tale sit, seu quò adeò fissum est, ut duplicati jecoris faciem repræsentet. *Oculi* sub angulo anteriori cartilago latior est: vermiforme corpus cerebello postremum: corpus concameratum in aliis non obser-

Isidor. Origin. l. 12.
Varro. de L.D. l. 3. c. 12.
Nomen.
Descriptio.
Plin. H. N. L.11.c.37.
Zootom. Democr. p.309.

observatum: os auriculæ tenue pellucidumque ut felis. Inter animantia dentata, unicumque ventrem habentia, solus coagulum obtinet. Reperiuntur passim, tam calidis quàm frigidis regionibus. Ex Lybia albos delatos reliquit Pausanias. In insula Indica Mazzua dicta, tanta ipsorum copia, ut ab incolis passim interimantur, si Ferdinando Lopezio credimus. In Atho quoque monte tot, ut Ovidio in proverbium abierint. Incolunt tam culta quàm inculta, ista tamen præcipuè, quæ à venatoribus non frequententur. In Ithaca non esse, nec vivere illatos prodidit Aristoteles. De *Victu* leporum ita eleganter Bargeus:

Aristot. de partib. animal l. 3. c. 15.

Locus.

Ovid. l. 2. de arte amandi.

Aristot. H. A. l. 8. c. 29.

Victus.

Decerpunt læti turgentia gramina campi,
Et culmos segetum, & fibras tellure repostas
Herbarum, & lento morsus in cortice figunt.
Arboris, atque udos attondent undique libros;
Nec parcunt strato pomorum, aut glandis acervo,
Aut vicia, aut milio, aut procera frondibus ulmi,
Præcipuè grata sylvestria gramina menthè.
Quæque colunt riguas inculta sysimbria valles,
Et vaga serpilla, & pulegi nobile gramen
Percipiunt.

Bargeus Cyneget. l. 3.

Generatio. Commiscentur aversi, ut omnia animantia quæ retrò urinam mittunt. Solvuntur quocunque tempore anni in libidinem: Xenophon tamen & Pollux verno potissimum tempore congredi statuunt. Post primum congressum superfœtat, ut verè Poëta scripserit.

Prolis amans, gignit fœtus, lactatque tenellos
Dumque superfœtat, dum parit; usque coit.

Non est ergò mirum, catulos prægnantes in dissecto lepore inventos, quod apud Ælianum legimus: nec mirum, Astypalæam ex geminis leporibus, tempore Antiochi Gonatæ, brevi tempore, tot leporibus fuisse refertam, ut intra annuum spacium plures sex millibus caperentur, ut apud Athenæum legimus: totamque Geronem Scarii maris insulam olim leporibus vacuam, intra breve tempus, à prægnante lepore, fœtu occupatam fuisse. Enituntur in locis nemorum secretioribus; nunc duos, interdum tres, aliquando quatuor catulos. *Sexum*, sic optimè agnosces, si consideraveris, fœminam esse capite obl[illegible], corporaturâ crassiore, auribus oblongio[illegible], & pilo dorsi leucophæo, ad nigredin[illegible]em vergente, canibusque persequentibus tempe[illegible]egionem currendo circumambire, & per eundem locum pluries transire: marem verò humeros habere rubentes, in quarum medio pili oblongiores, observentur; caput brevius & obtusius, pilos barbæ & palpebræ longiores; aures breviores & latiores, canibus persequentibus recto itinere se committere, & quandoque ad decem millia passuum currere. *Inimicitias* gerunt cum aquilis, corvis, mustelis, vulpibus & canibus. *Vivunt* ad septennium. Ætas ex cavernis vel potius fissuris secus foramen excrementorum colligitur, si Archelao & Alberto credendum. *Vocem* habent acutam. Philomelæ author gemitum appellat. Ad *Naturam* pertinet videndi facultas eximia: nam dum dormit oculos apertos tenet: auditus acerrimus: nam & ad levissimum foliorum motum concitatur & fugit: Utitur etiam auribus tanquam incitamento ad cursum, quibus eundem dirigit & moderatur. Dormiturientes, ne cavernæ locus deprehendatur, huc illuc discurrentes, vestigia primo disturbant, tandem magno saltu in cavum prosiliunt; ubi decumbentes, fæmen ilibus subjiciunt, cruribus prioribus ut plurimum junctis, & auribus super utrumque humerum demissis. Cavernis egressi, libentissimè serenis diebus apricantur. Loci natalis tam sunt amantes, ut nullum peregrinum admittant. Facilè cicurantur, & nimis pinguefacti, intereunt: at levi datâ occasione vincula effugiunt, & ad pristinos mores redeunt. In sylvis rarò pinguescunt, fortè quòd sibi metuant. Ad *ingenium* spectat, quod hyeme impendente cubilia in locis apricis constituunt, æstate ad Aquilonem cubant: quòd ad pabula longinqua proficiscuntur, ut longo cursu exerciti, pedum celeritatem firment: quòd, ut venatores fallant, per flexuosas incedentes vias, frutices omnes evitant, ne pili iisdem affricati, odorem canibus prætereuntibus præbeant: quod ubi segnes ad persequendum canes vident, lento gradu properant; ubi urgere, citatissimo cursu feruntur: quòd denique à venatore agitati inter glebas, quæ sunt ejusdem secum coloris; ingeniosè latitant. In *Cibis* eos Judæis gustare nefas: at apud gentiles, postquam ab Attalico Cydoniensi ad epularum apparatum deducti sunt, in deliciis semper fuere, adeò inter mattyas caro leporina poneretur, formositatemque vultus conciliare crederetur. Ideò certè Alexander Severus, ut in Lampridio legimus, singulis diebus comedebat, & aliquod hujus vestigium apud Martialem ad Galliam habeamus. Cæterum cujus sit caro hæc temperamenti, non est quòd multis disquiramus; sola distinctione res confici poterit. Bimestres, trimestres, & ad summum semestres, optimi sunt succi, & facilis concoctionis. Anniculi & adultiores crassum sanguinem generant. Visi tamen venatores, quorum quotidianus leporina cibus, qui tantum abest ut mœrore distraherentur, ut etiam lætitia perfunderentur. Quod autem Cato, Censorinus oleribus & carnibus leporinis ægrotis ali volunt, de catulis fortè intelligendum est.

Athen. Dipnos. l. 9.

Sexus.

Inimicitiæ.

Ætas.

Vox.

Natura.

Ingenium.

Martial. l. 5. Epig. 30.

Bruyerin. l. 13 de re cibaria.

est. Meliores verò iis qui ad aquas degunt, illi qui in montosis & planis habitantes, serpillo, pulegio, & aliis vescuntur. Maximè etiam urgente bruma in cibis commendantur. Præparandi rationem vide apud Ambrosinum. In *Medicina* nulla ferè pars est quæ usum non præbeat: imò & excrementa eidem inserviunt. *Caput* ustum cum adipe ursino aut aceto alopeciæ mederi, Galenus reliquit. *Cerebrum* dentitionem infantum promovet, si gingivæ sæpius eo illinantur: ex vino potum, urinæ incontinentiam cohibet. *Cor* quartanariis alligatur: pulvis sicci cum tertia parte mannæ thuris epilepticis à Sexto in vino albo propinatur, septem dierum spacio. *Pulmo* oculis dolore affectis superponitur. *Hepar* cœliacis cum vino austero propinatur. *Fel* saccaro exceptum gemmas & oculorum nubeculas delet. *Coagulū* si ab animali quod nondum quicquam præter lac degustavit, & ad solem vel in fumo exsiccatum est, magna præstantia. Fluxu dysenterico laborantibus à Dioscoride propinatur. Spinas partibus infixas extrahit, si cum thuris polline, & visco querno misceatur. Ad punctiones serpentum adhibetur. Viri congressum & fœminæ conceptionem juvare perhibetur. Dioscorides potum fœtum necare ait. *Renes* coctos in lithiasi Matthiolus exhibet. Inveterati & pedibus alligati podagram levant, si Olao Magno fides est. Ex *Myrice* medicamentum ad fœditatem concitandam Quercetanus parat: eadem in vesicæ malis commendatur. *Carnem* in oleo frixam Albertus in dysenteria & intestinorum ulceribus per clysterem infundit. Iisdem *sanguinem* assatum. Dioscorides propinat: quidam cum farinâ hordeaceâ miscent. *Lac* mulieres fœcundas reddit. *Adeps* extrahendis spiculis cum floribus fabarum inservit. *Dens* appensus dolorem dentis mitigat. *Talus* seu ossiculum illud in posteriori suffragine leporis, in colica affectione funiculo ex pilis leporinis à Marcello alligatur: pulvis adversus colicam feliciter bibitur: à Trago mulieribus ut facilius pariant, in liquore stillatitio pulegii propinatur: in Epilepsia, cum visco querno, margaritis, corallis, & semine pæoniæ præscribitur. Urinam denique in lithiasi validè provocat. *Pellis* ceratum ad hernias ingreditur. *Pili* coërcendo sanguini undecunque mananti inprimis ex naribus confert. *Pedes* à vivo abscissi in dolorem podagricò applicantur. *Urina* hydropicis cum spica nardi utiliter propinatur. *Stercus* à mulieribus gestatum conceptionem impedit, si quibusdam credimus: si Matthiolo, subtus immissum nimios mensium fluxus cohibet, & humentem uterum exsiccat. *Totius* cremati pulvis, ex vino tepido, calculosis propinatur. Ad eundem affectum Montagnana electuarium componit, eidemque lapidem judaicum, & spongias in lapil-

Galen. l. 11. de simpl. med. facult.

Montagn. Antidot. l.

lis repertas addit. *Differentiæ* à colore, quantitate, pinguedine, eo loco sumuntur. Ratione *coloris*, sunt alii cyanei, alii in terris nigris fusci, alii in rubris rutili. Oviedus in America quosdam vagari scribit, quorum dorsum leporini est coloris, reliquum corpus album, latera leucophæa. Observati, ut Plinius prodit, albi in Alpibus, & in summis Armaniæ vallis montibus. Gesnerus quoque candidum vidit, cum pilis in summitate aurium nigris, carnemque cæteris teneriorem expertus est. *Magnitudinem* quod spectat. Elymæi vulpes corporatura adæquant. In Macedonia & Gallia trans Alpina sunt magni; in Italia & Hispania minores. *Pinguiores* in Pannonia inferiore quàm Italia Manardus observavit. Quantum ad *odorem*, dicitur quoddam Leporis genus ita moschum redolere, ut canes persequentes in furorem agantur. A *Loco* sunt montani, campestres, palustres, Italici, Gallici, Hispanici, Indici. *Montani* à cæteris nigritia, magnitudine, ferocià, & densiore pilo discrepant. *Italici*, secundum Varronem, sunt primis pedibus humilioribus, dorso pullo, & ventre albo. *Gallici*, ut plurimum candidi visuntur. *Hispanici* cuniculos complectuntur. De *Indicis* ita Nierembergius. Leporem *Citli* vocant Barbari novæ Hispaniæ. Similis nostratibus est formâ atque alimento, sed auriculis pro corporis magnitudine longissimis latissimisque. Intexi solent ejus pili ab indigenis vestibus & linteis, quibus utuntur palliorum loco. Brasilienses *Cotias* nominant animalia quædam magnitudine & formâ; & sapore leporum, rufo colore, parvis auribus, caudâ ferè nullâ. Majores sunt ejusdem ferè speciei, quas *Pacas* vacant, rostro tereti, ad faciem felis, fusco colore, candidis maculis interstincto: neque carne tantum, sed & corio ipso prætenero: ideò in delicatiores epulas expetuntur. Amatus Lusitanus quoque tradit animal facie & magnitudine leporis in India vagari, quod incolæ tamdiu baculis cædunt, donec moriatur. Mortuum pelle nudant, & carnem ex ictibus lividam conterunt, manibusque quasi ad pastam redigunt; quam pellibus ejusdem animantis involutam, Moschum nominant.

Differentiæ.

Plin. H. N. l. 8. c. 55.

Ambrosin. l. 1. De Dig. ovipar. c. 23.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 8

CAPUT XIV.

De Cuniculo.

Quadrupes quod *Cuniculum* dicimus, à cuniculis quos sub terra fodit & inhabitat, nomen sortitum est. Ab aliis vocatur lepusculus, ab Æliano parvus lepus. Recentioribus Græcis est *κύναξ* aliis *δασύπους* quem Plin. à cuniculo & lepore distinxisse videtur. Strabo *γεωρύχους λαγίδας* lepores fossores nominavit: nec non *λεβηρίδας*, fortè à voce *λεβηρίς*, quæ Græcis antiquis *ὁ τοῦ ὄφεως γῆρας*, serpentis spolium. Hinc Cuniculus recens

Nomen.

Strabo. Geogr. l. 3.

recens natus & adhuc impilis, *liberis*, *laberis* & *laurix* appellatur. Hermolaus in Dioscoridem *Adapus* nomine indigitavit, fortè à vocabulo ἀδάπανος, quod rem quæ minimè potest consumi denotat. Fœcundissimi enim sunt. Erotianus λιμωνίον vocavit, quòd

Descriptio. annonæ penuriam faceret. Circa *Descriptionem* non est quod laboremus. Notissimum

Zootom. Democrit. p. 327. enim est animal. In secto sequentia Severino sunt observata. *Musculi* omnes abdominis inter duas peritonæi tunicas dispositi, firmè ipsis adhærentes. Intestinum rectum satis exile. *Cor* exile: *hepar* magnum, renes magni; *lien* oblongus magnitudine respondens parvæ hirundini, gallinacei: πυρήνας figurâ cultri calcearii cum manubrio latro, medium inter latas fibras hepatis. *Ventriculus* figura parum varius à suillo, simillimus verò muris & gliris. *Cystis* exigua affixa hepati. *Cæcum* uno palmo vulgari, & ampliùs magnitudine respondens communi pollici, cellulatum & cum appendiculo trium digitorum aut ampliùs satis exili. Processus *lumbarium vertebrarum* longiusculi, quos intercurrunt insignes interni musculi. In insula Ebuso generari negat Plinius, at alibi plurimi reperiuntur, in Germania nempe, Gallia, Italia, Mauritania, Moscovia, Polonia, &c. Scalig. circa Mosaiscum Moscovitarum oppidum innumeram cuniculorum multitudinem ponit. Maximus tamen eorum in Hispania proventus. Balearibus insutis, olim devotaris messibus non vulgarem tamen attulerunt. Apud Zelandos quoque in ipso Oceani aditu, immensa vis cuniculorum conspicitur, quâ post solstitium brumale

Victus. Carol. Stephan. Agricult. l. 9. c. 2. tota Brabantia alitur. Vescuntur gramine, trifolio, brassicâ, lactucâ, cichoreo, raporum putaminibus, pomorum corticibus, & baccis lauri inprimis. Sanguine humano citissimè pinguescunt: sed ab omni humidi-

Generatio. tate abhorrent. *Semestres* vel potius anniculi congrediuntur: & singulis mensibus in calidis regionibus concipiunt. Niphus à quodam eorundem alrore accepit, fœminas binos & ternos enixas, post quatuordecem dies iterum totidem peperisse. In Germania tamen & Italia brumali tempore rarò enituntur. Quinos & ad summum novenos in lucem edunt. Nonnulli in hoc animantium genere, tam marem quàm fœminam parere fabulati sunt. Fœmellæ per spacium unius diei supra viginti lac catellis præbent. Si quis eos manibus pertractet indignantur, & vel deserunt, vel lædunt, vel etiam interimunt. Mares etiam libidine stimulati fœtus enecant, & inprimis, si fœminæ liberis nutriendis intentæ, eos refugiant. *Naturam* & *Ingenium* se-

Natura & Ingenium. quentia detegunt. Saltu captum evadunt. Locum, si quid in eo periculi senserint, deserunt: migrante verò uno, reliqui quoque gregatim abeunt. Ruminare compertum est. Sibi invicem aliquando ita æmulationis studio infesti sunt, ut alter alterum quandoque auribus, quandoque pedibus mutilet. Facilè tamen mansuefiunt. Observavit Cardanus quendam qui canes ultrò persequebatur. Terram assiduè fodientes, specus multifores sibi parant. Quare M. Varro reliquit, in Hispania non incelebre oppidum in loco arenoso ædificatum, adeò à cuniculis subrutum fuisse, ut incolæ aliò migrare coacti fuerint. Ex cuniculis nonnisi manè & vesperi egrediuntur, nec longè ab iisdem abscedunt. Foveas in quibus stabulantur arenâ cooperiunt, ne à transeuntibus deprehendi possint. Caro cuniculorum tenerior est leporina, juniorum inprimis. Primus, Hispanus quidam in escam mensis apposuit. Circures in Hispania contemnuntur, quod nutrimenti saporem concipiant. Agrestes in deliciis habentur. Durantes primò elixari jubet; post herbis odoriferis & pinguedine suilla confici. Quantum *ad Medicinam*, pinguedo nervos mulcet, & nonnullis urinæ affectibus præsto est. Adhibetur combustus ad curandam synanchen, à Marcello, de quo vide Ambrosinum. *Differentia* cuniculorum à *colore*, *magnitudine*, *Extis* & *Loco* sumuntur. *Coloris* ratione, sunt albi, nigri flavi, cinerei, variegati, candidis, nigris, vel rutilis maculis stellati. *Magnitudo* si spectetur vidit Valerianus Veronæ apud circulatorem nostris quadruplo majores, & mirâ corporis obesitate. In Betica Plinius geminis extis esse putat. Quantum *ad locum* sunt animalia quædam in India, Utiæ dicta, magnis soricibus similia, & cuniculis æmula. An à Thracicis & Macedonicis cuniculis differant, quas Scaliger leporino pilo, brevioribus auriculis, corpore crasso, & compacto, cauda longa & ad sciurinam accedente describit, judicandum lectori relinquo. Alii mures Pharaoni, squidam Indicos lepores vocant. Ex Indicis cuniculis sunt etiam illi, quos *Porcellos Indicos* nominamus. Magnitudine sunt cuniculi nostratis, sed cruribus brevioribus, cum digitis senis in pedibus anterioribus, & quinis in posterioribus. Dentes iis ut in muribus: cauda nulla: rostrum acutum: aures parvæ & rotundæ, & setis potius quàm pilis vestiuntur. Vox nonnihil ad grunnitum procellorum accedit. Vescuntur omni herbarum genere, fructibus, pane & avena. Multorum sæpe mensium spacio sine aqua aluntur. Fœmellis septenis vel novenis mas unus sufficit. Ritu cuniculorum superfœtant. Hyeme quoque catulos non cæcos ante sexagesimum diem enituntur. Duo mares præsente fœmina præliantur. Adjecimus & alterius cuniculi Indici iconem. Nierembergius novem cuniculorum Indicorum species facit. Prior, inquit, est *Pactli*, seu Hispanicus, si in pinguibus versetur agris; non minus jucundam præstat quàm apud Hispanos alimoniam.

Usum. *Differentia.* *Nieremb. H. E. l. 9. c. 8.* *Nieremb. H. E. l. 9. c. 7.*

Secun-

Secundus est *Eliztactolt*, seu candens pectus. Tertius *Cuitlatepotli*, seu brevis caudæ. Quartus pertinet ad Peruinos vocatur *tozantbochtli*, talpæ Mexicanæ (quam tucam vocant) figura. Quintus *quauhtochtli*. Sextus *meiochtli*. Septimus *cacatochtli*. Octavus *cuitlatepotli* alter. Ultimus verò ac nonus à rubeo fulvoque colore, quo variat, nuncupatur *hapaztochtli*. Omnes formâ nonnihil inter se distant, ideò diversis appellantur nominibus. Nutrimentum nostratium alimento est insuavius ac durius. Hæc ex manuscriptis Doctoris Francisci Hornandi. Lubet adjicere alterius manuscripti sententiam de cuniculis Hispaniolæ. Erant inquit Anonymus auctor, cuniculi formâ & caudâ marinâ, licet aliquantulum minores quàm Castellani cuniculi. Caro idonea & jucunda. Degunt inter herbas & in montibus non sub terrâ. Quatuor eorum species: quidam quemi dicti, in majores & duriores, alii utiæ, alii mohlas, alii curies, hi parvuli, delicatiores & salubriores. Huc pertinent *Viscacha*, cuniculi genus, quod feles imitetur prolixitate caudæ. Amant nives quos ibi etiam inquirit gula. Pilus olim gratus, in precio & usu.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 9.

CAPUT XV.

De Sciuro.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 26.

Nomen. PRimus qui hoc animalculum Sciurum vocavit, Oppianus est, qui Antonini Cæsaris temporibus vixit. Nomen videtur à σκιὰ, id est, umbra, & οὐρὰ cauda, quod sibi cauda umbram faciat, sortitum. Dicitur & ἵππουρος καὶ χαμψίουρος, forte ἀπὸ τοῦ κάμπτειν flectendo, quòd clunibus insidens caudam supra dorsum flectat. Quidam ἰλειὸν nominavere: quod nomen gliri propriè competit. Latini communiter vocant Sciurum: quidam *Nitelam*, ut in Glossographo vetere extat, à nitendo, quod in scandendis arboribus nitatur: Vincentius *Pirolum*, Albertus etiam *Spiriolum*, Belluacensis *Scurulum* à currendo.

Descriptio. Ex murium est genere. *Dentes* inferiores longiores habent: & cæcum intestinum quod ventriculo magnitudine respondet.

Locus. Ubique ferè reperiuntur: maximè tamen in tractu Septentrionali, ubi colore pulchriores sunt.

Cibus. Pomis, castaneis, nucibus avellanis, faginis, pineis, glandibus etiam vescuntur: & tempore æstivo cibos pro hyeme in cavernis condunt.

Generatio. Tempore verno coëunt, & inter altissimos arborum ramos ex bacillis & foliis arborum nidos sibi construunt. Catuli post tertium vel quartum diem nidum deserere dicuntur. Tres vel quatuor simul pariunt.

Natura. *Naturam* & *Ingenium* in eo ostendunt, quòd instinctu quodam naturali prinrum pedum ministerio pro manibus utuntur: quòd aliquando ita cicurantur, ut scuriliter ganniant: quòd dum gradiuntur caudam post se trahunt, sedentes supra dorsum eandem erigunt, & in saliendo ab eadem tanquam ab ala adjuvantur: quòd in solis ardoribus se eàdem inumbrant: quòd amnes tranaturi, cortice conscenso, eàdem pro velo utuntur: quòd denique tempestate prævisâ, obturatis unde spiraturus est ventus cavernis, ex altera parte fores aperiunt.

Usus. Apparantur à quibusdam in cibis: apud Vellejos populos inter lautitias censentur. Adeps emollit, & in aurium dolore mirum in modum à Galeno commendatur. Dentibus præstigiatores in prædicendis futuris utuntur.

Bruyer. l. 13. de re cibar. c. 29.

Differentia. *Differentias* à colore & loco mutuari placet. *Colorem* si spectes. In Germania intra primum ætatis annum nigri sunt, cum adoleverere rubent. In Polonia leucophæum colorem cum rutilo admixtum habent. In Russia cinerei toti conspiciuntur. In Podolia tradente Cromero, vagantur animalia sciurorum magnitudine, quæ in cavernis degentia, variis & maculosis pellibus insigniuntur. Quantum ad *Loca*, sunt Sciuri qui Mures Pontici & à colore varii dicuntur, sunt Getuli, & Indici. *Mus Ponticus* à Ponto ita dicitur Aristoteli & Plinio, quòd ex regionibus circa Pontum olim ad usum & vestitum peteretur. Matthiolus videtur *Murum Lassicum* nuncupare: alii Venetum vocant, Poloni Popieliza. Est in candido cinereus, nec adeò amplam caudam ac sciurus vulgaris gerit. Ejusdem cum sciuro naturæ. Tempore hyberno profundo somno opprimitur. Sunt alii in dorso magis cinerei, alii magis rutili. *Getulus* mixti est coloris ex russo & nigro, ab armis ad caudam per latera & dorsum, albæ & fuscæ lineæ alternatim certis distinctæ intervallis elegantissimè depingunt. Minor est paulò vulgari sciuro & aures habet demissas, capiti ferè æquales, orbiculares, & per cutis superficiem deductas, in longum caput ranæ capiti assimilatur. *Indicorum* sunt quinque vel sex species, de quibus ita Nierembergius. Prior Quauhtecballotl species dicitur *Thlilic* sive *Thlilocotequillin*, cognomine sumpto à corporis & caudæ colore, nempe nigro, & à pinubus quas incolit. Vescitur pomis quæ ex arboribus decerpit, in earundem cavitatibus reconditis servatisque in hiemales alimonias, ubi etiam sobolem educat, & nihil non abrodit. Versutus est, passerum voces sonat, & caudam, qua se totum aperit, lanigeram gestat. Mitescit facili operâ, & quibuslibet alitur nutrimentis. Dum comedit, posterioribus insistit pedibus, ac ori cibos admovet prioribus, attollens, majori ex parte caudam, aut corpus eadem, nisi in cursu tegens, tunc enim protendit illam. Iratus ejusdem pilos erigit. Adjunguntur eorum pelles internis vestium partibus, caloris conciliandi atque ornamenti gratia, fugata ad eum modum hiemalis rigoris sævitia. Secundus *Quauhtechallotl*, *Quapachtli* aut *Cor-*

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 27.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 34.

Cortic-Olotequilin, à luteo alvi colore dictus, in duplam ferè creſcit magnitudinem, alboque, nigro & fuſco colore promiſcuè tegitur, ſi ventrem excipias, qui pallens eſt, aut fulvus, quemadmodum attigimus, & caudam gerit prælongam piloſamque, qua ſe interdum operit. Vivit in terræ foraminibus & antris incluſus, in quibus etiam educat prolem. Veſcitur Indico frumento, quod ab arvis raptum in hiemen recondit. Verſutus eſt velut & reliqui, nec unquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius *Techallotl* dictus, caudam ferè depilem geſtat, ac breviorem, nec dodrantem vincit longitudine. Non cicuratur, ſed ſemper mordet atrociter, & corrodit ablata omnia. Fuſco & candenti colore promiſcuè tingitur, & poſterioribus quoque innixus pedibus, oblatam edit alimoniam, ſed præcipuè maizii ſpicas apprehenſas anterioribus. Oculi ſunt magni, ſi illos cum cæteris partibus conferas. Vivit in antris, quæ unguibus facilè excavat, conſternitque lana, goſſypiove & quovis alio ſtramento molli, ac paſſeres voce imitatur. Quartus *Thalmototli* dictus, ſpithameus eſt, caputque & oculos habet pro corporis amplitudine maxima: caudam verò longam piloſamve, & lineis albis, fuſcis ac nigris interſtinctam, qua ſe eodem quo alii modo tegit. Color totius corporis varius eſt, & aliquando in fulvum inclinans, cætera præcedentibus ſimilis. Quintus dictus *Quimichpatlan*, ſeu mus volans, fuſco pilo nigroque promiſcuè tegitur, qui propè brachia ac crura prolixior eſt, ac parvarum volucrum forma, cujus gratia tanta celeritate in has & illas arbores ſeſe vibrat, ut volare dicatur. Eſt autem cæteris minor, parvo & murino capite, magnis auriculis, nec alia quam cæteræ horum animalium differentiæ utitur alimonia. Caudam ejus uſtam ac redactam in pulverem, & in corpus ſumptum, ajunt parientes juvare. Eſt & aliud genus *Tzatlechalotl* vocatum, cæteris forma ſimile, prolixitateque & lanuginoſa cauda, capite, collo & clunibus deſuper fulvis; cauda per alterna intervalla cyanea, ſubalbidaque, ſed fulvis diſtincta lineis, cætero corpore ſubalbido, unde nomen habuit.

CAPUT XVI.

De Glire.

Ambroſin. de Digit. Vvip. l. 2. c. 39. *Nomen.* GLirem à pinguedine nuncupatum putavit Iſidorus. Gliſcere enim, creſcere & pingueſcere ſignificat. Tota is hyeme in cavernis degit & pingueſcit. Græcis dicitur ἔλειος, quod antiquioribus addito gamma, γέλειος, unde ſorte glis. Vocatur ita, ſeu ab ἕλη, quoniam in ſylvis & locis apricis degit: ſeu ab εἰλέω quòd in arborum foraminibus per integram hyemem circumvolutus & ſoporatus maneat. Alii λαγόνειρον quaſi leporem dormientem vocaverunt: quidam μυοξὸν, quaſi rictum in comparatione ad alios mures magis acutum habeat. Eſt roſtro, ut dixi oblongiori, acutioribus auriculis, caudà non æquè villosâ, ventre medio magis protuberante, quàm in ſciuro, latere & tergo cinerei prorſus coloris; quamvis ſubruffi aliquando in ventre capiantur. *Deſcriptio.* Non tantum in ſylvis, ſed & ſub tectis ruſticis ſtabulantur. In Hibernia non haberi proditur vulgo, nec alibi in illis ædificiis quæ ex lignis Hibernicis ſtructæ ſunt, quod me, falſum, experientia docuit. *Locus.* In montibus conterminis Goricienſi agro, & in Alpibus Carniolæ, Carinthiæ, & Styriæ, maxima illorum fætura. Veſcuntur glande fagina, nucibus regiis, pomis, & aliis. *Cibus.* Poma tamen edere quidam negant: aperire duntaxat, ut nucleis fruantur. Quantum ad *Naturam* & *Ingenium*, hyeme in cavis arborum ſtertendo pingueſcunt: & tam altum trahunt ſomnum, ut igne vix revocari poſſint: imo diſſecti tanquam mortui jaceant; nec citius membra moveantur, quam in aquam ferventem conjecta fuerint. *Natura & Ingenium. Ariſtot. H. l. 8. c. 17.* Æſtivo tempore congrediuntur, & autumno ſuos fætus edunt. Parentes ſenio confectos inſigni pietate nutriunt. Murium ritu, ædes ruinoſas, trimeſtri etiam ſpacio, antequam collabantur, deſerunt, quod earum compagem ſenſim diſſolvi præſentiant. Senectus hyberna quiete finit, cum tantummodo ſextum ætatis annum excedant. Omnes aliquando ejuſdem ſylvæ congregantur, & ſi aliqui monte vel flumine diſcreti ad eos accedunt, præliantur invicem. Aliquid venenati habere, conſtans authorum opinio: vulgatumque in cauda illud hærere, urinamque ſuper partem aſperſam, illam uſque ad oſſa putrefacere, vulnuſque inſanabile reddere. Epiphanius fætus à vipera excæcari, & nutriri, ſic venenatos reddi, ſcribit. Q. Scaurus primus in ſumptuoſis cœnis carnem glirium apponi juſſit. *Vſus.* Apud Romanos in lautitiis habebantur, hinc & glirariorum conſtructio. Optimi à menſe Octobri ad Januarium cenſentur, quòd tum valdè pingues ſint. Durantes juniores in cibis commendat. In *Medicina*, invenit quoque locum. Carnis eſu bulimo laborantes liberantur. Pinguedo ad conciliandum ſomnum plantis pedum inungitur. Excrementa in liquore aliquo pota calculos diſcutiunt: eadem cum aceto & rore marino alopeciam ſanant. Cinis combuſti ad claritatem oculorum prodeſt, ſi Plinio credimus. Sunt aliquot eorundem *genera*. *Differentia.* Eſt, Bruyerino referente, apud Allobroges, Sabaudos, & agro Tarantaſio, animal quod ſaxa rupeſque incolit, magnamque anni partem dormiendo conſumit, in cibis gratiſſimum. In Orientalis Indiæ tractu quodam ſunt Neſren-

Glires Ratten
Mures
Meuse

Mus avellanarius
Haselmaus
Sciurus
Eichhorn
Nußmaus

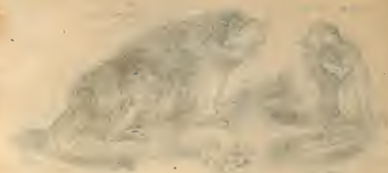

Mus araneus
Spitzmaus
Talpa Molckworff
M. Noricus
Grosse Haselmaus Züselmaus

Sciurus Getulus
Mus alpinq Marmota
Murmel thier

Glis Aldr.
Mus Indic.

Ichneumon s. lutra
Ægypti
Mus Muscatulq

frendis magnitudine, qui domos subruunt, & muros perfodiunt. Ibidem sunt alii pilo rubicundo, odorem moschi spirantes. In Chiapa est animalculum, cuniculi magnitudine, gliris formâ: prolem dorso vehit, cum victum quæritat.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 75.

CAPUT XVII.
De Muribus.
ARTICULUS I.
De Muribus domesticis,

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 30. *Nomen.*

MUres in Domesticos, Agrestes, Avellanarum, Araneos, Alpinos. & Aquatiles dispescimus. *Domesticus*, Latinis Mus, Ratus & Sorex, dicitur. *Mus*, à Græco μῦς descendit. *Ratus* majoris nomen est, à rependo vel rapiendo Græcis nuperis ῥάτ☉. *Sorex* vel à sono, quem in rodendo edit: vel quòd in modum serræ res præcidat: aut quòd ex putri ut plurimum materia nascatur. σαπὴν enim apud Græcos putridū significat. Apud Græcos plurima occurrunt nomina. Μῦς, unde mus, dicitur communiter. Scholiastæ Nicandri lingua Æolicâ ὑεκξ, quoniam rostrum suillo perquam simile habet. σμίνθ☉. Hesychio & Varino. ἄργιλ☉. Thracibus, λαμιὰς alis. *Descriptione* externarum partium non opus est aliquâ. Aristoteles & Plinius quantum ad interiora cor maximum habere, felle aliquando carere retulerunt. Alibi apud eundem habemus in solis cornutis animalibus, altera tantum parte dentatis, quibus dasypodes, vespertiliones, & mures utrinque dentati adduntur, inesse uterum acetabula habentem, & potissimum tempore, quo fœtus in utero continetur, à quibus per media vasa pendet embryo. In iisdem à M. Aurelio Severino sequentia observata sunt, *Auricula cordis* dextra longè major est sinistrâ, inquit, & illa nigra velut cruor. Ad orificium ventriculi superius processus quidam circularis revolutus in seipsum, parte quâ ventriculum respicit, similitudinem habens avis, qui collum & caput in pectus reflectit & condit. *Vena cava*, ubi primum ab epate exsurgit, amplo suo initio, mox verò exilior & perpetuò æqualis ascendit. Cæcum habet intestinum figuram habens ventriculi suilli, magnitudinem & circumferentiam paulò minorem. *Testes* habet non minores pullo vel grandiusculo omnino, aut magno ad corporis rationem. Credo etiam, addit, epididymida descendere inferius quàm ipsi conditi testes, estque dexter venosior quàm sinister. *Ren* dexter vicinior cavæ quàm sinister. *Veretrum* qua proximè terminatur, cartilagineum & trifido acumine compositum, ni fallor, reliquum duobus nervis. Glandulosas habet prostatas ad vesicæ cervicem insignes. Diaphragma media sui parte pellucidum, oblongum & rotundum. Testium systema ibidem vide. Dissecuit idem aliquando & murem prægnantem. In eo uteri cornu dextrum quatuor fœtus continebat, in sinistra duos, sua cuique placenta rotunda ante umbilicum disposita contectaque. In Paro insula nullas esse scripsere quidam: in Scotia circa castellum Slani, major si importetur interit, si Hectori Boëtio credimus. In Peruana quoque olim, nulli: ex Hispania cum mercibus delati sunt. Frumento, leguminibus, pane & carnibus vescuntur: sæpe cæpas & allia degustant: ex pluribus caseis optimum. Sorbent quoque vinum, & lambunt oleum. Fame impulsi, in seipsos sæviunt. Fœminæ sæpe solo salis linctu implentur. Ideò Plinius generationem eorum lambendo constare dixit, non coitu. Coire tamen certum, & unico partu, plures catulos eniti. Ex una genitos CXX. tradiderunt: apud Persas verò prægnantes & in utero parentis repertas. Generantur & ex domorum ac navium sordibus. Hinc legimus in India Orientali vermes quosdam instar digiti crassos, ex putri materiâ in arundinibus nasci, quorum alii paulò post in papiliones, alii in mures degenerant. In nonnullis quoque Joniæ civitatibus, ob Mæandri fluminis inundationem, tanta copia murium teste Pausania orta est, ut incolæ aliò migrare coacti fuerint. Ex putri natos non generare, & si generant, vim prolificam in filiis cessare, Cardanus prodidit. *Vocem* Homerus per τριζολύζειν expressit. *Antipathiam* exercent cum elaterio, scilla, colocynthide, mustela, accipitre, felibus, &c. *Sympathiam*, cum majorana ad cujus radicem in morbo confugiunt & cum suibus. Muris enim jecore in ficu suibus dato, nullo edito grunnitu porrigentem sequuntur, hujusque experimenti periculum Pierius Valerianus Patavii fecit. De *Natura* & *Moribus* hæc pauca occurrunt. Acris, nempe, esse auditus, & lumen noctu odio habere, quod oculorum aciem perstringat: in officinis aurariis & ferrariis micas metallorum devorare, & sine dubio concoquere. Theophrastus apud Plinium author est, in Gyaro insula cum incolas fugassent, ferrum quoque rosisse eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in officinis ferrariis. Aurariis quidem in metallis, ab hoc alvos eorum excidi, semperque futurum id deprehendi. Urina alicui parti aspersa eandē erodit, si Arnoldo credimus. Plures in aquam delabentes, mutuas inter se caudas mutuo tenent, ut uno exeunte omnes evadant. Albertus in inferioris Germaniæ partib. murem se conspicatum tradit, qui nutu sui magistri candelam tenendo lumen ministrabat. *Differentias* magnitudo, color, pilus, odor, & locus suppeditant. *Magnitudinis* si habeatur ratio, Aristoteles mures in Arabia soricibus longè majores scripsit. Vitriacus in Orientis partibus vulpibus pares. Americus in

Descriptio. Aristot. H. A. l. 3. c. 1. Plin. H. N. L. 11. c. 37.

Severin. Zootomiæ Democrit. p. 323.

Locus. *Cibus.* *Generatio.* Plin. H. N. l. 10. c. 65. Aristot. H. A. l. 6. c. 37. *Antipathia & Sympathia.* *Natura & Mores.* Plin. H. N. l. 8. c. 57. *Differentia.* Aristot. H. A. l. 8. c. 28.

in insula quadam maximos invenit. Quantum ad *Colorem*, asinini sunt plerique: sunt tamen & cinerei: alii etiam nigricant, alii ex fusco ad ruffum tendunt. Vidit Gesnerus albissimum in Germania mense Aprili captum, rubicundis & prominentibus oculis, barbâ multis & oblongis pilis hirsutâ. Scalig. Exercit. 59. Vidit & Scaliger alium, oculis igneis, & candore insignem. Albertus quosdam albos, eosque salacissimos, & in quorum excrementis albi lapilli inveniantur, reperiri scribit. Si *pilos* attendamus, molliores alii habent, duriores alii, & setarum instar. Ælian. H. A.l.15.c.26. Plinius in Cyrenaica regione, Ælianus apud Ægyptios pilis erinaceorum acutis indutos inveniri produnt. Apud Herodotum, ἐχῖνες Ruell. Hist. Plantar.l.4. genus quoddam murium leguntur. Si *odorem*, jucundi odoris à quibusdam excrementa deponi, Ruellius author est. Est & in Italia genus quoddam, quod Moschardinum dicitur. *Rationem loci* si spectes, vidit Bellonius, hoscyami semine tantummodo victitantem, dorso cinereo, ventre candido, corpore oblongo, cauda prolixa, & ore mucronato. Apud Scholiasten Aristophanis sunt σκάλοπες dicti. In Cappadocia apud Varinum quoddam genus μυωξὸς vocatur.

ARTICULUS II.
De Muribus Aquaticis.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c.31. Nomen.

MUres sylvestres rusticam vitam ducunt. Servius Nitedulas, Marcellus, mures subterraneos nominare videtur, quod terram pedibus fodiendo, cuniculos sibi faciant. Græci ἀρουραίους si per culta vagantur, ἀγρίους si per nemora, vocant. Nullibi eorum major copia, quam in Ægypto. Ælian. H. A.l.6.c.41. Locus. Juxta Thebaidem post Nili inundationem, sole humum calefaciente, variis in locis ex terræ hiatu innumeri prodeunt. Bellonius inter Gazara & Belba tantam multitudinem vagari scribit, ut nisi ab avibus Perenopteris devorarentur, omne feminum genus abli- Cibus. gurirent. Vorant lupulorum, pastinacæ, & omnium leguminum radices Cinaræ maximè expetunt, A. 1271. adeò depopulati fuere frumenta, ut magna exinde annonæ caritas subsecuta fuerit. In Boreali regione, Cardan. de rer. variet. Generatio. sub nivibus latitantes, vermibus, Cardano prodente, vescuntur. Gignuntur in quibusdam locis, post repentinos imbres, aut fluminis inundationem. Muris pars anterior conspicitur formata, posteriore informi. Aliquando & ex semine propagantur. Ex Aristotele habemus, accidisse ut cum agricolæ pridiè metendum statuerint, postridie totam segetem à muribus consumptam invenirent. Calcni vidimus, inquit Niphus, quòd unicâ nocte totum campum segetibus maturis refertum, mures agrestes absumpserunt. In Cantabria quidam accepta mercede mures venabantur. Æoli & Trojani, murium agrestium abundantiâ vexati, Sminthio Apollini sacrificarunt. Aliquando ex cuniculis egredi; eosdem sub terræ superficie struere, & bipalio apertos mox reparare: læsos, ad chondrillam confugere, naturæ ipsorum est. Reducuntur ad eos plurimi, Differentia. inprimis autem *Mus avellanarum*, *araneus*, *Alpinus*, *aquaticus*, & *Coyopollin Nierembergii*. Nam de soricibus, qui caudam in extremo villosam gerunt, & præter alios strident: nec non bestiola Olao *Leem* dicta, quæ per repentinos imbres de cœlo decidit, & donec herbam renatam gustaverit, vivit: nec non mure Napelli, quem napello vivere Matthiolus scribit, non est, quod dicam. Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 32. *Mus avellanarum*, qui aliquibus Plinii sorex est, aliquibus mus corylinus, duplex est, *Major* nempe, & *Minor*. Illum Gesnerus vivum aliquot dierum spacio nutrivit, & refert formâ & magnitudine ratto assimilari, colorem murinum per tergum & per latera magis ruffum, præsertim verò in capite habere, auriculis magnis glabris, & ventre candido præditum esse: pedibus esse rubicundis, caudâ tota hirsuta, oculis majusculis eminentibus nigerrimis, barbâ partim alba partim nigra: ab eo denique animali domesticorum odorem emanare. *Minorem* Albertus rubicundi coloris esse scribit. Estque vel *odoratus* rarior, Muschardinus Italis, vel inodorus frequentior. Quidam *Luciolum* nuncupant, quod illius oculi maximè lucidi esse videantur. Valdè est muri araneo similis: nec fortè à mure peregrino Hieronymi discrepat. Nidificat inter ramos Coryli, vel Eupatorii Avicennæ Cannabinæ nuncupati. Nidi forma ab Ambrosino exhibetur. Tam cavernas arborum quàm terræ latibula incolit, inque iis nucibus avellanis vescitur. Quidam à fine autumni ad initium veris dormire, & quidem continuò scribunt: alii & ex his qui nutrivere, interpolato somno corripi. *Mus araneus* à figura nomen muris, ab agilitate, (super tensum filum, vel aciem gladii impunè ambulare potest) aranei accepit, si Sipontino credimus; si Gesnero, à venefica facultate, ut piscis quidam araneus vocatur. Græcis est μυγάλη vel μυογάλη. Mustela eum multò minorem, colore ad cinereum declinante, & dentibus tenuibus Aetius prædicat: brevem & gracilem caudam Albertus, rostrum verò longum & acutum Matthiolus ei attribuunt. Oculos in comparatione ad totum corpus tam pusillos habet, ut Plinius eum obtusa acie præditum crediderit, & Nicander μεγαλῆν τυφλῆν, Vegetius murem cæcum appellaverit. Colore est partim fusco, partim rufo, cum albo ventre. Rostrum habet porcinum, pilis refertum; caudam in comparatione ad alios mures duplo minorem. Dentes Ambrosinus ita describit. Dentes, inquit, quos in illo mure conspeximus, anterio-

res

res in utraque mandibula duo erant exerti; inter maxillares nullus locus extabat vacuus, sed omnes continuati: maxilla unicum tantum habebat punctum longiusculum. Secundus omnium minimus tria habebat puncta, adeò exigua ut visum omninò effugerent. Subsequebantur maxillares quatuor: quorum priores tres majores dividebantur in tria puncta: quarti verò punctum adeò perexiguum erat, ut difficulter videretur: quatuor tamen asperitatibus aliquantulum eminentibus insigniebatur. In oris parte inferiori, præter quatuor dictos, cæteri sunt sine ullo spacio continuati. Quocirca omnes numerum vigesimum quartum explebant. Ultra Apenninum non haberi attestatur Plinius: at secundum Matthiolum in universa Italia, & præcipuè in Tridentino agro, Germania quoque habentur. Hyeme in stabulis versantur: æstate hortos & loca fimo bubulo repleta frequentant. Vescuntur herbarum radicibus; sed carduos præcipuè esculentos, magno agricolarum detrimento, devorant. Gesnerus, cadaveribus quoque vesci audivit. Veneno in agro Tridentino carere, Matthiolus prodidit: ab orbitis rotarum maximè abhorrere Barbarus. Acutissimam in comparatione aliorum murium habet vocem: sed quia hallucinantis visus, segnis. Morsum ipsius venenatum esse vel exinde colligas, quod à fele captus, non comedatur. Prægnantis, prægnanti majus parit incommodum. *Mus Alpinus* à loco in quo degit, nomen accepit. Hermolaus Marmotam vocat. Nonnulli Græci ἀρκτόμυν, ob similitudinem quam cum mure & urso gerit. Albertus ad eum Empetram refert, sed quid hoc animalis sit, hodiè ignoratur. Capite leporem refert, magnitudine cuniculum, auresque tàm breves habet, ut vix supra pilos emineant: vario oblongoque pilo instar taxi vestitur. Caudam habet brevem; pedes unguibus acutis armatos, quibus altè terram effodit. Hyeme quandoque ita pinguescit, ut monstrosè intumescat. Nonnulli addunt, dentes ejus anteriores esse leporinos, & si forcipibus secentur, unâ nocte renasci. De *Ipsterioribus* observationes Severini hæ sunt. Testes aliquantulum superiores. Cæcum peramplum, ventriculi modo, internè asperum & reticulatum, in quo vulva insignis introrsum externè. Hepar multifidum septenis lobis distinctum, quorum major vergit ad sinistram partem, reliqui ad dextram, omnes à se invicem distincti. Cystis fellis cholidochi valvula ad duodenum. Splen longus hirundinis majoris modo. Ureteres non rectò ductu descendentes à renibus, sed dorso hærentes & exigui. Frequentissimi in Annaniensibus Tridentini soli montibus conspiciuntur. In nivosis quoque & frigidioribus Germaniæ partibus versantur. Vescuntur

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 34.

Aurel. Sev. Zootomiæ Democrit. p. 325.

fructibus, lacte inprimis, quod more porcellorum sugunt. Ideò sæpe in pastorum casis deprehenduntur. Cicurati edunt pulmentum, panem, pisces & alia quæ illis objiciuntur. Circa festum Nativitatis Dominicæ terrâ effossa dormientes deprehenduntur, nec citius expergiscuntur quam à solis vel ignis calore resolvi. Levem ob causam metu consternantur: indignabundi, argutam, sibilantis fistulæ instar, vocem edunt: vel aëris mutationem prænunciant. Odore sunt tam gravi; ut vix æstate perferri possit. Nec deest ipsis ingenium. Appropinquante hyeme fænum & paleas in latibula convehunt. Unus stratus humi fæno oneratur: alii caudâ onustum in cryptam pertrahunt. Duo foramina in unoquoque latibulo parare solemne ipsis est, per quæ in unum locum tendunt, & juxta unum excrementa deponunt, & per aliud in cryptam ingrediuntur. Adventante frigore meatum ingressus claudunt; exasperato, aliud adeò obturant, ut ne bipalio quidem penetrari possit. Circa finem Septembris in cryptam ingressi, conglobati, septem pauciores vel plures, sed impari plærumque numero, super stramine ad vernum usque tempus stertunt. Reliquis egressis, cryptæ custos adsistit, & ex alto speculatur. Si quid observaverit, voce acutissimâ monet. Sic ad cryptam concurrunt, ipse ultimus ingreditur. Sereno duntaxat cœlo colludunt, obmurmurant, & aliquando, observante Stumpfio, canicularum instar latrant. Cicures dentibus pediculos hominis, simiæ instar, venantur. Veniunt apud Alpium incolas in cibum, inprimis circa hyemis initia. Assantur, coquuntur in jure nigro, & sale inspersi infumantur. Puerperis etiam conceduntur. Pinguedo nervos contractos emollit, & illita umbilico somnum conciliat. Ventriculus colicâ laborantibus utiliter imponitur. *Murus aquatici* meminit Aristoteles in Mirabilium libro. Bellonius ipsi tres meatus assignat, unum pro fæcibus, alterum pro urina, tertium pro fœtu. Si Clusium sequimur, magnitudine ad talpam accedit. Coloris est fusci præter ventrem, qui pilis ex albo cinereis vestitur. Villis tegitur densis & mollibus. Caput pro ratione reliqui corporis est parvum: pars superior rostri prominula. Dentes quatuor, in utraque maxilla bini, sed in inferiore minores & obtusi. Oculi vix conspicui. Rictus latera longis cinereis villis obsita. Cauda rarissimos pilos habet, & osseo quodam nervo mediam secundum longitudinem secat. Posteriores pedes anterioribus sunt longiores & magis plani, & membrana quadam, prout in palmipedibus cernitur, conteguntur. Ad Strymonem & Nilum freqentissimi sunt, & serenis noctibus vagantur. Gesnerus in parvulis rivis versari scribit. Aristoteles Lusis Arcadiæ in fonte quo-

Ambrosin. l. d. c. 35.

Bellon. Aquatil. l. 1.

Clusius in Auct. Exotic.

quodam. Vescuntur plantis aquaticis, frugibus, & piscibus. A Magis olim Zoroastrem secutis mali Dæmonis esse putabantur: si modo de muribus istis & non testudinibus id sumendum est. In nonnullis Galliæ locis in cibo adhiberi, proditum à quibusdam. De *Coyopollin* ita Nierembergius. Vocant Indi Coyopollin parvum animal, muris mediocris magnitudine, aut paulo majus, caudâ verò auriculis & rostro Tlacuatzin simile: nam caudâ & pro manibus utitur, & natus matrem, cùm metuit, stringit amplexu. Cauda est crassior murinâ, firmiorque: venter ex albo pallescit: auriculæ sunt translucidæ, pedes & crura candida. Educat in arboribus sobolem. Posset ad genera Tlacuatzin referri, nisi alicui præplaceat pertinere ad mures, aut esse sui generis. Invenitur in montibus tepoplanicis. Cæterum crocodilis quoque cauda pro manu est, illâ nimirum arripiunt prædam, belluas, homines.

Plutarch. Sympos. 4. quæst. ult.

Nieremb. Hist. Exod. l. 9. c. 3.

CAPUT XVIII.

De Talpa.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 36. *Nomen.*

NOmen Talpæ huic animali quod descripturi sumus Latini indidere, seu à Græco θάπτω inhumo, quod assidua terræ effossione seipsam quasi inhumare videatur: seu quod cæcum sit, quod Græci τυφλὸν vocant: seu quod se perpetuo θάλπῃ, id est foveat, sub terra: seu à Chaldaico פלח findere, quod terram findat. Græcis dicitur σπάλαξ & ἀσπάλαξ, παρὰ τὸ σπᾶν, quod terram unguibus assiduè vellicet: Nicocli σκάλοψ: Varino σφίδος, quod terram fodiendo evacuet. σφῦρον terram, & σφυρίαν Varinus interpretatur. Volaterranus & alii nuperi auctores Græcè blactam, ἀπὸ τοῦ βλάπτειν, id est à nocendo vocant, sed perperam. Descriptionem quòd attinet, Scaliger muri non valdè similem scripsit. *Corpore* latiore & depressiore, *pedibus* quodammodo ursinis, cruribus brevissimis, *capite* bufonino. Albertus quinque digitos in *pedibus* anterioribus, quatuor in posterioribus habere scripsit: Gesnerus, quintum ita introrsum spectare, ut minus curiosè spectanti occultetur, reliquit. Palma anteriorum pedum lata & manui similis: *Collum* inter crura anteriora brevissimum & propè nullum: *pili*, breves, densi, & in nigredine splendentes. *Interna* & *Anatomica* si spectes, *Dentibus* binis & anterius conjunctis caret, sed instar canis & mustelæ utrinque ad latera singulos eminentiores habet. *Pulmones* cum multis fibris separatis, nullo inter se communi principio cohærentibus, una cum corde, versus inferiorem ventrem siti sunt. *Crura* anteriora ex duobus constant ossibus, quæ in os humeri inseruntur.

Descriptio.

Sic fortius bestia hæc fodit: posteriora crura habent os, quod paulo infra genu in alia duo dividitur. M. Aurelius Severinus hæc de internis in talpa mare habet. Viscera, inquit, omnia, sicut in aliis quadrupedibus. I. Præterquam, quod nullum colon, intestinaque reliqua ferè uniformia; nullum enim cæcum. II. *Testes* intrò conditi sicut in dasipodis, colore tamen nigro: neque in loco, qui proxime renibus esse solet, sed à lateribus vesicæ, in infima abdominis cavitate. III. *Renes* conjuncti proximæ venæ cavæ pusillo, sive spatio emulgentium. IV. *Fel* pro corpore majusculum, cum conspicuis cholidochis. V. *Ventriculi* janitor lineâ quâdam transversa, veluti ligatus atque distinctus. VI. Vasa ferentia suffulta (si rectè memini) ureteris. VII. Larynx, qualis in testudine terrestri; mutum enim animal. VIII. Observata in *interna aure* duo, malleolus & incus, mire perpusilli: Os inter medium duobus aurium ossibus egregiè pumicosum. IX. Processus inferioris *maxillæ* utrique tres, X. Vera equidem sunt, quæ scribit Plinius de *oculis* talpæ. Visuntur enim ipsi in suo loco nigri toti, contecti cute pusilli, quale est semen Psyllii: nulli ipsis inserti nervi optici, (quantum mihi advertere licuit) nec satis scio, num fungi videndi munere possint; non eam solam ob causam, quòd tecti corio sunt, verùm quod multa eis adhuc desint, quæ necessaria sunt. Omninò autem existimârim, vestigia hæc esse oculorum potius, quam oculos verè, in quibus ludere voluisse naturam appareat, atque ostendere, non deesse sibi facultatem oculos fingendi, quando velit; aut verius fortasse fingimus hæc ipsi. Rursus & in alia talpa Anno 1617. observata hæc: *Panniculus carnosus* totus & mirè commissus cuti. Cerebrum pro ratione magnum & benè distinctum & exornatum. Auriculæ non sunt externæ, interna penitùs abdita, cujus ossicula tria supra modum perpusilla; intestina funiculi simplicissimi modo exilia. In Thessalia adeò humus talpis familiaris, ut suffossum ab iis ibi oppidum quidam prodiderint. In Orchomeno agro, prodente Aristotele, frequentissimæ vagantur. At in Lebaica nullæ sunt, nec illatæ effodiunt, forte propter soli duritiem. Lumbricis præcipue vescuntur: ideò stercoratis & sterquiliniis gaudent. Absumunt & omne aliud vermium genus, eoque deficiente, terram comedunt. Visi radices herbarum & frugum, bufones etiam infestare. Ex terra pluviis madida, & putrescente, ut plurimum generantur. Nec per horæ spatium supra terram vivere posse dixit Albertus, sed falsò. Visum quidem habent hebetem, sed auditum excellentem. Invenit in Medicina & aliis usum. *Dens* à viva evulsus dentium dolores sedare creditur. Pilulæ ex ea cum melle

Severin. in Zootomia Democr. p. 317.

Locus.

Plin. H. N. l. 8. c. 28.

Cibus.

Usus.

melle subactæ & devoratæ strumas absumunt. *Caput* incisum, & cum terra à talpis eruta tusum, inque pyxide stannea in pastillos digestum, contra omnes colli dolores exhibetur. *Sanguis* pilos restituit: & ad paronychias commendatur. *Adeps* ad capillorum augmentum supprimendum conducit. Marinellus in hoc casu unguenta quæ ex pinguedine talpæ & vespertilionis componuntur, præscribit. Cinis in sanandis fistulis chirurgis inservit. Mizaldus periclitaturus an æger moriturus sit, nec ne, chelidonium cum talpæ corde pulvino ægrotantis supponit. Cantaturum, aut clarâ voce vociferaturum credit, si convalescet: fleturum, sin minus. Aquâ, in qua talpa maduit & pilos deposuit, pili restituuntur. Ex pellibus pileolos confici, memorat Agricola.

CAPUT XIX.

De Echino terrestri.

Ambrosin. de Digit. Vivip. l. 2. c. 37. Nomen. ECHinus, non ab aculeorum hirsutie, sed potius ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ἔχεσθαι διὰ τὰς ἀκάνθας, ὁ ἐστὶν ἀκεχερόπετ@, quòd ob aculeos teneri non possit, nomen sortitus est. Galenus Acanthionem terrestrem vocat: Suidas ἀκανθόχοιρον, porcum spinis horrentem, χοῖρον, & χοιρογρύλλιον: Hesychius ἀκανθονῶτον, propter dorsum spinis refertum: Lycophron ab insigni vaframento Nauplium nuncupavit, quod nomen Latini Echino marino tribuunt. Quidam cum Plinio, Hericem, Hericium, & Herinaceum proferunt; nec malè. Ab horrore enim, vel etiam ab hærendo, quòd fructus ejus spinis adhæreant, hoc animal dictum esse videtur. Est bellua, ut Hermolaus breviter descripsit, cuniculi magnitudi- Descriptio. ne, aculeis vallata præterquam in ore, & pedibus, parte inferiori, quam rara lanugo tantum operit. Observata in illo. *Musculi* Severin. Zoot. Democrit. p.319. conglobatores totius corporis. *Intestina* æquè crassitudinis, imò verius tenuitatis quàm longissimæ, sine cæci aut alterius distinctione: in summa, qualia muri. Quin paria istorum stercora, pares testiculi, qui proximi peni; hic longissimus exortus in viam caudæ compressus semen emisit, muci flavioris imagine. Septipinne *jecur*. Peni adstites carunculæ quædam subalbidæ, racemosæ, in pinnulas distinctæ, rupis præruptæ modo, quas pulmonis fibris quadantenus assimilare possis. *Testes* intus latent, & lumbis affiguntur. *Ossa* quædam rotunda, quædam planiora, acuta alia, alia obtusa conspiciuntur. Ubique locorum reperiuntur, Cretam si excipias, si Plinio cre- Plin. H. N. l.9.c.13. Cibus. dendum. Ad annum absque cibo durare posse, scripsit Aristoteles. Pomis verò & uvis utplurimum victitat, quæ decussa & spinis infixa ad latibulum defert. Lac etiam Ælian. H. A. l.16.c.69 & vinum in ædibus potare animadversum. *Inimicitias* gerit, cum urso, lupo, vulpe, vipera, & potamogeto herba. In orbem colligi, & quasi mortuum jacere, simul atque vel canum latratum sensit, vel ferarum odorem vel venatorum accessum; cubilia ad Aquilonis & Austri vicissitudinem commutare; & si domi alatur, proventorum flatu modò ad hunc, modò ad illum parietem accedere, ut Aristoteles reliquit; dum capitur, Aristot. H. A. l.9.c.6. urinam, cujus contactu spinæ dorsi decidunt, emittere; humano denique ritu congredi, ad naturam ipsius spectat. Venit apud quos- Usus. dam suillus erinaceus in cibum: sed nisi benè apparetur, stranguriam adfert. Ideò unico ictu mactandum, & vasis urinæ expurgandum quidam censuere. Mense Augusto ob pabuli copiam sunt pinguiores. Durantes cum multis aromatibus in artocreate coquit: Gesnerus in aceto & vino fervefacit, deinde lardo & caryophyllis distinctam, in veru torret. In Medicina multum adfert emolumenti. *Hepar* renum vitiis miro est auxilio. *Felle* contactæ verrucæ siccantur. *Lien* assatus & pulverizatus efficacissimo est lienosis remedio. *Caro* ad prohibendum abortum præscribitur. Eadem, unico ictu mactati stranguria laboranti commodè suspenditur. Exsiccata plica laborantibus exhibetur. *Adipe* in autumno capti Poloni in eodem morbo utuntur. Idem in lithiasi insignem habet prærogativam. *Sanguinis* haud spernendus est in lapide vesicæ, renum, & ardore urinæ usus. Cinis *Combusti* cum adipe ursino capillis decorem restituit. Eodem ad præcavendum abortum cum oleo unguine multi utuntur. Adhibetur idem in renum doloribus aqua intercute & aliis. *Fimus* recens cum sandaracho, aceto, & pice liquida, fluxum capillorum cohibet. *Corium* cum spinis olim ad extergenda vestimenta adhibebatur. Distinguitur in Suillum, qui rostrum Differentia. sui simile habet, & *Caninum*, qui canis. Ex eodem insignis fœtor exhalat. In Brasilia, ut Jesuita quidam apud Majolum habet, animal Echino simile vagatur, cujus setæ prælongæ coloris pallidi & in summitate nigræ, valdè aculeatæ erant. Mirum in illis natura recondidit. Cuicunque enim cuspis ejus admovetur, etiam ab animante revulsa, illam, & præcipuè carnem penetrat: experimentoque compertum est, hujusmodi aculeum, unius noctis intervallo crassissimo corio admotum, illud perinde ac esset manu hominis impulsum, penetrasse.

CAPUT XX.

De Histrice.

ERinaceorum generi adscribit Hystricem, Plinius, Ælianus & Oppianus. Ambrosin. de Digit. Vivip. l.2. c. 38. Nomen. Græcis ὕστριξ ὕστριχ@, & ὑάθριξ ὕστριγ@ nuncupatur, à θρὶξ & ὗς sine dubio. Plinius fœminino genere effert, masculino Oppianus. Quidam sub muris Africani Plauto

veni-

Descriptio. venire crediderunt, quòd frequens in Africa esse perhibeatur. Isidorus à stridore quem aculei in motu animalis excitant, deducit, & sine aspiratione scribit. Claudianus eum ita descripsit.

——— os longius illi
Assimilat porcum, mentita cornua seta
Summa fronte rigent, oculis rubet igneus ardor,
Parva sub hirsuto catuli vestigia dorso.

At si Agricolæ attendimus, habet Hystrix *os* leporino simile, *dentes* quatuor longos, duos in superiore, totidem in inferiore parte, *aures* humanis similes: *pedes* anteriores pedibus Taxi, posteriores ursi assimulantur. *Dorso* & lateribus spinæ bicolores, partim albæ partim nigræ insunt, & aliquando ad duorum vel trium palmorum longitudinem accedunt, quas animal, ut pavo caudam, erigere potest. Ingressurus in cavernam, erectas dimittit. Solinus in Æthiopia frequentissimos vagari scribit: *Locus.* quamvis in tota Africa & India inveniantur. Habentur & in Italia; sed in Gallia raræ. In Galæcia reperiri, Compostellani peregrinatores testantur, qui eorum aculeos in pileis deferunt. In dumetis autem & vepribus latent. *Cibus. Agricola de Animal. subterraneis.* *Victitant* pomis, rapis, pyris, pastinacis, & pane comminuto: bibunt aquam, sed vino mixtam avidissimè. *Natura.* Aculeos tensâ cute in hostem ejaculari, unde fortè sagittandi ars, & nomen ἐχλωθοβόλος, destinato ictu ferire, noctu magis quàm interdiu ad pascua progredi; hyeme in cavernis latere, tot dies quot ursa in utero gerere, à natura obtinuit. *Usus.* Nec huic gula pepercit. Commendatur enim in epularum magnificentia. Apparatum vide apud Ambrosinum ex Scapio. In Medicina videtur iisdem affectibus conducere quibus erinaceus. Mulieres ad discriminandos capillos aculeis eorum potius quàm acubus utuntur. Plinius ex iisdem dentiscalpia ad roborandos dentes conficit. *Differentia.* Circa *Differentias* nihil ferè occurrit. Quidam in Marinum & Terrestrem distinguunt, & dentalium pro marini aculeis venditant; sed nimis audacter. Nemo enim authorum marini meminit. Referri huc potest incertæ naturæ animal, quod Cardanus Anno 1550. Papiæ vidit. Magnitudine erat vulpis, rictu leporino; dentibus prominentibus adinstar sciuri; oculis nigris & serpentinis; comâ hircinæ barbæ simillimâ, quæ à capite ad collum ferebatur, cum pedibus anterioribus taxi, posterioribus ursi; auribus in figura humanis; cum spinis ferè centum more hystricis, quarum quædam in apice curvabantur, alioquin immobiles, & in motu animalis strepitum edentes. Cauda animalis erat anserina, cujus plumæ paulatim in spinas degenerabant. Vox subobscura & rauca quasi latrantis canis: canesque odio prosequebatur. Fortè ex hystrice aliaque bestia natum erat.

CAPUT XXI.
De Tato, seu Echino Brasiliano.

TAtum Nierembergii verbis describemus. *Niéremb. Hist. Exod. l. 9. c. 6.* Cataphractum, inquit iste, quoddam animal Indiarum varie appellatum invenio. Hispani nuncupant *Armadillo*. Lusitani *Encubertado*. Itali Bardato: Thevetus Brasilico nomine *Tatau*, Maphæus *Tatusiam*, Gesnerus *Tatum*, nova Hispania *Chirquinchum*, alicubi *Cassamin*, aliis Indis *Ajatochtli* dicitur, hoc est, cuniculus cucurbitalis; specubus enim, quemadmodum cuniculus conditur. Una nocte spacium leucæ excavat; quare nisi ligetur, nullibi se includi patiens, perfodit, usquequò extra domum & oppida emergat. Variæ sunt species horum loricatorum: mihi omnium mirabilior ajatochtli, cujus & rarior mentio & sterilior, quare illum præsertim narrabo. Duris armatur laminis, quas ipse vidi. Canis Melitensis est magnitudine. Pedes ei suis parvuli, rostrumque sed oblongum & gracile. Armatur undique crustâ, militari & cataphracto equo persimili, in laminas connexas atque mobiles divisa, quibus se convolvit atque undique tegit. Auriculæ murinæ, sed longiores, nimis graciles. Cauda ejus est longa, teres, geniculata, eodemque modo laminis crustatis circumvallata. Venter candet, ac pelle operitur molli, humanæ haud dissimili, longiusculis exilibus, ac raris pilis vestita. Formicas venatur. Cubat supinus, atque caudâ ori admota, qua rectâ procedentes formicæ incidunt in insidias, & cibum deludenti suggerunt. Antonius Herrera addit, lotio proprio implere lacunam super ventrem inter crustas suas, sic formicas, humore obstante, per caudam procedere usque ad os. Cum fugit, in præceps caput caudamque ventri applicat, ac tuetur crustâ, & sese in spiram convolvens rotat. Quòd si pertinacius quispiam insectari perseveret, semet in venatorem contorquet; ut haud rarò, validè tundens dorso suo pectus hominis exanimat. Versatur in uliginosis lacubus. Lumbrius, piscibus ac vermiculis vescitur, & quibusdam arborum baccis & pomis. Caro impensè pinguis, dulcis, ac pituosi alimenti, & excrementis redundans. Utebantur caudâ antiqui ad eas, quas zebratanas vocant, (quarum apud illos usus frequens) muniendas. Crusta multis rebus utilis, tum ad bellicos usus, tum ad pacem opportunis. Ajunt illius crustam tritam; ac drachmæ unius pondere intrà sumptam, evocato sudore magnopere conferre morbo Gallico curando. Invenitur locis calentibus lacustribus & uliginosis. Duæ apud Lucatanenses horum animalium sunt differentiæ. Quædam innoxia

noxia & gratiſſimi alimenti ſunt; alia noxia & venenata, ut vomitu ac flatu alvi citato ſyncopen inducant, tandem interimant. Antidotum eſt oleum olivarum, niſi virus invaluerit, fruſtranea tunc remedia. Si fortaſſe aliqua juverint, diffluunt ſuperſtitibus capilli, languet color, marcent vires. Diſtinguuntur teſtarum ſeu laminarum numero. Innoxia octonis, noxia ſenis conſtant. Innocua etiam coxæ, oſſe carent; & maculis rubeis circa ventrem diſtinguuntur. Eſt autem hoc animal viperis, quæ ſono quodam perſtrepunt tam charum & amicum, ut eodem foramine, ſine alterutrius injuria condantur. Primum illud genus videtur deſcripſiſſe Conſalvus Ferdinandus Oviedus hac ſententia. Κατάφρακτος, *ſive undique armis munitus, animal eſt aſpectu a[illegible]rabili, valde diverſum ab iis quæ aut in Hiſpaniâ, aut in aliis Europæ regionibus conſpiciuntur. Quadrupes eſt animal, totumque corpus cum caudâ corio tectum habet ſimili cortici lacerti, de quo infra ſumus dicturi (crocodilum Americanum intelligit) coloris inter album & cinericeum mixti, ad album tamen magis accedentis. Ejuſdem verò eſt formæ cum equo undique armis munito, caniculæ autem vulgaris magnitudine. Non eſt animal noxium; domiciliumque habet in terrenis tumulis, pedibuſque terram egerendo, ſua latibula fodit cuniculorum inſtar. Capiuntur hæc animalia retibus & baliſtis, petita occiduntur, magnâ autem ex parte ſementis tempore, quando ſtipulæ aduruntur, aut agri coluntur, ut gramen producant in boum & animantium pabulum. Aliquoties me hoc animali veſci contigit, ac ſanè melioris ſaporis quam hædos, & ſalubrem cibum eſſe comperiebam. Cæterum ſi hæc animalia in iis Provinciis conſpecta fuiſſent, in quibus equos undique armaturâ muniendi conſuetudo originem ſumpſit, ex hujus animalis aſpectu exemplar deſumptum opinari quis poſſet.* Cum alii Auctores Oviedo refragentur, *aliud genus armatorum*, quàm ille cogitant. Diverſa, quæ de loricato animali ſeu tato narrantur, de diverſis ſpeciebus, pro diverſitate provinciarum accipienda ſunt. Sic Monardes prodit, nunquam viſum edere, ideoque ſub terra duntaxat, & ex ipſa terra ali: Geſnerus contrà, licet perpauca, de illo ait, allatum in Galliam ſeminibus & fructibus viſum veſci. Neutrum refuto, cùm de diverſis loqui poſſint. Agnoverunt quoque tria genera horum armatorum Jacobus Plateau & Cluſius: unum breviſſimæ caudæ, quod ſic deſcribit: *Habebat porro id animal pedis unius & quatuor unciarum longitudinem, corporis verò ambitus erat quatuordecim unciarum, binis videlicet minore longitudine. Ejus tegmen durum & teſtaceum, fuliginoſi coloris, quem forte vetuſtate & manuum tractatione contraxerat, quodammodo teſſellatum. A collo ad medium corpus, quaſi orbiculatæ figuræ teſſellis variè pictis diſtinctum, medio autem corpore ternis ordinibus quadrangularium teſſellarum variè etiam picturarum inſignitum. Poſtrema tegminis pars ſimilibus orbibus diſtincta erat, qualibus pars anterior. Totum etiam caput ad nares uſque ſimilibus teſtis tectum. Aures patentiores, nec adeò mucronatas habebat. Cauda brevis erat, duobus digiti humani extremis articulis non major, tota etiam orbicularis teſſellis tecta. Ventrem nullâ cruſtâ tectum fuiſſe, ſed villis duntaxat obſitum, picturâ repræſentabat, quemadmodum etiam crurum poſteriorem partem, atque guttur & nares. Poſteriores pedes ternis digitis, & calcari præditos fuiſſe, pictura fidem faciebat: anteriores vero duntaxat binis & calcari, niſi à pictore fuerint prætermiſſi: penem ſatis longum & exertum habebat. Neſcio an huic deſit virtus, quam de Armadillo, ſive tato caudato Monardus dixit. Præcipuam ejus vim in caudæ oſſiculo eſſe: cujus in tenuiſſimum pulverem redacti pilula, confecta magnitudine capitis aviculæ, atque auri indita, dolorem ejus ſedare; Et tinnitum etiam cum exigua ſurditate conjunctum curare traditur. Certè dolorem ſedare, frequenti experientia probatum eſt.* Adjicio aſtum Chirqvinchi, quod audivi ab his, qui primùm fama, deinde viſu acceperunt. Teſtes oculati ſic referunt. Pluente cœlo ſupinus jàcet: in ventre qui exermis eſt, colligit aquam contentam inter cruſtas laterum, ſic perdurat tranſacto imbre fermè diem integrum, donec occurrat incaute cervus ſitibundus, qui accendens ad potum, immergit buccam, tunc claudit ſe *Chirqvinchus*, labra & nares comprehendens cervi. Hic diſcurrit hinc inde: nunquam laxàt prædam chirqvinchus, donec fatigatam interimat anguſtiæ ſpiritus. Aſtum quoque erinaceorum habet, in cruſtis ſuis ſe, dum timet, conglobat, nec niſi ad ignes relaxatur. Conchulis hujus animalis utuntur Indi in maleficis, præcipuè ad explorandos & puniendos fures. Tangunt prius cum concha terram à fure calcatam, ſive aliud quicquid ille attigerit: implent maxillam potione quam chicham vocant: tympanis deinde circumſonant, concha interim ſponte ſubſultante & tripudiante. Hoc veneficio notatur vultus furis puſtula, in genis quæ per utramque maxillam ſerperet, niſi maleficium diligenter diſſolvatur.

TITULUS III.

De Quadrupedibus Domesticis.

CAPUT I.

De Cane.

Ambrosin. de Digit. Virip. l. 3. c. 1.

Nomen.

TAntum de Semiferis, sequuntur *Domestica*, *Canis* nempe & *Felis*. *Canis* vox olim Canes, ut plebes, trabes, pronunciabatur, venitque si Varroni attendimus, à canore latratus, quòd voce signa edere soleant. Græcis veteribus dicitur κυων, & in obliquo casu κυνὸς, sine dubio παρὰ τὸ κύω, amo, seu quòd proniores sint in Venerem: seu quòd animal sit φιλοδέσποτον· Modernis vocatur σκύλος nomine fortè à Scylax detorto. Aliis ὑλάκτωρ latrator, à voce quam edit: nec non αἰκανθὶς apud Hesychium & Suidam, παρὰ τὸ αἰκάλλειν, quod cauda notis blandiatur. *Descriptionem* non est quod addamus. Notissimum utpote animal est.

Descriptio.

M. Aurel. Severin. Zootomiæ Democrit. p. 306.

In Cane secta sequentia observata sunt Severino, quæ ejusdem verbis exponemus. *Uterus*, inquit, bicornis, cervice brevitate & angustia medio digito respondente. Cornua lata, quantum manus caperet, longitudine majori, quam palmari communi mensura, crassitudine ubique æquali circumvoluta autem simplici gyro, non anfractuosa vel cellulata, uti suillus. Feruntur extrema cornuum usque ad renes colligata venis, quæ ad uterum veniunt, & testibus ipsi incumbentibus per membranam. Ad ostium primum cervicis visitur corpus quod dum mole, figura atque colore referens caput limacis exertum à sua cochlea. Impositus in hujus os stylus ferreus non est admissus, nisi postquam est dissectus parum. Dissecto utero inventi sunt involuti fætus, involucra autem tria, chorion, allantoides, amnion: sed priora vix dividi possunt: adeò sunt annexa, adeò sunt tenuis substantiæ: In dextro cornu catuli quinque, in sinistro quatuor, singuli suis involucris contenti, chorion unicuique per medium; transversim positæ zonæ latæ duorum digitorum, distinctæ lineis atris ab extremo, & rubrâ in medio: singulæ autem sanguinem fusum colore sibi respondentem repræsentant. *Omentum* veluti saccus, qui integit intestina superiora; nascitur ejus pars superior è fundo ventriculi per mediam ipsius lineam totum ambiens; simpliciter & pars posterior quæ inseritur in lienem & in pancreas. *Pancreas* autem statim apparet post exortum duodeni, illigatum huic & venæ portæ. *Vena porta* mittit triplicem ramum ad conterminas partes mesentericum, cœliacum, splenicum. Cœliacus excurrit partem ventriculi concavam. Splenicus mittit superne ramum ad ventriculum parte hujus convexâ per mediam lineam, usque quo superius ventriculi os pertingat. Ligatus est *splen* diaphragmati per mediam membranam plus digito latam, & ventriculo per omentum: Habet splen figuram propè pedis amplè calceati. *Colum intestinum* nullum, recti finis partem accipit cæcum, cujus figura veluti involuti, quod explicatum longitudine est medii digiti. Ad finem recti internè *valvula* una insignis; altera in cæci principio sed minor. *Rectum* parte inferiore valdè corrugatum: Ab aorta sursum convolutus ad cava hepatis plexus arteriarum, qui appropinquat pancreati, attractum hoc attrahit hepar & superiora viscera. Supra os superius ventriculi glandulæ duæ, major & durior dextra quàm sinistra, ambæ succulentæ humidiores. *Sanguis* canis ater valdè, propter adustionem quippe. Ad finem *linguæ* inseritur musculus teres descendens per mediam ipsius lineam. *Auricula cordis* dextra duplo major quam sinistra. In cranii parte tum dextra, tum sinistra, quas integunt musculi temporales; nulla apparet involvens membrana, præterquam ea, quæ propria musculorum est: in aliis vero cranii partibus manifesta apparet. In radice linguæ utrinque est glandula parva & producta obliquo situ. Circuli arteriæ asperæ transversim positi, non sicut in sue obliqui. Canis *cerebrum* majus quam suis. Inverso cerebro patuere processus mammillares & spinalis medullæ initium, per quorum medium facta sectione profundiori patuerunt duo ductus parvi, alter, qui à parte mammillarum per rectam lineam tendit ad finem usque cerebelli, alter paulò citerius superne positus huic obliquè. De cætero, pedes canum anteriores in quinque digitos, posteriores in quaternos distincti sunt: fœminarum venter, duplici mammarum ordine, in utroque scilicet latere, exornatur. Albertus etiam generosi canis imas nares, rotundas, solidas, & ferè obtusas observat. Aristoteles verò & Ælianus calvam suturis carere asseverarunt. Galenus denique musculos temporales in canibus veluti in lupis & leonibus robustissimos observavit, quòd in frangendis ossibus maxillas exercere soleant. De *Loco* hoc tantum pono, nullos in Brasilia ante Vilagagnonis expeditionem fuisse, si Lerio credimus: si Textori. Sigaron Arabiæ insulam non ingredi; ingressos, vagari donec pereant. Παμφάγοι sunt: nec vel à piscibus, vel à cadaveribus abstinent, quod primum Balbus in itinerario prodidit. A carne tamen suæ speciei, ut & fulmine ictis abhorrent. Gramen etiam comedunt, sed medelæ gratiâ. Fraxini fructu abstinent, quòd vertebræ coxarum dolo-

Galen. de usu part. l. 11. c. 9.

Locus.

Cibus.

Canis Leporariꝗ

Canes

Canis

Canes
Hunde

Luchs
Lynx

Canis Indicq. 1.
Canis Indi. 2

Canis Venatorius Iag-hund
Wind-ſpiel

dolorem inde incurrant. Potione vini vel aquæ ardentis dementantur, & divagantur, donec vapor evanuerit. De *Generatione* nota. Semper eis coitum opportunum: Tardius tamen veris initium, rarius autumni tempus congrediendo idoneum, scripsit. Coeunt ad annum duodecimum & implentur: sed sæpè post novem sunt inutiles. Degenerant; si annui venere utantur: si quarto anno, generosiores producunt. Quatuordecem dierum spacio vel circiter libidine tenentur; & post sextum mensem à partu marem iterum appetunt. Dum turgescere incipiunt, fœminæ genitale prominet & humescit. Congrediuntur autem & cum aliis animantibus; ut cum lupis in Cyrenensi agro, unde nati Crocutæ: cum leonibus, unde Leontomiges: cum Castoribus unde Castorides; cum vulpibus unde Alopecides. Aversam exercent Venerem & cohærent. Ferunt dies sexaginta, quædam sexaginta tres. Pariunt duodecem: aliquando & sex decem. Visa Bononiæ leporaria, quæ septendecem enixa est. Albertus verò prodit, se, ex illorum genere qui Mastini dicuntur, vidisse, quæ primo partu novendecem, altero octo decem, tertio tredecem dedisset. Quæ mulieribus in deliciis, singulos ferè enituntur catellos. Primum mares parere, & in cæteris fæturis alternare ex Plinio dicuntur, dum modo tempore opportuno congressus fiat: primusque catulus, in lucem prodiens, secundum nonnullos patrem refert: cæteri, ut casus tulerit nascuntur. Gignunt cæcos, & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem visum accipiunt: non tamen unquam ante vicesimum primum diem, nec ante septimum. Quidam tradunt, si unus gignatur, nono die cernere; si gemini, decimo. Idemque in singulis adjici, totidemque esse tarditatis ad lucem dies: quod tamen nondum experientia demonstravit. Lacante diebus quinque quàm pariant habent magnâ ex parte: quibusdam quatuor diebus anticipat. Crassius id quàm cæterorum animalium, scrofam & leporem si exceperis. Non excedunt annum decimum quartum communiter: quamvis quidam ad vigesimum secundum ascenderint. Laconici, inquit Plinius, annos decem, fœminæ duodecem, cætera verò canum genera quindecem vivunt. Junioribus albissimi sunt dentes, & vox acuta: senioribus hebetes, crocei, & vox crassior. *Vocem* authores variè expressere. Latrare & bauba edicuntur communiter: βαΰζειν Græcis catuli, ὑλακτεῖν adulti: λάπτειν dum bibunt: κνυζᾶσθαι grunnire, dum queruntur aut blandiuntur: σκυζᾶν, canire & catullire, dum libidine feruntur: προσκυνεῖν, quando latrant antequam feram invenerint: ἀγριάζειν, quando irritantur. De *Antipathia* hæc pauca sufficiant. Metuere hyænam in tantum, ut ejus umbra, si Plinio & Solino credendum, eos obmutescere cogat: Crocodilos in tantum, ut secus Nilum currendo, aquam ejus, etiam sitibundi lambant. Cum lupis eam colere inimicitiam, ut vel ideò Porta pellem lupi suspensam super demorsum à cane rabido, aquæ timorem amolire dixerit. Ab otide metui, quòd tardo & humili volatu utatur. Abhorrere quosdam à quibusdam. Blondi canis gallinarum carnem ne attingebat quidem. Alii ossa avium sylvestrium respuunt. Olim in templum Herculis victoris non ingrediebantur, seu ob odorem clavæ in limine positæ, seu ob rem aliquam invisam sub solio sepultam. Nonnulli ad citharæ pulsum miserabiliter gemunt: ad clangorem tubarum ululant: in displosione bombardarum longissimè aufugiunt. Quantus inter eos & homines sæpe fit consensus, in sequentibus audiemus. Ad *Naturam* canum pertinet, quòd citò iram concipiant, & ideo ob unicum os diutius inter se digladientur: quòd domos vigilias agendo custodiant: ob somni lævitatem facilè excitentur: cum mulieribus aliquando Veneris consuetudinem habeant, & palam congrediantur, unde à Spartanis templis arcebantur. Iidem odorum differentias nobis incognitas sentiunt: posteriora odorantur, quod cum sagaces sint, teste Plinio, qualitates habitudinum corporis odore cognoscant. Capitibus ad terram demissis odorem trahendo investigant, & ideò primi aëris infecti halitum hauriunt. Auditu pollent: quarto ætatis mense dentes caninos mutant, & hybernum pilum amittunt. Si stomachi gravedine laborent, gramen vorant. Facilè abortiunt, si mas, ex quo conceperre, occidatur. *Ingenio* & *memoria* pollere, docilesque esse, multa testantur exempla. Ille apud Plutarchum, tot lapillos in ollam oleariam injecit, donec intumescente oleo illud lambere posset. Itinera quamvis longa meminere: nec ulli præter homini memoria major. Quidam Venetiis in medio foro suum Dominum post triennium agnovit: Ulyssis post viginti annos. In Theatrum Marcelli spectante Vespasiano introductus fuit, in omnibus saltationibus instructus, & qui ægritudinem bellè simulare novisset. Nam post signa contracti doloris, tanquam mortuus concidebat, atque huc & illuc se trahi patiebatur; mox tanquam ex profundo somno experrectus, sese movebat. Franciscus Marchio Mantuæ per morbum mutus, canem ita instruxerat, ut ad suos nutus, quemlibet aulicorum vocaret. Coram Justiniano

Generatio.

Aristot. H. A. l. 5. c. 14

Aristot. H. A. l. 18. c. 28.

Aristot. H. A. l. 5. c. 14.

Plin. H. N. l. 8. c. 40.

Ætas.

Vox.

Antipathia.

Natura.

Ingenium & alia.

Q 2

niano Imperatore, spectante populo, alius, annulos spectatorum ab hero confusos ita cognovit, ut unicuique suum redderet. Quis pauper vel dives, meretrix aut vidua quæ esset rogatus, veste cujusque ore apprehensa, demonstrabat. De *Fidelitate* erga heros ita Plinius: Pugnasse adversus latrones canem pro Domino accepimus, confectumque plagis à corpore non recessisse volucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnitum in conventu percussorem Domini laniatu & latratu coactum fateri scelus. Garamantum Regem canes ducenti ab exilio reduxere præliati contra resistentes, propter bella Colophonii, itemque Castabalenses, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabant in acie nunquam detrectantes. Hæc erant fidissima auxilia, nec stipendiorum indiga. Canes defendere Cimbris cæsis domus eorum plaustris impositas. Canis Jasone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaque consumptus est. Is verò, cui nomen Hircani reddidit Duris, accenso Regis Lysimachi rogo, injecit se flammæ: similiterque Hieronis regis. Memorat Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philistus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ Regis, uxore ejus Consingi lacerata propter lasciviorem cum marito jocum. Apud vos Volcatium nobilem, qui Cesselinum jus civile docuit, asturcone è suburbano redeuntem, cum advesperavisset, canis à grassatore defendit. Item Coelium senatorem ægrum, Placentiæ ab armatis oppressum: nec prius ille vulneratus est, quam cane interempto. Sed super omnia in nostro ævo actis populi Romani testatum. Appio Junio & P. Silio Coss. cum animadverteretur ex causa Neronis Germanici filii in T. Sabinum, & servitia ejus, unius ex his canem nec à carcere abigi potuisse, nec à corpore recessisse, abjecto in gradibus gemoniis mœstos edentem ululatus, magna populi Romani corona circumstante: ex qua cum quidam ei cibum objecisset, ad os defuncti tulisse. Innatavit idem cadavere in Tiberim abjecto sustentare conatus effusa multitudine ad spectandum animalis fidem. Huc ille pertinet, qui Domini sui occisorem & prodidit & jugulavit: ut & Corsus ille, qui non citius enecti frigore heri corpus auferre familiarissimis etiam permisit, quàm perimeretur. Nihil interim de illis dicam, qui cum heris cremari vel sepeliri voluerunt: qualis Poli Tragœdi, Pyrrhi, & Theodori erat. Eupolidis Poëtæ Comici canem post ejus mortem, vitam inedia finivisse; Jasonis Lycii capere cibum noluisse; Darium, ultimum Persarum Monarcham solum comitem ad mortem habuisse, Xantippi, navigantem herum eo usque secutum, donec natando periisset; Historici prodidere. A carnium caninarum usu, omnes ferè moratiores gentes abhorrent; nisi necessitas urgeat. Populi Senegæ eis vescuntur, si Cadamusto credimus: incolæ Guineæ, si aliis. Galenus nonnullas gentes castratis vesci scripsit. In *Medicina* maximi est usus. *Calva* in pulverem redacta, testium tumores resolvit. *Cerebrum* fracta ossa restituit, si instar emplastri superponatur. *Dente* maximo si gingivæ scarificentur, dolor dentium tollitur. Longissimus nigri canis, quartana laborantibus appenditur. Caninus canis rabidi exemtus & in aluta appensus, rabiem compescit. *Coagulum* in vino dissolutum, colicos dolores sedat; in aceto, hydropicis propinatur. Per vomitum, hydropicorum ventribus superimpositum, hydropicorum aquas Sextus educit. *Hepar* rabidi assatum, singulare est in rabie remedium. *Fel* cum melle ad ulcera interna adhibetur. *Lienem* recenter exemtum, Marcellus regioni lienis applicat. *Sanguis* partibus à rabido cane percussis, magno est adjumento. *Pinguedo* ad mentem Æsculapii, podagra laborantes sublevat. *Adipe* catuli varii in cicatricibus & maculis faciei auferendis, Plinius utitur. *Lac* in mitigando oculorum dolore adhibetur. Eodem Sextus gingivas infantium assiduè linit. Potum, fœtus mortuos expellit. *Lotium*, pilos & verrucas aufert: cum nitro mistum lepram abstergit. *Stercorum* pulvis in angina, dysenteria, & ulceribus inveteratis commendatur, si ossa per triduum comedat. Marcellus ex eodem ad solem exsiccato & cribrato, cum cera rubra, per partes, & modico olei, medicamentum pro ischiade concinnat. Plinius, ossibus in stercore canino inventis & alligatis, syriasin puerorum tolli putat. *Pellis* ad destillationes, si digitis inducatur; & ad anginam, si corrigiis ter collum circumdetur, adhibetur. *Pili* morsui canis rabidi impositi, venenum ad se attrahunt. In supprimendo sanguine adhibentur. Mizaldus denique in expugnando febre quartana, lotium ægri quantum in uno paroxysmo, unica vice reddidit, cum farina subactum, in placentam conficit, quam famelico cani exhibet, & sic quartanam transfert. Reliqua vide in Gesnero. Weckerus ex duobus catellis recens natis, quatuor libris olei violacei, & libra una vermium terrestrium præparatorum, unguentum ad vulnera machinis bellicis inflicta, componit. Ex catulis quoque Andreas Furnerius aquam destillat, quam in cohibendo pilorum augmento mirificè commendat. *Differentiæ* Canum sunt multæ. Dicuntur olim & in Hellesponto reperti cornuti. Si *vocem* spectes, in novi orbis insula Hispaniola non latrant, ut Oviedus prodidit. In Guinea, si Clusio credimus, latrare conantur, sed non possunt. Si *munera*, sunt alii sagaces, alii cursores, cubicularii, portæ, venatici,

Plin. H N. l. 8. c. 40.

Scalig. Exerc. 202.

Athen. H. A. l. 7. c. 13.

Usus in Cibis.

Galen. l. 3. de Alim facult. l. 2.

Usus in Medicina.

Cent. 6.

Wecker. in Antidot.

Differentia

tici, villatici. Si *locum*, sunt Epirotæ, Scotici, Anglici, Cyrenaici, Arcades, Indici &c. Nos hi cagemus ordine de *Rabido, Melitensi, Venatico, Leporario, Sagace, Villatico, Bellicoso*, & *Inutili*. *Rabidi* ab esu putridorum ciborum, & carnibus vermibus scatentium tales evadunt, Canicularibus inprimis. Cibum tum abominantur & potum, ab aqua abhorrent, huc & illuc vagantur, latratum edunt raucum, spumam ab ore & naribus copiosam fundunt, torvum intuentur, demissam ferunt caudam, & nullo edito latratu homines mordent. Multi multa remedia adhibent. Ætius helleborum album ad vomitum cum polenta exhibet. Mizaldus stercora gallinarum cibis permiscet. Blondus post tertium diem venas turgentes in cruribus tundit, vel canem in lacunam projicit, in qua multæ hirudines innatant, ut sanguinem exsugant. Hinc totum corpus unguento populeo illinit, & pharmacum cholagogum propinat: tandem canem decocto fumariæ, lapathi acuti, & radicum enulæ abluit. Ad præservationem, exhibet Plinius catulo lac mulieris quæ marem peperit. Columellas caudas catulorum post diem quadragesimum ab ortu castrat. Prehenditur caudæ extremum, in quod ultima spinæ articulatio desinit, & tandiu digitis torquetur, donec excidat. *Melitenses* ab insula Melita, quæ Pachyno Siciliæ promontorio imminet, nomen habent. Sunt vel brevioris vel prolixioris pili & jubati. Blondus partim albos partim nigros commendat: hodiè rufi & candidi in precio habentur. Magnitudine sunt mustelæ sylvestris. Ut parvi fiant & maneant, canistris includuntur, ibidemque nutriuntur. Delicatissimis vescuntur cibis. Si plures fœtus concipiunt, subitò moriuntur. Ut villosiores nascantur, curatores, loca in quibus cubant, velleribus pecudum insternunt, ut ea præ oculis semper habeant. Lugduni in Gallia singuli decem aureis væneunt. Bononiæ quadringentis libris venduntur. Mulieribus sunt in deliciis. *Venatici canes* ubique ferè locorum habentur. Præstant, quos Hircania ex canibus & Tigridibus natos, Epirus, Molossorum regio, & Chaonia proferunt. Apud Persas fuere audacissimi & velocissimi teste Megasthene: in regione Thebeth inveniuntur maximi: in provincia Gingui tam audaces, ut Leonem adoriri non dubitent. Quomodo nutriendi sint, illi qui de re rustica scripsere docent. Erant in precio apud Alphonsum Neapolitanum Regem, Magnum Tartarorum Chamum, qui ideò quinquies mille aluit. Distinguuntur variè. Nam si ferarum differentias respicias, sunt alii leporarii, alii humiles qui taxos tantummodò insectantur; alii ad aves, qui illas pedetentim in retia pellunt; alii ad aquas, alii ad magnas feras. Si locum natalem, sunt

Ambrosin. quadr. digitat. l. 3. c. 2.

Ambrosin. l. 3. c. 5.

Ambrosin. l. c. 4.

Arcades, Ausonii, Cares, Thracesque & Iberi.
Pannonici, Argivi, Lacedæmonii, Tegeatæ, Sauromatæ, Cretes, Celtæ, Magnetes, Amorgi.

Si colores, sunt leucophæi, mellei, albi, nigri. *Albi* parumper aquam formidant. Iidem nigris maculis insigniti, pedes crassos & tenellos habent. Leucophæi fortes & audaces sunt, sed cursu non ita valent. Nigri validi sunt, sed cum crura habeant humilia, celeritatem alborum non assequuntur. Eligendus verò est canis, atroci vultu, capite magno, labro superiore ad infra pendente, oculis rubicundis, naribus apertis, dentibus acutis, collo tumente, pectore amplo ut Leonis similitudinem præ se ferre videatur. *Canis leporarius* optimus est, qui longo & plano est capite, auribus acutis retrorsum directis & parvis, labiis superioribus supra inferiora non pendentibus, collo longo & aliquantulum turgido, pectore acuto, costis longis & validis, ilibus strictis, cruribus altis macrisque potius quàm obesis, caudâ non crassâ, nec admodum longa, qui raró aut nunquam latret. Alii ad venationem ducuntur: alii spontè exeunt, & comprehensis leporibus domum revertuntur, *Vertagi* dicti. *Sagacium* tot ferè sunt quot Venaticorum genera. In Scotia tres sunt canum species. Quidam sunt audacissimi, in cursu celeberrimi. Alii odorisequi, qui & pisces inter saxa latentes investigant. Nonnulli ut plurimum aut rufi nigris maculis aspersi, aut nigri ruffis imbuti, qui fures & furto ablata tanta cum industria persequuntur, ut & flumina tranent. Scotis & Anglis tales alere suetum: & si quis, eum, qui sua, cane sagaci duce inquirit, in secretiora non admittit, pro fure habetur. Si Blondum sequimur, debet esse brevis, simo potius quàm adunco rostro, capite concinno, cruribus eadem posterioribus ferè altitudine, quam sunt anteriora, pectore non ventre majore, dorso plano & ad caudam porrecto, auribus pendulis, oculis agilibus. Palmam reliquis præripiunt Gnosii, Thusci, Britanni, Hispani. *Canis villaticus* & pecuarius est qui villam & pecus custodit. *Albus* probatur, ut à lupis distingui possit. Tales apud Turcas, Bellonio prodente, herum peculiarem non habent, ideò nec ædes ingrediuntur. Tegetibus in area stratis incubant. Olim apud Romanos quingenti ad stabulorum tutelam alebantur. De *Bellicosis* & *Inutilibus* nihil ferè occurrit. Anglia illos producit: sed & hoc anno inter homines sanguinarios canes alere cœpit, diris devota capita, qui ne Regio quidem sanguine adhuc usque satiari potuerunt. Talibus canibus & Hispani contra Indos in præliis utebantur, quos etiam saginâ humani corporis ad capiendos homines alliciebant. Vasquez

Ambrosin. l. 3. c. 5.

Ambrosin. l. 3. c. 6.

Bellon. observ. l. 3. c. 40.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 36.

Nunnez loco carnificum usus est. Obliti feceramus Indicorum, de quibus ita Nierembergius. Genus caninum variat in novo orbe, præter illos quos vetustas novit. Natura & moribus pænè omnia nostris vicina sunt, nec specie valdè diversa. Illud quod *xoloitzcuintli* vocant Barbari, excedit mole corporis, tres plerunque superat cubitos, nullo pilo protegitur, molli tantùm & depili cute, fulvis & cyaneis maculis aspersum. Alterum appellant *Itzcuin teporzotli* & à patria, unde datur, *Michuacanem*. Simile est Melitensibus. variegatur candido, atro & fulvo colore, & quadam deformitate, accommodum deliciis, & gratissimum, nec iners blanditiis, gibbo quodam fœdum à capite velut ab humeris eminenti, collo enim pænè caret. Tertium *Techichi* dicitur, cetera nostratibus simile, nisi quod triste aspectu, Indis edule, quemadmodum olim Thracibus, quod fortasse in usu Græcis fuit, si sexto Empyrico credimus. Certè Diocles Medicus, ex eorum scholâ qui Asclepiadarum tempore fuerant, quibusdam ægrotis catulorum carnes dari præcepit. Sed Indis *Cozumella* canes non tantum sunt alimentum, sed gula. Nutriebant comedendos quemadmodum Hispani cuniculos; quos ad esum destinant, castrant, ita pinguescunt oppidò. Procreandæ soboli servant fœminarum copiam, ex maribus exiguum numerum, quemadmodum apud nos pecuarii. Iidem inopia puerorum canibus litant. Alco etiam vocabant Barbari quoddam genus canum parvulorum, quorum societate mire delectantur, & quos mire diligunt. E suo cibo detrahunt, ut illos alant. Cum iter agunt, comportant secum aut humero, aut gremio. Cum ægrotant, consortio inseparabili & familiaritate catelli recreantur. Sunt quoque *canes muti* apud Indos, qui non latrant & vulpino vultu. Cozumella insula hos alit. Quin & percussi nec gemitum, nec clamorem edunt. Hos in Hispaniolâ Oviedus statuit pro Calamitâ ranâ. His naturâ est: nec opus sunt membrana ex secundis caninis, nec fimus leporis, nec pilus. Superstitiose ista Plinius obmutescendis canibus quærit. Anonymus manuscripti mei auctor, in Hispaniola memorat fuisse canes parvulos, sine latratu, solùm cum grunnitu, & solum palato aptos. In Quivita maximi canes onerantur sarcinis.

CAPUT II.

De Fele.

Ambrosin. l. 3. c. 10.

FElis nomen à φηλὸς impostor, fallax, quòd astutissimum sit animal: vel ab αἰλὶς, adulator, quod cum Æolico digammare Fαιλὶς pronunciabatur, ut maximo Salmasio placet. Dicitur Latinis etiam Cattus, vel Catus, seu à capiendo; seu quòd sit cautus. Græcis vocatur αἴλουρος, παρὰ τὸ αἰόλλειν καὶ ἀνάγειν τὴν οὐρὰν καὶ κινεῖν, quòd caudam subinde moveat, eademque adblandiatur. Apud Suidam est αἰγέλουρος, albi κάττης. *Spatalem* etiam quidam cattum vertunt. In *Descriptione* notissimi animalis non est quod immoremur: observata circa Anatomiam ad finem capitis habebis. Ubique fere inveniuntur. Non fuisse aliquando mansuetos verisimile est. In Iberia apud Tartessios nasci maximas, omnes authores consentiunt. *Vescuntur* carnibus, piscibus, muribus, avibus, lacertis. Bufones interimunt. In Cypro viperas, & chamæleones venantur. Junioribus etiam leporibus insidias struunt: nec propriæ speciei parcunt. Novimus hic Bononiæ, inquit Ambrosinus, feles adultas cum parvulis primum colludere, deinde illis laniatis vesci. Vivunt sex annos, aliquando decem, castrati plures. Quantum ad *Generationem*: in Europa mensibus Januario & Februario plærumque exardescunt: in India omni ferè anni tempore luxuriantur. Fœminæ in congressu clamant, seu quòd à fervido nimis semine adurantur; seu quod à mare unguibus lædantur. Mas stat, fœmina subjacet. Fœminæ plus libidine agitantur quàm mares. Gerunt fœtum duos menses lunares, seu dies sex supra quinquaginta. Martio editus præfertur: Augusto, propter pulices minus. Utplurimum quinque vel sex catulos enituntur. Fœmina sobolis est amantissima: Mas inventam sæpè interimit, ut fœmina novorum catulorum desiderio mota, morem iterum gerat. Exercent *inimicitias* cum quibusdam, ut muribus, bufonibus, serpentibus, vulpansere, aquila, ruta, felle proprio, suavi odore, & humiditate. Rutâ certè à columbariis pelluntur. Unguentorum odore aliquando in rabiem aguntur. Si aquâ mergantur, nec statim exsiccentur, pereunt. E contra, Valerianæ se libenter affricant: mentha cattaria delectantur. Fœmina gravida, si mas interim occidatur, abortit. Circa *Naturam* occurrunt quædam singularia. Oculi enim felium ad Lunæ vices modò majores modò minores evadunt: imò solis vices sentiunt, & pupillas oculorum syderis cursu mutant. Diluculo enim protenduntur, meridiè in orbem contrahuntur, Sole occidente hebescunt. Cardanus malè pupillas pro arbitrio contrahere & distendere protulit, quia nullos habent musculos. Noctu medium illuminant. In saccis procul delati, redeunt. Mutante hospite ædes, easdem non deserunt. Manu hominis demulceri ambiunt. De astu ita Plinius. Feles quidem quo silentio, quàm levibus vestigiis obrepunt avibus? quàm occulto speculatu in musculos exiliunt? Excrementa sua effossa obruunt terrâ, intelligentes odorem illum indicem sui esse. Adhibetur à quibusdam mensis, in Hispania inprimis, Hollandia, & Brabantia,

| Margin notes (left): Salmas. in Solin. — Nomen. |
| Margin notes (right): Locus. — Victus. — Plin. H.N. l. 10. c. 63. Generatio. — Arist. H. A. l. 5. c. 2. — Sympathia & Antipathia. — Mizald. cent. 4. Natura. — Plin. H. N. l. 10. c. 73. |

Felis Zibetti Zibet Katz

bantia, ſapore que leporinam referre dicitur. Peſtiferum halitum emittere, & tabem

Bruyer. de re cibaria l. 13. c. 36.

adferre, Brujerinus, haud ſine cauſa, prodidit. Cerebrum inſaniam inducit, cujus aliquod exemplum in Uratislavienſi puella, in Weinrichio, ni fallor, (liber nunc ad manum non eſt) invenies. Habet & *in Medicina* locum. Pulvis *capitis* in olla cremati, & in ocu-

Porta Phytogn. l. 5. c. 36.
Galenus ſimpl. l. 11.

los inſufflati, caliginem abſtergit, ſi Portæ credendum. *Carnem*, corpori infixa tela extrahere, Galenus prodidit: hœmorrhoidum quoque & dorſi doloribus medetur. *Iecur* uſtum & tritum, calculoſos ſummopere juvat. *Fel* fœtum mortuum extrahit. *Pinguedo*, podagræ illinitur. *Urina* deſtillata ad ſurditatem valet. *Feces alvi* cum reſina & roſaceo permixtum & ſuppoſitum, muliebre profluvium ſupprimit. Evonymus prodit, quosdam anſerem pinguem, medicamentis & carnibus felium minutatim conciſis farcire cum ſale, & lento igne in veru aſſare, deſtillanteque liquore arthriticos feliciter inungere. *Adeps* in ferro à rubigine præſervando

Differentia.

aliis non cedit. Quantum ad *Differentias*, Cati alii ſunt *Domeſtici*, alii *Sylveſtres*, alii *Exotici*. Ex *Domeſticis*. Hiſpanici rapaciores ſunt, agiliores, & molliſſimâ cute teguntur. *Exoticorum* precipuæ ſunt *Syriaci*, qui varii, ore torvi, pectore toroſi, pedibus amplis, pauco cibo contenti. *Sylveſtres*, domeſticis ſunt majores, denſiore & longiore pilo, colore fuſco, caudâ craſſiore. Veſcuntur aviculis, & aliis

Scalig. Exerc. 217. l. 9

animalibus. Suffitu rutæ ab arboribus depelluntur. De illis qui in Malabar ita *Scaliger*. In Malabar provincia feles agreſtes ſupra arbores verſantur, quarum celeritate nihil unquam memorabilius proditum eſt. Saltu valere potius. Peculiaris verò volatus. Idque, quod mirum magis eſt, ſine alis. Membranam ab anterioribus ad poſteriores uſque productam tendi. Quam, dum quieſcunt, ad alvum contrahunt. Ubi volare inſtituunt, pedum crurumque agitatione protenta, collectaque membrana, dum ſuſtinent, tum feruntur.

Nieremb. H. E. l. 9. c. 30.

Eſt & in India genus quoddam, pilis veſtitum nigris & promiſcue candentibus. Roſtrum ei eſt longum, auriculæ parvæ, crura brevia, cauda faſciis nigris candidisque interciſa. Pulvis febrientibus conferre dicitur. Huc pertinent & monſtroſi, quorum unus, pedes habet horrendos, alter

M. Paulus Venetus l. 1. c. 62.

ſex. Feli ſimile eſt animal in regione Singui, pilo cervino, pedibus multifidis, dentibus in utraque mandibula binis, duorum digitorum magnitudinis. Veſicam habet carneam, prope umbilicum, ſanguine plenam, qui moſchum redolet. Iconem adpoſuimus cujusdam animalis felis ſimilis, quod caput in ſuprema parte valdè acutum ha-

M. Aurel. Severin. Zootom. Democrit. p. 4 c. 309.

bet. Appellamus felem ὀξυκέφαλον. Obſervationes Anatomicæ, quas apud M. Aurelium Severinum invenimus, quaſque ſuperius promiſimus, aliæ felem ſectum, ut ipſe ait, aliæ muſculum concernunt. In fele ſecto hæc ſunt inſigniores. *Lienis* oblongi veluti remi noſtratis pars, quæ ad aquas ſpectat. *Cervix* veſicæ fellis veluti varicoſa non ſemel vel bis: Ad fundum ejus rectæ deſcendunt venæ extrinſecus procurrentes. Bini nervi à lateribus *aſperæ arteriæ*, utrinque unus, deſcendunt ad orificium ventriculi ſuperius, qui interim ad dicta latera aſperæ arteriæ & ad pulmones mittunt ramuſculos. Nectuntur dicti nervi communi nervulo oblique deſcendenti; à ſiniſtro inferuntur in ventriculum pluribus fibris. Ubi primum finditur aſpera arteria, apparent nonnullæ *glandulæ* majores, & parvæ albæ, rubræ, cineritiæ, miſtæ. In *aſpera arteria* ſemicirculi, ut in homine diviſi, ſed parte poſteriore duplici tunica comprehenſi: Altera quidem externa & carnoſa; altera verò interna & nervoſa, quæ interna, naſcitur ab extremis circulorum marginibus. In *corde* auriculæ differentium colorum; dextra quidem albo & atro diſtincta magis, quam ſiniſtra: Præterea dextra craſſior & rotundior, ſiniſtra tenuior & oblongior; caninæ ſimilis. Ambæ intus cavæ & filamentoſæ veluti ſinus cordis. In ſinu dextro plexus reticularis magis quam in cane conſpicuus & prolixus; ſed contra in hoc non valvulæ ſicut in cane. *Arteria magna* ferè in medio cordis, magis tamen ad ſiniſtram declinat. Interna tunica *ventriculi* ſatis rugoſa, rugis ſecundum ventriculi ductum procedentibus, & in rotundum replicatis, veluti in ventre bovis. Tunicæ ventriculi tenaciſſimæ, adhærentes ab orificio ſuperiori ventriculi, tunica interna rugis tranſverſis diſtincta. Color *hepatis* veluti caniculæ piſcis. In oſſe *auris* cochleâ, labyrinthi, feneſtella, annulus, muſculus rotundus, tria oſſicula, ſed ſtapes non perforata, ut Caſſerius deſcribit. In *cerebro* ſinus tres, ſed duo circulares cum plexu choroide. In *oculo* uvea parte anteriore non cohærens corneæ; hinc dilatatio huic generi majori minor. Eâ parte eſt uvea colore pallidi folii. Opticus ferè ad medium, quamvis declinet ad inferiora, membrana externa craſſa oculum aliqua parte velans, ut in gallinaceo genere. At in *Fele maſculo*, hæ obſervationes occurrere. Extra abdomen, infernè ſupra pubis os, prodeunt per duo foramina, *vaſa ſpermatica* ad teſticulos deſcendentia, qui teſticuli per mediam membranam cuti alligantur à lateribus penis, qui *penis* medio digito longus, infernè fulcitur muſculo oblongo deſinente ad medium penis vel amplius; fulcitur etiam muſculo oblongo deſcendente ad medium ſpacium muſculi ſphincteris, cujus officium eſt, anum claudere. Linea alba lata digiti tertia parte per rectum abdominis deſcendens; ſubjacet muſculis peritonæi, membrana in hoc animali tenuiſſima; *Peritonæum* ſub enſifor-

ensiforme satis pingue. *Omentum* prapingue alligatum fibræ uni dextræ hepatis, & spleni & ventriculo, & intestino duodeno, ad figuram marsupii, s. sacculi cujusdam constitutum. Alligata *vesica* peritonæo supernè, ad fundum vero alligata intestino infernè recto. *Testiculi* quatuor tunicis sunt recti; quæ dicitur scrotum, id est, bursa externa testiculorum; secunda dicitur dartos, etiam externa: Tertia dicitur erythroides, id est, rubra, quæ propinquior est prædictis; quarta vero est immediata. Descendunt ad testiculos *vasa præparantia semen*, & sunt venæ & arteriæ: Venæ quidem quæ descendunt à vena cava; & arteriæ, quæ descendunt ab arteria magna: & ista vasa, postquam attingerint proxime testiculos, constituunt corpus quoddam, quod dicitur epididymis; corpus, sive substantia sub testiculis posita. Vidimus *vasa jaculatoria* sive deferentia dicta propterea, quod deferant semen in testibus præparatum ad glandulas parastatas, quæ deferentia primò oriuntur ab infima parte per medium testiculorum & vasibus præparantibus annexa usque ad medium ipsorum recurvantur ac reflectuntur, donec pervenerint ad parastatas: vidimus & *ureteres* descendentes à parte sima seu concava renum ad collum vesicæ, & præcipuè ubi desinit ipsum collum. Vidimus & *venas emulgentes* ad renum tendentes partem gibbam, ambas nascentes è trunco cavæ, sed altior sinistra quam dextra altitudine modii grani hordei, & eadem sinistra longior fere duplo est quam dextra. *Intestinum rectum* colligatum caudæ principio per medium ligamentum. Habet intestinum rectum, venas & glandulas quasdam miliares asperas, quæ in cane nobis alias sunt observatæ. Vidimus *mesenterium* & venas meseraicas etiam *pancreas*, id est, corpus glandulosum. Vidimus & *intestinum cæcum* latitudine pollicis longum. Præter intestinum rectum & cæcum, totum, quod reliquum est intestini, uniforme est, sed tortuosum, adeò, ut si violentius extendas, ferè disrumpatur. *Renes* perampli, magnitudine nucis majoris, intra quos paucæ cavitates sunt & sinus (non ut in cane) in quibus percolatur urina. Vidimus & *venam portam* facientem duos ramos, unum quidem mesentericum, id ist, ad mesenterium propagatum, quique descendit usque ad extremum intestini recti. Alterum vero splenicum, id est, transmissum ad splenem per totam ejus internam partem, rectà viâ distributum per multos ramos hinc inde. A dicto ramo splenico derivatur alter cœliacus, sic dictus, quia ventriculum circumplectitur; hic ducit humorem melancholicum ad ventriculum, ut possit appetere. Vidimus *venam ascendentem* perforare diaphragma & cor petere, in cujus partem dextram se inserit. Vidimus & *venam sine pari* ramificatam ac propagatam, à dicta vena cava juxta cor reflexam & descendentem, per spinam à parte dextra, quæ ramos mittit, costis dextris ad sinistras, ad ipsas nutriendas. *Hepar* sex fibris distinctum. Medio duarum à parte dextra egreditur foràs *fel*, ita ut fundus inter duas, ad modum prominentis oculi, appareat. Dicta *vesicula fellis* habet duos ramos, alterum, qui derivatur ab hepate in duodenum intestinum ad expellendas fæces; alterum, qui recurrit ad vesicam, ut ibi contineatur. In *intestino duodeno* digitis quatuor infra poros cholidochos, inventus lumbricus quidam parvulus magnitudine ureterum. A lateribus venæ cavæ ascendentis, descendit *nervus* quidam ad circulum carnosum diaphragmatis, alter verò à sinistra descendit fultus membranis asperæ arteriæ, deportantes sensum diaphragmati. Vidimus *nervos recursivos*, qui à sexta nervorum conjugatione propagati ad caput asperæ arteriæ inseruntur, alter quidem à sinistrà revolutus sursum circa arteriam magnam, & alter circa arteriæ ramos, qui tendunt ad jugulum: cor cum duplici auricula, dextra & sinistra; dextra major & subnigra est; sinistra vero concolor cordi: Habet *cor* ventriculum dextrum, in quo generatur spiritus vitalis; sinistrum, ad quem ducitur sanguis venalis: Habet & quatuor *vasa magna*; primum est *vena cava* ascendens, quæ inseritur in auriculam dextram; *arteria magna*, quæ inseritur in auriculam sinistram. Tertium *vena arterialis*, vena quidem dicta, quoniam continet sanguinem; arterialis verò denominata, quoniam constat duplici tunica, quam habet veluti arteria: Inseritur hæc in pulmonem, ut illum nutriat: quartum est *arteria venalis* quæ inseritur ad sinistrum ventriculum cordis, cujus officium est, sanguinem in dicto ventriculo præparatum ducere sursum ad cerebrum, ad generationem spiritus animalis. In ventriculo dextro sunt *valvæ* quædam sive septa, quæ impediunt exitum sanguinis, sic etiam sunt in sinistro. Habet *pulmo* pinnas sex. Visi sunt musculi interni circum *laryngem*, id est circa caput asperæ arteriæ, quibus inflammatis fit vera angina. Apparuerunt in radice penis *glandulæ prostatæ*, quibus inflammatis fit Gonorrhœa Syphiliæa, quæ sunt paulo majores: Est *penis glans*, id est, caput, velut lingua ipsius felis. Observavimus meatum, qui ducit ad vesicam. Felis *cranium* lineis quibusdam rubris distinctum venarum similibus. *Auricula* interior cumprimis exsculpta: Hoc enim organo non vulgariter opus erat eidem ad noctu prædandum, sicut & visu. In hoc observata communio arteriæ magnæ & venæ magnæ: ubi scilicet primum usque scinditur in iliacos. Credo commune animantibus omnibus, quod observavi in medulla spinæ felis domestici. Membranis enim

enim propiis cùm integatur secundum extrema, quæ respondet duræ meningi, interior, quæ tenui vestiunt & hæc prodeuntes nascentesque ex se ipsis nervos: Verum cum in plures veluti funiculos prodeant singulæ harum conjugationes, licet adnotare, dictos funiculos, postquam aliquantisper processerint, mox in unum quasi nodum coire, non dissimilem à geniculis culmorum in plantis frumentaceis & id genus. Porrò cum singuli funiculi iisdem membranis tegantur, si retrahas ad te harum substantiam, spoliantur funiculi, quoad nodum illum pertingant. Observatus in *costa* unâ legitima felis domestici, nodus quidam teres similis tuberibus, qui innascuntur arboribus, cujus dirupti meditullium porosum crebrisque fossulis pertusum cum guttulis sanguinis. Dubitatum inter sodales sectionis, num fractura ossis ferruminata, num error in formatione, luxuriante materia. Homini in sima parte ossis frontis quæ interjacet, æquè duo supercilia incubant rectæ nasi radici: In hac si effoderis vel terebra os pertuderis, invenies fossulas duas oblongas, obliquè incedentes, sub cranio, parte superiori; cæcas infernè, cancellis donatas: Nullus dubitari posse videtur, esse has cameras olfactus, ubi concluditur implantatus spiritus, ut & in aure. Nescio siquidem, quid de eo senserint Anatomici; credo incompertas huc usque. Porrò confirmat sententiam nostram, quod in cane sensu hoc eximiè pollente sunt hæ cryptæ, & latiores & magis conspicuæ quàm in homine; in simia autem caudata non licuit invenire, fortassis, quod eo sensorio præstare minus debuisset.

R HISTO-

HISTORIÆ NATURALIS
DE
QUADRUPEDIBUS
LIBER IV.
De Quadrupedibus Digitatis Oviparis.

TITULUS PRIMUS
De Digitatis oviparis cute tectis.
CAPUT I.
De Rana.
ARTICULUS I.
De Ranis aquaticis.

Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 1.

Actenus de Quadrupedibus viviparis egimus, sequuntur Ovipara; quæ vel *cute* teguntur, vel *crusta*. Cute autem teguntur, *Rana*, *Lacerta*, *Salamandra*, *Stellio*, *Scincus*, *Cordylus*, *Chamæleon*, & *Crocodilus*. Rana alia est *Aquatica*, alia *Terrestris*. *Nomen.* Illa à sua garrulitate Isidoro dicitur, quòd æstivis diebus suum ra ra perstrepat: aliis à רן Ebræo, quod est vehementer exclamare. Græcis dicitur βάτραχος ἀπὸ τὸ βοᾶν τραχεῖαν ἔχειν, quòd asperam vocem edat. Vocatur Varino & βὼξ, βόρταχος, βρέτταχος, βύρταχος, βρόταχος, καάρλιας, κοὰξ, βλίκαρος; Cypriis βρύχιλος, Ionibus βάθρακος, Phocensibus βελαγχόνη, Ponticis βάβακος, modernis Græcis βόρδακος sed & γυρῖνος, pro eadem, simpliciter apud Ethymologum sumitur. *Descriptio.* Varino etiam βρύτοι & πορφυνίδες, ranæ sunt, quòd buccas inter clamandum inflare soleant. Animal est amphibium, cujus pars prior carnosa latitudine caret: naturâ, portionem carnosam posteriori parti in qua *crura* posteriora crassa & longa. anteriora brevia sunt, addente. *Digitos* habet quinos, longos, menbranâ intertextos, ut commodius natare possit. Fœmina mare major. *Arist. H. A. l. 4. c. ult.*

Ovid. Metam. lib. 6.

Terga caput tangunt, colla intercepta videntur,
Spina viret, venter pars maxima corporis albet.

Internas partes si attendas, *linguam* illis instar linguæ infantium primam adhærere, intimam verò à gutture absolutam Plin. scribit. *Plin. H. N. l. 11. c. 37.* *Lienem* esse parvum. *Hepar* secundum Bellon. in tres dividitur lobos, sub quo una utrinque pulmonis pars conspicitur, spumosa & minimè sanguinea. *Intestina* nodulis intercepta sunt. *Testes* & reliqua membra animalium terrestrium membris similia. *Locus.* In Anglia virides non conspiciuntur. In Germania, Italia, Bononiensi inprimis territorio, plurimæ sunt. In irriguis Ægypti locis tam frequentes, ut nisi à ciconiis vorarentur, omnia fœdarent. In Cyrenaica & Seripho insula mutas esse dicunt, fortè propter aquarum frigiditatem. Etsi verò & in fluentis appareant: libentius tamen in illis aquis versantur, in quibus junci & arundines virescunt, & ulva crescit. In illis qua nunquam gelu concrescunt, omni tempore reperiuntur. Ne dicam de bituminosis, in quibus eas viscositate sua naphta obruit. *Victus.* *Arist. Hist. Animal. l. 9. c. 40.* Deglutiunt innatantia animalcula, vorant & apes, talpasque mortuos. Herbis quoque vesci verisimile. *Generatio.* Permiscentur mare superveniente, quod apud Aristot. legimus, pioribus pedibus alas fœminæ apprehendit, posterioribus clunes: deinde ova pariunt. *Arist. H. A. l. 5. c. 3.* Plin. carnes nigras partu edi scripsit, quas oculis & cauda insignes gyrinos vocavit: formam raninam adipisci, dum cauda in duos posteriores pedes finditur. *Plin. H. N. l. 9. c. 51.* *Mirumque*, addit, *semestri vita resolvuntur in limum nullo cernente, et rursus vernis aquis renascuntur, qua fuere nata, perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eveniat.* Sed id de temporariis potius sumendum est. Nam de quibus agimus, etiam hyeme in aquis calidioribus durant, & vere veteres natantes conspiciuntur. *Ova* circa ripas stagnorum & paludum effunduntur, continuo veluti filo sibi cohærentia, quæ nigrarum & concisarum carnium speciem referunt. *Arist. H. A. l. 7. c. 14.* Chymici sperma ranarum appellant. *Antipathia* *Odio* prosequuntur ciconias, cygnos, Buteonem, Salamandram, putorium, lucium piscem, anguillam & ignem. A *Ciconiis* devorantur. *Cygnus*, Michaele Glycâ authore, ab affectione quadam esu earum sibi medetur. Cum *Salamandris*, sæpissimè præliantur. De *Lucio* & *anguilla*, res notissima est. Noctu accensis circa littora luminibus non coaxant: imò loco non moventur, & facilè manibus capi possunt. *Mizald. Cent. 9. Memorab.* *Vox.* *Vox* ipsarum est βρεκεκὲξ, κοὰξ κοὰξ.

Laub frosch

Laub frosch

Laub Frosch

Frosch

Rana

Rana Frosch

Frosch

Rana

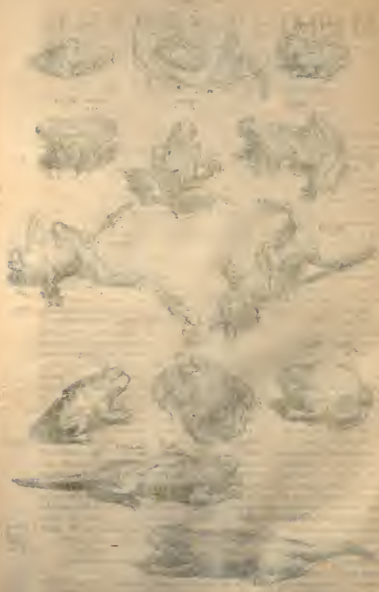

Bufo Krötte

Krötte

Bufo

Bufo Caudatus

à Circulatoribus fictus

φρύνη. Aristoteli autem ὀλολυγὼν vox dicitur, quam ranæ mares effundunt, pum fœminas ad congressum vocant. Quando læduntur, Alberto prodente, vocem instar formidantis muris exilem reddunt. In Cyrenaico agro non erant olim vocales. Illatis è continente vocalibus durat earum genus. In Seripho quoque; & quodam Thessaliæ lacu mutas, apud Ælian. legimus. Caro ipsis naturâ laxa, albida, humida, & putredini obnoxia. Ideò quibus frequenter in usu, colorem amittunt, & in febres incidunt. Mense Augusto, ita compressa habent labia, ut difficulter aperiantur, si Alberto credimus. Ubi diutius pectori incumbunt, latere subtus aquam, Mizaldus colligit. Nisi aliquandiu respirent, suffocantur. Quia aquas tepidiores amant, ideò æstivis duntaxat mensibus coaxare solent, & adventante hyeme occultantur. Busbequius dum Strigonium properaret, mense decembri coaxantes audivit, quòd aqua in quibus degebant, mineræ sulfureæ viciniâ, incalescerent. Cum pluvia imminet, clamosiores fiunt, seu quòd frigidiorem sentiant, seu quòd dulcioribus impensè delectentur. Diu sub aqua urinantur, quòd exiguum pulmonem habeant. Brumali tempore interire, & vere iterum renasci, à quibusdam creditum: latere & terrâ condi vel inde certissimum, quòd verno tempore, non solum ranarum fœtus, sed & ranæ compareant. Noctu & quidem in sicco congrediuntur, non tam ob verecundiam, quàm timorem. In Ægypto, dum natricem sibi occurrere vident, frustum arundinis obliquum apprehendunt, ne deglutiantur. Ab iis civitatem in Gallia pulsam, Plinius prodidit. Marem à fœmina si discernere volueris, dorsum acu tange. Ex mare rubeus sanguis; ex fœmina, flava aqua effluet.

Plin. H. N. l.11.c.51. Arist. H. A. l.8.c.28. Plin. H.N. l.8.c.58. Ælian. H. A.l.3.c.37. Natura. Mizald. cent. 8. Arist. H. A. l.8.c.2. Ælian. H. A.l.9 c.13. Plin. H. N. l.18.c.35. Plin H. N. l.11.c.37. Ælian. H. N.l.9.c.13. Plin. H. N. l.8.c.39.

Usus in Cibis. Quo in *Cibis* habendæ essent loco, Galenus non indicavit. Facilè digeri, & bonum præbere succum, frigidum tamen & humidum, vulgata est sententia. Nullo olim apud Romanos in usu. Hodiè totum corpus, capite abjecto, assum vel elixum apponitur, à mense inprimis Majo ad Octobrem. Coxæ inprimis laudantur. Mundella in frigidis innocentiores putat, & cum à Venere abstinent. Amatus Lusitanus omnes, quia venenatæ, à mensis arcet. Præparationem vide apud Ambrosinum.

Usus in Medicina. Et tota & partes variis affectibus pellendis inserviunt. Sugillationibus impositæ, livorem auferunt. Maxillis alligatæ dolorem dentium; in aceto decoctæ, mobilitatem. Succus cum eodem, anginam tollit, & tonsillis prodest. Eodem remedio certo strumæ delentur, si Porta non fabulatur. Pulpa earum phthisicis, cum carne caponis, pineis & saccaro exhibetur. In oleo elixa nervorum dolores emollit. In omni virulento animalis morsu vehementer à Dioscoride, Aetio, & aliis commendatur. *Cinis* combustæ adeò sanguinem sistere Galeatius de S. Sophia prodidit, ut cum quidam eum collo gallinæ alligasset, amputato pòst ejusdem capite, nihil ex vulnere sanguinis profluxerit. Habdarrhamanus Asiutensis in nares insufflari in hæmorrhagia jubet. Idem in plumbeo vasculo cum oleo lilior. interemtam, cum unguento rosaceo contorsionem vultus sanare scribit. Oleum quomodo paretur, vide apud Ambrosinum. In doloribus articulorum à materia calidâ vehementer laudatur.

Galen. l.9. de compos. medic. secund. loca. Aetius l. 13. c.55. Habdarrham. de propriet. Animal. c.41.

Partes si attendas, *Oculi* in sindone contra lippitudines in collo suspenduntur. *Cor* febrium algores minuit. Alii in febribus ardentibus ad cor alligant. Contra fistulas cuidam profuisse, apud Villanovanum habemus. *Pulmo* per tergus extractus, folio brassicæ involutus, & in olla concrematus, epileptico exhibitus, opitulatur. Alii id de jecore sumunt. Hoc certè remedio Elector Palatinus restitutus dicitur. Pulvis *jecoris* in accessione quartanarum utiliter sumitur. Plinius, objici formicis oportere scribit: eam partem quam appetant, contra omnia venena esse pro antidoto. *Fel* dysentericis remedio est, & vermes in ulceribus nascentes interimit. *Adeps* auribus instillatus, dolores tollit. *Sperma ranarum* in erysipelate, & aliis inflammationibus vehementer est utile, hœmorrhagiam comprimit: scabiem & impetiginem pellit. Querceranus aquam in rubore faciei commendat. Modum ejus parandi vide ibidem. Baculus quo rana à serpente excussa fuerit, parturientes adjuvare dicitur. De *lingua* fabulosa *Plinius*. Democritus, *inquit*, tradit, si quis extrahat ranæ viventi linguam, nullâ aliâ corporis parte adhærente, ipsaque dimissâ in aquam, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunque interrogaverit, vera responsuram.

Plin. H. N. l.32.c.10. Hartm. in Praxi Chymiatr. Plin. H. N. l.32.c.5. Plin. l.c.

Quantum ad Differentias, variæ illæ sunt. Excluduntur quædam ex ovis, quædam ex limo, quod in Ægypto accidere, Diodorus Siculus prodidit. Sunt viridis, sublividæ, cinereæ. In Stochornii Bernensium montis duo sunt lacus, in quibus ranæ magno capite & caudâ longâ conspiciuntur. Præcipuam differentiam in initio Articuli dedimus.

Differentia.

ARTICULUS II.

De Ranis Terrestribus.

PUNCUM I.

De Bufone.

Ranæ Terrestres sunt *Buso*, *Ranunculus viridis*, & *Rana temporaria*. Quem nos hic Bufonē, fortè quod in appropinquantes maximo impetu spiritum efflat, vocamus, is etiā *Rubeta*, quod inter rubos frequenter versetur, dicitur. Græci φρύνον vocant, Aristoteles

Ambrof. l. c.2. *Nomen.*

φρυνὸν Ethymologus φρυνέον, fortè à φρὴν mens, quòd venenum caput petat, & vertiginem inducat. Nisi ἀπὸ τῶ φρυγάνου, seu frutice Plin. H. N. l. 30. c. 23. derivare volueris. Chrysippus quidem apud Plin. Phryganion febrib. quartanis alligatum remedio esse autumat, sed animal non describit. Luciano est φύσαλος quòd leviter contactus mirum in modum turgescat. Qui μύοξον, appellant, falluntur.

Descriptio. In ejus descriptione, non est quòd multum immoremur, quia vulgare est animal. *Cutim* habet densissimam, & adeò crassam, ut sæpè nec acutissimo quidem palo perforari possit, lurido colore perfusam, maculis veluti quibusdam pustulis asperam, *ventre* turgido & inflato, unde *ventrosus* vocatur. *Locus.* *Capite* crasso, *dorso* lato. *Pilis* caret. *Amphibium* esse animal scripsit Plinius: sed fortè de palustri accepit. Opacis nemorosis cavisque ac putridis locis gaudere tam certum, ac incertum, in Hyberniam illatum, solâ pulveris aspersione interire. Non haberi ibidem, à quibusdam proditum.

Cibus. Terreo humore, herbis, lumbricis, & apibus vesci notum. Tantum verò singulis diebus terræ absumere, quantum anteriore pede comprehendere possit, à vulgo quidem creditur, sed nullo experimento fultum. Ob victum γεώφαγος à Græcis dicitur. Sub salvia sæpè stabulari, una & altera historia comprobavit. Periere subitò, qui degustaverant, ut à Mizaldo & Pareo proditur. An verò ea vescatur, ignotum. *Mizald. Cent. 1. memorab. Pareus l. 20. c. 24.*

Generatio. Nascitur ex ovis, & materia putrida. Ex cremati pulvere sepulto emergere, proditum. In Dariene, si Petro Martyri credimus, ex guttis dextrâ mancipiorum manu cadentibus, dum pavimenta irrigantur, gignuntur. Exanate sepulta idem fieri, Reusnerus canit: ex menstruo sanguine Porta, cum mulieres aliquando rubetas enixas fuisse, legamus. *Porta Magiæ Natural. l. 2.*

Sympathia & Antipathia. Inimicitia ipsis intercedit, cum *sale*, *gravi odore*, *& odore florentis vineæ* ex inanimatis; cum *fele*, *talpa*, *araneo*, ex animalibus. *Sale* conspersus, ad ossa usque consumitur, si Alberto credimus, Rutæ, nasturtii, & hisce similium si urantur odore pelluntur. De florentis vineæ odore idem affirmatur. Cum *fele* dimicat & interimitur. A *talpa* devoratur, ut & hæc ab illo. *Aranei* ictu interit. Affixerat se cujusdam supinè dormientis ori arctè; oppressissetque hominem, nisi tertiò aranei ictu interire coactus fuisset. De *Sympathia* nihil singulare occurrit, præter id quod de salvia diximus. Mustelam in os rubetæ illabi, à viris fide dignis Porta se accepisse scribit. Plantagine contra morsus araneorum sibi mederi, apud Plinium alicubi extat.

Natura. Ælian. H. A. l. 8. c. 34. De *Natura* & *morbus* habe, hyeme & interdiu latitare, noctu verò per loca ab hominibus trita vagari: noctu potius quàm de die vivere; imo à solari splendore abhorrere: tardo gradu incedere, aliquando salire: sæpius verberatum, inflato corpore, virus primò ex clunibus emittere, mox guttas quasdam malè olentes effundere. Solet herbas salivâ inficere, quæ non minus est lethalis quàm napellus. Solent sonum gru gru gru edere. Pluviam, dum vesperi è cavernis egrediuntur, præsagiunt. *Agricola de animal. sub terra latentibus.*

Venenum. Paucum venenum & mite habere, scripsit Albertus; quòd fortè de iis qui in frigidioribus regionibus degunt, sumendum est. Illarum qui in calidioribus, primi generis est. Sal ipse, quo bufo extinctus est, si in aqua dissolvatur, ita eam inficit, ut linteum vel indusium eâ madefactum, incurabili scabie hominem inficiat. Si detrahere volueris, vel pellem punge, vel virga exagita, vel superficie punctam, in aquam conjice. Virus infecta evadit. Infectus, tumore, pallore, singultu, spirandi difficultate, & gonorrhæâ afficitur. Aliquando, dysenteria, gutturis inflammatio, & vertigines accedunt. Fuit qui canna qua bufo infixus fuit, ita proprias manus infecit, ut tractatum iis cibum subinde evomeret, nec citius vomitus cessarunt, quam ex aliorum manibus sumsisset. Qui evadunt, edentuli plærumque fiunt. *Medelam* multa suppeditant; inter hæc præcipuè. Cancri fluviatiles triti & poti, cinis rubetæ, cornu cervi dextrum, lac muliebre, saliva hominis iejuni, radices arundinis, poterion herba, quæ & phrynion in vino exhibita, terra Melitensis, Smaragdus, Theriaca, & extra, oleum de scorpionibus. Sunt qui ipsius bufonis lapidem extollunt. Mithridatium, & quintam essentiam theriacalem his adde. *Mizald. Memor. Cent. 3.*

Usus in Medicina. Noxia etsi bestia bufo, & venenata, multum tamen contra venena, & alia prodest. Marcellus eum cum adipe ursino, in olla rudi pro arthriticis coquit. Oleo in quo decoctus est, strumis felicissimè inungitur. Dissectus, & renum regioni applicitus, lotium provocat. Servatos hoc remedio quosdam hydropicos ferunt. Coctus & emplastri instar cynanchicis impositus, certo liberare dicitur. Idem filum quo suspensus erat facere apud Mizaldum legimus. *Mizald. Gent. 8. Memor.* Pinguedo exenterati, & radice laureolæ, stercore gallinæ, sale, & unguento dialtheæ infarcti, inter assandum cadens, fistulæ benè in unguntur: pulvere vero ita ad combustionem assari, asperso, optimè curantur, si Arnoldo fides est. Exsiccatur in umbra & in manu linteolo involutus detentus, hæmorrhagiam sistit. Cinere nimius hæmorrhoidum fluxus, certissimè curatur. *Arnold. l. 3. Brev.* Nicolaus emplastrum ex eo format. Alii arefactum tanquam amuletum contra pestem, collo appendunt. Crollius pulverem contra quoscunque venenatos morsus aspergit.

Qui

Quidam in ulcere cancroso bufonem crassum sumit, in bilance ponderat, additque ejusdem ponderis cancros vivos, deinde in olla rudi, diligenter luto munita, relicto tamen exiguo foramine, lento igne urit, & pulvere felicissimè utitur. Helmondus à Butlero Hyberno edoctus, ex bufonis cadavere, & terrâ ac animalculis quæ ad focum suspensus intra triduum in patinam ceream evomere solet, trochiscos cum tragacantho, & cerea illa patina format, qui ad mammam sinistram gestati contagium arcent, & loco alligati, virus extrahunt. Recentes sunt minus validi: validiores, qui ante in usu fuere. Bufo, mense Junio, post meridiem capiebatur. Idem Julio mense, decrescente lunâ bufones cœpit, quorum oculi (*verba ejus sunt*) scatebant albis vermibus: nigrisque capitibus prominentes, adeò ut uterque oculus totus in vermes transformatus esset, fortassis 50. numero. in singulo oculor. foramine erant densè compacti, quorum capita foris eminebant: & quoties aliquis egredi vel prominere conaretur, statim bufo, appositâ manu, egressum vetabat. Animalcula quæ evomuit, erant muscæ nitentibus alis, subviridi colore quasi decoratis. Mox à vomitu obiit. *Pedes* viventis, Lunâ vacua & ad synodum properante abscissi, strumas curant, si eis collum circumdetur. De bufonis lapide agemus alibi.

Helmond. in Tumulo pestis p. 76.

Usus in Cibis, & aliis. Martyr. Decad. 3. l. 10. In insula novi orbis Peragua, Hispanus, coctos bufones, fame premente edisse, Petrus Martyr author est. Lerius, Brasilianos minimè exenteratis, & tostis vesci prodidit. Ustus falconi in cibo datur, ne pennæ à tineis exedantur, prohibet. Sunt qui novo fictili inclusum in medio segetum obruunt, & sic noxias tempestates arcent. *Ossiculum* dextri lateris ad venerem concitandam alligabatur.

Differentiæ. *Differentiæ* à loco, figura, & mole corporis sumuntur. *Locum* si attendas, reperiuntur quidam in sacrorum commissuris. Snebergæ & Mansfeldii eductus primò turget, mox perit. Tholosæ in saxo arenario rubro albis maculis distincto reperitur. Latomus quidam Antverpianus, in marmore invenit. Agricola in illis ex quibus lapides molares fiunt reperiri scribit, & antequam formentur benè considerari an lateant, debere. Idem eundem πνεύφρωνον vocat. De *figura* & *mole corporis* ita Ambrosinus scribit. Oviedus in summario Indiæ &c. p. 608. *usque*, quia non clamet nisi lædatur. Gesnerus Gibbosi bufonis meminit, cujus iconem damus.

PUNCTUM II.

De Ranunculo viridi, & Rana temporaria.

Ranunculus viridis, vocatur Plinio *rana minima & viridissima*; aliis *calamites*, quòd inter arundines & calamos versetur; Isidoro *Agredula*; quibusdam, *Rana sylvestris*, quòd sylvis delectetur; vel ad differentiam ranæ viridis quæ editur. Græcis est καλῖς, quia suâ voce imbres præsagit. Aliis δρυοπετής, δρυοβάτης quòd per arbores incedat. Quibusdam διοπῆς quod quasi de cœlo delabi videatur. Hermolaus δρυοφύτην vocat; δρυόφυλον fortè dicere voluit; id est, quasi in arbore natam. Vocantur & βρέξαλις, ob vocem quam edunt. Ambrof. l. 1. de ovipar. c. 3.

Ita eam Ambrosinus describit. Rana hæc ubique viridi colore perfusa est, præter pedes &c. vide Ambrosin. p. 622. *usque* cæteras fugat. *Descriptio.*

Conducit ad multos affectus. A tussi liberari qui in ejus os exspuerit, Plinius author est. Extinguit febrile incendium, si manu detineatur, Sylvius. Guainerius pro hecticis gallinas pulte ex farina hordei & carne ejus elixa nutrit, gallinas ægro præbet. Timotheus per medium dissectus renibus hydropicorum applicat, & aquas educit. *Iecur* in pellicula gruis ligatum, venerem concitat, si Plinio credimus. Adeps, si denti dolenti illinatur, frangit eum. *Cruor* vestigiis pilorum à genis evulsorum instillatus, renasci eos prohibet. Marcellus acu cuprea ranunculum pungit, & sanguine inde manante loca, pilis revulsis, inungit. *Usus.*

De *Rana temporaria* Ambrosini verbis agemus. Ita verò ille de ea. Ex differentiâ huic ranæ addita, unusquisque conjicere potest, hoc animal &c. p. 623. *usque*, ducentes diu vivere nequeunt. Ambrof. de digit. ovipar. l. 1. c. 4.

CAPUT II.

De Lacertis.

ARTICULUS I.

De Lacerto vulgari.

Lacertus seu Lacerta, nomen à lacertorum humanorum similitudine, & quòd pedes veluti homo quadrupes incedens, manus flectat, fortitus est. Græcis veteribus σαύρ☉; σαῦρα, Hesychio & Varino σαμύλα, modernis χλωσαῦρα, aliis σαῦρα ἡλιακή, vulgaris inprimis, dicitur. Plures quidem eorum sunt Differentiæ: nam Plinius lacertorum, quorum color ad ferrugineum accedit, meminit: Scaliger in minusculos & majores distinguit: nos tamen, in *vulgares*, *virides*, *Chalcidicos*, & *Brasilienses* seu *Indicos* dispesce- Ambrosin. Digit. Ovipar. l. 3. c. 5. *Nomen.* *Differentiæ* Scalig. in Histor. Animal. Arist. pag. 204.

Vulgaris. ſcemus. *Vulgaris* digitos habet quinos valdè exiles, cum unguiculis tam in prioribus *Deſcriptio.* quàm in poſterioribus pedibus. In his, qui indicis locum obtinet, longiſſimus eſt; pollici, inferior locus datur. Albertus ei piloſam *linguam* attribuit, ex Plinio Ariſtot. bifidam, ſecundum quem, ſiccum *pulmonem*, *lienem* perexiguum, & rotundum, *teſtes* ſpondylijs adhærentes; fœminæ *vulvam* ut in avibus, cujus cervix infernè ſit magis carnoſa, ova proxima ſepto contineantur, habet. *Reperiuntur* in Italia copioſi; in inſula Capraria magni: in India, prodente Linſchotano tam frequentes, ut in lecticas quandoque irrepant. Arabiæ ſunt cubitales: in Indiæ verò monte Nyſa XXIV. pedum, in longitudine, colore fulvi, aut punicei, aut cærulei. Incolunt plærumque ſepulchra, cavernas, ſpineta, & rudera. Genuæ, in arce Principis Doriæ, plurimos conſpeximus apricantes. Veſcuntur, carnibus, herbis, apibus, formicis. *Congrediuntur* circa finem Martii, & quandoque, ita complicantur, ut duo capita & unum corpus repræſentare videantur. Poſt, ova, more ſerpentum pariunt, & teſte Ariſt. terræ committunt, ex quibus ſine incubatu ſtatutis temporibus catuli erumpunt. Ore parere, vel fœtus, uno inerte excepto devorare, fabuloſum. *Abhorrent* à ciconiâ, quæ lacertis pullos nutrit, bufonibus ſcorpionibus, araneis, & ſerpentibus. Aranei parvos lacertos in foraminibus, parietum, aggreſſi, filamentis obducunt, & ictibus obruunt. Cum ſerpentibus præliantur: ideo ophiomeχῶν accepere nomen. *Delectantur* carnibus cochlearum, dictamno herba, ad quam à ſerpentibus vulnerati confugiunt; & homine, quem etiam à ſerpente defendunt. Ori admoti, pituitam humanam avidiſſimè lingunt. Hiſtorias vide ap. Scaliger. citato loco, & Eraſmum in tractatu de ſympathia & antipathia. Temporis tractu viſum amittere, eundemque iterum ſeu ſolis beneficio, in quo tam diu donec convaleſcant, morari dicuntur, ſeu beneficio naturæ, recuperare, cujus apud Ælianum exemplum; menſibus hybernis ſub terra condi, & ſic quaſi ſemeſtrem vitâ agere, unde ἑξαμηνόβιοι dicuntur; hybernum & autumnale ſpolium deponere; fœmineum ſexum majorem eſſe: compares incedere, & uno capto alterum in capientem efferari; ovorum quæ pepere oblivilci, ut apud Plin. habetur, per medium diviſos, propter glutinoſum humorem, non perire; imò naturali quodam vinculo coaleſcere; quòd ex cicatrice colligitur; ad *Naturam* & *mores* pertinet. Dicuntur & caudæ ſæpius amputatæ renaſci. Theocriti interpres exſiccatum in viperam rranſmutari falsò ſcripſit. Reperiuntur & monſtroſi viſus quidam, teſte Schenckio. in ceti magnitudinem Lutetiæ excreſcere. Dantur duab. & tribus caudis inſtructi, quòd ab ovis dilecythis fortè proſiciſcitur. ſed & ἀμφικέφαλοι ſeu bicipites. Amphisbænæ iconem, in qua unius caudæ conſpicitur, hic quoque adjicimus. Quantum ad *uſum in Medicina*, divulſa lacerta ictib. ſcorpionum applicatur: in cibis ad Salamandræ virus à Plin. præbetur. Oleum ex iiſdem in oleo ſuffocatis & percoctis, diſſolvendis ſtrumis, cum fimo pecudum inungitur: & ad delendas faciei lentigines commendatur. Crematar. cinis cum melle Cretico ad ocular. caliginem adhibetur. Efficacius eſt, ſi ex viridibus componatur. *Cerebrum* inſuffuſionibus valet. *Caput* contuſum & appoſitum, ſeu ſolum, ſeu cum ariſtolochia longa, radice arundinis, & narciſſi bulbo, ſagittas & ſpinas tenaciter adhærentes extrahit. *Cor* combuſtum & cum amurcâ mixtum, rorporem membro inducit, ut Chirurgi ferrum non ſentiat. *Sanguis* varices ſuccreſcere prohibet, ſi puſionum crura eo diligenter illinantur: in herniis quoque infantum commendatur. *Stercus* medicamento contra equorum ſtranguriam miſcetur. In urina virili necata, ejus qui fecit, venerem cohibet.

Marginal notes: *Locus.* — Plin. H. N. l. 11. c. 37. Ariſtot. de part. anim. l. 2. c. 17. — Plin. H. N. l. 8. c. 9. — Ariſt. H. A. l. 8. c. 4. — *Cibus.* — *Generatio.* — Ariſt. H. A. l. 5. c. 35. — *Antipathia* — *Sympathia* — *Natura & Mores.* — Ariſt. H. A. l. 5. c. 35. & l. 8. c. 17. — Plin. H. N. l. 10. c. 64. Ælian. H. A. l. 9. c. 58. — *Monſtra.* — (Lacertæ amphisbænæ, ibid.) — *Uſus in Medicina.* — Plin. H. N. l. 29. c. 6. & l. 30. c. 6. & 11. — Dioſcor. M. M. l. 2. c. 58.

ARTICULUS II.

De Lacerto Viridi & Chalcidico.

LAcertus viridis, à colore ita dicitur, Græcis σαῦρα χλωρὰ & nuperis χλωροσαῦρα. Alii *Majorem* ob magnitudinem vocant. Sylvaticus *Ophiomachum*, à ſuperandis & impugnandis ſerpētib. Amant iſti loca calida: ideò in Italia frequentes apparent, ubi nonnulli, (verba ſunt Ambroſini) eos obſervant multos ſimul obviam egredientes, quandoquidem tum morbos præſagire affirmant. Æſtivo tempore in arboribus morantur, & more ranunculorum viridium vociferantur. Sunt & bicaudati. De *Deſcriptione* non adeò ſumus ſolliciti. Icon namque ſubvenire poterit. *Uſus eſt* in Medicina ſingularis. In ſtrumis à Plinio alligatur, & poſt dies triginta renovatur. Ramices infantium, morſu ejuſdem dormientibus applicati, emendantur. Deinde animal arundine transfixum in fumo ſuſpenditur. Vivum cum vino decoctum phthiſicis jejunis Marcellus exhibet. Oleo decocto faciei lentigines depelluntur, de quo vide Geſnerum. Eodem cum pice liquida, & adipe ſuillo veteri Hierocles ungulam equorum inungit, ut firmior reddatur. Fumanellus in capillis denigrandis utitur. Pro iiſdem regenerandis, conpoſuit Veckerus aliud. Unguentum pro Epilepticis apud Ambroſinum vide. Cinere ſtrumæ exulceratæ curantur. *Oculus* vivo erutus, quartanariis alligatur, pelli caprinæ involutus. *Sanguis* attritos hominum & jumentorum pedes ſanat, & clavos eruit. *Oſſa* Epilepticis proſunt, poſtquam vivus ſale optimè in fictili aſperſus, eadem carne amiſsâ depoſuerit.

Marginal notes: Ambroſin. Digit. Ovipar. l. 1. c. 6. — Plin. l. c.

La-

Lacerta
Eydexen
Lacerta Chalcidica flexuosa
Lacerta
Lacerta Biceps
Lacertus Biceps
Lacertę Viridis Laguro Bononiensibus
Lacertę Viridis Cauda bifurca
Lacertus Viridis exiccatus Cauda bifida
Lacertæ et Stelliones
Lacertæ et Stelliones
Lacertus Cÿprius Scincoides

Lacerta Chalcidica. Ambrof. l. 1, c. 7. *Lacerta Chalcidica* nomen à Chalco seu ære; quòd dorsum ejus lineæ æreæ percurrant, datum est. Dicitur Hesychio ζιγλις Bellonio *Samsamuthon*, sed malè ut Salmasius docuit. Aliis *Seps*, à putredine, quod caro ad ejus morsum contracto livore putrescat: quibusdam & *Tarantula*, sed perperam. Similis est parvis lacertis, & illius serpentis colore quem Cæciliam dicimus. *Columna*, totam colore æreo refertam observavit. Nicandri scholiastes in Syria, Lybia, & Cypro nasci & inter saxa degere scripsit. More viperæ suos fœtus enititur, nisi quòd more aliorum oviparorum in ventre ova gerat. Fabius Columna in Gallicano castro inventum hujusmodi animal interfecit, & in dissecto illius ventre quindecem partus invenit, quorum alii membranâ exuti, alii pellicula diaphana circumdati, conspiciebantur. Galenus dissectum morsui applicat, & cibum salsamentorum præscribit. Galen de med. simp. facult. l. 11.

ARTICULUS III.
De Lacertis Indicis.

PUNCTUM I.
De Senembi seu Igvana.

Marcgr. Hist. Brasil. l. 6 c. 11. LAcertorum Indicorum plures sunt species, inter quas celebres, *Senembi*, *Tejuguacu*, seu *Temapara*, *Taraguira*, *Americima*, *Carapobeba*, *Ameiva*, *Taraguyco*, *Atcuraba*, & *Tejunhana*. Describemus eas verbis ipsius Marcgravii. Ita verò de prima iste. *Senembi*, Brasiliensibus, nobis *Iguana*, *Camelaon* Lusitanis falsò, & falsissimè Belgis Legvan. Erat longitudo totius animalis, quod hic describo (reperiuntur tamen longe majores,) ab ore ad extremitatem caudæ, trium pedum & octo digitorum: corporis ambitus vel crassities, decem digitor, ubi maxima. Tota *cutis* eleganter viridis, sed maculis nigricantibus & albis, in modum panni undulati, hinc inde variegata. *Cutis* constat è squamulis, in dorso, cruribus & caudæ initio paulo majoribus, quam in reliquis partibus. *Squamæ* caudæ omnes æquales, non ut Car. Clusius observat. A cervice ad extremam caudam seriem habet planarum, sed mucronatarum instar serræ, spinarum secundum dorsi longitudinem, etiam virescentis coloris: suntque spinæ istæ ad cervicem majores, semperque minores fiunt, minimæ in extremo caudæ. *Caput* longitudinem habebat duorum digitor. ferè aut paulo minus, singularibus squamis, majoribus quàm in aliis partibus tectum: *colli* longitudo sesquidigiti, crassities quinque. Magnos claros habebat *oculos* nigricantes & binos nares patentes in prona & ferè extremâ capitis parte, singulæ mandibulæ, exiguorum *dentium*, & nigricantium, & brevium numerum habebant, & os *linguam* crassam: Pone caput in utroque latere albicantem maculam instar branchiarum in piscibus sub mento ingluviem ad pectus usque propendentem, maximam partem nigricantis coloris; quam contrahere potest, & cum irascitur vel terrore afficitur propendere sinit. Ab ore ad ingluviem f. in collo inferiori etiam habebat spinas in dorso. Quattuor *Cruribus* erat præditum, & totidem *pedibus*, quorum quisque quinque digitos continebat; cruraque & pedes squamis tecti ut reliquum corpus. Bina anteriora crura breviora posterioribus & non ita crassa, longitudo quattuor digitorum aut paulo minus; *digitis* quinque, & in iis medii breviores, quam medii posteriorum pedum: intimus & extimus digitus binis articulationibus duo illis proximi tribus medius quatuor constabant, omnium *ungues* nigri incurvati & breves instar avium. Posteriora crura longiora & solidiora anterioribus, nimirum longitudo eorum usque ad pedes, eadem quæ crassities colli vel caudæ propè corpus, nimirum quinque digitorum, pedum posteriorum longitudo unius pedis aut amplius: digitorum prior extimus anteriorum digitis, extremis æqualis magnitudine & articulationibus duabus sequens hunc tribus tertius quatuor, quartus, qui longissimus, quinque, quintus seu ultimus versus caudam etiam quatuor, æqualis eum tertio longitudinis: ungues ut in anterioribus *Cotyledonum* series nulla ut Clusius aliàs observavit. Saltem postica crura (tam superius quam inferius) instar humanæ suræ se habebant, priora autem non item: Crassities *cauda* proxima corpori, erat quinque digitorum, & attenuabatur semper, donec in extremitate planè exilis esset & acuta instar subulæ. Quum mactassem, movebatur adhuc pelle detracta, & cor exemptum subsiliebat. Habebat in utroque latere *ova* ultra decem, quædam cerasi magnitudine, quædam & minora: *pinguedinem* insignem instar gallinarum: in ventriculo insignem copiam fructuum, maxime limonum dulcium: quibus pro cibo erat usus: Comedunt etiam farinam Mandiocæ aquâ madefactam. Diu inediam tolerare possunt; habui, inquit Maregr. ad duos aut tres menses sine omni cibo & potu, & denique aufugerunt, ita ut judicem sine dubio famem diutius ferre posse. Caro boni est saporis, cocta & diu frixa butyro, & æquè bene sapit ac caro pullorum & cuniculorum. 28. Maij. 1640 mactavi & secui unum, pinguedinem habentem multam instar gallinæ. Partes internas, cor, pulmones, jecur, vesiculam fellis, renes, vesicam, genitalia vasa, habet ut alia animalia: amplum jecur; duplicem ventriculum, unum anteriorem, in quem cibum prius recipit, hinc intestinum habet minimi digiti crassitie, ac

ac decem circiter digitos longum, cui annectitur alter ventriculus, ubi cibus planè concoquitur; hinc cætera intestina usque ad rectum. In anteriori ventriculo magnam copiam farinæ Mandiocæ & Milii Angolensis crudi habebat: Posterior, major, totus semicocto cibo plenus erat, cui multi vermiculi vivi instar eorum qui in caseo generantur, inhærebant. Intestinum ultimum f. rectum stercus continebat. Detracta pelle toti animali, & cauda amputata, hæc adhuc movebatur. Vivax animal, nec si quinque aut sex ictus in capite acceperit, moritur, nisi cervix cultro inflicto vulneretur, tunc n. cum sanguine vitam effundit. Caudæ caro, meris fibris & nervis constat. Mense Decembri 1641. vidi eximi lapidem è ventriculo Senembi, ovi gallinæ mediocris magnitudine & figura, sed compressiorem paulo: exterius glabrum, albicantem, interius compositum è tunicis instar Cepæ, ita ut una ab altera separari posset lapide contuso. Coloris erat interius albicantis f. gryſei, duræ substantiæ ut Bezoar. Capiuntur fune, nam arboribus insidere solent, quod Brasiliani scientes, fusti longo adaptabant funem, hoc videns animal, miratur, nec tamen se movet, sed tunc se illaqueari sinit, & ita capitur, alias currit velocissimè. Juniores toti sunt viridis coloris, grandiores ætate, variegati fiunt, & cinerei: senes enim ut plurimum sunt fusci vel cinerei coloris. Fr. Ximenes scribit, in capite hujus animantis interdum reperiri lapillos, qui præsentissimo remedio lapides renum comminuunt & dejiciunt, drachmæ pondere è liquore idoneo hausti, aut etiam corpori alligati. An autem qui in ventriculo reperiuntur aliquando eis, dum viribus polleant, mihi non constat, periculum posset capi sine ullo, meo judicio, discrimine.

PUNCTUM II.

De *Tejugvacu*, *Taraguira*, & *Americima*.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 11.

TEjugvacu & *Temapara* Tupinambis; Lacertus egregius: corporis figura, capitis, oculorum, oris, pedum, caudæ, convenit cum Senembi; in hoc autem differt. Primo totius *corporis* color est niger, elegantissimis maculis albis inspersis variegatus, & versus extremam caudam, sed quasi aculeos habet albos. Secundo cauda crassior in exortu. Tertio caret illis dentatis aculeis per dorsi longitudinem. Quarto in pedibus posterioribus exterior digitus paulo remotior est à reliquis, & brevior. Quinto, linguam habet bifidam longam, rubram, glabram; quam velocissimè instar serpentis, ad digiti longitudinem protrudit & retrahit. Nullam edit vocem: pariens est, lubenter vescitur ovis, quæ cruda sorbet. Inediæ patientissimum animal: detinebam alligatum, sed cum se vinculis absolvisset, liberum permisi (verba sunt Marcgravii) per cubiculum currere, & interdum dedi haustum aquæ è vitro bibendum, ita adhuc obambulat quando sitit, alias toto die in angulo suo ordinario sedet. Libenter incumbit cineribus calidis: Vigesimo Martii quispiam partem caudæ calcando detriverat; postea tamen de novo ad duos digitos crevit, primo Julii moriebatur inedia planè tabidus factus, septem enim mensium spacio nihil comederat, tantum aliquando haustum aquæ sumpserat lambendo. Caro ejus comeditur. *Taraguira* Brasiliensibus: Lacertus in & propè domos, in hort s & ubique frequens: Longitudo ejus circiter pedalis: (quanquam reperiantur & minores) *Corpus* habet teres, totum squamulis triangularibus cinereis seu leucophæis tectum. Caret *ingluvie* sub mento; *dorsum* æquale: nutant velocissime capite quando aliquid vident & celerrime currunt motando corpus. Si videant hominem dormientem cui serpens venenatus, aut aliud venenatum animal lædendi causa appropinquat, illum excitant ne lædatur. *Coitu* volens mas leni morsu apprehendit fœmellæ cervicem, paulo post ad latus se inclinat, & fœmina propriam caudam sursum levando admittit marem, qui pedibus complectitur corpus ejus à tergo. *Americima* Brasiliensibus: Lacertulus tres digitos longus & pennam olorinam crassus, ubi crassissimus: crura & pedes similis figuræ & tot digitis, ut Senembi. *Ocellos* habet nigros: *corpus* autem fere quadratum videtur. Totum *dorsum* squamulis vestitur leucophæis, latera autem fuscis, *caput* itidem & crura, cauda vero cæruleis: omnes autem splendent, & ad tactum apprimè sunt læves: *digiti* in pedibus instar setarum porcinarum: Venenosum est animal ut Lusitani affirmant, & cupidum exsugendi sanguinem ex gravidis mulieribus. Referunt fœminam semel tactam ab hoc lacerto, vel solum ejus indumentum, nunquam postea concipere.

Marcgrav. l. c.

PUNCTUM III.

De *Caropopeba*, *Ameiva*, *Taraguycu*, *Aycuraba*, & *Tejunhanà*.

Marcgrav. Hist. Brasil. l. 6. c. 12.

CArapopeba Brasiliensibus: Lacertulus tres, quatuor vel quinque digitos longus, venenatus. Figura *corporis* est ut reliquorum. Quatuor cruribus & pedibus: in anterioribus quinque, in posterioribus quatuor habet digitos. *Corpus* totum hepatici est coloris, cum albis notulis, in cauda autem albis lineolis, hinc inde etiam aliquantum flavi mix-

Teiunhana Brasiliensibus

Americima Brasiliensibq

Lacertus Tarantula quibusdam

Teinguacu et Temapara Tupinambis

Senembi Brasiliensibus

Lacertus aquaticus waßer Eydex

Lacertus Viridis Grune Eydex

Salmandra Molch Moll

Salmandra aquatica Waßer molch

Salmandra alia aquatilis Minor prona

Salmandra Terrestris Verang Maculis Luteis distincta

Salmandra Aquatica

Salmandra Aquatica prona

Stelliones ex Matthiolo

Stern Eÿdex

Frembd Eÿdex

Scincus

Caudulus

Lacertus Indicus Cordÿlo Similis

Cordylus sive Vromastix

Chamæleon niger

Chamelon Varius

mixtum; *Oculos* habet splendentes, & quasi vitreos. *Ameiva* Brasiliensibus & Tubinambis; alia species Lacertorum & superius descriptæ Taraguiræ per omnia similis, excepto quod caudam furcatam habeat, id est, desinentem in duo cornua recta. *Taraguico Aycuraba* Brasiliensibus, Taraguiræ alia species, superiori item similis, excepto quod cauda ab initio ubique habet triangulatas squamas parvulas: *Cauda* extremitas planis squamulis tecta est, & præterea quatuor maculis fuscis, *dorsum* & præcipue post caput undatum maculis variis fuscis. *Tejunhana Brasiliensibus*; Lacertulus est minimum digitum crassus; *capite* acuminato ut Senembi; *oculis* nigris, circello aureo: *crura* habet quatuor ut Senembi; Longitudo ejus ad posteriora crura & trium digitorum; *caudæ* longitudo sex digitorum & semis: estque cauda teres & instar aviculæ in extremitate acuminata. *Capitulum* tegitur squamosa cute; *dorsum*, latera & crura superiore latere cute vestiuntur ad tactum molli instar holoserici; *cauda* autem squamulis quadratis constat minusculis: guttur & infimus venter itidem squamulis quadratis teguntur, majusculis, capitis testa fuscescit: *Dorsum* & *latera* superius fusca, vel potius tribus lineis dilutæ umbræ coloris, & aliquot undis ejusce modi variegatur: latera inferius viridia; superiora autem in fusco linea notat viridis secundum longitudinem, à capite ad crura usque posteriora: itemque alia linea viridis est, ubi fuscum & viride separantur: Inter duas autem lineas ordo est punctorum viridium in fusco; & sub inferiori linea viridi series est punctulorum nigrorum in viridi. *Crura* etiam in lateribus superioribus obscure flavi seu cerei obsoleti sunt coloris, variegata maculis parvis fuscis. In inferioribus lateribus sunt alba. Cauda quoque superius coloris, cerei obsoleti, inferius cerei cum albo mixti. *Caput* inferius, guttur & infimus venter, candidi sunt coloris, sanguineis notis variegati. Bifidam habet linguam.

CAPUT III.
De Salamandra.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 8.
Nomen.

SAlamandra, unde nomen sortita sit, incertum est. Nam dici vel quasi vallincendram, quòd contra incendium valeat, ut Isidorus vult: vel quasi sola amans sit τ͂ πυρὸς, id est ignis; vel quòd σιωλαμάνδραν id est quieta latibulum teneat; aut quòd σαλαμάνδρα dicatur, id est inter spacia inania caularum & speluncarum stabulans; aut denique quod σέλα μανὰ δίεχ͂, id est, splendores laxet & pellat, ridiculum nimis est. A Saanbras vel Samabras Arabico dici, verisimile est etsi incertum. Plinius *animal stellatum* nominavit: Ætius *Lacertam venenarium*. Duæ ipsius sunt species. Alia enim est *Terrestris*, *Aquatica* alia. Illa lacerto viridi est similis, caput & ventrem, quæ crassiora, si excipias. Breviorem habet caudam, colorem nigrum maculis luteis inquinatum, sed quàdam lævitate pellucidum. Gesnerus unam in Alpibus invenit, totam fuscam, absque splendore, caudâ brevi, succus lacteus à percussâ dimanabat. Matthiolus in quibusdam Germaniæ silvis, dorso nigerrimas, ventre rubentes observavit. Vitriacus ei caudam longam & tortuosam, ungues aduncos & hamatos adscribit. Nicander λιπόρρινον quod splendida, renitente, & quasi pingui delibuta cute sit, vocavit. *Loca* frigida, humida, & opaca incolunt. In Germania multæ simul quandoque conglobatæ inveniuntur. In agro Tridentino & potissimum in valle Ananiensi conspiciuntur frequenter. Sunt qui ore aërem haurire credunt. Alii favos, apes, & lac appetere: ideò alvearia & vaccas infestare scribunt. Nihil gignere, reliquit Plinius; nec genus masculinum fœmininumve habere. At Bellonius vidit multos fœtus sine involucro enixam. Procreat scilicet intus ova, in quibus fœtus ad perfectam maturitatem nutriuntur. Quantum ad *Naturam*, an in igne vivat, vel eundem extinguat, in Exercitationibus, DEO volente, disquiretur. Lacteum succum percussam fundere, superius diximus. Cœlo pluvio apparet, ideò visâ, tempestatem rustici præsagiunt. Nec æstate, nec hyeme conspicitur. Tardè incedit. In Cumana, gallinarum instar gracillare, Cardanus prodidit. Si viva gladio in duas partes secetur, pars anterior progreditur, posterior retrocedit. Instinctu quodam naturali ranas & testudines odio prosequitur, cumque illis acerrimè dimicat. Venenatam esse compertum. Integras familias periisse tradunt, quæ aquas in quas Salamandra ceciderat, biberant. Sed & fructus salivâ oris ejus aspersi, lethales creduntur. Plinius dente Salamandræ percussum, obire scribit. Ejusdem, Nicander, Aëtius, & Abensina meminere. Ubi semel partio dentem inflexit, nunquam extrahere; si avellatur, lethale esse, quidam Gesnero narravere. At ipse, duas quas domi habuit, nunquam os ad mordendum, diduxisse, etsi irritatas, scribit. Nec audivisse quempiam à Salamandra in Germania morsum. In Gallus tamen morsus lethalis est: & Rhæti, ab eadem læsum; tot Medicis indigere, quot maculas bestia habet, proverbio jactant. *Salivâ* Medici inter psilothra utuntur. Kiranides cor pelli nigræ involutum, contra quartanam de brachio suspendit. Quæ de Zona ex pelle, & aliis contra incendia sparguntur, quia absurda hypothesi, ignem nempe extinguere, nituntur, falsa quoque sunt. *Aquatica Salamandra*, aliis *Lacertus aquaticus*, Bellonio *Cordulus*,

Terrestris. Descriptio.
Locus.
Victus.
Generatio. Plin. H. N. l. 10 c. 68. Bellon. obs. l. 3.
Natura.
Cardan. de rer. variet. l. 7. c. 33.
Plin. H. N. l. 29. c. 4.
Usus.
Aquatica. Ambrosin. l. 1. de Digit. Ovipar. c. 9.

Monachis qui in Mesuen commentati sunt, *Scincus aqua*, cum lata caudâ dicitur. *Quadruplex* ipsarum genus est. *Unum* cum cauda, figuræ rhombi, quam Ambrosini, ad distinctionem dicimus. *Linguam* habet brevissimam & latiusculam: dentes exiles, ut visum effugiant. *Caudam* in medio crassiusculam, quæ prona & supina ad instar figuræ rhombi contrahitur: *Pedes* anteriores in quatuor, posteriores in quinque digitos fissos: *Cor* spongiosum, quod dextro lateri incumbit: cujus auricula sinistra majorem pericardii partem occupat: *lienem* subrubrum: *renes* spongiosos: *hepar* nigerrimum. *Ova* magnitudine pisi in bicorni utero ordine quodam digesta gerit, ex quibus postmodum vivi fœtus erumpunt. Bellonius ei tergus tuberculis horridum adscribit; Agricola colorem cinereum, vel in cinereo fuscum. Illa, quam Gesnerus secuit, longitudine erat septem digitorum, colore nigra cum punctis albis in ventre: reliquum corpus nigrum punctis concoloribus asperum; *Alterum* genus est quoque *duplex*, unum majus, semicirculis in dorso albicantibus distinctum: alterum minus. Quartum est Matthioli, Utinensibus frequentissimum, capite terrestribus rotundiore & breviore, caudâ anguillarum modo, dorso nigro luteis maculis insignito. Lacunis opacis & pingui solo sitis delectantur, âquis inprimis, in quibus limus albus est. Ibi sub petris hærent, & rarò ad superficiem veniunt. In vas aqua plenum conjecta à Gesnero quædam os proferebat. Lento gradu in terra progrediuntur, & ora tenaciter claudunt, nec aperiunt, nisi violenter expresseris. In sal conjectæ caudam movent, & moriuntur. Verberatæ diu vivunt. Pellis adeò dura, ut gladio resistat. Ex vulneribus lactea sanies prodit. Irritatæ, intumescunt; & in pedes erectæ sudorem virulentum effundunt, lacessentemque in tuentur. Sues si aliquam comederint, moriuntur.

Agricola de animal. subterraneis.

CAPUT IV.
De Stellione.

Ambrosin. de Digit. Orip. l. 1. c. 10. *Nomen.*

STellio inter genera lacertorum quoque ponitur: nomenque ex eo habet, vel quòd maculis, vel quod eminentiis instar stellarum distinctus sit. Ideo quidam *Lacertam stellarem* dicunt: vel quod venenum cibo stillet. Græcis dicitur, ἀσκαλαβώτης, seu ἀσκαλαβώτης, fortè παρὰ τὸ ἀσκαλῶς βαίνειν, à molli & tacito gressu: vel quasi καλωβάτης, quod artubus suis innixus, per parietes repat. Unde & Xylobates à Kiranide vocatur: tum γαλεώτης, quòd more mustelæ, quæ γαλῆ clanculum per quodcunque ascendat: tum χαλκώτης. Modernis Græcis est λιακὸν, ξεμαμάγκ@, & ψαμαμίγη. Non ausim tamen quicquam certi dicere. *Genera* stellionum sunt varia. *Stellio Græcorum* quem Coloten & Ascalaboten dicunt, lentiginosus est, & stridoris acerbi, omnibusque promiscuè vescitur. *Stellio Italorum* Chamæleonum naturam quodammodo imitatur, rore & araneis vescitur, & venenatus esse fertur, ut ille innocuus. Ad Stelliones referri possunt, *bestiolæ albæ*, pusillis lacertis similes, lucido & fragili corpore, ut Gesnero oculatus testis retulit, quæ in agro Romano, Hermolao prodente, reperiuntur, & *Tarantulæ* nomine veniunt. Sed & *lacertus parvus* coloris lucidi & argentei, quem Græci λιακὸν vocant.

Differentia. Plin. H. N. l. 29. c. 4. Plin. H. N. l. 11. c. 36.

Bellonius in Gazara stellionem se observasse scribit, colore nigro, magnitudine mustelæ, crasso capite, & tumidâ alvo. An verò Stelliones magnitudine & figurâ accedant, ad illos lacertos virides majores, quos vulgus apud Italos *ramatos* vel *Ligures* vocat, alibi dicetur. Hic *Stelliones Mattheoli*, & *Lacertum facetanum*, qui Tarantula quibusdam, in iconibus exhibemus. In Germaniâ, Gallia, & Anglia non dantur. In Thracia, Sicilia, & Syria, vagantur. Ibi lethales sunt magis quàm in Italia: hic, in caminis commorantur. Plinius in angulis ostiorum & fenestrarum libenter stabulari scripsit, qui etiam prodidit, genus illud quòd scorpionibus adversatur, in Italia non nasci: ibidem venenatos esse, reliquit Aristoteles. De *Natura* notandum, mensibus hybernis latere, nec quicquam edere, & latere in angulis ostiorum, fenestrarum, & speluncarum: anguis modo senectutem exuere, eamque protinus devorare; præripientes, comitiali morbo remedia: dolosè apibus insidiari: araneos & scorpiones persequi: rarò mordere, cum dentes obliquos habeat, quos in vulnere relinquunt, morsu denique hominem stupidum reddere, & raro interimere. Invenêre in *Medicina* usum. *Caro* surculos corpori humano infixos extrahit. Ipse morsui proprio medetur, & in oleo putrefactus, scorpionum ictus sanat. In quartanis, Magi capsulis inclusum, capiti patientis subjiciunt, & in fine paroxysmi dimittunt. De *Cinere* prodit Plinius, sinistrâ manu detentum, Venerem excitare; in dextram translatum, inhibere. *Partes* somnum inducere, & stuporem membris conciliare, creduntur. *Hepar* tritum odontalgiam, si superspergatur, tollit. *Stercus* tritum verrucas delet. *Senecta* in epilepsia maximè prodest. In vino suffocatus, maculas in facie generat, si vinum bibatur. *Fel* in aquâ dissolutum, mustelas congregare dicitur.

Bellon. observ. n. 79.

Locus.

Plin. H. N. l. 8. c. 31.

Aristot. H. A. l. 8. c. 19. *Natura.* Plin. H. N. l. 8. c. 31.

Usus.

CAPUT V.
De Scinco.

Ambrosin. de Digit. Orip. l. 1. c. 11. *Nomen.*

QVem Latini *Scincum* vocant, hic Græcis σκίγγ@ & σκίγκ@, seu à Tinsa Arabum, quo nomine Scincum Abensina vocat, seu aliunde. Dioscorides *Crocodilum* ter-

terrestrem vocat, Bellonius *Crocodilum minorem*, vel quòd Crocodilo sit similis; vel quòd crocum timeat. *Descriptionem* si spectes, quadrupes est magnitudine lacerti viridis, aut Salamandræ, ut Bellonius scribit; pollicis crassitiem & longitudinem quadrantem non excedens, caudâ rotunda & squamosâ. Renodeus animal quadrupes esse ponit, *squamis* exiguis, frequentibus, & subluteis, *capite* longo, vix colli crassitiem superante, *ventre* quadantenus alato, *caudâ* rotunda lacertarum ritu, sed breviore, & ad finem incurva. A capite ad caudam discurrit linea. Gesnerus vidit digitis quinis cum unguiculis instructum, latitudine sesquipollicis, longitudine duorum palmorum. Vidit & alius sex palmares. Constantinopoli. In Arabia tantum nasci prodidit Abensina: circa Mecham vagari, Bellunensis. Versantur circa Nilum, & inde ad nos per Alexandriam & Venetias deferuntur. Inveniuntur & in locis mari rubro vicinis. *Victitant* odoratis floribus: ideò non est mirum talem fimum excernere. In sicco *pariunt*, & ova terræ gremio committunt. *Caro* scincorum magnis antidotis miscetur; unde quædam contra venena, *Diascincon* appellatur. Rhasis, animal ipsum, supra pusionem metu somniorum laborantem, cum fructu suspendit. Pulverizatus, ad excitandam Venerem drachmæ unius pondere exhibetur. Eadem caro elephanticis in India exhibetur, & corpora pinguefacit. *Cor* in lana ovis nigræ, primo partu genitæ portatum, quartanas abigere creditur. *Fel* cum melle mixtum, in suffusionibus decantatum est. *Renes* sperma augent. *Sanguis* cum borrace illitus faciei maculas delet. *Pinguedo* dolorem renum expellit. *Pellis* ustæ cinis super partes secandas spargitur, ne dolorem sentiant. Ægineta unguentum *Entaticon* componit, quod caudæ Scincorum ingrediuntur. Ex *intestinis* suffitus paratur, qui hystericis vehementer conducit. Ex *stercore* medicamentum antepilepticum à Serapione componitur. Idem in extergendis oculorum maculis Plinius vehementer laudat. Optimum autem est, candidissimum, friabile, & quòd in aqua ampli instar citò liquescit. Ex eodem, ad faciem erugandam, unguentum meretrices parabant. Dum teritur veteris fermenti aciditatem spirat. Olim stercore sternorum qui oryza alebantur, adulterabatur. De *Differentiis* hæc habe. Maximos Indicum & Arabicum, secundum Plinium esse. In *India* bestiam nasci Scinco specie similem, canis Melitensis magnitudine, cujus pellis asperis squamis patet, quam Indi Phatagenem dicunt, eandem fortè cum Caudiverbera. In *Cypro* lacertæ speciem magnam nasci, scincum omnibus notis referentem, cujus imaginem hic exhibemus. In *lacu* denique *Vicentino*, scincos ab aliis diversos haberi, sed qui ad Salamandras potius referri debent. Ad easdem pertinet & *Scincus Rhasis*, caudâ non rotunda, sed circum latera compressa.

Descriptio.

Bellon. de Aquatil. l. 1.

Renodeus Pharmacop. l. 3. c. 31.

Locus.

Victus.

Usus.

Plin. H. N. l. 28. c. 8.

Differentia.

CAPUT VI.

De Cordylo quadrupede, & aliis quibusdam lacertis.

DE *Cordylo* hæc Ambrosinus habet. Hæc lacertæ species Cordyli nomine fortassis insignitur, quoniam Cordyli piscis figuram aliqua ex parte repræsentet. Alioquin à nonnullis recentioribus *crocodilus terrestris* appellatur; cum tamen Scincus verus, Crocodilus terrestris Antiquorum fuerit. Nuperi quidam hoc animal *caudiverberam* nominant, quoniam continua caudæ agitatione diverberet. Græci ad imitationem latini vocabuli *Uromastigen* dicerent. Bellonius prædictam lacertæ speciem depingit, & crocodilum terrestrem nuncupat, quoniam primo aspectu crocodilo Nilotico assimilatur. Verum postea ab ipso discrepare asseverat: quia hoc animal caudam in modum clavæ tuberculis eminentioribus asperam gerat. Quapropter corpora quibus appropinquat, atrocissimè diverberare dicitur. Hinc caudiverberæ nomen sibi vindicavit. An verò habeat branchias, quemadmodum scribit Bellonius, & confirmat Rondeletius, non facilè potest exponi. Siquidem in exuviis hujus bestiæ, quæ in publico Musæo adhuc servantur, duo tantum foramina secus rictum observantur. Quarum meminit Bouffuetus his carminibus:

Cordylus effigie hic talis depingitur ipsâ
Qualis, & in terris, & ferè degit aquis.
Inter quadrupedes rimam unam, sive foramen
Post oris rictum (respice) solus habet.

An verò istæ rimæ, vel foramina sint illa, quæ sub branchiis esse solent, aliis considerandum relinquimus, & ad clariorem hujus animalis descriptionem accedemus. Thomas enim Erastus Helvetius Medicus & Philosophus insignis describit hoc animal crocodilo simile, minus tamen, & inferius *labrum* movens, figura *capitis*, & *oris* testudini respondens, cum brevi collo, & in parte inferiori tumido. *Pedes* habet quatuor quinis digitis more lacertarum distinctas. Reliquum corpus non squamigerum, sed pelle duriuscula, instar corii serpentis vestitum, *cauda* illi in est rotunda, in circulos quosdam squamatim divisa, modo feræ inexplicabili. *Squamæ* sunt durissimæ, videnturque osseæ, & quasi quadrangulæ, cavæ parum sunt, ut caudam rotundam efficiant. Alioquin tanquam tegulæ, quæ domorum culmina cooperiunt, simul junguntur, extremitas cujuslibet squamæ in spinam acutissimam desinit. Amplius tales *squamæ* pellucidæ, flave-

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 11.

flavescentes seu pallentes instar cornu videntur. *Venter* hujus animantis magis quam in crocodilo tumescit. *Tergus* denique latum, & quodammodo planum est, ut in icone licet conspicari. Quid si hoc animal *phatages Indicus* sit Æliani? hic enim author prodidit in Regionibus Indicis nasci bestiam, crocodili terrestris speciem gerentem, cujus pellem asperam ad dissecandum adhibent.

CAPUT VII.
De Chamæleonte.

Ambrosin. de Digit. quadruped. l.1.c.14. *Nomen.*

DE Chamæleontis ethymo, quæ vox parvum leonem significat, nihil occurrit, præter hoc, ridiculum nimis esse Isidorum, qui à camelo & leone deducit: & recentiores Barbaros, *Gamaleonem*, *Zamaleonem*, *Hamaleonem*, & *Maleonem* eundem vocare.

Descriptio. Plin. H. N. l.8.c.33.

In *Descriptione* variant authores, tam antiqui quàm recentiores. Plinium si sequimur, figurâ & magnitudine esset lacertæ, nisi *crura* essent erecta & excelsiora. *Latera* ventri junguntur, ut piscibus, & spina simili modo. Eminet *rostrum*, ut in porco, haud absimile suillo; *cauda* prælonga in tenuitatem desinens, & implicans se viperinis orbibus; *ungues* adunci; *corpus* asperum ceu crocodilo; *oculi* in recessu cavo, tenui discrimine prægrandes, & corpori concolores. *Caro* in capite & maxillis & ad commissuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore. *Sanguis* in corde & circa oculos tantum. Viscera sine splene. Idem ferè apud Aristotelem invenies. Theophrastus addit, parum abesse quin pulmo totum corpus impleat. Aristoteles verò, lacertam planè repræsentare, & rostrum simiæ porcariæ habere. *Ambrosinus* ita hoc animal descripsit.

Aristot. H. A.l.2.c.11. Theophr. de mutantib. colorem.

Primitus, inquit, si caput meditemur, à medio capite retrorsum ossea pars triquetra eminet, reliqua pars antrorsum colligitur cava, & quasi canaliculata, eminentibus utrinque osseis marginibus asperis, & leviter serratis. *Oculi* in cavo recessu prægrandes, & colori concolores conduntur, cujus pupilla non movetur, sed animal totius oculi motu circumspicit, ore semper hiante, linguam habet longam & terrestri lumbrico similem, in cujus extremitate spongiosus quidam & glutinosus nodus existit. Ideò Johannes Laudius (referente Scaligero) huic animali assignat *linguam* palmi longitudine, & quid tanquam acetabulum in summa ipsius parte cum muco, quo prædam citò tollit. *Dentium*, & *gingivarum* loco, os quoddam continuum, & serratum habet: nec non superius labium brevius. *Gula* atque *arteria* ex mente Aristotelis in eodem situ ut in lacerta est, *Pulmo* in comparatione ad molem corporis illi, inest maximus. *Cor* habet magnitudine cordis muris domestici; *hepatis* lobos duos, quorum sinister est major: *folliculus fellis* granum hordeaceum æmulans, sinistro jecoris lobo adhæret. Denique *intestina* omnia interaneis lacertæ similia esse prodit Aristoteles. *Crura* postea illi insunt recta & longiora, quam lacertæ, quamvis inflexus sit similis. Demum pedes anteriores à posterioribus valdè discrepantes Natura huic animali concessit. Etenim teste Bellonio, priores pedes ternos digitos intra, binos extra, posteriores verò ternos extra & binos extra possident. Itaque ex Gesnero longitudo hujus animalis à summo rostro ad initium caudæ septem, vel octo digitorum est. Altitudo digitorum quinque, medius locus inter imum ventrem, & summum dorsus flexus costarum continet circiter, sexdecim. Et demum maculis distinctus ut pardus conspicitur. At paulò aliter de quibusdam *Gassendus*. Sunt enim secundum hunc Chamæleoni *dentes* eleganter dispositi. Unicum *intestinum* non circumvolutionibus sed curvaturis solum productum. *Excrementum* satis liquidum, nisi quà parte ad anum accedit. *Hepar* bifidum, & ex gibba parte quidem sanguinem in cor auriculatum infundens, at non superstite ascendente descendenteve caudice venæ: quippe aliunde non porta modò nuncupata, in intestinum; sed venæ quoque aliæ, ad cæteras partes directè procedunt. *Pulmo* inflatus, abiit, inquit, in membranam tenuissimam, toti animali ambitu æqualem. In *imo ventre* nullum peritonæum, sed membrana solum partes dextras à sinistris dirimens. Non item *lien*, non *vesica*, non *renes*, sed carunculæ solum observatæ sunt, quæ genitalia fortè fuerunt. *Lingua* est pedalis propè longitudinis.

Gassend. in vita Peiresci l.5. p. 325.

Locus.

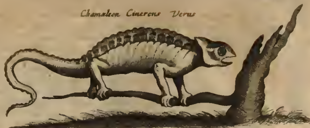
Habentur in Asia, Africa, India, & Madagascar insula. Cairi hortorum sepibus ad Nili ripas insident. Per solum rarò vagantur, quòd sibi à cerastis & viperis metuant. Bellonius in fruticibus Rhamni plurimos conspexit. Aëre victitare credidere veteres: muscas, locustas, erucas, scarabæos vorare, observatum à recentioribus; à Peirescio, vermiculis qui ex farinaceis mactris colliguntur, vehementer delectari. Linguâ ut promuscide utuntur, quam jaculi instar evibrant, & tantâ quidem celeritate, ut penè visus aciem effugiat. Id præstatur, addit Gassendus, beneficio osficuli, quod bifurcatione quadam implantatur utrinque ad extremas fauces, & cætera teres secundum oris longitudinem, deservit implicandæ explicandæque linguæ; cavæ scilicet, intestini instar, nisi quòd in summo caruncula est, nonnihil viscida, ut prædam corripiat.

Bellon. observ. l.2.c. 34. *Cibus.* Plin. H. N. l.8.c.33.

Generatio.

In fœmina una ex illis octo quas Peirescius aluit, ut formationem eruptionemque observaret, fuere ova intra membranulam supra centum, quorum nonnulla extitere magnitudine nuclei olivæ, in quibus visum luteum solum, nihil vero albuminis; cum tamen parva viderentur

quan-

Chamaleon Cinerens Verus

Chamæleon

Crocodilus
Crocodyll

Laudiverh

Antipathia. quandam lactis speciem referre. *Inimicitias* gerunt cum *accipitre*, *corvo*, *elephante*, & *viperis*. *Accipiter* degustata chamæleontis carne interire creditur. Idem *corvo* accidit, nisi se lauri foliis muniat. Ab *Elephante* frondibus concolorem deglutiri fabulatur Solinus, & cum dispendio vitæ, nisi statim oleastro sibi medeatur. Metu viperarum & serpentum, in fruticibus & arboribus degit. Saliva ejus ab ore in caput serpentis demissa, ob viscositatem fili instar, eundem interimit. Circa caprificos ferum, innoxium alioqui Plinius facit. (Plin. H. N. l. 8. c. 33.) *Naturam* (*Natura.*) & quædam alia si attendas, nunquam os aperit, inquit Plinius, sed totius oculi vorsione circumspicit. (Plin. l. c. & l. 28. c. 8.) Ipse cessus, hianti semper ore. Defuncto pallor est. Hybernis mensibus latet ut lacertæ. Coloris natura mirabilior. Mutat namque eum subinde & oculis, & cauda, & toto corpore, redditque semper quemcunque proxime attingit, præter rubrum candidumque. De pallore, idem Ambrosinus affirmat, & quidem experientiæ innixus. De coloris mutatione addit, & candidum recipere, adducto viri nobilis testimonio, qui sudario seu muccinio inclusum, ideò perisse putabat, quod ejusdem albedinem mentiretur. (Gassend. l. c.) At Peiresci Chamæleontes, rerum objectarum colores non induebant. Seu virides, seu cinerei sint, *inquit Gassendus*, atrorem solem quendam subeunt, quâ parte ad solem aut ignem obvertuntur. Id rarum & admirabile; non moveri oculos Chamæleonis conjugatos; sed uno aliquorsum spectante, reliquum vel stare immotum, vel in aliam partem deflecti. Deflectuntur quoquo versum, propter quatuor trochleolas, nullâ ostentata distinctione iridis; sed solâ pupilla, ad quam cornea undique (cum sit ut corpus reliquum radiata, variegata, granulata) terminatur.

Usus in Cibis. Incolis Cochinchinæ in cibis esse author relationis illius prodidit. Multi simul colligati venduntur; empti, in ignem conjiciuntur, eidemque ita, vinculo adusto reluctantur, ut incedere conentur: tandem superati torrentur. Pelle abrasâ, caro candidissima remanet, quæ in liquore butyro nostro simili coquitur. *Usus in Medicina.* Habet & in *Medicina* usum. Ad epilepsiam profligandam Trallianus eum in fictili novo cum oleo decoquit, donec tabescat. Ad podagram verò depellendam, unguentum mirabile componit quod apud ipsum vide. Arnoldus Villanovanus *linguâ* super obliviosum suspensâ, memoriam reddit. Alii ad evitanda puerperii pericula, candem alligant. Marcellus hypochymata felle tollit. *Cor* Plinius contra quartanam in lana nigra primæ tonsuræ involvit. Decoctum Chamæleontis viridi colore in balneo aspersos inficere: caput & guttur, lignis quernis adusta, imbres & tonitrua ciere; linguâ cum radice herbæ chamæleontis & cynoglossæ homines obmutescere cogi; *hepar* amatoria dissolvere; *intestina* & excrementa cum simiarum urina mista, odium hominibus conciliare, si januis illinantur; armum dextrum ad hostes superandos valere; Democriti apud Plinium sunt ineptiæ. Integrum enim de eo scripsit librum. (Plin. H. N. l. 28. c. 8.) Palamque est, *addit Plinius*, virum aliàs sagacem & vitæ utilissimum, nimio juvandi mortales studio prolapsum. *Differentiæ.* Quantum ad *Differentias*, Bellonius varias ejus species observavit. Pallentes in Ægypto, in Arabia prædictis multò minores, colorisque diversi. Albicantes erant, subfulvi, & rubentibus maculis distincti. Nos hic pallidi, nigri & varii icones damus.

CAPUT VIII.

De Crocodilo.

Nomen. DE *Crocodilo* hic agimus, quia ad lacertorum genus refertur, & Palladius hanc bestiam, generis vocabulo *lacertum* appellat. Græcis dicitur κροκόδειλος & quandoque κροκόδιλος à quibus & Latini sumsere: sine dubio, παρὰ τὸ τοὺς κρόκας φοβεῖσθαι, quòd littora timeat. δειλὸς Græcis timidus. Hesychius τόλλιν, & δειμδρίτην vocat. Ægyptii χεμψαί, vel χαμψαί, à quo Turcarum Kimsac, quod eidem indidere. Lexicon Ægyptiacum Kircheri habet πιχαμψαι. (Kircher. p. 172. Linguæ Ægypt. restitutæ.) Stratio est fera Pharia. Alberto Tenchea. In Arsinoitica præfectura, teste Strabone, dicebatur Suchus: Indis Cayman. *Descriptio.* Lacertæ figuram repræsentat. Croceo est colore, ventrem si excipias, qui subalbidus. (Arist. H. A. l. 2. c. ult.) *Corium* sub ventre molle, ut facilè sauciari possit, in reliquis partibus tam durum, ut ne bombardæ manuariæ globo cedat. Visus ad viginti quinque, imò viginti sex cubitos excrevisse. Ille ætate Psammetichi, teste Plutarcho; hic, Amasidis, prodente Æliano. (Ælian. H. A. l. 17. c. 6.) Circa urbem Panamam, ultra centum pedes in longitudinem crescunt. *Caput* habet latum, *rostrum* suillum, rictum oris usque ad locum aurium productum, *Oculos* præduros & suillis similes, ut Albertus prodidit. *Palpebram* inferiorem sine ulla nictatione. (Plin. H. N. l. 8. c. 25.) *Dentium* series pectinatim stipatur, & quidem magnorum, albicantium; robustissimorum. Sexaginta post Ælianum Gesnerus numeravit. (Ælian. H. A. l. 10. c. 21.) Plures superiorem maxillam munientes deorsum prominent, ita ut ore etiam clauso conspiciantur. *Lingua* quia indiscreta, non mirum Plinium post Diodorum Siculum scripsisse, *Unum hoc animal terrestre linguæ usu caret*. (Arist. H. A. l. 2. c. 10.) Unum superiore mobili maxillâ. *Lien* est parvus. *Testes* internis lumbis adhærent. (Arist. H. A. l. 3. c. 1.) *Spina* sexaginta vertebris quas totidem nervi colligant, constat. *Crura* cum pedibus acutissimis unguibus armatis in latera parum flectuntur. *Cauda* longitudine reliquum corpus æquat. Gesnerus in ea pinnam per septem digitos ad postremam usque partem

Plin. H. N. l. 8. c. 26. Scalig. Exercit. 195.

obſervavit. Primus quinque Crocodilos Romæ, Ædilitatis ſuæ ludis, M. Scaurus temporario Euripo oſtendit.

Locus.

Inveniuntur in Africa, Aſia, & America. In Nilo inprimis & vicinis ipſi ſtagnis, Nigro fluvio, Gange circa Bengalam, in Bamboto flumine juxta Atlantem, quod Solinus prodidit; non longe à Chalcedone, ſed parvi, quod Strabo.

Acoſta Hiſtor. Ind. Occid. l. 3. c. 15.

Acoſta aquis in America calidis delectari ſcripſit, ſed in Peruana uſque ad Pacram non inveniri, inde frequentiſſimos eſſe.

Cibus.

Quidam luto vivere dixerunt: ſed revera piſcibus ſaturantur, & humanæ carnis ſunt avidiſſimi.

Martyr l. 2.

In terris etiam animalibus inſidiantur. Petrus Martyr in legatione ſua Babylonica, comprehenſum qui tres puſiones devorarat, ſcribit. In Arſinoitica præfectura olim ſacer, pane, carne & vino, à Sacerdotibus nutriebatur. Fuere, prodente Strabone, qui placentas, carnes aſſas, & mulſum iiſdem offerebant.

Generatio.

Quantum ad *Generationem*, maſculus fœminam reſupinat, cum aliter ob crurum brevitatem congredi nequeant.

Ælian. H. A. l. 10. c. 21. Plin. H. N. l. 8. c. 25.

Parit fœmina ova ſexaginta, quanta anſeres: eaque, prædivinatione quâdam, extra eum locum ſemper incubat, ad quem ſummo auctu eo anno acceſſurus eſt Nilus. Totidem diebus ea parit, & totidem fovet, & tandem partus decurſu ſexaginta dierum peragitur. Gyllius arena obrui, & abſque ullo incubatu catulos egredi obſervavit. *αἰονκία* vernum tempus indicat: nec aliud à minori origine in majorem creſcit magnitudinem.

Antipathia.

Gerit ex quadrupedibus cum ichneumone, bubalo, tigre; ex avibus cum accipitre; ex piſcibus cum hydro, porco piſce, delphino; ex aliis animalibus, cum ſcorpione, homine, Tentyritis, & plantis quibusdam inimicitiam.

Plin. H. N. l. 8. c. 25. Ælian. H. A. l. 8. c. 25. l. 10. c. 47. Acoſta Hiſtor. Ind. l. 3. c. 25. Ælian. H. A. l. 10. c. 24.

Ichneumon ova ejus conterit, & in aprico dormientis os illapſus, eundem eviſcerare conatur. A bubalo proſternitur. Reſupini ventrem, tigris ſæpè in America dilaniaſſe viſus eſt. Propter accipitrum odium, Coptitæ Crocodilorum veneratores, eos ſæpe in crucem agunt. Hydro ita eſt hoſtis, ut propter fel à venatoribus geſtatum, iiſdem nocere non poſſit. A porco piſce quod ſpina circa caput armetur abſtinet, ut Strabo prodidit. Delphini Nilum ingreſſi, aquis ſe immergunt, & ſubeuntium Crocodilorum ventrem dilaniant.

Seneca Natural. quæſt. l. 4. Phile in Iambis.

Spectaculi teſtis fuit Babillus, quondam Ægypti præfectus. Erumpentem ex ovo crocodilum, ſcorpius ſauciare ſolet. Ad humanum ſtrepitum perhorreſcunt, & perſequentem fugiunt.

Plin. H. N. l. 8. c. 25.

De *Tentyritis* ita *Plinius*. Quin & gens hominum eſt huic belluæ adverſa, in ipſo Nilo, Tentyritæ, ab inſula, in quâ habitat, appellata. Menſura eorum parva, ſed præſentia animi hoc tantum uſu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua eſt, fugax contra inſequentes: ſed adverſum ire, ſoli hi audent. Quin etiam flumini innatant: dorſoque equitantium modo impoſiti, hiantibus reſupino capite ad morſum, additâ in os clava, dextra ac læva tenentes extrema ejus utrinque, ut frænis in terram agunt captivos: ac voce etiam ſola territos, cogunt evomere recentia corpora ad ſepulturam. Itaque uni ei inſulæ Crocodili non adnatant: olfactuque ejus generis hominum, ut Pſyllorum ſerpentes, fugantur. Romam ætate M. Scauri delatos, Tentyritæ cuſtodes ſequebantur, illoſque à piſcinis ad ſpectacula, à ſpectaculis ad piſcinas ducebant. Ex plantis fabam ſpinoſam, annotante Creſcentienſi, vitant. Potamogeton tanquam quoddam contra Crocodilos amuletum, urinatores ſecum deferre ſolent.

Sympathia.

E contra cum porco, & trochilo amicitiam colit. Porci circa Nili ripas impunè oberrant.

Plin. H. N. l. 8. c. 25.

De *Trochilo* ita *Plinius*. Dies in terra agit, noctes in aqua, temporis utrinque ratione. Hinc ſaturum cibo piſcium, & ſemper eſculento ore; in littore ſomno datum, parva avis, quæ trochilos ibi vocatur, rex avium in Italia, invitat ad hiandum pabuli ſui gratia, os primum ejus aſſultim repurgans, mox dentes, & intus fauces quoque ad hanc ſcabendi dulcedinem quàm maximè hiantes.

Leo l. 9. Africæ.

Leo Africanus, vermes ex continuo piſcium eſu, inter dentes exortos devorare ſcribit. Crocodilum ut abſumptos percepit, aviculas devorare niti; ſed acuta quam ſupra caput gerunt ſpina punctum, os diducere, & ita dimitti.

Natura & Ingenium. Martyr Legat. Babylon. l. 3.

Quantum ad *Naturam* & *Ingenium*, è Nilo in terram egreſſi, per eadem veſtigia regrediuntur, ſi Petro Martyri credimus; ob crurum brevitatem difficillimè in latus ſe vertunt: dum gradiuntur, gratum relinquunt odorem, adeò ut fœminam Arabicos odores æquare, Nili accolæ prodant.

Ariſt. H. A. l. 8. c. 15. Ælian. H. A. l. 10. c. 21.

Quatuor menſibus ſecundum Ariſtotelem, quadraginta diebus ſecundum Suidam, ſexaginta ſecundum Ælianum, latitant, & ſine victu morantur.

Cœlius de furore.

Artemidorum Grammaticum, adeò viſo perterritum, ut, læſa mente, literarum memoriam perdiderit, & ſiniſtrum crus ſibi à fera ablatum crediderit, Cœlius Aurelianus author eſt. Humanum depaſti cadaver, oſſa capitis lachrymis frangere, ut medulla inexiſtente veſcantur, dicuntur.

Petrus Martyr l. c.

Nocentiores ſunt Nilum aſcendentibus, quod illa fluminis, pars à piſcatoribus exhauriatur. Ferociores inde facti, quod piſcibus deſtituantur, homines & jumenta adoriuntur. Nec minus eodem ad proprium alveum poſt inundationem redeunte ſæviunt, propter piſcium inopiam, quam aqua in Nili fau-

Tatus

Testudo Schildt Krötte

Testudo Aquatica

Testudo Marina

faucibus minus profunda facit. Tum, cœno indutus, aquatum venientibus insidiatur: & navigium flumen ascendens secuti, cum nauta conto ad expungendam navem inhæret, celeri caudæ ictu, nautam cum conto dejiciunt. Neminem iisdem diebus Apis natales celebrabantur, læsisse, fabula fortè est. Rediisse, postquam Achmed Ben Tolon signum Crocodili plumbeum, in templorum fundamentis inventum dissolvi jussisset, apud Scaligerum legimus. De divinatione, supra dum de ovis ageremus, diximus. Ejusdem apud Ælianum exemplum legitur. Ptolomæum regem nescio quem, cum ex Crocodilis antiquissimum, *inquit*, & præstantissimum appellaret, exauditum non fuisse; quum cibaria objecisset, rejecisse. Inde sacerdotes morti vicinum collegisse. *Ingenium* indicant, quòd prolis indolem ex prædæ raptu colligunt: cicurati vocem humanam intelligunt; & manu tractati, diducto rictu, mantili, dentes sibi abstergi patiuntur. Non est ergò mirum in paludibus Ombitarum arte paratis nutritos, domesticos esse, ut Ælianus prodidit, iisdemque hostiarum capita objici. In oppido Anteo aniculam quandam in lecto cum crocodili deprehensam, Gyllius prodidit. Humanam ætatem æquant, si Aristoteli, Plinio, & Diodoro Siculo credimus. Ælianus sexaginta vitæ annos assignat. *Utuntur* iis quidam in *Cibis*. Apollonopolitæ vi legis carnem eam comedere tenebantur, seu quòd Psammeniti Regis filia à Crocodilo devorata fuerit; seu odio Typhonis, quem in Crocodilum versum fabulantur, ut apud Herodotum extat. In partibus Indicis assari, Ferdinandus Lopez vidit: in Florida, alii: imò exsiccantur ibidem, & hyeme mensis apponuntur. *Ova* comesta, in authoribus novi orbis inveniens. In Ægypto iisdem quosdam vesci, apud Leonem Africanum habetur. De *Usu in Medicina* hoc habe. Decoctum demorsis ab araneis opitulari: *Caninis dentibus* thure repletis, typos febrium arceri: quoscunque à vivo animali extractos, ipsoque dimisso, parti dextræ viri, & sinistræ mulieris adaptatos, Venerem stimulare, nisi fabulatur Kiranides. *Sanguis* visui claritatem conciliat, & partibus à serpentibus sauciis, auxiliatur. *Pinguedine*, febricitantes contra horrorem inunguntur. Eadem antiquis vulneribus & carcinomati prodest. *Corium* crematum & cum olei amurcà mistum, partem mutilandam adeò stupidam reddit, ut ferrum secans non sentiat. Apud quosdam Indos olim ad supplicia alebantur, objiciebanturque eis vincti manibus & pedibus sontes. In fossis urbis Pegu habentur, prodente Balbo, ne quis per aquam ad urbem accedere audeat. Incolæ, quia eos venerantur, aquam fossarum bibunt: occisi ab ipsis animam, rectè ad superos evolare credentes. Firmus Ægypti Tyrannus pinguedine Crocodilorum inunctus, impunis inter eos natabat. Circa *Differentiam* pauca occurrunt. Plinius in *Magnos* & *Parvos*, qui Scinci dividit. Albertus Tencheæ meminit, cui omnia quæ prodidimus, applicari possunt. Ælianus duplices in fluvio Gange ponit, *Noxios* cum cornu in rostro, & *Innoxios*. In provincià Xanagarræ à vivis crocodilis vagantibus odor moschi spirat.

Plin. H. N. l. 11. c. 4. — Scalig Exerc. 196. — Ælian. H. A. l. 8. c. 4. — Ælian. H. A. l. 9. c. 3. — Diodor. Biblioth. l. 9. c. 1. — *Usus in Cibis.* — Leo Afric. l. 9. — *Usus in Medicina.* — Baldus in Itiner. c. 35. — *Differentia.*

TITULUS II.

De Digitatis Oviparis crustâ tectis.

CAPUT I.

De Testudine in genere.

TEstudo à tegmine testaceo nomen obtinuit, ut Isidoro placet. Græcis χέλυς, χελῦς, χελώνη, χελωνη, à χέω, capax sum, dicitur: ut & κλεμμύς, σφεργὶς, φερέοικος, &c. quanquam hoc inter epitheta censeri debet. Animal est ingratum visu. Tegitur testa figuræ ovalis, & instar scuti concavâ, sub quâ caput, pedes, & caudam recondit. Pacuvius ideò capite brevi, cervice anguinâ, & aspectu truci scripsit. Testa illa Palladio dicitur *Corium*, Marcello *tegumen*, Plinio *operimentum*, *putamen*, & *superficies*, aliis *operculum testaceum*, Græcis χελώνιον, & generali nomina ὄστρακον. Loco *dentium* unicum os continuum habet; inde μονόδους dici posset: intus prægrandem *pulmonem* eumque exanguem, *jecur* vitiatum, *testes* lumbis adhærentes, *lienem* perexiguum. *Renes* & *vesicam* omnibus tribuit Aristoteles, lutariam si excipias. Unico tamen *excrementorum* exitu referta sunt. Ideò illa semper liquida & aquea. *Pedes* similes sunt lacertis, quinque digitis unguibus munitis instructi. In cauda Cardanus quandoque unguem gallorum calcaribus similem conspicatus est, qui fortè à callo. Nam in his animalibus veluti & in lacertis, cauda amputata durior renascitur. De *Loco* hoc duntaxat ponimus, reperiri in terra, mari, & lacubus, vel locis cœnosis. In mari rubro reperiuntur copiosæ, ut Arrianus prodidit, quæ ad emporium venales deferuntur. In insula quoque Dioscoridis, quæ nunc Socotorâ, inveniuntur: ut & in insula Mauritii, quam Cernen veterum quidam credunt. *Coeunt* more viviparorum, & mas supervenit fœminam. Hæ quia nullam voluptatem in congressu sentiunt, difficulter admittunt, nec citius, quàm vehementer exagitatæ fuerint. Pariunt *ova* ovis gallinarum similia, sed minora & oblongiora, putamine, albumine & vitello prædita, ut in icone

Ambrosin. l. 3. c. 1. — *Nomen.* — *Descriptio.* — Plin. H. N. l. 9. c. 10. — Idem H. N. l. 11. c. 37. — Aristot. de partib. animal. l. 3. c. 8. — Cardan. de variet. rer. cap. 29. — *Locus.* — Arrian in Periplo maris rubri. — Herbert. in Itin. p. 349. — *Generatio.* — Aristot. H. A. l. 5. c. 3. — Ælian. H. A. l. 13. c. 40. — Plin. H. N. l. 9. c. 51.

icone videre est. De *Natura* & *moribus* habe, testam, quam tam duram habent, ut nec à plaustri currentis rotis conteri possit, non mutare, quod crustacea faciunt: mensibus hybernis sine cibo in cavernis latere: exeuntes, lento gradu incedere, seu quòd onere premantur; seu quòd natura tardæ sint: cum perdicibus perpetuò rixari: Aquilas, quæ in sublime sublatas ad petras allidunt, unde & Æschylo Tragico Poëtæ, cui caput calvum, & petræ instar, mors, abhorrere: diu secundum Hippocratem vivere: perexiguum sibilum colubrorum paulò altiorem voce edere: denique cum serpentibus & viperis præliaturas, satureja, cunicula, vel origano se munire. Nihil quidem de earum *in cibis* usu apud Galenum vel Apicium. Brujerinus tamen carnes prius elixat, deinde in frusta sectas, in vase frixorio assat. Quo loco habendæ sint, disquiritur inter quosdam. Alii inter piscium carnes reponunt, ut Castor Durantes. Unde tempore jejunii piscium loco conceduntur: alii non item. Habent scilicet testudines ossa & spirant: ne de ovis quicquam dicam. Utut sit, apud quosdam Barbaros in America in deliciis esse certum est: nec dubium delicatis ventriculis obesse, & difficulter concoqui, validè tamen, si concoquantur, nutrire. In *Medicina* haud contemnendæ sunt. Hydropicis & phthisicis caro prodest. Coctæ fastidium ex melle natum, prodente Plinio ex Pelope, statim tollunt. Tegminis cremati cinere, in fistulis, capillorum defluxu, Porta; ulceribus pedum cum oleo & vino Marcellus: in suffumigio contra hæmorrhoidas Galenus utitur. *Ipsa* crematæ cum albumine ovi fissuras mammarum apud Rhasen tollunt: & in herniis feliciter, si Crollio, credimus, ob quandam signaturam adhibentur. *Sanguis* ex capite resupinatæ amputato collectus, & insolatus donec exsiccetur, sacrum ignem extinguit, verrucas abolet, porriginem pellit, & in capitis ulceribus adhibetur. *Ova* ad tussim infantium commendantur. Adhibentur & *ad alia*. Mizaldo si credendum, ex ovis formicarum, hyoscyamo, cicuta & testudinis sanguine, egregium paratur psilothrum: tegmen ollæ operculi loco superpositum ebullitionem impedit. Myrepso vinum cum sanguine modico propinato, abstemios homines reddit. Albertus carne equos obesat: porcos pingues ea evadere, experientia comprobavit. Vegetius ex testudine viva supra sarmenta combusta, alumine crudo, medulla cervina & vino, medicamentum componit, pro pilis jumentorum citiùs augendis. Scobs tegminis fœminæ in aliquo liquore pota, Venerem inhibere creditur. Majora, ad mensas, vasa & lectos olim usurpabant. *Placuit*, inquit Plinius, *materiam & in mari quæri. Testudo in hoc secta. Nuperque portentosis ingeniis principatu Neronis inventum, ut pigmentis perderet se, plurisque veniret, imitata lignum.* Testudinum verò putamina secare in laminas, lectosque & repositoria his vestire, Carbilius Pollio instituit, prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenii. Ideò Seneca. *Video elaboratam scrupulosâ distinctione testudinem, & fœdissimorum pigerrimorumque animalium testas, ingentibus preciis emptas, in quibus illa ipsa quæ placet varietas, subditis medicamentis, in similitudinem veri coloratur.* Hodiè Amazones corticibus se tuentur: quibus & alicubi pro cunabulis infantum utuntur. Quantum ad *Differentias*. Plinio testudinum genera sunt, *terrestres*, *marinæ*, *lutariæ*, & quæ *in dulci aqua* vivunt: quarum has *emydas* vocant. De his omnibus in sequentibus agemus. Visa & in insula à Zambolo reperta, quædam animalia parva, corpore rotundo testudinum instar, duabus lineis invicem per medium transversis, in quarum singula extremitate, auris & oculus conspicitur, ita ut quatuor oculis intueri, & totidem auribus audire videantur. Unico constant ventre, sed pedibus pluribus, quibus innixa in utramque partem gradiuntur. Sanguini singulare aliquid inest. Nam omne corpus saucium, eo dum spirat illitum, cohæret. Gesnerus *Testudinem polypodem* vocat. Videtur ex Diodoro Siculo historia desumpta esse, ni fallor, nam author nunc ad manus non est. In insula Mauritii, quæ Zonæ torridæ subjacet, tam validæ inveniuntur, ut homines ferre & transferre possint. Lusitani de quindecem affirmant.

Ælian. H. A. l. 4. c. 22.
Aristot. H. A. l. 4. c. 6.
Aristot. H. A. l. 9. c. 6.
Plin. H. N. l. 8. c. 16.
Usus in Cibis.
Bruyer. de re cibaria l. 22. c. 7.
Usus in Medicina.
Galen. Euporist. l. 3.
Cent. 7.
Plin. H. N. l. 16. c. 43.
Plin. H. N. l. 9. c. 11.
Seneca de Benef. l. 7. c. 9.
Differentiæ
Plin. H. N. l. 32. c. 4.
Ambrosi. ex Bohemo. l. 2. Ovip. c. 1.
Hebert. in Itin. Persiæ p. 349

CAPUT II.
De Testudinibus in specie.

ARTICULUS I.
De Testudine terrestri.

QUatuor testudinum genera ex Plinio supra posuimus. Sed hæc ad duo, *Terrestres* nempe & *Aquaticas*, optimè reduci possunt. *Terrestris* alii *montana*, *sylvestris*, *campestris*, *agrestis*, & *nemoralis* dicitur. Græcis χερσαίαν, Nicander ὀρείην, Oppianus ὀρεσίφοιτον vocat. Luteis & nigris maculis instar Salamandræ in tergore distinguitur: cortice superiore marinam valdè æmulatur. Fœmina à mare in eo differt, quod inferiorem testam planam habet, quæ mari concava; & semper ponderosior observatur. Interiora sic M. Aurelius Severinus describit. Principio, inquit, ablato cortice inferiore statim apparuere duo *musculi* anteriores moventes, ut apparent brachia, utrinque unum; quanquam uterque distinctus videtur in duos, quorum major est exterior, minor verò interior. Oblique descen-

Ambrosin. Ovip. Digit. l. 2. c. 2.
Nomen.
Descriptio.
Severin. Zootom. Democrit. par. 4. p. 331.

cendunt quasi ab axillis brachiorum, nascentes à membrana adhærescente cortici, & desinentes in tendinem acutum. Figura ipsorum oblonga, rotunda, quasi plantæ manus; infra hos musculos tum parte dextra, tum sinistra sex alii visuntur oblongi, flexores fortasse brachiorum; duo totidem apparent musculi deducti ad femora, nascentes ab externa dicta membrana corticis, qui tertiò sunt minores brachialibus, neque in tendinem desinunt, ut illi, sed carnosiores sunt, quod inserantur femoribus. *Spina* compacta est & validè innexa cortici, per longitudinis medium. Infra *caput* medio lato digito descendunt duo musculi à lateribus positi, ipsum intra trahentes, cum duobus aliis paulo inferioribus, quatuor isti oblongi maximè omnes. *Iecur* parte dextra & sinistra æquali magnitudine bipartitum. Gibbum externè, cavum internè, sed dextra internè inæqualis veluti prærupta rupis, complectens miro artificio ventriculi orificium inferius & portionem duodeni; sinistra complectens majorem ventriculi cavitatem, excavato quodam supercilio similis. Cystis *fellis* dextra in fibra hepatis profunde condita; *ventriculus* ad humanum vel suillum maximè accedens: sed postquam in intestina perducitur, tres amplas habet cavitates, in quibus totidem perfici coctiones & transmutationes assumptorum videntur. In prima, herbacea materia, in secunda item, sed elaboratior, & hinc externè adhærebat *lien* rotundior & ater; in tertia materia quædam subliquida & albissima, similis mansæ castaneæ, sed dilutæ. Aperta est conjectura, servire hanc in locum vesicæ, quæ ejaculatur quandoque humorem album, veluti gallinæ solent. Ampla est hæc & castaneæ figuram æmulatur: tenuissima est & amplo canali, quantum est intestinorum extremum similis, cui correspondet parte inferiore. Hæc validè adhærescit peritonæo atque immediatè illi incumbit. *Intestinum rectum* in fine habet processus illos laterales, qui sunt gallinaceis omnibus, sed divisos tamen & in latera longè productos, usque ad renum viciniam. Cum his ponè sunt *ovorum* utraque parte productiones, *Mesenterium* amplis satis venis intextum. *Cor* rotundæ figuræ, sed non exactæ, ut lenticulam referat; colore subalbidum, intus uno sinu cavum; situm supra jecur statim. *Aspera arteria* (quæ dignissima omnnò est observatio) paulo post initium bifida, quorum rami contorti. *Pulmones* parte superiore adhærescentes spinæ, substantiæ admodum raræ, non carnosæ, sed veriùs membranosæ, intextæ arteriæ asperæ, ramis velut rete quoddam implexum, colore subatro. Observanda dispositio ossis hyoidis & cartilaginis scutiformis *Calvariæ* testudinis marinæ septum est, quod supernæ testudini extensum cerebri partes utrasque disterminat præter cujuslibet calvæ conformationem.

Locus. Plin. H. N. l. 32. c. 4. Pausan. in Arcadicis.

Vagantur plurimæ in Africæ desertis: ut & in Lybiæ parte quadam, Mauritania fortè, ut Strabo scribit: proveniunt & in sylvis Arcadum, teste Pausania, ex quibus lyræ olim fabricabantur. Sed maximæ in insula Dioscoridis in mari rubro habentur. De insula Mauritii superius diximus.

Victus. Project. Rei cib. l. 32. c. 7

In desertis quia inveniuntur, roscido duntaxat humore pasci quidam judicavere. Alii, olera germinare inchoantia, melopepones inprimis & sesamum, præcidere dicunt. Nicander *κυλισθωίμα*, quod Cytiso, vel cytinis delectentur, vocavit. Edunt & lumbricos, & cochleas. Domi furfure & farina nutriuntur.

Generatio. Athen. Dipnos. l. 5.

Quantum ad *Generationem*, fabulæ sunt ex Gerano muliere in gruem mutata & Nicodamante natam: imò potius Boei apud Athenæum jocus est. *Coeunt* ut superius diximus. *Ova* durioris testæ intusque bicolora enituntur, quæ terra contecta, repetitis vicibus incubant, fœtumque sequenti anno ad pastum educunt. Flantibus ventis concipere, quod apud Nicandrum habetur, falsum: Certius, cum fœmina ad Venerem tarda sit, herba quadam à mare concitare, quòd apud Ælianum invenitur.

Ælian. H. A. l. 5. c. 32. *Usus in Cibis.* Scapp. l. 3. Rei cib. c. 166.

A Græcis non comedi, Bellonius author est. Hungari quidam cum Clusium carnem unius degustasse vidissent, moriturum putabant. In India frequentissimè mensis inseruntur. Augusto & Septembri, quòd tempore segetum pinguiores sint, quidam laudant. Scappius à mense Februario ad Majum fœminas optimas, quòd tùm ovorum plenæ sint, scribit: à Junio ad autumnum, mares. Sunt qui ex alliato eas mirum in modum commendant. Hodiè, *verba sunt Ambrosini*, Bononiæ, testudo terrestris & præsertim fœmina, decollatur, & toto effuso sanguine elixatur, donec tegmina à carne eximi possint. Postmodum intestina non abjiciuntur, sed ab excrementis absterfa abluuntur, deinde una cum carne testudinis, croco, pulveribus aromaticis, pineis, passulis, in vino malvatico diligenter coquuntur, & mensis inferuntur. Plura apud Scappium & Ambrosinum vide.

Usus in Medicina. Plin. H. N. l. 32. c. 4.

De Usu in Medicina ita *Plinius*. Terrestrium *caro* suffitionibus propriæ, Magicisque artibus refutandis, & contra venena salutares produntur. In Africa amputato capite pedibusque, pro antidoto dari dicuntur: & ex jure in cibo sumptæ, strumas discutere, ac lienes tollere: item, comitiales morbos. *Sanguis* earum claritatem visus facit, suffusionesque oculorum tollit: & contra serpentina omnium, & araneorum, ac similium, & ranarum venena auxiliatur, servato sanguine in farina pillulis factis,

& cum opus sit in vino datis. *Felle* testudinum cum Attica melle glaucomata inungi prodest, & scorpionum plagæ instillari. *Tegumenti* cinis, vino & oleo subactus, pedum rimas ulceraque sanat. *Squama* à summa parte derasæ, & in potu datæ, Venerem cohibent. Eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina, accendere traditur in libidinem. *Urinam* earum aliter quam in vesica dissectarum inveniri posse non arbitror. Et interea hoc quoque esse quæ portentosa Magi demonstrent, adversus aspidum ictus singulare, efficaciore tamen, ut ajunt, cimicibus admistis. *Ova* durata illinuntur strumis, & hulceribus frigore aut adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus.

Hactenus Plinius. Apud alios invenies, Syrupum ex testudinibus apud Bononienses haberi, qui phthisicis, emaciatis, feliciter propinatur: apud Amatum Lusitanum ex eadem decoctum in destillationibus tussi, &c. describi: apud Veckerum, electuarium quoddam ad seminis acris repressionem ex testudine componi. *Iecur* Galenus tritum, in pesso adversus uteri strangulatum propinat. (Galen. in Euporist.)

In India gignuntur maximarum glebarum magnitudine. Testas exuunt, & quemadmodum vermes ex verminosis plantis, ligonibus extrahuntur. Pingues & suaves carnes habent. *Iaboti* Brasiliensibus, Testudinis terrestris species est, Lusitanis *Cægado do terra*. *Testa* nigra est tecta, cui multæ figuræ hexagonæ sunt insculptæ. *Rostrum* habet ut reliquæ. *Caput* & crura sunt fusca, verum maculis ex umbra variegata. *Iecur* hujus saporis est optimi, & antecellit omnium animalium jecora suo sapore. (*Differentia.* Ælian. H. A. l. 16. c. 15. Marcgrav. Hist. Brasil. l. 8. c. 15.)

ARTICULUS II.
De Testudine Aquatica.
PUNCTUM I.
De Testudine aquæ dulcis, & Lutaria.

Testudines aquaticas, in illas quæ in aqua dulci degunt, ad quas Lutariæ benè referri possunt, & illas quæ in mari, dividimus. *Aquaticam* Plinius murem aquaticum & *Emyda* vocavit, quod vocabulum alii ab *α*, alii ab *ω* inchoant, & descendere à Græco *μῦς* videtur. Niphus Mydam, quandam testudinem colore luteo dixit. Græci *ποτάμια χελώνια* vocant. (Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 2. c. 3. *Nomen aquaticæ.*)

Degunt in aquis dulcibus, lacubus, & fluviis. Gesnerus in agro Tigurino, in exiguo lacu, propè Adelfingum inveniri scribit. In balneo aquæ calidæ, Constantinæ vicino, quæ fluens inter rupes longè lateque diffunditur, ingentem copiam haberi, Leo Africanus prodidit. Dæmones à mulieribus illius civitatis appellantur, iisdemque causas morborum adscribunt. Vagantur & in Gange ac Nilo fluviis ut Ælianus scripsit. Respirare etiam tum; apud Aristotelem habes. Tempore fœturæ aquas deserere, & in locis siccis, scrobe effossâ ova ponere, postmodum diem trigesimo detegere, & fœtum ad aquam continuo ducere, ex eodem habeo. (*Locus.* Gesner. de quadruped. Leo Afric. l. 5. Ælian. H. A. l. 12. c. 41. Aristot. H. A. l. 5. c. 33.)

De hujus *usu in Medicina* sequentia nobis Plinius reliquit. Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus, divulsarum *pingui* cum acizoo herba tuso admisto unguento & semine lilii, ante accessiones si perunguantur ægri, præter caput, mox convoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecimâ Lunâ capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrum sextadecima Luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum *sanguis* instillatus crebros capitis dolores sedat: item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis, excipi novo fictili jubeant: ignem sacrum cujuscunque generis sanguine illini: item capitis hulcera manantia, & verrucas. Iidem promittunt omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt tardius ire navigia testudinis pedem dextrum vehentia. (*Usus.* Plin. H. N. l. 32. c. 4.)

Circa *Differentias Aquaticarum* nihil ferè occurrit, hoc unicum si exceperis, Indicæ fluviatilis, non minorem esse testam, quàm justæ magnitudinis scapham. Decem enim leguminum medimnos capit. (Ælian. H. A. l. 16. c. 14.)

De *Lutaria* etiam quædam occurrunt. Videntur eam Græci *χελώνην πηλαμίδα* vocasse, & per aphæresin amyda. Latitudo ei in dorso pectori similis, nec convexo incurva calice, ingrata visu. Stabulatur quidem in locis cœnosis; sed verno tempore, ad fluentes quoque aquas proficiscitur. Vesicâ & renibus carere superius diximus, fortè propter tegumenti mollitiem, humor enim facilè diffluere potest. Circa Ferrariam, in Gallia, Polonia, Hungaria, & alibi multas conspicies. De *Usu* inter cætera hæc habet apud Ambrosinum *Mizaldus*. Sunt, inquit, qui instantem grandinem observantes, manu dextra testudinem palustrem supinam circa hortum vel agrum ferant, & reversi unde exierunt, illam humi deponant, eàdem figura, ut animal nubem grandine prægnantem intueatur, hacque ratione eam amoliri conantur. *Plinius* de ea ita. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt, auxilia. Tres namque in succensa sarmenta conjectæ, dividentibus se tegumentis rapiuntur: tum evulsæ carnes earum, coquuntur in aquæ congio, sale modicè addito: Ita decoctam ad tertias partes succus, paralysin & articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanguinemque vitiatum. Sistitur ab eo remedio alvus aquæ frigidæ potu. (*Lutaria.* Plin. H. N. l. 32. c. 4. Mizald. Cent. 4. Plin. l. c.)

PUNC-

PUNCTUM II.

De Testudine Marina.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 2. c. 4. *Nomen.* Testudo marina, Plinio est *Mus marinus*; Græcis χελυδρος quasi χέλυς ὑυδρος, θαλασσόνομος, & χέλων dicitur, Germaniæ & Flandriæ piscatores, & *Miltem* vocant, quòd scutum & galeam gestet; & *Barchoram*, prodente Alberto, nomine fortè ab Ostracodermo corrupto. Idem adjicit *Zytyron* maris quoddam animal à Priscis Militem dictum, à capite cute rugosa & dura galeato, & quod de collo quasi scutum suspensum gestaret.

Descriptio. Terrestribus eas assimilat Pausanias, pedes & magnitudinem si exceperis. Loco *dentium* habet os unum tam durum, ut crassos baculos unico ictu prædicat. Hinc apparet, Oppian. Halieut. l. 1. Oppianum qui ei crebros tribuit, de rostri marginibus potius intelligendum esse. *Oculi* fulgorem procul emittunt, *pupillis* candidissimis & splendidissimis, si Æliano fides, in-Ælian. H. A. l. 4. c. 28. structæ. *Pedes*, alæ potius videntur, quibus tanquam remis ad natandum utitur. Reliqua in observationibus suis accuratè prosecutus est Severinus, dum inquit: Inferiori Severin. Zootom. Democrit. par. 4. p. 323. primum cortice supinæ huic cultro transversim separato atque ablato, visa membrana *peritonæa*, totam anteriore parte vestiens, à jugulo ad pubem continua, cortici inhærens, fibris quibusdam carneis, præsertim parte thoracis; *omentum* nullum, nullum *cæcum*; sed *intestina* supernè deorsum gracilescentia, contrà quàm in cæteris quadrupedis. Quin à summo oesophago, qui duplicati pollicis magnitudinem æmulatur, donec ad recti initia pertingit, perpetim minuitur cum tota membri crassitudine, tum tunicarum, quæ tunicæ duplices, externa nervosior, carnosior interna. Sed hæc quoque villosa & lentore quodam pingui madida, haud valdè dissimilis à recto vaccæ intestino benè saginatæ. Parte priore & primo ductu Oesophagi aculei crebri transversim positi, majores, quam in bovina lingua; quod certè mirabile & à Rondeletio non observatum: Fabricati fortasse hi ad comminuenda alimenta, quæ duriora ab hoc genere ingeri perhibent. *Vesica* cervix recto intestino intrò respondens, ut utriusque recrementum uno ductu exitum habeat. *Lien* rotundus instar ovi, intestino superiori alligatus. *Renes* plani & oblongi, quasi ex parvis pluribus compositi. *Cor* uvidum cum vasis valdè implexis in primo exortu. *Auriculæ* magnæ & pendulæ tenui membrana præditæ ac nigrescentes. *Pulmones* ampli, multo inferius quam cor descendentes. *Cervix* inflexa cum crebris musculis, sed duo longissimi intro in corticem caput trahunt.

Habitant in falsis aquis, & Pausanias circa *Locus.* Molum eandem versari scribit. *Victitant* pisciculis, chochleis, & ad terram delatæ, grami-Pausan. in Atticis. na depascuntur. Tempore *partus* terram *Generatio.* petunt, & ova circiter centum, secundum Aristotelem, in scrobe deponunt, avium co-Aristot. H. A. l. 5. c. 33. hortalium similia: eaque nonnisi noctu incubant. Postquàm inhumavere, loco pedem imprimunt, ut reduces agnoscant. Hoc *Pli-*Plin. H. N. l. 9. c. 10. *nius* ita protulit. In terram egressæ, in herbis pariunt ova, avium ovis similia, & ad centena numero. Eaque defossa extra aquas, & cooperta terrâ, ac pavida pectore & complanata, incubant noctibus. ✝ ducare foetus an-Plutarch. l. Utra prudent. nuo spacio addit: sed id de terrestri intelligendum. Marinæ quadraginta diebus excoquuntur & rumpuntur. In Americæ parte quadam ter centena & ultra humo obruta, quæ à sole excocta, absque parentum adjumento pullulant, ut quasi exercitus testudinum fundi videatur, quod apud Petrum Petrus Martyr l. 9. dec. 3. Martyrem legimus. Ad Naturam pertinet, quòd extra aquam diu vivere non possint: quamvis vitulorum marinorum instar, in terra somnum quandoque capiant: quòd, postquam pastum noctu egressæ, avideque saturaræ, lassantur, dum in superficie maris resu-Plin. H. N. l. 9. c. 10. pinatæ dormiunt, sonum quendam edunt: Aristot. H. A. l. 8. c. 25. quod denique, quotiescunque solis radiis mari innatantes siccantur, ita ut in gurgitem deferri nequeant, intereunt. Eædem dum aërem captant, caput exerunt, vitulorum Oppian. Halieut. l. 3. marinorum imitatione: & tantæ sunt audaciæ, ut tres homines adoriantur. Capite amputato non moriuntur confestim, sed oculos movent, & manus si admoveris mor-Ælian. H. A. l. 4. c. 28. dent.

Armeniis olim à Patriarcha Alexandrino *Usus in Cibis.* prohibitæ in cibis, sub excommunicationis Bellon. obs. l. 2. c. 68. poenâ. Scappius scriptor Italicus in convi-Scappius de re cibar. l. 5. c. 180. viorum apparatu eas commendat, si intra tempus quod à vere ad autumnum decurrit, capiantur. Conficit ex iisdem & artocreata, quæ apud Ambrosinum vide. In Brasilia capta aliquando tam magna, ut sola octuaginta hominibus sufficeret. Carnes lardo distinctas & tostas comedebant: sapor, vitulinæ erat.

De *Usu in Medicina* ita *Plinius.* Marina-*Usus in Medicina.* rum carnes admistæ ranarum carnibus, con-Plin. H. N. l. 32. c. 4. tra Salamandras præclarè auxiliantur. Neque est testudine aliud Salamandræ adversius. *Sanguine* alopeciarum inanitas & porrigo, omniaque capitis hulcera curantur. Inarescere autem cum oportet, lentaque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Adversus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita his, & cum hordeacea farina: aceto quoque admisto, ut sit quod devoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & vespertina dantur,

T 2 dein

dein post aliquot dies vespera. Comitialibus instillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annos colluantur testudinum sanguine immunes dolore fiunt. Et anhelitus discutit, quasque orthopnœas vocant: ad has in polenta datur. *Fel Testudinum* claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat: tonsillas & anginas, & omnia oris vitia. Privatim nomas ibi: item ardentium testium. Naribus illitum, comitiales erigit, attollitque. Idem cum vernatione anguium aceto admisto, unice purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscent, decoctarumque carnium testudinis succum, addità æquè vernatione anguium. Sed diu in vino testudinum excoquunt. Oculorum quoque vitia omnia fel inunctum cum melle emendat: suffusiones etiam marinæ fel cum fluviatilis sanguine & lacte mulierum. Capillus mulierum inficitur felle. Salamandras & succum bibisse satis est. Apud alios inve- Hippocr. l.1. de morbis mulier. nies, *cerebrum* cum croco & sale Ægyptio benè ad aperiendum uterum supponi. *Pupillas* auro inclusas caliginem oculorum pellere. *Sanguinem* aridum cum cymino sylvestri demorsis à vipera exhiberi. *Hepar* in lacte muliebri tritum, & cum unguento irino & vino subactum; in purgamentis puerperii educendis commendari. Quidam ova in morbo epileptico exhibent.

Est earum & *in alios usus*. Nam olim postes Ælian. H. A. l.13. c.38. Diodor. Sicul. l.4. teguminibus exornabantur: Taprobanæ insulæ incolæ, iisdem culmina domorum tegebant: Chelonophagi verò, pro navigiis, vasis aquaticis, & tentoriis utebantur. Infantes recenter nati in eis lavabantur: Barbaris ad fluvium Gambræ scutorum loco inserviunt. Turcæ denique ex testis pellucidis gladiorum manubria fabricant.

Differentiæ. Scalig. Ex. 196. Bellon. obs. 2. c. 68. *Differentia* à magnitudine & figurà sumuntur. In Taprobana una centum tria pondo pependit: earum quæ in mari rubro, testa amplam alicujus ædificii januam adæquat. Apud Ælianum in India decem Ælian. H. A. l. 13. c. 37. leguminum modios capit. *Figuram* si attendas, aliæ sunt oblongiores, quæ pelagiæ: aliæ rotundiores, quæ littorales. Troglodytæ, Plin. H. N. l. 9. c. 10. *verba sunt Plinii*, cornigeras habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum, in natando, remigio, se adjuvant. Costium id genus vocatur, eximiæ magnitudinis, sed rarum. Namque scopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem ad quos adnatant, tam quam sacras adorant. Hermolaus Barbarus *Cheletas* vocari jubet, id est, Equites quòd cornibus non aliter utantur, ac isti calibus. Cardan. de Rer. variet. l. 7. c. 37. Cardanus cujusdam generis meminit, quod corio veluti præparato tegitur, demptisque cum capite pedibus cheli assimilatur. Dorsum sex veluti tabellis simul junctis constat, & cauda, inquit Ambrosinus, similis est illi parti citharæ, cui Collopes intrudi solent, ad tendendum & laxandum nervos. Marcgravius duas describit, Marcgr. d. l. 6. c. 413. quarum una *Iurucua* Brasilianis, altera *Iurura*. *Iurucua* loco pedum, *inquit ille*, habet quasi alas; Anteriorum quidem quamlibet sesquipedem circiter longam, posteriores vero breviores; *caudam* acutam conicam: *oculos* nigros magnos, *os* edentulum & instar rostri volucrum. Habui quarum testæ tres pedes erant longæ, duas latæ & supra. *Costis* ipsius inseruntur testæ, ad quodlibet latus octo: anteriores breviores, mediæ longiores, posteriores iterum breviores. *Ova* illarum comeduntur uti & caro. Ponunt autem ova ad littus maris, foveam in arenâ facientes, & dein arena tumulantes. Sæpius inveni vestigia earum, ex mari egredientium, & terra abeuntium. Reperiuntur autem variæ magnitudinis. Habui quarum longitudo erat quattuor pedum, latitudo trium: tantæ molis ut à quatuor robustis viris vix possent moveri. Variis figuris Geometricis, testæ quasi insculptæ visuntur. Quædam testam nigram habent splendentem, flavis lineis & figuris, egregie interstinctam: aliæ aliter conformatam. *Iuruta Cadago d'agoa* Lusitanis, minor est reliquis testudinibus: *Testa* superior decem digitorum habet longitudinem, latitudinem autem novem, convexitate considerata. Inferior testa novem digitos longa, quatuor & semis lata & plana. Ellypticam autem figuram habet superior. Infra testam se abscondere potest, & collum rursus ad trium digitorum longitudinem, foras extendere. *Caput* tres digitos crassum, & paulò oblongius; *nasus* elevatus & acuminatus. *Os* amplum: *oculi* nigricantes, pupilla nigra. In pedibus quattuor *ungues* oblongi, nigri: cauda brevis acuminata; cutis rugosa & quasi squamis constaret. *Testa superior* fusca, inferior flavescens. *Ova* ponit subrotunda, dimidii gallinacei magnitudine, testa alba ut ova gallinarum, boni saporis si frixentur. Comedi aliquoties. *Tantum Marcgravius.*

APPENDIX.

De quibusdam Exoticis quadrupedibus iisque Dubiis.

CAPUT I.

De Tlacaxolotl, Cabim, & animali maripeto.

Absoluta ita, per Dei gratiam, omnium quotquot nunc nota, quadrupedum, historia: visum est hanc de quibusdam Exoticis, & quidem dubiis, Appendicem annectere.

ctere. Dubiis inquam. Nam ad quod genus referri propriè, adhuc mecum delibero. Inter hæc occurrit primò *Tlacaxoloti*, f. animal abrotundæ *facies*, bestiam tauro vastiorem, *capite* magno, prolixo *rostro*, latis *auriculis*, atrocibus *dentibus*, humana pænè facie, unde sumpsit nomen: crasso *collo*, manibus pedibusque & his taurinis unguibus, sed majoribus, magnis latisque clunibus, *caudâ* crassa & prolixa, ac pelle crassa, fulvo & hispido *pilo*. Rarum animal, saxorumque & solitudinum incola. Atzaccani, Tepotzonzotla, & Haquelagani. non procul à regione, quam à situ profundiore vocant De honduras. *Vescitur* montano cacaotli, quapachtli, & virenti haoli, vastatis passim arvis satisque: cùm horum non adfuerit copia, foliis arborum & fruticum. *Caro* edulis est. Humanum conspectum non reformidat, neque sagittarum ictibus occumbit, tergus n. est impenetrabile. Quamobrem defossa terra, ac desuper ramis frondibusque contecta, & subaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos Orientis elephantes.

Nieremb. hist. Ex. l. 9. c. 3. Animal *Cabim* Maphæo animal *Sionium*, Antonio à S. Romano *Thabal* dicitur. Nascitur in Java. Hujus animalis unam virtutem scio, sed mirificam. Si ejus oscilli extremitatem aliquis gestet, quantumvis mille transverberatus vulneribus ne guttam sanguinis dabit. Experimentis pluribus probatum est: sed illud celebre & notissimum, quòd cùm Naodabegueа Malacensis infensus Lusitanis, & adversus illos egregiè dimicans, tandem oppressus, multisque confossus ictibus corrueret, ex patulis vulneribus nihil omnino cruoris manaret. Mox inter spoliandum, ut primùm detracta ejus brachio est aurea armilla, (mirum dictu) tanquam vase confracto, ita sese cum anima universus repente sanguis effudit. Cujus rei stupore defixi Lusitani, cum de aliis captivis causam quæsissent, cognovere inclusum esse in armillâ os ejus animalis, cujus in sistendo sanguine tam efficax esset vis.

Nieremb. hist. Exot. l. 9. c. 49. Quantum ad animal *Maripetum*, scribit Aloysius Almeida cum periculo omnis fidei, & multi confirmant, apud Japones in regno Goto extare sylvam, in quâ tantum gignitur animal canis magnitudine, cruribus brevioribus, ad esum humanum percommodum, aureo colore, præmolli etiam villo. Cùm senuerit hoc animal, dimissa terra, sponte mare ingredi, ibique paulatim transformari in piscem, ac per singulares corporis partes, certo quodam temporis intervallo, verè mutata quadrupedis forma, ac natura transire in piscem. Idque adeo verum esse obtestatur Auctor, ut affirmet aliquando contigisse, piscem hujusmodi captum, inventum nondum omnibus corporis quadrupedis partibus prorsus transformatis, nondum videlicet opportuno elapso tempore, quo omnia piscis membra effici potuerunt: pars enim adhuc habebat formam quadrupedis, altera jam squamis & pennis formata videbatur. Adiicit; fabulosum hoc non esse, sed compertissimum jam fuisse, veritatique huic adstipulare indigenarum omnium consensum.

CAPUT II.
De Dante & Cappa.

SUI generis animal *danta* est (aliqui Indi *capam* vocant, alii *tapiroussu*, alii *doucanare*, ut Lærius scribit) sed mulis similis. Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 65. Mulares habet *aures*, vitulina *labra*: *rostrum* superius propendet per palmum super rictum: attollit, cùm irascitur: pænè reliqua membra diversæ bestiæ similia, sed plerumque vitulo conformiora. *Cornu* caret. *Ungula* juvat dolorem cordis, pellis loricæ usum supplet, impenetrabilis est ictibus. Duos *ventriculos* habet, unus alimenta excipit, alter ignoto adhuc sacramento invenitur putrefactis lignis & virgulis plenus. Una auctoritas parsimoniæ naturæ excuset hìc superfluitatem. Nescitur usus & finis hujus ventriculi. Venator oportet vulneret illam ante ingressum aquæ: ibi enim morsu se defendit, & occidit canes. Didicisse phlebotomiam fertur ex hac bestiâ, homines doctos, namque cum crassescit, interna crura vulnerat arundine resecta, eâdem industria atque Hippopotamus.

Lerius de hac bellua sic narrat: Hanc *tapiroussu* appellant, pilo subrubescenti, atque promisso, vaccam magnitudine ac forma valdè referentem. Attamen cum cornibus careat, sitque contractiore collo, auriculis longioribus & pendulis, siccioribusque tibiis ac gracilioribus, ungula continua, & asini ungulæ persimili, meritò quis eam vaccæ asinique naturæ participem esse diceret. Differt nihilominùs ab utroque plurimùm quòd & brevissimam gerat caudam (Obiterque hic monendus est lector, permulta in America gigni animantia, quæ omninò sine cauda sint) & dentes habeat multo acutiores; nec hominibus propterea quidquam periculi ab ea potest creari, cùm in fuga potius, quam in viribus salutem ponere consueverit. Eam barbari sagittis confixam, ut & alias plerasque interficiunt, aut fossa excavata, muscipulis seu aliusmodi ingeniosè fabrefactis venari solent. Cæterum fera illa magno est in pretio apud barbaros, pellis gratia, quam simul atque illi dextraxerint, dorsi corium in orbem circumcidentes, ad solem exsiccant, in parmasque findi mediocris cadi magnitudine conformant, quibus in bello hostium excepta repellunt. Tantam vero duritiem pellis ad solem siccata contrahit, ut nullius ictu teli, quantumvis magno impetu vibrati, transfigi posse fa-

cile credam. In Galliam duas hujusmodi parmas studiosè afferebam: redeuntibus verò fames ita molesta fuit, ut omni commeatu absumpto, ne cercopithecis & psittacis, ejusdemque generis animantibus exceptis; quæ ex regione illa nobiscum advehebamus, parmæ illæ duæ carbonibus impositæ, fuerint etiam ad depellendam famem comedendæ: quibus reliquæ pelles, quæ, ut suo dicam loco, in navi erant, additæ sunt. Porrò Tapiroussu caro ad bubulæ gustum ferè accedit. Appendo quæ *Franciscus Hernandus* de *dantu* scribit. Mediocrium mularum æquant magnitudinem, fulvo teguntur pilo, & firma impenetrabili vestiuntur pelle. Capiuntur in canibus, sed diligenter cavendum, ne priùs confugiant ad flumina, in quibus sese adversus illos vehementius tuentur. Carnes eorum, ac præcipuè pedum, si probè coquantur, gustu suaves sunt, ac bonum alimentum præstant, offenduntur autem hæc animalia non una in parte continentis.

Nieremb. Hist. Exot. l. 9. c. 71. *Cappa* dicitur animal asino grandius, nigrum, villosum, ferox, canibus quoque infestum. Obvium quemque raptat, non secus ac lupus pecudem. Forma pedum insolens. *Ungula* similis est calceo Gallico, à fronte lata, rotunda non scissa: à calcari acuta. Aspectum humanum formidat. Fortasse hoc est anonymum animal Francisci Hernandi, & ex dantarum genere, de quibus jam dixi.

CAPUT III.

De Ejulatore, Su & Peva.

Nieremb. Hist. Exot. l. 4 c. 72. DE *Ejulatore* ita idem Nierembergius. Nocentior astus alterius animalis, infantilem simulantis luctum, edito sono sub oppida & villas in prima nocte. Statim misserenti accurrentes, affectu quæsituros plorantem perimit. Sed jam cautè repetito periculo oppidani, prodeunt è domibus incensis titionibus structi. Forma & moles hujus feræ canem leporarium imitatur.

Idem. l. 9. c. 74. *Su*, id est, aqua, quod juxta fluvios plerunque degat, apud Patagones invenitur. Alii *succarath* vocant. Torva est: prima oris acie quodammodo leonem æmulatur, aut hominem, nam ab aure barbata, haud promissis valde pilis, pectore propendente: circa lumbos nimis constringitur, *cauda* ampla & longa sciuri instar. Gigantes ejus regionis, quoniam cœlo non admodum calido fruuntur, protegunt se hujus feræ pellibus. Cum urgetur pellis gratia, catulos in dorsum admissos cauda contegit, & fuga elabitur. Capitur una cum catulis scrobe effossa & celata ramusculis. Inclusa, præ rabie aut generositate catulos obtruncat, & horribili clamore venatores atterret, donec sagittis cæsa excorietur. Legi (licet autor non sit oculatæ fidei) præ charitate ad prata portare filios, ubi sertis floridis & odoriferis, comit & coronat illos, tum filios reciprocare simili in parentes vetulos pietate, eosque portare & alere.

Peva catelli est magnitudine. Hoc ubi tygridem conspexit, illius insistit vestigia, & allatrat assiduè, ut latratu audito, tum feræ, tum homines latebras petant, ac sibi ab instanti ferà caveant. Hinc sæpe fieri videmus, ut præ inediâ, prædæque defectu, in agris expirent. Nieremb. hist. Exot. l. 9. c. 76.

CAPUT IV.

De animali fœtido, Graffa & Caoch.

APud Chiribicenses animal est gestu mirabile, ait Petrus Martyr, strigosum, cubitales loco stercoris emittit colubros. Unum domi suæ se nutrisse, & aperto experimento rem ita esse deprehendisse, Fratres Dominicani asserunt. Quò solutæ tendant colubri, interrogati. Ad vicinas, dixerunt, sylvas, ubi vitam agunt brevem. Putet animal plus, quam qualecunque cadaver fœtidum in sterquilinia projectum: Inde putoris ejus impatientes interfici animal Dominicani jusserunt. Vulpem *rostro*, *pilo* lupum imitatur. Cum in infantum ventribus vermes passim creari, neque senes ab eâ peste esse immunes, atque una cum excrementis, emitti vivos didicerim, quos mutato nomine vulgus lumbricos appellat, cur & illud accidere posse non crediderim, *inquit Nierembergius*, talibus præcipuè viris, id affirmantibus. Nieremb. l. 9. c. 80.

Graffa in insula Zanzibar, potissimum invenitur. Animal est exigui capitis, & longissimi colli: anteriora crura oppidò excedunt posteriora, colore vario albet, rubet, roseisque distinguitur maculis. Mitis bestia est. Idem l. d. c. 82.

Caoch animal est tres dodrantes longum, pilo vestitum nigro, promiscue cum candenti, sed ventre fulvo. Clamans noctu, humanas imitatur voces. Suis instar edit mayzium cùm viret, nec dum spicas concoxit Sol. Idem l. d. c. 93.

Et tantum de Quadrupedibus sufficiant. Si quid interim obvenerit, quod nos hactenus latuit, in Paralipomenis, si Deus ita voluerit, poterit adjici.

Gratia Tibi, Domine IESV.

Hyæna Odorata Africana

Catus Zibethicus Americanq
Genitale
Vas Zibethi
Testes
Anus

Tlaquatzin
Mus Aquaticus

Cercopithecus Sagovin Clusy

Mapach

Cercopithecus Barbatus Clusy

Ignavus sive Haut Clusy

Armadillo Genus Alterum Clusy

Armadillo sive Aiatochtli

PETRI CASTELLI, ROMANI, EXETASIS

DE

HYÆNA ODORIFERA, Zibethum Gignente, quæ Civetta vulgo appellatur.

CAPUT I.

IN rebus arduis indagandis exacta, & sedula opus esse cogitatione, longaque meditatione, & quo quisque judicio, & ratione magis pollet, eo facilius obstructa reserare, recondita promere, & inaccessa ascendere, satis cuique patens est. Unde, cum inquisitur, *an Antiquorum Hyæna nobis* Quæsitum. *innotescant*, & vice versa, *an Zibeth ferax Animal priscis innotuerit*, multis valde arduum omnino videatur: Necessum erit, diligenti pervestigatione nos uti, & magis judicio, ac ratione, quam sensibus inniti, horum ut voti compotes evadamus, quare à nominis (quod multiplex est) explanatione Nominum enumeratio. initium ducentes *Civettam*, Ruellio *Sivettam*, (Animal nunc ita dictum) ex qua Zibethum colligitur, quamque *Catum Zibethicum*, Matthiolus, Scaliger, Renodeus, & alii vocarunt, *Mustelam* verò Historiæ insulæ Virginianæ Auctor censuit, *Zapetion* à Græcis recentioribus dici scripsit Renodeus, & à quibusdam *Cadopleptum* appellatur, HYÆNAM ODORIFERAM nos nuncupabimus.

Zebet quid. Porrò hujuscemodi nomenclaturarum quærendi Etymon *Zibeth* Arabicùm esse nomen respondere licebit, apud Arabes enim hujusmodi nomen diverso quamvis significatu, legitur. Nempe apud Serapionem cap. 121. de *Sedervam* his verbis: *Zebet, & est Algalia habens odorem bonum, & ingreditur in Medicinis ad abscindendum fluxum sanguinis, & ad casum capillorum.* Et addit Sadervam esse dictum in lingua Persica, *& est res nigra cum qua tinguntur lina in Haaman, & est herba, vel succus niger ingrediens in medicinis odoriferis.* Citat autem Abenmesuai, Bedigoram, & Rasim, non autem Græcos, & ipse Rasis de eadem te agit lib. 3. ad Almans. sub nomine *Seedram*, vel *Seedegiuram*. Et Judæus apud Januensem in Synonymis *Severam* vocavit: ex quibus constat Serapionis *Zebeth* aliud quid à nostro Zibetho esse, nec quid sit, id quod proposuit Serapio, imaginari queo; in mentem tantum ve-Algalia. nit Arabibus Zebeth significare rem odoratam, sicut Galia & Algalia, cum dicat hic Serapio Zebeth esse Algaliam. unde extant compositiones non paucæ Galliæ nomine, ut Gallia moschata, Gallia Alephangina, Gallia Sebellina, &c. erit ergo Gallia, & Algalia odoramentum: unde Zebeth nostrum summe odoratum Avorum nostrorum ætate tale sumpsisse nomen censendum. Ita Simon Januensis Zebeth esse Avicennæ Galiam, seu Algaliam, & Animalis Arabici sudorem, (de quo videtur fuisse loquutus Avicenna Avicenna Zebeth. lib. 2. c. 326.) sumpsit: sed Avic. Zebeth, & Algalia diversa res erit, à Zebeth, & Galia Serapionis, quæ herbæ succus est, & à Zebeth videtur primo Animali ipsi nomen *Zivetta* seu *Zebetta* fuisse impositum, à quo corrupto *Sivetta*, & *Civetta* nomenclatura ortum duxit. Quod si Pandectario fides aliqua est præstanda, quum *Zebet albahar* spumam Maris interpretetur; Zebet forte *spumam* significabit, & non inepte nostro Zibetho aptabitur metaphora, siquidem quum colligitur irato Animali, quasi spumans apparet.

Qui Catum, vel Mustelam dixere, hoc Animal inter Feles Silvestres reposuisse reor. Verum etiamsi capitis sit aliqua similitudo, in cæteris tamen plurimum discrepant. *Nos Hyænam odoratam* nuncupare maluimus, idque in sequentibus porbabile ostendemus.

CAPUT II.

An Civetta sit Pardalis Antiquorum?

QUærit Aristot. sect. 13. probl. 4. Cur Animantium nullum bene oleat, præter Cur animalia inodora. Pardalum, seu Pantheram: hæc namque propter suavem quem spirat odorem, ad se feras illicit: quod pluribus exposuit Theophrastus ipsius discipulus libro 6. de cau. plant. cap. 5. hisce verbis: *Omnino inter bruta, vel nullum, velcerte rarum admodum est, quod odorem persequitur gratia suavitatis, nisi per accidens, cum alimentum est tale. Quippe appetitus ad ipsum pabulum, ejusque causa est. Si quid tamen etiam istiusmodi ist, haudquaquam hominibus constat. Nam, & Pardalim cate-*

cateris animalibus suaviter olere quidam affirmant, & venari in senecta nimirum bestias alliciendo gratia sui odoris. At nobis nullam odoris affert suavitatem. Nisi verum etiam illud dixeris, ut certe est verum, olfactum hominet habere omnium ferme deterrimum. Itaque multi odores, suavitatesque eorum, vel gravitatet, latere hominem possunt. & cap. 26. *Animal nullum*, inquit, *penitus odoratum est, nisi quis Pardalim dixerit belluis bene olere*, retulit id etiam Plinius lib. 8. cap. 16. *ferunt* scribens *odore earum mire sollicitari quadrupedes cunctas; sed capitis torvitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliquas dulcedine invitatas corripiunt.* Dixerat enim Aristot. lib. 9. de Hist. An. cap. 7. *Pantheram sese abscondentem venari dicunt, propterea quod suo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedunt, quas corripiat, hujusce modi autem suavem odorem, non bellua tantum sentiunt, sed sui odoris vim ipsa quoque Pardalis sentit.* Scriptum etiam reliquit Ælianus lib. 5. de Hist. Anim. cap. 40. *Admirabilem quandam, & nobis occultam odoris suavitatem olet Pardalis, quam bene olendi praestantiam divino munere donatam, cum sibi propriam plane tenet, tum verò catera animalia hanc ejus vim praclare sentiunt. Hac autem hoc modo venationem capit. Quum horum, qua ad victum opus sunt, eget, sese vel in loca fructibus densis consita, vel foliis vestita, ita occultat, ut inventu difficilis, tantum respiret. Tum hinnuli, dorcades, capra silvestres, atque alia ejusmodi animalia quadam suavis odoris illecebra attrahuntur, & proxime accedunt, illarum, quam mox de latebra exiliens ad pradam se rumpit, atque eam comprehendit.* Est igitur Pardalis odorata. Addit Plinius: *Panthera, & Tigris macularum varietate prope sola bestiarum spectantur, cateris unius, ac suus cujusque generis. Pantheris in candido breves macularum oculi.* Hæc autem duo, odor nimirum, & maculæ, Petrum Gillium, & alios (ut refert Gesnerus) induxerunt, ut crederent, nostram Civettam esse Pardalim antiquorum. Quæ opinio facile refellitur. Antiquorum enim Panthera vera omnibus hoc ævo est nota, & multum differt à Civetta, immo Septalius in problematibus, Joan. Faber, & alii negant Pantheris suavem inesse odorem: sed bruta alimenti specie odorem istum insequi, hominibus autem neutiquam gratum apparere. Sed, ut verum dicam, multorum animalium excrementa hominibus suaviter odorata videntur, quæ Aristoteli, atque Theophrasto ignota fuerunt. Siquidem Plin. libro 28. de animali Cordylo Crocodilo simili verba faciens, *Alter*, inquit, *illi similis, multum infra magnitudinem, in terra tantum, odoratissimisque floribus vivit: ob id intestina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore farcta Crocodileam vocant:* Nimirum ipsius excrementum. Murium autem sylvestrium, qui flavo colore, & nostrorum puerorum deliciæ, (nuncupati *Sorci moscaroli*) stercus odore moschi præditum est, tale etiam Serpentium quorundam sentitur. Et Renodeus de mat. med. lib. 3. c. 15. *Est quoddam genus Mustela majoris, qua quod martia sit, & pugnax (Gallinas enim etiam grandiores enecat) quibusdam Martes, aliis Martorella, vulgo Fovina dicitur, cujus excrementa Moschum redolent, ut sape observavi.* Addit Scaliger Exerc. 211 part 2. Cercopithecum nihilo insuavius quam quodvis Moschum fragrare, mediocriter tamen, & sine fastidio. Moschum etiam Gazellæ excrementum esse notissimum est. Addam ego me observasse parva quædam Insecta vaginipennia à me picta libro de Insectis, quæ contrectata suavissimum spirabant odorem, qualis in floribus Dipcadi, seu Muschi Græci dicti percipitur. Igitur præter Pantheram, multa etiam animalium sunt genera valde odorata, & hominibus grata, inter quæ est Zibeth: quare mittotanquam inutilem quæstionem illam inter Cardanum, & Scaligerum de odore animalium, & de naturæ conatu in ejus generatione.

Panthera odorata. — Venatus Pantheræ. — Error. P. Gillii. — Animalium excrementa odorata. — Insecta odorata.

Quidam arbitrati sunt Animal Zibetti (ut refert Dalecampius) esse Plinii *Chaum*, de quo talia protulit. lib. 8. cap. 19. *Pompeji Magni primum ludi ostenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis.* Namque hæ notæ adsunt in Civetta. Verum nulla odoris fit mentio, nomen autem, quod habet Gallicum, fortasse à Gallia patria desumpsit. Nec caput Lupi est in Civetta, quamvis adsint magnitudo, pilorumque asperitas, & color: maculæ pellis ipsum præterea distinguunt. Annotavit verò Dalecampius, fortasse Thoëm pro Chao esse reponendum: vulgo Lupum Cervarium: & qui Genettam nostram esse putant verisimiliora loqui videntur. Sed de Thoë extant Philes versus Græci, qui ita latine sonant:

Chaus. — Thoes.

At qua puderis eruditus dogmata,
Hominem veretur Thoë, hominem si viderit?
Quajura fœderationis mutua
Colens opem fert impiger nobis suam,
Hostilis in nos irruat si bellua?

Herodotus lib. 4. Thoës ex Hyæna, & Lupo genitos esse, testatum reliquit.

CAPUT III.

An sit Antiquorum Hyæna?

Civettam veteribus probe fuisse cognitam, & Hyænam ab ipsis fuisse nuncupatam, eorundem auctoritate demonstrare conatur Petrus Bellon. suar. observ. li. 2. c. 20. quamvis odoratum reddere excrementum non observaverint. Ratio autem est, quia Civetta ferum est Animal, quale

etiam Hyæna describitur: nec tradita figura differt; siquidem Hyæna ex Arist. colore Lupi propè est; sed hirsutior, & juba per totum dorsum prædita est. Civetta etiam magnitudinem, & colorem Lupi habet, similique modo hirsuta est, verùm corpus maculis est aspersum nigris, ita ut sub oculis binæ sint nigræ maculæ, pedes nigro pilo obsiti, crura maculata, cauda oblonga, superius nigra, infima verò parte albis maculis aspersa. Præterea Civetta in cervice, & per dorsi spinam pilos habet nigros, quos surrigit, cum indignatur, non minus quam sus, inde factum, ut Glanis piscis etiam Hyæna nuncupatus sit, & talis forte erit juba illi ab Arist. tributa: accedit, quod omnes antiqui maxime ferum Animal dixerint Hyænam, adeo ut Pantheræ mirum in modum eas timeant: etenim scriptum fuit à Plinio lib. 28. cap. 8. *Præcipue Pantheris terrori esse traduntur, ut ne conentur quidem resistere, & aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirumque dictu, si pelles utriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos Pantheræ.* Hyænam Pardali inimicam esse, Ælianus etiam lib. 6. c. 22. retulit. At Civettam Cardanus X. de subt. feram adeo judicavit, ut quæ nulla temporis longitudine mitescat.

Hyæna piscis.

Potissima autem ratio desumitur ex eo, quod antiqui Hyænam genitale simul & maris & fœminæ habere scripserunt, unde Ovid.

Genitale Hyænæ.

——& quæ sit fœmina tergo
Passa marem, nunc esse marem miretur Hyænam.

Et Plinius lib. 8. cit. *Hyænis utramque esse naturam (ait) & alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere sine mare vulgus credit*; quod quamvis revera falsum sit, negetque constanter Aristoteles, tamen negligenter aspicienti vas quoddam ori vulvæ simile, fœmininus videtur sexus, quæ apparentia forsan imposuit antiquis, ut crederent utroque sexu donatam fuisse Hyænam. Aristot. 3. de Gener. Anim. cap. 6. voluit stultè, magnoque errore narrari à multis Hyænam duplex genitale habere, maris, & fœminæ, & 6. de Hist. Anim. cap. 32. commentitium id esse asserit. *Sed Hyænæ virile similiter, atque in Lupis, & Canibus habent; quod verò fœmineum esse videtur (τῷ ἐναντίῳ) sub cauda positum est, figura simile genitali fœminæ, sed sine ullo meatu, sub hoc meatus excrementorum est. Quin etiam fœmina Hyæna præter suum illud, etiam simile, ut mas habet, sub cauda sine ullo meatu, à quo excrementorum meatus est, atque sub eo genitale verum continetur. Vulvam etiam Hyæna fœmina ut cæteræ hujusce modi fœminæ animantes habent,* & lib. de gen. citato scripsit, Hyænas tam mares, quam fœminas habere sub cauda lineam quandam similem genitali fœminino, quæ quidem nota, quamvis communis sit, tamen in maribus potius cernitur, quia mares, quam fœminæ frequentius capiuntur, quæ, qui negligentius considerat (refert Arist.) in dictam aberrat opinionem.

Aristot. de genitali Hyænæ.

Linea pro Genitali.

Nobis diligentissime considerantibus Civettæ genitalia membra apparuit in ipsis ad amussim quodcumque Hyænæ tribuit Aristot. siquidem hæc primo aspectu, & negligenter consideranti duplex videtur habere genitale, at diligenter speculanti nullo modo duplex apparebit; sed unicum tantum, & maris tantummodo in mare, (quale fuit in Cadavere à nobis secto) virile autem perinde ut Lupi, & Canes habet, nimirum osseum, in hoc tamen differt à Canibus, Lupis, & vulpibus, quod horum genitale totum in medio sit osseum, glans vero carnosa solum sine osse: contra Civettæ ossiculum est in sola glande admodum breve, reliqua pars genitalis nervosa osse carens. Vidimus etiam Cuniculum Indicum dictum Romæ *porcelletto d'India* in Genitali continere ossiculum in summo tenue, in basi quadratum, sed depressum.

Notæ ab Aristot. assignatæ.

Hyænæ convenient nostræ.

Genitale osseum.

Quod verò fœmineum esse videtur; infra caudam, & genitale positum est, immo inter virile, & testes: figura simile vulvæ fœminæ, & in mare labiis est crassioribus, quam in fœmella: verum sine ullo meatu est; sed duæ tantummodo cavitates inspiciuntur, in quibus colligitur excrementum dictum Zibeth; vocavit autem Arist. hanc particulam in libro de Gener. Anim. citato, *lineam similem genitali fœminino:* Græcè ὁμοίαν γραμμὴν τῷ τοῦ θήλεος αἰδοίῳ nam negligenter aspicienti fœminea apertura, quasi linea videtur; sed meatus non habet penetrantes. In fœmina porro Civetta eædem partes eodem sunt dispositæ modo, & ubi in mare est virile, in fœmina vulva est: solum modo vascula zibetti in fœmina minora sunt, & testes interius latent. Cum igitur tanta appareat Hyænæ, & Civettæ genitalium partium similitudo, asserendum omnino videtur cum Bellonio, idem esse Animal, quamvis Zibeth excrementum non consideraverint antiqui.

Linea Genitalium.

Opinio Bellonii.

Ex altera parte Scaliger de subt. exer. 117 part. 7. irridet Hyænam existimantes Catum Zibeticum; quam quoque opinionem refellunt etiam Gesnerus; Augerius Busbequius Ep. 1. de legatione sua Turcica; Clusius in addit. ad Bellonium; & Io. Faber Bambergensis in Romano Lyceo, meus olim Collega; Plura namque sunt ab Aristotele, Plinio, Solino, atque Æliano de Hyæna relata, quæ Civettæ nostræ aptari minimè queunt.

Hyænam non esse Catum Zibeticum.

Primo quidem callum, & jubam continuitate spinæ porrigi, flectique nisi circumactu totius corporis non posse, de Hyæna retulerunt, quod in Civetta nostra falsum vidimus, & ex ossium forma in nostro Scheleto quilibet considerare valet, collum facile verti posse.

A Colli inflexione.

Præterea quoque Solinus asseruit, in ore gingivam nullam, sed dentem unum habere, atque

Ab uno dente.

atque perpetuum, qui ut nunquam retundatur, naturaliter capsularum modo claudi-tur: in nostro autem Scheleto dentes plures.

A sermone humano.

Demum scriptis mandarunt Hyænam sermonem hominum assimilare, pastorum nomina addiscere, ut eos dolo capiat. Item vomitionem hominis imitari ad sollicitandos canes, quos invadat. Nec ullum ex his adhuc observatum est in Civetta etiam maxime cicurata. Sed hæc facile refelleret Bellonius. Namque sicut Lupo, & Leonsi falsò tribuit Aristoteles hujusce modi rigorem colli; ita falsò potuit eundem tribuisse Hyænæ. Deinde Solinus non loquitur de Hyæna; sed de Crocuta, quæ genita fuit ex Hyæna, & Leæna. Quæ demum afferuntur sunt potius admiranda, quam credenda, tum quia, qui ea retulit Plinius pro re mirabili proposuit. Ælianus vero lib. 7. c. 22. Crocutæ ista tribuit, dubitatque an sit fabulosum, quod confirmari videtur, quia Arist. tanquam falsa ea reticuit, nec Busbequius meminit in sua Hyæna.

Crocuta quid sit.

Civetta mansueta.

Addit Scaliger contra Cardanum Exer. 211. part. 2. tantum abesse, ut Civettæ sint implacabiles, ut eorum unam humeris suis gestaret Nicolinus ab Ancisa Marchionis Mantuæ spurius: immo Bellonius fatetur, quendam Alexandriæ, qui tunc Florentinorum Consulem agebat, Civettam habuisse adeo cicurem, ut cum hominibus colludens illis nasum, aures, & labra sine noxa morsu præhenderet. At levia quidem hæc sunt, natura enim ferum est animal, & fœminam quidem cicuratam scimus, non autem marem.

A Iuba.

Majorem vim facit Iuba, quam ex Arist. 8. de Hist. Animal. c. 5. Hyæna habet, quemadmodum equus, sed seta duriore longioreque & per totum dorsum porrecta his verbis: χαίτην δ' ἔχει ὥσπερ ἵππος, καὶ ἐπισκληροτέρας καὶ βαρυτέρας τὰς τρίχας, καὶ δι' ὅλης τῆς ῥάχεως: & libro 6. c. 31. *Iuba per totum dorsum prædita est*, scriptum reliquerat, & quamvis Civetta irata in dorso pilos erigat Apri modo, non tamen longior est equina juba.

Sed respondere probabiliter admodum Bellon. posset; Nequaquam esse intelligendum Hyænam habere jubam longiorem equina juba; sed cæteris sui corporis pilis; quia equi multi jubam habent ultra tres palmas longam, quod si talem, & longiorem, ac duriorem, nec non per totum dorsum porrectam haberet Hyæna, quum sit Animal omnium consensu lupi magnitudine, & proinde duob. palmis non altius, proculdubio hujusmodi Iuba longa per terram traheretur, quare rationi consentaneum est dicere Arist. voluisse, Iubam Hyænæ per totum dorsum esse porrectam, non in collo tantum, atque constare ex seta duriore, & longiore, quam sint reliqui pili, ut videmus in suibus, & in nostra Civetta.

At dices, si hoc est, cur Arist. Hyænæ jubam non assimi lavit potius Aprinæ Iubæ, quam equinæ, quæ in solo est collo? Respond. Arist. fortasse descripsisse formam Hyænæ ex aliquo Indo auctore, qui equum jubatum in collo vidit, non autem Aprum, vel suem, haud enim constat an in India nascantur sues nostris similes: unde Arist. non commutavit inditam jubæ similitudinem.

Genitalium præterea situm diversum esse Hyænæ, & Civettæ, ex Arist. verbis colligunt Scaliger in libro 15. Metamorph. Ovidii, & Io. Faber hoc loco. Namque Aristoteles videtur collocare, tam in mare Hyæna, quam in fœmina imperviam vulvam statim sub cauda, sub hac excrementorum exitum, sub quo genitale: ex quibus colligit Scaliger, tùm à situ, tum quia impervius est meatus, non esse uterum: absurdum enim esset censere Matricem supra rectum intestinum sub dorso esse. Nam ex Arist. meatus excrementorum inter illam rimam, & veretrum est. Faber autem invenit etiam Scaligerum sibimet ipsi contradicentem Exerc. 217. contra Card. par. 7. *Aristotelem*, inquiens, *eam rimam, quæ sub excrementorum exitu est, imperviam introrsum esse dixisse, & dicere debuisset*, ait Faber, *quæ supra excrementorum exitum est, si Aristotelis mentem declarare, nec sibi ipsi contradicere voluisset*. At veritas ipsa coegit Scaligerum rectè loqui; eo enim modo intellecta Aristotelis verba rem impossibilem fingere videntur; omnia enim animalia caudata meatum excrementorum immediatè sub cauda habent; unde, vel deceptus fuit Aristoteles falsa relatione: vel error est in textu; & intelligendus, quod dicat, sub cauda quidem esse pseudovulvam, sed non immediatè, aut sub cauda meatum excrementorum, ex altera vero Genitale verum, ipsum vero in medio, & hæc sunt consona rationi, & positui, quem à natura observatum in Civetta videmus, illam autem situationem in nullo animali, nec etiam monstruoso, adhuc vidimus. Sed subtilius hi disputassent, si dixissent, Hyænam habere lineam tantum sine ullo penitus meatu: sed Civettam habere meatus duos, & cavitates, in quibus colligitur Zibethum, verùm non ita strictè accipienda sunt Aristotelis verba; sed ut rationi, & experimentis congruunt. Porrò Busbequius, qui legitimam antiquorum Hyænam se vidisse refert, lineæ dictæ situm, & formam si dilucidasset, suas egisset partes: interim dicemus Hyænam non posse habere suum pseudouterum, nisi ea positione, quia spectatur in Civetta, quæ magnitudine sua ferme naturali talis est in resupinato Animali.

A Genitalium situ.

Scaligeri contradictio.

Explicatio

Busbequii negligentia.

Sed omnium maxime hanc refellit Bellonii opinionem ipse Busbequius, dum narrat se Hyænas duas Constantinopoli vidisse, cui fidem præstamus; describit autem Lupo aliquanto

Figura I. Descriptio Hyænæ à Busbequio.

quanto humiliorem; sed nihilo breviorem esse. Pellem habere Lupi similem, nisi quod pilo sit horridiore, & grandiore, maculis quoque nigris distinguatur. Atque Caput (quod maximum est) dorsi spinæ contiguum sine ullis vertebris esse, ut cum respicere velit totam se vertere necesse habeat: plurimas esse in Galatia Hyænas, & frequentissime sepulcra suffodere, & ossa congregare ad suas speluncas, tam humanorum, quam ferinorum cadaverum, & ob id Hyænas facile inveniri, nimirum ex ossium cumulo, ante harum speluncas conspecto. Præterea Joan.

Ioan. Leo. Leo in nova Africæ descriptione, esse, ait, forma Lupi, habere pedes humanis similes, humanis maxime cadaveribus delectari, quæ ex sepulturis auferat. Animal esse minime astutum, & cum cantu, ac Tympani sono maxime recreetur, fieri ut interea venatores adeo ad musicam attento, fune pedes ambos innodent, atque ita è speluncis suis extrahant, occidantque. Sed adhuc dubitare licet,

Dubitatio. numne hæc sit vera Hyæna, quum nec Jubæ, nec genitalium partium, nec morum ab antiquis Hyænæ tributorum fiat mentio: sed diversorum: imo cum veteres maxime malignam, & callidam descripserint Hyænam, & Leo dictus minime astutam prædicet: dubitatio augetur; quia nec constat de nostra Hyæna, quod refert Plin. li. 8. c. 30. *Hyana plurima gignuntur in Africa, qua & Asinorum sylvestrium multitudinem fundit. Mares in eo genere singuli fæminarum gregibus imperitant. Timent libidinis amulos, & ideo gravidas custodiunt: morsuque natos mares castrant. Contra gravida latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudentque copia libidinis.* Tamen cum dicatur Hyæna libidinosa, & mas, & fœmina, non differet à nostra, quæ ob Zibethum, non solum ad coitum prona est: Sed alios homines utriusque sexus, ob id ipsum inunctum incitat.

Huc etiam referendi erunt Philes Græci versus de Animalium proprietate, quibus quædam Anim. proprietates adnotantur, non convenientes Cato Zibethico, ut cap. 43. de Hyæna, & terrestri, & marina: qui ita latinè sunt redditi:

Hyana qua mas pridie videnda erat,
Nunc fæmina est, insique iutturque invicem,
Maternui utque fiat avus haud dixeris.
Alvo ferens, ferensque fætum mutuo.
Si forte quequam dormientem offenderit,
Pede strepitum non extitante subvolat;
Suamque porrigens dolosè dexteram,
Somno jacentis, admovet eam naribus,
Soporis auctorem, quod ajunt, maxime.
Hinc eruto, quod subtus est caput, solo,
Deponit hoc, nudo, & supino gutture,
Inque illud incumbens feris complexibus,
Somnos trahentem strangulat miserrime.

Hyæna Marina. *Quod si marina quispiam hyana pinnula*
Dextra sopore tangat oppressum, gravem
Statim rigorem huic injicit, cum somniis,
Qua terreant dira jacentem imagine.
Astutia canes hyana irretiens,
Mox pascit horum carnibus jejunia.
Fulgente namque Cynthia sub vesperam,
Umbra sui illos corporis ferit, retro
Lumen tenens vestigiorum callide.
Mutosque reddens percitos formidine,
Instar venefica increpantis carmine,
Occidit incautos doli crudelior.

Idem refert Ælian. lib. 6. c. 14.

Multa quidem de Hyæna relata videntur potius fabulosa. Sic etiam Ælianus lib. 15. de Anim. cap. 14. referre videtur Hyænam esse cornib. præditam, cum ait: *Denique Hyana, quod animal Capreis minus esse ajunt, sed Cervis animosius multo, & cornibus ferociens:* de quo Æliani loco dubitavit etiam P. Cillius, dum in sua translatione omisit, & Gesnerus adnotavit, esse absurdum, cum Lupi cognata quadrupes sit, nihil cum Capreis, aut Cervis commune habens. Sed quicquid sit de hac Bellua, certum fatemur, multas Hyænæ notas adesse in Civetta, non paucas desiderari.

CAPUT IV.

Sub quo Animalium genere sit reponenda Civetta.

Quum clare ex dictis pateat, nostram Civettam, neque antiquorum Pantheram, neque Plinii Chaum, neque veram Hyænam esse, jure adhuc quæritur, ad quod animalium genus sit referenda: Multis quidem de genere Felium visa est; unde Catum appellarunt; sic Alexander Benedictus, Ruellius, Matthiolus, Scaliger, & alii non pauci Feli silvestri similem faciunt. Et quidem facies videtur Feli similis, pilos enim in barba, ut Felis, habet, eodemque modo tres alios oblongos in genis: Sed præter hæc nihil aliud commune cum Cato habet: non pellem, quæ in Fele levis, in Civetta aspera, & oblongis, crassisque pilis; neque ungues quæ Feli sunt aduncæ, Civettæ obtusæ: dissimilia etiam genitalia, immo Fab. Columna Io. Fabro scribens: *Effigies, ait, ad Canum, quam Felium, aut potius Vulpium figuram accedit; quod rostrum non harum ritu obtusum; sed illorum forma oblongum habeat.* Renodeus: Animal ferum est, dentibus ferox, Feli non tam simile, ut multi scribunt. Majus enim est, sæpe Vulpem excedens, caput, collum, pedes, atque alias partes habens illi valde dissimiles. Os ei oblongum est, ut Meli, seu Taxo animali, corpus longum, maxillæ inferius albæ, ut etiam barbitium, pedes nigri, laterales ventris partes albicantes, dorsum ex obscuro cinereum, maculis nigris conspersum. Præterea dentibus cani potius, quam Cato assimilatur.

Quæsitum.

An sub genere Felium.

Gesner. in ter Lupos.

Equidem ad Hyænas refero, & has ad genus generale illud, quod continet Lupos, Canes, & Vulpes, & similia animalia carnivora. Genus autem Hyænarum multiplex

Genus generale.

cum etiam dicat Herodotus lib. 4. ex Hyæna, & Lupo gigni Thoës. unde si conjunguntur Lupis, aliqua inter ipsos est affinitas naturæ.

Hyænarum divisio. Dico autem, Hyæna, vel est odorata, vel inodora. Atque Hyæna odorata; vel est Orientalis, & Arabica; vel Occidentalis, & Americana. Hyæna inodora erat antiquorum Hyæna, quæ fortasse duplex est: nam, ut mox dixi, Hyæna Busbequeii desiderat non paucas antiquæ notas, & ad Lupum silvestrem arabicum referri posset.

Hyæna autem odorata, & Zibethum ferens duplex est, Arabica, & Americana, ambo conveniunt in generatione Zibethi: sed forma aliquantulum differunt, ni pictor nos fefellerit in Americana. Namque Zibethicum Animal Americanum, quod pictum ostendit Nardus Antonius Recchius, hanc habet formam.

Figura II. Describens ipsum Faber: Caput, inquit, non crassum, sed tenue, & acutum habere, ut rostrum Caninum potius quam Felinum esse judicares, quod cum labris suis subrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces sunt, nec magni admodum albicant. Cæterum subcineritii coloris est caput, & pili in barba vix ulli. Collum quoque longius, quam in Tigre, aut Catopardo, quod pulcro quodam ordine alternis nigriusculis, & albicantibus fasciolis, velut totidem torquibus altè adpictis exornatur. A capite ad dorsum, per colli longitudinem supernam simi- Hyæna Americana. lium colorum lineæ excurrunt. Dorsi medium à collo ad caudam linea nigricans pilosa valdè distinguit. Maculis in corpore cinereo minus obscuro nigricantibus, rotundis, & ovalibus ordinatim secundum lineam rectam, versus caudam productis, insigniter decoratur. Ita ut superiores, dorso quippe viciniores, sint majores, mediocres paulo inferiores, & quæ in imo sunt ventre sensim evanescant. Caudam gerit alternis similiter, ut in collo dictum, fasciolis nigrescentibus, ac cineritiis distinctam, ac satis longam; sub cauda tria foramina eminenter visui se præbent, anus scilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur, & extrahitur, ac vulva: medium tamen cæteris duobus majus apparet.

Figura III. Hyæna autem odorata Africana, quæ nostra Civetta est, Lupum potius æmulatur, quam Felem: capite enim est oblongo, & rostrum acuminatum, non obtusum, ut Feles, habet, item dentium formam, ut Canum, Hyæna Africana. duorum palmorum altitudine erat à me sectum animal, tantundem erat corpus à scapulis ad caudam: caudæ vero longitudo quanta totius corporis: collum etiam longitudine superabat semi palmam, (corpus sine collo dupla longitudine altitudinem superare visum est Columnæ: sed vidit animal timidè, & depressè gradiens, ego vero etiam Schelerum sum dimensus) capitis longitudo dupla erat *ad latitudinem*. In barba, & genis pilos habebat duros, albos & longos Felium ritu: rostrum pilis denudatum, nares nigricantes, & sub oculis maculæ nigræ: oculi splendentes, & subrubentes Bellonio: Columna autem apud Fabrum, nigriores vidit ex colore castaneo, & flavescente mixto, nec hilares; sed potius tristes, & depressos magis, quam eminentes. Verum ex ambobus Gemmæ ex oculis Hyænæ. oculis nostri Animalis mortui erui gemmas pisi siccati forma, & magnitudine orbiculares, & angulosas, cristallo æmulas, quas etiam nunc servo, quod facit, ut confirmem illi Hyænæ nomen. Nam scripsit Plinius lib. 37. cap. 10. & similiter Albertus de lapidibus ex Enace, & Aarone: *Gemma Hyania ex oculis Hyænæ, & ob id in vase inveniri dicunt, & si credimus, lingua hominis subdita futura prædicere.* Sed haud dico veras esse gemmas, nam etiamsi erutæ hæ gemmæ per duos, vel tres dies manserint cristallinæ, duræ nimirum, & Diaphanæ; processu tamen temporis opacæ fiunt, & scinduntur in tres aut quatuor veluti squammas lapidibus limacum similes. certè Alexander 1. probl. 6. proposuit: *Cur feles, Hyæna*, & vespertiliones acute noctu conspiciunt? Præterea Ci- Aures. vettæ aures sunt parvæ, orbiculares ad Melis, seu Taxi formam, in ipsis similis pilus, nec mollis, nec asper. Corpus habet albicans, & cinereum Lupi colore, maculis aspersum nigris: crura, & pedes potius parva, quam magna; brevia, quam alta, & pilo nigro obsita. Pedum digiti, quatuor simul, & insuper parvus pollex internè situs, nec longè distinctus, ut in Fele. Ungues sunt caninæ, nigræ, breves, crassæ, & obtusæ, minimum aduncæ. Situs vesiculæ Zibethi. Circa genitalia, dicemus, sub cauda immediatè esse excrementorum meatum, proxime collocari testes in maribus, tum vas Zibethicum, & sub hoc sexum masculinum, vel fœmininum. At in resupinato animali pinximus primo virile membrum, foris exertum; licet in Animali vivo sit intus reconditum, quod in media glande ossiculum habet; sub hoc situata est pseudovulva, sub hac testes, infra quos excrementorum exitus est immediate ad caudam; ut suprà pag. 21.

Pinximus autem ea omnia sua ferme naturali magnitudine ad unguem dimensa. Vas autem Zibethi positum est inter genitale, & testes, quos satis magnos, ac evidentes habet, istos secui, & inodoros reperi, & ab his vasa seminaria admodum crassa ferebantur, ad genitalis radicem ad latera pseudouteri sub quo vesica parva erat. Natura autem hujus particulæ paulò post considerabitur. Genitale totum occultatur in corpore Felium modo, dum vivum Animal quiescit, Explicatio apparetque sola glans: at in cadavere ob relaxationem, uti pictum est, totum membrum

brum foris extabat, ut à nobis tractum remanserat, nec intus iterum reductum, quiescebat. Totius præterea corporis pili sunt longi, rudes, & asperi apri modo, & in cervice, ac per dorsi spinam pili adsunt nigri, prælongi, ac duriores, quos erigit iratum animal, uti sus. Cauda est oblonga, & bene pilosa, usque ad terram pertingens, variis distincta maculis. Icones hujus animalis positæ à Matthiolo, Bellonio, Clusio, & Columna inter se differunt: magis placet, quæ est in Matthiolo à Valgrisis impresso.

Hyænæ nomen universale. His positis concludemus, jure hæc tria animalia à nobis reducta esse ad Hyænæ nomen, nimirum ob proprietatem insignem, quam hæc tria animalia habent nullis aliis animalibus communem: nimirum falsæ vulvæ formam, ob quam utrumque habere sexum ab aliquibus credita sunt: quæ proprietas, ut ab aliis animalibus hæc distinguit, ita eadem inter sese unit generica unitate. Hyænarum proprietas. Communicant igitur simul Hyæna nostra, & antiquorum Hyæna, pseudovulva, genitali osseo, & oculorum gemmis. Verum quia generis nomen hæc tria animalia continentis nos latet, ab antiquiori specie nomenclaturam mutuari libuit. Fortasse sub eodem innominato Genere continetur Fiber, nam Castoreum, vesicæ sunt in inguinibus humorem apertura stillantes melleum: non autem testes ut dicemus.

CAPUT V.

Ubi Hyænæ nascantur?

Ex Syria. HYænas, scripserunt Herodotus lib. 4. Plinius, atque Solinus, plurimas gigni in Africa. At nostra Hyæna, odorata dicta, à Francisco Alexandri Catus Syriacus vocitata fuit, & Matthiolus Venetiis vidit ex Syria delatas. Cardanus verò scripsit, Hispaniam ipsas mittere, quapropter notatur à Scalig. Clarius autem loquutus est Amatus scribens, Lusitanos eas deferre ab Indiis: An in Lituania. sed memoria non excidit mihi, aliquot ab hinc annis à Lituano quodam pharmacopœo Romam ad Henricum Convinum transmissum fuisse vasculum Zibethi, & Ungulam Alcis, qui etiam scripsit, ista esse fructus suæ regionis: unde suspicor etiam in illis frigidis regionibus oriri Civettas.

In Indiis. De Zibethico autem animali Americano scribens Jo. Faber ex F. Gregorio de Bolivar; Hoc animal, inquit, nascitur in multis Indiæ orientalis, atque occidentalis partibus, cujusmodi in orientali sunt provinciæ Bengala, Ceilam, Sumatra, Java major, & minor, Malipur, & plures aliæ.

Nova Hispania. In nova Hispania verò sunt provinciæ de Quatemala, Campege, Nicaragua, de vera Cruce, Florida, & magna illa Insula S. Dominici, aut Hispaniola, Cuba, Matalino, Guadalupa, & aliæ.

Peru. In Regno Peruano animal hoc magna copia reperitur. In Paraguay, Tucamam, Chiraguanas, Sancta Cruce de la Sierra, Yungas, Andes, Chiachiapoias, Quizos, Timana, Novo Regno, & in omnibus provinciis magno flumini Maragnone confinibus, quæ circa hoc ferme sine numero ad duo Leucarum millia sunt extensæ. Multo adhuc plura ejusmodi animalia nascuntur in Brasilia, ubi mercatura Zibethi exercitatur.

Guinea. Magna horum abundantia quoque est in Guinea, in provinciis nimirum de Loango, Congo, Manicongo, circa flumina Angolæ, usque ad Cafres, & finem bonæ spei, maxime autem in grandissimis, & extensissimis montibus, qui ibi prostant, quos Fragosas Cuspides appellare solent. Et ex parte quidem Cafres montium de Torea, aut de Luna, ubi maxima Algaliæ quantitas extat.

CAPUT VI.

De Vasculo Zibethico.

ZIbeth, quod ab hoc animali generatur, non ex toto corpore; sed ex determinata particula colligitur, quo, qualis, quanta, & ubi sit, nunc est à nobis investiganda. Tupiter autem erravit Jo. Riolanus, suæ Pathologiæ cap. 11. scribens: *Damarum stercus benè olet, & Gazella cacat Zibethum.*

Pars ferens Zibethum. At Ruellius primo de Nat. stirp. capite 27. *crure genitalibus locis* scripsit & subjunxit, *è cujus natura sordes manant, &c.* cui assentiri videntur Matthiolus, & Francisc. Alexandri. Excrementitium genitalium humorem vocavit Dessenius. At Renodeus circum *testes & pudenda* concrescere scripsit. Itaque hi videntur censuisse testes esse vasculum Zibethi, sed ridiculum est, quod Everhardus à Mepschen narravit Dessenio de Civetta Alexandri Cardinal. Farnesii, *exectis testibus aperto vulnere sudorem defatigata, & irritata fera colligi.* Nam orificia, quæ cernimus naturalia, ipse censuit arte Columna. facta exectis testibus. Columna autem Epist. 1. ad Fabrum, vocat testiculos, sive utriculos, qui medii inter anum, & pudendum prominent, tam in mare, quam in fœmina. *In mare tamen duplo grandiores apparent. Hi utriculi interna sui parte, ubi pilicurti hærent, capacem satis cavitatem obtinent, in quam ingressus patet exiguus, & cartilagineus.* deinde subdit: *sub dictis utriculis, folliculus, sive testiculus (nam alij testiculi haud apparent) maris genitale situm est.* Quæ verba fecerunt, ut Faber dubitaret, quid sibi vellet Columna, ex folliculis illis, utriculis, sive testiculis Zibetum colligi, an fœminæ quoque extra prominentes Didymos habent?

Clarius profectò loquutus fuit Alexander Benedictus de cur. morbis Fœminæ intra genitale, & alvum: Mari intra genitale membrum, & testes colligi Zibetum, & Columna altera Epistola ad Fabri dubitatio-

tionem respondens, denuo revisis, & exactius consideratis dictis animalibus: *Testes*, ait, *ex lateribus folliculorum cum manibus eversi, tam magni eos attrectanti manifestantur, quam ab iisdem folliculis contineri possunt*; & subdit: *folliculis his ad latus foraminum (quæ instrumento humorem excepturo ingressus datur) in externa parte testes adhærent. In fœmina testes illi perquisiti, non inveniuntur, molliores enim sunt illi utriculi, seu folliculi, nec ut in mare grumositas illa, & durities oblonga testium percipitur.* Præterea Frater Gregorius de Bolivar apud eundem Fabrum, *Mares solos*, ait, *foras eductos, & conspicuos testes, intus conclusos fœminas gestare.* Decipi autem omnes affirmabat, qui prominentias illas in fœmina ambas intra vulvam, & anum sitas, testiculos esse sibi persuaderent. Hos enim tumores, solos esse illos folliculos, & utriculos à natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethum paulatim colligitur, & inde evacuatur. Et cum duo sint, imponere facile possent, etiam valde gnaris, & Naturæ studiorum non inexpertis, ut testiculos esse ad credendum adducerentur. Et quoniam iidem utriculi in eadem regione, ubi maris testiculi hærent, positi videntur, illosque veluti investiunt, & cooperiunt, hinc fieri posset, ut crederent aliqui testes esse: hæc, si apud eruditos quidem, & oculatos auctores leguntur, quid sperandum ab iis, qui Animal non viderunt? Columnæ asserere videtur, testes in folliculis contineri, & adhærere in externa parte folliculis ad latus foraminum, quod jure negat Bolivar.

Verlor. sententia.

Sed nos cæteris omissis dicemus in resupinato animali mortuo sub ipsis utriculis testes esse, non tactu solum; sed oculis quoque manifestissimos, ut pictura ostendit; erecto animali non ita prominent; cum interius comprimantur, ita etiam in vivo, & bene valente Animali semper testes sunt retracti, ut in homine juvene, & valido accidere dixit Galenus libro 1. de sem. capite 15. secus in sene, nisi morbosè fuerint convulsi; ideo F. Columna in animali inquietissimo, ferocissimo, erecto, & valido non potuit istos bene tangere, & considerare; adeo ut ipsi visum fuerit testes in folliculis ipsi contineri. Sunt autem testes à Zibethi vasculis omnino distincti, & sua habent vasa ferentia semen ad meatum genitalis, valde crassa, ut nos Anatome docuit, & servamus adhuc apud nos hujus Animalis scrotum exiccatū, in quo testes.

Nostra inspectio.

Dilucidatio.

Membrum Zibethicum primo aspectu fœminea vulva videtur: lineam enim oblongam habet, & labia crassa, quod si manibus tangatur, tactu sentitur ovi parvi magnitudine, veluti cartilaginosum corpus, & duriusculum, in quo, cum parum digitis deducitur, & dilatatur, apparent duo oblonga foramina, iis, quæ sunt in naribus, similia, sub quibus cavitates quædam sunt, sedes Zibethi; Hæc vascula si digitis magis pressa deducantur apertis omnino foraminibus totas cavitates demonstrant, loculique perfecte patent, quorum cavitas tanta est, quanta sufficeret ad continendum Amygdalæ nucleum, in his loculis nullus porus, nullus meatus apparet: Sed sectione facta, corpus duriusculum ovi magnitudine, quod cartilaginosum tactu videbatur, agnovi distingui in duos utriculos olivæ Hispanicæ magnitudine, & nequaquam cartilaginosos, sed carnosos, & minutis, albis, duris glandulis, seu granulis infertos; duriore autem multum, quam testes, erant substantia: omnino tamen inter se distinguebantur hi folliculi, membranis tamen uniti, & interior quidem communis erat ambobus utriculis; servo adhuc apud me hosce utriculos exiccatos, qui mire redolent Zibethum, cum testes veri exiccati cum scroto nihil oleant: sed quod mirum Animal Hydrope exanimatum putrefactis omnibus visceribus, & maximè fœtidis, vehemens ut nausea secanti excitaretur: & alioqui fœtidum totum: tamen mire olebat, & nunc etiam optimum spirat odorem, vas Zibethi.

Vas Zibethi.

Structura.

CAPUT VII.

De Castoreo.

CUm autem ad dilucidandum genus, & proprietatem Hyænæ, odoratæ plurimum conferat Fibri Historia: ideo dicemus quod Fiber Animal sit, cujus & mas, & fœmina reperitur, ambo in inguinibus conceptacula quædam habent, è quibus, per sua oscula, melleus quidam liquor emanat, quem Fiber ipse delingere solet; Mares autem habent præterea suos testes sub cute intus ita coclusos, ut tangi nequeant, veluti sues, teste Dioscoride. Rondeletius similes tumores in Leporibus esse dixit, unde factum sit, ut vulgus eos, mares, & fœminas censuerit. Pariter Moscho Animali similes esse censuit, vesiculæ enim Moschi id indicant, sed Rondeletii verba digna sunt, quæ huc transferantur, hic lib. de Amphibiis cap. 8. *Fibri*, inquit, *in inguinibus geminos tumores habent, utrinque unicum membrana sua conclusum, ovi anserini magnitudine, inter hos est mentula in maribus, in fœminis pudendum. Hi tumores testes non sunt; sed folliculi membrana contexti in quorum medio singuli sunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis, & cerosus, quem ipse Castor sæpe admoto ore lambit, & exugit, postea hoc veluti oleo, quas potest corporis partes contingere, oblinit. Hos tumores testes non esse hinc maxime colligas, quod ab his nullus sit ad mentulam via, neque ductus, quo humor in mentulæ meatum derivetur, & foras emittatur. Præterea quod testes intus reperiuntur. Liquor ille, de quo loquimur, quum recens est, oleum refert, quum vetustior mellis liquidi colore est*,

Rondeletius.

est, & crassitudine. Idem Leporum exemplo declarare non inutile fuerit. Iis in utroque inguine tumor est, glandula prominentis modo, intus meatus est varicosus, capreoli modo intortus, è quo liquor effluit. Hos tumores cum in omnibus leporibus observasset vulgus, lepores omnes simul mares, & fœminas esse credidit. Eosdem tumores Moscho animali esse puto, à quibus odoratum illud pus emanat. Neque sunt audiendi, qui putant tuberculi, vel umbilici inflammati saniem esse. Tumorem esse glandulæ, vel testiculo similem membrana circundatum norunt, qui adulterant. nam in testiculi formam effingunt, ac testiculum *Moschi* appellant. *Hæc, quæ de tumoribus inguinum Castoris, & liquore inde manante à nobis prodita sunt, cum ita se habere doceas ipsa inspectio*, & paulò ante dixerat Rondeletius. *Testes parvi, substrictique, & adhærentes spinæ, qui adimi sine vita animalis non possunt.* id prius scripserat Dioscorides, licet censuerit, quod defertur, bivasculum esse testes. pariter Plin. lib. 32. cap. 3. ex Sextio Medico diligentissimo. ex quo videtur colligi posse liquoris folliculos non esse testes, & quidem facile, quia testes non sunt liquoris forma in folliculis. Dicendum ergo adesse Animalia multa, ut Hyænas, Zibethica, Castores, Moschifera, Lepores, & alia, quæ inguinibus vascula ferant, in quibus liquores quosdam odoratos proprios deferant, ut inter pisces sepia, loligo, purpura, excrementa odorata continent in Vesiculis.

Quod autem de Moscho ferunt, non videtur verum. Concedimus quidem Animal esse exoticum, & Indicum in regno *Pegu*, ac potissimum in agro Tumbasecorum admodum frequens, capræ non multum dissimile, ac corpore prægrandi, *Dorchadem Moschi, Gazellam Indicam*, & *Capreolum Moschi* nominatum, ex cujus inferiore maxilla, æque dentes utrinque singuli porcorum instar exeruntur.

At quum narrant, huic cum Veneris œstro percellitur, furoris vehementia umbilici regionem intumescere, ibique congesto sanguine multo, & crasso fieri apostema: atque tum ferum illud animal potum, cibumque aversari omnem, & humi sese provolvere, atque lapidibus, & arborum truncis turgentem partem quadam voluptate confricando, disrumpere, ac vomicam aperire, ex qua saniem quandam excerni, quæ verus est Moschus, illam autem saniem (etiam referunt) super arborum truncis, aut saxis relictam, calore solis, ac Cœli bonitate coqui, & elaborari, sic virosum ipsius odorem, si quis est, dissipari, & hanc esse optimum Moschum. Alioqui capta fera venatores partem cum corio simul abscindere, cruorem effluentem exprimere, colligere, exiccare, & servare cum utriculis, aut pellibus eorundem animalium, quorum sæpe sanguinem exiccatum, paucula recrementi dicti portioni commixtum pro puro Moscho ab institoribus, seu adulteratoribus vendi; &c. Nos si hæc attentè consideraverimus eandem esse naturam Moschiferi Animalis, ac Zibethici apertè cognoscemus, nonne ambobus sub umbilico vas excrementi collocatur? nonne ambo ad Venerem irritantur copia sui excrementi? nonne ambo, ut tale excrementum expurgent, se confricant lapidibus, & stirpibus? nonne utrumque excrementum eligitur potius ab Animali expurgatum, quam ab homine extractum? Quare utriusque similis est natura; & ideo si ex Arist. à notioribus nobis ad minus nota procedendum: ex nota natura Zibethi, veniemus in cognitionem Moschi minus nobis noti, & dicemus sicut Zibeth est non ex apostemate, ita neque Moschus: quare Moschiferum Animal habebit etiam particulam determinatam naturaliter ad colligendum excrementum dictum Moschus.

CAPUT VIII.

Quid sit Zibeth.

EX hoc Animali colligitur odoramentum dictum Zibeth à Scaligero, Zibettum, & Zaperion ab Hermolao, & Ruellio: à nonnullis Algalia, ab aliis Civetta. Hujus in Animali ipso, quæ sit materia, non certo apud omnes constat. Nomina.

Siquidem animalis semen vocavit Cardanus: unde à Scaligero reprehenditur, & jure: verum enim semen non esse, patet manifeste, quia, qui adhærent, subsuntque testes, non eo suos seminales ductus evacuant; sed per penem, ut in Canibus, quod sectione earum partium clarissime vidimus. Nec possumus dicere, quatuor habere testes, duos proli generandæ destinatos, alteros vero apertos ad superflui seminis excretionem, quia hi utriculi exiccati, quos servo, odorem Zibethi spirant, nullum autem testes, quo patet aliam materiam contineri in testibus, aliam in istis folliculis, & verum semen neutiquam esse odorem Zibethi. An sit semen?

Plurimi censuerunt esse Animalis sudorem, ut Scaliger, Matthiolus, Jannensis, Redondeus, Jo. Leo in desc. Africæ, F. Gregorius de Bolivar, quibus subscripsit Faber, id affirmant, quia defatigato, irritato, & sudante animali plurimum colligitur, imo etiam sub coxis, brachiis, collo, & cauda ex F. Gregorio. Quibus ego assentiri nequeo: nam cum sudor per totum corpus emittatur, non in hominibus tantum, verum etiam in belluis (vidimus enim in equis sudantia dorsum, coxas, collum, & caput) etiam si copiosior à dictis partibus sudor emergat: & ideo totum corpus eodem deberet esse præditum odore. Cum verò soli utriculi, & humor solus in ipsis collectus percipiantur odorata, non autem pellem, carnem, axillas, & totum corpus, odora- An sit sudor?

odorata sentiamus, neutiquam dicendus erit sudor: nisi fortè à modo, quo colligitur in ipsis utriculis, hoc nomen sumere voluerimus; videtur enim à corpore glanduloso, & spongioso per invisibiles poros in cavitates folliculorum resudare; unde dicetur, non simpliciter sudor; sed membri Zibethici sudor.

An sit excrementum? Alii generalius loquentes excrementitium dixere, ita Ruellius vocavit sordem odoratissimam genitalium locorum. Dessenius excrementitium genitalium humorem dixit, Scaligero & Renodeo placuit etiam appellare strigmentum circa testes, & pudenda concretum. Sed hi non descendunt ad particularem hujus excrementi naturam: quare assumpto, omnium auctorum consensu, quod sit Animalis excrementum, considerandum à nobis erit, quale sit excrementum.

Distinctio excrementorum. Possumus distinguere excrementa, ut aliud sit utile excrementum, ut semen, lac; aliud inutile, ut pus, sudor, sordes, &c. Diximus, non esse semen, neque sudorem, neque erit pus; quianec ulcus adest, nec materia corrupta, vel similis, ex qua pus gignatur. Ego censeo esse excrementum proprium substantiæ glandulosæ dictorum folliculorum, quæ tale gignat insita & propria vi, ac facultate, ut ventriculus chylum generat, Hepar sanguinem, Mammæ lac, testes semen, aures suas sordes, sepia atramentum, Vipera in dentibus Venenum, & similia, immo, & simile omnino Melleo excremento Castorei, & Moschi, & similium Animalium. Sed vereor determinare, an sit excrementum utile ipsi parti, vel Animali gignenti, ut lac, & semen: vel omnino inutile, ut sordes aurium.

Dubitatio. Nam quum genitum excrementum grave videatur ipsi animali, ab ejus enim acrimonia vellicatur, & cogitur se ipsum eo exonerare. fœmina autem, quæ cicur facta est, videtur delectari, dum aurifscalpio Zibethum extrahitur, ex quo suspicari, inutile, & nocuum ipsi animanti esse excrementum; possumus. Contra odoris suavitas non indicat concoctionis carentiam, nec putredinem, uti accidit in excrementis præter naturam; sed perfectam concoctionem, & naturæ dominium: unde superante natura, materia concocta à vi specifica membri, dicenda erit naturalis, quamvis copiose excrescens, partem propriam, veluti ad fœtum edendum, ad sui excretionem irritet. idem enim accidit abundante in suis vasis

Excrementum utile. semine, & lacte. Erit ergo excrementum utile, alioquin frustra natura tantam vim dedisset illis utriculis, qua gignerent materiam adeo odoratam, & suavem, ut multas alias

Finis. superet odoratas res. Sed ad quem finem? semen inservit ad generationem animalium, lac ad eorundem nutritionem. ad quid proderit hoc excrementum? equidem possem imaginari, vel ut irritentur animalia ipsa ad coitum; vel ut ad idem remedium sit homini, ejus enim gratia animalia fuerunt creata, ad hoc Castoris mellaginem destinamus, vel denique, ut iste odor inserviat animali ad venandum, & ad se allicienda alia animalia, ut de Pantheræ odore diximus. si quis meliora attulerit, laudabimus ingenium.

CAPUT IX.

De collectione, & electione Zibeth.

Collectio. QUum repleti fuerint utriculi substantia Zibethi, animal ipsum inquietum est, & semet exonerare satagit: unde videtur dicendum, ab ipsius acri qualitate turgere, vexari, & pungi, atque ad excretionem proritari: delectarique videntur cicurata animalia, dum folliculi ii aurifscalpio exinaniuntur, scribit Faber ex F. Gregorio citato. *In hisce montibus, quos animalia hæc perrerant, omni adhibita diligentia Nigritæ, sive Mauri illi perquirunt veteres arborum, aridosque truncos, & ubi aliquas maculas magnas, easque oleosas observaverint, eo se conferunt, & globosam quandam materiam truncis iisdem adhærescentem, maculas, aut castaneas magnitudine æquantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod supernatat pingue, & oleosum removent, mundioribus vasis infundunt, usque reservant. Atque hæc est omnium optima, ac purissima Algalia.* repletis enim folliculis, ob acrimoniam, ut reor, vellicantur, & coguntur animalia se depurare: ideo in silvis arborum truncis se confricant, ut talis materia arboribus adhæreat.

Ea autem Animalia, quæ in caveis magnis domi asservantur, vel cicurata sunt, si abundaverit in eorum utriculis succus iste quasi eo molestata, velociter per caveam ambulant, nec loco stare queunt, & si non extrahatur à nobis excrementum, Animal ipsum, caveæ lateribus, & domus parietibus se confricando, Zibeth à se abstergit, quòd ita perit. F. Columna apud Fabrum descripsit modum, quo famuli D. Barnardini de Corduba odoriferum hunc liquorem ex masculo detrahere parabant. *Ex famulis unus* Modus colligendi. *lorum, seu catenulam, qua ligabatur, trahebat. Posteriores altius pedes tenebat: Tertius utriculos revolvebat, qui medii inter anum, ac pudendum, prominent, tam in mare, quam in fœmina, in horum cavitate scaturiginem suam liquor ille Zibethicus, consistentia prorsus melleæ, sumit. Hic extrahitur immisso aurifscalpii majoris simili instrumento, quod per cavitatem quaquaversum sæpiuscule revolvitur. Hoc ubi in uno, atque altero folliculo præstitisset, gossypio utriusque pilos, qui curti sunt, abstergebat. Ac ubi sexies forsan cochleari*

illo parvo utrumque utriculum emundasset, tantum ferme Zibethi collegit, quantum avellanæ nucis cortici implendo satis esset. Addebat idem D. de Corduba æstate liquidiorem, quàm hyeme succum colligi, ita ut in caloribus illis, singulis binis diebus semuncia corraderetur: hyberno vero tempore, vix semel in septimana succum illum, nec tantam ejus quantitatem acquiri. Ex fœmina postea minus Zibethi educebat, quæ cœtur facta nullatenus repugnabat.

Substantia. Zibethi substantia videtur esse pinguis, & unctuosa: nam in aqua ebulliens superiora petit, & ab heterogeneis separatur: consistentia Mellis, seu Butyri est: liquidius æstate abstractum, vel recenter, temporis processu incrassatur. ego extraxi à folliculis animalis demortui ultra drachmas duas, colore albido, & mellis liquidioris consistentia. Scaliger (& Qualitates. cum hoc Renodeus) dixit esse *odoramentum pingue, crassum, nigri saponis facie*; sed vidit in superficie, & antiquatum. Amatus vero, *quum recens est*, inquit, *tetri, & horribilis est odoris, postea vero successu temporis gratum spirat odorem*. Quadramius Zibetho contrarium accidere, Ambræ, & Moschi, hæc enim quo recentiora, eo præstantiora, Zibethum autem vetustius, melius F. Donatus ab Eremita lib. 1. Antidotarii cap. 10. optimum, ait, esse leonino, ac subpallido colore, pingue, moderate liquidum, tempore crassescens, papyro impositum, & confricatum solubile sine corpore, quo distinguitur ab adulterato. Idem Frater Euangelista Quadramius lib. de Theriaca c. 11. scripsit: Masculi Zibethum albido est colore, fœmellæ vero leonino, post hebdomadam ab Animali extractum, tempore procedente obscurum apparet, cum tamen & ipsum initio album spectetur, sed citissime fulvescat, præstans sic evadat. fœminei Zibethi uncia valet quantum Masculi unciæ quatuor. ita admista uncia una fœminini, sex masculini unciis ambo perficiuntur, cum masculinum solum absque fœminino parum valeat.

Adulteria. Adulteratur variis modis, admisto Butyro, vel pulpa passularum majorum, seu Zibibi, & aliis rebus. Frater Evangelista Quadramius l. de Theriaca cap. 11. Zibethum adulteratur Adipe rancido, vel Butyro, vel caseo. sed si hujusmodi parum impositum fuerit cochleari argenteo super prunas, adulteratum reddet suæ mistionis odorem, vel casei, vel adipis, vel butyri rancidi, legitimum Legitimum vero suavissimum odorem. Sed legitimumne, an adulteratum sit, ex F. Gregorio scribit Faber, cognosci, quia infusum in vas in quo aqua bullit, statim, quod heterogeneum, & Algaliæ admixtum fuit, fundum petit, Zibethum autem sincerum aquæ superficiei innatat. Nos dicemus admixtum cum Butyro, vel alia re pingui, non posse separari dicto modo: sed percepimus etiam aliquando in ipso odorem Butyri rancidi; butyrum enim veterascens corrumpitur, & odore rancido semetipsum manifestat. Solet etiam optimum Zibethum acquirere colorem, veluti telam quandam fuligineam; sed in profundo albescit; quod vero adulteratum fuit, ejusdem est coloris in profundo, ac in superficie. servatur in vitro, non alibi.

CAPUT X.

De usu, & facultatibus Zibethi.

Duplicis est usus Zibethum, vel odoris Cautio. gratia, vel facultatum. odorem tantum respiciunt Myropolæ, Medici facultates.

Cautè dicunt Myropolæ adhibendum esse in compositionibus aromaticis Zibethum, nam suo valido odore alios superat; unde odorata unguenta ex multis conflata Zibethum tantum redolent. *Pulvis Zibethi simplex* Pulvis Zibethi. *apud Alexum fit* ex saccharo candi, & Zibetho simul in pulverem redactis, qui servatur vase vitreo optime clauso. *Rosellus* sumit Ovorum cortices lotos, & siccatos, in tenuissimum pulverem redigit, & cuilibet unciæ addit Karactos iij. Zibethi. Karactus autem pendet grana iiij. vel recipit cortices præparatos ovorum duarum unciarum pondere, infundit in aqua rosacea Moschata 10. vel 12. diebus, eos exiccat, terit, & cribrat in tenuissimum pulverem, addit pulveris sacchari fini unciam unam, tunc Mortarium æneum prunis ardentibus intropositis calefacit, quantum tactu ferre manus possint, inde abstersa mortario imponit pulverem corticum, levigat pistillo, & addit Zibethi Karactos iiij. paulatim miscendo inuncta pistilli summitate, sic levigat spatio unius horæ, postea in vitreo vase bene clauso servat. quo pulvere aspergemus dealbata linteamina, subuculas, & alias vestes.

Sapo odoratus fit ab iisdem auctoribus, ac- Sapo. cipiendo saponem communem optimum, secant subtiliter, & exiccant ad solem, vel in umbra per 10. dies, tundunt, & cribrant in pulverem tenuem, tunc addunt Zibethi pulverem, & aqua rosacea uniunt in solidam formam.

Fiunt etiam ex Zibetho olea, unguenta, & Odoramenta. suffumigia, quæ describere supersedebo.

Quoad vires medicas, F. Gregorius de Vires Pellis. Bolivar apud Fabrum, *Pellis*, inquit, *ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affectibus. Ventriculum præcipue roborat, si frustulum ex hac eidem imponatur, & quotidie gestetur. Nigritæ Guineæ, & Brasilienses barbari hujus quoque animalis carnibus vescuntur, utcumque sit pessimi odoris, & digestionis durissimæ, quam ad venerem tamen præstare maximũ stimulum affirmant.* Sed Hyenæ pellis ad morsum canis facit ex Scribonio Largo cap. 171 *Pervenit ad me opinio*, inquit, *esse in insula Creta barbarum quendam naufragio appulsum, majorem natu publice mercedem accipientem. Quin*

etiam

etiam quum liquorem timent, & latratus edunt spasmoque vexantur: remedium brachio sinistro alligato efficere, ut & potionem accipiant, & liberentur vitio. Hoc ego cum quærerem ab hospite meo legato inde misso, nomine Zopyro, Gordiense medico, quod esset pro magno munere, accepi. dixit autem Hyanæ corii particulam esse panno illigatam: quod eo adhuc non sum expertus, quamvis protinus magna cura Hyænam invenerim, & pellem paratam habeam: quia non incidit ex eo quisquam, & opto quidem ne incidat: sed quia id non est in nostra potestate, si casu inciderit, remedium habere oportet ad tantæ rei experimentum, & Marcellus Empiricus cap. 36. *Vituli marini, aut quod melius est, Hyanæ pelle facta calceamenta si quis inquotidiano usu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit.* sic etiam Ætius serm. 2. cap. 162. *Hyanæ pellem quidam domi repositam adservant, & usu expetente ipsam à rabioso cane commorsis circumdant. Nam proprietate quadam prohibet, ne commorsus in aquæ timorem delabatur sed etiam illapsis auxiliatur.* supra fidem autem est, quod refert Nonius cap. 259. de fulminib. scribens, à fulminibus dictas pelles homines tueri, & præservare, his verbis: *Phocæ pellis, & Hyanæ: Quorum animantium pelles etiam imperatorum Naves circumferunt.*

Avicenna. Zibethi autem liquorem equidem affirmarem Avicennæ fuisse cognitum, & de eo egisse lib. 2. c. 326. nomine Galiæ, & Algaliæ. quo loco non potest intelligere Galliam Moschatam, quia loquitur de medicamentis simplicibus, non autem de compositis. Alia verò res est Algalia, & Sedervam Scrapionis, quæ succus herbæ frigidus, & astringens est, ut Acacia, quod etiam animadvertit Lusitanus in Dioscoridem. Porto Simon Ianuensis Zebeth esse Avicennæ Galiam censuit, & animalis Arabici sudorem. Adde quod vires ab Avicenna Algaliæ tributæ nulli alteri rei, quam nostro Zibetho conveniunt. scribit namque Avicenna: *Galia lenit apostemata dura. Dissolvitur in Oleo Ben, aut Keiri, & destillatur in aurem dolorosam, & ejus odoramentum confert epileptico, & vivificat eos, & sedat sodam frigidam, & quando datur de eo in vino, inebriat. Odor Galiæ confortat cor. Algalia confert doloribus matricis frigidis supposita, & apostematibus ejus duris, & phlegmaticis, & provocat menstrua, & facit matricem descendere præfocatam, & inclinatam, & mundificat eam, & præparat ipsam ad impregnationem.* quæ omnia Zibethum peroptime præstat; non differt Galia, ab Algalia, quia *al* est articulus apud Arabes.

Temperamentum. Matthiolus calidæ, & humidæ facultatis esse censuit. contra Cardanus animalium odorata excrementa valde sicca pronunciavit. Renodeus, & Amatus Lusitanus odorem Zibethi Moscho affinem dicunt, sic & qualitatem, at Moschus ex Avicenna est calidus, & siccus in secundo gradu. Quod si Animalis sudor est, quum sit Animalis calidissimi, & tempore calidissimo abundans; immo in animali ira, & motu calefacto; dicendum videtur Zibethum esse substantiam biliosam, calidam, & siccam, facultate digerente præditam. sed quia sapor à nemine, quod sciam, est degustatus, ideo ex hoc nihil colligere possumus certi. Galen. 10. de simp. med. fac. agens de sudore, illi misceri interdum dixit nonnihil bilis, ita ut aliquando salsus, aliquando amarus appareat sudor, unde quum Civetta sudans, & bilescens copiosiorem reddat Zibethum, huic sudori nonnihil misceri bilis opinabimur: quare succus erit facultate calidus, & siccus, & fortasse amarus, & acris. Et quum sudantium sordes facultatem habere expertus fuerit Galenus digerentem, ita ut in phlegmone uberum fuerint efficax remedium; præterea ad Bubonem iisdem usus, celeriter disparuisse tumorem, conspexerit. Hinc Avicenna Zibethum, seu Algaliam dura apostemata lenire scripsit. Sed partium genitalium videtur proprium, iisdemque dicatum pharmacum, de quo Castor Durantes ita cecinit:

Zibeth calidum, siccum.

Castor Durantes.

Zibethi Veneris crescunt solatia odore,
Adjuvat hoc uterum ne præfocetur, & inde
Est adeo vulvæ gratum, ut proclives ad illud
Quamvis admotum irrepat.

Ruellius vero, *si cavernulæ*, inquit, *umbilici admoveatur, tradunt conversum in alterutram partem uterum in suam resilire sedem: aut si sursum versus impulsus opprimat, subdito eo devocari, tam amans hujus odoramenti vulva, ut ad id undecùnque admotum irrepat.* idem tradit Matthiolus, Renodeus, Amatus, qui etiam pessos adaptat. Hoc etiam utuntur ad uteri strangulationem L. Marcatus, M. Pascalius, G. Bruelius, Schenckius, Hollerius, Altimarus, & Capivaccius. Ad uteri prævocationem malignam commendat Jo. Colle. eodem etiam utuntur Rasis, & Valescus Algaliam vocantes. Rod. à Castro lib. 2. de Morb. Mul. cap. 1. ad strangulatus uteri, inungit os vulvæ oleo aliquo odorato, admisto uno, vel altero grano Zibethi; utitur etiam ejusdem suffitu ad uterum. & lib. 3. cap. 1. ad sterilitatem, ex Zibetho suffitus facit utero, item cap. 2. facit linimentum, & cap. 4. os uteri Zibetho inungit. Hæc autem vis experientia confirmata, signatura videtur esse indicata; quum enim gignatur in animalibus particula, quæ uteri, seu vulvæ quandam formam habet, videtur per id natura nobis indicare voluisse, hujuscemodi succum ibi genitum habere maximam proprietatem cum animalium vulvis.

Ad uteri strangulatus.

Ad coitum. Et quia Zibethum abundans in folliculis Animalis, irritat ipsum ad sui excretionem,

vide-

videtur per id natura nobis significasse ipsius vim ad coitum incitandum, *proinde*, inquit Matthiolus, *nec mirum est, si eo viri penis circumlito magnum mulieribus in coitu afferunt solatium.* Sic Amatus Venerem incitari scripsit pudendis illitis. At Cæsalpinus lib. 8. de mor. cap. 9. ad conceptum: *Ut autem avidius* (inquit) *uterus semen suscipiat, ajunt Zibethum glandi illitum in coitu voluptatem mulieris adaugere, unde alacrius semen admittit.* Gattinaria scripsit, ad præfocationem Matricis valere Zibeth, vel Zebeth, quod applicatur inuncto digito obstetrici, & in vulvam immisso, & subdit: *De quo semel usus fui in muliere quadam patiente præfocationem, cui causa erat tantum appetitum coeundi, quod quasi continuè volebat marito suo copulari; deinde rogavit me sibi vellem talem appetitum removere, dixi quod ex se removebitur post aliquot dies. Et nota, quod si vir, quando vult uti cum muliere, ponat in summitate virgæ de dicto Zibeth, & subito utatur, causabit in ea maximam delectationem.* utuntur etiam eo ad delectationem mulieri præstandam Capivacceus, Fumanellus de comp. med. cap. 54. & alii.

Ad appetitum Veneris.

Ad impotentiam coeundi, Rod. à Fonseca consult. 10. Zibetho oleo de Ben dissoluto inungit penem, & testes. Fallopius, & Bellocatus apud Trincau. lib. 4. consf. 78. Capivacc. ad Epilepsiam cujusdam fœminæ. Salomon Albertus apud Jo. Philipp. Brendelium consf. 19. cerotaria ex Tacamahaca, cum Zibetho in eorundem meditullio subligare fecit ossi sacro. unum in confinio hujus, & lumborum, & unum è regione sub umbilico. eadem Cerata etiam applicat Hystericæ, consf. 99. sed consf. 98. in suffocatione uteri. Oleum liliorum alborum cum Zibetho, & Moscho subdit mulieri in gossypio. Præterea Felix Platerus apud eundem consf. 102. ad juvandam conceptionem jubet inungi pectinis regionem noctu cubitum ituræ ex quodam linimento, cui Zibethi scrupulum semis miscet, & subdit: hujus magna est utilitas affectibus uterinis, ut sint, qui credant, hoc solum sterilitatem uteri corrigere posse. & Daniel Mylius lib. 1. Antid. Medicochym. in fin. *Zibeth*, inquit, *Colica stercora expellit.* Sed Hollerius ad colicam ab humore frigido. ℞ *Civettæ gr. iij. aut vj. dissolve oleo rutaceo, inungatur venter:* Greg. Horstius lib. 4. observ. 12. colico linimentum ex Theriaca cum pauxillo Zibethi ad inunctionem umbilici: Solenander sect. 3. consf. 28. in colica pituitosa, *Zibethum*, inquit, *utiliter umbilico infricatur, & inungitur: vis enim ipsius penetrans calorifica promptè se in interna insinuat, & quicquid nebulosum est, discutit, ac dissolvit, & quod humidum est, siccat, & mediocriter ita usurpatum calefacit.* quod repetit ex isto Camerar. de Mirabil. cent. 4. num. 46. Erot. de passs. mul. c. 4. *ad suffocationem, super omnia est inunctio facta ex Zibetho intus, & extra vulvam, quia menstrua attrahuntur, & provocantur.* etiam Mercur. de morb. mul. lib. 4. cap. 10. Paræus de hom. gen. cap. 48. Vidius de cur. membr. lib. 11. c. 21. Capivacc. Hystericis inungit pudenda Zibetho, vel Mariti penem.

Ad varios morbos.

De Catti Zibethici *felle, pinguedine, & oleo* ex ipso incocto, nihil apud recentiores legimus; sed apud antiquos nonnulla extant de Hyænâ ipsorum, ut ex Gal. 2. de comp. med. loc. cap. 7. Asclepiades in Collyrio quodam liquido Basilis habet *fellis Hyænæ*. in alio Antonii Musæ, & alio Philoxeni. Sed Ælianus de Hist. Anim. lib. 6. c. 46. Ibis felle, inquit, Hyænæ interimitur & 1. de comp. med. loc. cap. 1. Galenus ad Alopeciam *Hyænæ adipem* laudat, quia tenuium partium substantiam habet, quæ promptè in cutis profundum penetrare queat, atque ad radices usque capillorum pertingat. denique Ætius serm. 2. cap. 164. *idem facit*, & *Hyæna tota oleo velut vulpes cocta*. Olei vulpini multas dotes enumerat, quæ Hyænæ oleo etiam convenient. demum cap. 194. *Hyæna viva* inquit, in oleo cocta, velut de Vulpe dictum est, oleum discussorium efficit, arthriticis utilissimum.

CAPUT XI.

De ossibus Civettæ.

Restat ultimo loco proponendum de Animalis ejusdem Scheleto à me parato, quod apprime utile erit istius naturam investigantibus; in hoc enim cognoscetur ossium dispositio: unde licebit conferre cum Scheleto Canis, Vulpis, Lupi, Felis, & aliorum animalium, ut percipiatur similitudo, & dissimilitudo cum dictis animalibus.

Quum in omnibus animalibus non idem sit vertebrarum spinæ numerus: in nostra Hyæna odorata 49. numerantur. at Sui, & Erinaceo 4. tantum sunt, Equo 8. Camelo 15. collum enim constat sex vertebris; ut in Canibus. hinc thorax assumit sibi duodecim, more solito, adsunt in dorso septem aliæ, ut Cani, &c. at Erinaceo 8. Cuniculo 10. demum Cauda constat viginti quatuor ossiculis. In Cane numeravi 15. tantum. In Maxillis, dentes incisorii sunt sex utrinque, admodum parvi, ut in Catopardo, & Canibus; his proxime accedunt canini dentes magnitudine, & forma, ut in canibus. molares autem utrinque sunt sex, quorum primus prope caninos cæteris minor spectatur, ut penultimus, ex his, major omnibus est.

Effigies potius Cani, & hujus generis similibus, quam alteri generi assimilari videbatur; & hæc breviter dicta sufficiant de Anatome. Excuset autem nos lector, si nihil observavimus interiora secando; quia talis erat viscerum putridorum fœtor, ut nausea excitata in meis discipulis præsentibus nempe in Doctore Dominico Panarolo, secante, & aliis adstantibus, celerrimam sectionem vix permitteret.

IN

INDEX CAPITUM HISTORIÆ

DE

HIÆNA ODORIFERA.

Exetasis, sive Cap. I. *De Hyæna Odorifera, Zibethum gignente, quæ Civetta vulgò appellatur.*

CAP. II.
An Civetta sit Paradalis Antiquorum?

CAP. III.
An sit Antiquorum Hyæna?

CAP. IV.
Sub quo animalium genere sit reponenda Civetta?

CAP. V.
Ubi Hyænæ nascantur?

CAP. VI.
De Vasculo Zibethico.

CAP. VII.
De Castoreo.

CAP. VIII.
Quid sit Zibeth?

CAP. IX.
De collectione & electione Zibeth.

CAP. X.
De usu & facultatibus Zibethi.

CAP. XI. & ult.
De ossibus Civettæ.

